

Przekłady Literatur Słowiańskich

12

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Tom 12

Od (prze)milczenia do dialogu
Przekłady literatur słowiańskich
w latach 1990—2020

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Marta Buczek (zastępca redaktora naczelnego), Monika Gawlak (sekretarz),
Katarzyna Majdzik Papić, Leszek Malczak (redaktor naczelny), Bożena Tokarz

REDAKTOR NAUKOWY / TEMATYCZNY TOMU 12.

Marta Buczek, Katarzyna Majdzik Papić

RADA PROGRAMOWA / NAUKOWA

Edward Balcerzan (Poznań), Tamara Brzostowska-Tereszkiewicz (Warszawa),
Petar Bunjak (Beograd), Đurđica Čilić Škeljo (Zagreb), Maciej Czerwiński (Kraków),
Piotr Fast (Katowice), Krzysztof Jarosz (Katowice), Nikolaj Jež (Ljubljana),
Zvonko Kovač (Zagreb), Eva Malá (Nitra), Iva Grgić Maroević (Zadar),
Wacław Osadnik (Edmonton), Martina Ožbot Currie (Ljubljana),
Patrycjusz Pająk (Warszawa), Cvijeta Pavlović (Zagreb), Ivo Pospíšil (Brno),
Marta Skwara (Szczecin), Tone Smolej (Ljubljana), Elżbieta Tabakowska (Kraków),
Lidija Tanuševska (Skopje), Józef Zarek (Katowice)

RECENZENCI W 2022 ROKU

Lista recenzentów znajduje się na stronie internetowej czasopisma:

www.pls.us.edu.pl/recenzenci/

REDAKCJA JĘZYKOWA

Tomasz Kalaga (język angielski), Amela Ljevo Ovčina (język bośniacki),
Joanna Mleczo (język bułgarski), Marijana Roščić (język chorwacki),
Christian Jakob Altmann (język czeski), Andrej Jovanchevski (język macedoński),
Marek Krisch (język niemiecki), Barbara Jagoda (język polski),
Srđan Papić (język serbski), Marta Buczek (język słowacki),
Tina Jugović (język słoweński)

ADRES REDAKCJI

Instytut Literaturoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

ul. gen. S. Grot-Roweckiego 5, 41-205 Sosnowiec, p. 4.50

e-mail: leszek.malczak@us.edu.pl; pls@us.edu.pl

Oficjalna strona internetowa czasopisma: www.pls.us.edu.pl

ISSN 2353-9763

Czasopismo wcześniej ukazywało się w formie drukowanej z ISSN 1899-9417

Wersja elektroniczna to wersja podstawowa czasopisma,

które jest indeksowane w następujących bazach:

Baza Czasopism Humanistycznych i Społecznych,

Central and Eastern European Online Library, Directory of Open Access Journals,

ERIH PLUS, ICI Journals Master List, Google Scholar, Polska Bibliografia Naukowa,

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, SCOPUS

Publikacja na podstawie licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Spis treści

Wstęp (Marta Buczek, Katarzyna Majdzik Papić)

Artykuły i rozprawy

DOROTA ŻYGADŁO-CZOPNIK |

Recepcja czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej w Polsce
po 1989 roku

ZUZANA OBERTOVIÁ |

Tri dekády polskej literatúry na Slovensku v prekladoch Karola Chmela

ELENA MESSNER |

Gender-Translation-Gap: Die Kategorie Geschlecht als Faktor beim
Transfer (post-)jugoslawischer Literatur ins Deutsche

MAGDALENA ŚLAWSKA |

Trzydzieści lat nieobecności. Chorwacka książka dla dzieci w Polsce
(1990—2020)

ANITA GOSTOMSKA |

Zagorka. Fenomen (nie)obecny

PAULINA PYCIA-KOŠČAK, NIKOLA KOŠČAK |

**Gnój Wojciecha Kuczoka w chorwackim i serbskim przekładzie,
czyli o dwóch strategiach tłumaczenia gwary śląskiej**

AMELA LJEVO-OVČINA |

Poljska književnost u Bosni i Hercegovini — prijevodi od 1990. do 2020.

LIDIJA REZONIČNIK |

Słoweńskie tłumaczenia literatury polskiej w latach 2019 i 2020

LIDIJA TANUŠEVSKA |

**Macedoński fenomen wzrostu liczby tłumaczeń z języka polskiego
w latach 1990—2020**

DOROTA GOŁEK-SEPETLIEWA |

Twórczość poetycka Nikołaja Kynczewa w Bułgarii i Polsce

DILYANA DENCHEVA |

**Stasiuk, Topol, Andruchowycz pod wspólnym mianownikiem
Relacje od kuchni**

MARGRETA GRIGOROVA, ANDRZEJ NOWOSAD |

Recepcja twórczości Georgiego Gospodinowa w Polsce (2003—2020)

Varia

MARIO KOLAR |

**Foreigner in One's Own Language: Models of Translating Modern
Croatian Dialect Literature into the Standard Croatian Language**

REMY ATTIG, WOJCIECH TOKARZ |

**Przeciw tłumaczeniu: rola douli literackich w narodzinach i śmierci
trzech literatur świata iberyjskiego**

Bibliografia przekładów literatur słowiańskich w latach 2019—2020

Przekłady bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie

Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce
w latach 2019—2020 (*Dorota Golek-Sepetliewa*)

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii
w latach 2019—2020 (*Joanna Mleczeko*)

Przekłady chorwacko-polskie i polsko-chorwackie

Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce
w latach 2019—2020 (*Katarzyna Majdzik Papić*)

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Chorwacji
w latach 2019—2020 (*Slaven Kale*)

Przekłady czesko-polskie i polsko-czeskie

Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce
w latach 2019—2020 (*Jakob Altmann*)

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach
w latach 2019—2020 (*Jakob Altmann*)

Przekłady macedońsko-polskie i polsko-macedońskie

Bibliografia przekładów literatury macedońskiej w Polsce
w latach 2019—2020 (*Katarzyna Majdzik Papić*)

Bibliografia przekładów literatury Polskiej w Macedonii Północnej
w latach 2019—2020 (*Andrej Jovančevski*)

Przekłady serbsko-polskie i polsko-serbskie

**Bibliografia przekładów literatury serbskiej w Polsce
w latach 2019—2020** (*Katarzyna Majdzik Papić*)

**Bibliografia przekładów literatury polskiej w Serbii
w latach 2019—2020** (*Katarzyna Majdzik Papić*)

Przekłady słowacko-polskie i polsko-słowackie

**Bibliografia przekładów literatury słowackiej w Polsce
w latach 2019—2020** (*Marta Buczek*)

**Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowacji
w latach 2019—2020** (*Zuzana Obertová*)

Przekłady słoweńsko-polskie i polsko-słoweńskie

**Bibliografia przekładów literatury słoweńskiej w Polsce
w latach 2019—2020** (*Monika Gawlak*)

**Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowenii
w latach 2019—2020** (*Janž Snoj*)

Wstęp

Koniec dekady skłania do podsumowań, wytyczając umowne ramy czasowe dla porządkowania, opisu czy uogólnienia zjawisk. Mamy za sobą trzy dziesięciolecia naznaczone zmianami polityczno-ustrojowymi państwowości narodów słowiańskich, transformacją i procesami stabilizacji. Perspektywa ostatnich trzydziestu lat pozwala na stawianie dogłębnych diagnoz, formułowanie sądów, ocen, pytań dotyczących zarówno przeszłości, jak i przyszłości, a także na obserwowanie zmiennej dynamiki przekładów literatur zachodnio- i południowosłowiańskich. Dlatego też w kolejnym, już dwunastym, tomie czasopisma „Przekłady Literatur Słowiańskich”, zatytułowanym *Od (prze)milczenia do dialogu. Przekłady literatur słowiańskich w latach 1990—2020*, pragniemy bliżej przyjrzeć się temu okresowi, biorąc pod uwagę przemiany zachodzące w kulturze, zmieniające się perspektywy translacji, translatologii, odbioru przekładu, a także funkcjonowania rynku wydawniczego. W niniejszym tomie prezentujemy refleksje nad zagadnieniami: wyborów translatorskich w kręgu literatur słowiańskich w latach 1990—2020, recepcji literatur słowiańskich w wymienionym okresie, obecności i nieobecności przekładów literatur słowiańskich w innych krajach słowiańskich i niesłowiańskich, roli tłumaczy w dialogu międzykulturowym, wypaczenia/objaśniania obrazu kultury/języka/literatury w kontekście słowiańskim. Poruszane są też kwestie związane z problematyką obiegu wydawniczego czy instytucjonalnego wsparcia dla inicjatyw przekładowych w obrębie Słowiańszczyzny.

Autorzy artykułów rozpatrują minione i współczesne problemy procesu przekładu, aktu translacji, zastanawiając się nad możliwościami, jakie daje międzykulturowy dialog, nad warunkami jego pełnego zaistnienia, a w niektórych przypadkach nad przyczynami jego braku. Interesuje ich obraz drugiej kultury, często ograniczony lub powierzchowny. Wskazują na dysproporcje ilościowe i jakościowe w obecności przekładów z literatur słowiańskich w różnych krajach Słowiańszczyzny. Pokazują, że literacka obecność w przestrzeni innego kraju/języka/kultury może być uwarunkowana trendami lub wymogami rynku wydawniczego.

Zamyśl układu tomu opiera się na zaprezentowaniu artykułów, które w sposób panoramiczny przedstawiają przekłady literatur słowiańskich w danym okresie, z uwzględnieniem współczesnej perspektywy kulturowej, funkcjonalnego aspektu przekładu literackiego (m.in. jako elementu kultury docelowej), polityki przekładu i rynku wydawniczego. Dorota Żygadło-Czopnik szczegółowo omawia przekłady czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej po 1989 roku w Polsce, sięgając przy tym do historycznych ram poetyki gatunku i polityki przekładowej. Autorka wnika w meandry współczesnego rynku wydawniczego, koncentrując się na specyficze produkcji czeskiej literatury w Polsce — wyborach translatorskich autorów i utworów, uczestnikach procesu przekładu — tłumaczach i wydawcach, przekładzie-produkcje oraz przekładzie-procesie. Rozpatruje mechanizmy (kryteria) wyboru oraz motywacje funkcjonujące we współczesnej polityce wydawniczej (czynnik ekonomiczny, polityczny, artystyczny), w wyniku której dokonuje się selekcji materiału literackiego. Podobne aspekty rozważa Magdalena Ślawska, skupiając się na polskich przekładach chorwackiej literatury dla dzieci w ostatnim trzydziestoleciu. Autorka zwraca uwagę na fakt nikłej obecności (braku obecności) tej literatury w polskim horyzoncie odbioru. Przekłady, które ukazały się w Polsce, omawia w perspektywie ich wartości artystycznej, estetycznej, także urynkowania i funkcjonowania we współczesnym polu literackim oraz wydawniczym.

Odmierna perspektywa interesuje Zuzanę Obertovą, która pisząc o trzech dekadach polskiej literatury w Słowacji, bierze pod uwagę przekłady jednego z najbardziej znanych i cenionych w Słowacji tłumaczy — Karola Chmela. Autorka podkreśla rolę tłumacza w akcie translacji — tłumacza-ambasadora i odznaczającego się dużym wyczuciem artystycznym tłumacza-poety. Szczególnie interesuje ją zaś rola tłumacza-twórcy kanonu i propagatora nowego gatunku — prozy fantasy — którego rozwój dzięki przekładom został zapoczątkowany w rodzimym tłumaczowi horyzoncie.

Artykuły Ameli Ljevo-Ovčiny, Lidiji Rezončnik i Lidiji Tanuševskiej prezentują szerszą refleksję na temat przekładów literatury polskiej odpowiednio w Bośni i Hercegowinie, Słowenii oraz Macedonii. Badaczki wskazują nie tylko

najbardziej poczytnych i najczęściej przekładanych w tych krajach polskich autorów, lecz także uzmysławiają, jak istotną rolę w prowadzonym na prawach rynku dialogu kulturowym odgrywają tłumacze i instytucje. Elena Messner daje z kolei szeroki ogląd literatury postjugosłowiańskiej w przekładzie na język niemiecki. Badając obecność autorów i autorek z Bośni i Hercegowiny, Chorwacji i Serbii na tym obszarze językowym, dostrzega warunkowaną płcią nierównomierność dystrybucji tłumaczeń. Opisując ten stan rzeczy, posługuje się pojęciem *gender translation gap* o proveniencji socjologiczno-ekonomicznej.

Wymienionym całościowym i przeglądowym opracowaniom problematyki kontaktów literackich towarzyszą omówienia poszczególnych fenomenów literackich w przekładzie. Anita Gostomska przedstawia sylwetkę Mariji Jurić Zagorki, chorwackiej pisarki i dziennikarki, diagnozując znikomą obecność dzieł autorki w polskim przekładzie. Z kolei Paulina Pycia-Kośćcak i Nikola Kośćcak porównują chorwackie i serbskie strategie przekładu powieści *Gnój* Wojciecha Kuczoka. Tłumaczenia odmiennie realizują partie zawierające w oryginale dialekt śląski, w czym autorzy artykułu upatrują odpowiednio strategii przemilczenia i dialogu z pierwowzorem. W problematykę polsko-bułgarskiego dialogu międzykulturowego i wzajemnej recepcji wprowadzają czytelników Dorota Gołek-Sepetliewa, Dilyana Dencheva oraz Margreta Grigorova i Andrzej Nowosad. Gołek-Sepetliewa opisuje polską i bułgarską recepcję dorobku poety Nikołaja Kynczewa. Odbiór jego twórczości na rodzimym gruncie zakłóciła interwencja cenzorska i związane z nią lata przemilczania, natomiast obecność utworów poety w przekładzie na język polski zawdzięczamy wysiłkowi tłumacza Wojciecha Gałązki. O perypetiach związanych z przekładem zbioru esejów pt. *Europa Środkowa w trzech esejach* Andrzeja Stasiuka, Jurija Andruchowycza i Jáchyma Topola pisze — nie tylko z perspektywy uczestniczki procesu tłumaczenia — Dilyana Dencheva. Natomiast Margreta Grigorova i Andrzej Nowosad przedstawiają kilkunastoletnią recepcję twórczości Georgiego Gospodinowa w Polsce, wskazując na zwiększającą się rozpoznawalność bułgarskiego pisarza w sekundarnym horyzoncie odbioru.

W części *Varia* znalazło się jeszcze miejsce dla dwóch artykułów poruszających problemy istotne dla translatoryki, choć wykraczające poza tematykę tomu. Mario Kolar bada przekłady chorwackiej literatury w dialekcie na język standardowy, a Remy Attig pisze o sprzeciwiających się translacji („doulach literackich”) autorach języków spanglish, judeo-hiszpańskiego oraz portuñol. Oba teksty odnoszą się zatem do sytuacji języków/wariantów peryferyjnych, funkcjonujących w wielojęzycznym uniwersum.

Tom zamykają zestawienia bibliograficzne przekładów literatur zachodnio- i południowosłowiańskich w Polsce oraz literatury polskiej w krajach zachodnio- i południowosłowiańskich za lata 2019—2020. Opracowane bibliografie

stanowią dopełnienie dla opublikowanych w czasopiśmie artykułów i rozpraw. W zestawieniach prezentowane są kolejno przekłady literatury bułgarskiej, chorwackiej, czeskiej, macedońskiej, serbskiej, słowackiej i słoweńskiej na język polski oraz literatury polskiej na języki: bułgarski, chorwacki, czeski, macedoński, serbski, słowacki i słoweński. Bibliografie pozwalają na głębsze analityczne i krytyczne spojrzenie na przekłady, umożliwiają uchwycenie zmieniających się współcześnie potrzeb kultury przyjmującej, wyraźnie wskazują na zmieniającą się perspektywę polityki rynkowej, są także potwierdzeniem istniejącego między literaturami słowiańskimi dialogu.

W wykazach bibliograficznych zastosowano zasady oznaczeń znane z poprzednich tomów: brak tytułu oryginału zaznaczono jedną gwiazdką, brak nazwiska tłumacza — dwiema gwiazdkami, a brak tytułu oryginału i nazwiska tłumacza — trzema gwiazdkami.

Marta Buczek, Katarzyna Majdzik Papić

Artykuły i rozprawy

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Recepcja czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej w Polsce po 1989 roku

Reception of Czech Literature for Children and Young Adults in Poland after 1989

Dorota Żygadło-Czopnik

<https://orcid.org/0000-0002-3255-5217>

UNIVERSITY OF WROCLAW
dorota.zygadlo-czopnik@uwr.edu.pl

Data zgłoszenia: 10.11.2021 r. | Data akceptacji: 14.02.2022 r.

ABSTRACT | The primary purpose of this publication is to describe the last thirty years, comparing and organizing the phenomena in the reception of Czech literature for children and young adults in Poland after 1989. The mutual Polish-Czech relations and the reconstruction of the Polish publishing system had a significant impact on the nature and intensity of this reception. The relations from the end of World War II to 1989 were limited by specific political, economic, and cultural conditions and controlled by the state institutions established for that purpose.

KEYWORDS | reception, translation, translator, publishing production, Czech literature for children and young adults in Poland after 1989

Zamiast wydobywać znaczenie i pytać,
co tekst znaczy, trzeba obserwować, jak tekst działa,
ponieważ jego znaczenie jest jego działaniem¹.

Wprowadzenie

Przedmiotem artykułu jest próba opisu recepcji czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej w Polsce po 1989 roku. Podstawę rozważań stanowi zestawienie bibliograficzne obejmujące sto dwadzieścia osiem wydań polskich tłumaczeń z lat 1989—2020. Sporządzone zostało na podstawie różnego rodzaju źródeł, w tym „Przewodnika Bibliograficznego” opracowanego przez Bibliotekę Narodową w Warszawie², Muzeum Książki Dziecięcej w Warszawie, katalogu zbiorów bibliotecznych Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu oraz katalogów on-line polskich bibliotek uniwersyteckich i miejskich. Kolejną istotną bazą źródłową był Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny (NUKAT), czyli rejestr centralny części polskich bibliotek naukowych i akademickich³, „Polska Bibliografia Literacka” opracowana przez Pracownię Bibliografii Bieżącej w Poznaniu oraz Instytut Badań Literackich PAN. W przypadku książek najnowszych pomocne okazały się strony internetowe poszczególnych wydawnictw. Lata 90. XX wieku były czasem trudnym dla gromadzenia informacji na temat opublikowanych przekładów — ze względu na chaos na rynku wydawniczym i niestosowanie się niektórych wydawców do zalecenia przesyłania egzemplarza obowiązkowego⁴. W odniesieniu do pozycji z tego okresu istotne źródło stanowią przygotowywane sukcesywnie przez czasopismo „Przekłady Literatur Słowiańskich” bibliografie przekładów literatury czeskiej oraz towarzyszące im artykuły komentujące⁵, a także *Bibliografia literatury czeskiej w tłumaczeniach*

- 1 A. Skrendo, 2001: *Recepcja literatury: przedmiot, zakresy, cele badań. Komentarz do tytułu i „postscriptum”*. „Teksty Drugie”, nr 5, s. 93.
- 2 Od 2020 roku rejestr ukazuje się pod nową nazwą „Urzędowy Wykaz Druków Wydanych w Rzeczypospolitej Polskiej. Przewodnik Bibliograficzny”.
- 3 Katalog został uruchomiony w 2002 roku. Znajdują się w nim opisy różnego typu publikacji: książek, czasopism, nagrań dźwiękowych, druków muzycznych, filmów, dokumentów kartograficznych, ikonograficznych czy dokumentów życia społecznego.
- 4 Zob. B. Niesporek-Szamburska, 2009: *Przekład literatury dla dzieci i młodzieży — między przekazem wielokulturowym a zunifikowanym*. W: K. Heska-Kwaśniewicz, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*, t. 2. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 46—71.
- 5 Opublikowane zostały *Bibliografie przekładów* za lata 1990—2006, 2007—2012, następnie kolejno z poszczególnych lat od roku 2013 do 2018.

na język polski (1989—2020), która obejmuje książki czeskich autorów oraz antologię zawierające ich teksty, uwzględnia też literaturę dziecięcą, włącznie z książkami obrazkowymi (jeśli teksty do ilustracji napisane zostały przez czeskich autorów). Wykaz ten stanowi część wydanej w 2020 roku dwujęzycznej publikacji *Česká literatura v polských překladech (1989—2020) / Literatura česká w tłumaczeniach polskich (1989—2020)* pod redakcją Joanny Goszczyńskiej, Jaromíra Kubička i Tomáše Kubička⁶. Ponadto informacje na temat czeskiej literatury, która ukazała się poza granicami, znaleźć można w katalogach czeskich bibliotek naukowych i publicznych.

Rynek książki dla dzieci i młodzieży, pozostając częścią ogólnego obiegu publikacji w Polsce, stanowi — ze względu na specyfikę literatury „osobnej” — także odrębny przedmiot zainteresowań badaczy, między innymi Michała Zająca, Grzegorza Leszczyńskiego, Joanny Papuzińskiej, Ireny Sochy, Katarzyny Tałuc, Bogumiły Staniów czy Grażyny Lewandowicz. Pierwsza pozycja dotycząca tego segmentu rynku autorstwa Michała Zająca *Raport o książce dla dzieci i młodzieży* została wydana w 2002 roku przez Bibliotekę Analiz w serii Raporty i jest systematycznie nowelizowana. Przekład literatury światowej dla dzieci i młodzieży w latach 1989—2020 stał się zjawiskiem różnorodnym i skomplikowanym. Książka dla młodego odbiorcy tłumaczona z innych języków stanowi w Polsce co roku około pięćdziesięciu procent wszystkich wydawanych tytułów. Wśród tekstów dominują te tłumaczone z języka angielskiego. Oprócz publikacji tłumaczonych z języka rosyjskiego na listach przekładów odnotowujemy niewiele pozycji przyswojonych z innych języków słowiańskich. Jak podaje Irena Socha, mamy „w latach dziewięćdziesiątych jeszcze dosyć pokaźną grupę tekstów czeskich (28 edycji), mniejszą — słowackich (12 edycji) i pojedynczych — chorwackich i serbskich. Po roku 2000 ich liczba jeszcze się zmniejszyła”⁷. Przekładane są jednak teksty wartościowe, lektury ambitne, które należy promować przez aktywną działalność instytucji w Polsce i w poszczególnych krajach słowiańskich, wydawców, tłumaczy, badaczy, bibliotekarzy i nauczycieli.

Prezentowane zestawienie, które powstało na podstawie licznych źródeł, daje na tyle pełny obraz obecności czeskiej literatury dla dzieci i młodzieży w Polsce po 1989 roku, że może stanowić podstawę dalszej analizy. Wykaz obejmuje przede wszystkim powieści, opowiadania, bajki i baśnie oraz książki obrazkowe.

6 Zob. J. Goszczyńska, J. Kubiček, T. Kubiček, red., 2020: *Česká literatura v polských překladech (1989—2020) / Literatura česká w tłumaczeniach polskich (1989—2020)*. Brno, Moravská zemská knihovna.

7 Zob. I. Socha, 2002: *Polskie przekłady dla dzieci i młodzieży w latach 90*. W: J. Papuzińska, G. Leszczyński, red.: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI wieku*. Warszawa, Wydawnictwo CEBID, s. 211.

Przeważająca większość pozycji ujętych w zestawieniu to teksty pisane prozą. Na polskie przekłady czeskiej literatury dla najmłodszych spojrzemy przez pryzmat koncepcji przekładoznawczych spod znaku zwrotu kulturowego, który przyniósł ze sobą wiele zmian. Obejmowały one między innymi

odejścia od czysto językoznawczych metod badań tłumaczonych tekstów na rzecz umiejscawiania ich w szerszym kontekście kulturowym, zastąpienia preskryptywnych metod analizy przekładów podejściem deskryptywnym czy położenia większego nacisku na funkcjonalne aspekty tłumaczeń literackich⁸.

Ustosunkujemy się do prezentowanych na naszym rynku wydawniczym po 1989 roku polskich przekładów czeskiej literatury dla dzieci i młodzieży jako elementu kultury docelowej, funkcjonującego w historycznych ramach poetyki i polityki literackiej.

Bogumiła Staniów stwierdza, że:

przekłady książek dla dzieci są „oknem na świat”, a poznawanie tych samych na całym świecie najlepszych dzieł, jakie powstały dla młodego czytelnika, zbliża narody i pokolenia. [...] Wprowadzają też młodych czytelników w arkana dorosłej literatury, uczą wrażliwości na jej piękno, zachęcają do poznawania spuścizny literackiej całego świata⁹.

Bliskie sąsiedztwo obu krajów oraz ich wzajemne oddziaływanie w dziejach wpływały na rozwój kontaktów kulturalnych i naukowych między Polakami i Czechami. Do okresu romantyzmu czeskie dzieci czytały wybrane utwory z literatury dla dorosłych lub czerpały z literatury ludowej. Impulsem do powstania literatury dziecięcej było przedromantyczne i romantyczne zainteresowanie literaturą ludową. Pierwsze kolekcje baśni powstały z myślą o dorosłych, aby uchwycić i przekazać wartości literatury ludowej. Literatura dla dzieci po raz pierwszy pojawiła się na ziemiach czeskich w XIV wieku, kiedy Tomáš Štítný ze Štítneho napisał *Řeči besední* (około 1390 roku), przeznaczone głównie dla dzieci. Do XVIII wieku literatura dziecięca ograniczała się do twórczości nielicznych autorów i miała raczej charakter edukacyjny. Jej przykładem jest *Orbis sensualium pictus* (1658) Jana Amosa Komenskiego — dzieło, które odniosło ogromny sukces, do dziś ukazało się ponad dwieście jego wydań i przekładów na dwadzieścia języków. Tekst Komenskiego cenili zarówno wielcy tamtych czasów, jak

8 J. Staniuk, 2019: *Tłumacz jako drugi autor w przekładzie literatury dziecięcej. Alice's Adventures in Wonderland w tłumaczeniu Grzegorza Wasowskiego*. „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal”, nr 4 (1), s. 99.

9 B. Staniów, 2013: *Przekłady z literatur obcych w latach 1945—1989*. W: K. Heskala-Kwaśniewicz, K. Tałuż, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (1945—1989)*, t. 3. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 149.

i setki tysięcy pedagogów, nauczycieli, rodziców i dzieci, zwykłych ludzi. Z tego powodu *Orbis sensualium pictus* należy do najważniejszych źródeł w historii wychowania. Jan Amos Komenský stworzył pierwszą publikację obrazkową dla dzieci (wielojęzyczny czesko-niemiecko-łaciński słownik obrazkowy). Starał się zwracać w niej do dzieci w formie odpowiadającej ich możliwościom percepcji, co było wówczas bardzo nietypowe. Sytuacja literatury dziecięcej zmieniła się wraz z wprowadzeniem obowiązku szkolnego, który wymagał tworzenia podręczników, encyklopedii dla dzieci oraz publikowania bajek moralizatorskich i tzw. adaptacji — klasyki literatury „dorosłej” dostosowanej do potrzeb dziecięcego odbiorcy, tłumaczonych głównie z języka niemieckiego, ale także z innych języków. Za twórców literatury dziecięcej w dzisiejszym znaczeniu tego słowa uważani są Karel Alois Vinařický i František Doucha. Bajka autorska stanowiła główny nurt w czeskiej literaturze dla dzieci i młodzieży od końca XIX wieku, także w latach 20., 30. i 60. kolejnego stulecia odgrywała znaczącą rolę¹⁰.

Najintensywniej rozwijającą się formą polsko-czeskich kontaktów kulturalnych po II wojnie światowej stała się współpraca w dziedzinie literatury¹¹. Współpracę tę realizowano między innymi poprzez wzajemne przekłady dzieł, w tym także dla dzieci i młodzieży, aspirujących do głównego nurtu literackiego¹². W latach 1945—1948 ukazała się w Polsce tylko jedna pozycja czeskiego autora skierowana do młodego czytelnika. W 1947 roku katowickie wydawnictwo Awir opublikowało *Klub jedenastu* Eduarda Bassa (*Klappzubová jedenáctka*, tłum. Zdzisław Hierowski)¹³. Powieść czeskiego autora wiąże się z rozwojem sportu masowego, kibicowaniem miejscowej drużynie oraz rywalizacją sportową. Akcja jest częściowo utrzymana w konwencji baśni realistycznej. Tekst doczekał się kilku bardzo przychylnych recenzji, które zostały zamieszczone w takich czasopismach, jak: „Nowiny Literackie” (1947, nr 35, s. 8), „Dziennik Literacki” (1947, nr 1, s. 8), „Świat Młodych” (1947, nr 31, s. 11), „Gazeta Robotnicza” (1947, nr 275, s. 4) czy „Tygodnik Warszawski” (1948, nr 10, s. 10).

W następnych latach publikowano w Polsce rocznie średnio po kilka czeskich utworów podejmujących temat współczesnego życia dzieci i młodzieży.

10 Zob. M. Šubrtová et al., 2011: *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990—2010*. Brno, Masarykova univerzita.

11 Zob. A. Szczepańska-Dudziak, 2015: *Polsko-czechosłowackie kontakty kulturalne i naukowe 1945—1956*. „Historia Slavorum Occidentis”, nr 1 (8), s. 212—235.

12 Zob. M. Zawodnik, 2012: *W głównym nurcie wydarzeń. O sytuacji literatury dla dzieci i młodzieży w pierwszych latach powojennych*. W: A. Ossowska-Zwierzchowska, red.: *Zobaczyć dziecko: literackie i filmowe portrety dziecka w Polsce w XX wieku*. Bydgoszcz, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, s. 36—48.

13 Tekst był jeszcze dwukrotnie publikowany przez Wielkopolską Księgarnię Wydawniczą (Poznań) w 1949 roku oraz Wydawnictwo Sport i Turystyka (Warszawa) w 1959 roku.

Niestety literatura dla najmłodszych poddana została stopniowej instytucjonalizacji i ideologizacji. Ze względu na edukacyjną funkcję tego typu literatury utwory dla dzieci i młodzieży często podlegały cenzurze. W okresie dyktatury komunistycznej motywy, które uznano za niewłaściwe, mogły być usunięte. W Polsce Ludowej ważnymi aktorami współpracującymi z wydawcami przekładów byli także cenzorzy i autorzy paratekstów, których celem było odpowiednie naświetlenie ideologiczne publikowanych utworów czeskich. Po 1989 roku z niektórych wydań starszych utworów zniknęły bezpośrednie odniesienia do realiów komunistycznych lub do treści sprzecznych z ideami poprawności politycznej lub aktualnymi poglądami na rozwój dziecka. W przypadku literatury dla dzieci i młodzieży możemy mówić o zjawisku historycznym, ponieważ dołączyła ona do głównego nurtu wydarzeń literackich, zyskała na randze i znaczeniu w życiu literackim.

Zdzisław Hierowski pisze, że do 1964 roku otrzymaliśmy pięćdziesiąt trzy przekłady z czeskiej literatury dla dzieci i młodzieży. Wśród autorów tłumaczonych dzieł znaleźli się: Eduard Bass, František Běhounek, Adolf Branald, Jiří Círk, Karel Čapek, Karel Černý, Petr Denk, Jaroslav Foglar, Norbert Frýd, Olga Hermanová, Vlasta Hilská, Ota Hofman, Josef Hons, Karel Hroch, František Hrubín, Jan Karafiát, Václav Koval, Jiří Mahen, Marie Majerová, Jan Malík, Anna Malinská, Josef Menzel, Pavel Nauman, Karel Nový, František Pilař, Václav Řezáč, Ondřej Sekora, Bohumila Silová, Josef Václav Sládek, Jindřich Spáčil, Valja Stýblová, Oldřich Syrovátka, Helena Šmahelová, Eduard Štorch, Vladimír Šustr, Eva Vrchlická oraz Zdeněk Zaoral¹⁴. W kolejnych latach wyraźnie ożywiło się zainteresowanie czeską prozą dla dzieci i młodzieży, o czym po sukcesie *Intrygantek* Ivy Hercíkovéj (1977, *Pět holek na krku*, tłum. Jadwiga Bułakowska) świadczy rosnąca liczba przekładów autorów nowych, jak: Václav Čtvrtek, Miroslav Stingl, Stanislav Rudolf i inni. Wśród polskich czytelników dużym uznaniem cieszył się cały cykl książek Václava Čtvrťka o przygodach rozbójnika Rumcajsa i jego rodziny. W przekładzie Hanny Kostyrko ukazały się cztery części: *Rumcajs* (1975, *Rumcajs*), *O Rumcajsie i rozbójnickim synku Cypisku* (1977, *O Rumcajsovi a loupežnickém synku Cípískovi*), *Cypisek* (1981, *Cípísek*), *Hanka* (1982, *Manka*). W popularyzacji cyklu pomógł czechosłowacki serial animowany dla dzieci z 1967 roku w reżyserii Ladislava Čapka pod tytułem *Rozbójnik Rumcajs*. Serial opowiada o perypetiach rozbójnika Rumcajsa z rzaholeckiego lasu i jego rodziny — żony Hanka i syna Cypiska. Głównym wątkiem serialu jest konflikt między rozbójnikiem a księciem panem, zamieszkującym w zamku w pobliskim mieście Jiczyn. W czeskim oryginale żona roz-

14 Zob. Z. Hierowski, 1966: *Literatura czeska i słowacka w Polsce Ludowej 1945—1964*. Katowice, Wydawnictwo Śląsk.

bójnika Rumcajsa nosi imię Manka¹⁵. Spośród innych dzieł tego autora znane i popularne były wówczas *Trzy dni wakacji* (1970, *Malá letní romance*, tłum. Jadwiga Bułakowska), *Jak diabeł szukał dziury do piekła* (1975, *Jak čert hledal díru do pekla*, tłum. Andrzej Witwicki), *Mała zła czarownica* (1978, *Malá zlá kouzelnice a drak*, tłum. Andrzej Witwicki), *Opowieści z mchu i paproci* *Žwirka i Muchomorka* (1978, *Pohádky z pařezové chaloupky Křemílka a Vocho-murka*, tłum. Hanna Kostyrko), *O rusałce Amalce i żabce Marynce* (1980, *O vile Amálce a žabce Márince*, tłum. Hanna Kostyrko), *O gajowym Chrobotku i jeleniu Wietrzniku* (1986, *O hajném Robátkovi a jelenu Větrníkovi*, tłum. Hanna Kostyrko) oraz powieść dla młodzieży *Złota lilia* (1972, *Zlatá lilie*, tłum. Jadwiga Bułakowska). W Polsce Ludowej znany był również serial animowany dla dzieci *Bajki z mchu i paproci* w reżyserii Zdenka Smetany i Hany Němečkovéj (1968—1972) o przygodach dwóch krasnali *Žwirka* i *Muchomorka* z chatki wśród mchu i paproci, z których jeden jest wysoki i chudy (*Žwirek*), drugi raczej gruby (*Muchomorek*), ale obaj doskonale się uzupełniają. Dwaj przyjaciele są bardzo naiwni i życzliwi, lubią sen, dobrą zabawę i smaczne proste jedzenie. Zdeněk Smetana, scenarzysta, reżyser i scenograf w jednej osobie, niezwykle prostymi środkami stworzył iluzję czarodziejskiego lasu, gdzie żyją te dwa pocziwe krasnale w szlafmycach, których literacki pierwowzór stworzył Václav Čtvrtek¹⁶.

Do 1989 roku w naszym kraju powoli i stopniowo wzrastało zainteresowanie czeską literaturą dla dzieci i młodzieży — wcześniej nieco zaniebdywaną — i zapotrzebowanie na nią. Biogramy nielicznych autorów czeskich, piszących między innymi dla odbiorcy dziecięcego i młodzieżowego, zamieszczone w *Słowniku pisarzy świata* pod redakcją Juliana Maślanki (2004) oraz w *Encyklopedii literatury światowej* (2005) świadczą o tym, że należy poszerzać wiedzę czytelników na ten temat. Jak pisze Marek Mariusz Tytko,

Słownik pisarzy świata wymienia zaledwie 5 (słownie: pięciu) pisarzy czeskich (Czechów) oraz zaledwie 3 (słownie: trzech) pisarzy słowackich (Słowaków),

15 Twórcą graficznego wizerunku rozbójnika jest malarz Radek Pilař. Cykl powieści liczy osiem tomów, a w Polsce wydano cztery z nich: pierwszy, piąty, szósty i siódmy. Serial liczy trzydzieści dziewięć odcinków. Dalsze losy rodziny Rumcajsa ukazuje serial z 1972 roku pod tytułem *Cypisek — syn rozbójnika Rumcajsa*, który liczy trzy-nastę odcinków.

16 Pierwsza wersja polska została opracowana przez Studio Opracowań Filmów Oddział w Łodzi. Jej premiera odbyła się w Telewizji Polskiej jesienią 1970 roku. Serial w pierwszej wersji dubbingu był emitowany tylko w TVP1 i wydany na VCD i DVD. Serial w drugiej wersji dubbingu z 2009 roku emitowano na kanałach TVP1 i TVP ABC. Serial liczy trzydzieści dziewięć odcinków.

którzy mają w swoim dorobku dzieła dla dzieci i młodzieży, dzieła „dydaktyczne”, jak to zaznaczono w stosownych miejscach w danych biogramach¹⁷.

Do autorów czeskich należą Marie Majerová, Jan Amos Komenský, Karel Václav Rais, Václav Řezáč oraz Jan Skácel. W encyklopedii natomiast „pojawiają się zaledwie 4 (cztery) biogramy »dydaktycznych« pisarzy czeskich oraz tylko 2 (dwa) biogramy słowackich pisarzy dla dzieci i młodzieży”¹⁸. Wśród twórców czeskich znaleźli się Marie Majerová, Jan Amos Komenský, Václav Řezáč i Jan Skácel.

Czeska literatura dziecięca i młodzieżowa w Polsce po 1989 roku

Ogromny wpływ na charakter i intensywność recepcji czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej w Polsce po 1989 roku miały wzajemne stosunki polsko-czeskie i przebudowa polskiego układu wydawniczego, które od zakończenia II wojny światowej były ograniczone specyficznymi warunkami politycznymi, gospodarczymi i kulturalnymi oraz odgórnie kontrolowane przez ówczesnie powołane do tego instytucje państwowe. Skutkiem legalizacji prywatnej działalności gospodarczej i likwidacji cenzury (w 1990 roku) był szybki rozpad ruchu wydawniczego pozostającego przez ponad pół wieku pod kontrolą państwa. Stopniowo zaczął kształtować się wolny i oparty na konkurencji rynek książki w Polsce¹⁹. Niestety pierwszy okres transformacji wiązał się z głębokim kryzysem książki dla dzieci i młodzieży w naszym kraju²⁰. Wydawanie literatury dziecięcej stało się bowiem dla wielu nowych oficyn środkiem do zarabiania pieniędzy. Joanna Goszczyńska pisze, że są to „[...] powszechnie

17 M.M. Tytko, 2011: *Międzynarodowy obraz literatury czeskiej i słowackiej. Czescy i słowaccy pisarze we współczesnej polskiej encyklopedystyce (wybrane przykłady)*. W: L. Martinek, red.: *Evropská dimenze české a polské literatury = Europejski wymiar literatury czeskiej i polskiej*. Opava, Slezská univerzita v Opavě, s. 24—25.

18 Ibidem, s. 27.

19 Zob. P. Marecki, E. Sasin, 2015: „Ciężkie książki” vs. „lekka i tania informacja”. *Warunki produkcji książki w Polsce po 1989 roku*. „Przegląd Kulturoznawczy”, nr 2 (24), s. 108—125.

20 Powszechnie określa się go mianem potopu, bo „wysoka fala przemian” załamała wówczas rynek, zmiatając z powierzchni dawne wydawnictwa państwowe. Zob. D. Świerczyńska-Jelonk, G. Leszczyński, M. Zając, red., 2008: *Po potopie. Dziecko, książka i biblioteka w XXI w.* Warszawa, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

znane fakty, podkreślane przez wszystkich badaczy. Ale nie dzieje się tak od razu i nie od razu następuje przełom²¹. Na początku lat 90. popyt na książkę był ogromny, czytelnicy kupowali wydawane w setkach tysięcy egzemplarzy niedostępne wcześniej tytuły, przede wszystkim anglojęzycznej literatury rozrywkowej.

W 1989 roku opublikowano w Polsce ponad trzydzieści przekładów literatury czeskiej, a wśród nich trzy utwory z klasyki czeskiej literatury dziecięcej. W tym przełomowym roku ukazało się czwarte już wydanie tekstu Karela Čapka *Daszeńka czyli Żywot szczeniaka* (1989, *Dášeňka čili život štěněte*, tłum. Jadwiga Bułakowska) oraz zbiór różnych opowieści o losach pieska i jego kociej współlokatorki, czyli *Opowieści o piesku i kotce jak razem gospodarzyli i jeszcze o różnych innych rzeczach* (1989, *Povídání o pejskovi a kočičce, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech*, tłum. Zbigniew Foniok) autorstwa Josefa Čapka. Drukiem wyszedł też tytuł *Na tropie przygody* (1989, *Dobrodružnou stezkou*, tłum. Jan Stachowski) nieznanego w Polsce Ludowej twórcy Františka Alexandra Elstnera, który w Czechosłowacji był popularnym autorem literatury podróżniczej, popularno-edukacyjnej oraz książek dla młodzieży. Zdaniem Sylvy Bartůškové, Elstner wprowadził do literatury podróżniczej nowe motywy, jak opisy licznych wypraw po innych kontynentach — przedstawił je z humorem i pełnym zrozumieniem dla ludzkiej solidarności w trudnych i pełnych przygód sytuacjach. Jednocześnie położył nacisk na rzetelny opis zjawisk geograficznych i przyrodniczych (mapy, wykresy itp.). W swoich tekstach w sposób przystępny objaśniał dzieciom i młodzieży podstawy motoryzacji i tajniki biwakowania²². W recepcji literatury czeskiej dla dzieci i młodzieży rok 1989 nie stanowił jeszcze większego przełomu. Tylko katowicka oficyna wydawnicza „Śląsk” zdecydowała się na druk dzieła autora nowego dla polskiego czytelnika. Publikacje braci Čapków nie wiązały się natomiast z ryzykiem finansowym. Teksty obu autorów znalazły się już wcześniej w planach wydawniczych oficjalnych polskich wydawnictw. Podobnie jak w przypadku innych państw postkomunistycznych charakterystyczną cechą polskiego rynku wydawniczego tej dekady było jego ogromne rozdrobnienie. W nowej sytuacji gospodarczej gwałtownie wzrosła liczba działających wydawnictw. Pojawiło się mnóstwo nowych, często krótko istniejących oficyn prywatnych, których działanie ukierunkowane było wyłącznie na zysk ekonomiczny.

21 J. Goszczyńska, 2020: *Przekłady literatury czeskiej w Polsce od roku 1989*. W: J. Goszczyńska, J. Kubiček, T. Kubiček, red.: *Česká literatura v polských překladech (1989—2020) / Literatura česka v tłumaczeniach polskich (1989—2020)*..., s. 43.

22 Zob. S. Bartůšková, [online]: *Slovník české literatury po roce 1945*. Dostępne w Internecie: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=688> [dostęp: 15.08.2021].

W ostatnich latach postać wydawcy przekładów znalazła się w polu zainteresowania socjologów, takich jak: Pierre Bourdieu, Gisèle Sapiro czy Johan Heilbron, których uwaga skupiła się na przekładowej produkcji wydawniczej. Teorie wykorzystywane w przekładoznawstwie umożliwiają osadzenie w nich wydawców przekładów i analizowanie ich działalności z różnych punktów widzenia²³. Zdaniem Natalii Paprockiej, „wydawcę przekładów dla dzieci i młodzieży można usytuować w literaturoznawczym modelu komunikacji literackiej dla dzieci i młodzieży Hansa-Heino Ewersa”²⁴, co pozwala na podkreślenie sprawczej mocy wydawców przekładów, polegającej na możliwości przeorientowania publikowanych utworów i skierowania ich do innego adresata niż pierwotnie zamierzony. Wykorzystanie tych narzędzi w celu analizy propozycji przekładów czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej w Polsce pozwoli dostrzec w nich pewną logikę w perspektywie diachronicznej, z jednoczesnym zwróceniem uwagi na poszczególne pozycje książkowe.

W latach 90. sytuacja stopniowo zmieniała się i literatura czeska dla dzieci i młodzieży zaczęła cieszyć się większym zainteresowaniem polskich wydawców, tłumaczy i czytelników. Oprócz Daszeńki Čapka i bohaterów wykreowanych przez Václava Čtvrtka (Rumcajs, Cypisek, Makowa Panienska, Żwirek i Muchomorek) pojawiły się kolejne popularne w Polsce postaci z czeskich bajek dla dzieci, jak Krecik Zdeňka Milera czy mrówka Ferdek Kryštofa Matouša. Przygody Krecika zostały spopularyzowane w Polsce dzięki znanemu czechosłowackiemu serialowi animowanemu. Pierwszy film opowiadający o tym, jak Krecik dostał nowe spodenki, powstał w 1957 roku. Drugi — *Krecik i autko* (1963) —

23 Teoria pola literackiego Bourdieu umożliwia spojrzenie na przekłady jako na narzędzia, którymi posługują się wydawcy. Wymienić jeszcze warto teorię aktora-sieci Brunona Latoura, w której przekład jest efektem współdziałania wielu aktorów, a ich wzajemne relacje wpływają na jego kształt, oraz teorię repertuaru kulturowego Itamara Evena-Zohara. Dzięki tej ostatniej można postrzegać wydawców przekładów jako potencjalnych lub rzeczywistych *idea-makers*, próbujących zmieniać lub faktycznie zmieniających dostępny w kulturze docelowej repertuar. Zob. P. Bourdieu, 2001: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. A. Zawadzki, tłum. Kraków, Universitas; B. Latour, 2010: *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii aktora-sieci*. A. Derra, K. Abriszewski, tłum. Kraków, Universitas; I. Even-Zohar, 2009: *Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim*. M. Heydel, tłum. W: M. Heydel, P. Bukowski, red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Kraków, Znak, s. 197—203.

24 Do repertuaru literatury dla dzieci i młodzieży w kulturze docelowej trafiają zatem zasadniczo te przeznaczone w kulturze oryginału dla młodych i dla dorosłych odbiorców utwory, które wydawcy przekładów wyselekcjonują i przeznaczają dla tej grupy czytelniczej w kulturze przekładu. Zob. N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów dla dzieci i młodzieży w Polsce. Francuska literatura dla młodych czytelników, jej polscy wydawcy i ich strategie (1918—2014)*. Kraków, Universitas, s. 62.

dał początek serii, której kolejne części nadal powstają (serial liczy pięćdziesiąt jeden odcinków). Tekst do kilku książeczek (np. *Krecik i spodenki*, *Krecik i samochód*) napisał czeski pisarz Eduard Petiška, do wielu innych natomiast Hana Doskočilová. Książki wspomnianych autorów w atrakcyjnej szacie graficznej prezentuje polskim odbiorcom prężne warszawskie wydawnictwo Grafag, które funkcjonuje na rynku wydawniczym nieprzerwanie od 1990 roku. Joanna Goszczyńska podkreśla, że wydawnictwo to

wyczuło dobrą koniunkturę [...] i nie ustaje w wydawaniu zarówno „nowych Krecików”, jak i wznowień — rokrocznie, do roku 2002, wychodzą po dwie pozycje. Publikuje też kolejne przygody mrówki Ferdka w przekładzie Marii Marjańskiej-Czernik, osiągając absolutnie dominującą pozycję na rynku wydawniczym²⁵.

W latach 1990—2000 stopniowo wzrastała liczba przekładanych pozycji. Prawdopodobnie wiązało się to z powstaniem nowych, często małych prywatnych wydawnictw zorientowanych na wydawanie literatury dla dzieci i młodzieży (np. Podsjedlik-Raniowski i Spółka, później Publicat). W tym czasie opublikowano w Polsce trzydzieści dziewięć przekładów literatury czeskiej skierowanej do dzieci i młodzieży. Zdecydowanie większe zainteresowanie czeską literaturą dla młodych odbiorców przypada dopiero na koniec lat 90. XX wieku, między 1990 a 1997 rokiem ukazywały się bowiem zaledwie jedna bądź dwie pozycje rocznie. Skromna liczba przekładów w tamtym okresie i przypadkowe ich wybory świadczą o braku stabilizacji na rynku wydawniczym, który funkcjonował w warunkach niepewności finansowej. Wydawcy zazwyczaj nie mieli dalekosiężnych planów ani założeń merytorycznych czy artystycznych. Chętnie sięgano po pozycje z klasyki baśniowej, np. Bożeny Němcovej *Baśnie czeskich dzieci* (1990, *Pohádky českých dětí. Kytická národních pohádek*, tłum. Halina Asmann), Miloša Macourka *Bajki* (1991, *Pohádky*, tłum. Herman Grzeszczyk, Andrzej Kulikowski), Miloša Malego *Baśnie bałtyckie* (1992, tłum. Zofia Tarajło), *Baśnie z tysiąca i jednej nocy* pod redakcją Alexandra Halvoníka (1993, *Pohádky z Tisíce a jedné noci*, tłum. Lucyna Vaseckova) czy Leo Pavláta *Osiem światel: żydowskie legendy, baśnie i bajki* (1994, *Osm světél: židovské příběhy a pohádky*, tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski). Drukiem ukazała się popularnonaukowa książka dla nastolatków autorstwa Mirosława Plzáka *Dorosłym wstęp wzbroniony* (1993, *Dospělým vstup zakázán*, tłum. Tadeusz Siemek) — o przyjaźni, zauroczeniu i miłości. Dobrze znane były też cechujące się żywą kolorystyką książki obrazkowe dla najmłodszych, jak chociażby Mirosławy Woźnej i Jiřiny Lockerovej *Małe zwierzęta* (1995). Należy zaznaczyć, że wśród

25 J. Goszczyńska, 2020: *Przekłady literatury czeskiej w Polsce od roku 1989...*, s. 67.

opublikowanych przekładów, oprócz reprezentującej XIX-wieczną klasykę Bożeny Němcovej, znalazły się utwory nowych autorów: Miloša Macourka, Zdeňka Milera, Miloša Malego czy Miroslava Plzáka. W 1997 roku polskie wydawnictwa wprowadziły na rynek łącznie dziesięć publikacji. Do znanych już autorów, jak: Karel Čapek, Václav Čtvrtek, Zdeněk Miler, dołączyli Mirko Hanák i Ljuba Štíplová. W druku ukazały się dwie pozycje autorstwa Karela Čapka: *Daszeňka czyli Żywot szczeniaka* (1997, *Dášeňka čili život štěněte*, tłum. Jadwiga Bułakowska), *Wielka bajka kocia* (1997, *Velka kočiči pohádka*, tłum. Jitka Kisielewska), cztery wydania Václava Čtvrta: *Cypisek* (1997, *Cipísek*, tłum. Hanna Kostyrko), *Makowa panienska* (1997, *Maková panenka*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski), *Opowieści z mchu i paproci o Żwirku i Muchomorku* (1997, *Pohádky z mechu a kapradí*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski), *Rumcajs* (1997, *Rumcajs*, tłum. Hanna Kostyrko), trzy teksty Zdeňka Milera: *Krecik i samochodzik* (1997, *Krtek a autíčko*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski), *Krecik w mieście* (1997, *Krtek ve městě*, tłum. Leon Kuciński), *Dzień krecika* (1997, *Krtekův den*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski) oraz publikacja Mirko Hanáka i Ljuby Štíplovej *Co sobie zwierzęta opowiadają w nocy* (1997, *Co si zvířata povídají v noci*, tłum. Leon Kuciński). W 1999 roku liczba przełożonych publikacji literatury czeskiej dla młodych czytelników sięgnęła rekordowych trzynastu tytułów ogłoszonych drukiem. Wydawcy postawili na znanych i niezawodnych autorów: Zdeňka Milera (6 wydań), Kryštofa Matouša (2 wydania), oraz twórców nowych, jak: Zuzana Vorlíčková (1 wydanie), Anna Janyšková (1 wydanie), Jiřina Lockerová (2 wydania) czy Stanisław Firszt (1 wydanie).

Zdaniem Grzegorza Leszczyńskiego, w 2000 roku doszło do ukształtowania atrakcyjnej, bardziej rozbudowanej oferty edytorskiej na polskim rynku²⁶. W latach 2001—2010 udostępniono drukiem trzydzieści dziewięć pozycji z literatury czeskiej skierowanych do najmłodszych odbiorców. W samym tylko 2008 roku było to dziesięć publikacji. Natomiast w ostatnim dziesięcioleciu liczba tłumaczonych tekstów sięgnęła do czterdziestu ośmiu tytułów. Z jednej strony stopniowo umacnia się na naszym rynku księgarskim pozycja renomowanych czeskich pisarzy, takich jak: Václav Čtvrtek, Zdeněk Miler czy Jan Werich, a z drugiej — powoli rozszerza się grono prezentowanych autorów. Łącznie od 1989 roku w Polsce ukazało się sto dwadzieścia osiem przekładów literatury czeskiej dla dzieci i młodzieży, co stanowi czternaście procent prezentowanej u nas literatury południowych sąsiadów. W omawianym przedziale czasowym, czyli od 1989 do 2020 roku, całość produkcji wyniosła ponad dziewięćset pozycji książkowych czeskich autorów w tłumaczeniu na język

26 Zob. G. Leszczyński, 2007: *Literatura dla młodych odbiorców 1990—2006*. „Guliwer”, nr 1, s. 33—36.

polski. W ciągu ostatnich trzydziestu lat co roku ukazywało się na naszym rynku wydawniczym średnio trzydzieści książek z literatury czeskiej. Należy podkreślić, że

trudno jest w tym okresie lat 1989—2019 wyodrębnić jakieś węższe ogniwa czasowe, wyznaczyć cezury powiązane z ogólną sytuacją społeczno-polityczną, która — czy tego chcemy, czy nie — zawsze wpływa na mechanizmy kultury. [...] W ostatnim okresie można jedynie próbować wyznaczyć cezurę w połowie pierwszej dekady dwudziestego pierwszego wieku, kiedy zaczynają powstawać prywatne wydawnictwa zorientowane na wydawanie czeskiej literatury²⁷.

Aktywność poszczególnych wydawców polskich przekładów czeskiej literatury dla młodych czytelników w latach 1989—2020 rozkładała się następująco: Grafag (41 wydań), Afera (6 wydań), Wydawnictwo Dwie Siostry (6 wydań), Wydawnictwo Bajka (5 wydań), Bellona (5 wydań), Stara Szkoła (5 wydań), Entliczek (4 wydania), Egmont Polska (3 wydania), Świat Książki (3 wydania), Firma Księgarska Jacek i Krzysztof Olesiejuk-Inwestycje (3 wydania), Harbor Point Media Rodzina (3 wydania), Arkady (2 wydania), Stentor Wydawnictwo Piotra Marciszuka (2 wydania), Wydawnictwo Salwator (2 wydania), Podsiadlik-Raniowski i Spółka (2 wydania), Elipsa (2 wydania), Wydawnictwo Alfa (1 wydanie), Nasza Księgarnia (1 wydanie), Śląsk (1 wydanie), Pojezierze (1 wydanie), Polski Związek Niewidomych (1 wydanie), C&S (1 wydanie), Krajowa Agencja Wydawnicza (1 wydanie), Wydawnictwo Dolnośląskie (1 wydanie), Gemini Poland (1 wydanie), Wiedza Powszechna (1 wydanie), Philip Wilson (1 wydanie), Agare (1 wydanie), Muzeum Okręgowe Jelenia Góra (1 wydanie), Olza (1 wydanie), Hubert (1 wydanie), Muzeum Karkonoskie (1 wydanie), Polityka Spółdzielnia Pracy (1 wydanie), Wydawnictwo Wilga (1 wydanie), Wydawnictwo Bis (1 wydanie), Wydawnictwo Pro (1 wydanie), IPLWMW Andrzej Kędzierski (1 wydanie), Agora (1 wydanie), Svojtka&Co. (1 wydanie), Wydawnictwo Naukowe PWN (1 wydanie), M. Budkowska (1 wydanie), Wydawnictwo Arkady (1 wydanie), Czuły Barbarzyńca Press (1 wydanie), Wydawnictwo Naukowe UAM (1 wydanie), Prószyński i S-ka — Prószyński Media (1 wydanie), Bor (1 wydanie), Magalhaes-Cano (1 wydanie) oraz Albatros (1 wydanie). W okresie od 1989 roku przekłady literatury czeskiej dla młodych czytelników opublikowało czterdzieści osiem różnych wydawnictw, dzieląc stosunkowo po równo udziały w niewielkiej nadal działalności w tej dziedzinie. Struktura produkcji czeskiej książki cechuje się dużym rozdrobnieniem między stosunkowo licznymi wydawcami, z których tylko jeden ma znaczącą przewagę nad pozostałymi, a mianowicie wydawnictwo Grafag z liczbą czterdziestu jeden

27 J. Goszczyńska, 2020: *Przekłady literatury czeskiej w Polsce od roku 1989...*, s. 45.

wydań. Na drugim miejscu usytuowało się Wydawnictwo Dwie Siostry oraz Afera, które udostępniły sześć pozycji polskich przekładów czeskiej literatury dla dzieci i młodzieży, a na trzecim — Wydawnictwo Bajka, Bellona i Stara Szkoła z pięcioma wydaniem.

Polskie firmy wydawnicze najczęściej sięgały po teksty Zdeňka Milera (25 wydań), któremu przysługuje tytuł najpopularniejszego czeskiego pisarza dla dzieci i młodzieży. Daleko za nim sytuuje się Václav Čtvrtek (5 wydań), którego popularność wśród wydawców wyraźnie maleje. W gronie autorów mających od trzech do pięciu wydań znajduje się jedenastu twórców: Karel Čapek (3), Václav Čtvrtek (5), Kryštof Matouš (3), Martina Drijverová (3), Adolf Dudek (5), Jana Eislerová (4), Miroslav Šašek (3), Pavel Šrut (3), Ilka Pacovská (3), Vojtěch Kubašta (3), Zdeněk Svěrák (3) oraz Ivona Březinová (4). Stanowią grupę bardzo niejednorodną zarówno generacyjnie, jak i ze względu na formę wypowiedzi, autorów adaptacji klasycznych bajek oraz autorów warstwy tekstowej książek obrazkowych. Wynika to ze specyfiki najnowszej literatury dla młodych odbiorców, którą tworzą książki różnego rodzaju. Pięciu wydań doczekał się Adolf Dudek (ur. 1964), bardzo popularny w Czechach autor średniego pokolenia. W Polsce ukazały się następujące jego pozycje: *Mknie karetka na sygnale* (2008, *Kam jede sanitka*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski), *Gdy służyłem...* (2008, *Když jsem já sloužil*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski), *Wiem, jak mówią zwierzęta* (2008, *Vím, jak mluví zvířátka*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski), *Zwierzęta wokół nas* (2005, *Zvířátka okolo nás*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski) oraz *Bajki dla małych dzieci* (2006, *Pohádky pro malé děti*, tłum. Andrzej Czcibor-Piotrowski). W Czechach sprzedano ponad trzy miliony książek z jego ilustracjami. W sumie zilustrował około stu trzydziestu publikacji. Do grona autorów średniego pokolenia należy też Ivona Březinová (ur. 1964), która w swojej twórczości porusza tematy tabu, takie jak: nieuleczalne choroby, inność w społeczeństwie czy zaburzenia psychiczne. Jej prace były wielokrotnie nagradzane i przekładane na języki obce. W Polsce ukazały się cztery teksty tej autorki: *Mam na imię Alicja. Jestem narkomanką* (2019, *Jmenuji se Alice. Jsem narkomanka*, tłum. Mirosław Śmigieński), *Krzycz po cichu, braciszku* (2018, *Řvi potichu, brácho*, tłum. Mirosław Śmigieński), *Chłopiec i pies* (2017, *Kluk a pes*, tłum. Maria Marjańska-Czernik) oraz *Cukierek dla dziadka Tadka* (2008, *Lentilka pro dědu Edu*, tłum. Maria Marjańska-Czernik). Pokolenie autorów urodzonych podczas II wojny światowej reprezentuje Jana Eislerová (ur. 1942), która w swojej pracy zajmuje się głównie popularyzacją klasyki literatury dla dzieci i młodzieży. Jej próby adaptacji tekstów klasycznych zaowocowały różnego rodzaju przeróbkami, np.: *Legend staroczeskich Aloisa Jiráská*, *Podróży Guliwera* Jonathana Swifta, *Robinsona Crusoe* Daniela Defoe czy *Przygód Tomka Sawyera* Marka Twaina. Píše także podręczniki dla dzieci

z zakresu języka czeskiego. Do kręgu autorów pokolenia wojennego należą również Pavel Šrut (ur. 1940), znany i ceniony poeta, tłumacz, felietonista, autor tekstów piosenek i literatury dla dzieci. Już od lat 60. pisał dla najmłodszych. Twórca w latach 2004 i 2005 otrzymał nagrodę Złata stuha w kategorii najlepszy autor literatury dziecięcej.

Od 1992 roku wyróżnienie to jest przyznawane dla najlepszego autora, tłumacza i ilustratora literatury dziecięcej i młodzieżowej w Czechach. Nagrodę przyznaje Klub autorů dětské knihy przy Obci českých spisovatelů, Klub ilustrátorů, Obec překladatelů i Česká sekce IBBY²⁸. Obecnie to jedyna nagroda w Republice Czeskiej dedykowana wyłącznie autorom literatury dla dzieci i młodzieży²⁹. Publikacje do tej nagrody są starannie selekcjonowane przez wymagający zespół jurorów. Złata stuha jest zatem gwarantem wysokiej jakości książek dla dzieci.

W Polsce teksty Pavla Šruta wydaje wrocławska Afera w serii Czeska Bajka. W tym cyklu ukazało się sześć pozycji czeskich autorów literatury dla dzieci i młodzieży. Wśród nich znalazły się teksty młodej autorki Petry Soukupovej *Bercik i niuniuch* (2015, *Bertík a čmuchaadlo*, tłum. Julia Różewicz), Pavla Šruta *Niedoparki* (2012, *Lichožrouti*, tłum. Julia Różewicz), *Niedoparki powracają* (2014, *Lichožrouti se vracejí*, tłum. Julia Różewicz), *Niedoparki na zawsze* (2016, *Lichožrouti navždy*, tłum. Julia Różewicz), Ivy Procházkovej *Pyszna środa* (2018, *Středa nám chutná*, tłum. Julia Różewicz) oraz Vojtěcha Matochy *Truchlin* (2020, *Prašina*, tłum. Anna Radwan-Żbikowska). Wszyscy autorzy Afery byli nominowani parokrotnie do nagrody Złata stuha.

Do generacji twórców urodzonych w latach 50. należą bibliotekarka Ilka Pacovská (ur. 1954), która jest autorką wielotomowej serii *Siódmy zmysł*, oraz Martina Drijverová (ur. 1951), autorka ponad trzydziestu pozycji dla dzieci.

Przedstawicielem starszego pokolenia jest także Karel Čapek (ur. 1890), autor znanej powieści dla dzieci *Daszeńka, czyli Żywot szczeniaka*, opowiadającej o przygodach psa foksteriera; Miroslav Šašek (ur. 1916), malarz oraz autor serii książek dla dzieci o miastach świata, która przyniosła mu międzynarodową sławę; ilustrator Vojtěch Kubašta (ur. 1914), uznawany za jednego z najwybitniejszych twórców przestrzennych rozkładanek; autor dobranocek Václav Čtvrtek (ur. 1911, właśc. Václav Cafourek), którego bajki osiągnęły sukces dzięki

28 IBBY (International Board on Books for Young People) — jest międzynarodową organizacją non-profit, zajmującą się promocją literatury dziecięcej i młodzieżowej. Została założona w Zurychu w 1953 roku. Obecnie składa się z siedemdziesięciu sekcji działających w różnych państwach na świecie. Zob. Z. Ożóg-Winiarska, 2009: *IBBY. Nagrody za twórczość dla dzieci i młodzieży*. W: K. Heska-Kwaśniewicz, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*..., s. 72—98.

29 Informacje na temat tego wyróżnienia znajdują się na stronie internetowej nagrody Złata stuha: <http://www.zlatastuha.cz/cs/> [dostęp: 15.08.2021].

współpracy autora z telewizją i powstaniu na ich podstawie filmów animowanych³⁰; Kryštof Matouš (ur. 1930, właśc. Zdeněk Karel Slabý) znany z jego wyjątkowego cyklu kreskówek *Kocour Vavřinec a jeho přátelé* (stworzony we współpracy z Dagmar Lhotovou i artystką Věrou Faltovou) oraz Zdeněk Svěrák (ur. 1936), ceniony w Czechach aktor, komik i scenarzysta. Dzieła Svěráka popularyzuje w naszym kraju Wydawnictwo Dwie Siostry, które od 2006 roku wydaje książki dla dzieci i młodzieży. W Bolonii w 2018 roku podczas największych targów książki dziecięcej na świecie — Bologna Children's Book Fair — Wydawnictwo Dwie Siostry ogłoszone zostało najlepszym europejskim wydawcą dziecięcym roku. Do chwili obecnej jego nakładem wyszły następujące pozycje autorstwa Svěráka: *Ucieszki Cieszka* (2013, *Radovanovy radovánky: jak se Radovan naučil hvízdát a další příhody*, tłum. Dorota Dobrew), *Nowe ucieszki Cieszka* (2017, *Jak vyvrát na motýly a další příhody*, tłum. Dorota Dobrew) oraz *Tato, ta ci się udała* (2019, *Tatínku, ta se tí povedla*, tłum. Anna Rey). Dwa tomy opowiadań o przygodach najbardziej pogodnego chłopca na świecie przetłumaczyła Dorota Dobrew, a zilustrowała Ewa Stiasny, która jest także graficzką, wydawcą i współzałożycielką Wydawnictwa Dwie Siostry. Podczas Targów Książki w Warszawie w 2021 roku wybitna i doświadczona tłumaczka Dorota Dobrew otrzymała prestiżową nagrodę Premia Bohemica, przyznawaną dla zagranicznego bohemy lub tłumacza, który w swoim kraju ma wyjątkowe zasługi w upowszechnianiu czeskiej literatury. Na jej dorobek tłumaczeniowy składa się ponad trzydzieści znakomitych książek i publikacji, w tym poetów klasycznych: Vítězslava Nezvala, Jaroslava Seiferta, Jana Zahradníčka, twórców undergroundu: Petra Plácáka, Ivana Martina Jirousa, Egona Bondego, jak również poetów współczesnych: Petra Hruški, Petra Borkovca czy Jaromíra Typlta. Dzięki jej tłumaczeniom polscy czytelnicy poznali m.in. utwory Antonína Bajaji, Emila Hakla (właśc. Jan Beneš), Jiříego Hájička, Tomáša Zmeškala, w tym także literaturę dla dzieci.

Z analizy zestawienia bibliograficznego wynika, że oficyny wydawnicze, które powstawały w latach 90., nie były zainteresowane gromadzeniem kapitału symbolicznego. Dopiero u progu nowego milenium w polityce wydawniczej polskich wydawnictw czynnik artystyczny zaczął przeważać nad politycznym i ekonomicznym³¹. W przypadku literatury czeskiej za selekcję utworów do tłumaczenia odpowiadają zazwyczaj wydawcy przekładów, natomiast dobór

30 Bajka o Rumcajsie była inspiracją do powstania festiwalu bajek, który odbywa się w Jiczynie na początku września (od 1990 roku). Festiwal zaczyna się korowodem masek we wtorek, a kończy w sobotę pokazem sztucznych ogni. Zdaniem Aliny Zielińskiej, w Polsce Rumcajs jest już nieco zapomnianą postacią. Zob. A. Zielińska, 2013: *W odwiedzinach u Rumcajsa*. „Guliwer”, nr 1, s. 66–68.

31 Zob. G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków, Korporacja Ha!art.

rozwiązań tekstowych (podporządkowanych strategiom tłumaczeniowym) pozostaje w gestii autorów przekładu. Stopniowo poszerza się grono tłumaczy, pełniących funkcje twórców przekładu-produktu i uczestników procesu przekładu, których wybory translatorskie wraz z wyborami wydawców przekładów wpłynęły na kształt dostępnej w Polsce czeskiej literatury dla dzieci i młodzieży³². Obok takich tłumaczy starszego pokolenia, jak: Jadwiga Bułakowska, Andrzej Witwicki, Hanna Kostyrko, Cecylia Dmochowska, Zbigniew Foniok (pionier ruchu wydawniczego w Polsce przemian demokratycznych po 1989 roku, twórca, dyrektor i prezes Wydawnictwa Amber), Tadeusz Siemek, Maria Marjańska-Czernik (tłumaczka, publicystka, redaktorka, wieloletnia współpracowniczka Naszej Księgarni, wydawca dwumiesięcznika o książce dla dzieci i młodzieży „Guliwer”, prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Książki dla Młodych — Polskiej Sekcji IBBY), Andrzej Czycibor-Piotrowski, Halina Asmann, Antoni Kroh czy Andrzej Babuchowski, w propagowanie literatury czeskiej dla dzieci i młodzieży w latach 90. włączyli się kolejni tłumacze, wśród nich: Jan Stachowski (w 2019 roku wyróżniony czeską nagrodą Jiříego Theinera przyznawaną za zasługi na polu promocji literatury czeskiej za granicą), Leszek Engelking (w 2003 roku uhonorowany czeską nagrodą Premia Bohemica dla zagranicznego bohemy za dorobek translatorski i popularyzowanie literatury czeskiej za granicą, a w 2018 roku — Nagrodą „Literatury na Świecie” w kategorii Mamut za całokształt działalności translatorskiej), Zofia Tarajło-Lipowska, Joanna Figlewska, Barbara Janowska-Michnowska, Leon Kuciński, Zbigniew Romankiewicz, Anna Dorota Kamińska, Urszula Janus, Mirosław Śmigielski, Martyna Lemańczyk, Lenka Vitová, Dorota Dobrew, Małgorzata Strzałkowska, Andrzej Magała, Marta Bręgiel-Pant oraz Julia Różewicz. Niestety obraz czeskiej literatury dla dzieci i młodzieży, który mogli sobie stworzyć polscy odbiorcy w ostatnich latach, w dużej mierze był niepełny i zniekształcony na skutek dość przypadkowych wyborów wydawców i tłumaczy.

Podsumowanie

Zrekonstruowanie procesu recepcji literackiej i wydawniczej nie było zadaniem łatwym. Należało w pierwszej kolejności określić jej rozmiary oraz wskazać utwory z literatury czeskiej, które trafiły do rąk polskiego odbiorcy. Przeprowadzone badanie bibliograficzne pozwoliło ustalić chronologię wydawniczą

32 Zob. M. Rychlewski, 2013: *Książka jako towar, książka jako znak. Studia z socjologii literatury*. Gdańsk, Wydawnictwo Naukowe Katedra.

przekładów z literatury czeskiej i ukazać rozmiar produkcji w poszczególnych dziesięcioleciach po 1989 roku. Zakres i charakter importu z Czech w dziedzinie literatury dla dzieci i młodzieży zależał w dużej mierze od wyborów polskich wydawców i tłumaczy. Z przedstawionej analizy wynika, że rzadko wykorzystywali oni tę literaturę do realizacji celów długoterminowych i gromadzenia kapitału symbolicznego. W okresie Polski Ludowej polityka wydawnicza podlegała ideologii i wzajemnej wymianie repertuaru literackiego. W latach 90. XX wieku służyła realizacji celów krótkoterminowych (zysk wydawniczy). W tym okresie wydawcy przekładów niezbyt chętnie stawiali na czeskie nowości, a jeśli je wybierali, to nie były to utwory wyznaczające trendy. Na ten czas przypadają bowiem oprócz konstytuowania się wolnego rynku książki w Czechach także zmiany w sferze polityki wydawniczej, powiązane z wkraczaniem na czeską scenę literacką nowych oficyn wydawniczych, możliwość szerszej konfrontacji z dokonaniem zagranicznymi w tym zakresie, a przede wszystkim różnicowanie się kompetencji czytelniczych dziecięcej publiczności czytającej. W rezultacie już w latach 90. XX wieku obserwuje się w Czechach wzbogacanie oferty gatunkowej we współczesnej literaturze dla dzieci, zacieranie się kultywowanych przez tradycję granic gatunkowych. Dopiero na początku XXI wieku pojawili się wydawcy polscy, którzy czeską książkę dla dzieci i młodzieży zaczęli traktować jako formę sztuki i za jej pomocą dążyli do zwiększenia kapitału symbolicznego (m.in. Wydawnictwo Dwie Siostry, Afera, Stara Szkoła). W okresie 1989–2020 do przekładów z czeskiej literatury dla dzieci i młodzieży podchodzono inaczej niż do translacji dla odbiorcy dorosłego, które znalazły się w czołówce przekładów z literatur słowiańskich³³. Sytuację czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej należałoby zmienić poprzez systematyczne dokonywanie nowych tłumaczeń wartościowych książek czeskich przeznaczonych specjalnie dla młodego czytelnika, a nieznanych dotąd polskiemu odbiorcy młodzieżowemu i dziecięcemu. Mogłyby to być publikacje nagradzane coroczną nagrodą Złotą stuhą przyznawaną twórcom najlepszych książek dla dzieci i młodzieży wydawanych w języku czeskim. Aby poprawić dotychczasowy stan rzeczy, należałoby zainteresować tą literaturą wydawnictwa i stosowne instytucje w Czechach i Polsce, rzadko bowiem stawała się ona aktywnym elementem literackiego polisystemu docelowego³⁴. Tymczasem perspektywy pozytywnych zmian w zakresie książki dla dzieci i młodzieży łączą się ściśle z instytucjami wspierającymi jej obieg.

33 Zob. I. Socha, 2002: *Polskie przekłady dla dzieci i młodzieży w latach 90. ...*, s. 205–215.

34 Zob. I. Even-Zohar, 2009: *Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim...*

Aneks

Bibliografia przekładów czeskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej w Polsce po 1989 roku

Publikacje książkowe

1989

Čapek Josef: *Povídání o pejskovi a kočičce, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech / Opowieści o piesku i kotce jak razem gospodarzyli i jeszcze o różnych innych rzeczach*. Tłum. Zbigniew Foniok. Warszawa, Wydawnictwo Alfa.

Čapek Karel: *Dášeňka čili život štěněte / Daszeńka czyli Żywot szczeniaka*. Tłum. Jadwiga Bułakowska. Warszawa, Nasza Księgarnia.

Elstner František Alexander: *Dobrodružnou stezkou / Na tropie przygody*. Tłum. Jan Stachowski. Katowice, Śląsk.

1990

Němcová Božena: *Pohádky českých dětí. Kytička národních pohádek / Baśnie czeskich dzieci*. Tłum. Halina Asmann. Olsztyn, Pojezierze.

Rudolf Stanisław: *Ententyńy / Niebieskie migdały*. Tłum. Hanna Kostyrko. Warszawa, Polski Związek Niewidomych.

1991

Běhounek František: *V zajeti Matabelou / W niewoli u Matabelów*. Tłum. Jadwiga Bułakowska. Warszawa, C&S.

Macourek Miloš: *Pohádky / Bajki*. Tłum. Herman Grzeszczyk, Andrzej Kulikowski. Gdańsk, Krajowa Agencja Wydawnicza.

1992

Malý Miloš: *Baśnie bałtyckie*. Tłum. Zofia Tarajło. Wrocław, Wydawnictwo Dolnośląskie.

1993

Halvoník Alexander, red.: *Pohádky z Tisíce a jedné noci / Baśnie z tysiąca i jednej nocy*. Tłum. Lucyna Vaseckova. Bielsko-Biała, Gemini Poland.

Plzák Miroslav: *Dospělým vstup zakázán / Dorosłym wstęp wzbroniony*. Tłum. Tadeusz Siemek. Warszawa, Wiedza Powszechna.

1994

Pavlát Leo: *Osm světél: židovské příběhy a pohádky / Osiem światel: żydowskie legendy, baśnie i bajki*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

1995

Woźna Mirosława, Lockerová Jiřina: *Male zwierzęta*. Poznań, Podsiadlik-Raniowski i Spółka.

1996

Miler Zdeněk: *Jak krtek ke kalhotkám přišel / Jak krecik zdobył spodniki*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

1997

Čapek Karel: *Dášeňka čili život štěněte / Daszeňka czyli Żywołt szczeniaka*. Tłum. Jadwiga Bułakowska. Warszawa, Grafag.

Čapek Karel: *Velka kočiči pohádka / Wielka bajka kocia*. Tłum. Jitka Kisielewska. Warszawa, Philip Wilson.

Čtvrtek Václav: *Cipisek / Cypisek*. Tłum. Hanna Kostyrko. Warszawa, Grafag.

Čtvrtek Václav: *Maková panenka / Makowa panienka*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Čtvrtek Václav: *Pohádky z mechu a kapradí / Opowieści z mchu i paproci o Żwirku i Muchomorku*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Čtvrtek Václav: *Rumcajs / Rumcajs*. Tłum. Hanna Kostyrko. Warszawa, Grafag.

Hanák Mirko, Štíplová Ljuba: *Co si zvířata povídají v noci / Co sobie zwierzęta opowiadają w nocy*. Tłum. Leon Kuciński. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtek a autičko / Krecik i samochodzik*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtek ve městě / Krecik w mieście*. Tłum. Leon Kuciński. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtkův den / Dzień krecika*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

1998

Hrubín František: *Kuřátko a obilí / Zbłąkane kurczątka*. Tłum. Leon Kuciński. Warszawa, Grafag.

Matouš Kryštof: *Ferda a koník Chuchlík / Ferdek i konik Chochlik*. Tłum. Maria Marjańska-Czernik. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk, Doskočilová Hana: *Krtek a orel / Krecik i orzeł*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk, Doskočilová Hana: *Krtek a zelená hvězda / Krecik i zielona gwiazda*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk, Doskočilová Hana: *Krtek v zimě / Krecik w zimie*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Ondrušková Ivona: *Maminko, co je to? / Mamusiu, co to jest?* Tłum. Franciszek Bałon. Český Těšín, Agave.

1999

Firszt Stanisław, red.: *Legandy o „Duchu Gór”*. Tłum. Andrzej Paczos. Jelenia Góra, Muzeum Okręgowe.

Janyšková Anna: *Ja, czarodziej*. Tłum. Jan Stachowski. Český Těšín, Olza.

Lockerová Jiřina: *Moje první knížka o číslech / Moja pierwsza książka o liczbach*. Warszawa, Elipsa.

Lockerová Jiřina: *Powiedz, co to jest*. Poznań, Podosiedlik-Raniowski i Spółka.

Matouš Kryštof: *Ferda a návštěvníci z neznámé planety / Ferdek i kosmici*. Tłum. Maria Marjańska-Czernik. Warszawa, Grafag.

Matouš Kryštof: *Ferda mezi otrokáři / Ferdek wśród rabusiów*. Tłum. Maria Marjańska-Czernik. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Jak krtek ke kalhotkám přišel / Jak Krecik sprawił sobie spodenki*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Jak krtek uzdravil myšku / Jak krecik uzdrowił myszkę*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Jak krtek uzdravil myšku / Krecik pomaga myszce*. Tłum. Barbara Janowska-Michnowska. Warszawa, Egmont Polska.

Miler Zdeněk: *Krtek a autíčko / Krecik i samochodzik*. Tłum. Andrzej Cz c i -
bor - Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtek a medvědi / Krecik i niedźwiedzia rodzina*. Tłum. Barbara
Janowska - Michnowska. Warszawa, Egmont Polska.

Miler Zdeněk: *Krtek a zajíček / Krecik ratuje zajaczkę*. Tłum. Barbara
Janowska - Michnowska. Warszawa, Egmont Polska.

Vorlíčková Zuzana: *Moje první knížka o barvách / Moja pierwsza książka
o kolorach*. Warszawa, Elipsa.

2000

Miler Zdeněk: *Krtek a raketa / Krecik i rakieta*. Tłum. Andrzej Cz c i b o r -
Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtek a zelená hvězda / Krecik i zielona gwiazda*. Tłum. Andrzej
Cz c i b o r - Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtek ve městě / Krecik w mieście*. Tłum. Leon K u c i ń s k i.
Warszawa, Grafag.

2001

Drijverová Martina: *Medvěd Péta a jeho přátelé / Niedźwiedź Piotrek i jego
przyjaciele*. Tłum. Joanna Figlewska. Warszawa, Hubert.

Drijverová Martina: *Veverka Bára a její přátelé / Wiewiórka Klara i jej
przyjaciele*. Tłum. Joanna Figlewska. Warszawa, Świat Książki.

Miler Zdeněk: *Jak krtek ke kalhotám přišel / Jak Krecik sprawił sobie spodenki*.
Tłum. Andrzej Cz c i b o r - Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtek a autíčko / Krecik i samochodzik*. Tłum. Andrzej Cz c i -
bor - Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Munková Alena: *Štaflík a Špagetka / Psi život: Szczudlik i Bagietka*.
Tłum. Hanna K o s t y r k o. Warszawa, Grafag.

2002

Miler Zdeněk: *Krtek a maminka / Krecik i mama zajaczków*. Tłum. Andrzej
Cz c i b o r - Piotrowski. Warszawa, Grafag.

Miler Zdeněk: *Krtek a parapličko / Krecik i parasol*. Tłum. Andrzej Cz c i -
bor - Piotrowski. Warszawa, Grafag.

2003

- Motlová Milada: *Adam půjde do školy / Adaś pójdzie do szkoły*. Tłum. Joanna Figlewska. Warszawa, Świat Książki.
- Nejkrásnější bajky o lidech / Najpiękniejsze bajki o ludziach. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.
- Nejkrásnější bajky o zvířatech / Najpiękniejsze bajki o zwierzętach. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

2004

- Miler Zdeněk: *Krtek a kamarád / Krecik mój przyjaciel*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.
- Miler Zdeněk: *Krtek a televize / Krecik i telewizja*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.

2005

- Dudek Adolf: *Zvířátka okolo nás / Zwierzęta wokół nas*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag-Harmonijka.
- Kubátová Marie: *Legendy o Karkonoszu i z Karkonoszy*. Tłum. Karina Kurkova. Jelenia Góra, Muzeum Karkonoskie.

2006

- Dudek Adolf: *Pohádky pro malé děti / Bajki dla małych dzieci*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag.
- Miler Zdeněk: *Hrajeme si s krtkem / Bawimy się z Krecikiem*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag-Agencja Wydawnicza.
- Miler Zdeněk: *Říkáme si s krtkem / Gawędzimy z Krecikiem*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Warszawa, Grafag-Agencja Wydawnicza.
- Motlová Milada: *Knížka pro Adama a Evu / Adaś i Ewa w szkole*. Tłum. Joanna Figlewska. Warszawa, Świat Książki.

2007

- Kincl Jaromír, Smetana Zdeněk: *Rákosníček a počasí / Wodnik Szuwarek zmienia pogodę*. Tłum. Andrzej Czycior-Piotrowski. Ożarów Mazowiecki, Firma Księgarska Jacek i Krzysztof Olesiejuk — Inwestycje.
- Kincl Jaromír, Smetana Zdeněk: *Rákosníček a rybník / Wodnik Szuwarek zaprowadza porządku w Szmaragdowym Oczku*. Tłum. Andrzej Czycior-

- Piotrowski. Ożarów Mazowiecki, Firma Księgarska Jacek i Krzysztof Olesiejuk — Inwestycje.
- Růžička Oldřich: *Poklad kapitána Williama Kidda / Skarb kapitana Williama Kidda*. Tłum. Joanna Ożdzińska. Warszawa, Stentor Wydawnictwo Piotra Marciszuka.
- Špidlík Tomáš: *Bajky o moudré sově / Bajki o mądrej sowie*. Tłum. Zbigniew Romaniewicz. Kraków, Wydawnictwo Salwator.
- Špidlík Tomáš: *Profesor Ulipispirus a jiné pohádky / Jak profesor Ulipispirus wymyślił język zrozumiały dla wszystkich*. Tłum. Zbigniew Romaniewicz. Kraków, Wydawnictwo Salwator.

2008

- Březinová Ivona: *Lentilka pro dědu Edu / Cukierek dla dziadka Tadka*. Tłum. Maria Marjańska-Czerwik. Warszawa, Wydawnictwo Piotra Marciszuka Stentor.
- Čtvrtek Václav: *Cesty formana Šejtročka / Podróże furmana Szejtroczka*. Tłum. Dorota Kamińska; *O hajném Robotkovi a jelenu Větrníkovi / O gajowym Chrobotku i jeleniu Wietrzniku*. Tłum. Hanna Kostyrko. Warszawa, Polityka Spółdzielnia Pracy.
- Dudek Adolf: *Kam jede sanitka / Mknie karetka na sygnale*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag — Harmonijka.
- Dudek Adolf: *Když jsem já sloužil / Gdy służyłem...* Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag — Agencja Wydawnicza.
- Dudek Adolf: *Vím, jak mluví zvířátka / Wiem, jak mówią zwierzęta*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag — Harmonijka.
- Košková Dagmar, red.: *Zlatá kniha pohádek / Złota księga bajek*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Grafag.
- Miler Zdeněk, Doskočilová Hana: *Krtek a raketa / Krecik i rakieta*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Warszawa, Wydawnictwo Wilga.
- Munková Alena, Munk Jiří: *Štaflík a Špagetka / Drabinek i Makaronka*. Tłum. Andrzej Czycibor-Piotrowski. Ożarów Mazowiecki, Firma Księgarska Jacek i Krzysztof Olesiejuk — Inwestycje.
- Neborová Anna: *Oskar a Mimi / Oskar i Mimi*. Tłum. Maria Marjańska-Czerwik. Warszawa, Wydawnictwo Bis.
- Werich Jan: *Fimfárum / Fimfarum*. Tłum. Małgorzata Balcerzak. Poznań, Wydawnictwo Pro.

2009

- K a h o u n Jiří: *Včelí medvídci od jara do zimy / Puchate trzmieliki: od wiosny do zimy*. Tłum. Anna Dorota K a m i í n s k a. Praha, Albatros.
- P a c o v s k ý Jaroslav, Š e b á n e k Jiří: *Bob a Bobek, králíci v klobouku / Bob o Bobek: króliki z kapelusza*. Tłum. Ewa K l e s z c z. Praha, Albatros.
- P a v e l Ota: *Pohádka o Raškovi / Bajka o Raszku*. Tłum. Mirosław Ś m i g i e l - s k i. Poznań, IPLwMW Andrzej Kędzierski.

2010

- J a s n o s z Ligia, red.: *Jak Pan Bóg stworzył owieczki: bajka czeska*. Tłum. Anna K a s z u b a - D e b s k a. Poznań, Harbor Point Media Rodzina.

2011

- B r d e č k a Jiří: *Limonádový Joe / Lemoniadowy Joe*. Tłum. Cecylia D m o - c h o w s k a. Warszawa, Agora.
- D v o ř á k Jiří: *Zvířátko pro Dominika / Zwierzątko dla Dominika*. Tłum. Alicja S a n t a r i u s. Praha, Svojtka & Co.
- H u l p a c h Vladimír: *Indiánské pohádky / Dar totemów: baśnie indiańskie*. Tłum. Martyna M. L e m a n ó c z y k, Lenka V i t o v á. Poznań, Harbor Point Media Rodzina.

2012

- B a ň k o v á Markéta: *Straka v říši entropie / Sroka w krainie entropii*. Tłum. Dorota D o b r e w. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- D r i j v e r o v á Martina: *Ježíš a jeho příběh / Jezus i jego dzieje*. Tłum. Urszula J a n u s. Warszawa, Bellona.
- E i s l e r o v á Jana: *Dobrodružství Toma Sawyera / Przygody Tomka Sawyera*. Tłum. Urszula J a n u s. Warszawa, Bellona.
- E i s l e r o v á Jana: *Gulliwerovy cesty / Podróże Guliwera*. Tłum. Andrzej M a g a l a. Warszawa, Bellona.
- E i s l e r o v á Jana: *Robinson Crusoe / Robinson Crusoe*. Tłum. Andrzej M a g a l a. Warszawa, Bellona.
- E i s l e r o v á Jana: *Staré řecké báje a pověsti / Mity greckie*. Tłum. Urszula J a n u s. Warszawa, Bellona.
- Š r u t Pavel, M i k l í n o v á Galina: *Lichožrouti / Niedoparki*. Tłum. Julia R ó z e w i c z. Wrocław, Afera.

2013

- Svěrák Zdeněk: *Radovanovy radovánky: jak se Radovan naučil hvízdát a další příběhy / Ucieszki Cieszka*. Tłum. Dorota Dobrew. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry.
- Šašek Miroslav: *To je Paříž / Oto jest Paryż*. Tłum. Maciej Byliniak. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry.

2014

- Budař Jan, Dočekal Antonín: *Největší tajemství Leopolda Bumbáca & Pohádka z Pekla pod Sudem / The biggest mystery of Leopold Bumbác & A fairy-tale from the Hell under the Barell = Największa tajemnica Leopolda Bumbáce & Bajka z Piekla pod Beczką*. Tłum. Magdalena Budkowska. Warszawa, M. Budkowska.
- Šašek Miroslav: *To je Londýn / Oto jest Londyn*. Tłum. Katarzyna Dománska. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry.
- Šašek Miroslav: *To je Řím / Oto jest Rzym*. Tłum. Katarzyna Dománska. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry.
- Šrut Pavel, Miklínová Galina: *Lichožrouti se vracejí / Niedoparki powracają*. Tłum. Julia Różewicz. Wrocław, Afera.

2015

- Heteša Petr: *Zajatci Minecraftu / Więźniowie Minecraftu*. Tłum. Joanna Iwaszko. Warszawa, Wydawnictwo Arkady.
- Krauschneider Rudolf: *Vnučka oceánu / Wnuczka oceanu*. Lupenice, Magalhaes-Cano.
- Miler Kateřina, Miler Zdeněk: *Krecik i motyle*. Tłum. Małgorzata Strzałkowska. Warszawa, Wydawnictwo Bajka.
- Miler Kateřina, Miler Zdeněk: *Krecik i sanki*. Tłum. Małgorzata Strzałkowska. Warszawa, Wydawnictwo Bajka.
- Miler Kateřina, Miler Zdeněk: *Krecik i sikoreczki*. Tłum. Małgorzata Strzałkowska. Warszawa, Wydawnictwo Bajka.
- Miler Kateřina, Miler Zdeněk: *Krecik i śliwki*. Tłum. Małgorzata Strzałkowska. Warszawa, Wydawnictwo Bajka.
- Miler Kateřina, Miler Zdeněk: *Tydzień Krecika*. Tłum. Małgorzata Strzałkowska. Warszawa, Wydawnictwo Bajka.
- Soukupová Petra: *Bertík a čmuchaadlo / Bercik i niuniuch*. Tłum. Julia Różewicz. Wrocław, Afera.

Vie we gh Michal: *Krátké pohádky pro unavené rodiče / Krótkie bajki dla zmęczonych rodziców*. Tłum. Andrzej B a b u c h o w s k i. Warszawa, Czuły Barbarzyńca Press.

2016

B a s s Eduard: *Klapzubova jedenáctka: povídka pro kluky malé i velké / Jednastka Klapzuba*. Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła.

M a c o u r e k Miloš: *Pohádky / Bajki*. Tłum. Joanna B r o d n i e w i c z, Urszula K o w a l s k a, Jan P e š i n a. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM.

P a c o v s k á Ilka: *Ostrov zasvěcení / Wyspa wtajemniczenia*. Tłum. Joanna I w a s z k o. Warszawa, Arkady.

P a c o v s k á Ilka: *Smrt kouzelného džina / Śmierć magicznego džina*. Tłum. Joanna I w a s z k o. Warszawa, Arkady.

P a c o v s k á Ilka: *Únosce draků / Porywacz smoków*. Tłum. Joanna I w a s z k o. Warszawa, Arkady.

Š r u t Pavel: *Lichožrouti navždy / Niedoparki na zawsze*. Tłum. Julia R ó ż e w i c z. Wrocław, Afera.

2017

B ř e z i n o v á Ivona: *Kluk a pes / Chłopiec i pies*. Tłum. Maria M a r j a ń s k a - C z e r n i k. Warszawa, Prószyński i S-ka — Prószyński Media.

K u b a š t a Vojtěch: *Červená karkulka / Czerwony Kapturek*. Tłum. Marta B r ę g i e l - P a n t. Warszawa, Entliczek.

K u b a š t a Vojtěch: *O perníkové chaloupce / Jaś i Małgosia*. Tłum. Marta B r ę g i e l - P a n t. Warszawa, Entliczek.

S v ě r á k Zdeněk: *Jak vyžrát na motýly a další příhody / Nowe ucieszki Cieszka*. Tłum. Dorota D o b r e w. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry.

Ž á č e k Jiří: *Ezopovy bajky / Bajki Ezopa*. Tłum. Antoni K r o h. Poznań, Media Rodzina.

2018

B ř e z i n o v á Ivona: *Řvi potichu, brácho / Krzycz po cichu, braciszku*. Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła.

C a b i c a r Martin M.: *Dítě školkou povinné / Dziecko w wieku przedszkolnym: zabawne przygody odważnego ojca*. Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła.

J i r o t k a Zdeněk: *Saturnin / Saturnin*. Tłum. Leszek E n g e l k i n g. Wrocław, Afera.

K u b a š t a Vojtěch: *Kocour v botách / Kot w butach*. Tłum. Marta B r ę g i e l - P a n t. Warszawa, Entliczek.

Kubášta Vojtěch: *O Sněhurce / Královna Sněžka*. Tłum. Marta Bręgiel-Pant. Warszawa, Entliczek.

Iva Procházková: *Středa nám chutná / Pyszna środa*. Tłum. Julia Różewicz. Wrocław, Afera.

2019

Březinová Ivona: *Jmenuji se Alice. Jsem narkomanka / Mam na imię Alicja. Jestem narkomanką*. Tłum. Mirosław Śmigielski. Rudno, Stara Szkoła.

Dvořák Michal: *Pět ocásků v Harrachově / Pięć ogonków w Harrachovie*. Tłum. Veronika Mireková. Liberec, Bor.

Svěrák Zdeněk: *Tatínku, ta se tí povedla / Tato, ta ci się udało*. Tłum. Anna Rey. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry.

2020

Havel Václav: *Pížd'uchové / Skrzeciuchy*. Tłum. Mirosław Śmigielski. Wołów, Stara Szkoła.

Matocha Vojtěch: *Prašina / Truchlin*. Tłum. Anna Radwan-Žbikowska. Wrocław, Afera.

Literatura

Bartůšková S., [online]: *Slovník české literatury po roce 1945*. Dostępne w Internecie: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=688> [dostęp: 15.08.2021].

Bourdieu P., 2001: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. A. Zawadzki, tłum. Kraków, Universitas.

Even-Zohar I., 2009: *Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim*. M. Heydel, tłum. W: M. Heydel, P. Bukowski, red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Kraków, Znak, s. 197—203.

Goszczyńska J., 2020: *Przekłady literatury czeskiej w Polsce od roku 1989*. W: J. Goszczyńska, J. Kubiček, T. Kubiček, red.: *Česká literatura v polských překladech (1989—2020) / Literatura czeska w tłumaczeniach polskich (1989—2020)*. Brno, Moravská zemská knihovna, s. 43—78.

Goszczyńska J., Kubiček J., Kubiček T., red., 2020: *Česká literatura v polských překladech (1989—2020) / Literatura czeska w tłumaczeniach polskich (1989—2020)*. Brno, Moravská zemská knihovna.

Hierowski Z., 1966: *Literatura czeska i słowacka w Polsce Ludowej 1945—1964*. Katowice, Wydawnictwo Śląsk.

- Jankowicz G. et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków, Korporacja Ha!art.
- Latour B., 2010: *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii aktora-sieci*. A. Derra, K. Abriszewski, tłum. Kraków, Universitas.
- Leszczyński G., 2007: *Literatura dla młodych odbiorców 1990—2006*. „Guliwer”, nr 1, s. 33—36.
- Marecki P., Sasin E., 2015: „Ciężkie książki” vs. „lekką i tania informacja”. *Warunki produkcji książki w Polsce po 1989 roku*. „Przegląd Kulturoznawczy”, nr 2 (24), s. 108—125.
- Niesporek-Szamburska B., 2009: *Przekład literatury dla dzieci i młodzieży — między przekazem wielokulturowym a zunifikowanym*. W: K. Heska-Kwaśniewicz, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*, t. 2. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 46—71.
- Ożóg-Winiarska Z., 2009: *IBBY. Nagrody za twórczość dla dzieci i młodzieży*. W: K. Heska-Kwaśniewicz, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*, t. 2. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 72—98.
- Paprocka N., 2018: *Sto lat przekładów dla dzieci i młodzieży w Polsce. Francuska literatura dla młodych czytelników, jej polscy wydawcy i ich strategie (1918—2014)*. Kraków, Universitas.
- Rychlewski M., 2013: *Książka jako towar, książka jako znak. Studia z socjologii literatury*. Gdańsk, Wydawnictwo Naukowe Katedra.
- Skrendo A., 2001: *Recepcja literatury: przedmiot, zakresy, cele badań. Komentarz do tytułu i „postscriptum”*. „Teksty Drugie”, nr 5, s. 87—93.
- Socha I., 2002: *Polskie przekłady dla dzieci i młodzieży w latach 90*. W: J. Papuzińska, G. Leszczyński, red.: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI wieku*. Warszawa, Wydawnictwo CEBID, s. 205—215.
- Staniów B., 2013: *Przekłady z literatur obcych w latach 1945—1989*. W: K. Heska-Kwaśniewicz, K. Tałuż, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (1945—1989)*, t. 3. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 149—165.
- Staniuk J., 2019: *Tłumacz jako drugi autor w przekładzie literatury dziecięcej. Alice's Adventures in Wonderland w tłumaczeniu Grzegorza Wasowskiego*. „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal”, nr 4 (1), s. 98—108.
- Szczepańska-Dudziak A., 2015: *Polsko-czechosłowackie kontakty kulturalne i naukowe 1945—1956*. „Historia Slavorum Occidentis”, nr 1 (8), s. 212—235.
- Świerczyńska-Jelonek D., Leszczyński G., Zajac M., red., 2008: *Po potopie. Dziecko, książka i biblioteka w XXI w.* Warszawa, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Šubrtová M. et al., 2011: *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990—2010*. Brno, Masarykova univerzita.

- Tyto M.M., 2011: *Międzynarodowy obraz literatury czeskiej i słowackiej. Czescy i słowaccy pisarze we współczesnej polskiej encyklopedystyce (wybrane przykłady)*. W: L. Martinek, red.: *Evropská dimenze české a polské literatury = Europejski wymiar literatury czeskiej i polskiej*. Opava, Slezská univerzita v Opavě, s. 17—31.
- Zawodnik M., 2012: *W głównym nurcie wydarzeń. O sytuacji literatury dla dzieci i młodzieży w pierwszych latach powojennych*. W: A. Ossowska-Zwierzchowska, red.: *Zobaczyć dziecko: literackie i filmowe portrety dziecka w Polsce w XX wieku*. Bydgoszcz, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, s. 36—48.
- Zielińska A., 2013: *W odwiedzinach u Rumcajsa*. „Guliwer”, nr 1, s. 66—68.

Dorota Żygadło-Czopnik

Recepte české literatury pro děti a mládež v Polsku po roce 1989

RÉSUMÉ | Tato studie se snaží popsat stav receptce české literatury pro děti a mládež v Polsku po roce 1989. Před více než 30 lety Polsko a Česká republika nastoupily na dráhu politické, sociální a ekonomické obnovy. Metamorfóza všech projevů společenského života zasáhla také kulturu a literaturu, včetně knih určených mladším a nejmladším příjemcům. Objevila se nová vydavatelství uvádějící na polský trh publikace českých autorů, kteří dříve zůstávali polskému čtenáři neznámí. Nakladatelství dodávají texty zajímavé nejen z hlediska obsahu, ale také formy, přizpůsobují svou nabídku měnícím se čtenářským preferencím. Za zdůraznění stojí, že se vydavatelství aktivně podílejí na výchově mladých generací, vkládají velké úsilí do toho, aby propagovala hodnotnou literaturu, včetně té české. Tyto nové fenomény týkající se českých knih pro děti a mládež dostupných v polských překladech jsou předmětem analýzy a interpretace této studie.

KLÍČOVÁ SLOVA | receptce, překlad, překladatel, vydavatelská produkce, česká literatura pro děti a mládež v Polsku po roce 1989

Dorota Żygadło-Czopnik

Reception of Czech Literature for Children and Youth in Poland after 1989

SUMMARY | This article attempts to describe the state of reception of Czech literature for children and young adults in Poland after 1989. More than 30 years ago, Poland and the Czech Republic entered the path of political, social, and economic renewal. The metamorphosis of all manifestations of social life also covered culture and literature, including books addressed to young audiences. New publications are introducing to our market publications of Czech authors previously unknown to the Polish reader. The publishing houses provide texts that are interesting not only in terms of content but also in form,

adjusting their offer to the changing preferences of the readers. It is worth emphasizing that publishing houses actively participate in educating young generations and put a lot of effort into promoting valuable literature, including Czech literature. These new phenomena concerning the Czech books for children and young adults, available in Polish translations, are the subject of analysis and interpretation of this study.

KEYWORDS | reception, translation, translator, publishing production, Czech literature for children and young adults in Poland after 1989

DOROTA ŻYGADŁO-CZOPNIK | dr nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Bohemistyki Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Członkini Pracowni Interdyscyplinarnych Studiów nad Posttotalitaryzmami i Centrum Transkulturowych Studiów Posttotalitarnych Uniwersytetu Wrocławskiego. Jej główne zainteresowania badawcze skupiają się wokół: obrazu literatury i kultury czeskiej po aksamitnej rewolucji 1989 roku, nowoczesnej czeskiej myśli teoretycznej (dorobku czeskiej teorii literatury i teatrologii), recepcji literatury czeskiej w Polsce. Autorka monografii *W kręgu czeskiej semiotyki teatru. Ivo Osolsobě jako teoretyk teatru i musicalu* (2009); redaktorka numeru czasopisma „Miscellanea Posttotalitaria Wratislaviensia. Elity w krajach Europy Środkowej i Wschodniej po roku 1989” (2015, nr 3).

Tri dekády poľskej literatúry na Slovensku v prekladoch Karola Chmela*

Three Decades of Polish Literature in Slovakia in Karol Chmel’s Translations

Zuzana Obertová

 <https://orcid.org/0000-0002-5766-4081>

COMENIUS UNIVERSITY IN BRATISLAVA
zuzana.obertova@uniba.sk

Data zglaszenia: 12.10.2021 r. | Data akceptacji: 24.01.2022 r.

ABSTRACT | After 1989, the most productive translator of Polish literature in Slovakia is Karol Chmel. This article shows the variety of Chmel’s translations. In the 1990’s and early 2000’s he focused on poetic generations “Nowa Fala” (New Wave) and “brulion” which were unknown in Slovakia until his translations were published. Apart from poetry, his translation portfolio includes prose, essays and literary journalism. K. Chmel is the exclusive Slovak translator of Olga Tokarczuk’s and Andrzej Sapkowski’s works. The translation of Slavic demons names in *The Witcher* by A. Sapkowski is analyzed in this article.

KEYWORDS | Karol Chmel, Polish Literature in Slovakia, Olga Tokarczuk, Tadeusz Różewicz, Andrzej Sapkowski, *The Witcher*

* Príspevok čiastočne vznikol v rámci riešenia grantového projektu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky VEGA 1/0666/21 Percepcia nadprirodzena v jazykoch a kultúrach Slovanov s akcentom na západoslovenský a južnoslovenský areál II.

Rok 1989 predstavuje prelomový dátum tak v slovenskej, ako aj poľskej spoločnosti a ich kultúrnom živote. Poľsko-slovenské literárne vzťahy boli predtým po štyri desaťročia determinované ideologickým rámcem komunistickej moci. Po poľských politických nepokojoch v osemdesiatych rokoch 20. storočia značne poklesol počet prekladov poľskej literatúry do slovenčiny, pretože bola pretláčaná myšlienka úpadku poľskej kultúry a cestu do vydavateľstiev nachádzala iba politicky nezávadná tvorba¹. Po zmene režimu v oboch krajinách dochádza k odstráneniu nanútených limitov v edičnej, prekladateľskej a vydavateľskej činnosti. Roky 1990 až 1995 možno charakterizovať ako obdobie prvotného nadšenia a vydávania zakázaných autorov². Najväčší rozmach v prekladateľskej recepcii poľskej literatúry na Slovensku totiž zaznamenala náboženská literatúra a to tak náučná, ako aj umelecká³. Okrem nej sa vo veľkej kvantite vydávala tiež literatúra pre deti a mládež⁴. Napriek očakávaniám však knižné preklady umeleckej poézie a prózy výrazne nepribúdali. V porovnaní s predprevratovým obdobím už nebol dôvodom nezáujem o tvorbu ideologicky preferovaných autorov, ale finančné problémy literárnych vydavateľstiev⁵. Až o druhej polovici deväťdesiatych rokov 20. storočia je možné konštatovať, že poľsko-slovenské medziliterárne vzťahy boli primerané potrebám a možnostiam literárneho a kultúrneho pohybu. V rokoch 1995 až 2005 došlo na jednej strane k stabilizácii knižného trhu, na druhej strane opadla eufória zo „zakázaného“⁶. Ďalších pätnásť rokov nového tisícročia charakterizujú bohato štruktúrované vydavateľské a prekladateľské stratégie, osobný estetický vkus prekladateľa i čitateľa či štátne dotácie na preklady⁷.

Počet knižných prekladov poľskej beletrie bol v prvých rokoch po Nežnej revolúcii pomerne nízky, no nemožno ho považovať za presný ukazovateľ recepcie poľskej literatúry na Slovensku. O živých poľsko-slovenských medziliterárnych vzťahoch v tomto období totiž svedčia i desiatky divadelných

- 1 J. Hvišč, 1997: *Nová bilancia: Slovensko-poľské literárne vzťahy po roku 1946*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy*. Bratislava, T.R.I. Médium, s. 82—83.
- 2 P. Káša, 2020: *Slovenská a poľská literatúra v kontaktoch, vzťahoch a súvislostiach (retrospektíva a aktuálny stav)*. W: M. Čižmarová, red.: *Slovanské medziliterárne kontakty v stredoeurópskom priestore*. Prešov, Prešovská univerzita v Prešove, s. 91.
- 3 J. Hvišč, 2008: *Poľská literatúra u nás po roku 1989*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko — Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava, Slovensko-poľská komisia humanitných vied, s. 78.
- 4 V rokoch 1990—2005 literatúra pre deti a mládež dokonca tvorila 39 percent všetkých prekladov poľskej literatúry do slovenčiny. Porov. J. Hvišč, 2008: *Poľská literatúra...*, s. 82.
- 5 J. Hvišč, 1997: *Nová bilancia...*, s. 82—83.
- 6 P. Káša, 2020: *Slovenská a poľská literatúra...*, s. 91.
- 7 Tamže.

inscenácií, rozhlasových a televíznych programov, ktoré značne umocňovali kultúrnu pôsobnosť recipovanej literatúry⁸. Okrem toho, doménou poprevratového obdobia boli preklady vychádzajúce časopisecky. Práve v literárnych a kultúrnych časopisoch sa naplňala potreba publikovať dovtedy zakázané diela. Túto cestu otvoril časopis *Fragment*, založený v roku 1987 ešte ako samizdat⁹, ktorý pravidelne vychádzal do roku 2017¹⁰. Od začiatku 90. rokov bol jeho redaktorom i prispievateľom Karol Chmel, ktorého možno považovať za jedného „z prvých slovenských propagátorov a prekladateľov dovtedy na Slovensku neznámej alebo málo známej poľskej, podzemnej a emigrantskej literatúry“¹¹.

Karol Chmel sa narodil 6. októbra 1953 vo Zvolene, vyštudoval odbor vzdelávanie a výchova dospelých na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vykonával niekoľko povolání, od roku 1989 pôsobil ako redaktor vo vydavateľstvách a časopisoch (*Smena*, *Fragment*, *OS — Fórum občianskej spoločnosti*, *Kalligram*). Ako básnik debutoval zbierkou básní *Máš, čo nemáš* (1985), ďalej vydal zbierky *Ovocnejší strom* (1989), *Spray, modrá mentalita* (1998), *O nástrojoch, náradí a iných veciach vypustených z ruky* (2004), *Chiaroscuro. Poznámky, opisy, palimpsesty* (2009), *Batéria* (2014) a *Platforma* (2018). Je mu blízky krátky 17-slabičný trojveršový poetický útvar haiku, spolu s ďalšími jedenástimi autormi ho publikoval v zbierke *Mávnutie krídel. 42 slovenských haiku* (2011) a v zbierke *Haiku, haiečku, haiku zelený* (2011) vysvetľuje svoj vzťah k tomuto žánru. Jeho poézia sa spočiatku zvykla charakterizovať ako nekomunikatívna a pre mnohých nezrozumiteľná. Podľa Stanislavy Chrobákovvej-Repar bol príčinou fakt, že svojimi prvotinami predbehol dobu — prišiel s postmoderným konceptom básnenia v čase, keď o postmoderne mnohí ešte nič netušili¹². Jeho básne nesú typické znaky postmodernej poetiky. Je pre ne príznačná irónia, pozorovanie, konfrontácia so svetom, ale aj literárnou tradíciou¹³.

8 J. Hvišč, 2008: *Poľská literatúra...*, s. 80.

9 Časopis *Fragment* je súčasťou *Zbierky českých a slovenských samizdatových periodík z rokov 1948—1989*, ktorá bola v roku 2013 zapísaná na Zoznam UNESCO Pamät sveta. Porov. *História časopisu Fragment* [online]. Dostupné na internete: <http://www.frg.sk/historia.htm> [dátum prístupu: 1.09.2021].

10 *Archív časopisu Fragment* [online]. Dostupné na internete: <http://www.frg.sk/archiv.htm> [dátum prístupu: 1.09.2021].

11 P. Káša, 2008: *Prekladateľské aktivity Karola Chmela*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko — Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie...*, s. 87.

12 S. Chrobáková Repar, [online]: *Karol Chmel. Napísali o autorovi*. Dostupné na internete: <https://www.litcentrum.sk/autor/karol-chmel/napisali-o-autorovi> [dátum prístupu: 1.09.2021].

13 I. Baláž, [online]: *Karol Chmel. Komplexná charakteristika tvorby*. Dostupné na internete: <https://www.litcentrum.sk/autor/karol-chmel/komplexna-charakteristika-tvorby> [dátum prístupu: 1.09.2021].

Výraznou črtou je intertextové nadväzovanie, o zbierke *Batéria* sa sám vyjadril, že bez citátov a odkazov na iné diela by zbierka prakticky nebola vznikla¹⁴. Významnú úlohu pritom zohráva práve Chmelova prekladateľská činnosť. Vo vlastných básňach nadväzuje na autorov, ktorých diela prekladal do slovenského jazyka.

Prekladateľské dielo K. Chmela kvantitatívne značne prevyšuje jeho pôvodnú tvorbu. Prekladá z poľského, srbského, chorvátskeho a slovinského jazyka. Je nositeľom viacerých ocenení, napríklad prémie Slovenskej spoločnosti prekladateľov umeleckej literatúry (2001), Ceny Zbigniewa Dominiaka za preklady poľskej poézie (2003), Ceny ZAIKS za preklad poľskej literatúry, Ceny srbského P.E.N. klubu za preklady zo srbskej literatúry (2008), Medzinárodnej Pretnarovej ceny s titulom Ambasádor slovinskej literatúry (2015) a prémie Literárneho fondu za preklady týchto diel: Jacek Dehnel *Babuľa*, Milorad Pavić *Krajina maľovaná čajom*, Vladimír Pištalo *Tesla, portrét medzi maskami*.

Prvé preklady z poľskej literatúry publikoval K. Chmel ešte pred rokom 1989 v časopisoch *Romboid*, *Nové slovo* a *Smena*¹⁵ a po revolúcii bol tesne spätý s časopisom *Fragment*. Okrem toho však publikoval preklady aj v ďalších časopisoch: *Tichá voda*, *Revue svetovej literatúry*, *Romboid*, *Slovenské pohľady*, *Kultúrny život*, *Tvorba*. Príležitostne prekladal diela kánonických poľských básnikov — Czesława Miłosza a Zbigniewa Herberta, tak ako ďalší plodní prekladatelia v tom čase (napríklad Vlastimil Kovalčík, Pavol Winczer). Slovenskému čitateľovi však začal približovať aj novšiu poéziu, ktorá mu je blízka nielen generačne, ale predovšetkým poeticky. Centrálné miesto v Chmelovej prekladateľskej tvorbe tohto obdobia zaujíma Adam Zagajewski, básnik pokolenia debutujúceho okolo roku 1968, nazývaného tiež *Nová vlna* (*Nowa Fala*), ktorého tvorbu K. Chmel intenzívne študoval v podstate od vzniku skupiny koncom 70. rokov 20. storočia¹⁶. Zagajewského básne a eseje publikoval v rôznych časopisoch, no za kľúčové možno považovať knižné vydanie výberu básní s názvom *Divé čerešne* (*Fragment*, 1994). K. Chmel k nej pripojil i krátky doslov, v ktorom zasadil Zagajewského tvorbu do dobového kontextu. Táto zbierka nielen doplnila, ale aj výrazne kvalitatívne rozšírila ideovú a poetologickú škálu súčasnej poľskej poézie na Slovensku,

14 R. Šedivý, [online]: *Ludia, fakty, udalosti*. Rozhlasová relácia. Dostupné na internete: <https://devin.rtvs.sk/clanky/kulturny-dennik/91431/karol-chmel> [dátum prístupu: 1.09.2021].

15 P. Káša, 2008: *Prekladateľské aktivity...*, s. 87.

16 M. Pavličková, 2017 [online]: *Súčasná poľská literatúra v slovenskom vydavateľstve Drewo a srd/Vlna*. Diplomová práca. Bratislava, Univerzita Komenského, s. 84. Dostupné na internete: <http://alis.uniba.sk/storage/ddp/dostupne/FI/2017/2017-FI-80145/106478v1.pdf> [dátum prístupu: 1.09.2021].

pretože v rokoch 1990—1995 boli v slovenčine knižne vydaní iba traja básnici — Karol Wojtyła, Jan Twardowski a Marian Grześczak, všetci v preklade Vlastimila Kovalčíka¹⁷.

V roku 1994 založil básnik Peter Šulej vydavateľstvo Drewo a srd, ktoré sa spočiatku zameriavalo na vydávanie súčasnej domácej experimentálnej poézie. Neskôr začalo publikovať i ostatné literárne druhy, ako aj zahraničnú tvorbu. Keďže ide o malé, priam komunitné vydavateľstvo, absentuje v ňom dlhodobý edičný plán a návrhy na vydanie zahraničnej literatúry prichádzajú priamo od prekladateľov¹⁸. Na prahu nového tisícročia začalo Drewo a srd intenzívne spolupracovať s K. Chmelom, ktorého ešte začiatkom 90. rokov oslovila poetika spisovateľov združených okolo časopisu Brulion: „Okruh týchto autorov mi bol blízky i svojim zmyslom pre iróniu a odstup, nadhľad, ale i prihlásenie sa k témam, aké rezonovali v dielach americkej avantgardy šesťdesiatych rokov (John Ashbery, Newyorská skupina, beatníci)“¹⁹. Vďaka nemu sa tak v krátkom časovom rozpätí na slovenskom trhu objavili výbery z poézie viacerých autorov tohto zoskupenia: Marcin Baran — *Out of record* (2000), Marcin Świetlicki — *Piesne ignoranta* (2000), Jacek Podsiadło — *Arytmia* (2001). Uvedené preklady súzneli s tvorbou tzv. barbarskej generácie na Slovensku, vekovo blízkej brulionistom (Ivan Kolenič, Andrijan Turan, Kamil Zbruž, Robert Bielik)²⁰.

Hneď po vydaní brulionistov ponúkol K. Chmel vydavateľstvu Drewo a srd preklady poézie Novej vlny. Vrátil sa síce k tvorbe o generáciu staršej, no treba pripomenúť, že okrem spomínaného knižného vydania Zagajewského bola Nová vlna na Slovensku zastúpená len prekladmi, ktoré dovtedy publikoval K. Chmel v literárnych časopisoch. Knižne vyšli preklady: Ewa Lipska — *Sedemnášť červených veвериčiek* (2001), Ryszard Krynicki — *Magnetický bod* (2003), Jerzy Kronhold — *Doba bronzová* (2003) a tiež zbierka o niečo mladšieho Bronisława Maja — *Svetlo a iné básne* (2003). K. Chmel ako prvý a vlastne aj jediný venoval pozornosť výrazným básnickým pokoleniam druhej polovice 20. storočia a ponúkol slovenským čitateľom ich reprezentatívny výber. Nebyť jeho dobrej orientácii v súčasnej poézii, osobnej inklinácii k nej, ako aj priestoru, ktorý poskytlo malé vydavateľstvo, tvorba týchto autorov by pravdepodobne bola vyšla na Slovensku knižne oveľa neskôr, ak vôbec. Dôležitú úlohu pritom zohral aj Poľský inštitút v Bratislave. Na jeho čele stál v rokoch 2000 až 2006 básnik Jerzy Kronhold, ktorý sa zasadzoval za propagáciu poľskej literatúry na

17 Tamže, s. 88.

18 Tamže, s. 71—72.

19 Tamže, s. 85.

20 P. Káša, 2008: *Prekladateľské aktivity...*, s. 90. Treba dodať, že poézia K. Zbruža dodnes vychádza práve vo vydavateľstve Drewo a srd.

Slovensku. Poľský inštitút v tom čase podporil vydanie veľkého množstva zbierok, ako aj ďalších prekladov i finančne²¹.

Výnimku v Chmelovej prekladateľskej tvorbe tohto obdobia predstavuje zbierka *Profesorov nožík* od Tadeusza Różewicza (2001), keďže podľa vlastných slov sa prekladom kánonických autorov skôr vyhýba²². K prekladu ho zrejme priviedlo presvedčenie, že zbierka predstavuje vrchol Różewiczovej poézie²³, hoci s týmto názorom možno polemizovať²⁴. V každom prípade ide o tretiu a zatiaľ poslednú knižne vydanú zbierku básní T. Różewicza na Slovensku²⁵. Generačne i poeticky sú K. Chmelovi bližší Leszek Engelking a Piotr Sommer. Výber z Engelkingovej poézie s názvom *Zanechala si odtlačky prstov na mojej koži* vyšiel v knižnej edícii časopisu *Fragment* v roku 2005. Výber básní P. Sommera s názvom *Lyrický činiteľ a iné básne* (Slovart, 2006) je poslednou zbierkou poézie, ktorú doposiaľ K. Chmel preložil. Poľskú poéziu v slovenčine však naďalej prináša čitateľom v literárnych časopisoch.

Významné miesto zastáva v Chmelových prekladoch esejistická tvorba. Najprv to bol výber z denníka Witolda Gombrowicza (*Proti poézii*, Modrý Peter, 1995), neskôr esej *Prechádzka s mŕtvym dievčaťom* v jednom vydaní s románom *Poľský komplex* (Kalligram, 1997) od Tadeusza Konwického. Skutočný rozmach poľských esejistických textov prichádza v prvej dekáde 21. storočia. Vo vydavateľstve Drewo a srd vyšli zbierky esejí *Povedz mi, čo si myslíš o poézii a ja ti poviem, kto si* od Natasze Goerke (2002) a *Nový malý Larousse* od A. Zagajewského (2003). V ďalších rokoch dávalo priestor prekladom z poľštiny vydavateľstvo Kalligram, kde K. Chmel pôsobil aj ako redaktor. Zbierka esejí Z. Herberta *Barbar v záhrade* vyšla v roku 2005, o rok neskôr zas eseje Adama Michnika s názvom *Zlošť a hanba, smútok a hrdosť*, na ktorej sa okrem K. Chmela prekladateľsky podieľali aj Iva Hanková a Jozef Marušiak. Táto trojica stojí aj za prekladom zbierky *Kultura. Výber esejí z poľského emigrantského časopisu* (2008). Výber, ktorý pre slovenských čitateľov zostavil A. Michnik, obsahuje texty Stanisława Barańczaka, Czesława Miłosza, Leszeka Kołakowského, Stanisława Lema a ďalších. V roku 2012 vyšla v Kalligrame v preklade K. Chmela ešte zbierka esejí *Rodná Európa* od C. Miłosza. Je paradoxné, že od takých

21 Podpora propagácie a prekladov poľskej literatúry na Slovensku je jedným z poslanií Poľského inštitútu v Bratislave od jeho vzniku a neustále pokračuje aj v súčasnosti.

22 M. Pavlíčková, 2017: *Súčasná poľská literatúra...*, s. 85.

23 K. Chmel, 2001: *Doslov*. W: T. Różewicz: *Profesorov nožík*. K. Chmel, preklad. Banská Bystrica, Drewo a srd, s. 5–6.

24 Š. Chrappa, 2008: *Tadeusz Różewicz v slovenskej literatúre*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko — Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie...*, s. 113.

25 Predchádzajúce vydania predstavovali výber poézie: *Nepokoj* (1961), preklad Ján Majerník, *Trauma* (1988), preklad Jozef Gerbóc.

významných básnikov, akými boli Z. Herbert a C. Miłosz, nebola na Slovensku knižne vydaná najprv poézia, ale ich esejistické diela. Hoci K. Chmel príležitostne publikoval preklady ich básní v časopisoch, básnické zbierky preložili s istým časovým odstupom až Peter a Marián Milčákovci²⁶.

Začiatok druhého tisícročia je v Chmelovej prekladateľskej tvorbe neobyčajne plodný na poli prózy. Zatiaľ čo v prípade poézie môžeme hovoriť o akomsi splácaní dlhu či doháňaní zameškaného, Chmelove preklady prozaických textov po roku 2000 reprezentujú celkom súčasnú poľskú literatúru od oceňovaných autorov. V roku 2002 vychádza prvý slovenský preklad Olgy Tokarczuk *Dom vo dne, dom v noci* vo vydavateľstve Aspekt, o rok neskôr Drewo a srd vydalo jej ďalšiu knihu — *Hra na mnohých bubienkoch*. Vydavateľstvo Slovart sa začalo zaujímať o najnovšiu poľskú žánrovú literatúru²⁷ a vydalo historickú fantasy od Andrzeja Sapkowského *Husitská trilógia: Veža bláznov* (2003), *Boží bojovníci* (2005), *Svetlo večné* (2006) v Chmelovom preklade. Slovart sa rozhodol vydať i román *Anna In v hrobkách sveta* (2008) od O. Tokarczuk, azda pre jeho historicko-dobrodružný charakter. Pre vydavateľstvo Kalligram preložil K. Chmel romány Stefana Chwina *Hanemann* (2006) a *Dolina radosti* (2008), pričom *Dolina radosti* bola na Slovensku vydaná iba s dvojiročným časovým odstupom od pôvodiny. Kalligram spolu s K. Chmelom stáli na tepe doby aj v prípade kníh J. Dehnela — po dvoch rokoch od vzniku originálu vyšli slovenské preklady *Babuľa* (2009) a *Saturn* (2013). Spomedzi prozaických prekladov v tomto období žánrovo vyniká zbierka poviedok Dareka Foksa *Svadobná pizza*, ktorá vyšla v roku 2007 v knižnej edícii časopisu Fragment.

Po roku 2015 sa K. Chmel naďalej venuje prekladu prevažne prozaických textov a preklady poézie publikuje časopisecky. Zostáva výlučným prekladateľom najmladšej poľskej nobelistky do slovenčiny — v roku 2015 vyšiel preklad *Pravek a iné časy* (Premedia), v roku 2020 ilustrovaná poviedka *Stratená duša* (Artforum) a o rok neskôr pastiš detektívneho románu *Cez kosti mŕtvych pluh svoj ved'* (Premedia). Spolupracuje tiež s mladým vydavateľstvom Absynt, ktoré sa spočiatku špecializovalo na reportážnu literatúru. Preložil preň knihy Witolda Szablowského *Tancujúce medvede* (2017) a *Ako nakrmiť diktátora* (2019), a najnovším prekladom je *Ostrov kľúč* od Agaty Szejnert (2022). Zrejme pod vplyvom rozmachu zahraničnej literárnej reportáže v slovenských prekladoch siahol

26 V prípade Z. Herberta ide o prierezový výber básní s názvom *Fortinbrasov žalospev* (Kalligram, 2009). Od C. Miłosza preložili zbierku *To* (Skalná ruža, 2014). U oboch autorov ide o jediné knižné vydanie ich poézie na Slovensku.

27 Vo vydavateľstve Slovart vyšla séria detektívnych románov Mareka Krajewského v preklade Tomáša Horvátha: *Smrť v Breslau* (2007), *Koniec sveta v Breslau* (2008), *Prízraky v Breslau* (2009) a *Pevnosť Breslau* (2010).

K. Chmel po knihe z medzivojnového obdobia od spisovateľa a cestovateľa Antoniho Ferdynanda Ossendowského *Krajinou ľudí, zvierat a bohov* (F. r. & G, 2018). Aktuálnu poľskú prózu reprezentuje preklad románu od Weroniky Gogoly *Po troškách* (2021). V rokoch 2015 až 2018 po prvýkrát vychádza v slovenčine osem kníh série *Zaklínač*²⁸. Slovenský preklad od K. Chmela vydalo pražské vydavateľstvo Plus v spoločnosti Albatros media. Vo všeobecnosti tak možno povedať, že roky 2015 až 2018 boli Chmelovým najproduktívnejším prekladateľským obdobím, pokiaľ ide o poľskú literatúru a počet jeho knižných prekladov dodnes neustále rastie. Slovenským čitateľom prináša diela významných súčasných autorov, z ktorých časť už nepochybne je súčasťou kánonu poľskej literatúry. Okrem toho sa vďaka jeho prekladom môžeme v slovenčine oboznámiť s aktuálnou a oceňovanou tvorbou mladých poľských spisovateľov. V tomto zmysle môžeme o K. Chmelovi hovoriť ako o ambasádorovi súčasnej poľskej literatúry na Slovensku.

Napriek tomu, že v bibliografii K. Chmela rezonujú svetoznáme mená ako napríklad T. Różewicz, O. Tokarczuk alebo A. Sapkowski, odborné či analytické ohlasy na jeho preklady sú pomerne ojedinelé. Nie je to prekvapujúce, pretože systematické kritické zhodnocovanie umeleckých prekladov zahraničnej literatúry na Slovensku absentuje, čo sa, napokon, konštatuje už vyše tridsať rokov²⁹, no zároveň ide o prekážku v komplexnom kvalitatívnom zhodnotení prekladateľskej práce K. Chmela. Analýzu jeho prekladov priniesli v odborných článkoch iba Štefan Chrappa a Mária Dobríková.

Š. Chrappa sa zamerail na štylisticko-lingvistický rozbor prekladu zbierky *Profesorov nožík* od T. Różewicza. Na prvý pohľad sa podľa jeho mienky preklad javí ako málo problematický, bez výraznejších odchýlok od originálu, pohybuje sa na úrovni doslovného informatívneho prekladu. Z hĺbkového rozboru, ktorý predostrel Š. Chrappa, však vyplývajú viaceré nedostatky v schopnosti interpretovať významové súvislosti originálu a prekódovať ich do cieľového jazyka tak, aby bola zachovaná poetická tonalita výpovede. V Chrappovej štúdií nájdeme príklady prekladateľských riešení, ktoré svedčia o tom, že prekladateľ neakceptoval Różewiczovu prostú poetiku (v zmysle stručného, priam lako-

28 *Zaklínač I: Posledné želanie* (2015), *Zaklínač II: Meč osudu* (2015), *Zaklínač III: Krv elfov* (2016), *Zaklínač IV: Čas opovrhnutia* (2016), *Zaklínač V: Krst ohňom* (2017), *Zaklínač VI: Veža lastovičky* (2017), *Zaklínač VII: Pani jazera* (2017), *Zaklínač. Búrková sezóna* (2018).

29 J. Hvišč zhodnotil situáciu kvalitatívneho posudzovania prekladov po roku 1989 takto: „Kvalitu, rozsah a adekvátnosť prekladu nikto nekontroluje, oslabil sa váha lektorských a oponentských posudkov, ktoré v súčasnosti majú často len formálny charakter, alebo sa vôbec nevyžadujú, čo — pravdaže — znižuje vierohodnosť a kvalitu prekladov.“ J. Hvišč, 2008: *Poľská literatúra...*, s. 84.

nického vyjadrovania): „Chmel sa snaží ‚oživovať‘ Rózewiczovú slovnú zásobu, približovať ju k ‚modernému‘, súčasnému jazyku“³⁰.

M. Dobříková posudzovala vo svojej štúdií tri umelecké preklady z poľštiny, pričom jednou z nich bola *Dolina radosti* od S. Chwina. V porovnaní s vyššie zmienou analýzou vystúpila v prozaickom diele do popredia syntaktická rovina textu. Ako uvádza M. Dobříková, „pozornejšie nahliadnutie do poľského originálu románu S. Chwina *Dolina radosti* odhalí na viacerých miestach slovenského prekladu voľnejšie, inokedy zas upäté až kľčovité interpretácie, odporujúce prirodzenej povahe slovenčiny, ktoré z hľadiska východiskového textu vedú k závažným významovým posunom, ale zároveň k poddimenzovaniu jeho umeleckých kvalít“³¹. Konkrétne poukazuje na poľské predložkové väzby doslovne preložené do cieľového jazyka, či zachovanie radu menných slovných druhov v bezprostrednej blízkosti za sebou, čo je pre slovenčinu neprirodzené a zodpovedá viac poľskej vetnej skladbe³².

Z obidvoch analýz vyplýva, že Chmelove preklady možno považovať za uspokojivé, v zásade zodpovedajúce originálu, a len podrobné porovnanie s pôvodinou odhaľuje problematické miesta. Pre laickú verejnosť, širšie čitateľské publikum, je teda preklad na dostatočnej úrovni. Môžeme tak usudzovať na základe ohlasov, ktoré čitatelia publikujú na stránkach kníhkupectiev alebo osobných blogoch. Hoci príspevkov, v ktorých by autori vyjadrovali svoju mienku o prekladateľskej stránke diela, nie je mnoho, vo väčšine prípadov sú pozitívne. Najmä ak čitatelia vyzdvihujú silný čitateľský zážitok a emócie, ktoré v nich diela vyvolali, svedčí to o ich spokojnosti so stvárnením textu v slovenskom jazyku³³.

30 Š. Chrappa, 2008: *Tadeusz Rózewicz...*, s. 115.

31 M. Dobříková, 2011: *Jazyková a prekladateľská kompetencia ako kritériá kvality*. W: L. Žigová, M. Vojtech, red.: *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach*. Bratislava, Univerzita Komenského, s. 253.

32 Pre úplnosť treba dodať, že Chmelovým prekladom sa venujú aj tri záverečné práce, ktoré dôkladne konfrontujú lexikálnu, syntaktickú a štylistickú rovinu východiskového a cieľového textu. Autorky prác upozorňujú tak na vhodné a kreatívne riešenia, ako aj na závažné chyby a nedostatky. Porov. M. Berényiová, 2016: *Analýza prekladu románu Stefana Chwina Dolina radosti*. Bakalárska práca. Bratislava, Univerzita Komenského; I. Michaleková, 2016: *Interpretačná analýza prekladov Karola Chmela*. Diplomová práca. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela; J. Mudroňová, 2017: *Analýza prekladu románu Olgy Tokarczuk Prawiek i inne czasy*. Bakalárska práca. Bratislava, Univerzita Komenského.

33 Pozitívne ohlasy možno nájsť napríklad na preklad O. Tokarczuk *Pravek a iné časy*: „Ďakujem, ďakujem Tokarczukovej za tento príbeh, pri ktorom som si prešla všetkými možnými emóciami a ďakujem aj za kvalitný preklad, ktorý mi tento zážitok sprostredkoval“. E. Šašalová, [online]: *Krásna magická kniha*. Dostupné na internete: <https://www.martinus.sk/?uItem=1072207> [dátum prístupu: 1.09.2021]; „Tokarczuk je spisovateľka, ktorú môžem bez obáv odporučiť všetkým, ktorí bažia po literárnej

Najväčšej popularite sa v súčasnosti tešia diela z knižnej série *Zaklínač* od A. Sapkowského. Ako už bolo spomenuté, prvé slovenské vydanie vychádzalo v rokoch 2015 až 2018. Z reakcií čitateľov na stránkach kníhkupectiev je zrejmé, že sa mnohí nevedeli dočkať pokračovania príbehu v ďalších dieloch³⁴ a vydanie z vydavateľstva Plus sa rýchlo vypredalo. Plus patrí pod spoločnosť Albatros media, ktorá sa pre veľký úspech rozhodla v roku 2020 vydať všetky knihy o zaklínačovi Geraltovi v slovenskom jazyku druhýkrát, tentokrát pod značkou Lindeni. Zároveň tu vyšlo aj druhé vydanie všetkých troch dielov Sapkowského *Husitskej trilógie*. O čitateľských ohlasoch na knižný cyklus *Zaklínač* som sa zmienila v inej štúdií³⁵, preto je namieste prispieť ku kvalitatívnemu zhodnoteniu Chmelových prekladov. Keďže knižný cyklus *Zaklínač* tvorí spolu sedem kníh, nie je mojím cieľom posúdiť ich všestranne. V nasledujúcich riadkoch sa sústredím len na jednu výraznú črtu pôvodiny a jej preklad do slovenčiny.

A. Sapkowski sa stal jedným z pionierov tzv. slovanskej fantasy, keďže do svojho cyklu o zaklínačovi Geraltovi zakomponoval mytológiu a folklór slovanských kmeňov z predkresťanského obdobia. Zvyčajne sa fantasy opiera o mytológiu keltskú, ako aj artušovské legendy. Tie využíva A. Sapkowski tiež, no slovanské motívy predstavujú obohatenie zaužívanej tradície. Najviac nadprirodzených bytostí slovanského pôvodu sa vyskytuje v poviedkových zbierkach *Posledné želanie* a *Meč osudu*. Niekoľko z nich sa spomína len v krátkosti, okolo ďalších je však vystavaný celý príbeh poviedky.

Z prekladateľského hľadiska sa v sérii o zaklínačovi Geraltovi vyskytujú tri druhy pomenovaní nadprirodzených postáv, ktoré autor prevzal zo slovanských mytologických predstáv. Po prvé ide o bytosti, ktoré sú zaznamenané v ľudovej

kvalite a hlbokých myšlienkach odetých do nádhernej poetickej prózy“. Petra, [online]: *Olga Tokarczuk: Pravek a iné časy // slovanská duša zachytená v próze*. Dostupné na internete: <http://kniznytip.blogspot.com/2016/08/olga-tokarczuk-pravek-ine-casy.html> [dátum prístupu: 1.09.2021]; „Tento román vrelo odporúčam čitateľom, ktorí vyhľadávajú poetiku v próze a zároveň nemajú problém s tieňom mágie v realite“. J. Kuric, [online]: *Cestou do Praveku sa dozviete veľa o minulom storočí*. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/334111/cestou-do-praveku-sa-dozviete-vela-o-minulom-storoci/> [dátum prístupu: 1.09.2021].

34 V komentároch na internetovej stránke kníhkupectva Martinus sa prispievatelia niekoľkokrát pýtali na termín vydania ďalšieho dielu alebo vyjadrovali nespokojnosť s posunutím plánovaného termínu na neskôr. Príkladom môže byť komentár ku knihe *Zaklínač IV: Čas opovrhnutia*: „30.6.2016 bol pôvodný termín slovenského vydania knihy. Jedná sa o cca 300 stranovú knihu, takže nechápem ako je možné zmeniť termín vydania o 3 mesiace neskôr. Som sklamaný a smutný!“. Jakub, [online]: *Zmena termínu vydania*. Dostupné na internete: <https://www.martinus.sk/?page=4&cul tem=756901#reviews> [dátum prístupu: 1.09.2021].

35 Z. Obertová, 2019: *Nadrabianie zaległości? O słowackich przekładach literatury polskiej (nie tylko) w 2017 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich“, t. 9, cz. 3, s. 173–199.

viere tak na území Slovenska, ako aj Poľska, a ich názov i sémantické kontexty sú v oboch jazykoch a kultúrach podobné. Príkladom môže byť *rusalka*, *Żywia*, *wampir*. Ďalšiu skupinu tvoria názvy, ktoré síce majú vzájomný lingvistický ekvivalent v zmysle podobného lexikálneho stvárnenia, ale ich kultúrna interpretácia na základe ľudových predstáv je odlišná. Patrí sem *strzyga* a *leszy*. Poslednou kategóriou sú pomenovania bytostí, ktoré sa nevyskytujú vo folklóre cieľovej kultúry, a preto nemajú ani lexikálny ekvivalent: *kikimora*, *rokita*, *borowik*.

Vo väčšine prípadov sa prekladateľ rozhodol pre viac-menej doslovný preklad týchto pomenovaní, a to bez ohľadu na významové súvislosti v cieľovom jazyku: *rusalka* — *rusalka*, *Żywia* — *Živa*, *wampir* — *vampír*, *strzyga* — *striga*, *kikimora* — *kikimora*, *rokita* — *rokyta*.

V knihe *Chrzest ognia* autor synonymne používa lexémy *wampir*, *upiór* a *wąpierz*. Na území Poľska názov tohto démona varíruje a v ľudových povráčach sa vyskytuje pod názvami *upiór*, *wypiór*, *wąpierz*, *wampierz* alebo dokonca *strzygon*³⁶. V prípade formy *wąpierz* ide vo východiskovom texte o štylisticky príznakový výraz, vložený do replík nevzdelaných dedinských postáv³⁷. A. Sapkowski siahol pri typizovaní reči do domáceho jazykového fondu, no v slovenčine sa takéto variácie nevyskytujú, prekladateľ mohol využívať iba preklad *upír* alebo *vampír*. Treba poznamenať, že v origináli sa výpovede prostých ľudí vyznačujú aj rôznymi nárečovými alebo archaickými gramatickými formami, no v preklade takéto rozlíšenie chýba³⁸.

V prípade bytosti *strzyga* a jej slovenského prekladu *striga* dochádza k pozoruhodnej kontaminácii pôvodného významu v slovenčine. V poľskom kultúrnom kontexte totiž *strzyga* koreluje s opisom, ktorý nachádzame v poviedke *Wiedźmin* v zbierke *Ostatnie życzenie*. Vo výkladovom slovníku W. Doroszewského je *strzyga* definovaná ako duša dieťaťa, ktoré sa narodilo so zubami a zakrátko zomrelo, resp. ako zosnulé dieťa, ktoré rastie v hrobe až do veľkosti dospelého človeka³⁹. V knižnom spracovaní ide o modifikáciu druhej charakteristiky, dieťa rastúce v hrobe sa nenarodilo, alebo bolo pochované v tele svojej zosnulej preklatej matky. A. Sapkowski v tejto poviedke nadväzuje na ľudovú rozprávku, ktorú zaznamenal Roman Zmorski v zbierke *Podania i baśnie ludu w Mazowszu (1852)*⁴⁰.

36 B. Baranowski, 2019: *W kręgu upiórów i wilkołaków. Demonologia słowiańska*. Poznań, Replika, s. 64.

37 A. Sapkowski, 2012: *Chrzest ognia*. Warszawa, SuperNOWA, s. 143—145.

38 A. Sapkowski, 2017: *Zaklínač V: Krst ohňom*. K. Chmel, preklad. Praha, Plus, s. 148—150.

39 Porov. *Słownik języka polskiego pod redakcją Witolda Doroszewskiego*, [online]. Dostupné na internete: www.sjp.pwn.pl/doroszewski [dátum prístupu: 1.09.2021].

40 M. Roszczyńska, 2003: *Nowa baśń. Strzyga Romana Zmorskiego i Wiedźmin Andrzeja Sapkowskiego*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria 3“, s. 257—266.

V slovenskom jazyku je *striga* synonymom *bosorky*. Ide napoly o démona a človeka, ktorý má magické schopnosti a zvyčajne ich využíva na spôsobenie škody iným⁴¹, a v takejto podobe obvykle vystupuje tiež v ľudových i umelých rozprávkach. Keďže prekladateľ ponechal v cieľovom texte geneticky najbližší možný ekvivalent *striga*, v povedomí slovenského čitateľa nadobúda lexéma polysémantický význam.

Pri názvoch bytostí z tretej skupiny, ktoré nemajú príbuzný lexikálny ekvivalent, môžeme pozorovať exotizáciu, ktorá sa ukazuje ako prirodzené riešenie, keďže vo fantasy literatúre je preberanie cudzích nadprirodzených prvkov pomerne bežné (napríklad elfovia sa udomácnili v popkultúre celej Európy). Čitatelia tak spolu s názvom preberajú aj sémantické pole denotátu, ktoré im predkladá autor diela. Prekladateľ však nebol pri tomto type postáv dôsledný. Napríklad démon *borowik*, ktorý sa spomína v zbierkach poviedok *Ostatnie życzenie* a *Miecz przeznaczenia*, je preložený ako *lesný mužík*, v jednom prípade dokonca s explikáciou *goblin*:

Originál: „Ale tak, bez szczegółów, z borowikami miałeś do czynienia?“⁴²

Preklad: „Ale aspoň takto, bez detailov, mal si do činenia s lesnými mužíkmi, goblinmi?“⁴³

Hoci technicky ide o vnútrotextovú explikáciu, v skutočnosti neslúži na vysvetlenie pojmu *lesný mužík*, ale ho skôr významovo zahmlieva. Povšimnutiahodné je, že lexémou *goblin* je v inom úseku knihy preložené pomenovanie *leszy*:

Originál: „— To coś, co zabiło oboje — ciągnął Geralt, patrząc na skraj lasu — nie było ani wilkołakiem, ani leszym. Ani jeden, ani drugi nie zostawiliby tyle dla padlinożerców“⁴⁴.

Preklad: „— To niečo, čo tých dvoch zabilo, — pokračoval Geralt a stále pozoroval okraj lesa, — nebol ani vlkolak, ani goblin. Ani jeden ani druhý by toho toľko nenechal pre dochlinožrúty“⁴⁵.

Celkovo sa v cykle o zaklínačovi Geraltovi vyskytujú v slovenskom vydaní tri rôzne preklady démona *leszy*, okrem prekladu *goblin* je to *ghúl*, ktorý sa vyskytuje v pokračovaní už citovaného úryvku:

41 K. Nádaská, J. Michálek, 2015: *Čerti, bosorky a iné strašidlá*. Bratislava, Fortuna Libri, s. 207.

42 A. Sapkowski, 2012: *Ostatnie życzenie, Miecz przeznaczenia*. Warszawa, SuperNOWA, s. 20. Podčiarknutia vo všetkých citátoch Z.O.

43 A. Sapkowski, 2015: *Zaklínač I: Posledné želanie*. K. Chmel, preklad. Praha, Plus, s. 20.

44 A. Sapkowski, 2012: *Ostatnie życzenie...*, s. 47.

45 A. Sapkowski, 2015: *Zaklínač I...*, s. 47.

Originál: „— Ale tak, bez szczegółów, z borowikami miałeś do czynienia? — Tak. — Z wampirami, z leszymi? — Też“⁴⁶.

Preklad: „— Ale aspoň takto, bez detailov, mal si do činenia s lesnými mužíkmi, goblinmi? — Áno. — A s upírmi, ghúlmi? — Aj s tými“⁴⁷.

Borowik je teda preložený dvomi výrazmi ako *lesný mužik* a *goblin*, *leszy* je zas preložený ako *ghúl*. Poľské pomenovania, ktoré *nota bene* v pôvodnej kultúre slúžia na označenie toho istého démona⁴⁸ a Sapkowski ich cielene vo svojej knihe diferencuje, prekladateľ nahradil slovami prevzatými z cudzieho lexikálneho, ale aj kultúrneho fondu a zatrel tak stopy po ich poľskom, resp. slovanskom pôvode. Z interpretačného hľadiska sa zdá nevhodné nahradiť pomenovanie slovanského pôvodu názvom *goblin* zo západoeurópskej proveniencie⁴⁹, keďže práve prvky slovanskej mytológie sú charakteristickou črtou tohto diela. Z rovnakých príčin nemožno za uspokojivý považovať preklad *ghúl*. V obidvoch prípadoch navyše zaváži fakt, že bytosti *leszy*, *goblin* a *ghul* sa vyskytujú vo východiskovom texte v ďalších častiach knižnej série, v knihe *Wieża jaskółki* dokonca všetky tri. *Leszy* je tentokrát preložený ako *lesovik*:

Originál: „Toż ledwo dwie niedziele temu capnął leszy zięcia mego, a tak, że zięć ino zacharczeć zdołał i już było po nim. Dziwota wam, że strach nam tamtędy z babami a dziećmi? He?“⁵⁰.

Preklad: „Nie sú to ani dva týždne, čo môjho zaťa schmatol lesovik — iba zachrčal a bolo po ňom. Tak sa veru nečudujte, že sa tadial bojíme ísť so ženami a deťmi. Čo?“⁵¹.

Je to ideálne riešenie, v ktorom je evidentne zachovaná motivická spätosť s lesom a navyše vychádza zo slovtvorných princípov cieľového — slovanského jazyka. Dôvodom zmätočného prekladu uvedených pomenovaní nadprirodzených bytostí môže byť fakt, že prekladateľ nemal všetky časti originálu k dispozícii ako celok, keďže jednotlivé časti boli vydávané (a zrejme aj prekladané) postupne.

46 A. Sapkowski, 2012: *Ostatnie życzenie...*, s. 20.

47 A. Sapkowski, 2015: *Zaklínač I...*, s. 20.

48 J. Pamięta-Borkowska, 2011: *Polskie i rosyjskie myślenie mityczne na podstawie słowiańskiej literatury fantasy*. „Acta Polono-Ruthenica“, t. 16, s. 154.

49 *Goblin* ako mýtická postava pochádza pravdepodobne z juhozápadného Francúzska z Pyrenej, etymologicky vychádza z anglonormanského jazyka. Porov. A. Shaijan, 2019: *Goblin Mythology: A Brief Study of the Archetype, Tracing the Explications in English Literature*. „Global Journal of Human-Social Science: Arts & Humanities — Psychology“, t. 19, cz. 4, s. 7.

50 A. Sapkowski, 2012: *Wieża jaskółki*. Warszawa, SuperNOWA, s. 108.

51 A. Sapkowski, 2017: *Zaklínač VI: Veža lastovičky*. Praha, Plus, s. 112.

Zmienené bytosti zohrávajú v diele iba marginálnu úlohu. Funkcia, aká sa im pripisuje v pôvodnej mytológii, nie je totožná s funkciou v literárnom texte, ba dokonca ju autor často zámerne pretvára. Preto by sa mohlo zdať, že na ich prekladateľskej interpretácii nezáleží. Avšak fantastické bytosti slovanského pôvodu dotvárajú kolorit diela a sú odlišujúcim prvkom v porovnaní s inou tvorbou fantasy žánru. Jasným cieľom autora bolo takisto zmeniť čo najväčší počet poľských či slovanských démonov, preto mal prekladateľ zachovať aspoň torzo tejto intencie, teda pokúsiť sa použiť ekvivalenty so slovanskou etymológiou. Na základe analyzovaných príkladov možno usudzovať, že v tejto oblasti nebola zvolená žiadna stratégia, keďže prekladateľské riešenia nie sú konzekventné.

Predostreté rozborov slovenských prekladov poľských diel z pera K. Chmela načrtávajú niekoľko záverov o ich kvalitatívnej stránke. Na jednej strane sa ukazuje, že prekladateľ nie vždy dostatočne hĺbkovo interpretuje významové súvislosti východiskového textu a pri translácii dochádza k stylistickým posunom alebo nezohľadneniu invariantných hodnôt originálu. Takisto môžeme miestami konštatovať, že text si vyžaduje precíznejšiu prácu s výrazovými prostriedkami cieľového jazyka. Z nárokov na interpretačnú vernosť i presnosť netreba zľavovať, je potrebné upozorňovať na slabé miesta prekladateľskej práce a naplňať tak etický rozmer translatológie⁵².

Na druhej strane, spomínané nedostatky sa ukazujú takmer výlučne pri dôkladnej komparácii prekladu s originálom. Pre priemerného čitateľa nie sú postrehnuteľné a v bežnej čitateľskej recepcii je cieľový text ako celok ponímaný kladne. Tridsaťročné pôsobenie K. Chmela na prekladateľskom poli prinieslo bohatú úrodu, ktorú treba prijímať s rešpektom i poklonou. V portfóliu jeho prekladov sa nachádza široké spektrum literárnych žánrov a foriem — poézia, esej, literárna reportáž, próza umelecká i žánrová. K. Chmel sa tak javí ako univerzálny prekladateľ.

Literatúra

Archív časopisu Fragment, [online]. Dostupné na internete: <http://www.frg.sk/archiv.htm> [dátum prístupu: 1.09.2021].

Baláž I., [online]: *Karol Chmel. Komplexná charakteristika tvorby*. Dostupné na internete: <https://www.litcentrum.sk/autor/karol-chmel/komplexna-charakteristika-tvorby> [dátum prístupu: 01.09.2021].

52 Porov. J. Rakšányiová, 2005: *Preklad ako interkultúrna komunikácia*. Bratislava, Ana-Press, s. 64—67.

- Baranowski B., 2019: *W kręgu upiorów i wilkołaków. Demonologia słowiańska*. Poznań, Replika.
- Berényiová M., 2016: *Analýza prekladu románu Stefana Chwina Dolina radosti*. Bakalárska práca. Bratislava, Univerzita Komenského.
- Dobríková M., 2011: *Jazyková a prekladateľská kompetencia ako kritériá kvality*. W: E. Žigová, M. Vojtech, red.: *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach*. Bratislava, Univerzita Komenského, s. 249—257.
- História časopisu Fragment*, [online]. Dostupné na internete: <http://www.frg.sk/historia.htm> [dátum prístupu: 01.09.2021].
- Hvišč J., 1997: *Nová bilancia: Slovensko-poľské literárne vzťahy po roku 1946*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy*. Bratislava, T.R.I. Médium, s. 76—88.
- Hvišč J., 2008: *Poľská literatúra u nás po roku 1989*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko — Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava, Slovensko-poľská komisia humanitných vied, s. 73—85.
- Chmel K., 2001: *Doslov*. W: T. Rózewicz: *Profesorov nožík*. K. Chmel, preklad. Banská Bystrica, Drewo a srd, s. 4—7.
- Chrappa Š., 2008: *Tadeusz Rózewicz v slovenskej literatúre*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko — Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava, Slovensko-poľská komisia humanitných vied, s. 107—122.
- Chrobáková Repar S., [online]: *Karol Chmel. Napísali o autorovi*. Dostupné na internete: <https://www.litcentrum.sk/autor/karol-chmel/napisali-o-autorovi> [dátum prístupu: 01.09.2021].
- Jakub, [online]: *Zmena termínu vydania*. Dostupné na internete: <https://www.martinus.sk/?page=4&uItem=756901#reviews> [dátum prístupu: 01.09.2021].
- Káša P., 2008: *Prekladateľské aktivity Karola Chmela*. W: J. Hvišč, red.: *Slovensko — Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava, Slovensko-poľská komisia humanitných vied, s. 86—91.
- Káša P., 2020: *Slovenská a poľská literatúra v kontaktoch, vzťahoch a súvislostiach (retrospektíva a aktuálny stav)*. W: M. Čižmarová, red.: *Slovanské medzilitérne kontakty v stredoeurópskom priestore*. Prešov, Prešovská univerzita v Prešove, s. 69—99.
- Kuric J., [online]: *Cestou do Praveku sa dozviete veľa o minulom storočí*. Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/334111/cestou-do-praveku-sa-do-zvie-te-vela-o-minulom-storoci/> [dátum prístupu: 01.09.2021].
- Michaleková, I., 2016. *Interpretačná analýza prekladov Karola Chmela*. Diplomová práca. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela.
- Mudroňová J., 2017: *Analýza prekladu románu Olgy Tokarczuk Prawiek i inne czasy*. Bakalárska práca. Bratislava, Univerzita Komenského.

- Nádaská K., Michálek J., 2015: *Čerti, bosorky a iné strašidlá*. Bratislava, Fortuna Libri.
- Obertová Z., 2019: *Nadrabianie zaległości? O słowackich przekładach literatury polskiej (nie tylko) w 2017 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 9, cz. 3, s. 173—199.
- Pamięta-Borkowska J., 2011: *Polskie i rosyjskie myślenie mityczne na podstawie słowiańskiej literatury fantasy*. „Acta Polono-Ruthenica”, t. 16, s. 149—159.
- Pavličková M., 2017 [online]: *Súčasná poľská literatúra v slovenskom vydavateľstve Drewo a srd/Vlna*. Diplomová práca. Bratislava, Univerzita Komenského. Dostupné na internete: <http://alis.uniba.sk/storage/ddp/dostupne/FI/2017/2017-FI-80145/106478v1.pdf> [dátum prístupu: 1.09.2021].
- Petra, [online]: *Olga Tokarczuk: Pravek a iné časy // slovanská duša zachytená v próze*. Dostupné na internete: <http://kniznytip.blogspot.com/2016/08/olga-tokarczuk-pravek-ine-casy.html> [dátum prístupu: 1.09.2021].
- Rakšányiová J., 2005: *Preklad ako interkultúrna komunikácia*. Bratislava, AnaPress.
- Roszczyńska M., 2003: *Nowa baśń. Strzyga Romana Zmorskiego i Wiedźmin Andrzeja Sapkowskiego*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria 3”, s. 257—266.
- Sapkowski A., 2012: *Chrzest ognia*. Warszawa, SuperNOWA.
- Sapkowski A., 2012: *Ostatnie życzenie, Miecz przeznaczenia*. Warszawa, SuperNOWA.
- Sapkowski A., 2012: *Wieża jaskółki*. Warszawa, SuperNOWA.
- Sapkowski A., 2015: *Zaklínač I: Posledné želanie*. K. Chmel, preklad. Praha, Plus.
- Sapkowski A., 2017: *Zaklínač V: Krst ohňom*. K. Chmel, preklad. Praha, Plus.
- Sapkowski A., 2017: *Zaklínač VI: Veža lastovičky*. K. Chmel, preklad. Praha, Plus.
- Shaijan A., 2019: *Goblin Mythology: A Brief Study of the Archetype, Tracing the Explications in English Literature*. „Global Journal of Human-Social Science: Arts & Humanities — Psychology”, t. 19, cz. 4, s. 6—9.
- Słownik języka polskiego pod redakcją Witolda Doroszewskiego*, [online]. Dostupné na internete: www.sjp.pwn.pl/doroszewski [dátum prístupu: 1.09.2021].
- Šašalová E., [online]: *Krásna magická kniha*. Dostupné na internete: <https://www.martinus.sk/?ulitem=1072207> [dátum prístupu: 1.09.2021].
- Šedivý R., [online]: *Ludia, fakty, udalosti*. Rozhlasová relácia. Dostupné na internete: <https://devin.rtvs.sk/clanky/kulturny-dennik/91431/karol-chmel> [dátum prístupu: 1.09.2021].

Zuzana Obertová

Trzy dekady literatury polskiej na Słowacji w przekładach Karola Chmela

STRESZCZENIE | Karol Chmel to najbardziej produktywny tłumacz literatury polskiej w Słowacji po 1989 roku. W latach 90. XX wieku oraz na progu nowego tysiąclecia w centrum jego uwagi znajdowały się grupy poetyckie Nowa Fala oraz brulion, które były wówczas całkowicie nieznane w Słowacji. K. Chmel zajmuje się tłumaczeniem współczesnej literatury polskiej publikowanej po 1989 roku. Poza poezją w jego portfolio przekładów znajduje się również proza, eseje i reportaż literacki. Jest jedynym słowackim tłumaczem dzieł Olgi Tokarczuk i Andrzeja Sapkowskiego. Mimo to do tej pory zostały opublikowane tylko nieliczne analityczne recenzje jego przekładów. Z tego powodu autorka artykułu analizuje słowacki przekład *Wiedźmina* Andrzeja Sapkowskiego i dąży do krytycznej oceny tłumaczenia nazw demonów słowiańskich, które stanowią jedną z najbardziej wyrazistych cech oryginału.

SŁOWA KLUCZOWE | Karol Chmel, literatura polska w Słowacji, Olga Tokarczuk, Tadeusz Różewicz, Andrzej Sapkowski, *Wiedźmin*

Zuzana Obertová

Three Decades of Polish Literature in Slovakia in Karol Chmel's Translations

SUMMARY | After 1989, the most productive translator of Polish literature in Slovakia is Karol Chmel. In the 1990's and early 2000's he focused on poetic generations "Nowa Fala" (New Wave) and "brulion" which were unknown in Slovakia until his translations were published. K. Chmel focuses on translation of the contemporary Polish literature published after 1989. Apart from poetry, his translation portfolio includes prose, essays and literary journalism. He is the exclusive Slovak translator of works by world known writers Olga Tokarczuk and Andrzej Sapkowski. However, only a few analytical reviews on his translations were published so far. Therefore, the author of this paper analyzes the Slovak translation of *The Witcher* by Andrzej Sapkowski and aims for critical assessment of translation of Slavic demons names as one of the most significant feature of the book cycle.

KEYWORDS | Karol Chmel, Polish Literature in Slovakia, Olga Tokarczuk, Tadeusz Różewicz, Andrzej Sapkowski, *The Witcher*

ZUZANA OBERTOVIÁ | dr, polonistka, adiunkt w Katedrze Filologii Słowiańskich na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie. Bada polsko-słowackie kontakty literackie, współczesną literaturę polską oraz jej przekłady na język słowacki. Prowadzi lektorat z języka polskiego dla początkujących, ćwiczenia z przekładu ustnego i pisemnego, zajęcia z literatury i kultury polskiej. Jest autorką zeszytu ćwiczeń dla uczących się języka polskiego jako obcego *Polski na A, część 1. Zeszyt ćwiczeń* (Bratislava 2021) oraz współautorką publikacji *Słownik frazeologiczny z ćwiczeniami dla uczących się języka polskiego jako obcego* (Poznań 2021), w której omawia zagadnienie frazeologii w przekładzie literackim.

Gender-Translation-Gap: Die Kategorie Geschlecht als Faktor beim Transfer (post-)jugoslawischer Literatur ins Deutsche

Gender Translation Gap:
The Category of Gender as a Factor
in the Transfer of (Post)Yugoslavian
Literature into German

Elena Messner

<https://orcid.org/0000-0001-9622-4743>

UNIVERSITY OF VIENNA / UNIVERSITY OF KLAGENFURT
elena.messner@textfeldsuedost.com

Datum der Anmeldung: 15.11.2021 | Datum der Annahme: 28.02.2022

ABSTRACT | The unequal import of (literary) translations of male and female authors from Bosnia, Croatia and Serbia in German will be critically examined in this article regarding the following three aspects: 1. The gender differences in the quantity of translations; 2. The selection strategies for the translation of female authors, especially in the period from 1992 to 2012 (which mostly covers the period of the Yugoslav wars); 3. The role of female actors in the translatory field. The answers to these questions will show whether in this period one could speak of the “gender translation gap”.

KEYWORDS | translation, gender, Bosnian, Serbian, Croatian literature 1992—2012

Einleitung

Der stark unterschiedliche Import (literarischer) Übersetzungen von Männern und Frauen aus Bosnien, Kroatien und Serbien soll im Folgenden nach drei Gesichtspunkten kritisch befragt werden: 1. Wurde im untersuchten Zeitraum, dem Jahrzehnt 1992—2012, mehr Literatur von Männern als von Frauen aus dem ehemaligen serbokroatischen Sprachraum übersetzt? 2. Gab es bei den Übersetzungen von Frauen eine Selektion hinsichtlich der Thematik v.a. in der Periode 1992—2012 (Jugoslawienkriege)? 3. Traten Frauen als Übersetzerinnen und Vermittlerinnen von Männern ebenso häufig auf wie Männer als Übersetzer und Vermittler von Frauen?

Die Antworten auf diese drei Fragen werden aufzeigen, welche Unterschiede zwischen dem Import der Literatur von Männern und von Frauen aus dem einst serbokroatischen Sprachraum besteht, und ob in diesem Fall von einem *Gender-Translation-Gap* gesprochen werden kann. Diesen Begriff möchte ich als Weiterentwicklung der soziologischen und ökonomischen Untersuchungen von global nachgewiesenen Lohnunterschieden zwischen Männern und Frauen — zumeist als „Gender-Pay-Gap“, oder „Gender-Wage-Gap“ bezeichnet — in die Theoriediskussion rund um Übersetzungsmarkt und Geschlecht einführen.

1. Quantitative Unterschiede: Weniger Übersetzungen von Frauen als von Männern

Übersetzungen (post-)jugoslawischer Literatur erleben in der Periode 1992—2012 im Vergleich zu den Jahrzehnten davor einen relativen „Boom“.¹ Der Anteil von übersetzten Schriftstellerinnen ist dabei gering. Nur knapp über zehn Frauen, die Buchübersetzungen von fiktionaler Prosa vorweisen, lassen sich finden — wobei nur zwei von ihnen, Dubravka Ugrešić und Slavenka Drakulić mehr als zwei Buchübersetzungen am deutschsprachigen Literaturmarkt vorweisen können. Die Ursachen dafür sind vielfältig.

Der Mangel an Autorinnen in deutschsprachiger Übersetzung hängt einerseits damit zusammen, dass der postjugoslawische Literaturbetrieb — wie der

1 E. Messner, 2018: *Übersetzungen als Beitrag zu einem transnationalen literarischen Feld? Bosnische, kroatische und serbische Gegenwartspoesie am deutschen Buchmarkt (1991 bis 2012)*. In: D. Hitzke, M. Finkelstein, Hg.: *Slavische Literaturen der Gegenwart als Weltliteratur. Hybride Konstellationen*. Innsbruck, Innsbruck University Press, S. 63—92.

deutschsprachige — männlich dominiert ist und es weniger Frauenstimmen gibt, die sich regional durchsetzen können. Während die 1980er von einem Anstieg starker Frauenstimmen im ehemaligen Jugoslawien geprägt waren, hält Jasmina Lukić fest, dass mit den Kriegen in den 1990ern und den darauffolgenden gesellschaftlichen Veränderungen die Partizipation von Frauen am Literaturbetrieb regelrecht abstürzt und die Bedeutung, die Frauen sich noch in den 1980ern erkämpft haben, rapide sinkt. Dies sieht Lukić als Teil eines komplexen Prozesses, der ein Kulturmodell von Dialog und Verständnis unterdrückt und die Repatriarchalisierung der Gesellschaft, einhergehend mit dem Klima nationaler Exklusivität und Intoleranz, unterstützt. Weil kritische weibliche Stimmen auch systematisch angegriffen werden, verlassen zum Beispiel Slavenka Drakulić, Dubravka Ugrešić, Vesna Kesić, Rada Iveković und Jelena Lovrić Kroatien.² Dies bedeutet für das Land einen Verlust starker Frauenstimmen, weswegen sich die nächste Generation von Autorinnen erst formieren und in einer nach dem Krieg repatriarchalisierten Gesellschaft agieren muss.

Vergleichbares gilt auch für Serbien, noch verstärkt allerdings für Bosnien, wo bis heute patriarchale Strukturen im literarischen Feld dominieren. Darum lassen sich aus Bosnien in den 1990ern tatsächlich schwer Frauen ins Deutsche übersetzen. Dort kann sich zunächst nur Alma Lazarevska als schreibende Frau durchsetzen, die mit ihrer literarisch anspruchsvollen Kriegsprosa einzigartig bleibt.³ Erst ab Mitte der 2000er treten z.B. Lamija Begagić, Melina Kamerić, Šejla Šehabović oder die in Sarajevo geborene und in Kroatien lebende Slađana Bukovac auf.

Anders sieht es in Serbien und Kroatien aus. Obwohl auch hier das literarische Feld in dieser Periode als männlich dominiert eingestuft werden kann, gibt es eine Vielzahl schreibender Frauen, deren Texte von hoher Literarizität sind und die sich auch politisch äußern. Allerdings bewegen sie sich häufig in einer marginalisierten Szene oder wirken in alternativen Diskursorten, etwa

2 Vgl. J. Lukić, 2003: *Žensko pisanje i žensko pismo u devedesetim godinama* [Weibliches Schreiben und weibliche Schrift in den 90ern]. „Sarajevske Sveske“, Nr. 2, S. 67–82, hier S. 78.

3 Verdeutlichen lässt sich dies durch die Tatsache, dass in einer Zusammenstellung von namhaften Theoretikerinnen der (feministischen) Literaturwissenschaft, die in den Sarajevoer Heften 2003 einen Schwerpunkt zu weiblichem Schreiben unter Federführung von Jasmina Lukić herausgeben, in einem Beitrag zum bosnischen weiblichen Schreiben ausschließlich Alma Lazarevska und ihre Bedeutung in den 1990ern diskutiert wird. Vgl. N. Moranjak-Bamburać, 2003: *Signature smrti i etičnost ženskog pisma* [Signaturen des Todes und die Ethik weiblichen Schreibens]. „Sarajevske Sveske“, Nr. 2, S. 113–122.

in engagierten Zeitschriften oder Klein- bzw. Selbstverlagen.⁴ Als relevante junge Generation ist in Kroatien z.B. folgende Auswahl zu nennen: Julijana Matanović, Rujana Jeger, Olja Savičević, Sanja Lovrenčić oder auch Ivana Sajko, die alle erst mit dem Kroatienschwerpunkt 2008 ins Deutsche übersetzt werden, sich aber im Vergleich zu Vorgängerinnen wie Drakulić, Ugrešić oder dem Erfolgsautor Miljenko Jergović nicht am deutschen Buchmarkt durchsetzen. Eine mittlere bis ältere Generation bilden die bislang unübersetzt gebliebenen Autorinnen Alenka Mirković, Vesna Biga oder Tatjana Gromača, die hauptsächlich mit autobiografischen Romanen auf sich aufmerksam machen und auf Deutsch unübersetzt bleiben, Vedrana Rudan mit ihren polemisch-sozialkritischen und postfeministischen Romanen, oder Nada Gašić mit gesellschaftskritischen Krimis. Eine markante Autorin wie Daša Drndić wird in dieser Periode nicht ins Deutsche übersetzt (ihre erste Übersetzung gibt es erst 2015, die zweite folgt 2018).

Auch in Serbien kann eine ganze Reihe von relevanten Autorinnen aufgezählt werden, die in den letzten Jahrzehnten sichtbar bleiben: Neben älteren Autorinnen wie Svetlana Velmar-Janković (die mit einem 2003 auf Deutsch übersetzten Roman vorliegt) ist in den 1990ern die größte Gruppe der Autorinnen jene der „Neorealistinnen“, Milica Mičić Dimovska, Ljiljana Đurđić, Mirjana Pavlović, Jelena Lengold, Ljubica Arsić und Ljiljana Jokić Kaspar, die auf individuelle Weise die Realität befragen: manche elitistisch bzw. eskapistisch, die meisten aber als Hinterfragung der politischen und sozialen Entwicklungen. Autorinnen wie Judita Šalgo, Mirjana Mitrović oder Mirjana Novaković nähern sich der Realität mit (pseudo-)historischen und fantastischen Elementen an, wobei Šalgo etwa (weibliches) Exil als universales Thema aufgreift und Novaković durch historische Krimis politische Geschichte erzählt.⁵ Weitere nennenswerte Namen sind etwa Snežana Bukal, Marija Ivanić oder Mirjana Đurđević, zudem gibt es noch eine Reihe von explizit feministischen Autorinnen, von denen an dieser Stelle nur Milica Krstanović, Dubravka

4 Jasmina Lukić nennt als solche alternative Orte, in denen feministische Theorie und Literatur mit starkem Antikriegsengagement verbunden wird, den 1994 in Belgrad gegründeten Verlag *Feministička 94*, die Zentren für weibliche Studien, die in Belgrad erscheinende Zeitschrift für weibliche Literatur und Kultur *Pro-Femina*, die von B92 in Belgrad herausgegeben wird, die Zeitschrift *Ženske studije*, die im Belgrader Zentrum für Frauenstudien herausgegeben wird, die *Ženska infoteka*, die in Zagreb relevante Bücher herausgibt, sowie das Zentrum für Frauenstudien in Zagreb, das ebenfalls eine Zeitschrift sowie wichtige theoretische Bücher auch heimischer Theoretikerinnen herausgab. Vgl. J. Lukić, 2003: *Žensko pisanje...*, S. 76f.

5 Vgl. V. Gordić Petković, 2003: *Motivi i modeli ženskosti: srpska ženska proza devedesetih* [Motive und Modelle der Weiblichkeit in der Frauenprosa der 90er]. „Sarajevske Sveske“, Nr. 2, S. 123–132, hier S. 123 und 127.

Durić oder Dragana Miladinov genannt seien. Keine der aufgezählten Frauen wurden bislang in Buchform ins Deutsche übersetzt, manche aber in Zeitschriften oder Anthologien.

Es lässt sich darum schlussfolgern: Mit dem Argument der geringen Anzahl schreibender Frauen, die sich im (post-)jugoslawischen Literaturbetrieb durchsetzen können, lässt sich der Mangel an Übersetzungen von Autorinnen aus dieser Region nicht ausreichend begründen. Vielmehr ist anzunehmen, dass der deutschsprachige Buchmarkt eine weitere patriarchale Selektion vornimmt, die die existierende Schiefelage auf Produktionsseite noch verstärkt. In diesem Zusammenhang bleibt der Begriff des „Silencing“, wie ihn Wolf und Messner 2000 in ihrer Studie zu Frauen als Übersetzerinnen⁶ festhalten, von Relevanz — und zwar nicht nur für die von den beiden Translationswissenschaftlerinnen untersuchten 1990er Jahre.

Denn nicht zuletzt bedeutet (literarisches) Übersetzen meist Auftragsarbeit, die nur in Zusammenarbeit mit anderen AkteurInnen und Institutionen stattfinden kann.⁷ Dies bedeutet folglich, dass deutsche, österreichische oder Schweizer Verlage, sowie Lektoren oder zuständige Institutionen in der untersuchten Periode Großteils Übersetzungsaufträge zu Literatur von Männern vergeben oder bewilligt haben, und somit an der Verhinderung der Bekanntheit und Akzeptanz von Frauen mitwirkten.

Gerade der Blick auf Institutionen, die Übersetzungen fördern, zeigt außerdem folgendes: größere kulturpolitische Anlässe haben zumeist eine steigende Zahl an Übersetzungen von (literarischen) Texten von Schriftstellerinnen zur Folge. Darunter fallen z.B. die beiden Schwerpunktsetzungen zu kroatischer oder serbischer Literatur auf der Leipziger Buchmesse. 2008 setzt sich zum Beispiel anlässlich des Kroatienschwerpunkts Ivana Sajko erstmals mit deutschen Übersetzungen⁸ durch. Zugleich fällt aber auf, dass die im selben Jahr bei Wieser gestartete Reihe „Kroatische Literatur“ mit der Ausnahme von Irena Vrkljan nur Männer⁹ präsentiert — das Verhältnis von Männern zu Frauen ist hier 13 zu 1.

6 S. Messner, M. Wolf, 2000: *Mittlerinnen zwischen den Kulturen — Mittlerinnen zwischen den Geschlechtern* (Band 2). Graz, Institut für Translationswissenschaft.

7 Vgl. N. Bachleitner, M. Wolf, 2010: *Einleitung. Zur soziologischen Erforschung der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. In: N. Bachleitner, M. Wolf, Hg.: *Streifzüge im translatorischen Feld: zur Soziologie der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. Wien, Lit-Verl., S. 7–29, hier S. 13.

8 Vgl. I. Sajko, 2008: *Archetyp: Medea*. Frankfurt am Main, Verl. der Autoren; I. Sajko, 2008: *Rio Bar: Roman*. A. Bremer, trans. Berlin, Matthes & Seitz.

9 Darunter: Živko Skračić, Predrag Matvejević, Pavao Pavličić, Slobodan Novak, Veljko Barbieri, Ranko Marinković, Miroslav Krleža, Drago Glamuzina, Ivo Andrić, Nedjeljko Fabrio, Vladan Desnica, Slavko Mihalić, Miljenko Jergović.

2011 werden anlässlich des Serbienschwerpunktes auf der Leipziger Buchmesse, an dem ich selbst als Koordinatorin für das Serbische Kulturministerium mitgearbeitet habe, drei Dramatikerinnen (Milena Marković, Biljana Srbljanović und Maja Pelević) sowie zwei Lyrikerinnen (Radmila Lazić, Dragana Mladenović) in Buchform übersetzt.¹⁰ Vor allem Dragana Mladenović kann in diesem Zusammenhang mit ihrer Prosalyrik *Verwandtschaft* ein größeres Lesepublikum erreichen. Auch dies bleiben jedoch sprichwörtliche Tropfen auf dem heißen Stein: Prosaschriftstellerinnen aus Serbien erreichen zu diesem Zeitpunkt ihr deutschsprachiges Publikum nur in Form einer Kurzprosa-Anthologie¹¹ der Slawistin Angela Richter. Die zum Schwerpunkt eingeführte „Balkan-Edition“ des Verlags Dittrich präsentiert aber für den besagten Schwerpunkt drei Romane von Männern aus Serbien.

Letztendlich können also diese punktuellen Schwerpunktsetzungen bei Buchmessen das Ungleichgewicht nur in geringem Maße ausgleichen. Das braucht nicht zu verwundern, denn die an der Literaturproduktion und am Literaturimport beteiligten VerlegerInnen, HerausgeberInnen und KritikerInnen sowohl im serbischen, kroatischen und bosnischen wie auch im deutschsprachigen literarischen Feld sind häufiger männlich als weiblich, während das Übersetzen und Vermitteln überwiegend in Frauenhand liegen.

Grund genug, im letzten Kapitel des Artikels einen detaillierten Blick auf AkteurInnen des translatorischen Feldes zu werfen. Davor aber soll an dieser Stelle ein Blick auf die thematische Selektion von Übersetzungen der (Kriegs-)Literaturen von Männern und Frauen geworfen werden, die eine weitere geschlechterspezifische Problematik am Übersetzungsmarkt offenlegen wird.

2. Qualitative Schiefelage und thematische Selektion: Welches Erzählen über den Krieg?

Einerseits bleibt der Mangel öffentlich sichtbarer Frauen im (post-)jugoslawischen Raum ein (historisches) Faktum und hat Folgen für den Literaturtransfer ins Deutsche. In meinem Überblick zur postjugoslawischen Kriegsprosa habe

10 Weitere Lyrikerinnen wurden in zwei Anthologien übersetzt, aber nicht in eigenen Büchern.

11 Vgl.: A. Richter, Hg., 2011: *Der Engel und der rote Hund: Kurzprosa aus Serbien*. Leipzig, Edition Noack & Block.

ich dies detailliert ausgeführt.¹² Der quantitative Unterschied zwischen Übersetzungen von Männern und jenen von Frauen hängt besonders in den 1990er Jahren aber auch mit der Frage nach maskulinistischer und feminisierter Kriegserfahrung zusammen. Katja Kobolt versucht in ihrer Dissertation literatur- und kanontheoretische Konzepte durch einen reflektierten Gender-Fokus zu erweitern und untersucht die Gattung Kriegsliteratur, die im bosnischen, kroatischen und serbischen Raum nach 1991 entsteht, auf Geschlechterdifferenzen hin. Sie teilt hier die Überlegungen von Svetlana Slapšak: „Da die Kriegsgattung v.a. auf der ‚männlichen‘ Kriegserfahrung beruht, werden folglich aus der Kriegsliteratur all jene Werke ausgeschlossen, die nicht über die Front erzählen — und das sind meistens, jedoch nicht ausschließlich, die von Frauen verfassten Texte.“¹³

Kobolt entwickelt anhand der Arbeiten von Margret R. Higonnet¹⁴ über die männlich dominierte Konzeption von Autorschaft in der englischsprachigen Kriegsliteratur und anhand von Samuel Hynes¹⁵ Gedanken zum Ausschluss der Frauen aus der Kriegserfahrung ihre weiteren Überlegungen, um zum traumatischsten Themenkomplex vorzudringen, der im Zusammenhang von Frauen und Krieg kaum wegzudenken ist: die kriegsstrategischen Massenvergewaltigungen. Diese erreichten in den postjugoslawischen Kriegen enorme Dimensionen und werden daher auch entsprechend in Texten thematisiert. Dadurch entsteht die Gefahr, dass diese Erzählungen alle anderen weiblichen Erfahrungen des Krieges überschatten.¹⁶ Kobolt nimmt Jelena Batnić Überlegungen auf und stellt fest: „Im Hinblick auf die allgemeine Ausgeschlossenheit der Erfahrung von Frauen aus dem literarischen Kriegsgenre soll zugleich vor der Hypostasierung dieser Erfahrung [der Massenvergewaltigung], der einseitigen Konstruktion *weiblicher* Erfahrung, gewarnt werden.“¹⁷

Während nämlich qualitative Literatur über weibliche Kriegserfahrung eher selten ist, gibt es gleichzeitig eine Menge an semifiktionalen und dokumentarischen Texten, in denen Kriegsgräuél gegen Frauen thematisiert werden,

12 E. Messner, 2014: *Postjugoslawische Antikriegsprosa*. Wien, Turia+Kant.

13 K. Kobolt, 2009: *Frauen schreiben Geschichte(n): Krieg, Geschlecht und Erinnern im ehemaligen Jugoslawien*. Klagenfurt/Celovec, Drava, S. 67.

14 Vgl. M. R. Higonnet, 1994: *Cassandra's Question. Do Women Write War Novels?*. In: M. R. Higonnet, ed.: *Borderwork. Feminist Engagements with Comparative Literature*. Ithaca and London, Cornell University Press, S. 144—161. Zit. nach K. Kobolt, 2009: *Frauen schreiben Geschichte(n)...*, S. 68.

15 Vgl. S. Hynes, 1991: *A War Imagined: The First World War and English Culture*. New York, Maxwell Macmillan International. Zit. nach K. Kobolt, 2009: *Frauen schreiben Geschichte(n)...*, S. 68.

16 Vgl. K. Kobolt, 2009: *Frauen schreiben Geschichte(n)...*, S. 70.

17 Ebenda.

aber dabei auf problematische Weise an der Produktion von Stereotypen partizipieren. Celia Hawkesworth hält in diesem Zusammenhang einerseits die Notwendigkeit der Autorinnen fest, zu bezeugen, zu erinnern und unfassbarer Erfahrung eine Form zu geben, betont aber auch, dass die mit starken Emotionen aufgeladene Bewältigungsarbeit erst mit einiger Distanz zu einer geeigneten Form finden kann, um diese extremen Erfahrungen zu beschreiben.¹⁸ Sie nennt einige Werke, die noch unter dem direkten Eindruck des Krieges geschrieben werden und nicht nur in literarischer Hinsicht als problematisch zu bewerten sind, wenngleich sie bestimmte Erfahrungen dokumentieren und als „expression of the squared outlook of a substantial majority at a particular historical moment“¹⁹ ihre Berechtigung haben. Als Beispiel nennt sie zunächst das 1993 verfasste Buch *Ples na pepelu* [Tanz auf der Asche] der kroatischen Autorin Neda Miranda Blažević. Scheinbar dokumentarisch montiert Blažević Zeitungsartikel und Fiktion und beschreibt u.a. die Vergewaltigung kroatischer Frauen: “The language used throughout the novel gives a relentlessly black and white account of the brave, self-sacrificing Croatian victims of evil, primitive Serbian aggressor.”²⁰

Neben dieser Tendenz zu rassistischen Perspektiven nennt Hawkesworth ein weiteres Problem von pseudo-objektiven, sich als dokumentarisch ausgebenden Texten zu Vergewaltigung und Gewalt an Frauen: Sensationslust und Voyeurismus des (männlichen) Lesers. Das erläutert sie am Beispiel eines weiteren Textes, nämlich *Iščezavanje plavih jahača* [Das Verschwinden der Blauen Reiter], ein Buch, das 1995 von der Sarajevoerin Nermina Kurspahić publiziert wurde, die darin das Leiden bosnischer Frauen in Massenvergewaltigungs-Lagern beschreibt. Auch dieser Text zeigt die Tendenz auf, stereotypisierte Serben universal als teuflisch zu charakterisieren. Noch problematischer ist aber die Darstellung von degradierender Gewalt. Das moralische Problem, diese traumatisierende Erfahrung vieler Frauen zu dokumentieren, reibt sich hier unausweichlich an jenem, dass jede solche Darstellung pornografisch gelesen werden kann und den betroffenen Frauen ihre Würde raubt.²¹

Daran schließt folgende Problematik an: Während der Themenkomplex der Massenvergewaltigung in journalistischen oder (auto-)biografischen Texten gegen Ende des Krieges im deutschsprachigen Raum häufig thematisiert wird,

18 Vgl. C. Hawkesworth, 1998: *Reflections of the recent Conflict in Former Yugoslavia in the Works of Women Writers*. „The European Journal of Women’s Studies“. Vol. 5, Issues 3–4, S. 311–328, hier S. 311.

19 Ebenda, S. 318.

20 Ebenda.

21 Vgl. ebenda, S. 319.

liegt heute nur ein einziges auf Deutsch übersetztes fiktionales, literarisiertes Buch vor, das sich diesem Thema aus kroatischer Sicht widmet: Slavenka Drakulićs *Als gäbe es mich nicht*. Der Tabubruch in der Themenwahl ist ein engagiertes Moment des Buches, obschon das Ergebnis ambivalent bleibt. Hier stellt sich nicht nur das Problem der trivialisierten Darstellung von Grausamkeit. Auch die Figurenpsychologie des Romans muss als problematisch eingestuft werden: Im Text wird eine vergewaltigte Frau, selbst aus sog. „gemischter“ Ehe und Tochter eines Serben, aus dem Wunsch heraus, ihrer völligen Entmachtung und Passivität etwas entgegenzusetzen, vordergründig „freiwillig“ zur Geliebten des Lagerkommandanten in einem Lager serbisch-bosnischer Einheiten in Bosnien. Das Trauma, das sie erlebt, wird mit der Geburt des im Lager gezeugten Kindes, das sie schließlich doch als ihres akzeptiert, verarbeitet. Das Thema der Versöhnung durch „reine Liebe“ zum eigenen Kind führt unweigerlich zu einer Verkitschung des Themas. Zum Vergleich: Die serbische Lyrikerin Dragana Mladenović lässt in ihrem narrativen Lyrikband *Verwandtschaft* eine thematisch ähnliche Erzählung weitaus weniger versöhnlich enden. Dennoch muss Drakulićs Buch als Versuch gewertet werden, auf eine tabuisierte weibliche Erfahrung von extremer Gewalt, die als systematische Kriegsführung eingesetzt wurde, aufmerksam zu machen.

Weitaus problematischer sind Bücher wie der von Alexandra Cavellius mit-verfasste Dokumentarroman *Leila — ein bosnisches Mädchen*, der 2000 beim Ullstein Verlag erscheint, in dem die Autorin dem Tagebuch bzw. Erzählungen eines Vergewaltigungsoffergers folgend dessen Geschichte semi-fiktionalisiert wiedergibt. Die Authentizität des Buches bleibt fragwürdig, da ungeklärt bleibt, inwiefern es sich um Übersetzung, freie Nacherzählung oder Reportage handelt und unter welchen Umständen dieses Buch entstand.

Mit Blick auf diese Problematik lässt sich ein weiteres grundlegendes Problem ableiten: die fehlende Reflexion anderer weiblicher Erfahrungen in der öffentlichen (nicht nur deutschsprachigen) Wahrnehmung, wie etwa jene über das Erleben von Flucht, Exil, Flüchtlingsalltag, Zerfall der familiären und sozialen Bindungen und des sozialen Netzwerkes, Kriegsalltag in einer belagerten Stadt oder ökonomische Unsicherheit. Der Anteil der ins Deutsche übersetzten Autorinnen ist auffälligerweise nur in der Gruppe der nicht-professionellen Autorinnen²², die ihre Kriegserinnerungen in Buchform publizieren, fast gleich hoch wie jener von nicht-professionell schreibenden Männern mit ähnlichen Büchern. Der deutschsprachige Buchmarkt präsentiert Kriegserfahrung von Frauen vorrangig als autobiografische und journalistische Texte — jene von

22 Dazu zählen etwa Nevzeta Zulić, Rosmarina Mujanović, Hajrija Hrustanović oder die zum Zeitpunkt der Veröffentlichung Jugendliche Zlata Filipović.

Männern aber auch als literarische. So partizipiert die Übersetzungsproduktion ins Deutsche daran, nicht nur Frauen als Schriftstellerinnen, sondern auch weibliche Erfahrung von Krieg in ihrer Pluralität unsichtbar zu machen und reduziert diese auf opferzentrierte Narrative.

3. Das translatorische Feld: Mehr Übersetzerinnen als Übersetzer

ÜbersetzerInnen sind grundsätzlich die schwächsten Glieder in der translatorischen Verarbeitungskette. Dabei unterscheidet sich je nach Verlagstyp auch die Rolle und Situation der ÜbersetzerInnen: In Großverlagen ist eine reine Zweckpartnerschaft die Regel, in unabhängigen Nischenverlagen ist der Handlungsspielraum für Übersetzer und Übersetzerinnen größer.²³

Obwohl der Reichtum des literarischen Marktes zu einem wesentlichen Teil gerade den ÜbersetzerInnen zu verdanken ist, wird diesem Faktum in der Öffentlichkeit kaum Rechnung getragen. Das lässt sich nicht zuletzt daran ablesen, dass Lob wie auch Kritik an den Übersetzungen in Literaturkritiken zumeist an den Autor oder die Autorin und nicht an die Übersetzenden geht. Claudia Lanschützer streicht in ihrer Analyse der Übersetzungskritik im Feuilleton hervor, dass die Literaturkritik sich abseits einzelner Nennungen von ÜbersetzerInnen grundsätzlich über diese eher ausschweigt und damit an ihrer Unsichtbarmachung mitwirkt.²⁴ Zudem genießt das Übersetzen einen niedrigen sozialen Status, der sich meist auch in geringer Bezahlung niederschlägt.

Tendenziell gilt zudem, dass das symbolische Kapital beim Übersetzen zum großen Teil Männern vorbehalten ist, so führen etwa Martina Hofer und Sabine Messner in ihrem Aufsatz *FRAU MACHT BUCH*²⁵ vor, wie Translatorinnen meist nur in Frauenverlagen, die generell zum Segment der Nischenverlage zählen, gut honoriert und gefördert werden. Dagmar Archan und Evelin Lanz halten in ihrer 2010 publizierte Untersuchung von Preisen und Stipendien für

23 Vgl. N. Bachleitner, M. Wolf, 2010: *Einleitung...*, S. 16–20.

24 Vgl. C. Lanschützer, 2010: *Zwischen „kongenial“ und „holprig“: Übersetzungskritik im Feuilleton*. In: N. Bachleitner, M. Wolf, 2010: *Streifzüge...*, S. 159–175, hier v.a. 159 und 174f.

25 Vgl. M. Hofer, S. Messner, 2010: *FRAU MACHT BUCH. Ein Blick auf die aktuelle Situation von Übersetzerinnen und Verlegerinnen*. In: N. Bachleitner, M. Wolf: *Streifzüge...*, S. 98–264, hier v.a. S. 100.

ÜbersetzerInnen ein krasses Missverhältnis fest: obwohl ca. zwei Drittel aller Übersetzenden weiblich sind, erhalten nur wenig mehr als ein Drittel verfügbare Preise oder Stipendien zugesprochen.²⁶

Ein kurzer Überblick über die ÜbersetzerInnen von Literatur aus dem Serbokroatischen (ältere Generation) und dem Bosnischen, Kroatischen, Serbischen (zeitgenössische Generation) wird im Folgenden zwar bestätigen, dass Übersetzung v.a. ein weibliches Handwerk ist. Wenigen männlichen Übersetzern steht in diesem Bereich eine Überzahl an Übersetzerinnen gegenüber. Es wird sich aber zeigen, dass Frauen durch große Aktivität trotz ihrer tendenziellen Marginalisierung in diesem Feld symbolisches Kapital anhäufen können.

Die folgende Aufstellung berücksichtigt grundsätzlich nur eine Auswahl an ÜbersetzerInnen. Auch werden ihre Übersetzungen nur exemplarisch aufgelistet. Es fehlen in dieser Liste etwa Peter Urban, Bärbel Schulte, Astrid Philippsen, Silvija Hinzmann, Jelena Dabić usw.

A. Etablierte ÜbersetzerInnen

Als eine der bekanntesten und produktivsten Übersetzerinnen (post-)jugoslawischer Prosa, die im Herbst 2004 in Berlin verstarb, und bis zu ihrem Tod kontinuierlich übersetzte, gilt Barbara Antkowiak (1933—2004), die von 1956 bis 1990 für den DDR-Verlag Volk und Welt übersetzt und lektoriert — und zwar Literatur aus dem Polnischen, Tschechischen, Bulgarischen und v.a. dem Serbokroatischen.²⁷ Seit den frühen 1990er Jahren übersetzt sie viel aus den Sprachen des früheren Jugoslawien, was mit dem Kriegsausbruch zusammenhängt. Sie arbeitet danach als Freelancerin für Verlage wie Hanser, Droschl, Henschel Schauspiel, Suhrkamp und Zsolnay. 1995 erhält sie den Paul-Celan-Preis und 2003 den Anerkennungspreis des Deutschen Buchhandels.

Sie übersetzt u.a. die „Granden“ der jugoslawischen und postjugoslawischen Literatur. Nicht nur ist sie etwa alleinige Übersetzerin der Bücher von Aleksandar Tišma und der Klassiker wie Miloš Crnjanski, Meša Selimović oder Miroslav Krleža, sondern sie übersetzt in den 1990ern auch aktuelle Gegenwartsliteratur. Nicht selten ist es nur ihr zu verdanken, dass die Bücher zu

26 Vgl. D. Archan, E. Lanz, 2010: *Übersetzerpreise und Übersetzungsstipendien — Fluch oder Segen für ÜbersetzerInnen und ihre Arbeit?*. In: N. Bachleitner, M. Wolf: *Streifzüge...*, S. 110—126.

27 Vgl. T. Loy, [05.11.]2004: *Barbara Antkowiak, Geb. 1933*. In: *Tagesspiegel*. [online]: <http://www.tagesspiegel.de/wirtschaft/unternehmen/barbara-antkowiak/560338.html> [20.03.2012].

Verlagen finden. Nadja Grbić hält in den 1990ern 19 von Antkowiak übersetzte Erstausgaben fest, ebenso viele wie ihr Kollege Klaus Detlef Olof.²⁸ So übersetzt sie etwa *Die Rolle meiner Familie in der Weltrevolution*, *Musils Notizbuch*, *Interview am Zürichsee*, *Das barocke Auge* von Bora Ćosić, den Kriegsroman *Cloaca Maxima* von Vladimir Arsenijević, den sie selbst an den Verlag vermittelt. Auch Slavenka Drakulićs *Keiner war dabei: Kriegsverbrechen auf dem Balkan vor Gericht*, Nenad Veličkovićs *Logiergäste*, Bogdan Bodanovićs *Vom Glück in den Städten*, Dževad Karahasans *Sara und Serafina*, Julijana Matanovićs *Warum ich euch belogen habe*, Biljana Srbljanovićs *Belgrader Trilogie* oder Stevan Tontićs *Im Auftrag des Wortes: Texte aus dem Exil*, finden durch ihre Übersetzungen den Weg auf den deutschsprachigen Markt. Sie übersetzt Dubravka Ugrešić erstmals 1987, in den 1990ern folgen Übersetzungen der Essays *Die Kultur der Lüge*, *Lesen verboten*, *My american fictionary*, *Keiner zu Hause* und der Romane *Das Museum der bedingungslosen Kapitulation* oder *Das Ministerium der Schmerzen*. Zudem übersetzt Antkowiak auch nicht-fiktionale Literatur zum Krieg wie Rajko Đurićs *Der Zerfall Jugoslawiens* oder für den von Rada Iveković herausgegeben Briefband *Briefe von Frauen über Krieg und Nationalismus*, sowie viele Artikel für Zeitungen und Zeitschriften.

Darum muss sie als eine der wichtigsten ÜbersetzerInnen des letzten halben Jahrhunderts aus diesem Sprachraum gelten, und bleibt überdies auch führende und frühe Vermittlerin der postjugoslawischen Kriegsprosa ins Deutsche. Ihre Übersetzungen erleben in den 1990ern große Präsenz am deutschen Buchmarkt. Bemerkenswert ist zudem die relativ hohe „Frauenquote“ in ihrem übersetzerischen Opus — zwar dominieren auch in Antkowiak übersetzten Korpus Werke, die von Männern verfasst wurden, aber mit Ugrešić, Drakulić und Srbljanović hat sie die heute bekanntesten Autorinnen in Buchform übersetzt; zudem auch weniger bekannte wie z.B. Matanović.

Einer der in den 1990ern aktivsten Übersetzer ist Klaus Detlef Olof (geb. 1939 in Oebisfelde). Er gehört zur gleichen Generation wie Peter Urban (geb. 1941 in Berlin), die prominenteste Vermittlerfigur für Literatur aus dem (ex-)jugoslawischen Raum, der etwa die serbische Moderne bzw. Autoren wie Danilo Kiš, Bora Ćosić, Mirko Kovač oder Miloš Crnjanski im deutschen Buchmarkt einführt. Im Gegensatz zu ihm widmet sich Olof nahezu ausschließlich der Generation (post-)jugoslawischer (Nachkriegs-)Literatur. Er übersetzt aus dem Bosnischen, Bulgarischen, Kroatischen, Mazedonischen, Serbischen und Slowenischen, d.h. aus allen südslawischen Sprachen. Er wird

28 Vgl. N. Grbić, 2010: *Krieg als Kapital? Übersetzungen aus dem Bosnischen, Kroatischen und Serbischen ins Deutsche*. In: N. Bachleitner, M. Wolf: *Streifzüge...*, S. 98—264, hier S. 245.

erst in den 1980ern für den Wieser Verlag aktiv und steigert seine übersetzerische Produktivität in den 1990ern. Er ist hauptberuflich Slawist, lehrt von 1973 bis 2005 an den Universitäten Klagenfurt, Graz und Wien. Auch nach seiner Universitätskarriere übersetzt er freiberuflich weiter und veröffentlicht bis heute über 40 Übersetzungen in unterschiedlichen Verlagen, darunter überwiegend, aber nicht nur, in österreichischen.²⁹ 1991 erhält er den Österreichischen Staatspreis für literarische Übersetzer.

Durch seine intensive Zusammenarbeit mit dem Wieser Verlag ist er in den 1990ern wesentlich für den Boom³⁰ an literarischen Übersetzungen aus Bosnien, Kroatien und Serbien mitverantwortlich, wobei er bekannte wie auch unbekannt AutorInnen, dabei überwiegend Männer, übersetzt. Bei Wieser übersetzt er etwa Nedjeljko Fabrio, Dževad Karahasan, Dragan Velikić und den verstorbenen Essayisten und Architekten Bogdan Bogdanović, bei Folio Miljenko Jergović, Zoran Ferić, Igor Štiks und Ivan Lovrenović.

Da er sein großes übersetzerisches Opus Großteils in österreichischen Verlagen veröffentlicht, erleben diese oftmals eine weniger breite Rezeption am deutschen Markt. Darum kommt es etwa auch zur Abwanderung der Autoren Karahasan, Velikić, Bogdanović, Jergović und Štiks zu größeren (meist deutschen) Verlagen und/oder anderen Übersetzenden. Neben seiner wissenschaftlichen Betätigung leitet er z.B. jährlich einen Übersetzerworkshop auf der Insel Premuda in Kroatien, viele der früheren Übersetzungen entstanden dabei in Zusammenarbeit mit StudentInnen und in Gruppenarbeiten. Er übersetzt in der untersuchten Periode nahezu ausschließlich Männer.

Eine weitere Größe in diesem Feld ist die 1938 in Sarajevo geborene Mirjana Wittmann. Hauptberuflich ist sie 30 Jahre lang beim Rundfunk tätig, zuletzt als Redakteurin im Serbischen Dienst der Deutschen Welle. Seit 1997 arbeitet sie als freie Journalistin mit Schwerpunkt Kultur (Beiträge und Interviews für DLF, WDR, NIN, Die Zeit, Frankfurter Rundschau, Die Horen, Deutsches Sonntagsblatt, Freitag, Bonner Generalanzeiger). Zusammen mit ihrem Ehemann Klaus Wittmann übersetzt sie Romane, Theaterstücke, Hörspiele, Essays, Erzählungen aus dem Serbischen, Kroatischen und Bosnischen, darunter u.a. Bora Ćosićs *Die Rolle meiner Familie in der Weltrevolution* oder Svetlana Velmar-Jankovićs

29 Es handelt sich um folgende Verlage: Drava, Droschl, Edition Korrespondenzen, Edition Thanhäuser, Folio, Gollenstein, Hermagoras, Rowohlt Berlin, Slavica, Steirische Verlagsgesellschaft und Zsolnay. Vgl. R. Pölzer, 2007: *Kein Land des Übersetzens? Studie zum österreichischen Übersetzungsmarkt 2000—2004*. Wien, LIT Verlag, S. 108, Fußnote 66.

30 E. Messner, 2019: *Die Zweisprachigkeit Kärntens als Motor für den Literaturtransfer aus dem Serbokroatischen seit den 1990er Jahren*. In: A. Leben, A. Koron, Hg.: *Literarische Mehrsprachigkeit in Österreich und Slowenien*. Tübingen, Narr-Verlag, S. 157—166.

Lagum, sowie Borislav Pekić. Wittmann vermittelt außerdem den heute renomrierteren Autor David Albahari an den Verlag Eichborn. Mit diesem Wechsel von Wieser zu einem deutschen Verlag verhilft sie ihm zum endgültigen Durchbruch in Deutschland. Teilweise gemeinsam mit ihrem Mann übersetzt sie seine Texte *Tagelanger Schneefall*, *Mutterland*, *Götz und Meyer*, *Fünf Wörter*, *Die Ohrfeige*, *Ludwig* und zuletzt *Die Kuh ist ein einsames Tier*.

Nachdem Antkowiak verstirbt, übernimmt Mirjana Wittmann außerdem die Übersetzungen von Dubravka Ugrešić: *Das Ministerium der Schmerzen*, *Keiner zu Hause* und *Baba Jaga legt ein Ei*. 2006 erhält sie für die Übersetzung von Albaharis *Mutterland* zusammen mit ihrem Mann und dem Autor den Brücke-Berlin-Preis für die herausragende Übersetzung eines bedeutenden zeitgenössischen Werks aus den Literaturen Mittel- und Osteuropas. 2011 wird sie mit dem Paul-Celan-Preis für ihr Gesamtwerk ausgezeichnet.

Auch in Wittmanns Fall ist zu betonen, dass sie — im Vergleich etwa zum übersetzerischen Korpus von Klaus Detlef Olof — deutlich mehr Frauen übersetzt, darunter v.a. die internationale erfolgreichste kroatische Autorin Dubravka Ugrešić. Zum Serbienschwerpunkt 2011 publizieren sie und ihr Mann fünf Übersetzungen, darunter drei Stücke von Frauen aus Serbien, nämlich jene von Biljana Srbljanović, Milena Marković und Maja Pelević, sowie Radmila Lazićs feministischen Gedichtband *Das Herz zwischen den Zähnen*.³¹ Daran wird deutlich, wie engagierte ÜbersetzerInnen und ihre langjährig geknüpften Netzwerke in den Literaturtransfer eingreifen und diesen mitgestalten können. Wittmann arbeitet aktiv mit Verlagen, etwa mit dem Leipziger Literaturverlag, Henschel Schauspiel, Eichborn und Matthes & Seitz zusammen, und prägt mit ihrer Arbeit, ihren Empfehlungen und ihrem Engagement die Übersetzungsproduktion der letzten Jahrzehnte auch hinsichtlich der kontinuierlich steigenden Anzahl von übersetzten Frauen.

Eine der in den 2000ern aktivsten Vermittlerinnen ist Alida Bremer (geb. 1959 in Split/Kroatien), die als Übersetzerin, Mitarbeiterin des Netzwerks Traduki³² bzw. als freie Mitarbeiterin bei der S. Fischer Stiftung tätig ist. Auch

31 Außerdem übersetzt sie noch eine Zusammenstellung von David Albaharis Kurzprosa, Dragan Aleksićs *Vorvorgestern — Erzählungen, die vom Glück handeln*, sowie den Deutschlandessay des serbischen Klassikers Miloš Crnjanski, *Iris Berlina*.

32 Initiiert wurde die Plattform durch das Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten der Republik Österreich, das Auswärtige Amt der Bundesrepublik Deutschland, die Schweizer Kulturstiftung Pro Helvetia, Kulturkontakt Austria, das Goethe-Institut und die S. Fischer Stiftung — allesamt Institutionen, die bis dahin unabhängig voneinander Übersetzungen gefördert haben und seit der Gründung des Netzwerks aufeinander abgestimmt vorgehen. Das Förderprogramm Traduki spezialisiert sich auf folgende Länder: Deutschland, Österreich und die Schweiz als deutschsprachige Partner, Bosnien und Herzegowina, Kosovo, Kroatien,

sie kommt ursprünglich aus dem universitären Umfeld, promoviert im Bereich der Vergleichenden Literaturwissenschaft, blickt auf langjährige Tätigkeit als wissenschaftliche Mitarbeiterin und Lektorin an den Universitäten in Münster und Gießen zurück. Sie war künstlerische Programmleiterin der Buchmesse in Pula/Istrien und zudem Leiterin des Projektes „Kroatien als Schwerpunktland“ auf der Leipziger Buchmesse 2008. Ihre seit Mitte der 2000er zentrale Vermittlerposition ist eng mit der Leitung des „Südosteuropa-Forum“ auf der Leipziger Buchmesse verbunden, das seit 2009 von der Robert Bosch Stiftung und Traduki organisiert und finanziert wird. 2008 bis 2009 erhielt Bremer auch das Grenzgängerstipendium der Robert Bosch Stiftung.³³

Die Vermittlerin übersetzt vorrangig kroatische AutorInnen, vereinzelt auch serbische und bosnische. Als Leiterin des Kroatienschwerpunkts gibt sie mehrere Sammelbände heraus, darunter *Literarischer Reiseführer: Istrien, Südliches Licht. 20 Liebeserklärungen an Kroatien* (gemeinsam mit Silvija Hinzmann und Dagmar Schruf) und den literarisch-wissenschaftlichen Band *Fabula rasa. Oder: Zagreb liegt am Meer / Die kroatische Literatur der letzten 25 Jahre*. Zudem initiierte sie von öffentlicher Hand finanzierte Reihen kroatischer Literatur bei Verlagen: Gemeinsam mit Hermann Wallmann gab sie im Daedalus Verlag 2008 die Reihe *Kroatische Literatur der Gegenwart in 6 Bänden* heraus, gemeinsam mit Kulturkontakt Austria bei Wieser die Reihe *Zeitgenössische Literatur aus Kroatien*. Auch nach dem Kroatienschwerpunkt 2008 bleibt sie aktiv, v.a. im Rahmen des Netzwerkes Traduki, das sich in dieser Zeit zusammenschließt. Die vom Netzwerk finanzierte Reihe Sonar begleitet sie als Übersetzerin, die Reihe tradukita poezio in der Edition Korrespondenzen oder die Balkan Edition im Dittrich Verlag anlässlich des Serbienschwerpunkts werden ebenfalls von ihr mitinitiiert und von Traduki finanziert. Als Buchübersetzungen seien Predrag Matvejevićs *Das andere Venedig*, Ivana Sajkos Roman *Rio Bar* und ihre Dramenanthologie *Archetyp: Medea*, Velibor Čolićs *Bei Alberto*, Veljko Barbieris *Canzoniere der dalmatinischen Küche*, Roman Simićs *In was wir uns verlieben* aufgezählt, wie auch die Gedichtbände *An die verlorenen Hälften* von Marko Pogačar, *Arrhythmie* von Delimir Rešički und *Das lateinische Segel* von Jakša Fiamengo. Die Bücher von Edo Popović übersetzt sie ins Deutsche (*Die Spieler, Ausfahrt Zagreb-Süd, Kalda, Mitternachtsboogie*). Das Verhältnis zwischen von ihr in der untersuchten Periode übersetzten Männern und Frauen bleibt im Hinblick auf Buchübersetzungen unausgeglichen, und relativiert

Mazedonien, Montenegro, Serbien, Slowenien, sowie Albanien, Bulgarien und Rumänien.

33 Vgl. Alida Bremer. In: Traduki: Übersetzer. [online]: http://german.traduki.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=136:bremer-alida-bosnisch-kroatisch-serbisch-deutsch&catid=53:b&Itemid=78 [02.05.2012].

sich ein wenig, wenn man den Blick auf Übersetzungen in Zeitschriften oder Anthologien richtet.

Katharina Wolf-Griesshaber (geb. 1955 in Stuttgart) absolviert das Studium der Slawistik und osteuropäischen Geschichte in Heidelberg und Bochum. Nach einer Magisterarbeit über Ivo Andrić promoviert sie mit einer Dissertation über Danilo Kiš, publiziert über Ivo Andrić, Danilo Kiš, Bora Ćosić und Vladimir Nabokov. Im Jahre 2008 erhält sie den Albatros-Preis der Günter Grass Stiftung.³⁴ Einige ihrer Übersetzungen in Auswahl, die als relevant für eine postjugoslawische Prosa am deutschsprachigen Markt gelten müssen, sind etwa Bogdan Bogdanovićs *Die grüne Schachtel*, Predrag Ćudićs *Menschliche Schwächen*, Slavenka Drakulićs *Frida*, Dževad Karahasans *Das Buch der Gärten* und *Der nächtliche Rat*. Von Bora Ćosić übersetzt sie *Die Zollerklärung*, *Das Land Null*, *Die Reise nach Alaska*, *Die Vogelklasse* oder *Die Bügelmaus*. Auch vom Autor ihrer Dissertation, Danilo Kiš, übersetzt sie *Die Dachkammer* und *Anatomiestunde*; daneben übersetzt auch sie nicht-fiktionale Texte zum Krieg, z.B. Emir Suljagićs *Srebrenica — Notizen aus der Hölle* oder Ivan Ćolovićs *Das Bordell der Krieger*. Auch hier bleibt das Missverhältnis zwischen Übersetzungen von Männern und Frauen eklatant.

Brigitte Döbert (geb. 1959), die zunächst noch unter dem Namen Brigitte Kleidt wirkt, übersetzt seit 1995 hauptberuflich Belletristik und Sachbücher ins Deutsche. In den 1990ern übersetzt sie u.a. die Autorin Safeta Obhodaš, 2003 den Roman *Der Patarener* von Džemaludin Alić und 2006 den Roman *Nachtbus nach Triest* von Jurica Pavičić. In den 2000ern wird sie v.a. mit den Übersetzungen der Romane von Miljenko Jergović erfolgreich, die alle bei Schöffert & Co publiziert werden: *Buick Rivera*, *Freelander*, *Das Walnusshaus*, *Wolga*, *Wolga* und die Neuübersetzung von *Sarajevo Marlboro*. Zudem publiziert sie 2004 Rujana Jegers *Darkroom* und 2011 anlässlich des Serbienschwerpunkts Vladimir Pištalo's *Millennium in Belgrad* sowie außerdem Texte von renommierten Autoren wie Dževad Karahasan (*Berichte aus der dunklen Welt*) oder Bora Ćosić (*Eine kurze Kindheit in Agram*) u.v.a. Sie ist außerdem Gründungsmitglied von SO-Übersetzen, einem Verein zur Förderung der Literatur aus Südosteuropa und zählt heute zu den etabliertesten Übersetzerinnen für dieses Literatursegment. Gemessen an der Tatsache, dass andere ÜbersetzerInnen keine oder nur eine Frau übersetzten, muss hier die Buchübersetzung von zwei Frauen hervorgehoben werden. Insgesamt bestätigt sich aber auch hier ein weiteres Mal die Schieflage zwischen Übersetzungen von Männern und Frauen.

³⁴ Vgl. Katharina Wolf-Griesshaber. In: *Novinki: ÜbersetzerInnen*. http://german.traduki.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=301:wolf-griesshaber-katharina&catid=60:w&Itemid=78 [02.05.2012].

B. „Auch-ÜbersetzerInnen“ und die jüngere Generation

Der oben beschriebenen Gruppe der professionalisierten ÜbersetzerInnen sind jene hinzuzufügen, die jünger, teilw. noch nicht etabliert, oder auch nur gelegentlich aktiv sind. Darunter fallen auch die sog. „Auch-ÜbersetzerInnen“. In dieser Gruppe ist der Frauenanteil ebenfalls größer als jener der Männer.

Katrin Becker ist in den 1990ern noch eine verhältnismäßig produktive Übersetzerin mit insgesamt sechs Erstausgaben, beendet aber danach (vielleicht auch nur vorläufig) ihre Übersetzertätigkeit.³⁵ Sie übersetzt Essays von Rada Iveković, *Jugoslawischer Salat*, Karahasans *Al-Mukaffa* (eine Teildramatisierung des Romans *Der östliche Divan*), *Königslegenden* und *Der östliche Divan* oder Dragana Tomaševićs *Briefe nach Sarajevo*.

In den 2000ern taucht der Übersetzer Patrik Alac auf, der allerdings nicht systematisch übersetzt, und nur in den Jahren 2007, 2008 und 2009 Übersetzungen vorlegt, zweimal für den Verlag SchirmerGraf und einmal für den Verlag Kunstmann. Er übersetzt Svetislav Basaras *Führer in die innere Mongolei*, Vladan Matijevićs *Die Abenteuer der Mieke A.* und Vladimir Tasićs *Abschiedsgeschenk*, drei renommierte Gegenwart Autoren aus Serbien.

Unter den jüngeren Übersetzerinnen finden sich auch Namen wie Susanne Böhm-Milosavljević, die Slawistik und Germanistik an der Ruhr-Universität Bochum studiert, Gründungsmitglied von SO-Übersetzen ist, und etwa mehrere AutorInnen (Srđan Valjarević, Igor Štikis) übersetzt, oder 2011 anlässlich des Serbienschwerpunktes Goran Petrovićs *Die Villa am Rande der Zeit*.

Weiters tritt Margit Jugo (geb. 1975) zwischenzeitlich aktiv auf, die seit 2007 literarische Übersetzerin für die Sprachen Bosnisch, Kroatisch, Serbisch und Vermittlerin der bosnischen Literatur im deutschsprachigen Raum ist. Die Liste ihrer Zeitschriften-, Katalogs- und Anthologiebeiträge als Übersetzerin ist lang (Auszüge von Texten von Andrej Nikolaidis, Nenad Veličković, Dževad Karahasan, Edo Popović, Slavenka Drakulić und Ivana Sajko)³⁶, als wichtiges Sachbuch übersetzt sie etwa auch den politologischen Essayband *Umkämpfte Vergangenheiten* von Todor Kuljić.

Als Translatorin der jüngeren Generation ist außerdem Mascha Dabić (geb. 1981 in Sarajevo) zu nennen. Bekannt wird sie mit der Übersetzung des Romans *Ausgehen* von Barbi Marković, deren Romane sie bis heute in Zusammenarbeit mit der Autorin (teil-)übersetzt. Anlässlich des Serbienschwerpunktes auf der Leipziger Buchmesse übersetzt sie den Roman *An den Unbekannten Helden* von Sreten Ugričić für den Dittrich-Verlag sowie, in Zusammenarbeit

³⁵ Vgl. N. Grbić, 2010: *Krieg als Kapital?...*, S. 245.

³⁶ Vgl. *Publikationen*. [online]: <http://www.margit.jugo.ba/referenzen.htm> [14.12.2011].

mit ihrer Schwester Jelena Dabić, die selbst v.a. durch Lyrikübersetzungen Bekanntheit erlangt, den Roman *Mein lieber Petrović* von Milovan Danojlić für Suhrkamp. Darüber hinaus übersetzt Dabić zahlreiche Texte für Anthologien. Wie viele ihrer KollegInnen betreibt sie das Übersetzen neben anderen beruflichen Tätigkeiten wie Journalismus, universitäre Lehre oder Dolmetschen in der Psychotherapie für Flüchtlinge. Für die untersuchte Periode spielt sie noch keine zentrale Rolle, dies ändert sich im darauffolgenden Jahrzehnt, wo sie neben zahlreichen Übersetzungen für Zeitungen und Zeitschriften u.a. Buchübersetzungen von Svetislav Basara, Dragan Velikić, Damir Ovčina und Goran Ferćec vorlegt.

Insgesamt wird deutlich, dass das Alter bzw. die Generationenzugehörigkeit keinen allzu großen Unterschied zu machen scheint, wenn es um das Geschlechterverhältnis bei übersetzten Autoren und Autorinnen in der untersuchten Periode geht.

C. Sonderpositionen: LiteratInnen und WissenschaftlerInnen als ÜbersetzerInnen

Eine Sonderposition nehmen literarische AutorInnen ein, die nur gelegentlich aus dem Bosnischen, Kroatischen und Serbischen übersetzen. Dazu zählen etwa Milo Dor, der bereits seit den 1950ern übersetzt und Sammelbände herausgibt, oder Dragoslav Dedović, der Texte einerseits aus dem Deutschen und umgekehrt in Kooperation mit anderen ÜbersetzerInnen ins Deutsche übersetzt. Auch die Schriftstellerin Irena Vrkljan übersetzt z.B. Bora Ćosićs *Bel Tempo: Der Jahrhundertroman* gemeinsam mit Benno Meyer-Wehlac. Der Schriftsteller Ivan Ivanji übersetzt David Albaharis *Beschreibung des Todes* oder Vidosav Stevanovićs *Schnee und schwarze Hunde*. Die Literaturkritikerin, Essayistin und Schriftstellerin Marica Bodrožić tritt ebenfalls als Übersetzerin auf, etwa im Jahr 2008 mit *Die Archive der Nacht* von Igor Štiks, 2011 mit Mirko Kovačs *Die Stadt im Spiegel*, oder 2012 mit *Hotel Nirgendwo* von Ivana Bodrožić.

Als weitere Ausnahme können SlawistInnen genannt werden, die Anthologien herausgeben und dafür selbst Texte übersetzen, dazu zählt etwa Angela Richter, Miloš Okuka oder Robert Hodel. Hier fällt auf, dass v.a. in der Anthologie von Angela Richter ein deutlich ausgeglicheneres Verhältnis zwischen Übersetzungen von Männern und Frauen besteht.

Schlussfolgerung: Der *Gender-Translation-Gap*

Bei Übersetzungen aus einem „peripheren“ Sprachraum, wie dem ehemaligen Jugoslawien, übernehmen ÜbersetzerInnen, LektorInnen oder SlawistInnen sehr oft die Funktion der VermittlerInnen bzw. AgentInnen, v.a. für kleine Nischenverlage. Während Literaturagenturen eher Übersetzungen aus dem Englischen und kommerziell erfolgreiche Bücher betreuen, kommen Nischenliteraturen auch aufgrund individueller Kontakte zustande und werden den Verlagen von ÜbersetzerInnen empfohlen.³⁷ Daher haben sich in den letzten Jahrzehnten auch ÜbersetzerInnen aus dem südosteuropäischen Raum zu Netzwerken oder Vereinen zusammengetan, so etwa Traduki, oder der Verein SO-Übersetzen³⁸, bei dem elf von vierzehn Mitgliedern weiblich sind.

Die meisten der ÜbersetzerInnen sind ausgebildete SlawistInnen, oder genießen zumindest eine geisteswissenschaftliche Ausbildung. Im Überblick wurde deutlich, dass die in der Minderzahl bleibenden Männer unter den Übersetzenden zumeist mit großem Erfolg im literarischen Feld verankert und als intellektuelle Größen präsent sind.

Dass um ein Vielfaches mehr Frauen als Übersetzerinnen am Literaturtransfer aus dem ehemaligen Jugoslawien beteiligt sind, hat zur Folge, dass sich über Jahrzehnte hinweg auch Frauen etablieren und Renommee durch prestigeträchtige Preise oder die Übersetzungen von Klassikern wie auch hochwertiger zeitgenössischer Literatur erwerben. Spätestens nach dem Überblick über die Aktivität und den großen Erfolg dieser Frauen als Übersetzerinnen, die den Literaturtransfer über Jahre hinweg maßgeblich prägen, muss die Feststellung über die schwache Position der Übersetzerinnen in diesem Zusammenhang relativiert, wenn auch nicht völlig über Bord geworfen werden.

Das eigentlich geschlechterspezifische Missverhältnis zeigt sich in diesem Zusammenhang jedenfalls auf einer anderen Ebene: Während sich viele Übersetzerinnen durch Professionalisierung, Netzwerkbildung, Qualität ihrer Arbeit und eine sorgfältig gepflegte „Nische“ zunehmend soziales, kulturelles und öko-

37 Vgl. N. Bachleitner, M. Wolf, 2010: *Einleitung...*, S. 23.

38 SO-Übersetzen hält über seine Gründung online fest: „Die ersten Mitglieder des Vereins lernten sich 2005 in einem Übersetzerseminar im Literaturhaus München kennen. Eine Woche lang arbeiteten 12 Übersetzerinnen und Übersetzer unter Leitung von Katharina Raabe, Lektorin bei Suhrkamp, und Klaus Detlef Olof so produktiv zusammen, dass sie beschlossen, die gemeinsame Arbeit fortzuführen [...] Im Herbst 2006 gründeten wir in Köln den Verein SO-Übersetzen (Verein zur Förderung literarischer Übersetzungen aus slawischen Sprachen Südosteuropas). Inzwischen haben sich uns eine weitere Übersetzerin und eine Literaturagentin angeschlossen.“ (Vgl. *Verein SO-Übersetzen*. [online]: <http://www.so-uebersetzen.net/main/verein.php> [12.11.2011].)

nomisches Kapital erkämpfen, bleibt es ein anhaltendes Problem, dass Frauen seltener als Leiterinnen von Verlagen, als renommierte Lektorinnen oder aber als renommierte Autorinnen auftreten. Meist arbeiten die Übersetzerinnen für von Männern geleitete Verlage und übersetzen, wie der knappe Überblick gezeigt hat, großteils Männer. Frauen bleiben (zumindest im untersuchten Zeitraum) in einer „dienenden“ Rolle, die traditionell von Frauen belegt ist, sie sind Mediatorinnen, und zudem oft abhängig von Verlagen und deren Aufträge. Dies belegen auch die Einschreibungen zu entsprechenden Studiengängen (etwa Literarisches Übersetzen), die mit schwachem Image und der geringsten Bezahlung verbunden sind und mehrheitlich von Frauen inskribiert werden.³⁹

Die tendenziell niedrige Bezahlung bzw. auch der Mangel an Aufträgen, also geringes ökonomisches Kapital, führen konsequenterweise dazu, dass, wie ersichtlich wurde, nahezu alle ÜbersetzerInnen Zweitberufe oder gar andere Hauptberufe ausüben. Die meisten verfolgen (bis auf wenige Ausnahmen, wie etwa Antkowiak) auch andere Berufe wie Lektorat, PR, Tätigkeit als Literaturagentinnen, soziale Projekte, Dolmetschen, universitäre Laufbahn, Journalismus oder Sprachunterricht. Dies gilt zwar für Männer und Frauen gleichermaßen, nur betrifft es konsequenterweise eine größere Zahl von Frauen, da weniger Männer als Frauen heute diesen Berufsweg wählen. Wählen Männer den Weg des Übersetzens als Beruf, dann meist in Kombination mit Berufszweigen, die ihnen symbolisches Kapital einbringen, etwa die universitäre oder literarische Laufbahn (z.B. Olof, Dor, Urban, Dedović).

Die breite Streuung der ÜbersetzerInnen kann positiv beurteilt werden, sie geht mit dem relativen Boom an Übersetzungen aus diesem Sprachraum, besseren Ausbildungsmöglichkeiten, der daraus folgenden Professionalisierung des Berufs und der intensiven Netzwerkbildung (z.B. Traduki) einher. All dies bringt folglich auch für Frauen als Übersetzerinnen mehr kulturelles und ökonomisches Kapital mit sich.

Zum Abschluss muss jedenfalls festgehalten werden, dass sich eine gewaltige Schere zwischen Männern und Frauen auftut, wenn man das translatorische Feld in den Fokus nimmt. Für die ausgewählte Periode konnte festgestellt werden, dass dieses — wie viele andere kulturelle Felder — von patriarchalen Strukturen unterspült bleibt. Drei untersuchte Punkte lassen sich mit Blick auf den untersuchten Zeitraum problematisieren: 1. Die Tatsache, dass mehr Literatur von Männern als von Frauen aus dem ehemaligen serbokroatischen Sprachraum übersetzt wird; 2. Die Tatsache, dass Übersetzungen von Frauen hinsichtlich der Thematik v.a. in der Periode 1995—2010 häufig selektiv vorgenommen wurden; 3. Die Tatsache, dass häufiger Frauen als Übersetzerinnen

39 Vgl. M. Hofer, S. Messner, 2010: *FRAU MACHT BUCH...*, S. 100.

und Vermittlerinnen von Männern auftreten als umgekehrt, und dass Frauen fast ausnahmslos von Frauen übersetzt wurden.

Diese drei Phänomene liefern die Grundlage dafür, dass von einer starken Schieflage zwischen Übersetzungen von Männern und Frauen aus dem einst serbokroatischen Sprachraum gesprochen werden kann, was beweist, dass in diesem translatorischen Feld ein belegbarer *Gender-Translation-Gap* existiert(e).

Bibliografie

- Archan D., Lanz E., 2010: *Übersetzerpreise und Übersetzungstipendien — Fluch oder Segen für ÜbersetzerInnen und ihre Arbeit?*. In: N. Bachleitner, M. Wolf, Hg.: *Streifzüge im translatorischen Feld: zur Soziologie der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. Wien, Lit-Verl., S. 110—126.
- Bachleitner N., Wolf M., 2010: *Einleitung. Zur soziologischen Erforschung der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. In: N. Bachleitner, M. Wolf, Hg.: *Streifzüge im translatorischen Feld: zur Soziologie der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. Wien, Lit-Verl., S. 7—29.
- Gordić Petković V., 2003: *Motivi i modeli ženskosti: srpska ženska proza devedesetih* [Motive und Modelle der Weiblichkeit in der Frauenprosa der 90er]. „Sarajevske Sveske“, Nr. 2, S. 123—132.
- Grbić N., 2010: *Krieg als Kapital? Übersetzungen aus dem Bosnischen, Kroatischen und Serbischen ins Deutsche*. In: N. Bachleitner, M. Wolf, Hg.: *Streifzüge im translatorischen Feld: zur Soziologie der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. Wien, Lit-Verl., S. 98—264.
- Hawkesworth C., 1998: *Reflections of the recent Conflict in Former Yugoslavia in the Works of Women Writers*. „The European Journal of Women’s Studies“. Vol. 5, Issues 3—4, S. 311—328.
- Higonnet M.R., 1994: *Cassandra’s Question. Do Women Write War Novels?*. In: M.R. Higonnet, ed.: *Borderwork. Feminist Engagements with Comparative Literature*. Ithaca and London, Cornell University Press, S. 144—161.
- Hofer M., Messner S., 2010: *FRAU MACHT BUCH. Ein Blick auf die aktuelle Situation von Übersetzerinnen und Verlegerinnen*. In: N. Bachleitner, M. Wolf, Hg.: *Streifzüge im translatorischen Feld: zur Soziologie der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. Wien, Lit-Verl., S. 98—264.
- Hynes S., 1991: *A War Imagined: The First World War and English Culture*. New York, Maxwell Macmillan International.
- Kobolt K., 2009: *Frauen schreiben Geschichte(n): Krieg, Geschlecht und Erinnern im ehemaligen Jugoslawien*. Klagenfurt—Celovec, Drava.

- Lanschützer C., 2010: *Zwischen „kongenial“ und „holprig“: Übersetzungskritik im Feuilleton*. In: N. Bachleitner, M. Wolf, Hg.: *Streifzüge im translatorischen Feld: zur Soziologie der literarischen Übersetzung im deutschsprachigen Raum*. Wien, Lit-Verl., S. 159—175.
- Lukić J., 2003: *Žensko pisanje i žensko pismo u devedesetim godinama* [Weibliches Schreiben und weibliche Schrift in den 90ern]. „Sarajevske Sveske“, Nr. 2, S. 67—82.
- Messner E., 2014: *Postjugoslawische Antikriegsprosa*. Wien, Turia+Kant.
- Messner E., 2018: *Übersetzungen als Beitrag zu einem transnationalen literarischen Feld? Bosnische, kroatische und serbische Gegenwartsprosa am deutschen Buchmarkt (1991 bis 2012)*. In: D. Hitzke, M. Finkelstein, Hg.: *Slavische Literaturen der Gegenwart als Weltliteratur. Hybride Konstellationen*. Innsbruck, Innsbruck University Press, S. 63—92.
- Messner E., 2019: *Die Zweisprachigkeit Kärntens als Motor für den Literaturtransfer aus dem Serbokroatischen seit den 1990er Jahren*. In: A. Leben, A. Koron, Hg.: *Literarische Mehrsprachigkeit in Österreich und Slowenien*, Tübingen, Narr-Verlag, S. 157—166.
- Messner S., Wolf M., 2000: *Mittlerinnen zwischen den Kulturen — Mittlerinnen zwischen den Geschlechtern* (Band 2). Graz, Institut für Translationswissenschaft.
- Moranjak-Bamburać N., 2003: *Signature smrti i etičnost ženskog pisma* [Signaturen des Todes und die Ethik weiblichen Schreibens]. „Sarajevske Sveske“, Nr. 2, S. 113—122.
- Pölzer R., 2007: *Kein Land des Übersetzens? Studie zum österreichischen Übersetzungsmarkt 2000—2004*. Wien, LIT Verlag.
- Richter A., Hg., 2011: *Der Engel und der rote Hund: Kurzprosa aus Serbien*. Leipzig, Edition Noack & Block.
- Sajko I., 2008: *Archetyp: Medea*. A. Bremer, trans. Frankfurt am Main, Verl. der Autoren.
- Sajko I., 2008: *Rio Bar: Roman*. A. Bremer, trans. Berlin, Matthes & Seitz.

Internetquellen

- Alida Bremer*. In: *Traduki: Übersetzer*. [online]: http://german.traduki.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=136:bremer-alida-bosnisch-kroatisch-serbisch-deutsch&catid=53:b&Itemid=78 [02.05.2012].
- Katharina Wolf-Griesshaber*. In: *Novinki: ÜbersetzerInnen*. [online]: http://german.traduki.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=301:wolf-griesshaber-katharina&catid=60:w&Itemid=78 [02.05.2012].

Loy T., [05.11.]2004: *Barbara Antkowiak, Geb. 1933*. In: *Tagesspiegel*. [online]: <http://www.tagesspiegel.de/wirtschaft/unternehmen/barbara-antkowiak/560338.html> [20.03.2012].

Publikationen. [online]: <http://www.margit.jugo.ba/referenzen.htm> [14.12.2011].

Verein SO-Übersetzen. [online]: <http://www.so-uebersetzen.net/main/verein.php> [12.11.2011].

Elena Messner

Gender Translation Gap:

Rodna kategorija kao faktor

u transferu (post)jugoslavenske književnosti na njemački jezik

SAŽETAK | Uvoz (književnih) prijevoda autorica i autora iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije na njemački jezik bit će u ovom članku kritički ispitan s obzirom na sljedeća tri aspekta: 1. Rodne razlike u količini prijevoda; 2. Strategije odabira prijevoda autorica, posebice u razdoblju od 1992. do 2012. (koje najvećim dijelom obuhvaća razdoblje jugoslavenskih ratova); 3. Uloga aktera u translacionom polju: Jesu li one djelovale kao prevoditeljice i posrednice za autore jednako često kao što su prevoditelji bili angažirani kao posrednici za autorice? Odgovori na ova pitanja pokazat će može li se u naznačenom razdoblju govoriti o fenomenu koji nazivam “gender translation gap”. Ovaj se pojam koristi u sociološkim i ekonomskim studijama o globalnim razlikama u plaćama između muškaraca i žena — i bit će ovim tekstom uveden u teorijsku raspravu o rodu i prijevodnom tržištu.

KLJUČNE RIJEČI | prijevod, gender, bosanska, srpska, hrvatska književnost 1992—2012

Elena Messner

Gender Translation Gap:

The Category of Gender as a Factor

in the Transfer of (Post)Yugoslavian Literature into German

SUMMARY | The unequal import of (literary) translations of male and female authors from Bosnia, Croatia and Serbia in German will be critically examined in this article regarding the following three aspects: 1. The gender differences in the quantity of translations; 2. The selection strategies for the translation of female authors, especially in the period from 1992 to 2012 (which mostly covers the period of the Yugoslav wars); 3. The role of female actors in the translatory field: Did they act as translators and mediators for male authors just as often as the male actors were engaged as translators and mediators for female authors? The answers to these questions will show whether in this period one could speak of the “gender translation gap”. This term is used in the

sociological and economic studies of globally proven wage differences between men and women — mostly referred to as the “gender pay gap” or “gender wage gap” — and shall be introduced in the theoretical discussion about gender and the translation market.

KEYWORDS | translation, gender, Bosnian, Serbian, Croatian literature 1992—2012

ELENA MESSNER | 1983 in Klagenfurt/Celovec geboren, Studium der Komparatistik und Cultural Studies/Kulturwissenschaften in Wien und Aix-en-Provence. Sie forschte und arbeitete im Zuge ihres Doktoratsstudiums mehrere Jahre in Beograd, sowie in Sarajevo und Zagreb und war als Herausgeberin, Übersetzerin, Kulturwissenschaftlerin und Redakteurin tätig. Von 2013—2018 unterrichtete sie an der Germanistik in Aix-en-Provence und Marseille. Sie lehrt regelmäßig an der Universität Klagenfurt (Slawistik) war von 2020—2021 Post-Doc-Stipendiatin an der Universität Wien, und ist derzeit Stipendiatin der Österreichischen Akademie der Wissenschaften (ÖAW). Schwerpunkte: (Anti-)Kriegsliteratur, Geschlecht und Krieg, Übersetzungsmarkt, Literarischer Transfer, Transkulturalität, Migrationsliteratur, (post-)jugoslawische Erinnerungskulturen, Literatursoziologie. Ausgewählte Buchpublikationen: *Postjugoslawische Antikriegsprosa* (Monografie, Turia+Kant 2014), *Kriege gehören ins Museum. Aber wie?* (Sammelband, gem. mit Peter Pirker, Edition Atelier 2021). Für weitere Buch- und Zeitschriftenpublikationen, siehe: www.elena-messner.com.

Trzydzieści lat nieobecności Chorwacka książka dla dzieci w Polsce (1990—2020)

Thirty Years of Absence Croatian Children’s Books in Poland (1990—2020)

Magdalena Ślawska

<https://orcid.org/0000-0002-9158-6988>

UNIVERSITY OF WROCLAW
magdalena.slawska@uwr.edu.pl

Data zgłoszenia: 1.10.2021 r. | Data akceptacji: 23.02.2022 r.

ABSTRACT | The aim of the paper is to investigate how the changes that have taken place in the children’s book market in Poland over the last thirty years have influenced the selection of children’s books by Croatian authors that have been translated and published in Poland as well as their reception. Thanks to the conducted analyses, it will be possible to estimate the size and character of Croatian children’s literature in Poland in the analysed period. My focus will be primarily on the mechanics of book selection — publishers’ motivation, their decisions and the consequences of their choices. I will analyse the mechanisms of selecting texts for translation by Polish publishers and their consequences on the basis of Pierre Bourdieu’s theory of literary field.

KEYWORDS | Croatian children’s books, translation, literary field, publishing field, publishing strategies

Wprowadzenie

Rok 1989 przyniósł w Polsce istotne zmiany o charakterze polityczno-ustrojowym, które zapoczątkowały trwające przez kolejne lata procesy demokratyzacji. Wydarzenia te zostały odnotowane przez badaczy jako jedne z najbardziej znaczących „śladów przełomu”, które wpłynęły na rozwój literatury i kształtowanie się rynku wydawniczego¹. Od tego czasu książki zaczęły być postrzegane przede wszystkim jako towar, a nie dobro kultury, działalność wydawnicza stała się zaś działalnością usługową. Rynek książki w Polsce stanął przed nie lada wyzwaniem — przekształceniem zastanych struktur oraz podmiotów wydawniczych, by funkcjonowały po nowemu, wypełniając przestrzeń, która do niedawna zarządzana była odgórnie, przy jednoczesnym zachowaniu troski o „wymogi panującej ideologii, o aspekty polityczne i geopolityczne”². Zaobserwować można było wówczas swoiste „zachłyśnięcie się wolnością”³, które wyrażało się przede wszystkim w wydawaniu nietłumaczonej dotąd literatury obcej⁴.

W ostatniej dekadzie minionego stulecia rewolucja objęła również rynek książki adresowanej do najmłodszych czytelników. Podlegał on zmianom charakterystycznym dla całego sektora — pojawiały się pierwsze po latach socjalizmu prywatne oficyny specjalizujące się w tego typu wydawnictwach, upadły bądź uległy restrukturyzacji powstałe wcześniej przedsiębiorstwa państwowe,

- 1 Jadwiga Sadowska podkreśla, że przemiany rynku wydawniczego uwarunkowane były trzema czynnikami: wprowadzonymi w 1989 roku zmianami politycznymi, prawnymi, finansowymi i organizacyjnymi dającymi początek gospodarki wolnorynkowej; zniesieniem w 1989 roku przez państwa zachodnie i USA embarga na eksport do Polski wysokich technologii, dzięki czemu możliwy stał się zakup nowoczesnego oprogramowania, sprzętu komputerowego oraz poligraficznego; zlikwidowaniem w maju 1990 roku Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, co pozwoliło na prowadzenie swobodnej działalności wydawniczej oraz zalegalizowanie wydawnictw podziemnych. Zob. J. Sadowska, 2005: *Wybrane aspekty polskiego rynku wydawniczego po 1989 roku w świetle statystyki*. „Zagadnienia Informatyki i Naukowej”, nr 2, s. 30.
- 2 M. Tobera, 2010: *Początki transformacji polskiego rynku książki. Rekonstrukcja najważniejszych wydarzeń z lat 1989—1995 (część pierwsza)*. „Przegląd Biblioteczny”, z. 3, s. 288.
- 3 Określenie stosowane przez Piotra Mareckiego i Ewelinę Sasin. Zob. P. Marecki, E. Sasin, 2015: „Ciężkie książki” vs. „lekka i tania informacja”. *Warunki produkcji książki w Polsce po 1989 roku*. „Przegląd Kulturoznawczy”, nr 2 (24), s. 110.
- 4 Piotr Dobrołęcki zauważa, że: „W okresie poprzedzającym polskie przemiany, czyli w latach 1976—1985, wydano w Polsce 11 651 tłumaczeń, a w następnym okresie — w czasie tych wielkich przemian — od 1986 do 1995 roku liczba tłumaczeń wyniosła 18 890 tytułów, co oznacza wzrost o 62 proc.!” P. Dobrołęcki, red., 2010: *Dwudziestolecie wolnego rynku książki w Polsce (1989—2009)*. Warszawa, Biblioteka Analiz, s. 52.

widoczna stała się również ekspansja zagranicznych inwestorów. Dokonując kategoryzacji polskich wydawnictw dla dzieci i młodzieży, wyodrębnić można: oficyny funkcjonujące jeszcze przed rokiem 1990 (Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Dom Wydawniczy Bellona, Wydawnictwo Literackie, Arkady, Nasza Księgarnia, Wydawnictwo Iskry), wydawnictwa debiutujące już po wprowadzeniu zmian polityczno-gospodarczych (Świat Książki, Nowa Era, Publicat, Egmont Polska, Prószyński i Spółka, Media Rodzina Harbor Point, Zielona Sowa, Siedmioróg, Wilga, Akapit Press) oraz wydawnictwa powstałe około roku 2000, po pewnym ustabilizowaniu się rynku wydawniczego (Ezop, Muchomor, Hokus-Pokus, Fro9, Wytwornia, Wydawnictwo Dwie Siostry)⁵.

Zmiany, które na początku lat 90. minionego wieku dokonały się na rynku książki dla dzieci i młodzieży, stworzyły nowe możliwości do zaistnienia w obiegu czytelniczym przekładów literatury chorwackiej w Polsce. Wybór tekstów kultury udostępnianych w postaci tłumaczeń oraz ich jakość są szczególnie istotne. Stanowią bowiem jedno z podstawowych narzędzi, za pomocą których przedstawiciele społeczności kulturowych tworzą własne wyobrażenia na temat innych kultur⁶, będąc jednocześnie — jak podkreślają badacze — niezwykle ważnym czynnikiem kształtującym literaturę rodzimą⁷.

5 Szerzej na ten temat zob. M. Gwadera, 2009: *Współczesny rynek książki dla dzieci i młodzieży*. W: K. Heska-Kwaśniewicz, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*. T. 2. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 156. Z kolei Michał Zajac, poddając analizie zmiany, które zaszły na rynku książki dla najmłodszych, wyróżnił cztery typy wydawnictw: wydawnictwa „lilipucie” — małe oficyny oferujące niewielką liczbę tytułów, które powołane zostały nie tylko ze względów komercyjnych; „świeżo założone wydawnictwa”, które oferują produkty adresowane do odbiorcy masowego (np. Jagur czy Adamus); przedsiębiorstwa funkcjonujące na polskim rynku książki znacznie wcześniej, które w ostatnim czasie zintensyfikowały działalność w obrębie literatury adresowanej do najmłodszych czytelników (np. Znak, Amber, Bellona czy Firma Księgarska Jacek i Krzysztof Olesiejuk — Inwestycje); oraz tzw. potentatów od lat związanych z rynkiem książki dla dzieci (np. Egmont Polska, Nasza Księgarnia, Literatura czy Akapit Press). Zob. M. Zajac, 2013: *Książka dla dzieci — jest lepiej!* W: G. Leszczyński, M. Zajac, red.: *Książka i młody czytelnik: zbliżenia, oddalenia, dialogi. Studia i szkice*. Warszawa, Wydawnictwo SBP, s. 210—214.

6 Pogląd taki wyraża m.in. Mona Baker. Zob. M. Baker, 2014: *The Changing Landscape of Translation and Interpreting Studies*. W: S. Bermann, C. Porter, eds.: *Companion to Translation Studies*. West Sussex, John Wiley & Sons. Ltd., s. 15.

7 Takie stanowisko reprezentuje m.in. Wacław Sadkowski. Badacz, podkreślając ściśle związki między literaturą przekładową a oryginalną oraz wkład tłumaczeń w rozwój piśmiennictwa narodowego, stwierdza, że: „język twórczości przekładowej współistnieje zarówno z polszczyzną literacką, jak i potoczną, mówioną, a idee i koncepty przetransportowane w polszczyznę współkształtują wyobraźnię oraz wrażliwość językową i estetyczną społeczeństwa”. W. Sadkowski, 2002: *Odpowiednie dać słowu słowo*.

Odpowiedni dobór utworów adresowanych do najmłodszych czytelników, które następnie trafić mają w ręce przedstawicieli innej kultury, jest zatem szczególnie istotny. W przypadku literatury obcej selekcja tekstów do tłumaczenia leży najczęściej w gestii wydawców. W procesie tym, zwłaszcza w przypadku literatur o małym zasięgu terytorialnym, istotną rolę odgrywają również tłumacze, którzy często pełnią funkcję ambasadorów twórczości poszczególnych pisarzy. Przyglądając się jednak wyborowi chorwackich utworów dla dzieci i młodzieży, które w ostatnim trzydziestoleciu zostały wydane w Polsce, zasada ta zdaje się tracić rację bytu. W niniejszym szkicu przeanalizuję mechanizm wyboru chorwackich utworów dla dzieci — motywacje wydawców oraz konsekwencje podjętych przez nich decyzji. Dzięki przeprowadzonej analizie będzie można oszacować rozmiar oraz kształt, jaki w badanym okresie chorwacka literatura dla dzieci przybierała w Polsce. Postaram się także pokazać, jak przekłady chorwackich tekstów dla najmłodszych odbiorców funkcjonują w obrębie polskiej kultury docelowej oraz jak wpływają na sposób postrzegania literatury źródłowej.

Wyjaśnienia wymaga kwestia terminologii. Użyte określenie „książka dla dzieci” bliskie jest definicji „twórczości dla najmłodszych” autorstwa Jerzego Cieślikowskiego, który w swoim *opus magnum* — rozprawie *Wielka zabawa* — mianem tym obejmuje „wszystko, co dzieci wzięły od dorosłych, co dla nich dorośli stworzyli i co same wymyśliły”⁸. W sformułowaniach „literatura dla dzieci” czy „literatura dziecięca” punkt ciężkości przesunięty jest ku kategoriom literackim i artystycznym. Termin „książka dla dzieci” jest zaś szerszy i obejmuje wiele zróżnicowanych gatunków edytorsko-piśmienniczych, między innymi książki literackie, edukacyjne, obrazkowe, użytkowe czy książki-zabawki. Trzydziestoletnie dzieje chorwackiej książki dla dzieci w Polsce, nakreślone w ko-

Zarys dziejów przekładu literackiego w Polsce. Warszawa, Prószyński i Spółka, s. 174. Poglądy te podzielają również chorwaccy badacze, w których dociekaniach, zwłaszcza tych ukierunkowanych na literaturę dziecięcą, przekład zajmuje szczególną pozycję. Milan Crnković, jeden z pionierów badań nad pisarstwem dla najmłodszych, głosił m.in., że w przypadku tego typu tekstów „uspjelo prevedeno djelo ulazi u nacionalnu knjževnost određenog naroda onog časa kada je prevedeno — prijevod živi kao orginalni tekst”. M. Crnković, 1980: *Dječja književnost. Priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*. Zagreb, Školska knjiga, s. 14–15. Perspektywę tę w XXI wieku uaktualnił Berislav Majhut, który wyraża pogląd, że przekłady na równi z utworami rodzimymi kształtują repertuar czytelniczy, oczekiwania i gust publiczności literackiej, oraz podkreśla niezwykle ważną rolę tłumaczeń w procesie narodzin i rozwoju chorwackiej powieści dla dzieci. Zob. B. Majhut, 2008: *Uvodna razmatranja o hrvatskom dječjem romanu*. „Hrvatska misao”, god. 12, br. 1 (33), s. 68.

8 J. Cieślikowski, 1985: *Wielka zabawa*. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 5.

lejnej części szkicu, opisane zostały na podstawie opublikowanych na łamach czasopisma „Przekłady Literatur Słowiańskich” zestawień bibliograficznych tłumaczeń literatury chorwackiej na język polski, obejmujących lata 1990—2018, oraz danych pozyskanych z katalogów Biblioteki Narodowej oraz bibliotek uniwersyteckich i miejskich.

Chorwackie książki dla dzieci w Polsce

Lektura dostępnych bibliografii prowadzi do smutnego wniosku, że chorwackie książki dla dzieci są w Polsce rzadkością. Niestety przeszukiwanie katalogów bibliotecznych, mające na celu uzupełnienie danych o pozycje wydane w ciągu ostatnich dwóch lat, również nie przynosi krzepiących informacji. W badanym okresie w Polsce ukazało się zaledwie dziewięć chorwackich tytułów. Najgorzej sytuacja wyglądała w latach 90., a więc w dziesięcioleciu „zachłyśnięcia się wolnością”, które — jak konstatuje Krzysztof Fordoński — „dla przekładu literackiego w Polsce [...] okazało się ważniejsze niż jakikolwiek inny okres w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat”⁹. Na przestrzeni tej dekady w naszym kraju nie ukazała się żadna chorwacka książka adresowana do najmłodszych czytelników. Przyczyn tego upatrywać należy zarówno w przemianach dokonujących się na rodzimym rynku wydawniczym, jak i w sytuacji politycznej w Chorwacji, która w 1991 roku znacząco się zmieniła. Fakt, że do roku 1990 to państwo było właścicielem większości wydawnictw, sprawiał, że przy wyborze utworów do tłumaczenia nie kierowano się koniecznością przynoszenia zysków¹⁰. Było to szczególnie istotne w przypadku literatur małych języków, które nie generowały dla wydawnictw znaczących przychodów. Trudno wszak wskazać tekst tłumaczony, który zyskałby status bestselera, tym bardziej gdy ograniczymy się jedynie do utworów dla dzieci. Wojna w byłej Jugosławii sprawiła, że wydawcy rzadko sięgali po dzieła autorów stamtąd pochodzących¹¹. Zauważyć można także,

9 K. Fordoński, 2000: *Polski przekład literacki w warunkach wolnego rynku. Spojrzenie nieobiektywne, prowokacyjne i stronicze*. „Przekładaniec”, nr 7, s. 131.

10 Krzysztof Fordoński wskazuje na pozytywne aspekty braku konieczności generowania zysków przez wydawnictwa, które nie obawiały się wówczas podejmować przedsięwzięcia na wielką skalę oraz starały się utrzymywać jak najwyższy poziom zarówno tekstów wybieranych do tłumaczenia, jak i samych przekładów. Zob. ibidem, s. 133—134.

11 W latach 1991—1995 ukazały się zaledwie trzy książki autorstwa chorwackich twórców: D. Ugrešić, *Forsowanie powieści-rzeki* (1992); A. Vuletić, *Żarliwość i gwałt: ballada współczesna* (1994); J. Špoljarić, *Ona patrzy* (1995), a także dwie antologie, w których opublikowane zostały wiersze Vesny Parun — *Trzy gracje: wiersze* (1991) oraz

że w latach 90. wydawnictwa dokonywały najczęściej bezpiecznych wyborów i publikowały teksty pisarzy o ugruntowanej pozycji i dobrze znanych polskim czytelnikom. Jest to szczególnie widoczne w pierwszej połowie dziesięciolecia, kiedy ukazały się utwory Miroslava Krležy, Slobodana Novaka, Krsta Špoljara oraz Vesny Parun¹².

Książki dla dzieci napisane przez chorwackich twórców zaczęto publikować w Polsce dopiero w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku, czyli w okresie tzw. stabilizacji rynku książki dla dzieci¹³. W 2003 roku nakładem wydawnictwa Nasza Księgarnia ukazały się dwa utwory Stanisława Marijanovicia: *Mała encyklopedia domowych potworów 1*¹⁴ oraz *Mała encyklopedia domowych potworów 2*¹⁵. Pozycje te przetłumaczyła — z języka angielskiego, co warto podkreślić — Hanna Baltyn. Stanisław Marijanović to jeden z najbardziej rozpoznawanych chorwackich ilustratorów i twórców książek dla najmłodszych. Z wykształcenia jest grafikiem, absolwentem Akademii Sztuk Pięknych w Zagrzebiu; doświadczenie w grafice zdobywał w atelier we Francji, w Danii, Argentynie, Niemczech i Belgii. Marijanović jest laureatem wielu prestiżowych nagród przyznawanych w dziedzinie grafiki, między innymi Premier prix Trace/Idémédia-Crédome 91. Uhonorowany został także złotym medalem Mérite et Dévouement Français¹⁶. Książka dla dzieci znalazła się w centrum zainteresowania artysty w połowie lat 90. XX wieku. Pierwszy utwór — *Kućna čudovišta: ilustrirani priručnik* — do którego wykonał ilustracje oraz napisał tekst, ukazał się w 1997 roku. Debiut Marijanovicia na gruncie literatury dziecięcej okazał się wielkim sukcesem. W tym samym czasie co w Chorwacji pozycja ta pojawiła się także na rynku brytyjskim. W 1997 roku prawa do wydania dwóch pierwszych części z cyklu *Kućna čudovišta* (część druga w Chorwacji ukazała się w 1999 roku) oraz książki *Knjiga čarobnih formula* (wydanie chorwackie pochodzi z 1998 roku) nabyło wydawnictwo Siphano Picture Books, które wydało teksty Marijanovicia jako: *A Family Guide to House Monsters* (część pierwsza i druga ukazały się w 1997 roku) i *The Monsters' Magic Formulas* (1998). Do-

I tęsknię i pragnę. Perły liryki europejskiej (1993). Zob. L. Małczak, 2012: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 1990—2006*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 1, cz. 3, s. 147—203.

12 Zob. ibidem.

13 M. Gwadera, 2009: *Współczesny rynek książki dla dzieci...*, s. 156.

14 S. Marijanović, 2003: *Mała encyklopedia domowych potworów 1*. H. Baltyn, tłum. Warszawa, Nasza Księgarnia.

15 S. Marijanović, 2003: *Mała encyklopedia domowych potworów 2*. H. Baltyn, tłum. Warszawa, Nasza Księgarnia.

16 Więcej informacji na temat działalności artystycznej i osiągnięć Stanisława Marijanovicia znaleźć można na stronie internetowej chorwackiego wydawnictwa Sipar, które wydało większość jego książek.

mowe potwory stały się znakiem rozpoznawczym artysty, który przez kolejne lata wydawał utwory przedstawiające dzieje tych niezwykłych bohaterów: *Enciklopedija čudovišta* (2008), *Čudovišta u muzeju* (2009), trzecia część cyklu *Kućna čudovišta* (2010), *Dobročudna čudovišta Hrvatske 1* (2012), *Dobročudna čudovišta Hrvatske 2* (2013), *Kako živjeti s kućnim čudovištima* (2020). Pozytywnie te doczekały się licznych wznowień, a Marijanović został laureatem wielu nagród przyznawanych twórcom (autorom i ilustratorom) książek dla dzieci, między innymi: Nagrody im. Grigora Viteza (2009, 2015), nagrody „Mali princ” (2009), „Ovca u kutiji” (2008—2009, 2014—2015). W 2010 roku zajął drugie miejsce podczas Chorwackiego Biennale Ilustracji. W tym samym roku *Enciklopedija čudovišta* znalazła się na Liście Honorowej IBBY (International Board on Books for Young People). Autorzy tego zestawienia podkreślają między innymi, że: „postaci z książek Marijanovicia zostały zaadaptowane do podręczników szkolnych oraz programów telewizyjnych w kilku krajach”¹⁷. Zainteresowanie utworami chorwackiego twórcy nie słabnie. Przetłumaczone zostały na ponad dwadzieścia języków i wciąż ukazują się ich wznowienia. Dzięki ogromnej ich popularności poza granicami Chorwacji uwagę na nie zwróciła Nasza Księgarnia — duży wydawca specjalizujący się w literaturze dla dzieci i młodzieży.

Książki Marijanovicia spotkały się w Polsce z bardzo dobrym przyjęciem. Wkrótce po wydaniu pierwszej i drugiej części *Małej encyklopedii domowych potworów* pozytywne recenzje książek ukazały się na łamach czasopism „Guliwer” oraz „Nowe Książki”¹⁸. Dwa lata od ich pierwszego wydania w ofercie wydawniczej Naszej Księgarni pojawił się kolejny utwór Chorwata zatytułowany *Magia domowych potworów*¹⁹ (*The Monsters' Magic Formulas, Knjiga čarobnih formula*) oraz wznowienie pierwszej części *Małej encyklopedii domowych potworów*²⁰. Kolejna edycja tego utworu pochodzi z roku 2016, tym razem obydwie części ukazały się w wydaniu zbiorczym²¹, którego wznowienie miało miejsce

17 L. Page, F. Zhang, red., 2010: *IBBY. Honor list 2010*. Barcelona, Edebé, s. 42 [tłum. — M.Ś.]. Dostępne w Internecie: https://www.ibby.org/fileadmin/user_upload/HL_2010web.pdf [dostęp: 31.01.2021].

18 Zob. J. Gut, 2004: *Domowe potwory pod lupą. Słów kilka o „Małej encyklopedii Domowych Potworów” Stanislava Marijanovicia*. „Guliwer”, nr 2, s. 89—91; J. Olech, 2004: *Mała encyklopedia domowych potworów 1—2 — recenzja*. „Nowe Książki”, nr 4, s. 78—79.

19 S. Marijanović, 2005: *Magia domowych potworów*. H. Baltyn, tłum. Warszawa, Nasza Księgarnia.

20 S. Marijanović, 2005: *Mała encyklopedia domowych potworów 1*. H. Baltyn, tłum. Warszawa, Nasza Księgarnia.

21 S. Marijanović, 2016: *Mała encyklopedia domowych potworów*. H. Baltyn, tłum. Warszawa, Nasza Księgarnia.

w 2020 roku²². O sukcesie *Małej encyklopedii domowych potworów* świadczą nie tylko kolejne wydania, lecz także liczne recenzje na blogach przeznaczonych dla miłośników literatury dla najmłodszych, takich jak: *Zaczytana mama*, *Julia Orzech na drewnianym poddaszu*, *Bajkochłonka*, *Maki w Giverny*, *Jaśkowe klimaty*, *Kusiatka*, *Wilcze lektury*, *Mały mol*, *Prowincjonalna nauczycielka czy Według Agniechy*. Utwór został również uhonorowany nagrodą „Najpiękniejsze premiery książek dla dzieci 2016 roku” oraz wyróżnieniem w konkursie Fundacji Świat Dziecka „Dziecięcy Bestseller Roku 2003”²³.

Rok po powrocie chorwackiej książki dla dzieci na polski rynek nakładem poznańskiego Wydawnictwa Kontekst ukazała się baśń Dunji Kalilić pt. *Maleńka*²⁴. Niewielkich rozmiarów publikacja, która w oryginale nosi tytuł *Kučica*, powstała w 1997 roku i opowiada o przygodach mieszkańców podwodnego świata — żyjących w Adriatyku rybaczach, ślimakach, małżach i rakach. Pierwsza książka Kalilić, która powstała z myślą o najmłodszych czytelnikach, to poetycka opowieść o przyjaźni, dobroci i umiejętności współżycia z innymi. Przeznaczona jest — jak czytamy we wstępie autorstwa Jadranki Nemeth-Jajić — „dla dzieci, których wyobraźnia dąży do zetknięcia z mieszkańcami podmorskiej zatoki, dla rodziców, którym nie jest obojętna treść książek, z jakimi dorastają ich dzieci, oraz dla tych wszystkich, którzy ze względu na swój zawód zajmują się wychowaniem młodego pokolenia”²⁵. Utwór Kalilić ukazał się w Polsce w przekładzie Łucji Danielewskiej, wybitnej poetki oraz tłumaczki literatury chorwackiej i serbskiej. Książka została wydana w wersji dwujęzycznej (polskiej i chorwackiej) z ilustracjami Nives Čičin-Šain dzięki wsparciu finansowemu Ministerstwa Kultury Chorwacji oraz — jak czytamy na stronie tytułowej — chorwackiej firmy, której nazwa nie została upubliczniona. Oficyna Kontekst, co warto podkreślić, nie specjalizuje się w wydawaniu literatury dla dzieci i młodzieży. W jej katalogu oprócz książki Kalilić pojawia się jeszcze tylko jeden tytuł adresowany do najmłodszych czytelników. Ponadto decyzyja o wydaniu książki niszowej, która w Chorwacji nie odniosła wielkiego sukcesu, mierzonego nagrodą literacką bądź kolejnym jej wydaniem, z pewnością nie była dyktowana względami zarobkowymi. O niekomercyjnym nastawieniu wydawnictwa świadczy również fakt, że książka ukazała się w nakładzie zaledwie 500 egzemplarzy, który określić można mianem „dla koneserów”. Joanna Rzyska, jedna z pomysłodawczyń i założycielek Wydawnictwa Dwie Siostry,

22 S. Marijanović, 2020: *Mała encyklopedia domowych potworów*. H. Baltyn, tłum. Warszawa, Nasza Księgarnia.

23 Zob. <https://nk.com.pl/mala-encyklopedia-domowych-potworow/p2802.html> [dostęp: 1.09.2022].

24 D. Kalilić, 2004: *Maleńka*. Ł. Danielewska, tłum. Poznań, Wydawnictwo Kontekst.

25 J. Nemeth-Jajić, 2004: *Przedmowa*. W: D. Kalilić: *Maleńka...*, s. 5.

jednej z najlepiej prosperujących polskich oficyn specjalizujących się w literaturze dla najmłodszych, podkreśla, że wydanie książki zaczyna się zwracać przy nakładzie oscylującym w okolicach 2000 egzemplarzy: „Jeśli ktoś mi mówi, że wydał coś w nakładzie 1000 sztuk, to zastanawiam się, po co. To jest działalność galeryjna”²⁶. Niski nakład książki Kalilić przełożył się na słabą dystrybucję publikacji. Fakt, że utwór w chwili wydania nie był powszechnie dostępny w księgarniach, a obecnie również w bibliotekach, sprawia, że nikt o nim nie pisze, a czytelnik nie ma możliwości, żeby do niego dotrzeć²⁷. Dlaczego zatem wydawnictwo we współpracy z tłumaczką zdecydowało się wydać książkę, przewidując najpewniej, jak sądzę, że stanie się ona w Polsce zupełnie nieznaną? Przyczynę takiego zachowania wskazuje Leszek Małczak, który, analizując strategię wyboru tekstów do przekładu, podkreśla, że „ważniejsze w procesie wydawniczym okazują się kontakty towarzyskie [oraz — M.Ś.] partycypowanie strony chorwackiej w kosztach publikacji niektórych pozycji, bez czego część przekładów w ogóle by się nie ukazała”²⁸. Podobną zależność dostrzec można również w przypadku omawianej pozycji. Łucja Danielewska ani wcześniej, ani później nie tłumaczyła innych książek dla dzieci, była to jednak postać dobrze znana w Wydawnictwie Kontekst, które opublikowało tomik poezji jej autorstwa pt. *Zakłęcia* oraz mikropowieść *Człowiek, który ubrał choinkę*. Kluczowe było jednak wsparcie finansowe chorwackiego ministerstwa i prywatnego sponsora. Szkoda, że procesowi wydania utworu nie towarzyszyły żadne działania promocyjne. Niezwykły świat, którego podwoje otwiera Kalilić, z pewnością zainteresowałby najmłodszych polskich czytelników, zwłaszcza że wielu z nich podczas wakacji miało okazję podziwiać na własne oczy podwodne bogactwo Adriatyku.

Na kolejną chorwacką książkę dla dzieci, która pojawiła się na polskim rynku, trzeba było czekać aż sześć lat. W 2010 roku nakładem Instytutu Wydawniczego Znak ukazał się zbiór opowiadań *Domowe duchy*²⁹ Dubravki Ugrešić, pisarki świetnie znanej polskim czytelnikom, autorki aż dziewięciu książek, które

26 Rozmowa Tomasza Staśkiewicza z Joanną Rzyką i Ewą Stiasny. Dostępne w Internecie: <https://innpoland.pl/126853,male-wydawnictwo-w-wielkim-swiecie-polskie-ksiazki-dla-dzieci-podbijaja-wszystkie-kontynent> [dostęp: 6.07.2021].

27 Książka Dunji Kalilić dostępna jest prawie wyłącznie w zbiorach bibliotek, do których wydawcy mają obowiązek przesłać egzemplarz obowiązkowy. Na piętnaście tego typu placówek utwór ten dostępny jest w trzynastu. Nie ma go w zbiorach Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego oraz Książnicy Podlaskiej.

28 L. Małczak, 2009: *O polskich przekładach chorwackiej literatury wojennej — Dragutin Tadijanović: Molba munji nebeskoj*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 1, cz. 1, s. 72.

29 D. Ugrešić, 2010: *Domowe duchy*. D.J. Ćirlić, tłum. Kraków, Znak.

ukazały się w Polsce przed 2010 rokiem³⁰. Ugreścić kojarzona jest przede wszystkim z utworami traktującymi o rozpadzie Jugosławii, powojennej traumie, utracie tożsamości, emigracji i wyobcowaniu. Pojawienie się na polskim rynku publikacji adresowanej do najmłodszych czytelników było sporym i jednocześnie miłym zaskoczeniem, mało kto bowiem wiedział, że pisarka zadebiutowała jako autorka książek dla dzieci. Zbiór ukazał się w przekładzie Doroty Jovanki Ćirlić³¹, która — można powiedzieć — zmonopolizowała rodzimy rynek tłumaczeń z języków chorwackiego, serbskiego, bośniackiego oraz macedońskiego, a przede wszystkim tłumaczenia tekstów Ugreścić. Autorka *Domowych duchów* do współpracy przy polskiej edycji książki zaprosiła Iwonę Chmielewską, jedną z najbardziej znanych i utytułowanych polskich ilustratorek i autorek książek obrazkowych³², której prace wymykają się wszelakim klasyfikacjom. Artystka chętnie posługuje się zapożyczeniem i kolażem oraz wykorzystuje różnorodne materiały. Przygotowując szatę graficzną do *Domowych duchów*, Chmielewska czerpała inspiracje z biografii Ugreścić³³. Na stworzonych przez artystkę ilustracjach pojawiają się jugosłowiańskie banknoty i monety, logo, etykiety oraz opakowania popularnych wówczas produktów — np. papierosy marki „Filter Jugoslawija”, słoik ogórków konserwowych „Jadranka”, przyprawa do zup i sosów „Podravka”, słoweńska pralka „Gorenje” czy „Yugo”. Przestrzeń jugonostalgii Chmielewska połączyła z postaciami i motywami zapożyczonymi z obrazów pędzla mistrzów niderlandzkich oraz niemieckich — Jana Vermeera, Jana van Eycka, Quentina Matsysa, Hieronima Boscha, Hansa Holbeina czy Lucasa Cranacha Starszego. Pomieszenie odległych czasów, przestrzeni geograficznych i obcych kultur zachęca do odszukiwania powiązań oraz inspiracji. Ilustracje Chmielewskiej bawią i uczą, będąc przy tym autentycznym produktem sztuki³⁴.

30 Do roku 2010 w Polsce ukazały się: *Forsowanie powieści-rzeki*, I wyd. 1992, II wyd. 2005; *Kultura kłamstwa*, I wyd. 1998, II wyd. 2006; *Amerykański fikcjonarz*, 2001; *Muzeum bezwarunkowej kapitulacji*, 2002; *Stefcia Ćwiek w szponach życia*, 2002; *Czytanie wzbronione*, 2004; *Baba Jaga zniosła jajo*, 2005; *Ministerstwo Bólu*, 2006; *Nikogo nie ma w domu*, 2010.

31 Koncepcję translatorską tłumaczki oraz poszczególne strategie tłumaczeniowe zob. w: M. Ślawska, 2020: *Oswajanie obcości kulturowej w przekładzie literatury dziecięcej. Przypadek „Domowych duchów” Dubravki Ugreścić*. „Slavia Meridionalis”, nr 20, s. 1—20.

32 Iwona Chmielewska jest trzykrotną laureatką prestiżowej nagrody Bologna Ragazzi Award.

33 O swoich inspiracjach Chmielewska pisze we wstępie do zbioru Ugreścić. Zob. I. Chmielewska, 2010: *Od ilustratorki*. W: D. Ugreścić: *Domowe duchy...*, s. 60.

34 Kwestię szaty graficznej polskiego wydania *Domowych duchów* zob. w: M. Ślawska, 2019: *Od książki ilustrowanej do książki obrazkowej. Rola ilustracji w przekładzie „Domowych duchów” Dubravki Ugreścić*. „Studia Litteraria Universitatis Iagellonicae Cracoviensis”, nr 14 (4), s. 289—302.

Szata graficzna firmowana nazwiskiem znanej i cenionej ilustratorki stała się bez wątpienia jednym z elementów przyczyniających się do sukcesu zbioru Ugrešić. Na stronach internetowych adresowanych do miłośników literatury dziecięcej znaleźć można wiele pozytywnych recenzji tej książki, piszą o niej między innymi autorzy i autorki blogów *Książniczka*, *Filia na poddaszu*, *Zorroblog* czy *Prowincjonalna nauczycielka*. Obszerna recenzja utworu ukazała się również w dodatku do „Poradnika Bibliotekarza”³⁵. Podobnie jak w przypadku utworów Stanisława Marijanovicia ogromne znaczenie miała tematyka zbioru. Katarzyna Slany podkreśla, że: „nieodłącznym atrybutem współczesnej literatury kierowanej do dzieci w wieku przedszkolnym są potwory i stwory różnej proweniencji”³⁶, a konfrontacja z nimi „umożliwia małym odbiorcom samodzielne osvajanie strachu, a także pogłębia ich zainteresowanie fantastyką, baśniowością, oniryzmem, które rozwijają dziecięcą emocjonalność i wyobraźnię”³⁷. Miarą sukcesu książki Ugrešić jest również fakt, że na jej podstawie dwie wrocławskie aktorki — Janka Jankiewicz-Maślakowska i Katarzyna Pałka — przygotowały przedstawienie zatytułowane *Domowe duchy. Atlas kieszonkowy*, którego premiera miała miejsce 17 lutego 2011 roku.

W 2011 roku na polskim rynku wydawniczym pojawiła się kolejna chorwacka książka adresowana do najmłodszych czytelników — powieść Zorana Krušvara pt. *Pluszowe bestie*³⁸. Autor znany jest przede wszystkim jako twórca powieści science fiction i fantasy, za które czterokrotnie uhonorowany został nagrodą SFERA. Jego pierwszy i jak dotąd jedyny utwór adresowany do najmłodszych czytelników ukazał się w 2008 roku nakładem zagrzebskiego wydawnictwa Knjiga u centru. Książka natychmiast wywołała spore zamieszanie medialne i okrzyknięta została mianem „prvi hrvatski gay roman za djecu”³⁹. Autor zwraca w niej uwagę odbiorców na okrucieństwo dzieci wobec zabawek oraz kwestię rodzin tworzonych przez pary homoseksualne. W Polsce książka wydana została przez nieistniejące już wydawnictwo AdPublik, które specjalizowało się w publikowaniu pozycji o tematyce LGBTQ. Oficyna wydała między innymi *Tęczowy elementarz, czyli (prawie) wszystko, co chcielibyście wiedzieć o gejach i lesbijkach* (2007)

35 Zob. K. Lipko-Sztarbałło, 2010: *Przestrzeń zakręcona, czyli między oknem, lustrem a komputerem*. „Poradnik Bibliotekarza”, nr 6, dodatek: *Świat książki dziecięcej*, s. 1–3. Dostępne w Internecie: http://pliki.sbp.pl/ac/2469_Por_Bibl_2010_06.pdf [dostęp: 25.05.2021].

36 K. Slany, 2017: *Strategie osvajania monstrów przez dzieci we współczesnych książkach obrazkowych*. „Biblioteka Współczesnej Myśli Pedagogicznej”, nr 6, s. 13.

37 Ibidem, s. 27.

38 Z. Krušvar, 2011: *Pluszowe bestie*. A. Żuchowska-Arent, tłum. Warszawa, AdPublik.

39 Szerzej na ten temat zob. <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/objavljen-prvi-hrvat-ski-gay-roman-za-djecu-20090317>; <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/napisao-sam-knjigu-za-djecu-u-kojoj-je-bit-gay-bas-ok-3803997> [dostęp: 18.02.2022].

autorstwa Roberta Biedronia czy *Tęczową rewolucję* (2011) Krzysztofa Tomasiaka i Mariusza Kurca. Z myślą o najmłodszych czytelnikach wydano natomiast książkę ilustrowaną pt. *Z Tango jest nas troje* (2009) przedstawiającą losy pary homoseksualnych pingwinów zamieszkujących nowojorskie zoo, baśń *Król i król* (2010) opowiadającą o miłości między dwoma chłopcami oraz *Mam dwie matki* (2006) — pozycję skierowaną do dzieci wychowywanych przez rodziców tej samej płci. Powieść Krušvara, podejmująca temat praw mniejszości seksualnych, znakomicie wpisała się zatem w profil wydawnictwa. Przekład ukazał się dzięki wsparciu finansowemu Agencji Wykonawczej ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego Komisji Europejskiej w ramach programu Kultura, Wsparcie dla Akcji Kulturalnych, Strand 1.2.2 Tłumaczenia Literackie. Utwór na język polski przełożyła Agnieszka Żuchowska-Arent, która wcześniej przetłumaczyła dwa inne utwory Krušvara — zbiór opowiadań *Najlepszy na świecie* (2008) oraz powieść *Wykonawca Bożego Zamysłu* (2009). Współpraca tłumaczki z wydawnictwem AdPublik zaowocowała kolejnymi przekładami utworów autorów chorwackich, serbskich i bośniackich⁴⁰, wśród których nie znalazła się niestety żadna książka dla dzieci i młodzieży. Zresztą w kolejnych latach tłumaczka nie skierowała uwagi na ani jeden tekst adresowany do tej grupy czytelniczej. Podkreślić również należy fakt, że powieść Krušvara jest obecnie praktycznie niedostępna, a informację na jej temat odnaleźć można w nielicznych katalogach bibliotecznych. Pozycji tej nie odnotowują nawet katalogi Biblioteki Narodowej ani Muzeum Książki Dziecięcej w Warszawie. Natomiast jej jedyna, krótka recenzja, autorstwa Anny Adamczyk, pojawiła się na łamach „Repliki”, dwumiesięcznika społeczno-kulturalnego LGBTQ⁴¹. Trudno mówić zatem o jakiegokolwiek recepcji tego utworu.

W 2013 roku ukazały się w Polsce dwie chorwackie książki dla dzieci. Pierwsza z nich to powieść Damira Miloša *Biały klaun*⁴², którą w przekładzie Barbary Kramar, z ilustracjami Lovra Artukovicia i przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury Republiki Chorwacji wydało wydawnictwo Media Rodzina. *Biały klaun*, który w Chorwacji ukazał się drukiem w 1988 roku, jest jedyną jak dotąd książką Miloša przetłumaczoną na język polski. Media Rodzina natomiast to duże i cenione wydawnictwo, znane z wielu dobrych i starannie wydanych książek. W swojej ofercie ma liczne serie adresowane do dzieci i młodzieży, w tym bestselerowy cykl o Harrym Potterze, *Nevermoor* — cykl australijskiej autorki

40 Nakładem wydawnictwa AdPublik ukazały się książki Šelji Šehabović *Opowieści — rodzaj żeński liczba mnoga* (2013) i *Make-up* (2013), Borka Veljkovicia *Dzieci bez oczu* (2012) oraz Zorana Zmiricia *Blockbuster* (2012).

41 A. Adamczyk, 2011: *Zoran Krušvar*, „Pluszowe bestie”, *AdPublik 2011*. „Replika”, nr 31, s. 26.

42 D. Miloš, 2013: *Biały klaun*. B. Kramar, tłum. Poznań, Media Rodzina.

Jessiki Townsend, serię o Tiril i Oliverze Jørna Liera Horsta, *Mysi domek* Kariny Schaapman, *Pana Kuleczkę* Wojciecha Widłaka czy *Kicię Kocię* Anity Głowińskiej. W przypadku książki Miloša uwagę zwraca staranność oraz estetyka wydania. Powieść została ciepło przyjęta przez polskich czytelników. Jej pozytywne recenzje przeczytać można na stronach wielu księgarni internetowych oraz na blogach poświęconych literaturze dziecięcej i Chorwacji, takich jak: *Bajdocja* czy *Polako*. Niemalże we wszystkich pojawia się jednak sformułowanie, że powieść Miloša porównywana jest przez chorwackich krytyków literackich do *Małego Księcia*. Więcej atutów utworu ukazuje recenzja opublikowana na łamach „Guliwera”⁴³, jednego z najważniejszych polskich czasopism poświęconych książkom dla dzieci. Warto również dodać, że powieść Miloša została zaadaptowana na potrzeby teatru. Premiera przedstawienia o tym samym tytule i w reżyserii Ewy Piotrowskiej odbyła się 3 czerwca 2015 roku w Teatrze Lalki i Aktora „Kubus” w Kielcach.

Druga chorwacka pozycja dla dzieci, która w 2013 roku pojawiła się na polskim rynku wydawniczym, to książka autorstwa Sveltana Junakovicia pt. *Wielka księga portretów zwierząt*⁴⁴. Trudno określić tożsamość gatunkową utworu, jest to bowiem szczególnego rodzaju książka obrazkowa (*picture book*), będąca połączeniem albumu zawierającego przygotowane przez artystę modyfikacje słynnych arcydzieł malarskich autorstwa Leonarda da Vinci, Jana Vermeera, Rembrandta, Albrechta Dürera, Tycjana czy Jana van Eycka oraz krótkich, ironicznych tekstów pełniących funkcję „komentarza naukowego”, mającego na celu przybliżyć czytelnikom portretowane postaci oraz czas i okoliczności powstania opisywanych dzieł. Junaković jest absolwentem rzeźbiarstwa, które ukończył w 1985 roku na Akademii Sztuk Pięknych w Mediolanie (Accademia di Belle Arti di Brera). To jeden z najbardziej znanych współczesnych chorwackich ilustratorów i autorów książek dla dzieci, który współpracuje z licznymi europejskimi wydawnictwami. Jest również laureatem wielu chorwackich nagród (Nagrody im. Grigora Viteza 1997, 1998, 2002, 2003; Nagrody im. Ivany Brlić Mažuranić 1998; nagrody Kiklop 2006) oraz wyróżnień międzynarodowych. Dwukrotnie znalazł się w finale prestiżowej Nagrody im. Hansa Christiana Andersena (Hans Christian Andersen Illustrator Award), nazywanej również Małym Noblem, która przyznawana jest autorom i ilustratorom książek dla dzieci. Jego *Wielka księga portretów zwierząt* została w 2008 roku uhonorowana nagrodą Bologna Ragazzi Award — wyróżnieniem

43 Zob. Mrav, 2014: *Smutek śmiechu (Biały klaun)*. „Guliver”, nr 2 (108), s. 102—104. Dostępne w Internecie: <http://sbc.org.pl/Content/146220/2014-2.pdf> [dostęp: 25.05.2021].

44 S. Junaković, 2013: *Wielka księga portretów zwierząt*. M. Bregiel-Bednarek, tłum. Toruń, Tako.

przyznawanym podczas Międzynarodowych Targów Książek dla Dzieci w Bolonii. Warto podkreślić, że książka ta po raz pierwszy drukiem ukazała się w 2006 roku w języku hiszpańskim (wyd. org. *Gran libro de los retratos de animales*), nakładem wydawnictwa OQO editora. Rok później w Chorwacji opublikowała ją zagrzebska oficyna Algoritam. Książka została przełożona również na język włoski (*Ritratti famosi di comuni animali*, 2007), francuski (*Grand livre de portraits d'animaux*, 2007), angielski (*The Great Book of Animal Portraits*, 2009) i niemiecki (*Das große Buch der klassischen Tierporträts*, 2011). W 2007 roku uznano ją za najlepszą książkę ilustrowaną, która ukazała się w Hiszpanii, a autor został uhonorowany nagrodą Ministerstwa Kultury Hiszpanii. Z kolei w 2008 roku album okrzyknięto najlepszą książką wydaną we Włoszech. Junaković jest również laureatem nagrody „Ovca u kutiji” przyznawanej przez jury festiwalu literatury dla dzieci Pazi, knjiga. Nie dziwi zatem fakt, że pozycja ta przykuła uwagę również polskich wydawców. Album ukazał się nakładem wydawnictwa Tako, które publikuje książki dla dzieci oraz pozycje z zakresu historii sztuki i filozofii. Jego głównym celem jest promocja dobrej literatury i ilustracji dla dzieci⁴⁵. Wydawnictwo podkreśla również, że w jego katalogu szczególne miejsce zajmują publikacje autorów z Hiszpanii i Japonii. Przyglądając się bliżej ofercie wydawniczej, zauważyć można, że Tako na stałe współpracuje z hiszpańskim wydawnictwem OQO editora, a jedna z jego serii nosi nazwę Kolekcja OQO. W jej ramach, oprócz albumu Junakovicia, ukazały się adresowane do dzieci książki hiszpańskich autorów, takich jak: Roberto Mezquita, Susanna Isern, Paloma Sánchez Ibarzábal, Carmen Gil, Margarita del Mazo, Marisa Núñez czy Paco Liván. Warto też dodać, że polskie wydanie albumu Junakovicia zostało dofinansowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Pojawienie się książki na naszym rynku zaowocowało szeregiem pozytywnych recenzji, które ukazały się na łamach czasopism⁴⁶, na portalach internetowych⁴⁷ i blogach o literaturze dla dzieci i młodzieży⁴⁸. Poświęconych jej zostało również kilka audycji radiowych i internetowych. Wspomnieć należy o felietonie Michała Rusinka, który przygotowany został dla portalu Xięgarnia.pl⁴⁹, recenzji *Z półki Qlturki* wyemitowanej w audycji Ewy Stanek-Misiąg

45 Na stronie wydawnictwa czytamy: „Poświęcamy wiele uwagi popularyzacji książek obrazkowych, uznając, że są one pierwszym kontaktem dziecka ze sztuką”. <http://tako.biz.pl/s,1,0-nas.html> [dostęp: 26.05.2021].

46 Zob. recenzja autorstwa Ewy Skibińskiej. „Ryms” 2014, nr 22, s. 27.

47 Zob. portal Czas Dzieci: <https://czasdzieci.pl/ksiazki/recenzje,art,id,13715879.html> [dostęp: 26.05.2021].

48 Zob. między innymi blogi *Maki z Giverny* i *Wilcze lektury*.

49 Zob. <https://xięgarnia.pl/wideo/wielka-ksiega-portretow-zwierzat/> [dostęp: 26.05.2021].

pt. *Między książkami* na antenie RMF Classic⁵⁰ oraz rozmowie Michała Nogasia i Wojciecha Manna w audycji *Trójkowy znak jakości*, w Programie Trzecim Polskiego Radia⁵¹. *Wielka księga portretów zwierząt* stała się również inspiracją do warsztatów literacko-plastycznych zorganizowanych przez wydawnictwo Tako i Instytut Cervantesa w Krakowie. Podobne wydarzenia miały miejsce również w bibliotekach miejskich i szkołach.

Wydaje się, że nieco większe niż w poprzednich latach zainteresowanie chorwacką książką dla dzieci wśród polskich wydawców, które można było zauważyć w 2013 roku, miało również związek z wejściem Chorwacji do Unii Europejskiej. Potwierdza to między innymi fakt, że podczas Chorwackiego Pikniku z Europą — imprezy zorganizowanej w Centrum Sztuki Fort Sokolnickiego w Warszawie 30 czerwca 2013 roku, czyli dzień przed oficjalnym przystąpieniem Chorwacji do struktur UE, odbyła się promocja powieści *Biały klaun* Miloša. Niestety było to jedynie zainteresowanie chwilowe.

Ostatni tytuł dla dzieci, który w ciągu analizowanych trzydziestu lat ukazał się w Polsce, to baśń *Siedem księżniczek*⁵² napisana i zilustrowana przez chorwacką artystkę Smiljanę Čoh. Pozycja ta została wydana w 2018 roku przez wydawnictwo Prószyński Media. Warto podkreślić, że książka Čoh po raz pierwszy ukazała się w 2016 roku nakładem dużego amerykańskiego wydawnictwa Running Press Kids, Perseus Books, LLC., będącego spółką z grupy Hachette Book Group. Autorka jest absolwentką animacji filmowej na Akademii Sztuk Pięknych w Zagrzebiu, a ilustracją zainteresowała się jeszcze podczas studiów. Čoh współpracuje z wydawnictwami chorwackimi, ale przede wszystkim z wydawcami zagranicznymi, takimi jak: Random House Tiger Tales, Blue Apple Books, Sky Pony, Egmont UK czy Bloomsbury. Większość utworów jej autorstwa wydanych przez zagraniczne oficyny nie ukazało się w Chorwacji. Wśród nich jest również opowieść o siedmiu księżniczkach. Sukces książki, o którym świadczą liczne pozytywne recenzje zamieszczone na anglojęzycznych blogach i portalach poświęconych literaturze dla dzieci oraz stronach księgarni internetowych, spowodował, że pozycją tą zainteresowało się również duże polskie wydawnictwo, jakim jest Prószyński Media. Książka została doceniona także przez polskich czytelników. Jej pozytywne recenzje można znaleźć na portalach Mądry Bobas, Życie i Pasje czy na blogu *Górowianka*. Publikacja znalazła się na Złotej Liście Książek Fundacji „ABCXXI — Cała Polska Czyta Dzieciom”, której

50 Recenzja dostępna jest w Internecie: <https://qlturka.pl/2016/06/01/wielka-ksiega-portretow-zwierzat-recenzja-dzwiekowa-ksiazki/> [dostęp: 26.05.2021].

51 Audycja dostępna jest w Internecie: <https://www.polskieradio.pl/24/399/Artykul/1011389,Obrazy-Rembrandta-i-Leonarda-da-Vinci-to-kopie-galeria> [dostęp: 26.05.2021].

52 S. Čoh, 2018: *Siedem księżniczek*. A. Zabrzewska, tłum. Warszawa, Prószyński Media.

głównym celem jest krzewienie czytelnictwa. Polskie wydanie utworu Čoh jest przekładem z języka angielskiego, a na okładce i stronie tytułowej zamieszczono zangielszczoną formę nazwiska autorki — Coh. Niestety nigdzie nie pojawia się informacja, że pisarka jest Chorwatką. Dopiero na stronie wydawnictwa przeczytać można, że autorka jest absolwentką Zagrzebskiej ASP, a na co dzień mieszka i tworzy w Chorwacji.

Motywacje i strategie polskich wydawców

Przedstawione zestawienie przekładów książek chorwackich twórców adresowanych do najmłodszych czytelników wraz z omówieniem ich recepcji w Polsce pozwala wyciągnąć kilka wniosków na temat obecności (a właściwie jej braku) chorwackiej książki dla dzieci na naszym rynku wydawniczym. Stwierdzić należy, że polscy wydawcy nie są zainteresowani publikowaniem chorwackiej literatury dziecięcej. W analizowanym trzydziestoleciu ukazało się zaledwie dziewięć takich utworów. Grupa siedmiu artystów i artystek, których teksty przełożono na język polski, jest bardzo niejednorodna, łączy bowiem pisarzy w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, autorów opowiadań, powieści oraz innych klasycznych form literackich (Ugrešić, Kalilić, Miloš, Krušvar), oraz twórców autorskich książek ilustrowanych i obrazkowych⁵³ (Marijanović, Junaković, Čoh). Poza Naszą Księgarnią, która wydała trzy utwory Marijanovicia, a później również wznowienia dwóch z nich, polscy wydawcy — Znak, Wydawnictwo Kontekst, Tako, Media Rodzina, Prószyński Media i AdPublik — zaledwie raz zdecydowali się na publikację książek chorwackich autorów. Próbuąc odpowiedzieć na pytanie, jakie motywacje przyświecały wymienionym wydawnictwom, odwołam się do teorii pola literackiego Pierre’a Bourdieu⁵⁴. Narzędzia przez niego stworzone

53 W chorwackiej literaturze przedmiotu obydwie wymienione typy książki dla najmłodszych czytelników określane są wspólnym mianem *slikovnica*. W polskich badaniach stosuje się rozróżnienie pomiędzy książką ilustrowaną a książką obrazkową. Drugi termin używany jest jako odpowiednik angielskiego terminu *picture book*.

54 Koncepcja pola literackiego stanowi część znacznie szerszej teorii Bourdieu dotyczącej przemocy symbolicznej. Teoria ta pozwala opisać i zanalizować różne formy rzeczywistości społecznej. Pole w ujęciu francuskiego filozofa to fragment struktury społecznej, który tworzony jest przez podmioty nazywane agentami. Rywalizują one ze sobą o dominującą pozycję w polu. Narzędziem w tej walce są różne formy kapitału — ekonomiczny, kulturowy, społeczny i symboliczny. Akumulacja ich umożliwia agentom poszerzanie zakresu swoich działań. Poszczególne pola uporządkowane są w sposób hierarchiczny. Najszersze jest pole władzy, na które składają się inne pola — ekonomiczne, polityczne, mediów, edukacji i produkcji kulturowej. Pole produkcji

pozwalają bowiem sprawdzić, w jaki sposób kryteria wyboru chorwackich książek dla dzieci uwarunkowane były miejscem, jakie dany wydawca przekładów zajmuje w polu wydawniczym będącym częścią szerszego pola literackiego.

Badacze podkreślają, że do powstania w Polsce pola literackiego w obecnym kształcie doszło na początku XXI wieku⁵⁵, a w jego obrębie — jak stwierdza Natalia Paprocka — „wyłoniło się — jak się zdaje — względnie niezależne subpole literatury dla dzieci i młodzieży”⁵⁶. Proces krystalizowania się pola literackiego został uruchomiony dzięki porządkowaniu i profesjonalizacji rynku książki w Polsce. Warunkiem do tego niezbędnym było zaistnienie sytuacji, w której „czynniki artystyczne przeważają nad czynnikami politycznymi i ekonomicznymi”⁵⁷. Nastąpiło to na progu nowego tysiąclecia, po dekadzie dążenia do zysków ekonomicznych, którą poprzedził pięćdziesięcioletni okres dominacji polityki⁵⁸. Grzegorz Jankowicz zwraca uwagę, że wydawnictwa, które

kulturowej składa się natomiast z pól niższego rzędu — pola naukowego, artystycznego i literackiego. Pole literackie zależne jest od innych obszarów społecznych, m.in. od pola politycznego, ekonomicznego, mediów i edukacji. Posiada również własną autonomię, która wzrasta, gdy czynniki artystyczne zaczynają w nim przeważać nad czynnikami politycznymi i ekonomicznymi. Pole literackie współtworzą różni agenci zaangażowani w produkcję literacką — pisarze, redaktorzy, krytycy, agenci, tłumacze i wydawcy. Szczególna rola przypada tym ostatnim. Tworzą oni bowiem w obrębie pola literackiego hierarchicznie uporządkowane pole wydawnicze. Pozycja, którą w nim zajmują, jest ściśle związana z rodzajem publikowanej przez nich literatury. Ich strategię dotyczące wyboru utworów do publikacji lokują się między dwiema skrajnymi postawami. Pierwsza z nich reprezentuje logikę ekonomiczną przemysłu literackiego, zgodnie z którą dobra kultury mają przynosić wymierny zysk. Druga natomiast wpisuje się w logikę antyekonomiczną, zakładającą, że produkcja literacka jest nastawiona na akumulację kapitału symbolicznego, który w polu literackim jest miarą prawdziwego sukcesu. Szerzej na ten temat zob. P. Bourdieu, 2001: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. A. Zawadzki, tłum. Kraków, Universitas, s. 218—268.

55 Szerzej na ten temat zob. G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre'a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków, Korporacja Ha!art, s. 108—115.

56 N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów dla dzieci i młodzieży w Polsce. Francuska literatura dla młodych czytelników, jej polscy wydawcy i ich strategię*. Kraków, Universitas, s. 308.

57 G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 19.

58 Wybór tekstów do publikacji i ich obieg uzależnione były od decyzji aparatu władzy. Odwołując się do koncepcji Bourdieu, można powiedzieć, że pole wydawnicze zostało podporządkowane polu władzy, tracąc swoją autonomię. Chociaż nowa sytuacja warunkowała bardzo silnie wybory i strategię wydawnictw specjalizujących się w publikowaniu książek dla najmłodszych, to wielu wydanym wówczas utworom udało się uniknąć zideologizowania. Swego rodzaju niszą, do której uciekali się twórcy, stała się ilustracja dziecięca, która od lat 50. XX wieku święciła tryumfy. Szerzej na ten temat zob. A. Wincencjusz-Patyna, red., 2020: *Admirałowie wyobraźni. 100 lat polskiej ilu-*

zaczęły funkcjonować w latach 90. XX wieku, były przede wszystkim zainteresowane gromadzeniem kapitału ekonomicznego, a nie symbolicznego⁵⁹, „sztuka nie stanowiła dla nich głównego motoru działania”⁶⁰. Urynkowienie praktyki wydawniczej odcisnęło swoje piętno także na tłumaczeniach chorwackiej literatury dla najmłodszych. W latach 90., jak podkreślono, nie ukazał się ani jeden przekład książki dla dzieci. „Odczuwalna w skali społecznej potrzeba negocjowania czynników ekonomicznych i walki o autonomię pojawiła się dopiero — jak pisze Paprocka — po upływie dekady”⁶¹ i przyczyniła się do wytworzenia efektu pola. Duże znaczenie w tym procesie przypisuje się „nowym narzędziom konsekracji”⁶², takim jak nowo ustanowione nagrody czy festiwale literackie, które pozwoliły na „ustalenie się wewnętrznego porządku pola”⁶³.

Polscy badacze — Tomasz Warczok, Alicja Pałęcka i Piotr Marecki — zainspirowani koncepcjami Pierre’a Bourdieu, opracowali schemat współczesnego polskiego pola wydawniczego⁶⁴. Z kolei Paprocka, odwołując się do spostrzeżeń Daniela Delbrassiné’a, który doszedł do wniosku, że „we Francji od lat 80. XX wieku zaczął się proces stopniowego wyodrębniania się stosunkowo autonomicznego pola literatury dla dzieci i młodzieży”⁶⁵, zauważa, że analogiczny proces rozpoczął się w połowie pierwszego dziesięciolecia XXI wieku również na gruncie literatury dla dzieci i młodzieży w Polsce. „Wskazywać na to może — jak podkreśla — powstanie niezależnego systemu konsekracji, świadczącego o tym, że aktorzy tworzącego się subpola uznają je za

stracji w książkach dla dzieci. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry; M. Cackowska, A. Wincencjusz-Patyna, 2017: *Polska szkoła książki obrazkowej*. Gdańsk, Nadbałtyckie Centrum Kultury.

59 Zob. G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 109—110.

60 N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów...*, s. 309.

61 Ibidem.

62 G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 55.

63 N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów...*, s. 309.

64 Pole to ma kształt prostokąta podzielonego na cztery części, którym przyporządkowano litery A, B, C i D. Dwie górne części (A i B) tworzą obszar dominujący, zajmowany przez duże wydawnictwa, które są zasobne w kapitał i wydają znacznie więcej publikacji niż pozostałe. Dwie dolne ćwiartki (C i D) to tzw. obszar zdominowany, w którym sytuują się niewielkie oficyny, dopiero gromadzące kapitał. Części znajdujące się po prawej stronie schematu (A, C) tworzą obszar, w którym lokują się podmioty nastawione na zgromadzenie kapitału ekonomicznego, czyli szybki zysk. Natomiast ćwiartki z lewej strony (B, D) tworzą obszar, w którym znajdują się podmioty walczące o kapitał symboliczny, którego miarą są m.in. nagrody zdobywane przez autorów publikowanych przez te wydawnictwa. Szerzej na ten temat zob. G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 92—105.

65 N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów...*, s. 310. Zob. również: D. Delbrassiné, 2003: *Évolutions récentes du marché du roman pour la jeunesse. Les adolescents*. „Les cahiers du Centre de lecture publique de la communauté française de Belgique”, nr 7, s. 27.

odrębne⁶⁶. W tym czasie ustanowiono nowe nagrody i wyróżnienia przyznawane twórcom książek dla dzieci; stały się one „wyraźnym punktem odniesienia dla graczy wyłaniającego się subpola”⁶⁷. Zrodziły się też nowe inicjatywy — kwartalnik o książkach dla dzieci i młodzieży „Ryms” czy liczne blogi i portale skierowane do miłośników literatury dla najmłodszych. Także duzi wydawcy, kuszeni sukcesem *Harry’ego Pottera*, zaczęli wydawać książki dla młodszych odbiorców. Wraz z początkiem nowego milenium pojawiło się w Polsce także nowe/inne spojrzenie na książkę dla dzieci i młodzieży. Wiąże się ono z funkcjonowaniem wydawnictw lilipucich, które zaczęły powstawać po roku 2000. Głównym motorem ich działania nie jest zysk, lecz dobra i pięknie wydana książka. „Oficyny te zajęły tym samym pusty dotąd obszar autonomii w subpolu wydawniczym”⁶⁸, będąc „tymi, które nadają dynamikę całemu uniwersum, [bo — M.Ś.] to one wprowadzają najistotniejsze zmiany”⁶⁹.

Schemat współczesnego polskiego pola literackiego oraz uwidaczniającego się w jego obrębie subpola literatury dla dzieci i młodzieży pozwala prześledzić motywacje i cele przyświecające wydawcom, którzy w ciągu minionych trzydziestu lat opublikowali książki chorwackich autorek i autorów adresowane do dzieci. Analiza taka unaocznia również zależności pomiędzy pozycją, jaką dany wydawca zajmuje w polu literackim, a rodzajem publikowanych przez niego przekładów.

W przypadku dwóch wydawnictw — Naszej Księgarni oraz Znaku — możemy mówić o działaniu podszytym względami ekonomicznymi i artystycznymi. Pierwsza z oficyn funkcjonuje na rynku od 1921 roku. Przez lata, jako monopolista w dziedzinie książki dla dzieci i młodzieży, nie musiała martwić się o zyski, gromadząc jednocześnie duże zasoby kapitału symbolicznego. Wydawnictwo to na polu literackim, w subpolu dziecięco-młodzieżowym, lokuje się w strefie dominującej, na styku obszarów podporządkowanych logice ekonomicznej i logice symbolicznej⁷⁰. Nasza Księgarnia, stawiając na książki Stanisława Marijanovicia, które od 1997 roku wydawane były poza granicami Chorwacji, dokonała wyboru bezpiecznego i gwarantującego zyski. Pierwszy utwór Chorwata ukazał się w Polsce sześć lat po debiucie literackim autora, a więc w czasie, gdy artysta cieszył się już ugruntowaną pozycją na międzynarodowym rynku książki dla dzieci. Barwne i niezwykle oryginalne ilustracje przedstawiające sympatyczne domowe potwory stały się dodatkowym czynnikiem sprzyjającym sukcesowi jego książek. Marketingowe nastawienie wydawnictwa zdaje się potwierdzać

66 N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów...*, s. 311.

67 Ibidem.

68 Ibidem, s. 312.

69 G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 104.

70 N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów...*, s. 315.

również fakt, że w kolejnych latach nie zdecydowało się ono wydać innych pozycji chorwackich twórców dedykowanych dzieciom, a postawiło na bezpieczną reedycję tytułów, które już się sprawdziły. Pamiętać jednak przy tym należy, że Marijanović jest laureatem wielu prestiżowych chorwackich nagród literackich, zatem wybór Naszej Księgarni, a zwłaszcza decyzję o wznowieniu edycji *Małej encyklopedii domowych potworów*, ocenić można jako próbę transferu zgromadzonego przez twórcę kapitału symbolicznego.

„Podwójne działanie” zaobserwować można także w przypadku istniejącego od 1959 roku Społecznego Instytutu Wydawniczego Znak. Podobnie jak Nasza Księgarnia również Znak dysponuje sporymi zasobami kapitału ekonomicznego i symbolicznego. Na liście wydawanych przez oficynę autorów i autorek znajdują się nazwiska o dużym kapitale symbolicznym (np. laureaci Nagrody Nobla), rzadkością są natomiast inwestycje w debiutantów. Grzegorz Jankowicz stwierdza, że „można na tym przykładzie zaobserwować proces transferu kapitału symbolicznego: wydawanie klasyków, dysponujących ogromnym potencjałem symbolicznym, przynosi oficynie korzyści nie tylko finansowe, lecz także prestiżowe (przejmuje kapitał swoich autorów)”⁷¹. Od początku XXI wieku Znak zaczął wydawać także książki dla najmłodszych czytelników. W subpolu literatury dla dzieci i młodzieży oficyna sytuuje się w obszarze dominującym, na styku obszarów podporządkowanych logice ekonomicznej i logice symbolicznej⁷². Pozycję tę potwierdziła, wydając książki, które stawały się bestsellerami i pozwalały gromadzić kapitał ekonomiczny, ale jednocześnie były często nagradzane, dzięki czemu powiększały zasoby kapitału symbolicznego. Paprocka zauważa, że w przypadku utworów adresowanych do młodych czytelników charakterystyczne dla tego wydawnictwa jest „opieranie strategii na nazwiskach znanych twórców, którzy zgromadzili znaczny kapitał symboliczny, a następnie »spieniężanie« tego kapitału poprzez tworzenie łańcucha lub łańcuchów kolejnych książek, które za pomocą różnych nawiązań wydawca łączy z ogniwem początkowym”⁷³. W przypadku zbioru Dubravki Ugrešić oficyna sięgnęła po autorkę dobrze znaną polskim czytelnikom. Przed wydaniem *Domowych duchów* w Polsce ukazało się aż dziewięć książek Chorwatki. Do sukcesu jej utworu przyczyniły się także nietuzinkowe ilustracje Iwony Chmielewskiej oraz przekład Doroty Jovanki Ćirlić, monopolistki w zakresie tłumaczeń literackich z języka chorwackiego. Znak zatem, podobnie jak wcześniej Nasza Księgarnia, dokonał bezpiecznego wyboru. Oficyna nie zdecydowała się jednak na publikację kolejnych książek dla dzieci napisanych przez Ugrešić czy innych chorwackich twórców. Być może

71 G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 33.

72 Zob. N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów...*, s. 320.

73 Ibidem, s. 220.

wydawca zarzucił ten kierunek z powodu niewystarczającego zainteresowania czytelników. Publikacja książki Ugrešić przyczyniła się jednak do uzupełnienia zasobów kapitału symbolicznego wydawnictwa.

Odmienną motywacją kierowała się, jak sądzę, oficyna Prószyński Media, wydając baśń Smiljany Čoh. Wydawnictwo to powstało w 1990 roku i do roku 2008 działało jako Prószyński i S-ka. Nazwą tą nadal sygnowane są książki wydawcy. Prószyński Media publikuje zarówno klasykę, jak i prozę współczesną, zwłaszcza powieści obyczajowe, fantastykę, kryminały i romanse, a także literaturę faktu, biografie, wspomnienia oraz kulinaria. Gdy przyjrzymy się bliżej ofercie książek dla dzieci i młodzieży, zauważymy, że znajdują się tu utwory polskich twórców oraz przekłady z języków obcych, zwłaszcza z angielskiego. Wybory wydawcy wskazują, że jego głównym celem jest osiągnięcie zysku. Z zakresu literatury dla młodszych czytelników oficyna wydaje utwory klasyków wpisane na listę lektur szkolnych oraz ilustrowane opowiadania dla dzieci młodszych. Wybór książki Čoh, której pierwsze wydanie ukazało się nakładem dużego amerykańskiego wydawnictwa, wskazuje na dążenie polskiego wydawcy do gromadzenia przede wszystkim kapitału ekonomicznego. Fakt, że na okładce oraz stronie tytułowej nazwisko pisarki pojawia się w wersji zangielszczonej (Coh), zdaje się potwierdzać, że oficyna nie jest zainteresowana gromadzeniem kapitału symbolicznego, mimo że książki Chorwatki przyciągają w jej ojczyźnie uwagę instytucji konsekrujących.

Zupełnie inny cel przyświecał wydawnictwu Tako, którego nakładem ukazał się album Svjetlana Junakovicia. Oficyny lilipucie, do których zalicza się ten wydawca, w znaczący sposób przyczyniły się do zróżnicowania i uatrakcyjnienia polskiego rynku książek dla dzieci. Dzięki importowaniu wartościowych pozycji z różnych stron świata pojawiła się „stosunkowo szeroka oferta książki ambitniejszej, elitarnej, przygotowanej z myślą o bardziej wyrafinowanych klientach”⁷⁴. Paprocka zwraca uwagę, że wydawnictwa lilipucie zdecydowanie najczęściej wybierają współczesne książki obrazkowe oraz podążają tropem nagród. Badaczka, ograniczając swoje analizy jedynie do przekładów francuskich książek dla dzieci, zauważa, że „uderzające jest to, jak wielu francuskich ilustratorów, których książki wybierały wydawnictwa lilipucie, zostało nagrodzonych lub wyróżnionych podczas Międzynarodowych Targów Książki dla Dzieci w Bolonii, których siła konsekrująca jest w Polsce bardzo duża”⁷⁵. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku obsypanego nagrodami albumu Junakovicia. Strategia, którą kieruje się Tako, prowadzi działania w polu literackim siły antyekonomicznej. Należy bowiem

74 M. Zając, 2013: *Książka i młody czytelnik...*, s. 213.

75 N. Paprocka, 2018: *Sto lat przekładów...*, s. 330.

zaakcentować „częsty brak przełożenia nagród (kapitał symboliczny) na finanse (kapitał ekonomiczny)”⁷⁶.

Kończąc rozważania na temat motywacji i celów przyświecających polskim wydawcom książek dla dzieci autorstwa chorwackich autorów i autorek, wspomnieć trzeba również o strategii polegającej na publikacji przekładów dzięki dofinansowaniu przez różne instytucje kultury. Mowa przede wszystkim o Ministerstwie Kultury Republiki Chorwacji. Dzięki jego wsparciu nakładem wydawnictwa Media Rodzina ukazała się powieść Damira Miloša, a poznański Kontekst wydał baśń Dunji Kalilić. Wymienić także trzeba Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego Komisji Europejskiej, która dofinansowała wydanie przekładu powieści Zorana Krušvara *Pluszowe bestie*, oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, które wsparło publikację albumu Svjetlana Junakovicia. Korzystanie z dotacji umożliwia wydawcom publikowanie książek, które „powinny zaistnieć w świadomości czytelniczej i dyskursie publicznym, ale które jednak nie mają szans wybicia się na rynku”⁷⁷. Dzięki wsparciu finansowemu różnych instytucji oficyny mogą kształtować pole literackie i gust czytelników oraz prowadzić w pełni etosowe działania, mimo że nie posiadają odpowiedniego kapitału ekonomicznego.

Podsumowanie

Analiza działalności polskich wydawców książek dla dzieci autorstwa chorwackich twórców w latach 1990—2020 pokazuje, że ich wybory były podporządkowane różnym kombinacjom logik wyróżnionych przez Pierre’a Bourdieu — ekonomicznej i antyekonomicznej. Zauważyć bowiem można, że po omówione teksty sięgnęły oficyny lokujące się w różnych obszarach pola literackiego. Smutny wniosek, że polscy wydawcy nie są zainteresowani chorwacką literaturą dla dzieci, wydaje się potwierdzać również konstatacja, że blisko połowa wydanych w Polsce książek (trzy zbiory Stanislava Marijanovicia, album Svjetlana Junakovicia, baśń Smiljany Čoh) to tłumaczenia z języków innych niż chorwacki. Wynika to oczywiście z faktu, że ich pierwsze wydania miały miejsce poza granicami Chorwacji. Dla polskich wydawców nie miało zatem znaczenia, że to utwory twórców reprezentujących literaturę dla dzieci zupełnie nieznaną w naszym kraju. Ważniejsza była natomiast współpraca wymienionych autorów

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ G. Jankowicz et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku...*, s. 331.

z dużymi międzynarodowymi wydawnictwami oraz ich funkcjonowanie na innym niż chorwacki rynku wydawniczym i czytelniczym, co przetarło im szlaki do polskiego odbiorcy. Rodziny oficyjnie łatwiej jest publikować książki wydane wcześniej przez współpracujące z nimi wydawnictwa zachodnie, niż nawiązać kontakty z wydawcami chorwackimi.

W przypadku tekstów przełożonych z języka chorwackiego (książki Du-bravki Ugrešić, Damira Miloša, Dunji Kalilić oraz Zorana Krušvara) o wyborze tytułu zdecydowały raczej, jak można przypuszczać, względy towarzyskie czy osobiste upodobania tłumaczek. Żadna z nich bowiem ani wcześniej, ani później nie przetłumaczyła innego tekstu adresowanego do najmłodszych czytelników. W gronie polskich tłumaczy literatury chorwackiej nie ma osoby, która pełniłaby funkcję ambasadora chorwackiej książki dla dzieci w takim rozumieniu, jakie temu pojęciu nadaje Jerzy Jarniewicz. Badacz w artykule *Tłumacz jako twórca kanonu*⁷⁸ wyróżnia dwa typy tłumacza — ambasadora i legislatora. Pierwszym mianem określa tłumaczy, którym przyświeca „idea pokazania w języku ojczystym tego, co w kulturze obcej uważają za najbardziej dla niej reprezentatywne. Próbują więc w swoich przekładach przedstawić jak najszersze grono kanonicznych twórców piszących w odmiennych poetykach, wyznających różne, często sprzeczne światopoglądy”⁷⁹. Legislatorzy natomiast „dokonują wyboru autorów i tekstów według swojego systemu wartości i swoich artystycznych celów”⁸⁰. Dorota Jovanka Ćirlić, Lucja Danielewska, Barbara Kramar oraz Agnieszka Żuchowska-Arent, kierując się własnymi przesłankami, zaprezentowały polskim czytelnikom teksty niezwykle ciekawe i inspirujące, jednak brak kolejnych przekładów dla najmłodszych odbiorców świadczy o tym, że za ich tłumaczeniami nie kryła się motywacja popularyzatorska ani chęć kreacji kanonu chorwackiej literatury dziecięcej w Polsce.

Reasumując, stwierdzić należy, że chorwackie książki dla najmłodszych są w Polsce zupełnie nieznane. Dziewięć tytułów, które w ciągu trzydziestu lat ukazały się w naszym kraju, to stanowczo za mało, aby czytelnik mógł posiadać jakąkolwiek wiedzę o chorwackiej literaturze dla dzieci i młodzieży. Przy tak skromnej produkcji przekładowej trudno również mówić o jakimkolwiek wpływie tej twórczości na polski repertuar. Wydawcy postawili na książki, które wcześniej zaistniały na zagranicznym rynku wydawniczym lub zasugerowali się wyborami tłumaczek kierującymi się własnymi upodobaniami lub względami towarzyskimi. Zauważyć można, że dominują utwory krótsze i ilustrowane,

78 J. Jarniewicz, 2002: *Tłumacz jako twórca kanonu*. W: R. Lewicki, red.: *Przekład, język, kultura*. Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 35—42.

79 Ibidem, s. 35.

80 Ibidem, s. 39.

które łatwiej się sprzedają, rzadkością są natomiast powieści. Przez taką strategię wydawców dostępny na naszym rynku repertuar chorwackich książek dla dzieci jest bardzo wąski i nie obejmuje wielu ciekawych zjawisk i nurtów literackich. Strategia ta ma jednak pozytywne strony — polski czytelnik dostaje bowiem możliwość poznania twórczości chorwackich ilustratorów, a są wśród nich artyści cieszący się międzynarodowym uznaniem. W grupie przełożonych tekstów mniejszość stanowią utwory, które uhonorowane zostały najważniejszymi chorwackimi nagrodami przyznawanymi w dziedzinie literatury dla dzieci i młodzieży, takimi jak Kiklop, „Ovca u kutiji”, Nagroda im. Ivany Brlic Mažuranić, Nagroda im. Grigora Viteza czy Nagroda im. Mate Lovraka. Godne zaprezentowania polskim czytelnikom są utwory autorstwa laureatów tych nagród, między innymi: Any Đokić, Zorana Fericia, Andrijany Grgičević, Borisa Kralja, Neny Lončar, Sanji Lovrenčić, Nady Mihaljević, Nady Mihelčić, Sanji Pilić, Zorana Pongrašicia, Melity Rundek, Romana Simicia, Slviji Šesto, Jasminki Tihi-Stepanić czy Tomislava Zajeca. Pozostaje mieć nadzieję, że w przyszłości chorwacka literatura dla dzieci stanie się w Polsce bardziej znana. Szansą na zwiększenie jej obecności byłoby pojawienie się oficyny lilipuciej zorientowanej na książki z Europy Południowej, która pełniłaby rolę ambasadora chorwackiej literatury dziecięcej na wzór małych, rodzinnych wydawnictw z Chorwacji (Srednja Europa) i Serbii (Kozikas), które popularyzują polską twórczość dla najmłodszych w obydwu krajach⁸¹. Kolejnym bodźcem do zaistnienia na szerszą skalę chorwackich książek byłoby z pewnością zwiększenie dofinansowania przekładów przez chorwackie instytucje kultury. Na polskim gruncie przykładem takiego działania jest Program Translatorski © Poland realizowany przez Instytut Książki. Jego celem jest promocja polskiej literatury poprzez wspieranie wydawania za granicą tłumaczeń. Program ten przyczynił się między innymi do wzrostu w ostatnich latach liczby przekładów polskiej literatury dla dzieci w Chorwacji⁸².

81 Szerzej na temat działalności serbskich i chorwackich wydawnictw lilipucich oraz ich roli w upowszechnianiu przekładów polskiej literatury dla dzieci i młodzieży piszę w odrębnym artykule.

82 Dzięki dofinansowaniu trzy chorwackie oficyny — Srednja Europa, Planet Zoe i Koncept izdavaštvo — wydały siedem polskich książek dla dzieci.

Literatura

- Adamczyk A., 2011: *Zoran Krušvar*, „Pluszowe bestie”, *AdPublik 2011*. „Replika”, nr 31, s. 26.
- Baker M., 2014: *The Changing Landscape of Translation and Interpreting Studies*. W: S. Bermann, C. Porter, eds.: *Companion to Translation Studies*. West Sussex, John Wiley & Sons. Ltd., s. 15—27.
- Bourdieu P., 2001: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. A. Zawadzki, tłum. Kraków, Universitas.
- Cieślowski J., 1985: *Wielka zabawa*. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Chmielewska I., 2010: *Od ilustratorki*. W: D. Ugrešić: *Domowe duchy*. D.J. Ćirić, tłum. I. Chmielewska, il. Kraków, Znak.
- Crnković M., 1980: *Dječja književnost. Priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*. Zagreb, Školska knjiga.
- Dobrołęcki P., red., 2010: *Dwudziestolecie wolnego rynku książki w Polsce (1989—2009)*. Warszawa, Biblioteka Analiz.
- Fordoński K., 2000: *Polski przekład literacki w warunkach wolnego rynku. Spojrzenie nieobiektywne, prowokacyjne i stronnicze*. „Przekładaniec”, nr 7, s. 131—149.
- Gut J., 2004: *Domowe potwory pod lupą. Słów kilka o „Małej encyklopedii Domych Potworów” Stanisława Marijanovicia*. „Guliwier”, nr 2, s. 89—91.
- Gverić Katana P., 2017: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2016 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 8, cz. 2, s. 35—36.
- Gwadera M., 2009: *Współczesny rynek książki dla dzieci i młodzieży*. W: K. Henska-Kwaśniewicz, red.: *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*. T. 2. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 152—166.
- Jankowicz G. et al., 2014: *Literatura polska po 1989 roku w świetle teorii Pierre’a Bourdieu. Raport z badań*. Kraków, Korporacja Ha!art.
- Jarniewicz J., 2002: *Tłumacz jako twórca kanonu*. W: R. Lewicki, red.: *Przekład, język, kultura*. Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 35—42.
- Kurtok A., 2016: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2015 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 7, cz. 2, s. 27—29.
- Lipko-Sztaubałło K., 2010: *Przestrzeń zakręcona, czyli między oknem, lustrem a komputerem*. „Poradnik Bibliotekarza”, nr 6, dodatek: *Świat książki dziecięcej*, s. 1—3. Dostępne w Internecie: http://pliki.sbp.pl/ac/2469_PorBibl_2010_06.pdf [dostęp: 25.05.2021].
- Łoś T., Majdzik K., 2014: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2007—2012*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 4, cz. 2, s. 49—91.

- Majdzik K., 2014: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2013 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 5, cz. 2, s. 41—42.
- Majdzik K., 2015: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2014 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 6, cz. 2, s. 39—43.
- Majdzik Papić K., 2017: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2017 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 9, cz. 3, s. 47—51.
- Majdzik Papić K., 2020: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w 2018 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 61—62.
- Majhut B., 2008: *Uvodna razmatranja o hrvatskom dječjem romanu*. „Hrvatska misao”, god. 12, br. 1 (33), s. 65—74.
- Małczak L., 2009: *O polskich przekładach chorwackiej literatury wojennej — Dragutin Tadijanović: Molba munji nebeskoj*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 1, cz. 1, s. 71—83.
- Małczak L., 2012: *Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 1990—2006*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 1, cz. 3, s. 147—203.
- Marecki P., Sasin E., 2015: „Ciężkie książki” vs. „lekką i tania informacja”. *Warunki produkcji książki w Polsce po 1989 roku*. „Przegląd Kulturoznawczy”, nr 2 (24), s. 108—125.
- Mrav, 2014: *Smutek śmiechu (Biały klaun)*. „Guliwer”, nr 2 (108), s. 102—104. Dostępne w Internecie: <http://sbc.org.pl/Content/146220/2014-2.pdf> [dostęp: 25.05.2021].
- Nemeth-Jajić J., 2004: *Przedmowa*. W: D. Kalilić: *Maleńka*. Ł. Danielewska, tłum. Poznań, Wydawnictwo Kontekst.
- Olech J., 2004: *Mała encyklopedia domowych potworów 1—2 — recenzja*. „Nowe Książki”, nr 4, s. 78—79.
- Page L., Zhang F., red., 2010: *IBBY. Honour List 2010*. Barcelona, Edebé, s. 42. Dostępne w Internecie: https://www.ibby.org/fileadmin/user_upload/HL_2010web.pdf [dostęp: 31.01.2021].
- Paprocka N., 2018: *Sto lat przekładów dla dzieci i młodzieży w Polsce. Francuska literatura dla młodych czytelników, jej polscy wydawcy i ich strategie*. Kraków, Universitas.
- Sadkowski W., 2002: *Odpowiednie dać słowu słowo. Zarys dziejów przekładu literackiego w Polsce*. Warszawa, Prószyński i Spółka.
- Sadowska J., 2004: *Wybrane aspekty polskiego rynku wydawniczego po 1989 roku w świetle statystyki*. „Zagadnienia Informacji Naukowej”, nr 2, s. 30—40.
- Slany K., 2017: *Strategie osvajania monstrów przez dzieci we współczesnych książkach obrazkowych*. „Biblioteka Współczesnej Myśli Pedagogicznej”, nr 6, s. 13—30.

- Tobera M., 2010: *Początki transformacji polskiego rynku książki. Rekonstrukcja najważniejszych wydarzeń z lat 1989—1995 (część pierwsza)*. „Przegląd Biblioteczny”, z. 3, s. 285—302.
- Zajac M., 2013: *Książka dla dzieci — jest lepiej!* W: G. Leszczyński, M. Zajac, red.: *Książka i młody czytelnik: zbliżenia, oddalenia, dialogi. Studia i szkice*. Warszawa, Wydawnictwo SBP, s. 207—214.

Strony internetowe

- <http://tako.biz.pl/s,1,o-nas.html> [dostęp: 26.05.2021].
- <https://czasdzieci.pl/ksiazki/recenzje/art,id,13715879.html> [dostęp: 26.05.2021].
- <https://innpoland.pl/126853,male-wydawnictwo-w-wielkim-swiecie-polskie-ksiazki-dla-dzieci-podbijaja-wszystkie-kontynent> [dostęp: 6.07.2021].
- <https://nk.com.pl/mala-encyklopedia-domowych-potworow/p2802.html> [dostęp: 1.09.2022].
- <https://qlturka.pl/2016/06/01/wielka-ksiega-portretow-zwierzat-recenzja-dzwiekowa-ksiazki/> [dostęp: 26.05.2021].
- <https://xiegareria.pl/wideo/wielka-ksiega-portretow-zwierzat/> [dostęp: 26.05.2021].
- <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/napisao-sam-knjigu-za-djecu-u-kojoj-je-bitigay-bas-ok-3803997> [dostęp: 18.02.2022].
- <https://www.polskieradio.pl/24/399/Artykul/1011389,Obrazy-Rembrandta-i-Leonarda-da-Vinci-to-kopie-galeria> [dostęp: 26.05.2021].
- <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/objavljen-prvi-hrvatski-gay-roman-za-djecu-20090317> [dostęp: 18.02.2022].

Magdalena Ślawska

Trideset godina odsutnosti

Hrvatska dječja knjiga u Poljskoj (1990.—2020.)

SAŽETAK | Cilj ovoga rada bio je ispitati kako su promjene na poljskom tržištu knjiga u zadnjih tridesetak godina utjecale na odabir poljskih prijevoda hrvatskih autora dječje književnosti. U analizi mehanizama kojima su se u tome služili poljski nakladnici iskoristila sam teoriju književnog polja Pierrea Bourdieua u okviru koje francuski filozof nudi alate kojima je moguće kriterije za odabir dječjih knjiga dovesti u vezu s mjestom izdavača u nakladničkom polju, a koje je pak dio šireg književnog polja. U tom sam smislu najprije opisala promjene na poljskom nakladničkom tržištu nakon 1990., te predstavila knjige za djecu hrvatskih autora prevedene i objavljene u Poljskoj između 1990. i 2020. godine, kao i njihovu recepciju. I konačno, pomoću dijagrama suvremenog poljskog književnog

polja, unutar njega posebice polja dječje književnosti nastojala sam analizirati motivacije i ciljeve poljskih nakladnika.

KLJUČNE RIJEČI | hrvatska knjiga za djecu, prijevod, književno polje, nakladničko polje, nakladničke strategije

Magdalena Ślawska
Thirty Years of Absence
Croatian Children's Books in Poland (1990—2020)

SUMMARY | The aim of this paper was to investigate how the changes that have taken place in the children's book market in Poland over the last thirty years have influenced the selection of children's books by Croatian authors that have been translated and published in Poland. I used Pierre Bourdieu's theory of literary field to analyse the mechanisms of selecting texts for translation by Polish publishers and their consequences. The tools created by this French philosopher make it possible to check how the criteria for selecting children's books are determined by the place that a given translation publisher occupies in the publishing field, which is part of a wider literary field. For this purpose, I first described the changes that took place on the Polish publishing market after 1990 and presented Croatian children's books that were published in Poland in the years 1990—2020 and their reception. Then, I used a diagram of the contemporary Polish literary field and the subfield of literature for children and adolescents within it to trace the motivations and goals of Polish publishers.

KEYWORDS | Croatian children's books, translation, literary field, publishing field, publishing strategies

MAGDALENA ŚLAWSKA | dr nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Kroatystyki i Serbistyki Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Członkini Centrum Badań Literatury dla Dzieci i Młodzieży Uniwersytetu Wrocławskiego. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się na chorwackiej i serbskiej literaturze dla dzieci i młodzieży, a także na recepcji tej twórczości w Polsce oraz recepcji polskiej literatury dziecięcej w Chorwacji i Serbii. Autorka monografii *Proza autobiograficzna pokolenia jugonostalgików* (2013); współredaktorka monografii zbiorowej *Słowiańszczyzna dawniej i dziś — język, literatura, kultura. Monografia ze studiów slawistycznych IV* (2020); współredaktorka czasopisma „Slavica Wratislaviensia. Pamięć” (2021, nr 173).

Zagorka

Fenomen (nie)obecny

Zagorka

The (Not)Present Phenomenon

Anita Gostomska

<https://orcid.org/0000-0002-6897-8967>

UNIVERSITY OF GDAŃSK
anita.gostomska@ug.edu.pl

Data zgłoszenia: 24.11.2021 r. | Data akceptacji: 3.03.2022 r.

ABSTRACT | This article shows the phenomenon of Croatian journalist and writer Marija Jurić Zagorka. Well-known in Croatia and recently very popular not only among her readers but also scholars (especially feminist-oriented), she remains almost completely absent in Poland today despite the fact that her first novel, *The Slaves [Roblje]*, was translated at the very beginning of the 20th century and she herself was commemorated as the first female journalist from Central Europe in the 1930s.

KEYWORDS | Marija Jurić Zagorka (1873—1957), critical reception, feminism, Croatia, Poland

Przywołany w tytule artykułu fenomen można rozumieć dwojako. Fenomenem (zjawiskiem) bywa określana Marija Jurić Zagorka¹ w Chorwacji, jednak swoistym fenomenem jest także jej wyjątkowa, zwłaszcza w ostatnim dwudziestolecu, popularność. Zjawiskowość Zagorki jako osoby nierozzerwalnie wiąże się z jej charakterem, temperamentem, z jakim podejmowała się życiowych wyzwań, zaangażowaniem w walkę o sprawy, którym była oddana. Pociąga aura tajemniczości, jaką wokół siebie stworzyła, celowo myśląc autobiograficzne tropy, a także nagromadzenie sprzeczności, które trwale znaczą jej losy. Intrygują luki w biografii, będące wynikiem, przypuszczalnie intencjonalnej, strategii przemilczeń². Aktywność Zagorki w przestrzeni publicznej, od początku wyjątkowa, wyprzedzająca epokę, eksponowała ją na szczególną krytykę. Dzisiejsza popularność Zagorki — wynikająca z jej niezwyklej osobowości, ale także nabudowująca się na wcześniejszą recepcję krytyczną — jako zjawisko, którego żywiołowy rozwój można obserwować w ostatnich latach w Chorwacji, fascynuje w równym stopniu, co sama protagonistka.

Do najbardziej znanych dzieł zmarłej w 1957 roku autorki należą niewątpliwie powieści, czytane nieprzerwanie od dziesięcioleci przez kolejne pokolenia Chorwatów. Popularny charakter tego dorobku zaciążył na jego recepcji krytycznej³, skutkując trwałym wykluczeniem pisarki z kanonu literatury narodowej⁴. Imponująca swoimi rozmiarami i różnorodnością spuścizna Zagor-

- 1 Zagorka to wskazujący na pochodzenie, a zarazem eksponujący patriotyczną postawę pseudonim, który Marija Jurić sama sobie obrała (początkowo korzystała z zamienników maskujących jej pleć, podpisując się np. jako Jurica Zagorski). Przydomek bardzo szybko zaczął funkcjonować na prawach imienia/nazwiska, służąc także jako rodzaj wywoławczego hasła. Więcej na temat motywacji tego wyboru zob. S. Jakobović Fribec, [online]: *Biografija: Marija Jurić Zagorka*. Dostępne w Internecie: <https://ravnopravnost.gov.hr/arhiva/marija-juric-zagorka/biografija-marija-juric-zagorka/1539> [dostęp: 31.10.2021].
- 2 Zagorka w swoich autobiografiach przemilcza niewygodne fakty nie tylko natury politycznej, lecz także osobistej, jak drugie zamążpójście czy konflikt z Rudolfem Habedušem Katedralisem (1894—1960), z którym miała wcześniej pozostawać w bliższej relacji. Co najbardziej zaskakujące — bardzo lakonicznie wypowiada się o kobietach ze swojego otoczenia, walczących z nią o równouprawnienie.
- 3 Zob. B. Đorđević, 1965: *Zagorka. Kroničar starog Zagreba*. Zagreb, Stvarnost, s. 206.
- 4 W 2008 roku położenie Zagorki określano jako „nesigurno i neodredljivo” (zob. S. Jakobović Fribec, M. Grdešić, 2008: *Riječ urednica*. W: M. Grdešić, S. Jakobović Fribec, ur.: *Neznana junakinja — nova čitanja Zagorke. Radovi sa znanstvenog skupa „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe“ održanog 30.11. i 1.12.2007. u Zagrebu u okviru Dana Marije Jurić Zagorke*. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 8), a w 2021 roku nadal mówi się o peryferyjnej względem kanonu pozycji, jaką ona zajmuje niezależnie od zachodzących przemian (zob. J. Đorđević, 2021: *Preispitivanje položaja Marije Jurić Zagorke u hrvatskoj književnosti*. W: K. Bačić, M. Levanat-Peričić, L. Malczak, red.: *Periferno u hrvatskoj književnosti i kulturi / Peryferie w chorwackiej*

ki mimo upływu czasu nadal wymaga inwentaryzacji⁵, zwłaszcza w obszarze żurnalistyki⁶. Jej przeprowadzenie utrudnia jednak nie tylko rozproszenie archiwaliów, lecz także — z uwagi na wielość pseudonimów, pod jakimi występowała Zagorka — konieczność ich odnalezienia, a w przypadku tekstów pisanych anonimowo — identyfikacji. Również literatura poświęcona chorwackiej autorce (materiał bibliograficzny) potrzebuje waloryzacji i usystematyzowania, a cały korpus tekstów (podmiotowych i przedmiotowych) — współczesnej interpretacji⁷.

Nie istnieje aktualna biografia Zagorki (zastępuje ją stale uzupełniana, internetowa *Kronologija života i rada*⁸), co można tłumaczyć jej powszechnie znaną skłonnością do multiplikacji i modyfikacji opowieści o własnym życiu, znacząco utrudniającą jego zbadanie. Autobiografie Chorwatki stanowią wyzwanie dla historyków, cechuje je bowiem duża swoboda w operowaniu faktami, jakby Zagorka traktowała swoje losy jak elastyczne literackie tworzywo. Zdaniem badaczy, spisując kolejne świadectwa swego życia, świadomie dopuszczała się manipulacji⁹.

Zagorka opisująca się własnymi słowami to przede wszystkim polityk ze sprawnym piórem, ewentualnie ponadprzeciętnie utalentowana dziennikarka, która posługując się medium prasy, brała aktywny udział w polityce. Paradoksalnie

literaturze i kulturze. Zbornik radova, sv. 1. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 445—446).

- 5 Potrzebę jej przeprowadzenia dostrzegali Bora Đorđević już sześć lat po śmierci Zagorki. Zob. B. Đorđević, 1965: *Zagorka. Kroničar...*, s. 206.
- 6 Zob. S. Jakobović Fribec, 2011: *Zagreb in Zagorka's Footsteps*. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 51; M. Vujnović, 2009: *Forging the Bubikopf Nation. Journalism, Gender, and Modernity in Interwar Yugoslavia*. New York, Peter Lang, s. 115.
- 7 Świadomość takiego stanu rzeczy i wynikająca z niego potrzeba metodycznych, profesjonalnych działań sygnalizuje Centrum Studiów Kobięcych (Centar za ženske studije; dalej: CŽS). Zob. <http://zagorka.net/bibliografija/> [dostęp: 31.10.2021]. Informacje na temat CŽS znajdują się w dalszej części artykułu.
- 8 Zob. <http://zagorka.net/biografija/> [dostęp: 31.10.2021]. Informacje na temat projektu, w ramach którego udostępniana jest biografia Zagorki, znajdują się w dalszej części artykułu.
- 9 Zob. L. Dujčić, 2011: *A gdje sam bila prije jučer ja? Kako su Marija Jurić Zagorka i Ivana Brlić-Mažuranić spojile spisateljstvo s dužnostima ženskim*. W: M. Grdešić, ur.: *Malleus maleficarum. Zagorka, feminizam, antifeminizam. Radovi sa znanstvenog skupa „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe / Feminizam, antifeminizam, kriza“ održanog 26. i 27. studenog 2010 u Zagrebu u okviru četvrtih Dana Marije Jurić Zagorke*. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 102. Stanko Lasić określił jej teksty autobiograficzne mianem mieszanki prawdy i legendy, która w danym momencie jest dla autorki najbardziej dogodna. Zob. S. Lasić, 1986: *Književni počeci Marije Jurić Zagorke (1873—1910). Uvod u monografiju*. Zagreb, Znanje, s. 37. Przesadę przypisywał natomiast Zagorce Đorđević. Zob. B. Đorđević, 1965: *Zagorka. Kroničar...*, s. 5.

pozostała przy tym idealistką, uporczywie wierzącą w lepsze jutro (ojczyzny, ludzkości) i walczącą o nie bez względu na konsekwencje. W poetykę tej samej walki wpisują się powieści Zagorki, których celem było wyrwanie czytelnika z kręgu obcej mu kultury przez przeciwstawienie jej równie atrakcyjnych treści rodzimych. Pomimo skuteczności misji realizowanej za pośrednictwem literatury oraz autentycznego uwielbienia czytelników Zagorka chętniej przedstawiała się jako dziennikarka, prawdopodobnie świadoma odium ciążącego na literaturze trywialnej, przekładającego się na sposób percypowania jej dorobku *in toto*.

Cezurę w recepcji twórczości Chorwatki wyznaczają lata 60. XX wieku. Sla-vica Jakobović Fribec wskazuje trzy publikacje z tamtego okresu szczególnie znaczące dla „osobistej rehabilitacji” Zagorki. Wśród nich znalazła się jej pierwsza zbeletryzowana biografia autorstwa Bory Đorđevića¹⁰. Krytyczna rewindykacja objęła początkowo dorobek dziennikarski¹¹, by w kolejnej dekadzie rozszerzyć się o publikację dzieł zebranych i bezprecedensową przedmowę Ivo Hergešića do pierwszego tomu serii¹². Ponowny wzrost zainteresowania osobą Zagorki, tym razem ze wskazaniem na jej pisarską karierę i udział w historii literatury, wiąże się z docenieniem jej talentu przez Pavao Pavličića¹³ oraz próbą stworzenia pierwszej monografii jej twórczości, podjętą przez Stanko Lasića¹⁴.

- 10 Zob. B. Đorđević, 1965: *Zagorka. Kroničar...* Jakobović Fribec oprócz Đorđevića wymienia nazwiska Horvata, który docenił pionierski charakter działalności dziennikarskiej Zagorki (1962), oraz Hergešića — jako autora przedmowy do powieści *Tajna Krvavog mosta*, wydanej w ramach publikacji dzieł zebranych Mariji Jurić Zagorki (1963). Zob. S. Jakobović Fribec, 2011: *Zagreb in...*, s. 12—13.
- 11 Josip Horvat nazwał Zagorkę pierwszą dziennikarką polityczną w Europie Środkowej, która na początku XX wieku swoją pracą przyczyniła się do unowocześnienia chorwackiego dziennikarstwa. Najbardziej znaczącym okresem w jej karierze była współpraca z opozycyjnym dziennikiem „Obzor” w latach 1896—1918; po odejściu z jego redakcji założyła tygodnik „Zabavnik”, od 1925 do 1938 roku zaś redagowała własne czasopismo — miesięcznik „Ženski list”, a następnie, w latach 1939—1941, miesięcznik „Hrvatica”. Zob. J. Horvat, 1962: *Povijest novinstva Hrvatske*. Zagreb, Stvarnost. Publikacja została wznowiona w 2003 roku.
- 12 Profesjonalny komentarz Hergešića miał wyjątkowy charakter, ponieważ utworom Zagorki nie przypisywano wówczas szczególnej wartości artystycznej; pytany o trudności towarzyszące badaniu twórczości Zagorki, mówił o „aurze śmieszności”, która „obavija ovaj tragični lik pa čovjek može ispasti neozbiljan ako se dade na taj posao”. Zob. B. Đorđević, 1965: *Zagorka. Kroničar...*, s. 5, 202—203.
- 13 Zob. P. Pavličić, 2001: *Rukoljub. Pisma Slavnim Ženama*. Zagreb, Mozaik knjiga, s. 7—25. List do Zagorki pochodzi z 1983 roku. Zob. S. Jakobović Fribec, 2011: *Zagreb in...*, s. 13.
- 14 Lasić podjął wyzwanie sporządzenia biografii, by ostatecznie sprostac mu w ograniczonym zakresie i uciec do kanonicznej postaci Krleży. Zob. S. Lasić, 1986: *Književni počeci...*; S. Lasić, 1987: *Mladi Krleža i njegovi kritičari (1914—1924)*. Zagreb, Globus.

Lasić, czyniąc Zagorkę odpowiedzialną za „dynamiziranje romaneskne strukture hrvatskog romana”, znacząco zmienił sposób myślenia o jej twórczości¹⁵. Ostatnim tekstem przypadającym na czas rozkwitu myśli feministycznej w Jugosławii, niezwykle istotnym w kontekście „rewaloryzacji” twórczości Zagorki, był jej portret nakreślony przez Lydię Sklevicky, która jako pierwsza zdecydowanie wskazała także na wkład Zagorki w rozwój chorwackiego feminizmu¹⁶. Publikacja, w której Marija Jurić Zagorka to „patuljasta amazonka hrvatskog feminizma”, otwarła nowy etap w krytycznej recepcji jej dorobku; warto podkreślić, że prace z tego zakresu wydawane po 1995 roku nieprzypadkowo stały się domeną kobiet.

Badaczki spuścizny Zagorki w przeważającym stopniu wywodzą się ze środowiska CŽS, co często nadaje badaniom wyraziście feministyczny rys. Wybitną znawczynią życia i twórczości Zagorki jest wspomniana już Slavica Jakobović Fribec¹⁷, której wpływ na dzisiejszą rehabilitację tej postaci trudno przecenić. Wydaje się, że jej zainteresowanie Zagorką wzięło początek ze współpracy z CŽS, dla którego w 2000 roku Jakobović Fribec wygłosiła wykład *Zagorka — prota-gonistica nenapisane povijesti hrvatskog feminizma*¹⁸. To również z jej inicjatywy

15 <https://mvinfo.hr/clanak/slavica-jakobovic-fribec-vodic-zagorkinim-tragom-kroz-zagreb> [dostęp: 31.10.2021].

16 Zob. L. Sklevicky, 1988: *Patuljasta amazonka hrvatskog feminizma: Marija Jurić Zagorka*. „Svijet”, (15 1), s. 43. Dostępne w Internecie: <https://repositorij.dief.eu/a/?pr=i&id=108638> [dostęp: 31.10.2021].

17 Urodzona w 1950 roku absolwentka jugoslawistyki i literatury porównawczej na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Zagrzebiu, a także programu edukacyjnego CŽS, dyplomowana bibliotekarka, od lat 80. XX wieku aktywna działaczka ruchu kobiecego. Na aktywność Jakobović Fribec w ramach szeroko pojętego ruchu kobiecego składają się bardzo zróżnicowane działania. Zob. <http://library.foi.hr/m3/autor.php?B=1&O=1&UK=1&A=0000006922&mg=1&lang=en&H=METELGRAD&upit=JAKOBOVI%C6%20FRIBEC,%20Slavica> [dostęp: 31.10.2021].

18 Pięć lat później został on wyemitowany przez Program Trzeci Radia Zagrzeb podczas audycji *Ogledi i rasprave*, a jego rozszerzona i uzupełniona wersja ukazała się drukiem w czasopiśmie „Republika” i „Književna republika” w roku 2006. Jakobović Fribec informuje, że chodzi o szósty numer czasopisma „Republika” (s. 14—24) oraz piąty „Književna republika” (s. 43—52). Zob. <https://web.archive.org/web/20081222070240/http://www.ured-ravnopravnost.hr/page.php?id=193> [dostęp: 31.10.2021]. W tym samym czasie na potrzebę regionalnego feministycznego projektu leksykograficznego Central European University napisała artykuł biograficzny o Zagorce. Zob. S. Jakobović Fribec, 2006: *Marija Jurić*. W: F. de Haan, K. Daskalova, A. Loutfi, eds.: *A Bibliographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms. Central, Eastern and South Eastern Europe, 19th and 20th Centuries*. Budapest, New York, Central European University Press, s. 195—200. W 2006 roku uczestniczyła także w realizacji filmu dokumentalno-fabularnego *Zagorka*, w reżyserii Biljany Čakić-Veselić. Zob. przyp. 36.

CŽS z okazji pięćdziesiątej rocznicy śmierci Zagorki zainaugurowało obchody Dni Mariji Jurić Zagorki¹⁹, kontynuowane już od piętnastu lat²⁰.

Niezaprzeczalnie CŽS wiezie prym wśród instytucji zajmujących się popularyzacją wiedzy na temat Zagorki. Centrum powstało w 1995 roku jako „reakcja na wojenny i powojenny kontekst w Chorwacji”, z intencją rozwiązywania wszelkich problemów, z jakimi borykały się kobiety w wyniku wojny. Była to próba przeciwstawienia się szowinistyczno-mizoginistycznemu środowisku i propagowania myślenia krytycznego oraz kultury wolnej od przemocy. Po raz pierwszy w Chorwacji miały być prowadzone badania multi- i interdyscyplinarne dotyczące problematyki kobiet, afirmujące kobiety i naukę zorientowaną na płęć. Organizowały je feministki, badaczki, artystki oraz kobiety z doświadczeniem aktywizmu kobiecego i obywatelskiego²¹. Przeniesienie w 2009 roku siedziby CŽS do dawnego mieszkania Zagorki ostatecznie przypieczętowało jej patronat nad tym środowiskiem i uczyniło z działaczek strażniczki pamięci o Zagorce i kontynuatorki tradycji zapoczątkowanej jej aktywnością²².

Jednym z dwóch programów prowadzonych w ramach działalności Centrum jest Zagorka.net²³. Na stronie internetowej projektu CŽS wymienia jedną ze swoich aktywności, jaką jest opieka nad Izbą Pamięci Mariji Jurić Zagorki (Memorialni stan Marije Jurić Zagorke) i troska o jej spuściznę. Izba, znajdująca

19 Z tego powodu w 2008 roku badaczka przyjęła od władz miasta Zagrzebia nagrodę Zagrepcanka godine: „[...] Slavica Jakobović-Fribec je nagradu dobila po odluci Gradske skupštine za osmišljavanje programa i pokretanje »Dana Marije Jurić Zagorke« koji su održani u Zagrebu povodom obilježavanja 50. godišnjice smrti prve profesionalne hrvatske novinarke i najčitanije književnice — Marije Jurić Zagorke”. <https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/slavica-jakobovic-fribec-zagrepcanka-godine/686> [dostęp: 31.10.2021].

20 Jakobović Fribec współuczestniczy w organizacji corocznych obchodów, m.in. opracowując po Zagrzebiu śladami Zagorki (opracowała przewodnik, wydany także w języku angielskim). Zob. S. Jakobović Fribec, 2008: *Vodič Zagorkinim tragom kroz Zagreb*. Zagreb, Centar za ženske studije. Zob. S. Jakobović Fribec, 2011: *Zagreb in...* Wraz z Mašą Grdešić (także autorką wielu artykułów na temat Zagorki; absolwentką kroatystyki i literatury komparatywnej na zagrzebskim uniwersytecie, gdzie jest zatrudniona) redagowała tomy pokonferencyjne, będące pokłosiem spotkań naukowców w ramach Dni Mariji Jurić Zagorki.

21 Centrum założyły: Aida Bagić, Rada Borić, Nadežda Čaćinović, Sanja Iveković, Željka Jelavić, Biljana Kašić, Jasmina Lukić, Nela Pamuković, Karmen Ratković, Vesna Teršelić, Neva Tölle i Maja Uzelać. Zob. <http://zenstud.hr/o-nama/povijest/> [dostęp: 31.10.2021]. CŽS wydaje własne książki, a od 1998 roku także czasopismo „Treća”, którego redaktorkami naczelnymi są Željka Jelavić oraz Nataša Govedić.

22 Wcześniej siedziba mieściła się w Zagrzebiu pod adresem Berislavićeva 12.

23 Drugi to antydyskryminacyjny program Žena je više.net, prowadzony we współpracy ze stroną słoweńską i serbską. Zob. <http://zenajevise.net/ad-acte-anti-discrimination-actions-towards-equality-of-women-and-men/> [dostęp: 31.10.2021].

się w dawnym mieszkaniu Zagorki, pod zagrzebskim adresem Dolac 8, została udostępniona zwiedzającym po tym, jak władze miejskie odkupiły lokal od spadkobierców Zagorki i przekazały go do użytku organizacji. Działania związane z chorwacką autorką, zainicjowane w pięćdziesiątą rocznicę jej śmierci, po otwarciu Izby zaczęły być prowadzone na większą skalę. Z myślą o pielęgnowaniu, badaniu i promocji dziedzictwa Zagorki w miejscu tym CŽS prowadzi działalność dokumentalno-informacyjną oraz edukacyjną i kulturalną²⁴. Oprócz organizowanych corocznie Dni Mariji Jurić Zagorki²⁵, upamiętniających kolejne rocznice jej śmierci, CŽS obchodzi także jej urodziny, a w każdy trzeci czwartek miesiąca zaprasza na publiczne wykłady na temat Zagorki oraz literatury kobiecej. Ponadto Centrum uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych takich jak Noc Muzeów, wydaje tomy pokonferencyjne, będące pokłosiem Dni Mariji Jurić Zagorki, odpowiada za zgromadzone zbiory i wyposażenie mieszkania²⁶.

Wychodząc naprzeciw pilnej potrzebie uporządkowania spuścizny Zagorki oraz literatury jej dotyczącej, CŽS na stronie programu poświęconego Mariji Jurić, oprócz wspomnianej już *Biografii (Kronologija života i rada)*, zapoczątkowało tworzenie *Bibliografii (Bibliografija)*, która miałaby obejmować drukowany dorobek autorki z zakresu pisarstwa i dziennikarstwa, a także materiały, które powstały w efekcie studiowania tego dorobku. Sporą część literatury zaprezentowanej na stronie stanowią teksty pochodzące ze wspomnianych tomów pokonferencyjnych wydawanych przez CŽS. Publikacje te uznano za wymierny wskaźnik wiedzy na temat Zagorki i jej spuścizny. W *Bibliografii* z powodu większej dostępności danych dotyczących twórczości Zagorki pierwszeństwo zyskały właśnie opracowania jej dorobku. Zawartość strony, służąca również jako punkt odniesienia dla rozrastającej się kolekcji biblioteki CŽS, miała być stale wzbogacana, jednak — co podkreślili autorzy spisu — dokończenie tego dzieła wymagałoby systematycznej pracy badawczej, przy odpowiednim wsparciu

24 We współpracy Hrvatskog novinarskog društva z CŽS zostały zdigitalizowane dokumenty z okresu 1910—1957, które dotyczą aktywności Zagorki w ramach organizacji zrzeszającej dziennikarzy. Zob. <http://zagorka.net/arhivski-fond-mjz/> [dostęp: 31.10.2021]. Dyrektor wykonawcza CŽS Nataša Medved przypomina, że zbiory opracowane przez CŽS („dviije Zbirke M. J. Zagorke”) decyzją ministerialną trafiły do rejestru dóbr kultury. Zob. G. Borković, 2017: *Trženje Zagorke*. Dostępne w Internecie: <https://www.portalnovosti.com/trzenje-zagorke> [dostęp: 31.10.2021].

25 Pełna nazwa tego wydarzenia to Kulturno-znanstvena manifestacija Dani Marije Jurić Zagorke.

26 Przekazane organizacji przez miasto mieszkanie składa się obecnie z Izby Pamięci ze stałą kolekcją (meble i przedmioty użytkowane przez Zagorkę, liczne edycje jej prac), centralnej przestroni, w której odbywają się wykłady i inne wydarzenia publiczne, oraz specjalistycznej biblioteki CŽS. Zob. <http://zagorka.net/o-nama/> [dostęp: 31.10.2021].

finansowym²⁷. Nowością na internetowej stronie projektu jest zakładka *Zagorkin trezor*, gdzie gromadzone i archiwizowane są „zanimljive i zaboravljene povijesne podatke i anegdote vezane uz osebnjini život, umjetnički imaginarij i politički rad ove književnice, pionirke feminizma i prve novinarke u Hrvatskoj”²⁸.

Dokonująca się w ostatnich latach systematyczna nobilitacja twórczości Zagorki²⁹ wiąże się z lawinowym wręcz przyrostem różnorodnych kulturalnych inicjatyw, mających służyć postulowanej w 1988 roku przez Lydię Sklevicky rehabilitacji Zagorki³⁰. Powrót do przerwanej wojną tendencji z lat 80. można zaobserwować już w 1994 roku, kiedy jedna z bibliotek miejskich w Zagrzebiu została nazwana imieniem Zagorki³¹. Jej imię zyskała także najbardziej prestiżowa nagroda dziennikarska w Chorwacji, wręczona po raz pierwszy w 1995 roku frontowemu biuletynowi „Vukovarske novine”³².

Spośród nowszych przedsięwzięć inspirowanych postacią Zagorki warto wymienić blog *Zagorkin kutak*, którego genezę zdeterminowała „ljubav prema literarnom izričaju Marije Jurić Zagorke i onome što ona predstavlja”. Powstał on przede wszystkim z myślą o umożliwieniu wirtualnych spotkań wielbicielom jej twórczości oraz przekonaniu do niej młodszych pokoleń, miał także służyć gromadzeniu i digitalizacji istniejącej bazy danych, wymianie rzadkich książek

27 *Bibliografija* od dłuższego czasu nie była aktualizowana (najnowsze pozycje pochodzą z 2009 roku). Zob. <http://zagorka.net/bibliografija/> [dostęp: 31.10.2021].

28 <https://zagorka.net/kategorija/zagorkin-trezor/page/3/> [dostęp: 31.10.2021]. Pierwsze bogato ilustrowane zapisy pochodzą z kwietnia 2020 roku. Ich autorką jest Ana Zbiljski — voditeljica Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke.

29 Nada Kujundžić mówi o przekształcaniu Zagorki w swoistą ikonę feminizmu. Zob. N. Kujundžić, 2011: „*Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj, / Tko je najboljši u zemlji svoj?*”: bajka o Snjeguljici kao intertekst Zagorkinih „*Plamenih inkvizitora*”. W: M. Grdešić, ur.: *Malleus maleficarum...*, s. 54.

30 W dalszej części artykułu zostaną wymienione tylko niektóre z nich.

31 Założona w 1954 roku, wcześniej nazywała się Gornji grad, a ze względu na swoje położenie — Krvavi most 2. Biblioteka gromadzi wiedzę na temat życia i twórczości Zagorki, a także innych instytucji będących w posiadaniu takiej wiedzy. Zajmuje się ponadto pozyskiwaniem artefaktów związanych z Zagorką. Placówka współpracuje z Wydziałem Filozoficznym Uniwersytetu w Zagrzebiu (reprezentowanym przez Mašę Grdešić), dzięki czemu wzbogaciła swoje zbiory o prace studentów, poświęcone fenomenowi Zagorki. Szczególną zdobycz stanowią oryginalne listy Zagorki pisane do Nady Volarić — wieloletniej współpracownicy, której podyktowała wiele ze swoich dzieł. Biblioteka posiada także w swych zasobach portret Zagorki, подарowany przez artystę malarza Gorana Vilicia. Zob. <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-marije-juric-zagorke/o-knjiznici-662/osnovni-podaci16582/16582> [dostęp: 31.10.2021]; <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-marije-juric-zagorke/marija-juric-zagorka-37508/37508> [dostęp: 31.10.2021].

32 Hrvatsko novinarsko društvo przyznaje ją w kategorii prasa, radio, telewizja (z czasem rozszerzono ją o dziennikarstwo internetowe i śledcze).

i udostępnianiu zebranych informacji na temat Zagorki. Twórczość chorwackiej autorki miała być analizowana na drodze ogólnie pojętej wymiany myśli i stanowić inspirację dla artystów, skutkującą kreacją osnutą wokół postaci Zagorki i bohaterów jej książek³³. Mimo że od pewnego czasu nieaktualizowany i w wielu miejscach niedokończony, blog porządkuje dane, których nie objęła przygotowana przez CŽS *Biografia i Bibliografia*³⁴, między innymi dotyczące obecności Zagorki we współczesnej przestrzeni medialnej. Przybliży także treść poszczególnych jej utworów. W zakładce *Multimedia* zostały odnotowane cztery różne realizacje: rock opera *Grička vještica*³⁵, film dokumentalno-fabularny *Zagorka*³⁶, spektakl tańca współczesnego *Excuse me, do you know where Marija Juric Zagorka Street is?*³⁷ oraz film dokumentalny o Zagorce z cyklu *Povijest ženskim rukopisom*³⁸. Brakuje natomiast informacji na temat późniejszych produkcji³⁹.

33 Zob. <https://zagorkinkutak.wordpress.com/about/> [dostęp: 31.10.2021].

34 Zob. ibidem.

35 Opera *Grička vještica*, której inspiracją była słynna powieść Zagorki o takim samym tytule, miała premierę w 1979 roku w Zagrzebskim Teatrze Miejskim Komedija (Zagrebačko gradsko kazalište Komedija). Jej autorami byli Ivica Krajač, Karlo Metikoš oraz Miljenko Prohaska, spektakl zaś wyreżyserował Vladimir Štefančić. W tym samym roku została wydana przez Jugoton na płycie (w 2012 roku wznowiona przez Croatia Records). Zob. <https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/gricka-vjestica/> [dostęp: 31.10.2021].

36 Film z 2008 roku, według scenariusza i w reżyserii Biljany Čakić-Veselić, przedstawia zmagania Zagorki, począwszy od jej nieszczęśliwego dzieciństwa, aż po śmierć w niewyjaśnionych okolicznościach. Szczególną wartość filmu stanowią rzadko udostępniane zdjęcia archiwalne, które „sugestivno oživljuju vrijeme u kojemu je Zagorka živjela i povijesni kontekst u kojemu je djelovala”. Zob. <https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/zagorka/> [dostęp: 31.10.2021].

37 Premiera spektaklu autorstwa Katariny Đurđević odbyła się 22 listopada 2009 roku w ZKM (Zagrebačko kazalište mladih). Zob. <https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/excuse-me-do-you-know-where-marija-juric-zagorka-street-is/> [dostęp: 31.10.2021].

38 Dokumentalny film według scenariusza Nevenki Nekić powstał „u okviru Obrazovno-znanstvenoga i Dokumentarnoga programa HRT-a”, jako jeden z odcinków cyklu *Povijest ženskim rukopisom*, prezentującego sylwetki wybitnych kobiet, które zapisały się w chorwackiej historii. Zob. <https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/povijest-zenskim-rukopisom/> [dostęp: 31.10.2021].

39 W 2018 roku został Zagorce poświęcony jeden z odcinków popularnej serii *Hrvatski velikani* przygotowany dla HRT we współpracy z Chorwackim Instytutem Historii (Hrvatski institut za povijest) i CŽS. Warto także wspomnieć o planowanym już w 2009 roku serialu telewizyjnym, będącym adaptacją najsłynniejszej powieści Zagorki. Serial *Grička vještica*, do którego zdjęcia rozpoczęły się w 2017 roku, pomimo zakrojonej na szeroką skalę kampanii promocyjnej i ogromnego budżetu, ostatecznie nie powstał. Również niezrealizowany pozostaje pomysł utworzenia w Zagrzebiu muzeum nawiązującego do treści powieści, będący pochodną nieudanej produkcji serialowej. Zob. G. Borković, 2017: *Trženje Zagorke...*; <https://www.tportal.hr/vijesti>

Innym projektem związanym z Zagorką jest Towarzystwo Mariji Jurić Zagorki (Društvo Marije Jurić Zagorke). Powstało ono z przekształcenia Stowarzyszenia Kobiece Oko (Udruga Žensko oko) w styczniu 2008 roku, z inicjatywy stojącej na czele stowarzyszenia Dubravki Vidović, realizatorki adresowanych do wszystkich grup wiekowych projektów, które „potiču sjećanje na Zagorku i vrednovanje njena života i rada (snimanje dokumentarno-igranog filma Zagorka, pokretanje manifestacije Dani Marije Jurić Zagorke, pokretanje inicijative za otkup Zagorkina stana na Dolcu 8, kreiranje i izvođenje programa o Zagorki u Memorijalnom stanu i dr.)”. Z informacji zamieszczonej na nieistniejącej już stronie internetowej wynika, że Towarzystwo Mariji Jurić Zagorki było zaangażowane we wszystkie najbardziej popularne działania dotyczące tej postaci⁴⁰. W jego ramach funkcjonował także utworzony w 2010 roku Klub Zagorki (Klub Zagorke)⁴¹, skupiający jej miłośników (wówczas w liczbie kilkudziesięciu osób, ponadto członków honorowych będących osobami publicznymi), którzy podejmowali działania zmierzające do uczczenia pamięci pisarki⁴².

/clanak/hrt-odustao-od-snimanja-gricke-vjestice-20171121 [dostęp: 31.10.2021]. Wśród realizacji multimedialnych niewątpliwie powinny zostać wymienione także te z 2016 roku: w dniu urodzin pisarki wyszukiwarka Google wyświetlała okolicznościowe logo z jej rysunkową podobizną (Google Doodle), a w wyniku współpracy CŽS i stowarzyszenia Radiona.org powstał hologram postaci Zagorki. Zob. M. Mrakovčić, [online]: *Razbijanje barijera muzejskog postava*. Dostępne w Internecie: <https://www.kulturpunkt.hr/content/razbijanje-barijera-muzejskog-postava> [dostęp: 31.10.2021].

40 „Društvo Marije Jurić Zagorke organizira sljedeće programe i aktivnosti: šetnju *Zagorkinim tragom po Zagrebu*, odgojno-obrazovni performans *Susret sa Zagorkom*, predavanje *Čitamo Zagorkina pisma*, amatersku glumačku radionicu s temama iz Zagorkinih tekstova, novinarsku radionicu za polaznike treće životne dobi te izdavanje časopisa. Društvo aktivno sudjeluje u obilježavanju godišnjica Zagorkine smrti i rođenja”. <https://web.archive.org/web/20140929030525/http://drustvozagorke.com/index.php/o-nama/o-drustvu> [dostęp: 31.10.2021].

41 Najbardziej aktualny zapis dotyczący aktywności środowiska Towarzystwa Mariji Jurić Zagorki oraz Klubu Zagorki pochodzi z marca 2018 roku — zamieściła go na swoim profilu w mediach społecznościowych redaktor wydawanego przez Towarzystwo czasopisma „Zagorka”, Diana Kućinić, informując o odbywającej się w sto czterdziestą piątą rocznicę urodzin Zagorki premierze czwartego numeru pisma, połączonej z obchodami dziesiątej rocznicy działalności Towarzystwa i Klubu. Kućinić podkreśliła, że gdyby nie ich działalność, „ne bi bilo ni časopisa, ni puno drugih projekata i aktivnosti kojima čuvamo i istražujemo Zagorkin život i rad”. Dziękowała za współpracę stojącą na czele Towarzystwa Dubravce Vidović oraz autorkom tekstów składających się na zawartość pisma. Kućinić wyraziła także nadzieję, że uda się pozyskać fundusze i szybko przygotować jego kolejny numer (ten właśnie promowany udało się wydać „nakon par godina pauze”). Zob. <https://www.facebook.com/diana.kucinic> [dostęp: 31.10.2021].

42 Ważnym segmentem działalności Klubu, zrzeszającego także zagranicznych sympatyków pisarki, było pielęgnowanie pamięci o Zagorce, w tym gromadzenie wspo-

Towarzystwo współpracowało z wieloma instytucjami edukacyjnymi, kulturalnymi czy turystycznymi; na zarchiwizowanej w 2015 roku stronie internetowej zostały wymienione między innymi CŽS i Urząd ds. Równości Płci (Ured za ravnopravnost spolova)⁴³.

W 2021 roku z okazji urodzin Zagorki na stronie internetowej Vox Feminae w pełen humoru sposób przybliżono jej sylwetkę⁴⁴. W Zagrzebiu podczas piętnastej edycji Festiwalu Vox Feminae (2021) pojawiła się nowa trasa spaceru śladami Zagorki⁴⁵ oraz zainspirowany tą trasą filmik *Od ideala revolucionarka*, który powstał w ramach projektu „Women on Women”⁴⁶. Jesienią 2021 roku planowano natomiast wznowienie kultowego komiksu Andriji Maurovicia (w adaptacji Norberta Neugebauera) *Grička vještica*⁴⁷. Trzeba też wspomnieć o budzącym kontrowersje pomysłe, aby utworzyć w ścisłym centrum Zagrzebia Muzej Gričke vještice, którego otwarcie planowano na wiosnę 2021 roku⁴⁸.

mnien o niej samej i jej relacjach z innymi osobami. Zob. <https://web.archive.org/web/20140928113554/http://drustvozagorka.com/index.php/klub-zagorka> [dostęp: 31.10.2021].

43 Zob. <https://web.archive.org/web/20140929030525/http://drustvozagorka.com/index.php/o-nama/o-drustvu> [dostęp: 31.10.2021].

44 Zob. M. Benini, 2021: *Marija Jurić Zagorka — Ikona hrvatske popularne književnosti*. Dostępne w Internecie: <https://voxfeminae.net/strasne-zene/marija-juric-zagorka-ikona-hrvatske-popularne-knjizevnosti/> [dostęp: 31.10.2021].

45 Nową trasę, opartą na ciekawostkach z życia i twórczości Zagorki, zaproponowała Neda Novosel. W maju 2021 roku badaczka związana z Izbą Pamięci Mariji Jurić Zagorki oprowadziła grupę zainteresowanych po ścisłym centrum miasta. Zob. M. Čajdo, 2021: *Kratki film nedjeljom: Od ideala revolucionarka*. Dostępne w Internecie: <https://voxfeminae.net/kultura/kratki-film-nedjeljom-od-ideala-revolucionarka/> [dostęp: 31.10.2021].

46 Jest to animowana opowieść o Zagorce — „jednej od najważniejszych zagrebačkih novinarki i književnica”, autorstwa Pauli Skelin oraz Luki Čizmaka. Zob. M. Čajdo, 2021: *Kratki film...*

47 Premiera tego kolekcjonerskiego, liczącego 500 numerowanych egzemplarzy wydania, planowana była w galerii Klovičevi dvori w Zagrzebiu i wiele wskazywało na to, że zbiegnie się w czasie z obchodami Dni Mariji Jurić Zagorki. Wydawcą cyfrowo zrekonstruowanego komiksu, ukazującego się w latach 1962—1963, który obejmuje wyłącznie pierwszy z siedmiu tomów powieści Zagorki (*Kontesa Nera*), jest sarajewskie czasopismo „Bosona”, jednym z promotorów tej inicjatywy zaś — Miljenko Jergović. Zob. <https://www.zvono.eu/na-danasnji-dan-1873--rodjena-je-jedinstvena-marija-juric-zagorka-820> [dostęp: 31.10.2021].

48 Zob. Z. Vrabec Mojzeš, 2020: *Bandić bez odluke Skupštine naumio dati kulturno dobro za Muzej Gričke vještice*. Dostępne w Internecie: <https://www.nacional.hr/bandic-bez-odluka-skupstine-naumio-dati-kulturno-dobro-za-muzej-gricke-vjestice/> [dostęp: 31.10.2021].

W listopadzie 2021 roku po raz piętnasty odbyły się w Zagrzebiu Dni Mariji Jurić Zagorki⁴⁹. Cyklicznej imprezie, wspieranej przez Miejski Urząd ds. Oświaty, Kultury i Sportu (Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport) oraz Ministerstwo Kultury i Mediów (Ministarstvo kulture i medija), od lat niezmiennie towarzyszą wydarzenia upamiętniające postać patronki, takie jak składanie wieńca na jej grobie⁵⁰ czy spacerzy tematyczne. W ramach obchodów wręczano nagrody dla wyróżniających się studentów CŽS i prezentowano publikacje podsumowujące ubiegłoroczne obrady naukowo-literackie⁵¹, odbywały się również obrady okrągłego stołu⁵². Wyjątkowego charakteru nabierały spotkania jubileuszowe⁵³, wzbogacone o dodatkowe atrakcje, takie jak prezentacja okolicznościowych wydawnictw, filmów czy projektów multimedialnych⁵⁴. Centralną częścią obchodów Dni Mariji Jurić Zagorki do dziś pozostają jednak spotkania literacko-naukowe (*književno-znanstveni skup*), które przez ostatnie

- 49 W 2021 roku za organizację odbywającego się w ich ramach spotkania naukowego, którego temat brzmiał „Obrazovanje i rod: od emancipacije do komodifikacije”, odpowiadał CŽS i Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a także — po raz pierwszy — Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo Sveučilišta Sjever. Tematy wcześniejszych spotkań można znaleźć na stronach internetowych CŽS. Zob. <http://zagorka.net/kategorija/novosti/dani-mjz/> [dostęp: 31.10.2021].
- 50 Termin imprezy orientowany jest na rocznicę śmierci Zagorki, a więc 30 listopada; pierwsze obchody Dni Mariji Jurić Zagorki trwały od 26 listopada do 2 grudnia 2007 roku.
- 51 Ich adresy bibliograficzne można ustalić na podstawie strony internetowej CŽS. Zob. <http://zenstud.hr/izdavastvo/knjige/> [dostęp: 31.10.2021].
- 52 Obrady okrągłego stołu, toczone się w ramach obchodów pięćdziesiątej rocznicy śmierci Zagorki, miały na celu zdiagnozowanie bieżących problemów związanych z twórczością kobiet, statusem zawodowym artystek, badaczek oraz dziennikarek dawniej i dziś, a także realizację polityki równości płci w kulturze i mediach. Obrady odbyły się także w 2009 i 2011 roku. Zob. <https://web.archive.org/web/20070611193455/http://www.zenstud.hr/zagorka.htm> [dostęp: 31.10.2021].
- 53 Wśród interesujących wydarzeń niepowiązanych z rocznicami znajdują się m.in. wycieczka do Zagorja (2007), premierowa projekcja filmu Biljany Čakić Veselić (2008), promocja monografii Mariny Vujnović (2009). W 2010 roku Dubravka Vidović poprowadziła spotkanie z dziennikarką Dianą Kući, która wspominała przyjaciółkę Zagorki, Šteficę Vrbanić, połączone z czytaniem listów Zagorki. W 2012 roku odbyła się promocja komiksu *Zagorka: Biografija* Lei Kralj Jager, a pokój dziennikarzy (*novinarska soba*) w chorwackim parlamencie zyskał imię Zagorki; rok później dramaturg Vladimir Stojsavljević opowiedział o swojej sztuce *Zagorka na duplerici*, wystawionej w 2001 roku.
- 54 W sześćdziesiątą rocznicę śmierci Zagorki miała miejsce prezentacja książki *Coprnički ceh* pod redakcją Mladena Houški i Romany Mačković z Muzeum Sveti Ivan Zelina. W 2015 roku dwudziestolecie CŽS uczczono spektaklem *Vita i Virginia* na podstawie dramatu Eileen Atkins.

kilkanaście lat znacząco przyczyniły się do „zwiększenia produkcji tekstów o Zagorce”⁵⁵.

Pierwsze takie międzynarodowe spotkanie, zatytułowane „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe”, w całości poświęcone literackiej, dziennikarskiej i społeczno-kulturalnej działalności Zagorki oraz jej rodzimej i obcej recepcji, odbyło się w 2007 roku w ramach wspomnianej imprezy. Zostało ono zorganizowane przez CŽS we współpracy z Wydziałem Filozoficznym Uniwersytetu w Zagrzebiu (Odsjek za komparativnu književnost) oraz instytucje zrzeszające chorwackich dziennikarzy (Hrvatsko novinarsko društvo) i pisarzy (Hrvatsko društvo pisaca), pod patronatem miasta Zagrzebia. Wcześniej, w tym samym roku, w rocznicę urodzin Zagorki — z inicjatywy CŽS i Hrvatskog novinarskog društva — odbyła się konferencja prasowa, na której wyjaśniono kwestię spornej dotychczas daty przyjścia na świat Zagorki⁵⁶. Wybór miejsca spotkania z dziennikarzami nie był przypadkowy — Novinarski dom to siedziba najważniejszej chorwackiej organizacji zrzeszającej dziennikarzy, założonej w 1910 roku przy czynnym udziale Zagorki⁵⁷.

Zorganizowanym po raz pierwszy w 2007 roku interdyscyplinarnym spotkaniem literacko-naukowym pośrednio dążono do afirmacji programów studiów kobiecych w środowisku akademickim, co miało stanowić bodziec do rozpoczęcia multidyscyplinarnych badań nad rolą kobiet w historii oraz historią kobiet. Przede wszystkim jednak inicjowano w ten sposób waloryzację i rewaloryzację opusu Zagorki — pisarki, dziennikarki i aktywistki. Zamierzano wówczas dać impuls do dalszych badań nad rozproszonymi lub niepublikowanymi rękopisami oraz do usystematyzowania ich bibliografii i archiwizacji spuścizny po wygaśnięciu praw autorskich. Organizatorki nie tylko chciały przyczynić się do uznania znaczenia Zagorki w kulturze chorwackiej, lecz przyświecał im także zamiar przybliżenia większemu gronu odbiorców postaci Zagorki jako aktywistki zaangażowanej w walkę o prawa człowieka i prawa kobiet — ten aspekt jej działalności był bowiem wówczas zupełnie nieznan. Dzięki szerszej społecznej waloryzacji twórczości Zagorki miała ona stać się marką, która w przyszłości reprezentowałaby Chorwację na kulturalnej mapie Europy — tej samej, która

55 Zob. <http://zagorka.net/bibliografija/> [dostęp: 31.10.2021].

56 Dzięki ustaleniom Slavicy Jakobović Fribec wiadomo, że Zagorka przyszła na świat 2 marca 1873 roku, a na chrzcie otrzymała imię Marianna. Obecność innych dat w dokumentacji tłumaczy się w pełni świadomym działaniem samej Zagorki.

57 O zaangażowaniu Zagorki w powstanie organizacji świadczyć może m.in. jej przynależność do zarządu oraz wydana na jej nazwisko legitymacja członkowska z numerem drugim. Zob. <http://zagorka.net/biografija/> [dostęp: 31.10.2021]. Według innych, starszych źródeł instytucję powołała do życia Zagorka wraz ze swoim drugim mężem Slavkiem Amadejem Vodvaršką (właśc. Vodvařka, 1884—1914). Zob. S. Jakobović Fribec, M. Grdešić, 2008: *Riječ urednica...*, s. 7.

niegdyś dostrzegła w Zagorze pierwszą, a zarazem świetną dziennikarkę, wywodzącą się z tego regionu⁵⁸. Skutecznej realizacji tych ambitnych zamierzeń może dowodzić między innymi umieszczenie Zagorki — jako reprezentantki (wraz z Ivaną Brlić-Mažuranić⁵⁹) Chorwacji — na kulturowym Szlaku Pisarek⁶⁰, jaki powstaje z inicjatywy i pod przewodnictwem Forum Kultur Słowiańskich⁶¹. Spośród najnowszych przedsięwzięć zaś trzeba wymienić projekt, w którym Zagorka pojawia się obok Nikoli Tesli⁶².

Dyskurs dotyczący Zagorki i jej twórczości, rozwijający się z niezwykłą intensywnością od początku tego stulecia, niewątpliwie wyznacza kolejny etap w badaniach literatury kobiecej w Chorwacji. Śledząc wypowiedzi na temat pisarstwa kobiet⁶³, można zauważyć, że podjęcie dyskusji nad twórczością Za-

58 Zob. <https://web.archive.org/web/20070611193455/http://www.zenstud.hr/zagorka.htm> [dostęp: 31.10.2021].

59 Aktualnie obie pisarki wzbudzają największe zainteresowanie chorwackich badaczy i krytyków; dzięki najnowszym badaniom zmienia się pozycja ich twórczości w literackim kanonie. Zob. M. Grdešić, 2021: *The Gender of Croatian Modernity: Marija Jurić Zagorka and Ivana Brlić-Mažuranić*. W: K. Mihurko Poniž, B. Dojčinović, M. Grdešić, eds.: *Defiant Trajectories: Mapping out Slavic Women Writers Route*. Ljubljana, Cultural Tourist Association Women Writers Route & International Foundation — Forum of Slavic Cultures, s. 10—21. Dostępne w Internecie: https://www.fsk.si/wp-content/uploads/2021/03/WWR_DefiantTrajectories.pdf [dostęp: 31.10.2021].

60 Szlak, poświęcony życiu i twórczości europejskich pisarek przełomu XIX i XX wieku, których postawa miała decydujący wpływ na ustanowienie równości płci, będzie ubiegał się o status szlaku kulturowego Rady Europy. Zob. <https://www.fsk.si/pl/partnerzy/szlak-pisarek/> [dostęp: 31.10.2021].

61 Forum Kultur Słowiańskich (FSK) jest międzynarodową organizacją non profit, której idea narodziła się w środowisku działaczy kultury na początku XX wieku. Jej misją jest pobudzenie kreatywności kultur słowiańskich. Zob. <https://www.fsk.si/pl/o-nas/> [dostęp: 31.10.2021].

62 W połowie października 2021 roku CŽS poinformowało o projekcie „Lako i razumljivo — Zagorka i Tesla za sve”, którego koordynatorem jest Udruga za samozastupanje, a partnerami CŽS i Tehnički muzej Nikola Tesla. Celem projektu jest „produkcja dviju edukativnih i kreativnih brošura o radu i životu Marije Jurić Zagorke i Nikole Tesle, a s ciljem stvaranja lako razumljivog sadržaja, prilagođenog osobama s intelektualnim teškoćama”. Zob. <http://zenstud.hr/projekti/zene-i-tehnika-prema-rodno-ukljucivom-muzeju/> [dostęp: 31.10.2021].

63 Do tekstów najczęściej przywoływanych w dyskusji nad literaturą kobiecą w Chorwacji należą m.in.: H. Sablić Tomić, 2000: *Ljepša polovica književnosti 1990-tih*. „Republika”, br. 3—4, s. 46—56; J. Lukić, 2003: *Žensko pisanje i žensko pismo u devedesetim godinama*. „Sarajevske sveske”, br. 2. Dostępne w Internecie: <http://sveske.ba/en/content/zensko-pisanje-i-zensko-pismo-u-devedesetim-godinama> [dostęp: 31.10.2021]; A. Zlatar, 2005: *Kto jest spadkobiercą literatury kobiecej?* J. Supińska-Biernacka, tłum. W: K. Pieniążek-Marković, G. Rem, B. Zieliński, red.: *Widzieć Chorwację. Panorama literatury i kultury chorwackiej 1990—2005*. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 272—288.

gorki i przywrócenie jej utworów do obiegu czytelniczego na nowych prawach, w pełni zgodne z duchem współczesnej humanistyki, przypada na moment krytyczny i rekompensuje pewien deficyt⁶⁴. Wyczerpanie tematyki wojennej, zarówno w zakresie praktyki literackiej, jak i obsługującej ją teorii, w zderzeniu z mechanizmami nasilającej się komercji czyni potrzebę sięgnięcia do przeszłości bardziej zrozumiałą. Gest ten, zapośredniczony przez zmianę sposobu myślenia o literackim kanonie, wiązał się z odkrywaniem przez chorwackie feministki własnych korzeni; badaczkom wydobywającym Zagorkę z cienia przyświecał zamiar jej rehabilitacji, oczywistej w obliczu dokonań autorki na polu walki o równouprawnienie kobiet. Ponownie odkryta, zachwycała aktualnością, konkurencyjną wobec globalnych tendencji naszych czasów i inspirującą do naukowych eksploracji przeprowadzanych przede wszystkim z wykorzystaniem narzędzi oferowanych przez krytykę feministyczną⁶⁵. Atrakcyjności Zagorki — jej biografii i twórczości — jako materiału do badań w duchu gender trudno

64 Tezę o schyłku pisarstwa kobiecego wysunęła Jagna Pogačnik, sugerując go już tytułem swojej wypowiedzi. Porównanie praktyki literackiej z lat 80., a więc czasu intensywnego rozwoju myśli feministycznej w Jugosławii, z osiągnięciami lat 90. i pierwszej dekady XXI wieku, uwzględniające terminologiczne niuanse generowane przez kategorię *žensko pismo*, wypada na niekorzyść twórców najnowszych, skutecznych komercyjnie, które cierpią jednak na niedostatek ideologicznego zaangażowania, niegdyś oczywistego. Pogačnik lata 80. określa mianem złotego okresu chorwackiego pisarstwa kobiecego, w którym feministyczna teoria pokrywała się z praktyką. Rozkwit ten został przerwany wybuchem wojny domowej w latach 90. i powrotem narracji patriarchalnej, przez co kontynuacji przedwojennej atmosfery intelektualnej należy szukać w środowisku emigrantów (często przymusowych). Pomimo dość licznej reprezentacji kobiet w tej grupie, a także zaangażowania pisarek w „reafirmację” prozy autobiograficznej i ich wkładu w *ratno pismo*, Pogačnik ostatnią dekadę XX wieku uznaje za czas swojej marginalizacji pisarstwa kobiecego. Włączenie do tego zestawienia pierwszego dziesięciolecia XXI wieku pozwala dostrzec, że dla pisarstwa kobiecego przełomu tysiącleci właściwy jest brak jakiegokolwiek wspólnego konceptu i dialogu piszących. Tym, co zdaniem Pogačnik najlepiej charakteryzuje najnowszą prozę kobiecą, jest jej „raspršenost, raznolikost i neuniformiranost”. Szczególnie ciekawa w kontekście dzisiejszej popularności Zagorki jest konstatacja, że podczas gdy współczesne pisarstwo kobiet w Chorwacji doznaje uwstecznienia względem dyskursu feministycznego, przybiera on kompensującą ów regres postać teorii i krytyki, a także aktywności organizacji kobiecych. Zob. J. Pogačnik, 2012: *Kraj feminizma i ženskog pisma*. Dostępne w Internecie: http://aquilonis.hr/dodaci/pisci_na_mrezi/pogacnik_zensko-pismo.pdf [dostęp: 31.10.2021].

65 Popularność Zagorki jako obiektu naukowych dociekań nie przełożyła się dotychczas na wyraźną zmianę nastawienia historyków, którzy nadal plasują ją poza kanonem, co wykazała w swoich badaniach Jelena Đorđević. Badaczka zauważa, że w nowszych publikacjach prezentujących historię literatury Zagorka pojawia się częściej niż w starszych, jednak nadal postrzegana jest przede wszystkim jako autorka literatury popularnej. Zob. J. Đorđević, 2021: *Preispitivanje položaja...*, s. 445.

zaprzeczyć, stanowi ona bowiem żywą egzemplifikację wielu feministycznych klisz; jej awangardowość herstorycznie fascynuje, tym bardziej że mamy do czynienia ze świadomym mitologizowaniem historii osobistej. Artystka intrygująca pozostaje także w określających ją dychotomiach i swojej enigmatyczności⁶⁶.

W świadomości polskich czytelników Zagorka siłą rzeczy pozostaje nieobecna, mimo że jej debiutancka powieść *Roblje* (1899), przetłumaczona na polski przez Romana Zawilińskiego⁶⁷, ukazywała się w odcinkach na łamach krakowskiego dziennika „Nowa Reforma” już rok po chorwackiej premierze⁶⁸. Tłumacza skontaktował z Zagorką przypuszczalnie Ksaver Šandor Gjalski lub Ante Radić. Według relacji samej autorki Zawiliński pojawił się osobiście zaraz po chorwackiej premierze wydawniczej utworu, by prosić o pozwolenie na przekład⁶⁹. Niewielka powieść, która w integralnej formie (po swoim felietonowym debiucie na łamach dziennika „Obzor”, gdzie Zagorka była wówczas zatrudniona) zaistniała dzięki finansowemu wsparciu biskupa Josipa Juraja Strossmayera, stanowi ciekawy przypadek wśród bogatej twórczości Zagorki. W przeciwieństwie do powstających w okresie późniejszym powieści historycznych odnosi się bowiem bezpośrednio do uwarunkowanych politycznie, bieżących problemów społecznych⁷⁰. Ze względu na wyraziście antywęgie-

66 Neda Novosel swoją pracą dowodzi, że pomimo wieloletnich badań postać Zagorki ciągle skrywa wiele tajemnic. W rozmowie z 2021 roku badaczka zasugerowała, że mogła dokonać nowego odkrycia. Zob. M. Čajdo, 2021: *Kratki film...*

67 Roman Zawiliński (1855—1932) — dialektolog i etnograf, dydaktyk i pedagog, popularyzator idei upowszechniania czystości i poprawności języka polskiego, założyciel, redaktor i wydawca „Poradnika Językowego”. Absolwent filologii słowiańskiej na uniwersytecie w Wiedniu i filologii polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 1898—1899 przebywał w Pradze. W latach 1899—1902 na łamach krakowskiej „Nowej Reformy” Zawiliński publikował tzw. *Listy słowiańskie*, w których informował o sytuacji Słowian zamieszkujących Austro-Węgry, po wojnie założył w Krakowie Towarzystwo Słowiańskie. Fascynacja słowiańszczyzną zaowocowała przyjaźniami z innymi slawistami i naukowcami europejskimi. Utrzymywał bliskie kontakty m.in. z Ksawerem Šandorem Gjalskim, Vatroslavem Jagiciem, Ante Radićem. Zob. <https://poradnik-jezykowy.uw.edu.pl/page/editors> [dostęp: 31.10.2021]; M. Kurzeja-Świątek, 2012: *Roman Zawiliński. „Małopolska”*, t. 14, s. 308—311.

68 Zob. M. Jurić (Zagorka), 1900: *Niewolnicy*. R.Z., tłum. „Nowa Reforma”, nr 62, s. 1. Powieść została podzielona na 25 odcinków, które ukazywały się w kolejnych numerach, począwszy od 17 marca. Według jednej z relacji Zagorki, polski przekład jej powieści przybrał również postać książki. Ponadto pojawiają się informacje o przekładzie na język czeski (wydrukowanym w Pradze) i rosyjski. Zob. [M. Jurić] Zagorka, 1953: *Kako je bilo*. Beograd, Izdanie redakcije Zabavnog romana, s. 61; S. Lasić, 1986: *Književni počeci...*, s. 77; M. Vujnović, 2009: *Forging the Bubikopf Nation...*, s. 91.

69 Zob. [M. Jurić] Zagorka, 1953: *Kako je...*, s. 61.

70 Antonina Kurtok podkreśla, że *Roblje* różni się od dominujących w dorobku Zagorki „powieści historycznych w stylu Šenoi”; podobnie jak słynny tekst-protest *Egy percz!*, opublikowany w 1896 roku w dzienniku „Obzor”, „w całości została ona poświęcona

ską wymowę utworu Zagorkę określono mianem *mađarožderka*⁷¹ i domagano się jej aresztowania w związku z niebezpieczeństwem wzniesienia powstania⁷². Po raz kolejny miała szansę dać się zapamiętać czytelnikom „Nowej Reformy” w 1908 roku, z okazji dziesięciolecia pracy dziennikarskiej. Niechętnie fetowana w macierzystej redakcji dziennika „Obzor”, doczekała się licznych artykułów na swój temat w prasie zagranicznej, w tym polskiej⁷³. Prawdopodobnie na fali popularności wywołanej jeszcze przez powieść *Roblje* publicystyczne teksty Zagorki były tłumaczone na obce języki (również polski), podczas

sytuacji na kolei: problemowi posługiwania się językiem węgierskim w tej instytucji, konfliktom, do jakich dochodziło na dworcach i w pociągach między pasażerami a pracownikami kolei [...]”. Zagorka, wypowiadając się przeciwko próbom asymilacji chorwackiego i węgierskiego środowiska kolejarzy (m.in. przez delegowanie pracowników za granicę, gdzie zawierali mieszane małżeństwa), odwoływała się wprost do doświadczeń osobistych. Zob. A. Kurtok, 2019: *Kulturalne i literackie konteksty relacji chorwacko-węgierskich w XIX i XX wieku*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 144—145, 148—149.

- 71 Zagorka cytuje reakcję prasy węgierskiej: „Ovaj roman hrvatske mađarožderke ogorčava i onako neprijateljsko osjećanje hrvatskog naroda prema mađarskoj vladi. [...] Taj roman prikazuje, da Mađari Hrvate okivaju u lance ropstva i odnarođuju ih svojem jeziku i hrvatskom duhu”. Według jej słów, w dalszym ciągu obszernego artykułu mowa jest o krytyce pod adresem chorwackich władz, które dopuszczają do sprzedaży powieści, która „može dovesti do toga, da bi se moglo očekivati svašta”. Zob. [M. Jurić] Zagorka, 1953: *Kako je...*, s. 63.
- 72 Debiut Zagorki nieprzypadkowo nosił tytuł *Roblje* — przełom XIX i XX wieku to czas gwałtownego wzrostu świadomości społecznej, okres walki o prawa człowieka, która w zależności od kontekstu przybiera różne kształty (walki o prawa kobiet, prawa pracownicze i inne) oraz (zwłaszcza na gruncie słowiańskim) ponownego, neoromantycznego w duchu, nasilenia dążeń narodowowyzwoleńczych. Powieść oburzyła węgierskich polityków; pozostałością po emocjach wywołanych debiutancką prozą Zagorki jest anonimowy artykuł, jaki ukazał się w czerwcu 1902 roku na łamach „Magyar Ország”. Zob. M. Vujnovic, 2009: *Forging the Bubikopf Nation...*, s. 91.
- 73 We wspomnieniach wydanych w osiemdziesiątą rocznicę jej urodzin Zagorka podkreśla ogromne zainteresowanie obcej prasy kobietą — dziennikarką, jako przykład wskazuje m.in. „Nową Reformę”. Zob. [M. Jurić] Zagorka, 1953: *Kako je...*, s. 33. Podobnie jak w odniesieniu do chorwackiej przestrzeni kulturowej, by zweryfikować informacje dotyczące kontaktów Zagorki z Polakami przypadających na lata jej największej aktywności, których źródłem (najczęściej jedynym) są autobiograficzne wypowiedzi Zagorki, niezbędne wydają się systematyczne i kompleksowe studia. Niniejszy artykuł, wskazując zarówno nieścisłości zawarte w przekazie Zagorki (por. przyp. 68 i 74), jak i luki w polskich opracowaniach (zob. *Bibliografia literatur zachodnio- i południowosłowiańskich w Polsce okresu międzywojennego*, 1984. Zespół Pracowni Literatur Zachodnio- i Południowosłowiańskich Instytutu Słowianoznawstwa PAN, oprac. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s. 371), jedynie sygnalizuje ich potrzebę.

gdy ich autorka wygłaszała wykłady na kolejnych Zjazdach Dziennikarzy Słowiańskich⁷⁴.

W 1931 roku polska prasa kobieca (warszawskie tygodniki „Kobieta Współczesna”⁷⁵ oraz „Wiadomości Kobiece”⁷⁶) upamiętniła jubileusz trzydziestolecia pracy dziennikarskiej Zagorki. Wydaje się znaczące, że przebywający wówczas w Warszawie jej rodak, Julije Benešić, uznawany za ambasadora jugosłowiańskiej kultury w Polsce, pominął to zdarzenie w swoich wspomnieniach. Inicjator słynnej „Biblioteki Jugosłowiańskiej” postać Zagorki przywołał w zupełnie innym kontekście, z jednej strony powielając opinię na temat jej twórczości, ukształtowaną niegdyś przez niechętnych jej krytyków, z drugiej zaś — z zastrzeżeniem, że chodzi o literaturę popularną — uznając talent do kreowania poczytnych fabuł⁷⁷. Nowe, powojenne realia zatariły pamięć o Zagor-

74 Zagorka mówi o swoim udziale „na Kongresu Sveslavenskih novinara u Ljublani, Varšavi i Pragu”, jednak jedyny polski Zjazd Dziennikarzy Słowiańskich odbył się w Krakowie w 1899 roku (o tym mieście Zagorka wspomina z kolei w kontekście wykładu wygłoszonego na zaproszenie Ligii Kobiet Słowiańskich). Zob. [M. Jurić] Zagorka, 1953: *Kako je...*, s. 39. Rok wcześniej dziennikarze spotkali się w Pradze (ponownie w tym mieście zagościli na ostatnim Zjeździe w 1912 roku; również w Lublanie doszło do dwóch spotkań — w 1902 i 1908 roku). „Od roku 1894, gdy odbył się pierwszy Międzynarodowy Kongres Prasy w Antwerpii, w różnych miastach europejskich corocznie były organizowane kongresy skupiające po kilkuset dziennikarzy z różnych krajów. Udział dziennikarzy galicyjskich czy — szerzej — słowiańskich był w nim znikomy, ale kongresy te stały się inspiracją do podjęcia przez zamieszkujące monarchię habsburską narody słowiańskie inicjatywy organizowania podobnych zjazdów dziennikarzy słowiańskich”. Zob. A. Świątek, 2020: *II Zjazd Dziennikarzy Słowiańskich w Krakowie w 1899 roku*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne 147”, z. 2, s. 375—376.

75 Zob. Z. Marković, 1931: *Jubileusz chorwackiej pisarki pani Zagorki*. „Kobieta Współczesna”, nr 30 (27 IX), s. 16.

76 W piśmie przedstawiono Zagorkę jako utalentowaną patriotkę, kobietę wielkiego serca i umysłu. Podkreślono szczególnie jej zaangażowanie w walkę o prawa kobiet, prowadzoną w ramach redagowania czasopisma „Ženski list”. Zob. M. Vujnović, 2009: *Forging the Bubikopf Nation...*, s. 186. Artykułu nie odnotowuje *Bibliografia literatur zachodnio- i południowosłowiańskich w Polsce okresu międzywojennego* (por. s. 371).

77 W prozie wspomnieniowej Benešicia nazwisko Zagorki zostało wykorzystane, by wyrazić opinię na temat twórczości popularnego w okresie międzywojennym Antoniego Marczyńskiego: „To taka Zagorka z nieco większym talentem, inaczej mówiąc: śmieć (z artystycznego punktu widzenia). Mimo wszystko czytałem z żywszym zainteresowaniem niż wielu klasyków”. J. Benešić, 1985: *Osiem lat w Warszawie (kronika)*. D. Cirlić-Straszyńska, tłum. H. Kirchner, wybór, posłowie, biogramy. Warszawa, Czytelnik, s. 124. Dorobek Antoniego Marczyńskiego (1899—1968) liczy kilkaset nowel, humoresek i felietonów, kilkadziesiąt scenariuszy oraz ponad czterdzieści powieści (głównie romansów przygodowo-sensacyjnych z wątkiem erotycznym, często utrzymanych w konwencji humorystycznej, z których najbardziej popularne były wielokrotnie wznawiane i tłumaczone m.in. na język angielski, niemiecki i francuski).

ce — dziennikarce, gdyż w tej roli pozostawała ona wtedy praktycznie nieobecna. W ostatnich latach swojego życia, przypadających na paradoksalne rozpięcie kultury jugosłowiańskiej pomiędzy otwarciem na Stany Zjednoczone a krytyką kapitalizmu, Zagorka borykała się z obojętnością nowych władz⁷⁸. Transfer dóbr kultury w tym czasie skutecznie uniemożliwiały napięte stosunki dyplomatyczne Jugosławii z krajami socjalistycznymi, nadal zależnymi od ZSRR. Również pośmiertny renesans popularności beletrystyki Zagorki nie przełożył się na wspieraną instytucjonalnie promocję tej twórczości poza granicami Jugosławii i ostatecznie nie znalazła ona swojego promotora wśród polskich tłumaczy⁷⁹.

Kilkunastoletniej chorwackiej tendencji do postrzegania Zagorki w kategorii fenomenu nie odzwierciedliły jeszcze badania polskich slawistów południowych. Prawdopodobnie nieprzypadkowo jako pierwsza postacią Zagorki zainteresowała się Dominika Kaniecka, w momencie konstytuowania przedmiotowego fenomenu blisko związana ze stolicą Chorwacji⁸⁰. Badaczka skonfrontowała twórczość Zagorki i Augusta Šenoi, a rezultaty tej konfrontacji zaprezentowała w 2011 roku w Zagrzebiu, gdzie rok później zostały także opublikowane⁸¹. W rodzimych opracowaniach naukowych Zagorka występowała dotychczas najczęściej jako autorka pierwszej powieści kryminalnej⁸². Inaczej spójrzała na tę postać Antonina Kurtok, badając kulturowy kontekst relacji chorwacko-węgierskich

Zob. http://encyklopediafantastyki.pl/index.php?title=Antoni_Marczy%C5%84ski [dostęp: 31.10.2021].

- 78 Autobiografia Zagorki z 1947 roku dokumentuje niechęć władz, rzekomo oskarżających kobietę. Zob. M. Jurić Zagorka, 1997: *Što je moja krivnja?* W: V. Brešić, prir.: *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb, AGM, s. 451—499.
- 79 Zob. L. Małczak, 2013: *Croatia. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944—1989*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- 80 W latach 2004—2007 Dominika Kaniecka pracowała na Uniwersytecie w Zagrzebiu jako lektor języka polskiego, jednocześnie aktywnie uczestniczyła w promocji kultury polskiej w Chorwacji (w latach 2007—2008 z ramienia Ambasady RP w Zagrzebiu). Zob. <https://ifs.filg.uj.edu.pl/dominika-kaniecka> [dostęp: 31.10.2021].
- 81 Zob. D. Kaniecka, 2012: *Šenoin i Zagorkin Zagreb. Književna kreacija staroga Zagreba — pokušaj usporedbe*. W: A. Dremel, ur.: *Širom svijeta: o Zagorki, rodu i prostoru. Radovi sa znanstvenog skupa „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe — Grad, granica, geografija“ održanog 25. i 26. studenog 2011. u Zagrebu u okviru petih Dana Marije Jurić Zagorke*. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 15—30.
- 82 Przykładem takiego podejścia do Zagorki mogą być dwie prace naukowe, o całkowicie odmiennym charakterze, które powstały niezależnie od siebie, w różnym czasie i miejscu: praca magisterska Marty Bagińskiej, zatytułowana *Kobieca powieść kryminalna w Chorwacji. Próba diagnozy w oparciu o wybrane utwory M. Jurić Zagorki, I. Vrkljan i A. Đokić*, obroniona w 2016 roku w Katedrze Sławistyki na Uniwersytecie Gdańskim, oraz rozprawa doktorska Pauliny Kudzin *Śledztwo w sprawie płci. Po-etyka prozy kryminalnej chorwackich autorek XX i XXI wieku*, obroniona w 2019 roku w Instytucie Filologii Słowiańskiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

w minionych dwu stuleciach⁸³. Szerszej publiczności Marija Jurić została w ostatnim czasie przedstawiona jako „pierwsza dziennikarka z Chorwacji”⁸⁴, nie trafiła jednak na łamy krakowskiego kwartalnika „Herito” — w numerze tematycznym *Kobiety Europy Środkowej* znalazł się artykuł poświęcony jej słynnej rówieśnicy — Iwanie Brlić-Mażuranić⁸⁵. Zagorka — fenomen i fenomen Zagorki na razie pozostają w Polsce nieobecne.

Literatura

- Benešić J., 1985: *Osiem lat w Warszawie (kronika)*. D. Cirlić-Straszyńska, tłum. H. Kirchner, wybór, posłowie, biogramy. Warszawa, Czytelnik.
- Benini M., 2021: *Marija Jurić Zagorka — Ikona hrvatske popularne književnosti*. Dostępne w Internecie: <https://voxfeminae.net/strasne-zene/marija-juric-zagorka-ikona-hrvatske-popularne-knjizevnosti/> [dostęp: 31.10.2021].
- Bibliografia literatur zachodnio- i południowosłowiańskich w Polsce okresu międzywojennego*, 1984. Zespół Pracowni Literatur Zachodnio- i Południowosłowiańskich Instytutu Słowianoznawstwa PAN, oprac. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Borković G., 2017: *Trženje Zagorke*. Dostępne w Internecie: <https://www.portalnovosti.com/trzenje-zagorke> [dostęp: 31.10.2021].
- Čajdo M., 2021: *Kratki film nedjeljom: Od ideala revolucionarka*. Dostępne w Internecie: <https://voxfeminae.net/kultura/kratki-film-nedjeljom-od-ideala-revolucionarka/> [dostęp: 31.10.2021].
- Đorđević B., 1965: *Zagorka. Kroničar starog Zagreba*. Zagreb, Stvarnost.
- Đorđević J., 2021: *Preispitivanje položaja Marije Jurić Zagorka u hrvatskoj književnosti*. W: K. Bagić, M. Levanat-Peričić, L. Małczak, red.: *Periferno u hrvatskoj književnosti i kulturi / Peryferie w chorwackiej literaturze i kultury*. Zbornik radova, sv. 1. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 432—446.

83 Zob. A. Kurtok, 2019: *Kulturalne i literackie konteksty...*, s. 144—150.

84 Mimo potknięć, wynikających przypuszczalnie z nieznamości języka chorwackiego, artykuł Małgorzaty Dwornik, opublikowany w 2018 roku, może służyć jako stosunkowo wyczerpujące źródło popularnej wiedzy na temat Zagorki. Zob. M. Dwornik, 2018: *Marija Jurić Zagorka. Pierwsza dziennikarka z Chorwacji*. Dostępne w Internecie: <https://reporterzy.info/3756,marija-juric-zagorka-pierwsza-dziennikarka-z-chorwacji.html> [dostęp: 31.10.2021].

85 Zob. A. Wojtaszek, 2019: *Ucieczka ze świata bajek*. „Herito”, nr 34, s. 180—189.

- Dujić L., 2011: *A gdje sam bila prije jučer ja? Kako su Marija Jurić Zagorka i Ivana Brlić-Mažuranić spojile spisateljstvo s dužnostima ženskim*. W: M. Grdešić, ur.: *Malleus maleficarum. Zagorka, feminizam, antifeminizam. Radovi sa znanstvenog skupa „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe / Feminizam, antifeminizam, kriza“ održanog 26. i 27. studenog 2010 u Zagrebu u okviru četvrtih Dana Marije Jurić Zagorke*. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 93—104.
- Dwornik M., 2018: *Marija Jurić Zagorka. Pierwsza dziennikarka z Chorwacji*. Dostępne w Internecie: <https://reporterzy.info/3756,marija-juric-zagorka-pierwsza-dziennikarka-z-chorwacji.html> [dostęp: 31.10.2021].
- Grdešić M., 2021: *The Gender of Croatian Modernity: Marija Jurić Zagorka and Ivana Brlić-Mažuranić*. W: K. Mihurko Poniž, B. Dojčinović, M. Grdešić, eds.: *Defiant Trajectories: Mapping out Slavic Women Writers Route*. Ljubljana, Cultural Tourist Association Women Writers Route & International Foundation — Forum of Slavic Cultures, s. 10—21. Dostępne w Internecie: https://www.fsk.si/wp-content/uploads/2021/03/WWR_DefiantTrajectories.pdf [dostęp: 31.10.2021].
- Horvat J., 1962: *Povijest novinstva Hrvatske*. Zagreb, Stvarnost.
- Jakobović Fribec S., [online]: *Biografija: Marija Jurić Zagorka*. Dostępne w Internecie: <https://ravnopravnost.gov.hr/arhiva/marija-juric-zagorka/biografija-marija-juric-zagorka/1539> [dostęp: 31.10.2021].
- Jakobović Fribec S., 2006: *Marija Jurić*. W: F. de Haan, K. Daskalova, A. Loutfi, eds.: *A Bibliographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms. Central, Eastern and South Eastern Europe, 19th and 20th Centuries*. Budapest, New York, Central European University Press, s. 195—200.
- Jakobović Fribec S., 2008: *Vodič Zagorkinim tragom kroz Zagreb*. Zagreb, Centar za ženske studije.
- Jakobović Fribec S., 2011: *Zagreb in Zagorka's Footsteps*. Zagreb, Centar za ženske studije.
- Jakobović Fribec S., Grdešić M., 2008: *Riječ urednica*. W: M. Grdešić, S. Jakobović Fribec, ur.: *Neznana junakinja — nova čitanja Zagorka. Radovi sa znanstvenog skupa „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe“ održanog 30.11. i 1.12.2007. u Zagrebu u okviru Dana Marije Jurić Zagorke*. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 7—10.
- Jurić (Zagorka) M., 1900: *Niewolnicy*. R.Z., tłum. „Nowa Reforma“, nr 62, s. 1.
- Jurić Zagorka M., 1997: *Što je moja krivnja?* W: V. Brešić, prir.: *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb, AGM, s. 451—499.
- Kaniecka D., 2012: *Šenoin i Zagorkin Zagreb. Književna kreacija staroga Zagreba — pokušaj usporedbe*. W: A. Dremel, ur.: *Širom svijeta: o Zagorki, rodu i prostoru. Radovi sa znanstvenog skupa „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe / Grad, granica, geografija“ održanog 25. i 26. studenog 2011.*

- u Zagrebu u okviru petih Dana Marije Jurić Zagorke. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 15—30.
- Kujundžić N., 2011: „Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj, / Tko je najljepši u zemlji svoj?“. *bajka o Snjeguljici kao intertekst Zagorkinih „Plamenih inkvizitora“*. W: M. Grdešić, ur.: *Malleus maleficarum. Zagorka, feminizam, antifeminizam. Radovi sa znanstvenog skupa „Marija Jurić Zagorka — život, djelo, naslijeđe / Feminizam, antifeminizam, kriza“ održanog 26. i 27. studenog 2010 u Zagrebu u okviru četvrtih Dana Marije Jurić Zagorke*. Zagreb, Centar za ženske studije, s. 53—78.
- Kurtok A., 2019: *Kulturalne i literackie konteksty relacji chorwacko-węgierskich w XIX i XX wieku*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Kurzeja-Świątek M., 2012: *Roman Zawiliński. „Małopolska“*, t. 14, s. 308—311.
- Lasić S., 1986: *Književni počeci Marije Jurić Zagorke (1873—1910). Uvod u monografiju*. Zagreb, Znanje.
- Lasić S., 1987: *Mladi Krleža i njegovi kritičari (1914—1924)*. Zagreb, Globus.
- Lukić J., 2003: *Žensko pisanje i žensko pismo u devedesetim godinama*. „Sarajevske sveske“, br. 2. Dostupne w Internecie: <http://sveske.ba/en/content/zensko-pisanje-i-zensko-pismo-u-devedesetim-godinama> [dostęp: 31.10.2021].
- Małczak L., 2013: *Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944—1989*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Marković Z., 1931: *Jubileusz chorwackiej pisarki pani Zagorki*. „Kobieta Współczesna“, nr 30 (27 IX), s. 16.
- Mrakovčić M., [online]: *Razbijanje barijera muzejskog postava*. Dostupne w Internecie: <https://www.kulturpunkt.hr/content/razbijanje-barijera-muzejskog-postava> [dostęp: 31.10.2021].
- Pavličić P., 2001: *Rukoljub. Pisma Slavnim Ženama*. Zagreb, Mozaik knjiga.
- Pogačnik J., 2012: *Kraj feminizma i ženskog pisma*. Dostupne w Internecie: http://aquilonis.hr/dodaci/pisci_na_mrezi/pogacnik_zensko-pismo.pdf [dostęp: 31.10.2021].
- Sablić Tomić H., 2000: *Ljepša polovica književnosti 1990-tih*. „Republika“, br. 3—4, s. 46—56.
- Sklevicky L., 1988: *Patuljasta amazonka hrvatskog feminizma: Marija Jurić Zagorka*. „Svijet“, (15 I), s. 43. Dostupne w Internecie: <https://repozitorij.dief.eu/a/?pr=i&id=108638> [dostęp: 31.10.2021].
- Świątek A., 2020: *II Zjazd Dziennikarzy Słowiańskich w Krakowie w 1899 roku*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne 147“, z. 2, s. 375—399.
- Vrabec Mojež Z., 2020: *Bandić bez odluke Skupštine naumio dati kulturno dobro za Muzej Gričke vještice*. Dostupne w Internecie: <https://www.nacional>

hr/bandic-bez-odluke-skupstine-naumio-dati-kulturno-dobro-za-muzej-gricke-vjestice/ [dostęp: 31.10.2021].

Vujnovic M., 2009: *Forging the Bubikopf Nation. Journalism, Gender, and Modernity in Interwar Yugoslavia*. New York, Peter Lang.

Wojtaszek A., 2019: *Uciezka ze swiata bajek*. „Herito”, nr 34, s. 180—189.

Zagorka [M. Jurić], 1953: *Kako je bilo*. Beograd, Izdanje redakcije Zabavnog romana.

Zlatar A., 2005: *Kto jest spadkobiercą literatury kobiecej?* J. Supińska-Biernacka, tłum. W: K. Pieniążek-Marković, G. Rem, B. Zieliński, red.: *Widzieć Chorwację. Panorama literatury i kultury chorwackiej 1990—2005*. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, s. 272—288.

Strony internetowe

http://encyklopediafantastyki.pl/index.php?title=Antoni_Marczy%C5%84ski [dostęp: 31.10.2021].

<http://library.foi.hr/m3/autor.php?B=1&O=1&UK=1&A=0000006922&mg=1&lang=en&H=METELGRAD&upit=JAKOBOVI%C6%20FRIBEC,%20Slavica> [dostęp: 31.10.2021].

<http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-marije-juric-zagorke/marija-juric-zagorka-37508/37508> [dostęp: 31.10.2021].

<http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-marije-juric-zagorke/o-knjiznici-662/osnovni-podaci16582/16582> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zagorka.net/bibliografija/> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zagorka.net/biografija/> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zagorka.net/kategorija/novosti/dani-mjz/> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zagorka.net/o-nama/> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zenajevise.net/ad-acte-anti-discrimination-actions-towards-equality-of-women-and-men/> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zenstud.hr/izdavastvo/knjige/> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zenstud.hr/o-nama/povijest/> [dostęp: 31.10.2021].

<http://zenstud.hr/projekti/zene-i-tehnika-prema-rodno-ukljucivom-muzeju/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://ifs.filg.uj.edu.pl/dominika-kaniecka> [dostęp: 31.10.2021].

<https://mvinfo.hr/clanak/slavica-jakobovic-fribec-vodic-zagorkinim-tragom-kroz-zagreb> [dostęp: 31.10.2021].

<https://poradnik-jezykowy.uw.edu.pl/page/editors> [dostęp: 31.10.2021].

<https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/slavica-jakobovic-fribec-zagrepckanka-godine/686> [dostęp: 31.10.2021].

<https://web.archive.org/web/20070611193455/http://www.zenstud.hr/zagorka.htm> [dostęp: 31.10.2021].

<https://web.archive.org/web/20081222070240/http://www.ured-ravnopravnost.hr/page.php?id=193> [dostęp: 31.10.2021].

<https://web.archive.org/web/20140928113554/http://drustvozagorke.com/index.php/klub-zagorke> [dostęp: 31.10.2021].

<https://web.archive.org/web/20140929030525/http://drustvozagorke.com/index.php/o-nama/o-drustvu> [dostęp: 31.10.2021].

<https://www.facebook.com/diana.kucinic> [dostęp: 31.10.2021].

<https://www.fsk.si/pl/o-nas/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://www.fsk.si/pl/partnerzy/szlak-pisarek/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/hrt-odustao-od-snimanja-gricke-vjestice-20171121> [dostęp: 31.10.2021].

<https://www.zvono.eu/na-danasnji-dan-1873--rodjena-je-jedinstvena-marija-juric-zagorka-820> [dostęp: 31.10.2021].

<https://zagorka.net/kategorija/zagorkin-trezor/page/3/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://zagorkinkutak.wordpress.com/about/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/excuse-me-do-you-know-where-marija-juric-zagorka-street-is/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/gricka-vjestica/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/povijest-zenskim-rukopisom/> [dostęp: 31.10.2021].

<https://zagorkinkutak.wordpress.com/multimedija/zagorka/> [dostęp: 31.10.2021].

Anita Gostomska

Zagorka. (Ne)prisutan fenomen

SAŽETAK | Članak prikazuje fenomen Marije Jurić Zagorke — najpopularnije hrvatske spisateljice i prve novinarkę iz Srednje Europe, iz perspektive njezine recepcije u Hrvatskoj i Poljskoj. Kritičku recepciju njezine produkcije u Hrvatskoj karakterizira velika dinamika i dihotomija; u posljednjih desetak godina došlo je do svojevrsne renesanse interesa za ovu figuru, u akademskoj dimenziji (osobito feministički orijentiranoj) uzimajući oblik valorizacije i revalorizacije Zagorkine bogate ostavštine. Suvremeni poljski književni diskurs slabo reagira na fenomenalnu popularnost Zagorke u njezinoj domovini, iako se u Poljskoj pojavila i kao spisateljica i kao novinarka već početkom 20. stoljeća.

KLJUČNE RIJEČI | Marija Jurić Zagorka (1873—1957), kritička recepcija, feminizam, Hrvatska, Poljska

Anita Gostomska

Zagorka. The (Not)Present Phenomenon

SUMMARY | The article presents the phenomenon of Maria Jurić Zagorka — the most popular Croatian writer and the first female journalist from Central Europe, from the perspective of its reception in Croatia and Poland. The critical reception of her legacy in Croatia is characterized by great dynamism and dichotomy; over the course of the past dozen or so years, there has been a kind of renaissance of interest in this figure, in the academic dimension (especially feminist-oriented), taking the form of valorization and revalorization of Zagorka's rich legacy. Contemporary Polish literary discourse reacts rather weakly to the phenomenal popularity of Zagorka in her homeland, although she has appeared in Poland both as a writer and a journalist already at the beginning of the 20th century.

KEYWORDS | Marija Jurić Zagorka (1873—1957), critical reception, feminism, Croatia, Poland

ANITA GOSTOMSKA | dr nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Sławi-
styki i Studiów Bałkańskich na Uniwersytecie Gdańskim; badaczka historii
literatury chorwackiej, zajmuje się przede wszystkim literaturą kobiecą. Jej za-
interesowania naukowe oscylują wokół polsko-chorwackich kontaktów kulturo-
wych oraz komparatystyki literackiej i kulturowej. Najnowsze artykuły: *Polskie*
dwudziestowieczne przekłady „Osmana” Ivana Gundulicia (2019), *Morze w baśni*
Ivany Brlić-Mažuranić „Ribar Palunko i njegova žena” (2020).

**Gnój Wojciecha Kuczoka
w chorwackim i serbskim przekładzie,
czyli o dwóch strategiach
tłumaczenia gwary śląskiej**

Wojciech Kuczok's *Gnój* in Croatian and Serbian
Translation: Two Strategies for Translating
the Silesian Dialect

Paulina Pycia-Kośćcak

<https://orcid.org/0000-0002-7886-7566>

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
paulina.pycia@us.edu.pl

Nikola Kośćcak

<https://orcid.org/0000-0002-8303-3056>

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
nkoscak@ffzg.hr

Data zgłoszenia: 31.01.2022 r. | Data akceptacji: 22.04.2022 r.

ABSTRACT | This article deals with the Croatian and Serbian translation of the Silesian dialect, which appears in Wojciech Kuczok's novel *Gnój*. The analysis includes the dialect stylization present in the source text, as well as the strategies and techniques used for its translations. The various translation solutions used by the translators also were compared and evaluated.

KEYWORDS | dialect translation, stylization, idiostyle, Polish language, Croatian language, Serbian language

Wydana w 2003 roku powieść *Gnój* Wojciecha Kuczoka została uhonorowana Paszportem „Polityki”, prestiżową Nagrodą Literacką Nike oraz tytułem Krakowskiej Książki Miesiąca. Opowieść składa się z trzech rozdziałów: *Przedtem*, *Wtedy* i *Potem*, opisujących życie dysfunkcyjnej rodziny małego K. na tle PRL-owskiego miasteczka na Górnym Śląsku. Sam autor również jest Ślązakiem, urodził się w 1972 roku w Chorzowie. Dorastanie w multilingwalnym i multi-etnicznym regionie w pewnym stopniu tłumaczy jego szczególną wrażliwość na język, czyli narzędzie, którym się posługuje. Teksty Kuczoka cenione są między innymi za zręczność w operowaniu różnymi rejestrami językowymi i wartość stylistyczną. Powieść *Gnój* została przetłumaczona na trzynaście języków, w tym na język chorwacki — przez Adriana Cvitanovicia (w 2005 roku), i serbski — przez Milana Duškova (w 2006 roku)¹.

Celem prezentowanej w artykule analizy jest porównanie elementów gwarowych wykorzystanych jako narzędzie ekspresji w tekście źródłowym oraz w przekładach na dwa pokrewne języki — chorwacki i serbski, określenie ich ekwiwalencji, a także ocena zastosowanych strategii, które można metaforycznie nazwać przemilczeniem i dialogiem.

W powieści Kuczoka stylizacja gwarowa występuje na dwóch poziomach: w narracji (na płaszczyźnie leksykalnej) oraz w replikach bohaterów, które odzwierciedlają żywą mowę Ślązaków (na płaszczyźnie fonetyczno-fonologicznej, morfologicznej, leksykalnej i składniowej). W artykule analizowane będą te fragmenty tekstu, w których gwara wyrażona jest eksplicytnie i buduje językowo-kulturowy obraz śląskiej rodziny.

Rekonstrukcja takiego obrazu za pomocą innego kodu językowego jest niezwykle trudna, nie tylko ze względu na bariery językowe, lecz także z uwagi na fakt, że gwara jest elementem stylu osobniczego² postaci. To na indywidualnym,

1 Za: E. Lempp, [online]: *Wojciech Kuczok*. Dostępne w Internecie: <https://instytutksiazki.pl/literatura,8,indeks-autorow,26,wojciech-kuczok,111.html?filter=K> [dostęp: 20.12.2021].

2 Pojęcie idiostylu zostało tu użyte w rozumieniu Zenona Klemensiewicza. Językoznawca na podstawie odniesienia do poziomu systemu (*langue*) i wypowiedzi (*parole*) wyróżnił dwa podstawowe zjawiska. Pierwszym jest język osobniczy/idiokt, który jest definiowany jako „system wyrazów, typów fleksyjnych, typów słowotwórczych, schematów i szablonów syntaktycznych, który stanowiąc pewien ułamek języka zbiorowiskowego, przechowuje się w świadomości osobniczej w postaci psychicznych przedstawień. Jest to zarazem zasób możliwości wypowiedzi, które osobnik realizuje w mowie. [...] można się dopatrywać w języku osobniczym systemu norm fonologicznych, morfologicznych, syntaktycznych i leksykalnych, będącego znów wycinkiem

niepowtarzalnym i nacechowanym stylu językowym jednostki opiera się między innymi jej charakterystyka. Porównanie idiostylów bohaterów może stać się następnie podstawą do wyodrębnienia zmiennych tendencji językowych, które występują w danym środowisku na przestrzeni lat. Bogusław Wyderka zwraca uwagę, że Kuczok ilustruje w powieści proces akulturacji dialektu właśnie przez zachowania językowe swoich bohaterów³. Ujawniają się w nich tendencje do zaniku dóbr kultury materialnej i niematerialnej (widoczne zarówno na Śląsku, jak i w szerszej perspektywie — na prowincji i terenach wiejskich). Globalizacja i kultura masowa w widoczny sposób negatywnie wpływa na lokalne tradycje. Przedstawiciel najstarszej generacji, Alfons, dziadek starego K., posługuje się płynnie gwarą śląską: „tyn kinoaparat richtich tyła wort, wiela ło nim godajom” (s. 27). Natomiast stary K., ojciec głównego bohatera, posługuje się polszczyzną ogólną, ma negatywny stosunek do gwary i używa jej wybiórczo, np. w odniesieniu do potraw: *bratkartofle*, *wodzionka*, *panczkraut* (s. 76). Dialekt i sposób jego użycia jest również elementem charakterystyki matki głównego bohatera. Coraz śmielsze i częstsze posługiwanie się gwarą występuje w momentach skrajnie negatywnych emocji, w czasie kłótni z mężem.

Stylizacja językowa jest przez badaczy definiowana na wiele sposobów, przy czym różnica dotyczy przede wszystkim podstawy stylizacji gwarowej: stylu lub dialektu jako systemu językowego. W *Słowniku terminów literackich* stylizacja definiowana jest jako „celowe wprowadzenie do wypowiedzi, realizującej określony styl, pewnych istotnych właściwości stylu innego, będącego wzorcem stylizacyjnym, traktowanego jako obcy sytuacji nadawcy wypowiedzi”⁴. Stanisław Dubisz opisuje ją jako świadomą czynność nasycania tekstu, należącego do jednego ze stylów polszczyzny ogólnej, elementami nieogólnopolskich stylów mówionych⁵.

takięż systemu norm w języku zbiorowiskowym” (Z. Klemensiewicz, 1961: *Jak charakteryzować język osobniczy?* W: Z. Klemensiewicz: *W kręgu języka artystycznego i literackiego*. Warszawa, PWN, s. 204). Drugi to styl jednostki/idiostyl, który stanowi „zespół właściwych osobnikowi tendencji stylizacyjnych, czyli tendencji kształtowania wypowiedzi jako pewnych struktur wyrazowych” (Z. Klemensiewicz, 1961: *Jak charakteryzować język osobniczy...*, s. 205). Bożena Witosz zwraca uwagę, że zarówno idiolekt, jak i idiostyl budują tożsamość jednostki, jednak każdy z nich odwołuje się do innej sfery. O ile idiolekt ma charakter wyabstrahowany, o tyle idiostyl funkcjonuje w kontekście i jest ściśle powiązany z osobowością jednostki (B. Witosz, 2009: *Dyskurs i stylistyka*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 251—252).

3 B. Wyderka, 2020: *Gwara w twórczości nowej fali prozaików śląskich: Wojciech Kuczok i Szczepan Twardoch*. „Stylistyka”, t. 25, s. 423.

4 J. Sławiński, red., 1976: *Słownik terminów literackich*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk, Ossolineum, s. 427.

5 Do nieogólnopolskich stylów mówionych badacz zalicza: regionalne odmiany polszczyzny, dialekty ludowe, gwary środowiskowe i miejskie, artystyczny styl folkloru. S. Dubisz, 1996: *O stylizacji językowej*. „Język Artystyczny”, nr 10, s. 14.

Rikard Simeon, podając słownikową definicję stylizacji, pisze między innymi o stylizacji jako o „oponašanju manire pripovijedanja, govornog stila i sl., koje obično teži za tim da se stvori dojam izvornosti”⁶, a wśród trzech rodzajów stylizacji wyróżnia stylizację „različitih socijalno-govornih stilova kojoj je svrha uspostaviti govornu osobinu ljudi različitih socijalnih slojeva”. Podobne ujęcie prezentuje Marina Katnić-Bakaršić, która definiuje stylizację jako „specifične govorne karakterizacije, uz niz tipičnih jezičnih sredstava i slično”⁷. Aleksander Wilkoń zaznacza natomiast, że stylizacja może wychodzić poza style językowe i uwzględniać również odmiany języka mającego cechy systemowe, np. gwary⁸. Podobnego zdania jest Dorota Zdunkiewicz-Jedynak, która twierdzi, że stylizacja gwarowa to ukształtowanie tekstu z wykorzystaniem systemu językowego właściwego dialektom ludowym⁹.

Pomimo różnych ujęć i perspektyw wszyscy badacze są zgodni co do tego, że stylizacja językowa jest zjawiskiem tekstowym, należącym do poziomu *parole*, i celowym zabiegiem artystycznym.

Wyznaczniki regionalności języka mogą dotyczyć wielu płaszczyzn językowych, ich klasyfikacja w ujęciach różnych badaczy jest podobna. Leszek Berezowski sygnały tego typu dzieli na cztery grupy: fonetyczne/fonologiczne, czyli zapis oddający odmienną wymowę; morfologiczne, czyli środki wykraczające poza obowiązującą normę językową, a pojawiające się w środowiskowych odmianach języka; leksykalne i składniowe, które obejmują pozostałe niestandardowe relacje ponad poziomem leksykalnym¹⁰. Stanisław Dubisz wskazuje na sześć płaszczyzn tekstu literackiego, w których obecne są wykładniki stylizacji językowej: graficzno-fonetyczną, morfologiczną (fleksyjną i słowotwórczą), leksykalną, składniową i frazeologiczną. Zwraca również uwagę, że analizując wykładniki stylizacji, należy dokonać ich charakterystyki jakościowej (przyporządkowanie typologiczne) i ilościowej (frekwencja występowania w tekście), co stanowi podstawę do określenia różnorodnych form stylizacji¹¹.

Odwołując się do katalogu form stylizacyjnych Dubisza, można scharakteryzować stylizację gwarową w powieści Kuczoka jako stylizację fragmentaryczną,

6 R. Simeon, 1969: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb, Matica hrvatska, s. 525.

7 M. Katnić-Bakaršić, 2007: *Stilistika*. Sarajevo, Ljiljan, s. 113.

8 A. Wilkoń, 1999: *Problemy stylizacji językowej w literaturze*. W: A. Wilkoń: *Język artystyczny. Studia i szkice*. Katowice, „Śląsk”, s. 92.

9 D. Zdunkiewicz-Jedynak, 2008: *Wykłady ze stylistyki*. Warszawa, PWN, s. 184.

10 L. Berezowski, 1997: *Dialect in Translation*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 42–43.

11 S. Dubisz, 1996: *O stylizacji...*, s. 16–18.

w której występuje niewiele wykładników gwary śląskiej¹², oraz informacyjną, która harmonijnie uzupełnia fabułę powieści przez odniesienie do językowych realiów świata przedstawionego w utworze. Stylizacja ta pełni funkcje fabularne: etniczną — oddaje zróżnicowanie narodowościowe bohaterów, a także socjologiczną i intelektualną — określa pozycję społeczną, status i poziom umysłowy postaci, oraz strukturalną, uzupełniającą — „stanowi dopełnienie innych składników tworzywa językowego tekstu”¹³.

Stylizacja gwarowa w powieści *Gnój* obejmuje warstwę fonetyczną, fleksyjną, leksykalną i składniową. Wyderka podaje szczegółową listę technik stylizacyjnych występujących w powieści, ilustrując je przykładami. Wśród zjawisk fonetycznych wymienia:

- monoftongiczny kontynuant pochylonego [á]¹⁴ w postaci [o], np. *kwiotki, godka, szmaciorz, znocie, jo, wykłudzynio, mo, dobro, twojo*;
- kontynuant pochylonego [é] w postaci [y], np. *papiyż*;
- labializację nagłosowego [o-], np. *łokno, ło nim, łodstow, łobiod, łoba*;
- nosówkę przednią realizowaną w wygłosie jako szerokie, zdenazalizowane [a], np. *nie strzymia, moga umrzyć, nie widza*;
- mazurzenie, np. *cym, polic, jesce*;
- zachowaną grupę [ʒi], czyli i po historycznie miękkim r', np. *przidzie, starzik, trzi*;
- zwężenie samogłosek [e, o] przed spółgłoską nosową, np. *tyn, Iluna*;
- śródgłosowe [ɛ] artykułowane jak nosowe [y], np. *jyndza, cmyntarny*;
- wygłosowe [-ɔ] traci nosowość i wymawiane jest jak [om], np. *godajom, lotajom*;
- poszerzenie artykulacji [i] przed [u] w formach czasu przeszłego, np. *trafiła, kupioł*;
- uproszczenie grupy spółgłoskowej w postaci zaniku [u] w połączeniach typu *ch(ł)opie, ch(ł)opcy*.

Jako cechy fleksyjne badacz wyróżnia:

- końcówkę -ów dla dopełniacza lm. r.ż., np. *nie mosz już dychów*;
- rozkaznikowy sufiks -ej, np. *łotwieraj, dej*;

12 Według Wyderki nośnikiem stylizacji gwarowej w powieści Kuczoka jest zaledwie pół procent leksyki całego tekstu. B. Wyderka, 2020: *Gwara w twórczości...*, s. 411.

13 S. Dubisz, 1996: *O stylizacji...*, s. 20—21.

14 Samogłoski pochylone (ścieśnione) zachowały się w gwarze śląskiej jako samodzielne głoski, ale w zależności od regionu Ślązacy wymawiają je na różne sposoby. Są często kontynuantami staropolskich samogłosek długich, jednak pojawiają się także w nowych wyrazach (por. I. Winiarska, [online]: *Cechy językowe dialektu śląskiego*. W: H. Karaś, red.: *Dialekty i gwary polskie. Kompendium internetowe*. Dostępne w Internecie: <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?l1=opis-dialektow&l2=dialekt-slaski&l3=dialekt-slaski-charakterystyka> [dostęp: 13.12.2021]).

- gwarowe formy tematów w odmianie niektórych czasowników, np. *iść* — *poszoł, być* — *byda, bydzie, boł*;
- dopełniacz dzierzawczy w postaci kalki z języka niemieckiego, np. *syn łod Helmuta*.

Natomiast na płaszczyźnie leksykalnej wskazuje na występowanie dwóch podsystemów. Pierwszym z nich jest słownictwo ogólnogwarowe lub takie, które przeszło z gwary śląskiej do języka ogólnego, a więc zrozumiałe dla przeciętnego użytkownika języka polskiego, np. *ciepnąć* ‘rzucić’, *dziółcha* ‘dziewczyna’, *ino* ‘tylko’. Drugi stanowi leksyka, która może być kłopotliwa dla osób spoza Śląska, jednak kontekst, w jakim słowa te zostały użyte, ułatwia ich zrozumienie, np. *gryfny* ‘ładny, przystojny’, *koło* ‘rower’, *wykludzynie* ‘wyprawadzka’¹⁵.

Listę technik podaną przez Wyderkę można uzupełnić o inne cechy tworzące eklektyczny zbiór cech regionalno-kolokwialnych wyróżniających mowę bohaterów powieści. Należą do nich uproszczenia fonetyczne, np.:

- utrata nosowości [-ɛ] w wygłosie, np. *sie, cie*;
- uproszczenia grup spółgłoskowych przez opuszczanie głosek, np. *abo* (albo), *kuwa* (kurwa), *mie* (mnie), *jes* (jest), *choby* (choćby).

Mniej liczne są dodatkowe cechy morfologiczne i składniowe, np.:

- ruchoma końcówka osobowa, np. *dobrześ ty trafiła*;
- nowe wyrazy tworzone pod wpływem języka niemieckiego (złożenia i zrosty), np. *bratkartofle, panczkraut*;
- dystrybucja wartości kategorii rodzaju w formach czasu przeszłego odmienna od tej, która występuje w polszczyźnie ogólnej, np. *kwiotki spadli*;
- partykuła *by* występująca często oddzielnie, np. *by boł*.

Do frekwentownych środków można natomiast zaliczyć również leksykę charakterystyczną dla mowy potocznej oraz germanizmy i bohemizmy typowe dla śląszczyzny, np.:

- kolokwializmy, np. *dycha, wyciąg* (jako forma trybu rozkazującego od czasownika *wyciągnąć*);
- wulgaryzmy, np. *chamie, pieroński kurwiorzu, ciulowy*¹⁶;
- germanizmy, np. *kamrat, rychtuj*;
- bohemizmy, np. *sebylc (sie), przajesz*;
- frazeologizmy, np. *idź w pierony, mo glisty w rzyci*;
- archaizmy, np. zaimek *som* ‘tu, tutaj’, *godać* ‘mówić (po śląsku)’.

15 B. Wyderka, 2017: O stylizacji gwarowej dyskusyjnie (na materiale wybranych utworów współczesnej prozy polskiej). „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. 64, s. 345–346.

16 Etymologii i popularności wulgaryzmu *ciul* i jego derywatów Wyderka poświęcił swój artykuł pt. Ogólnopolska kariera śląskiego wulgaryzmu (zob. B. Wyderka, 2019: Ogólnopolska kariera śląskiego wulgaryzmu. „Gwary Dziś”, z. 11, s. 153–162).

Michaił Bachtin zauważa, że świat stał się „aktywnie wielojęzyczny”, różne odmiany językowe nie koegzystują obok siebie, lecz wzajemnie na siebie oddziałują¹⁷. Język artystyczny może natomiast kumulować w sobie wszystkie odmiany języka etnicznego — geograficzne, socjologiczne i historyczne — i to na dwóch płaszczyznach, tj. w stylizowanych wypowiedziach bohaterów oraz w języku samego autora¹⁸. Obecna w tekście powieści wielojęzyczność jest zatem efektem mimetyzmu językowego.

Stylizacji gwarowej nie można utożsamiać z rzeczywistym kodem językowym, gwarą, dialektem i in. Stworzona na potrzeby tekstu literackiego odmiana językowa jest odwzorowaniem danego kodu, opiera się na nim, ale nie jest z nim identyczna i równoważna. W przypadku gwar i dialektów widoczna jest jej odmienna struktura mająca cechy interdialektalne i własne konwencje stylistyczno-językowe, które muszą być zrozumiałe dla odbiorcy z zewnątrz.

Stylizowane na gwarę śląską wypowiedzi bohaterów są zapisane w formie mowy niezależnej i ujęte w cudzysłów lub jako element dialogu, tj. w nowym wersie, z myślnikiem. Zostały one zapisane według zasad ortograficznych języka polskiego, tj. bez odrębnych znaków graficznych, które ilustrowałyby odmienną artykulację występującą w gwarze śląskiej. Kuczok imituje określone wartości brzmieniowe typowe dla śląszczyzny, stosując różne kombinacje polskich głosek i liter, co Berezowski nazywa *dialektem wzrokowym* (ang. *eye dialect*), np. *sie* (się), *nosz* (nasz), *mie* (mnie), *trafiyla* (trafiła)¹⁹.

Podczas tłumaczenia tekstów niestandardowych należy brać pod uwagę kilka aspektów: zdolności percepcyjne odbiorców tekstu docelowego (odmienna interpretacja i wartościowanie zjawisk, doświadczenia życiowe itp.), bogate spektrum konotacji związanych z niestandardowym kodem językowym i jego użytkownikami, jak ma to miejsce w przypadku Śląska i Ślązaków, a także fakt, że domestykacja, ukierunkowana na specyfikę kultury docelowej, umiejscawia tekst w zupełnie innym kontekście kulturowym oraz geograficznym. W związku z tym, że nie ma możliwości zrekonstruowania pełnej stylizacji gwarowej w tekście docelowym, wskazane jest zaznaczenie inności, idiolektyczności języka bohaterów tłumaczonej powieści w stosunku do odmiany standardowej, nienacechowanej.

Teoretycy i praktycy przekładu sugerują w tej sytuacji różnorodne rozwiązania translatorskie (stosowane zarówno pojedynczo, jak i w kombinacjach kilku

17 M. Bachtin, 1970: *Epos a powieść (o metodologii badania powieści)*. J. Baluch, tłum. „Pamiętnik Literacki”, t. 61, z. 3, s. 210.

18 A. Wilkoń, 2000: *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 74.

19 L. Berezowski, 1997: *Dialect...*, s. 42.

z nich), które mogą zastąpić neutralizację tekstu. Berezowski wymienia wśród nich między innymi:

- leksykalizację, czyli wykorzystanie słownictwa charakterystycznego dla danej grupy społecznej, przy jednoczesnym pominięciu stylizacji na pozostałych poziomach językowych: fonetycznym, morfologicznym i składniowym;
- tłumaczenie częściowe, czyli zachowanie elementów obcych również w tekście oryginalnym;
- relatywizację, czyli zachowanie wyznaczników gwarowości jedynie w postaci form adresatywnych i zwrotów grzecznościowych;
- pidżynizację, czyli konstruowanie języka postaci na wszystkich płaszczyznach (fonetycznej, morfologicznej, leksykalnej i składniowej), opierając się na odbieganiu od norm i wzorców przyjętych w języku standardowym;
- stworzenie sztucznego języka;
- kolokwializację, czyli upotocznienie języka;
- rustykalizację, czyli nadanie językowi niestandardowych cech dialektalnych, regionalnych, wiejskich poprzez wykorzystanie określonego dialektu lub stworzenie interdialektu²⁰.

Szczegółową klasyfikację podaje także Krzysztof Hejwowski, który uwzględnia: transfer, transfer z objaśnieniami, transkrypcję, transkrypcję z objaśnieniami, neutralizację, neutralizację z komentarzem odautorskim (w tekście lub w paratekście), ekwiwalent funkcjonalny, stylizację (ponadstandardową, wiejską, miejską, kolokwialną i slangową), relatywizację (redukcję stylizacji do form dialogowych) i opuszczenie (np. w celu uniknięcia powtórzeń)²¹.

W tekście źródłowym wyraźnie zarysowuje się obcość języka, którym porozumiewają się bohaterowie powieści, jego odmienność w stosunku do języka ogólnego, a przez ten pryzmat również obcość kulturowa dla nie-Ślązaków. Utrzymanie obcości w przekładzie jest więc warunkiem zachowania ekwiwalencji w stosunku do tekstu źródłowego. Obcość ta może wynikać według Romana Lewickiego z trzech źródeł: odmienności językowej (nietypowe, dziwne, niezrozumiałe wyrażenia), odmienności kulturowej (różnice kulturowe i różnice doświadczeń życiowych), odmienności religijnej i aksjologicznej²². Tłumacze zmierzili się z obcością w powieści Kuczoka i poradzili sobie z nią na różne sposoby.

W przekładzie chorwackim można zaobserwować w zasadzie całkowitą standaryzację tekstu. Dotyczy ona wszystkich płaszczyzn językowych, na których

20 Ibidem, s. 53–81.

21 K. Hejwowski, 2015: *Iluzja przekładu*. Katowice, „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych, s. 226–245.

22 R. Lewicki, 2000: *Obcość w odbiorze przekładu*. Lublin, Wydawnictwo UMCS, s. 20.

obecna jest stylizacja gwarowa w tekście źródłowym. Zarówno teoretycy, jak i praktycy przekładu znajdują czasami uzasadnienie dla neutralizacji tekstu wyjściowego. Ma to miejsce najczęściej w sytuacji, w której w kulturze docelowej brak odmiany językowej, która miałaby podobny status, pełniłaby podobną rolę itp. Na ten problem zwraca uwagę między innymi Monika Adamczyk-Garbowska: „Trudnym problemem [...] dla tłumacza [...] są dialekty i slangi. Często nie można oddać charakteru danej mowy ze względu na brak kulturowego odpowiednika w języku przekładu [...]. W takich przypadkach tłumacz najczęściej szuka rozwiązań pośrednich, stosując lekką stylizację”²³. Drugim argumentem jest tradycja używania skonwencjonalizowanych środków wyrazu w procesie tłumaczenia na dany język (np. hiperonimów), co wśród tłumaczy budzi czasami daleko idącą ostrożność i zachowawczość²⁴. Istnieją jednak i bardziej radykalne stanowiska dotyczące przekładu elementów dialektalnych w tekście literackim, np. Nevenka Košutić-Brozović twierdzi, że w przypadku tłumaczenia takich elementów w tekście napisanym w języku ogólnym/standardowym „prevodilac u načelu ne bi smio imati slobodu izbora ukoliko želi ostati vjeran originalu, jer su sve te interpolacije integralan dio stilske strukture originalnoga teksta [...] prevodilac nema slobode izbora da li da te elemente zanemari ili ne, a preostaje mu samo slobodan izbor kako da ih izrazi”²⁵.

Antoine Berman wyróżnia szereg tendencji „odwodzących przekład od jego właściwych założeń”. Na deformację tekstu wpływają według niego: racjonalizacja, objaśnienie, wydłużenie, uszlachetnienie lub wulgaryzacja, zubażanie jakościowe, zubażanie ilościowe, niszczenie rytmu, niszczenie ukrytych sieci znaczeniowych, niszczenie systematyczności językowych, niszczenie sieci elementów rodzimych lub ich egzotyzacja, niszczenie zwrotów i wyrażeń idiomatycznych, zacieranie superpozycji języków²⁶. Berezowski podkreśla natomiast, że zastąpienie wariantu niestandardowego językiem standardowym zaciera jego cechy deiktyczne, które umiejscawiają postać w określonym środowisku. Standardyzacja języka doprowadza do sytuacji, w której postacie przestają się wyróżniać i zaczynają funkcjonować w innym, szerszym, powszechnym, ogólnym kontekście²⁷.

23 M. Adamczyk-Garbowska, 1988: *Polskie tłumaczenia angielskiej literatury dziecięcej. Problemy krytyki przekładu*. Wrocław, Ossolineum, s. 33.

24 K. Dębska, 2012: *Tekst polifoniczny jako przedmiot tłumaczenia literackiego*. Warszawa, Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, s. 67.

25 N. Košutić-Brozović, 1972: *O problemu prevođenja s dijalekata*. „Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu”, vol. 3 (3), s. 101.

26 A. Berman, 2009: *Przekład jako doświadczenie obcego*. U. Hrehorowicz, tłum. W: P. Bukowski, M. Heydel, red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Kraków, Znak, s. 251—253.

27 L. Berezowski, 1997: *Dialect...*, s. 51.

Cytowana „lekka stylizacja” może polegać np. na zastosowaniu innego kodu językowego, który odbiega od standardowej odmiany języka, lub wyrażen, które są w sprzeczności z normą językową. Użycie tego typu elementów, stojących w wyraźnej opozycji do odmiany standardowej, może być narzędziem do uzyskania ekwiwalencji funkcjonalnej, na co zwraca uwagę Lewicki, pisząc: „Stylistyczna ekwiwalencja przekładu, będąca komponentem jego funkcjonalnej adekwatności, zakłada funkcjonalną równowartość elementów oryginału i przekładu, opartą na obiektywnym istnieniu możliwych do określenia i zbadania funkcji komponentów tekstu”²⁸.

W powieści Kuczoka stylizowane wypowiedzi są elementem charakterystyki bohaterów, ich zachowań, preferencji, pochodzenia itp. Wypowiedzi Alfonsa mówiącego gwarą śląską różnią się od wypowiedzi starego K., który wplata do swojego języka jedynie pojedyncze gwarowe elementy leksykalne, czy chuliganów z ulicy Cmentarnej, którzy przeklinają w specyficzny sposób. Intencja autora jest zatem bardzo wyraźna.

Tymczasem w replikach tłumaczonych na język chorwacki użyta została neutralna odmiana języka standardowego. W chorwackim przekładzie można zatem odnaleźć przykłady uszlachetniania i zubożenia jakościowego, które opierają się na niedopasowaniu rejestru językowego tłumaczenia w stosunku do tekstu wyjściowego, np.:

Weż ino zaś tam dobrze polic, wiela nom brakuje do wykłudzynio, bo ja tego dugo nie strzymia. (s. 14)

Treba samo dobro izračunati koliko nam još nedostaje da se odselimo, jer nećemo još dugo izdržati. (s. 12)

Łodstow już, chopie, ta gorzoła, byda ci piwo przynosić. (s. 17)

Dosta više, čovječe, te votke, donijet ću ti pivo. (s. 14)

Rychtuj dziołcha, dobry rosół. (s. 19)

Djevojko, napravi dobru juhu. (s. 17)

Wszystkie przytoczone tłumaczenia są zdaniami należącymi do stylu formalnego standardowego języka chorwackiego. Formalność ta przyczynia się do zmniejszenia aspektu emocjonalno-ekspresywnego wypowiedzi źródłowej. Jest to widoczne szczególnie w przypadkach, w których nagromadzone w zdaniu dialektyzmy (np. *ino, polic, wiela, nom, wykłudzynio, strzymia, łodstow, chopie, gorzoła, byda przynosić, dziołcha*) i potoczmy (np. *zaś*, konstrukcja *weż +*

28 R. Lewicki, 1986: *Przekład wobec zjawisk podstandardowych. Na materiale polskich przekładów współczesnej prozy rosyjskiej*. Lublin, Wydawnictwo UMCS, s. 87.

czasownik w trybie rozkazującym, *rychtować*) nie mają w przekładzie żadnych nacechowanych stylistycznie odpowiedników.

Co więcej, w przekładzie występują również fragmenty odbiegające od żywego języka, cechujące się nienaturalnością, sprawiające wrażenie sztuczności²⁹, np.:

Maltretować tylko umiesz, tak cie wychowała na gruchlika ta twojo matka, jyndza!!! (s. 73)

Samo znadeš zlostavljati, tako te je za zlostavljača odgojila ta tvoja mater, kvočka!!! (s. 65)

Te, kowboj, ciulowy mosz kapelusz. (s. 82)

Ti, kauboju, imaš jeftin šešir. (s. 71)

[...] tyn kinoaparat richtich tyła wort, wiela ło nim godajom. (s. 23)

[...] taj kino-uređaj stvarno toliko vrijedi, koliko govore. (s. 21)

W pierwszym przykładzie występuje wyraz *znadeš* należący do chorwackiego języka literackiego. Jest to forma 2 os. lp. od czasownika *znati*, która jest typowa dla literatury dawnej (szczególnie dla tekstów poetyckich), w związku z tym jest nacechowana archaicznie i dodatkowo regionalnie. W drugim przykładzie forma mianownikowa w funkcji wołacza (*kowboj*) została przetłumaczona za pomocą wołacza (*kauboju*), a zatem formy literackiej i hiperpoprawnej. Takie rozwiązanie translatorskie pojawia się w przekładzie stosunkowo często, np.: *dziolcha* (s. 19) / *djevojko* (s. 17), *starzik* (s. 21) / *djedice* (s. 19), *cera* (s. 36) / *kćeri* (s. 32), *synek* (s. 64) / *sine* (s. 56). Rozwiązanie to jest dyskusyjne z uwagi na fakt, że zarówno w języku polskim, jak i w języku chorwackim występuje tendencja do zaniku form wołacza na rzecz form mianownikowych, szczególnie w stylu potocznym. W trzecim przykładzie pojawia się natomiast termin z zakresu kinematografii (*kino-uređaj*), który występuje w zasadzie wyłącznie w stylu naukowym lub administracyjnym. Jego potocznym odpowiednikiem jest natomiast rzeczownik *aparat*.

Neutralizacja elementów dialektalnych w przekładzie doprowadziła do tego, że stylizacja gwarowa obecna w oryginale jest w chorwackiej translacji niezauważalna. Jedynym wyznacznikiem potoczności, którą można w tłumaczeniu uznać za substytut regionalności, są: wulgaryzmy, np. *Ti smrdljivi kurvišu!* (s. 66), *jebó te* (s. 77, 78), *guzica* (s. 20); leksyka nacechowana pejoratywnie, np. *Ništarijo* [...], *tikvane*, *mulcu* [...], *Idiote!* (s. 65); kolokwializm *švapski* (s. 32); jeden wyraz należący do slangu *šprehati* (s. 31) i partykuła wzmocniająca

29 W podanych przykładach można zaobserwować nieprawidłowości innego typu, jednak przykładowe błędy wynikające z niezrozumienia tekstu lub jego błędnej interpretacji omówiono w dalszej części.

ta (s. 14), wyraz książkowy, nacechowany archaicznie, a współcześnie również regionalnie.

Niszczenie wewnętrznego usystematyzowania tekstu związane jest z jego percepcją. Pojawia się ryzyko, że czytelnik przekładu nie odbierze go jako prawdziwy, trudno bowiem wyobrazić sobie przykładowo postaci z marginesu społecznego posługujące się nienagannym językiem ogólnym (standardowym). Warto również wspomnieć, że brak stylizacji językowej w przypadku replik bohaterów niweluje różnicę nie tylko pomiędzy językami postaci, lecz także pomiędzy wypowiedziami bohaterów a częścią narracyjną. Zabieg tak szerokiej neutralizacji wyznaczników nacechowania stylistycznego, jaka występuje w chorwackim przekładzie, nie ma zatem żadnego uzasadnienia.

W odróżnieniu od tłumacza chorwackiego tłumacz serbski podejmuje dialog z tekstem źródłowym, stosując określone zabiegi stylizacyjne. Za pomocą niejednorodnych elementów językowych zaznacza odmiennność języka bohaterów.

Wykorzystuje w tym celu właściwości artykulacyjne języka serbskiego, które sugerują potoczną wymowę, np.:

- redukcja samogłosek, np. *otišo bez kape* (s. 14) zamiast *otišao*;
- redukcja spółgłosek w nagłosie, wygłosie i śródgłosie, np. *a 'el me voleš?* zamiast *jel* (s. 18), *ti će' mene pretiš?* (s. 62) zamiast *ćeš*, *Je'm ti* (s. 73) zamiast *Jebem ti*, *'aj mi rekni kak'o je svetlo* (s. 79) zamiast *daj, kakvo*;
- wymowa bez pauzy pomiędzy wyrazami, np. *ja-će-ti-dam!!!* (s. 63) zamiast *ja će ti dam!!!*

Na poziomie leksykalnym tłumacz wprowadza słownictwo nacechowane regionalnie (przede wszystkim z południowej Serbii i Wojwodiny) lub środowiskowo, przy czym nie przypisuje on języka bohaterów do konkretnego regionu Serbii, lecz tworzy formę eklektycznego idiostylu. Wykorzystuje w tym celu np.:

- dialektyzmy, np. *kijamet* 'nevrijeme, nepogoda' (s. 14), *a 'el me voleš?* (s. 18);
- kolokwializmy, np. *šprehati* 'govoriti' (s. 31);
- wulgaryzmy i przekleństwa, np. *ti vražji kurvaru* (s. 63), *kolero vražija* (s. 67);
- potoczne związki frazeologiczne, np. *imati pundravce u guzici* 'wiercić się' (s. 31).

Wyraz *kijamet* jest orientalizmem nacechowanym regionalnie, a forma *voleš* jest charakterystyczna wyłącznie dla dialektalnej koniugacji czasownika *voleti*. Nacechowanie kolokwialne i archaiczne ma także forma przymiotnika dzierżawczego *vražija* stworzona przez sufiksację od rzeczownika *vrag*, jej neutralnym odpowiednikiem jest forma *vražja*.

Serbski tłumacz wykorzystuje również tłumaczenie częściowe, zachowując niektóre wyrazy z języka niemieckiego lub je w niewielkim stopniu modyfikując, np. *bratkartofle* (s. 64) / *brotkartofle* (s. 53).

Rzadziej występującymi nośnikami stylizacji są modyfikacje na płaszczyźnie składniowej, np.:

- formy czasu przeszłego tworzone bez czasownika posiłkowego, np. *otišo bez kape* (s. 14) zamiast *otišao je bez kape*;
- dialektalna rekcja czasownika, np. *ti će' mene pretiš?* (s. 62) zamiast *meni pretiš*.

W tłumaczeniu serbskim można zatem odnaleźć elementy substytucji (podstawienia), w której kolokwializacja tekstu przejmuje rolę dialektyzacji w tekście oryginalnym. Jest to uzasadnione rozwiązanie pod warunkiem, że — tak jak ma to miejsce w przypadku serbskiego tłumaczenia — kolokwializacja będzie oparta na tych elementach języka potocznego, które są utrwalone wśród odbiorców tekstu docelowego. W takiej sytuacji nie będzie im groziła dezaktualizacja, a stylizacja potoczna nie nabierze po pewnym czasie cech archaizacji. Wszystkie wyznaczniki stylizacji zastosowane przez tłumacza występują jednak w mniejszej liczbie, niż ma to miejsce w tekście oryginalnym.

W powieści Kuczoka pojawia się kilka nazw realiów odnoszących się do Śląska, które dla tłumaczy stały się sporym wyzwaniem. Wyzwanie to jest związane z różnicami kulturowymi lub lukami widocznymi dopiero wówczas, gdy dane kultury zetkną się ze sobą. Vladimir Ivir wskazuje, że tego typu luki są wynikiem dwóch zjawisk: braku elementu w danej rzeczywistości pozajęzykowej lub różnic dotyczących leksykalizacji rzeczywistości pozajęzykowej³⁰.

Wśród technik tłumaczenia nazw realiów wymienia się najczęściej:

- ekwiwalenty, które z reguły przybierają formę wyrażenia zapożyczonego, ale znanego odbiorcy tekstu docelowego i znajdującego się w słownikach;
- barbaryzmy, czyli zapożyczenia doraźne, przeniesione z języka źródłowego w formie oryginalnej (transpozycja) lub zmodyfikowanej (adaptacja fonetyczna i/lub morfologiczna);
- neologizm tłumacza, czyli nowa jednostka językowa stworzona zgodnie z modelami derywacyjnymi funkcjonującymi w języku docelowym;
- tłumaczenie opisowe (peryfraz);
- przypis tłumacza, będący najczęściej połączeniem barbaryzmu i tłumaczenia opisowego;
- tłumaczenie przybliżone (aprosymacja), czyli zastosowanie nazwy określającej zupełnie inny obiekt od tego, o którym mowa w tekście oryginalnym, ale w jakimś stopniu do niego podobny (ze względu na wygląd, funkcję, rolę itp.);

30 V. Ivir, 1987: *Procedures and Strategies for the Translation of Culture*. „Indian Journal of Applied Linguistics”, t. 13 (2), s. 36–37.

- generalizację, czyli użycie nazwy bardziej ogólnej lub hiperonimu;
- opuszczenie³¹.

W powieści pojawiają się nazwy typowych śląskich potraw: *panczkraut* (s. 64), *wodzionka* (s. 64) i *bratkartofle* (s. 64), oraz *karta ge* (s. 78), czyli tzw. karta górnika, związana ze szczególnymi przywilejami górników w czasie PRL-u³². W obydwu przekładach zastosowano różnorodne techniki tłumaczenia nacechowanych kulturowo elementów.

Panczkraut, in. *ciapkapusta*³³, to nazwa tradycyjnej potrawy składającej się z gotowanej kiszzonej kapusty wymieszanej z tłuczonymi ziemniakami, podawanej jako dodatek do mięs. Jej śląska nazwa pochodzi od niemieckich wyrazów: *panschen* „rozcieńczać” i *das Kraut* „kapusta”, co ilustruje ogólny sposób jej przyrządzania. W obu tłumaczeniach zastosowano adaptację fonetyczną, nazwa została przeniesiona z języka oryginału i zapisana fonetycznie: w języku chorwackim jako *Pančkraut*, a w języku serbskim jako *pančkraut*. Z kontekstu jasno wynika, że mowa o potrawie, jest zatem zupełnie niezrozumiałe, dlaczego w chorwackim tłumaczeniu wyraz ten zapisano wielką literą i opatrzone przypisem: „Pogrdan naziv za šleske Nijemce, pol. Pogardliwe określenie śląskich Niemców [sic!]”. *Wodzionka* to nazwa zupy przyrządzanej z chleba pokrojonego w kostkę, czosnku oraz masła lub smalcu, które zalewa się wrzącą wodą. Tłumacz chorwacki pominął fragment tekstu, w którym występuje obca dla niego nazwa. Opuszczenie jest z reguły uważane za ostateczne rozwiązanie i za dowód porażki tłumacza. W rzadkich sytuacjach, w których opuszczony element nie narusza istoty tekstu oryginalnego lub jego przekład nigdy nie będzie zadowalający, może stanowić optymalne rozwiązanie. Z uwagi na fakt, że w powieści mowa o ciężkich warunkach życia i skromnym wyżywieniu, które symbolizuje śląska zupa, a także ze względu na pokrewieństwo językowe i kulturowe niniejsze opuszczenie nie ma uzasadnienia. Tłumacz serbski użył zestawienia *vodena čorba* „zupa z wody”. Neologizm tłumacza jest nowym elementem w kulturze docelowej, ale jego znaczenie jest całkowicie czytelne, ponieważ zawiera również elementy parafrazy. Nieporozumieniem jest także tłumaczenie nazwy *bratkartofle* (s. 64) na język chorwacki jako *pire-krumpir*

31 Por. N. Pavlović, 2015: *Uvod u teorije prevodenja*. Zagreb, Leykam, s. 73—82; R. Lewicki, 2017: *Zagadnienia lingwistyki przekładu*. Lublin, Wydawnictwo UMCS, s. 249—263.

32 Szerzej o przywilejach socjalnych w górnictwie zob. A. Przybyłka, 2018: *Przywileje socjalne związane z pracą w górnictwie*. „Studia Ekonomiczne. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 353, s. 48—58.

33 W regionie śląskim funkcjonuje wiele form nazw tej potrawy (np. *pańczkraut*, *ciapkraut*), podobnie jak przepisów na jej przygotowanie. W 2010 roku wpisano ją na listę produktów tradycyjnych (por. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/ciapkapusta> [dostęp: 13.12.2021]).

(s. 56). *Bratkartofle* to inaczej zasmażane ziemniaki, danie bardziej pożywne i droższe od *wodzionki*, ale z pewnością nie można go porównać z wykwintnym ziemniaczanym purée. W serbskim przekładzie tłumacz ponownie posłużył się adaptacją fonetyczną *brotkartofle* (s. 53), która jest czytelna ze względu na kontekst i na kalkę z języka niemieckiego (*braten* „piec, smażyć”, *der Kartoffel* „ziemniak”).

Niezależnie od przyjętej przez tłumaczy strategii w obu przekładach pojawiają się błędy translatorskie, które wynikają z niezrozumienia tekstu wyjściowego. W wersji chorwackiej takich sytuacji jest więcej. Przykładem znacznej deformacji semantycznej oryginału w chorwackim tłumaczeniu jest następujący fragment:

[...] gdzie na stole leżała kartka z wypisaną przez panią Spodniakową listą strat dziennych, a to, że „ciepli hercka, aż kwiotki spadli, łokno i doniczka nowo łodlicz”, a to że drzwi trzeba odmalować, bo „podrapali, pierony, nożami, abo cym”, nieodmiennie zaś pod tą wyliczanką pani Spodniakowa zapytywała: „Weź ino zaś tam dobrze polic, wiela nom to brakuje do wykłudzynio, bo jo tego dłuگو nie strzymia” [...]. (s. 12)

[...] gdje je na stolu ležala poruka koju je napisala gospođa Hlačić s popisom dnevnih zadataka kao „kupiti svježu zemlju, jer je cvijeće uvelo, tanjurice i nove lonce“, kao trebalo bi nanovo obojiti vrata, jer su „izgrebana od nogu ili čega već“, dok se, pak, ispod svih tih nabranja gospođa Hlačić pitala: „Treba samo dobro izračunati koliko nam još nedostaje da se odselimo, jer nećemo još dugo izdržati“ [...]. (s. 12)

W tekście oryginalnym mowa o szkodach wyrządzonych przez chuliganów, którzy raz rozbili szybę w oknie, rzucając w nią kamieniem, drugim razem podrapali drzwi, prawdopodobnie nożami. Dla pani Spodniakowej takie sąsiedztwo i warunki życia są nie do zniesienia, ciągle zatem wypytuje swojego męża, kiedy będą mogli wyprowadzić się z ulicy Cmentarnej. W tłumaczeniu na język chorwacki pani Spodniakowa zostawia mężowi kartkę z listą codziennych zadań do wykonania (mąż ma kupić świeżą ziemię, bo kwiatki zwiędły, podstawki i nowe doniczki; ma pomalować drzwi, bo ktoś je czymś porysował) i z wiadomością, że trzeba dobrze policzyć, ile pieniędzy brakuje im jeszcze do wyprowadzki, bo w takich warunkach już długo nie wytrzymają. Trudno znaleźć uzasadnienie całkowitej modyfikacji fragmentu, który opisuje, po pierwsze, warunki życia na ulicy Cmentarnej, a po drugie — osobiste pragnienia pani Spodniakowej.

Fragment ten okazał się również pułapką dla tłumacza serbskiego (choć nie w tej mierze, co dla chorwackiego). *Wykłudzynie*, które pojawia się w tekście powieści i oznacza ‘wyprowadzkę’ (od *wykludzić sie* ‘wyprowadzić się’), zostało

przetłumaczone jako *lenoleum* ‘wykładzina’. Jest to przykład zasugerowania się wartością brzmieniową wyrazu (*false friends*), co w przypadku języków pokrewnych zdarza się stosunkowo często.

Język używany przez bohaterów w przekładzie nie może być rzeczywistym językiem, bez względu na to, o jakim kodzie niestandardowym mowa. Nie jest nim przecież również stylizacja w tekście źródłowym. Powinien on jednak stanowić spójny i konsekwentny system stosowany przez tłumacza.

W przekładzie chorwackim nie wykorzystano żadnej z sugerowanych w literaturze przedmiotu metod, które zastąpiłyby tak daleko idącą neutralizację tekstu. W rezultacie doszło do manipulacji tekstem, polegającej na tłumaczeniu nacechowanych stylistycznie jednostek za pomocą standardowych form językowych całkowicie pozbawionych konotacji. W wyniku standaryzacji tekstu i ze względu na brak wyraźnych sygnałów obcości, które są obecne w tekście źródłowym, zupełnie przemilczano intencję autora oryginału.

Serbski przekład wypowiedzi w gwarze śląskiej jest przykładem ekwiwalentnego tekstu wtórnego w stosunku do replik w oryginale. Mimo że tłumacz posłużył się niejednorodnym zbiorem środków stylizacji językowej (gwarowej i kolokwialnej), uzyskał stosunkowo wysoki stopień ekwiwalencji funkcjonalnej, tj. wrażenie niestandardowości, w niektórych przypadkach także gwarowości, a w rezultacie również autentyczności języka poszczególnych postaci.

Literatura podmiotowa

Kuczok W., 2003: *Gnoj*. Warszawa, W.A.B.

Kuczok W., 2005: *Glib*. A. Cvitanović, tłum. Zagreb, Hrvatsko filološko društvo.

Kučok V., 2006: *Pogan*. M. Duškov, tłum. Beograd, Laguna.

Literatura przedmiotowa

Adamczyk-Garbowska M., 1988: *Polskie tłumaczenia angielskiej literatury dziecięcej. Problemy krytyki przekładu*. Wrocław, Ossolineum.

Bachtin M., 1970: *Epos a powieść (o metodologii badania powieści)*. J. Baluch, tłum. „Pamiętnik Literacki”, t. 61, z. 3, s. 203—230.

Berezowski L., 1997: *Dialect in Translation*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

- Berman A., 2009: *Przekład jako doświadczenie obcego*. U. Hrehorowicz, tłum. W: P. Bukowski, M. Heydel, red.: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Kraków, Znak.
- Dębska K., 2012: *Tekst polifoniczny jako przedmiot tłumaczenia literackiego*. Warszawa, Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego.
- Dubisz S., 1986: *Stylizacja gwarowa w polskiej prozie trzydziestolecia powojennego (nurt ludowy w latach 1945—1975)*. Wrocław, Ossolineum.
- Dubisz S., 1996: *O stylizacji językowej*. „Język Artystyczny”, nr 10, s. 11—23.
- Hejrowski K., 2015: *Iluzja przekładu*. Katowice, „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych.
- Ivir V., 1987: *Procedures and Strategies for the Translation of Culture*. „Indian Journal of Applied Linguistics”, t. 13 (2), s. 35—46.
- Katnić-Bakaršić M., 2007: *Stilistika*. Sarajevo, Ljiljan.
- Klemensiewicz Z., 1961: *Jak charakteryzować język osobniczy?* W: Z. Klemensiewicz: *W kręgu języka artystycznego i literackiego*. Warszawa, PWN, s. 204—214.
- Košutić-Brozović N., 1972: *O problemu prevođenja s dijalekata*. „Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu”, vol. 3 (3), s. 97—106.
- Lemp E., [online]: *Wojciech Kuczok*. Dostępne w Internecie: <https://instytutk.siazki.pl/literatura,8,indeks-autorow,26,wojciech-kuczok,111.html?filter=K> [dostęp: 20.12.2021].
- Lewicki R., 1986: *Przekład wobec zjawisk podstandardowych. Na materiale polskich przekładów współczesnej prozy rosyjskiej*. Lublin, Wydawnictwo UMCS.
- Lewicki R., 2000: *Obcość w odbiorze przekładu*. Lublin, Wydawnictwo UMCS.
- Lewicki R., 2017: *Zagadnienia lingwistyki przekładu*. Lublin, Wydawnictwo UMCS.
- Pavlović N., 2015: *Uvod u teorije prevođenja*. Zagreb, Leykam.
- Przybyłka A., 2018: *Przywileje socjalne związane z pracą w górnictwie*. „Studia Ekonomiczne. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 353, s. 48—58.
- Simeon R., 1969: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb, Matica hrvatska.
- Sławiński J., red., 1976: *Słownik terminów literackich*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk, Ossolineum.
- Wilkoń A., 1999: *Problemy stylizacji językowej w literaturze*. W: A. Wilkoń: *Język artystyczny. Studia i szkice*. Katowice, „Śląsk”, s. 91—114.
- Wilkoń A., 2000: *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Winiarska I., [online]: *Cechy językowe dialektu śląskiego*. W: H. Karaś, red.: *Dialekty i gwary polskie. Kompendium internetowe*. Dostępne w Internecie:

- <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?l1=opis-dialektow&l2=dialekt-slaski&l3=dialekt-slaski-charakterystyka> [dostęp: 13.12.2021].
- Witosz B., 2009: *Dyskurs i stylistyka*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Wyderka B., 2017: *O stylizacji gwarowej dyskusyjnie (na materiale wybranych utworów współczesnej prozy polskiej)*. „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. 64, s. 333—351.
- Wyderka B., 2019: *Ogólnopolska kariera śląskiego wulgaryzmu*. „Gwary Dziś”, z. 11, s. 153—162.
- Wyderka B., 2020: *Gwara w twórczości nowej fali prozaików śląskich: Wojciech Kuczok i Szczepan Twardoch*. „Stylistyka”, t. 25, s. 409—427.
- Zdunkiewicz-Jedynak D., 2008: *Wykłady ze stylistyki*. Warszawa, PWN.

Paulina Pycia-Kośćcak, Nikola Kośćcak

Gnój Wojciecha Kuczoka u hrvatskom i srpskom prijevodu, ili dvije strategije prevođenja šleskog dijalekta

SAŽETAK | U radu se analiziraju strategije i tehnike prevođenja šleskog dijalekta kao posebnog jezičnog koda i naziva kulturno specifičnih elemenata vezanih uz Šlesku na hrvatski i srpski jezik. U obzir se uzimaju replike likova romana *Gnój* Wojciecha Kuczoka (hrv. *Glib*, srp. *Pogan*) koje je autor posebno istaknuo u tekstu pomoću navodnika, drugim riječima „živi šleski govor“. Polazišna je točka definiranje stilizacije književnog teksta u stručnoj literaturi, a potom slijedi prikaz posebnosti dijalektizacije u izvornom tekstu romana. Nadalje se opisuju, uspoređuju i ocjenjuju metode stilizacije teksta koje su prisutne u hrvatskom i srpskom prijevodu. Na osnovi prikupljenih podataka hrvatsku se strategiju prevođenja zbog potpune neutralizacije može opisati kao „prešućivanje“, dok je srpska strategija prevođenja svojevrsan „dijalog“ s originalnim tekstom, u kojemu se rabi supstitucija temeljena na kolokvijalizaciji i djelomičnoj dijalektizaciji idiostila likova.

KLJUČNE RIJEČI | prevođenje dijalekta, stilizacija, idiostil, poljski jezik, hrvatski jezik, srpski jezik

Paulina Pycia-Kośćcak, Nikola Kośćcak

Wojciech Kuczok's *Gnój* in Croatian and Serbian Translation: Two Strategies for Translating the Silesian Dialect

SUMMARY | This paper analyzes the strategies and techniques of translating the Silesian dialect as a special language code and the names of culturally specific elements related to Silesia into Croatian and Serbian. Replicas of Wojciech Kuczok's novel *Gnój* (Croatian: *Glib*, Serbian: *Pogan*) are taken into account, which the author highlighted in quotation marks, in other words, “living Silesian speech”. The methods of stylization of the text present in Croatian and Serbian translations are further described, compared and

evaluated. The starting point is the definition of the stylization of the literary text, followed by a presentation of the peculiarities of dialectization in the original text of the novel. Furthermore, the methods of text stylization present in Croatian and Serbian translations are described, compared and evaluated. Based on the collected data, the Croatian translation strategy can be described as “silencing” due to complete neutralization, while the Serbian translation strategy is a kind of “dialogue” with the original text, which uses substitution based on colloquialization and partial dialectization of character idiosyncrasies.

KEYWORDS | dialect translation, stylization, idiostyle, Polish language, Croatian language, Serbian language

PAULINA PYCIA-KOŠČAK | dr nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, adiunkt w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się na: językoznawstwie kontrastywnym, szczególnie chorwacko-polskim, socjolingwistyce, a także ekwiwalencji przekładowej i glottodydaktyce. Autorka monografii pt. *Pleć a język (na materiale współczesnego języka polskiego i chorwackiego)*, powstałej na podstawie rozprawy doktorskiej (2011), i ponad 30 artykułów naukowych. Współredaktorka dwóch tomów zbiorowych o Chorwacji lat siedemdziesiątych (2010) i osiemdziesiątych (2011) oraz tomu pokonferencyjnego *Periferno u hrvatskom jeziku, kulturi i društvu* (2021).

NIKOLA KOŠČAK | doc. dr hab. w Katedrze Stylistyki Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Zagrzebiu. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się na: stylistyce prozy narracyjnej, współczesnej chorwackiej prozie narracyjnej, żargonie i slangu, języku potocznym, grafostylistyce i teorii stylu. Autor książki *Šrajbenzi spiku? Stilovi hrvatske žargonske i žargonizirane proze 1990-ih i 2000-ih* (2018).

Poljska književnost u Bosni i Hercegovini — prijevodi od 1990. do 2020.

Polish Literature in Bosnia and Herzegovina — Translations from 1990 to 2020

Amela Ljevo-Ovčina

<https://orcid.org/0000-0002-0049-1669>

UNIVERSITY OF SARAJEVO
amela.ljevo-ovcina@ff.unsa.ba

Datum podnošenja: 20.02.2022 | Datum prihvatanja: 28.05.2022

ABSTRACT | The paper deals with translations of Polish literature in Bosnia and Herzegovina in the period from 1990 to 2020 appearing in book publications and to a lesser extent in Bosnian journals. The spectrum of translated works was presented as well as Bosnian translators from Polish with a brief overview of the period preceding the 1990s. This overview shows the diversity of translated works but also some gaps and delays in translating contemporary Polish literature.

KEYWORDS | Polish literature, translation, publishers, Bosnia and Herzegovina

Uvod

U radu su analizirani prijevodi poezije, romana, drama i poneki granični prijevod, objavljeni kao knjige, i dostupni tekstovi štampani u književnim časopisima u BiH od 1990. do 2020. Istraživanje se odnosi na repertoar prevedenih djela, na okolnosti presudne za njihovo objavljivanje, kao i na književne prevoditelje s ovog jezika. Rezultat analize djelimično će donijeti i sliku o zastupljenosti ove kulture općenito u BiH. Podaci o prijevodima poljske književnosti u Bosni i Hercegovini prikupljeni su na osnovu bibliotečkih kataloga COBISS.BH¹ i elektroničkih bibliografija. Tekstovi u časopisima obično prate objavljene prijevode ili ih na neki način najavljuju. Iako malobrojni, oni upotpunjuju općenito sliku o prijevodnoj književnosti. Analiza književnih prijevoda pokazat će da su mnogi od autora djela objavljenih nakon 1990. već bili poznati u poljskoj književnosti i da veliki dio prijevoda čini literatura koja se u Poljskoj smatra kanonskom. Nisu, međutim, objavljeni prijevodi djela koja su izostavljena do 90-ih godina prošlog stoljeća. Jasno je da su se i pojedini noviji autori počeli baviti književnošću nakon 90-ih godina prošlog stoljeća, tako da su i njihova djela dio analiziranog korpusa.

U posljednjih trideset godina Bosna i Hercegovina, prošavši kroz rat i tranzicijske procese, doživljava i nemale kulturne promjene. Zahtjevi tržišne ekonomije reflektirali su se i na izdavaštvo, tako i na prevođenje književnosti². Početkom XXI stoljeća, kada nastupa izvjesna ekonomska stabilnost, bosansko-hercegovačko izdavaštvo doživljava blagi uspon a to podrazumijeva i povećan interes za objavljivanje prijevodne književnosti. Prema brojnosti objavljenih prevedenih knjiga, u tom periodu dominiraju prijevodi s engleskog, uključujući i one književne.

Važnu ulogu u odlučivanju izdavača o objavljivanju prevedenog djela ima njegova popularnost na stranim tržištima, pozitivne recenzije i prihvaćenost kod čitatelja u zemlji i kulturi u kojoj je djelo nastalo. Izdavači ponekad traže prevoditelja ako se radi o poznatom piscu i kada su se već pojavili prijevodi

- 1 Zajednički katalog biblioteka u Bosni i Hercegovini i katalogi pojedinačnih biblioteka.
- 2 Liberalizacija tržišta knjiga, tj. stvaranje mogućnosti za pokretanje privatnih izdavačkih kuća rezultiralo je promjenama koje se tiču i kvantiteta i izbora pisaca i naslova za štampanje. Izbor prevedene književnosti postaje diferenciraniji, a kultne knjige se pojavljuju kao reprinti u prestižno opremljenom ili u nešto dostupnijem izdanju. Inače, knjige se često izdaju u tiražu do 1000 primjeraka ili manjem, a one najtraženije objavljuju se u više izdanja. Dok se izbor djela proširuje, tiraž objavljenih prevedenih knjiga pada, za razliku od situacije s izdavaštvom u bivšem sistemu, kada su u značajno većem tiražu štampani prijevodi velikana svjetske književnosti kao što su Ernest Hemingway, Hermann Hesse, zatim Gabriel García Márquez, Jorge Luis Borges, Mario Vargas Llosa, veliki Rusi i drugi pisci.

na drugim jezicima. Bosanskohercegovački izdavači saraduju s prevoditeljima s poljskog koji su već u Srbiji ili Hrvatskoj preveli isti naslov. Može biti presudno i to radi li se o piscu — dobitniku nagrade Nike ili se o njemu govori kao o potencijalnom kandidatu za Nobelovu nagradu. Sve to može podstaknuti izdavača na objavljivanje prijevoda. Ako izdavaču nisu poznati ni djelo ni autor, kada mu se ponudi naslov za objavljivanje, poželjno je da mu se ponudi i konkretan prijedlog izvora finansijske podrške. Ključno u tom smislu može biti i povjerenje u prevoditelja kojeg poznaje, za kojeg zna da je već ranije uspješno prevodio. Izdavačkim kućama se ponekad direktno obraćaju prevoditelji predlažući im zanimljiva djela i time preuzimajući na sebe posao agenta izdavača. Takva situacija, tj. nepostojanje dosljednog sistemskog planiranja prijevodne književnosti, uključujući poljsku, rezultira time da opus prijevoda nerijetko zavisi od izbora pojedinih prevoditelja, ali, s druge strane, prednost je da nije ni potpuno predvidljiva. Jedan broj prijevoda poljske književnosti objavljen je u Bosni i Hercegovini uz finansijsku podršku Instituta Knjige (Instytut Książki) u Poljskoj. Obično poljsku književnost danas objavljuju srednje ili manje izdavačke kuće, kojima prihod nije osnovni rukovodeći princip i koje prate književnu produkciju i kritiku na najširem planu. U periodu do 90-ih godina prošlog stoljeća sarajevske izdavačke kuće u državnom vlasništvu Veselin Masleša i Svetlost bile su vodeće po broju objavljenih prijevoda da bi se poslije pojavili privatni izdavači, među kojima i *Buybook*, poznat i utjecajan i van granica BiH.

Osvrt na prijevode poljske književnosti u Bosni i Hercegovini prije 90-ih

Poljska književnost čita se i danas u Bosni i Hercegovini kao i ranijih desetljeća a prevođenje poljskih književnih tekstova nastavlja tradiciju iz jugoslavenske države. Ako se osvrnemo na vrijeme od II svjetskog rata do 90-ih godina XX stoljeća, najplodniju tradiciju prevođenja s poljskog jezika u SFRJ imao je Beograd³, međutim, od osnivanja polonistike na Sveučilištu u Zagrebu sve je bogatiji, u posljednje vrijeme i raznovrsniji repertoar prijevoda poljske književnosti i u Hrvatskoj. Tako je npr. sarajevsko izdanje prijevoda *Beskućnika* (*Ludzie bezdomni*), jednog od najvažnijih prozaičkih pisaca Mlade Poljske Stefana

3 Vidjeti: Đ. Čilić Škeljo, I. Vidović Bolt, 2009: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007*. "Przekłady Literatur Słowiańskich", t. 1, cz. 1, s. 102—112.

Žeromskog, desetak godina kasnilo za beogradskim izdanjem romana (preveo Đorđe Živanović, Svjetlost, Sarajevo, 1967).

Kao što je već rečeno, prevođenje s poljskog u Beogradu, pa i u Zagrebu ima dužu tradiciju u odnosu na Sarajevo i općenito Bosnu i Hercegovinu. Jedan od razloga je možda i nepostojanje studija polonistike. Istina, studij poljskog jezika pokrenut je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu krajem 80-ih godina, ali je i prekinut početkom rata. Tadašnjim malobrojnim studentima sarajevske polonistike poljsku književnost je kao gostujući profesor predavao i Zdravko Malić, osnivač zagrebačke polonistike i jedan od najznačajnijih prevoditelja s poljskog jezika do danas. Nakon skoro tri decenije prekida rada, 2020. godine ponovo je pokrenut Lektorat poljskog jezika na ovom fakultetu, ali i kursevi poljskog jezika, što bi u budućnosti moglo biti i polazna tačka za ozbiljnije zanimanje za poljsku kulturu pa i za prevođenje. U novije vrijeme ponovo se organizira niz različitih kulturnih događaja u Bosni i Hercegovini⁴ koji govore o jačanju bosansko-poljskih kontakata⁵ i upoznavanju i prožimanju ovih kultura⁶. O bosansko-poljskim književnim vezama za vrijeme druge Jugoslavije piše

- 4 Predstava *Naš razred* (Nasza klasa), koju je prema tekstu Tadeusza Słobodzianeka, poljskog dramskog pisca i pozorišnog kritičara, režirao Dino Mustafić, posljednjih godina više puta je bila dio repertoara Kamernog teatra 55. Predstava je izvedena uz finansijsku podršku Ambasade Republike Poljske u Bosni i Hercegovini.
- 5 Među njima je i postavka izložbe "Poljaci i Nijemci — historije dijaloga" 2017. godine u Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine. Organizirale su je Ambasada Republike Poljske u BiH i Ambasada Savezne Republike Njemačke u BiH povodom obilježavanja 25. godišnjice od potpisivanja Sporazuma o dobrosusjedskim odnosima i saradnji. Na 32 panoa predstavljene su najznačajnije historijske činjenice iz II svjetskog rata do 1991.

U organizaciji Sarajevskog ratnog teatra i Kamernog teatra 55, na sceni Kamernog teatra 55, 28. i 29. septembra 2015. iz Poljske je gostovala predstava *Moja Bošnia* (*Moja Bosna*). Produkciju predstave finansiralo je Ministarstvo kulture i nacionalnog naslijeđa Vojvodstva Donje Šlezije, Fondacija "Poljski bakar" kao i grad Bolesławiec. Jacek Głomb režirao je priču koja se dešava u Bosni 30-ih i 40-ih godina XX stoljeća, za vrijeme II svjetskog rata, zatim dijelom 40-ih i 50-ih godina kod Boleslavjeca, u koji su se naselili reemigranti, a pojedini fragmenti se odnose i na opsadu Sarajeva.

- 6 Izložbu *Poljska u bosanskohercegovačkom teatarskom srcu* autorice Amine Abdićević 2016. godine organizirao je Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine uz podršku Ambasade Republike Poljske u BiH. Izložba je podsjetila na prisustvo poljskih dramskih pisaca i reditelja na bosanskohercegovačkim pozorišnim scenama i na važnost održavanja kulturnih veza.

O poljskim dramskim djelima na repertoarima sarajevskog Narodnog pozorišta i banjalučkog pozorišta vidjeti više u tekstu T. Miletić Oručević [online]: *Večeras u Muzeju književnosti BiH: Sjećanje na našu kulturnu historiju — izložba 'Poljska u bh. teatarskom srcu'*. Dostupno na internetu: <https://depo.ba/clanak/148991/veceras-u-muzeju-knjizevnosti-bih-sjecanje-na-nasu-kulturnu-historiju-izlozba-poljska-u-bh-teatarskom-srcu>. [pristupljeno: 16.10.2022].

Leszek Małczak. S obzirom na ulogu koju je u tom razdoblju odigrao prevoditelj, književni kritičar i urednik Alija Dukanović, koji je zbog Informbiroa i ostao u Poljskoj, Małczak ga naziva Dukanovićevim razdobljem⁷. Knjigu o životu i prevoditeljskoj djelatnosti Alije Dukanovića, koji je, pored ostalog, preveo na poljski nekoliko Andrićevih proza⁸ kao i Samokovlijine *Kadiš, molitva za mrtve i druge priče*⁹ napisala je Danuta Ćirlić-Straszyńska¹⁰. A. Dukanović je preveo i Krležine *Balade Petrice Kerempuha* a za ovaj prijevod dobio je nagradu poljskog PEN Kluba.

U približavanju poljske književnosti jugoslavenskim čitateljima značajnu ulogu imao je Petar Vujičić. Tako su njegove brojne prijevode (jedan broj zajedno sa Zdravkom Malićem i Biserkom Rajčić) objavljivale i izdavačke kuće u tadašnjoj socijalističkoj BiH, od *Crvenih štitova*, Jarosława Iwaszkiewicza¹¹ 1958. u sarajevskoj Narodnoj prosvjeti pa sve do već uveliko poznate knjige *Šekspir naš savremenik* Jana Kotta objavljene u Poljskoj još 1965. a štampane u sarajevskoj Svjetlosti 1990. Poznatog shakespeareologa i pozorišnog kritičara, stanovnika Kalifornije od sredine 60-ih, čitatelji u BiH upoznawali su i preko drugih jezika.

7 L. Małczak, 2019: *Dukanovićevo razdoblje ili bosanskohercegovačko-poljske književne veze za vrijeme Druge Jugoslavije*. U: *Bosanskohercegovački slavistički kongres. Zbornik radova*. Vol. 2, knj. 2, Sarajevo, Slavistički komitet, str. 117—128.

8 I. Andrić, 1960: *Konsulowie ich cesarskich mości*. H. Kalita, A. Dukanović, prev. [1. izd.]. Warszawa, Czytelnik; I. Andrić, 1983: *Omer-pasza Latas*. A. Dukanović, prev. Warszawa, Czytelnik; I. Andrić, 1986: *Przydrożne znaki: proza medytacyjna*. A. Dukanović, prev. [1. izd.]. Warszawa, Czytelnik.

9 I. Samokovlija, 1991: *Kadisz, modlitwa za umarłych i inne opowiadania*. A. Dukanović, prev. [1. izd.]. Warszawa, PIW.

10 O A. Dukanoviću v. više u: D. Ćirlić-Straszyńska, 1990: *Alija Dukanović*. Warszawa, PIW.

11 J. Iwaszkiewicz, 1958: *Crveni štitovi* (orig. *Czerwone tarcze*). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Narodna prosvjeta; A. Bahdaj, 1960: *Prvo poluvrijeme 0:1* (orig. *Do przerwy 0:1*). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Veselin Masleša; J. Andrzejewski, 1961: *Pepeo i dijamant* (orig. *Popiół i diament*). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Svjetlost; D. Damian (pseud. A. Bahdaja), 1962: *Nepoznati iz bara "Kalipso"* (orig. *Nieznamomy z baru Calypso*, 1959). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Svjetlost; K. Filipowicz, 1966: *Provincijska ljubav* (orig. *Romans prowincjonalny i inne historie*). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Svjetlost; I. Jurgielewiczowa, 1975: *Nemirni časovi* (orig. *Niespokojne godziny*). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Veselin Masleša; J. Andrzejewski, 1979: *Sada je i tebi kraj* (orig. *Teraz na ciebie zagrada*). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Svjetlost; C. Miłosz, 1982: *Spasenje: izabrane pjesme* (orig. *O zbawieniu*). Z. Malić, P. Vujičić, prev. Sarajevo, Veselin Masleša; C. Miłosz, 1988: *Poezija* (orig. *Poezja*). P. Vujičić, prev. Beograd, BIGZ—Sarajevo, Veselin Masleša; C. Miłosz, 1988: *Poezija* (orig. *Poezja*). B. Rajčić, P. Vujičić, prev. Beograd, BIGZ—Sarajevo, Veselin Masleša; J. Andrzejewski, 1986: *Zdruzgotina*. P. Vujičić, prev. Sarajevo, Svjetlost; J. Kott (pseud. A. Bahdaja), 1990: *Šekspir naš savremenik* (orig. *Szekspir współczesny*). P. Vujičić, prev. Sarajevo, Svjetlost.

Zdravko Malić karijeru je ostvario u Hrvatskoj, u kojoj je i živio, a rođen je u BiH i svoje mlade dane proveo u Sarajevu. Njegova povezanost s ovom zemljom nije se svodila samo na porodične veze, a ni njegov profesorski angažman na Filozofskom fakultetu sigurno nije imao finansijske razloge. Osim što je bio ugledni polonist i prevoditelj, prepoznatljiv je po svojoj poeziji, prozi, esejima i člancima. Sa strašću i samouvjereno pisao je o generacijama poljskih pisaca od Adama Mickiewicza do Witolda Gombrowicza. Njegove kritike objavljene su i u Poljskoj (*Między życiem a światem. Artykuły, eseje i rozprawy o literaturze polskiej*, Warszawa, 2006). Ovaj neprevaziđeni gombrowiczolog autor je i *Antologije poljske pripovijetke XX stoljeća*¹². U recepciji poljske književnosti u BiH ime Zdravka Malića upravo se vezuje za ovu antologiju.

Nezaobilazno i nezaboravno književno djelo za djecu *Akademija profesora Kleksa (Akademia Pana Kleksa)* koje je 1946. napisao Jan Brzechwa, jedan od najvećih i najmaštovitijih pisaca bajki, dočekalo je svoje bosansko izdanje 1965. Roman je prevela Tanja Dugonjić a štampala ga je izdavačka kuća Veselin Masleša u Sarajevu. Reizdanje ovog djela objavio je isti izdavač samo dvije godine poslije, 1967. Dogodovštine dječaka čija su imena počinjala slovom A Brzechwa je nastavio pričati u svojoj narednoj knjizi, svesremenskoj priči *Putovanja profesora Kleksa (Podróże Pana Kleksa)*. Prvi put je objavljena u Poljskoj 1961, petnaest godina poslije izdavanja prvog dijela serije čiji je glavni junak profesor Ambroży Kleks. U prijevodu Tanje Dugonjić djelo objavljuje Veselin Masleša već 1963. Tri dijela ove serije: *Akademija Pana Kleksa*, *Podróże Pana Kleksa* i *Tryumf Pana Kleksa* i nekoliko desetljeća nakon prvih objavljivanja, s prepoznatljivim ilustracijama Pana Kleksa u bogato opremljenim izdanjima, redovno štampaju poljske izdavačke kuće. Nije nevažna činjenica da je *Akademija Pana Kleksa* školska lektira u Poljskoj.

Prema broju izdanja do 90-ih godina prošlog stoljeća najprevođeniji u BiH je istovremeno i jedan od najpopularnijih pisaca na prijelazu iz XIX u XX stoljeće Henryk Sienkiewicz. Zanimljivo je da je njegov roman *Kroz pustinju i prašumu (W pustyni i w puszczy)* do 90-ih imao nekoliko izdanja u BiH, prvo izdanje Beograd — Sarajevo — Zagreb, Džepna knjiga, 1955, preveo je Đorđe Živanović. Poslije je roman objavila Svjetlost, Sarajevo, 1963. također u prijevodu Đorđa Živanovića. Nakon toga, 1966. u prijevodu Tanje Dugonjić prerađeno izdanje objavljuje Veselin Masleša. Prerađeno izdanje *Kroz pustinju i prašumu* iste izdavačke kuće izlazi 1972. Ponovo u prijevodu Tanje Dugonjić 2003, kao prvo prerađeno izdanje, roman objavljuje Bosanska riječ u Sarajevu, da bi poslije nepune dvije decenije (2020) isti izdavač objavio drugo prerađeno izdanje roma-

12 Z. Malić, prir. i prev., 1984: *Antologija poljske pripovijetke XX stoljeća*. Sarajevo, Veselin Masleša.

na. Roman *Potop*, poljskog nobelovca, izdaje Svjetlost u Sarajevu 1990. godine u prijevodu Lazara R. Kneževića, a 1991. *Ognjem i mačem* za istog izdavača, u dobro opremljenom izdanju, prevodi također Lazar R. Knežević. Uzbudljiva poljska historija u drugoj polovini 17. stoljeća, s herojskim idealima i postupcima praćena ljubavnim pričama, opisana je u poznatoj trilogiji (*Ogniem i mieczem*, *Potop* i *Pan Wołodyjowski*), a nakon ekranizacije, učinila je trilogiju svjetski popularnim štivom. Zbog atraktivnog pripovijedanja pa i načina na koji pobuđuje poljski patriotizam, trilogija je i danas jedno od neizostavnih poljskih štiva. Iznova se izdaje, prevodi na brojne jezike i gleda u filmskim izdanjima. Citati iz trilogije ostali su dobro poznati u poljskom jeziku.

Među prijevodima u XX stoljeću u Bosni i Hercegovini nalaze se važnija imena poljske književnosti uključujući i disidentsku. "(...) u bivšoj Jugoslaviji prevodila su se i djela poljskih disidenata, poput Czesława Miłosza (njegova poezija objavljena je u prijevodu Petra Vujičića u antologiji *Savremena poljska poezija* već 1964, a *Zniewolony umysł* kao *Zarobljeni um* doživio je svoje prvo izdanje u Srbiji 1985). Razlog tomu treba tražiti i u recepciji strane disidentske književnosti, od koje je poljska bila omiljena (dapače, pisci emigranti pozivani su i na kulturne događaje)."¹³ Ni u XXI stoljeću nije prestalo interesovanje za pisce koji su stvarali u emigraciji. Stihove pod naslovom *Povratak kući — poljska emigrantska poezija* (Powrót do domu — polska poezja), za Zadužbinu "Petar Kočić" (Banja Luka — Beograd, 2002. god., dvojezično izdanje na poljskom i srpskom jeziku) izabrao je i preveo Zoran Đerić. U zbirci su sadržani poznati emigrantski pjesnici Julian Tuwim, Kazimierz Wierzyński, Józef Wittlin, Jan Lechoń, Aleksander Wat, Czesław Miłosz, Adam Zagajewski, Stanisław Barańczak.

Prijevodni poljske književnosti u Bosni i Hercegovini od 1990. do 2020.

Početak 1990-ih obilježile su velike i dramatične promjene u BiH, od političkih, društvenih, ekonomskih i kulturnih, koje su podrazumijevale i umanjenu izdavačku djelatnost. Nakon pauze koja je trajala početkom 90-ih godina, važan trenutak u prijevodnoj poljskoj književnosti predstavljalo je objavljivanje knjige poezije Wisławe Szymborske *Život na licu mjesta*, Društvo pisaca BiH, Sarajevo, 1997. Poeziju su preveli Slavko Šantić i Marina Trumić. Očekivano je

13 P. Gverić Katana, 2016: *Dvadeset pet godina bilježenja prijevoda: hrvatsko i poljsko ogledalo*. "Przekłady Literatur Słowiańskich", t. 7, cz. 2, str. 37.

nastavljen interes za stihove poljske nobelovke. *Pohvalu lošeg mišljenja o sebi: izabrane pesme* za banjalučku Kuću poezije preveli su Biserka Rajčić i Petar Vujičić 2017. godine.

Vrijedan i lijep, kao čudo u vremenu tuge ali i nade bio je projekt Radija Zid — neusporediv radijski kulturni projekt opkoljenog Sarajeva — Zidne novine, *Poljski dani Sarajevo* 7. — 12. aprila 1997, glavni urednik Z. Grebo, urednik broja T. Komendant, Radio Zid, Sarajevo, april/ travanj 1995. godina III, broj 3. „Poljsko” izdanje *Zidnih novina*¹⁴ snažno je otvorio Tadeusz Komendant tekstem *Korijenje* (preveo Slavko Šantić, str. 1—2) osvrćući se na početke historije i geografije Poljske od XV do XVII st., na multietničke terene, zadržavanje svijesti o državnosti i nakon propasti tadašnje države, geografskim reorientacijama poljske svijesti od vizije jagiellonske Poljske do vizije piastowske Poljske, preko geografskog ukorjenjivanja praćenog gubljenjem biografije, o izostanku pisanja o stvarnim bolovima poslije rata. Kako kaže Komendant, počevši od Miłosza, “pisce je počela interesovati druga istina — istina vlastitih uspomena”.

Ovaj broj časopisa čitateljima je skrenuo pažnju na političke i društvene događaje koji su odredili živote poljskih pisaca a u dobroj mjeri i teme o kojima su pisali: Dawid Warszawski “Opomena Europi”, str. 3—6, poglavlje iz knjige *Obrana sarajevske pošte*, prevela Marina Trumić; Adam Zagajewski: *Putovati u Lavov, Pjesma emigranta*, preveo Čedo Kisić, str. 7; Tadeusz Żukowski: *XXVI Pismo upleteno u geografiju biografije*, preveo Čedo Kisić, str. 8; Tadeusz Żukowski *Pismo vrtovima moga djetinjstva; Pismo dječaku koji skuplja starudije*, prevela Marina Trumić, str. 8; Stefan Chwin *Hanemann*, prevela Svjetlana Babić-Baranjski, str. 9—10; Julian Kornhauser *Kuća, san i dječje igre*, prevela Biserka Rajčić, str. 11—14; Kazimierz Brakoniecki *Sjeverna Atlantida, Zapamćeno, Nebeski obrti, Praznina, Vilno, Domovine, Ciklus*, preveo Josip Osti, str. 15—17; Roman Gren *Logor*, preveo Slavko Šantić, str. 18—21; Aleksander Jurewicz “*Lida*” (odlomak iz romana), preveo Srđan Kisić, str. 22—23; Olga Tokarczuk *Vrijeme pravijeka*, preveo Slavko Šantić, str. 24—26; Magdalena Tulli *Snovi i kamenje* (odlomak iz knjige), preveo Srđan Kisić, str. 27—28; Wysława Szymborska: *Djeca epohe, Život na licu mjesta, Veliki broj, Utisci iz teatra, Fotografija mase, Spisak stanovnika, Radost pisanja, U rijeci Heraklitovoj, Logor gladi kod jaslja, Atlantida, Kraj vijeka*, preveo Slavko Šantić, str. 29—32.

Nezaobilazan dio analize savremene faze poljskih književnih prijevoda čini predstavljanje prevoditelja s tog jezika koji aktivno sudjeluju ne samo u književnom dijalogu nego i u prenošenju elemenata kultura dviju zemalja. Vrsni prevoditelji s poljskog u Bosni i Hercegovini, pored toga što su dobri poznavatelji poljske književnosti i kulture, Marina Trumić i Slavko Šantić, oboje pre-

14 Radijsko izdanje *Zidnih novina* uredila i vodila Amela Ljevo.

dani prevoditeljskom poslu, ostvarili su se u novinarstvu a u posljednja dva desetljeća Tanja Miletić Oručević poznata je kao uspješna pozorišna rediteljica. Prevoditelj s poljskog jezika kod nas s najdužim stažom je Slavko Šantić¹⁵ (dugogodišnji urednik za kulturu i kolumnista Oslobođenja), prevoditelj, pjesnik i dramski pisac. Već 1965. njegov prijevod poezije Juliana Przybosa *Naslov večeri* objavljuje Veselin Masleša u Sarajevu. Dobitnik je odlikovanja “Zaslužan za kulturu Poljske”.

Velike zasluge u upoznavanju bosanskohercegovačkih čitatelja s poljskom književnošću i kulturom imala je Marina Trumić, uz napomenu da je niz djela prevela i za hrvatske izdavače. Radila je kao novinar (u Oslobođenju i sedmičniku Svijet), zatim kao lektor na Varšavskom univerzitetu, bila je urednica dramskog programa Radio-Sarajeva, ali je poznata i kao spisateljica¹⁶, o čijim radovima su pisali ugledni pisci i kritičari. Zapamćena je i po intervjuima s poznatim kulturnim ličnostima u bivšoj Jugoslaviji koje je vodila za bosanskohercegovačke listove i časopise. U knjizi *Čežnja i daljine* objavljeni su njeni razgovori s mnogim poznatim poljskim piscima i umjetnicima. Od Saveza novinara BiH dobila je nagradu za intervju s Jerzyjem Andrzejewskim 1968. Pored drugih domaćih nagrada, kao i Slavko Šantić, dobila je poljsko odlikovanje “Zaslužna za kulturu Poljske”.

Tanja Miletić Oručević prevodi dramske tekstove s poljskog, češkog i engleskog jezika. U Krakovu režirala je predstave *Sluškinje (Pokojówki)* J. Geneta i *Zmijjin svlak (Skórę węża)* S. Šnajdera. Dobitnica je nagrada za režiju, dramaturgiju, za najbolje predstave i radiodramski tekst.

Ne treba zaboraviti ni do danas manje poznatog bosanskog polonistu i slavistu — fra Matu Mrkonjića. Pored teoloških studija na Jagiellońskom univerzitetu u Krakovu, završio je polonistiku i slavistiku (1965—1970). Bio je višegodišnji direktor Franjevačke gimnazije u Visokom. Prevodio je poljske katoličke pisce, npr. Jana Dobraczyńskog *Svjedok svjetla*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 1990. a preveo je i djela Jana Pavla II — *Rimski triptih: meditacije*, Glas koncila, Zagreb, 2010, kao i autobiografiju Jana Pavla II *Ustanite hajdemo*, Verbum, Solin, 2014.

Važno je naglasiti da se jedan dio prevedenih djela odnosi na književnost stvaranu u Poljskoj a inspiriranu teškim iskustvom ljudi u ratu, pojedinaca u Bosni i Hercegovini. Upravo su tako Tochman i Warszawski vidjeli ljude

15 Objavio je nekoliko knjiga poezije kao i prozu (političke komentare) pod nazivom Tragedija razuma, IPC Sarajevo, 1995. Dobitnik je niza značajnih nagrada, među kojima Nagrade Udruženja književnika BiH, 1965.

16 Napisala je nekoliko knjiga proze *Daleko proljeće*, *Između mene i tebe*, *Lirski dnevnik Marije Višnjevske*, *Čežnja i daljine* i zbirke poezije *Između Varšave i Sarajeva* i *Cipele za Mona Lizu*. Objavljivala je eseje i književnu kritiku.

izbliza. Knjigu *Obrana sarajevske pošte (Obrona poczty sarajewskiej)* Dawida Warszawskog s poljskog su preveli Marina Trumić i Srđan Kisić a objavio Ceteor Itaka u Sarajevu, 2003. Warszawski u predgovoru knjizi naglašava da je opisivao jedino ono što je sam vidio i čuo¹⁷ te da je veći dio materijala u knjizi već iskoristio ranije u izvještajima za Gazetu Wyborczu, kao i da su tekstovi iz Gazete ponekad iz temelja prerađivani.¹⁸ Naslov knjige je asocijacija na odbranu Pošte u Gdanjsku 1. 9. 1939.

Kao da jedeš kamen (Jakbyś kamień jadła) Wojciecha Tochmana preveo je Slavko Šantić a objavio Magistrat u Sarajevu 2004. Pored objavljenog razgovora sa Wojciechom Tochmanom koji je vodio Marek Radziwon (str. 157—161), vrijedan dio knjige je i *Odgovornost živih prema mrtvima: Odjeci u poljskoj kritici i čitalačkoj javnosti* (str. 162—166). O knjizi i svome odnosu prema ispričanome u ovoj prozi, pisale su poznate poljske ličnosti, među kojima i spisateljica Olga Tokarczuk. Kroz dokumentirane pojedinačne priče u ratnoj Bosni i Hercegovini, s imenima ljudi, imenima muževa koji se više neće vratiti kući, sa nazivima gradova iz kojih su protjerani i ubijeni, ovo djelo je jedan od najjasnijih primjera solidarnosti sa drugim slavenskim narodom u novijoj bosansko-hercegovačkoj historiji.

Dobri duh čovječanstva djelo je pisca i pedagoga, koji je bio poznat pod pseudonimom Janusz Korczak. Tekstove za ovu knjigu izabrao je i napisao predgovor Aleksander Lewin. Pored ovog teksta, Lewin je autor niza radova o odgoju djece kakvim ga je vidio Korczak. Knjigu je prevela Marina Trumić a štampao ju je Omnibus u Sarajevu 1999. Korczak je zagovarao antiautoritarni pristup u odgoju djece ali i aktivnu ulogu djece u odgajanju odgajatelja. Zbog progresivnih ideja njegovi tekstovi su nezaobilazna literatura u školovanju budućih pedagoga i u BiH. Tragičan kraj pisca u logoru Treblinka prikazao je Andrzej Wajda u poznatom filmu *Korczak i njegova djeca*. Vrijedi pročitati još jedan naslov koji se odnosi na djecu i mlade — knjigu Liliane Bardijewske *Kuća osam tajni (Dom ośmiu tajemnic)* nesvakidašnju priču o dječaku koji pokušava razumjeti život i njegove ključne trenutke preveo je Pero Mioč, a objavila ju je Bosanska riječ, u Tuzli, 2019.

17 “Svi su oni već dosta iskusili i dosta znaju. Iako su razgovarali sa mnom, činili su to zacijelo u nadi da ne treba uvijek osjetiti na vlastitoj koži da bi se razumjelo. Jer, kad bi bilo drugačije, onda bi bilo sigurno malo nade za nas. I valjda stoga moja žena Malgosia nijednom nije rekla — ne idi, a kada je mogla, krenula je sa mnom. A Janek, moj stariji sin, izrazio je umjesto mene ono čega još tada ni sam nisam bio svjestan. Rekao je: — Tata, ti tamo ideš zato što, onda kada su naši sjedili u logorima, ni šepavi pas ih nije tamo obišao, zar ne? Istina. Dakle možda, ako i ne treba iskusiti da bi se razumjelo, ipak neka nada postoji?”

18 D. Warszawski, 2003: *Obrana sarajevske pošte* (orig. *Obrona poczty sarajewskiej*). M. Trumić, S. Kisić, prev. Sarajevo, Ceteor Itaka, str. 7.

Moju poeziju (Moja poezja) Tadeusza Różewicza preveli su Marina Trumić, Slavko Šantić i Čedo Kisić i objavili u Sarajevu 2002. Tadeusz Różewicz, jedan od velikih Poljaka kojem je nekoliko puta izmaknula Nobelova nagrada, dobro je poznat bosanskohercegovačkim čitateljima i kao prozaik i dramaturg. Izuzetno pjesničko djelo Juliana Kornhausera *U jednoj sekundi: izbor pjesama (1972. — 2000.) u prijevodu* Marine Trumić objavio je tešanjski Centar za kulturu i obrazovanje 2002. godine. Pored toga što je pisao poeziju, Kornhauser je bio poznat i kao prozaik, književni kritičar, profesor na Institutu za slavensku filologiju Jagielloškog univerziteta, ali i kao prevoditelj i stručnjak za hrvatskosrpsku književnost.

Prvo izdanje poezije Ewe Lipske *Tu* u izboru i prijevodu Marine Trumić objavio je Connectum, Sarajevo, 2010. Ovaj efektan naslov zbirke je zajednički izbor pjesnikinje i prevoditeljice. Objavljivanje ove knjige pomogao je Institut knjige u Poljskoj. Institut knjige inače donosi odluku o finansijskoj podršci izdavaču na osnovu prirode prevedenog teksta ali i prestiža izdavačke kuće. Naredne dvije knjige poezije Lipske (koju nepotrebno porede sa Szymborskom, jer su različite a svaka na svoj način neponovljiva): *Turisti reči: poezija*, 2014. i *Centrifugirajuća nada* 2018. objavljuje Kuća poezije: Udruženje Poljaka, Banja Luka, u prijevodu Biserke Rajčić.

Jedan od najčešće prevedenih poljskih pisaca u Bosni i Hercegovini je Czesław Miłosz. Kako do 90-ih godina, tako od 90-ih do danas prevedeni su njegovi stihovi najviše u formi knjige: Miłosz, Czesław *Spasenje: izabrane pjesme*, prev. P. Vujičić i Z. Malić, Veselin Masleša, Sarajevo, 1982; Miłosz, Czesław *Poezija*, prev. P. Vujičić, BIGZ Beograd: Veselin Masleša Sarajevo, 1988; Miłosz, Czesław *Poezija*, prev. P. Vujičić i B. Rajčić, Veselin Masleša Sarajevo: Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, 1988; Miłosz, Czesław: *Drugi prostor: najnovije pjesme — izbor*, prev. M. Trumić, Zoro, Sarajevo: Zagreb, 2008, ali i izbori Miłoszewe poezije u časopisima: Miłosz, Czesław: *Teološki traktat (Traktat teologiczny)*, prev. M. Trumić, Hrvatska misao: tromjesečnik za umjetnost i znanost, Sarajevo: Ogranak Matice hrvatske, God. 10, 39/40(28) (travanj-rujan 2006), str. 125—138, 2006. Druga njegova poznata djela nemaju svoja bosanskohercegovačka izdanja.

Adam Zagajewski je u BiH poznat kao pjesnik a manje kao kritičar i autor eseja. Višekratno je objavljivana prevedena poezija ovog velikog Poljaka. Prevodili su ga različiti prevoditelji a prijevode je objavilo nekoliko izdavačkih kuća. Knjigu *Povratak* prevela je Marina Trumić, objavio Zoro, izdavač za Sarajevo i Zagreb, 2006. godine, zbirku *Asimetrija: izabrane pjesme* priredila je Biserka Rajčić, preveli Petar Vujučić i Biserka Rajčić, a objavila Kuća poezije Banja Luka, 2019. Štampanje su pomogli Ambasada Republike Poljske u Sarajevu i Ministarstvo prosvjete i kulture RS. Za sada posljednje izdanje pod naslovom *Pravi*

żivot u prijevodu Đurđice Čilić objavio je Buybook u Sarajevu, 2021, u godini pjesnikove smrti. Sve prevedene knjige poezije Zagajewskog su reprezentativna izdanja; svako je izdanje dobrodošlo kao ponovno podsjećanje čitatelja na stihove jednog od najboljih poljskih pjesnika i nesuđenog nobelovca.

U okolnostima kada prevođenje i izdavanje prijevoda poljske drame nije redovna pojava u Bosni, posebno je važan *Mortal kombajn: poljska drama XXI stoljeća*. Tekstove je odabrala i prevela Tanja Miletić Oručević a objavio Međunarodni teatarski i filmski festival MESS, Sarajevo, 2006. Izbor od trinaest drama dvanaest poljskih autora sadrži raznovrsne savremene tekstove napisane od 2000. do 2006. godine: Krzysztof Bizio *Toksini*, Michał Walczak *Bazen s pijeskom*, Magda Fertacz *Apsint*, Jacek Papis *Vrijeme sna*, Jacek Papis *Komad mesa 1*, Małgorzata Mroczkowska *Justyna, sestra moje*, Szymon Wróblewski *Površina*, Marek Pruchniewski *Lucija i njena djeca*, Monika Powalisz *Lovčeva kći ili poljakožderka*, Andrzej Stasiuk *Noć*, Joanna Owsianko *Tiramisu*, Przemysław Wojcieszek *Made in Poland*, Paweł Sala *Mortal kombajn*. Knjiga sadrži i vrijednu *Notu o autorima*.

Deset priča u *Bakakaju* daje cjelovitu sliku opusa jednog od najvažnijih poljskih i svjetskih pisaca XX stoljeća. Proširena zbirka Witolda Gombrowicza objavljena je 1957. godine u Krakovu. Sarajevska Biblioteka DANI 2004. objavljuje knjigu u prijevodu Tanje Miletić Oručević. Zagrebačka Fraktura 2007. objavljuje *Bakakaj*, koji je također prevela T. Miletić Oručević.

U protekla tri desetljeća, kao uostalom ni prije toga, čitatelji u BiH nisu mogli redovno pratiti aktuelnu bogatu književnu produkciju u Poljskoj i glavne trendove u poljskoj književnosti¹⁹. Rijetko su djela savremenih poljskih pisaca u nekoliko godina zaredom prevedena u BiH. Izuzetak je Olga Tokarczuk, čiji su *Bieguni (Bieguni)*²⁰ i *Bizarne priče (Opowiadania bizarne)*²¹ u ovoj zemlji prevedeni tek od 2019. do 2021. Ipak, repertoar poljskih prijevoda općenito je reprezentativan, a čine ga djela koja se i u Poljskoj smatraju kanonom. S obzirom na to da ni neka od velikih djela značajnih poljskih pisaca nisu prevedena

19 Na osnovu istraženih izvora, može se zaključiti da u Bosni i Hercegovini nisu objavljena sabrana djela Bolesława Prusa, u BiH nisu prevedeni ni Adam Mickiewicz, Stanisław Wyspiański, Jan Potocki, Bruno Schulz, Gustaw Herling-Grudziński, Stanisław Lem, Andrzej Sapkowski, Stanisław Jerzy Lec, kao ni Janusz Głowacki, Ryszard Kapuściński, Janusz Leon Wiśniewski, Jerzy Pilch, Wojciech Kuczok, Natasza Goerke, Andrej Stasiuk, Paweł Huelle, Maria Nurowska, Manuela Gretkowska i niz drugih pisaca. Praksa objavljivanja prijevoda prevoditelja iz Hrvatske i Srbije, kao i eventualno inteziviranje rada malobrojnih bosanskohercegovačkih prevoditelja donosi promjene u izdavačkim i prevoditeljskim izborima.

20 O. Tokarczuk, 2019: *Bieguni* (orig. *Bieguni*). M. Markić, prev. Sarajevo, Buybook.

21 O. Tokarczuk, 2020: *Bizarne priče (Opowiadania bizarne)*. M. Markić, prev. Sarajevo, Buybook.

u ovoj zemlji, teško je očekivati da su prevedeni pisci mlađe generacije, a razlozi mogu ležati i u oprezu potencijalnih izdavača. Novi prijevodi poljske književnosti u BiH često su rezultat angažiranosti samog prevoditelja, ali podjednako i širine perspektive izdavača. Onima kojima je Poljska bliska svaki novi naslov prevedenog poljskog pisca znači više od knjige u izlogu knjižare ili rijetke reklame na internetskoj stranici izdavača knjige. Ona je i ohrabrenje da će se s ovom kulturom upoznavati novi mladi čitatelji.

Zaključak

Analiza repertoara prijevoda poljske književnosti pokazuje da je u posljednje tri decenije bosanskohercegovačka kultura otvorena za otkrivanje novih poljskih autora, ali je i dalje zainteresirana za literaturu nastalu i nekoliko desetljeća ranije. Od poljskih nobelovaca, osim Sienkiewicza i ponovnih izdanja prijevoda njegovog romana *Kroz pustinju i prašumu*, posljednjih desetljeća u Bosni i Hercegovini prevedeni su i Miłosz i Szymborska. Tek u posljednje tri godine prevedeni su *Bieguni* i *Bizarne priče* Olge Tokarczuk. Prevedena su kapitalna djela poljske književnosti, ali i dalje na svoj prijevod u BiH čekaju mnogi pisci i njihovi vrijedni naslovi. Pojedine poljske pisce domaći čitatelji upoznali su kroz iskustvo čitanja i na drugim jezicima i kroz prijevode na engleski i na neke druge jezike.

Od 90-ih godina XX stoljeća prijevodi poljske književnosti objavljuju se u manjem tiražu nego u vrijeme bivšeg sistema. Objavljivanje prevedene poljske književnosti uglavnom je zasluga pojedinaca, a samih prevoditelja u Bosni je malo. S druge strane, pozitivno je da izbor prevedenih djela odlikuje njihova bogata raznolikost. Iako ovi prevoditelji po akademskom obrazovanju nisu polonisti, repertoarom i kvalitetom svojih prijevoda uradili su neprocjenjiv posao na povezivanju dviju kultura. Ogromnu ulogu u upoznavanju bosanskohercegovačkih čitatelja s poljskom književnošću imala je Marina Trumić, čiji se odlazak reflektira na kašnjenju pa i izborima novijih prijevoda poljskih pisaca. Danas se prijevodima poljske književnosti bave Slavko Šantić i Tanja Miletić Oručević. Za bosanskohercegovačke izdavače danas nerijetko prevode iskusni prevoditelji iz Srbije, prije svega dobro poznata i iskusna prevoditeljica Biserka Rajčić a u posljednje vrijeme i odlična prevoditeljica proza Olge Tokarczuk Milica Markić. Jedan dio knjiga koje je ranije preveo Petar Vujičić, kao i one koje je preveo zajedno sa Biserkom Rajčić, objavljuju banjalučki izdavači. Hrvatski prevoditelji Pero Mioč i Đurđica Čilić svojim prijevodima velike Poljake bosanskohercegovačkim čitateljima donose u najboljem svjetlu.

Pokazalo se da nije bilo reizdavanja prevedenih djela s ciljem da se književni tekstovi prevedeni na srpskohrvatski/ hrvatskosrpski sada “prevode” na bosanski, hrvatski ili srpski standardni jezik. Čini se da ni tada a ni sada jezik nije bio prepreka za potencijalne čitatelje u BiH. Time bi se moglo objasniti i da *Emigranti* Sławomira Mrożeka, vjerovatno najizvođeniji poljski komad u Bosni i Hercegovini, nemaju svoje bosanskohercegovačko izdanje. Nije zabilježena tendencija da se popune praznine u prevođenju poljske književnosti. Svakako bi bilo vrijedno prevesti djela koja ranije nisu bila prevedena. Izostali su prijevodi poljske književnosti za djecu, uključujući i *Bajke za Lidusju* Jana Kotta, objavljene u Poljskoj 1997.

Ovo predstavljanje moglo bi biti polazište za detaljnija istraživanja recepcije poljske književnosti u Bosni i Hercegovini, čime bi se dobila i jasnija slika domaće, bosanskohercegovačke kulture.

Literatura

- Antologija poljske pripovijetke XX stoljeća*, 1984. Z. Malić, prir. i prev. Sarajevo, Veselin Masleša.
- Bardijewska L., 2019: *Kuća osam tajni*. P. Mioč, prev. Tuzla, Bosanska riječ.
- Čilić Škeljo Đ., Vidović Bolt I., 2009: *Literatura polska w chorwackich przekładach od 1990 r. do 2007*. “Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 1, cz. 1, str. 102—112.
- Ćirić-Straszyńska D., 1990: *Alija Dukanović*. Warszawa, PIW.
- Dobraczyński J., 1990: *Svjedok svjetla*. fra Mate Mrkonjić, prev. Sarajevo, Svjetlo riječi.
- Gombrowicz W., 2004: *Bakakaj*. T. Miletić Oručević, prev. Sarajevo, Biblioteka DANI/Civitas.
- Gverić Katana P., 2016: *Dvadeset pet godina bilježenja prijevoda: hrvatsko i poljsko ogledalo*. “Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 7, cz. 2, str. 35—52.
- Jan Pavel II., 2010: *Rimski triptih: meditacije*. fra Mate Mrkonjić, prev. Zagreb, Glas koncila.
- Jan Pavel II., 2014: *Ustanite hajdemo*. fra Mate Mrkonjić, prev. Solin, Verbum.
- Kornhauser J., 2002: *U jednoj sekundi: izbor pjesama (1972.—2000.)*. M. Trumić, prev. Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje.
- Lipska E., 2010: *Tu*. M. Trumić, prev. Sarajevo, Connectum.
- Lipska E., 2014: *Turisti reči: poezija*. B. Rajčić, prev. Banja Luka, Kuća poezije.
- Lipska E., 2018: *Centrifugirajuća nada*. B. Rajčić, prev. Banja Luka, Kuća poezije: Udruženje Poljaka.

- Małczak L., 2019: *Dukanovićevo razdoblje ili bosanskohercegovačko-poljske književne veze za vrijeme Druge Jugoslavije*. U: *Bosanskohercegovački slavistički kongres. Zbornik radova*. Vol. 2, knj. 2. Sarajevo, Slavistički komitet, str. 117—128.
- Miletić Oručević T., 2006: *Mortal kombajn: poljska drama XXI stoljeća*. Sarajevo, Međunarodni teatarski i filmski festival MESS.
- Miletić Oručević T., 2016: *Večeras u Muzeju književnosti BiH: Sjećanje na našu kulturnu historiju — izložba „Poljska u bh. teatarskom srcu”*. Dostupno na internetu: <https://depo.ba/clanak/148991/veceras-u-muzeju-knjizevno-sti-bih-sjecanje-na-nasu-kulturnu-historiju-izlozba-poljska-u-bh-teatar-skom-srcu> [pristupljeno: 22. 8. 2022].
- Miłosz C., 1982: *Spasenje: izabrane pjesme*. P. Vujičić, Z. Malić, prev. Sarajevo, Veselin Masleša.
- Miłosz C., 1988: *Poezija*. P. Vujičić, prev. Beograd, BIGZ—Sarajevo, Veselin Masleša.
- Miłosz C., 1988: *Poezija*. P. Vujičić, B. Rajčić, prev. Beograd, BIGZ—Sarajevo, Veselin Masleša.
- Miłosz C., 2006: *Teološki traktat*. M. Trumić, prev. „Hrvatska misao: tromjesečnik za umjetnost i znanost“, God. 10, 39/40 (28) (travanj—rujan 2006). Sarajevo, Ogranak Matice hrvatske, str. 125—138.
- Miłosz C., 2008: *Drugi prostor: najnovije pjesme — izbor*. M. Trumić, prev. Sarajevo—Zagreb, Naklada Zoro.
- Podboj M., 2014: *Bibliografija przekładów literatury polskiej w Chorwacji w latach 2007—2012*. “Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 4, cz. 2, str. 95—122.
- Poljska emigrantska poezija: Povratak kući*, 2002. Z. Đerić, izbor, prev. i pogovor. Banja Luka—Beograd, Zadužbina “Petar Kočić”.
- Rózewicz T., 2002: *Moja poezija*. M. Trumić, S. Šantić, Č. Kisić, prev. Sarajevo, Asocijacija nezavisnih intelektualaca “Krug 99”: Međunarodni centar za mir.
- Sienkiewicz H., 1955: *Kroz pustinju i prašumu*. Đ. Živanović, prev. Beograd—Sarajevo—Zagreb, Džepna knjiga.
- Sienkiewicz H., 1963: *Kroz pustinju i prašumu*. Đ. Živanović, prev. Sarajevo, Svjetlost.
- Sienkiewicz H., 1966: *Kroz pustinju i prašumu* [prerađeno izdanje]. T. Dugonjić, prev. Sarajevo, Veselin Masleša.
- Sienkiewicz H., 1972: *Kroz pustinju i prašumu* [prerađeno izdanje]. T. Dugonjić, prev. Sarajevo, Veselin Masleša.
- Sienkiewicz H., 2003: *Kroz pustinju i prašumu* [prerađeno 1. izdanje]. T. Dugonjić, prev. Sarajevo, Bosanska riječ.
- Sienkiewicz H., 2020: *Kroz pustinju i prašumu* [prerađeno 2. izdanje]. T. Dugonjić, prev. Sarajevo, Bosanska riječ.

- Sienkiewicz H., 1990: *Potop*. Lazar R. Knežević, prev. Sarajevo, Svjetlost.
- Sienkiewicz H., 1991: *Ognjem i mačem*. Lazar R. Knežević, prev. Sarajevo, Svjetlost.
- Szymborska W., 1997: *Život na licu mjesta*. S. Šantić, M. Trumić, prev. Sarajevo, Društvo pisaca BiH.
- Szymborska W., 2017: *Pohvala lošeg mišljenja o sebi: izabrane pesme*. B. Rajčić, P. Vujičić, prev. Banja Luka, Kuća poezije.
- Tochman W., 2004: *Kao da jedeš kamen*. S. Šantić, prev. Sarajevo, Magistrat.
- Tokarczuk O., 2019: *Bjeguni*. M. Markić, prev. Sarajevo, Buybook.
- Tokarczuk O., 2020: *Bizarne priče*. M. Markić, prev. Sarajevo, Buybook.
- Warszawski D., 2003: *Obrana sarajevske pošte*. M. Trumić i S. Kisić, prev. Sarajevo, Ceteor Itaka.
- Zagajewski A., 2006: *Povratak*. M. Trumić, prev. Sarajevo — Zagreb, Naklada Zoro.
- Zagajewski A., 2019: *Asimetrija: izabrane pesme*. B. Rajčić, prir. P. Vujičić i B. Rajčić, prev. Banja Luka, Kuća poezije.
- Zagajewski A., 2021: *Pravi život*. Đ. Čilić, prev. Sarajevo, Buybook.
- Zidne novine: Poljski dani Sarajevo 7. — 12. aprila 1997.*, glavni ur. Z. Grebo, ur. broja T. Komendant, Radio Zid, Sarajevo, april/travanj 1995. Godina III, broj 3.
- Žeromski S., 1967: *Beskućnici*. Đ. Živanović, prev. Sarajevo, Svjetlost.

Amela Ljevo-Ovčina

Poljska književnost u Bosni i Hercegovini — prijevodi od 1990. do 2020.

SAŽETAK | U radu je riječ o prijevodima poljske književnosti u Bosni i Hercegovini u periodu od 1990. do 2020. u izdanjima u obliku knjige i manjim dijelom u bosansko-hercegovačkim časopisima. Predstavljen je repertoar prevedenih djela, zatim bosansko-hercegovački prevoditelji s poljskog jezika, s kratkim osvrtom na vrijeme do 90-ih godina prošlog stoljeća. Ovaj pregled pokazuje raznovrsnost prevedenih djela, ali i praznine i kašnjenja u prevođenju savremene poljske književnosti.

KLJUČNE RIJEČI | poljska književnost, prevođenje, izdavači, Bosna i Hercegovina

Amela Ljevo-Ovčina

Literatura polska w Bośni i Hercegowinie — przekłady z lat 1990—2020

STRESZCZENIE | Przedmiotem artykułu są tłumaczenia literatury polskiej, które ukazały się w Bośni i Hercegowinie w latach 1990—2020 — zarówno w wydaniach książkowych, jak i w czasopismach. Przedstawiono repertuar tłumaczonych utworów i przybliżono sylwetki bośniackich tłumaczy z języka polskiego. Przegląd ten z jednej strony ukazuje różnorodność tłumaczonych utworów, z drugiej — także luki i opóźnienia w przekładach współczesnej literatury polskiej.

SŁOWA KLUCZOWE | literatura polska, przekłady, wydawcy, Bośnia i Hercegowina

AMELA LJEVO-OVČINA | vanredna profesorica na Slavistici Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Područja interesovanja: leksikologija, leksikografija, prevođenje; ruski jezik i književnost; poljski jezik i književnost; bosanski, hrvatski i srpski jezik i bosanskohercegovačka književnost.

Słoweńskie tłumaczenia literatury polskiej w latach 2019 i 2020

Slovenian Translations of Polish Literature in 2019 and 2020

Lidija Rezoničnik

<https://orcid.org/0000-0002-4479-6106>

UNIVERSITY OF LJUBLJANA
Lidija.Rezonicnik@ff.uni-lj.si

Data zgłoszenia: 3.01.2022 r. | Data akceptacji: 1.03.2022 r.

ABSTRACT | The article provides an overview of Slovenian translations of Polish literature in the 2019's and 2020's and reviewers' responses to these works. A total of 23 translations of books were published in 2019, including five literary works (three collections of poetry and two novels). Among the 13 published translations of the following year there were eight literary works (one drama, a collection of short stories, three novels and three collections of poetry). The publishing of e-books also increased significantly in 2020. The published translations give Slovenian readers access to familiar, mostly world-renowned authors such as O. Tokarczuk, Z. Herbert, W. Szymborska, C. Miłosz, I. Karpowicz, while works by I. Ostachowicz, B. Nowicka, A. Kulisiewicz, J. Małecki, R. Franczak, and K. Dąbrowska were translated into Slovenian for the first time. With the exception of J. Kochanowski's drama, all of the literary works translated were from the second half of the 20th century or the 21st century.

KEYWORDS | literary translation, Polish-Slovenian translations in 2019 and 2020, literary critiques, reception of Polish literature

Analiza bibliografii tłumaczeń literatury polskiej na język słoweński¹ wskazuje na ożywione polsko-słoweńskie kontakty w zakresie translacji, począwszy od pierwszego przekładu w XIX wieku do dziś. Pierwsze tłumaczenie powstało około 1800 roku, kiedy to działający we Lwowie duchowny i poeta, Martin Kuralt (1757—1845), przełożył na język słoweński i niemiecki fragment dzieła Wojciecha Bogusławskiego — *Cud mniemany, czyli Krakowiaczy i górale* (*Dozdevni čudež ali Krakovčani in gorjanci*). Słoweński przekład pozostał jednak w rękopisie, dlatego też za pierwsze tłumaczenie literatury polskiej uznaje się w Słowenii powieść historyczną Michała Czajkowskiego *Kirdžali* (*Kirdžali*), przetłumaczoną przez duchownego, Lavoslava Gorenjca (1840—1886), i opublikowaną w roku 1865. Od czasu wydania przekładu Gorenjca do końca 2020 roku ukazały się 432 tłumaczenia dzieł literackich i paraliterackich, wśród których najliczniej reprezentowana jest proza dla dorosłych. Na liście najczęściej tłumaczonych polskich autorów według liczby wydań książkowych trzy pierwsze miejsca zajmują: Henryk Sienkiewicz (z imponującą liczbą 62 wydań), Stanisław Lem (10 wydań) i autorka literatury dla dzieci i młodzieży, Anna Onichimowska (9 wydań). Tłumaczenia literatury polskiej na język słoweński przeżywają rozkwit po uzyskaniu przez Słowenię niepodległości, i tak w ostatnich 30 latach publikuje się w przybliżeniu siedem wydań książkowych rocznie, ważne miejsce zajmują również przekłady w czasopiśmie.

W 2019 roku ukazały się dwadzieścia trzy wydania książkowe, co w porównaniu z latami wcześniejszymi stanowi znaczny wzrost (w 2018 roku opublikowano siedem pozycji, w 2017 było ich czternaście, w 2016 sześć, a w 2015 szesnaście)². Dokładna analiza zestawień bibliograficznych wykazuje, że ponad połowę tłumaczeń z 2019 roku, tj. piętnaście dzieł, stanowią utwory przeznaczone dla młodszych czytelników. Najczęściej w tym przypadku mamy

1 Wszystkie dane przytoczone w akapicie zaczerpnięto z zestawienia bibliograficznego dotyczącego tłumaczeń literatury polskiej na język słoweński, opracowanego przez polonistę, Janža Snoja, który w Instytucie Translatologii Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Lublanie (Oddelek za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani) przygotowuje rozprawę doktorską pt. *Prevajanje poljskega romana v slovenščino od druge polovice 19. stoletja do danes* [Słoweńskie tłumaczenia polskiej powieści od drugiej połowy XIX wieku do dziś]. Por. także wystawę *Pozorna pripovedovalka — sodobne poljske avtorice v slovenskih prevodih* [Czuła narratorka — współczesne polskie autorki w przekładach na język słoweński] (plakat *Prevajanje poljske književnosti v slovenščino — Tłumaczenia literatury polskiej na język słoweński*).

Janž Snoj przygotował bibliografię słoweńskich przekładów literatury polskiej za lata 2019 i 2020, a niniejszy artykuł stanowi jej omówienie.

2 J. Unuk, 2020: *Komentar k pregledu slovenskih prevodov poljske literature v letu 2018*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 298.

do czynienia ze wznowieniem (czwartym lub piątym wydaniem) adaptacji znanych bajek przygotowanych przez Zuzannę Naczyńską, Annę Niedźwiecką, Katarzynę Sendecką, Renatę Stasińską-Soprych i Natalię Usenko, a przetłumaczonych przez Janę Unuk: *101 dalmatyńczyków (101 dalmatinec)*, *Piękna i Bestia (Lepotica in Zver)*, *Zakochany Kundel (Dama in potepuh)*, *Alicja w Krainie Czarów (Alica v čudežni deželi)*, *Kopciuszek (Pepelka)*, *Królowna Śnieżka (Sneguljčica)*, *Piotruś Pan (Peter Pan)*, *Mała Syrenka (Mala morska deklica)*, *Aladyn (Aladin)*, *Bambi (Bambi)*, *Księga dżungli (Knjiga o džungli)* czy *Śpiąca Królowna (Trnuljčica)*. Staša Pavlović przełożyła „naukową” książkę obrazkową Wojciecha Grajkowskiego pt. *Drzewa (Drevesa)*, Klemen Pisk — historię o konfrontacji z dziecięcymi lękami i o ich przekraczaniu *Prawie się nie boję... (Skoraj me ni več strah)* Anny Onichimowskiej oraz baśniową opowieść *Łopianowe pole (Repinčevo polje)* Katarzyny Ryrych. Wszystkie trzy książki w roku 2020 zostały nagrodzone znakiem jakości Złota Hruška, przyznawanym przez Bibliotekę Miejską w Lublanie (Mestna knjižnica Ljubljana) najlepszym publikacjom dla dzieci i młodzieży.

W kategorii publikacje nieliterackie w 2019 roku ukazały się trzy przekłady. Rok Pogačnik przetłumaczył książkę polskiego księdza, Krzysztofa Grzywocza, pt. *Uczucia niekochane (Neljuba čustva. Zavist, neuresničena zaljubljenost, agresivnost, sram, jeza, praznina in tujost)*, Janž Snoj natomiast dzieło Świąty Tomasz na nowo odczytany (*Novo branje Tomaža Akvinskega*) Stefana Swieżawskiego. Oba tłumaczenia ukazały się w oficynie katolickiej Družina. W wydawnictwie ZRC SAZU, przy Centrum Naukowo-Badawczym Słoweńskiej Akademii Nauk (Znanstveno raziskovalni center — ZRC, Slovenska akademija znanosti in umetnosti — SAZU), wydano monografię naukową *Eseji o poljsko-slovenskem književnem prevajanju*, zawierającą słoweńskie tłumaczenia rozpraw naukowych słowenistki i historyczki literackiej — Bożeny Tokarz. Eseje pierwotnie wydawane były po polsku lub po słoweńsku w różnych publikacjach i w różnych okresach, a ich wyboru i tłumaczenia lub redakcji językowej podjęli się Nikolaj Jež i Primož Čučnik. Redaktorka tomu, Martina Ožbot, pisze we wstępie:

Z tekstów Bożeny Tokarz wyłania się kompleksowa panorama związków pomiędzy polską i słoweńską literaturą, w których główną i w wielu aspektach równorzędną rolę grają wybrani autorzy, tworzący od romantyzmu do dziś, oraz ich tłumacze. [...] Dzięki przekładom ujawniają się odmienna wrażliwość na język, horyzonty intelektualne i kierunki interpretacyjne, a jednocześnie bogactwo wyrażonego w słowach potencjału, co jest typowe w sytuacjach, w których wyjątkowe dzieła literatury trafiają do tłumaczy gotowych, by dzięki swej wiedzy, doświadczeniu i często również odwadze, inicjować i umacniać relacje pomiędzy

literaturami i kulturami, a tym samym tworzyć nowe światy, w tym przypadku, na przecięciu polskiej i słoweńskiej literatury³.

Oprócz książek dla dzieci i młodzieży oraz dzieł nieliterackich w roku 2019 przetłumaczono pięć utworów literackich, a wśród nich trzy tomiki poezji i dwie powieści.

Pięć lat po pierwszym wydaniu książkowym i elektronicznym (2014) powieści Olgi Tokarczuk *Prowadź swój pług przez kości umarłych* (*Pelji svoj plug čez kosti mrtvih*, tłum. Jana Unuk) ukazało się wznowienie dzieła w 800 egzemplarzach, a więc w nakładzie dwukrotnie większym niż w pierwszym wydaniu. O wzmożonej recepcji powieści świadczą nie tylko wznowienie publikacji, lecz także liczba wypożyczeń: od momentu pierwszego wydania do końca listopada 2021 roku według danych z portalu Cobiss⁴ egzemplarz powieści wypożyczono 2728 razy⁵. Słoweńska Federacja Niewidomych (Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije) w roku 2020 przygotowała również dźwiękową wersję książki, dostępną w lublańskiej bibliotece dla niewidomych (Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne v Ljubljani). Olga Tokarczuk jeszcze przed otrzymaniem Literackiej Nagrody Nobla, w marcu 2019, gościła w Słowenii w ramach wydarzenia poprzedzającego inaugurację festiwalu Mesto knjige. Uczestniczyła w spotkaniach z czytelnikami w mieście Nova Gorica, o czym pisano w mediach, np. w gazecie codziennej „Delo” ukazał się wywiad z autorką. W ramach trzecich obchodów Dnia Walki z Dyskryminacją Rasową (3. Dnevi boja proti specjesizmu), które odbyły się we wrześniu 2019 roku, komparatystka literacka, krytyczka i tłumaczka tekstów humanistycznych, Jelka Kernev Štrajn, przygotowała wystąpienie zatytułowane *Przeciw „naturalnemu” porządkowi świata* (*Zoper »naravnim« red sveta*)⁶, a w nim przywołała między innymi fragmenty prozy Olgi Tokarczuk, zwłaszcza powieści *Prowadź swój pług przez kości umarłych* (*Pelji svoj plug čez kosti mrtvih*), wskazujące na antyantropocentryczną i antydyskryminacyjną postawę polskiej autorki.

W audycji Programu Trzeciego Radia Słowenia — Ars w lipcu 2014 roku został zaprezentowany przez tłumaczkę, Janę Unuk, fragment powieści Igora

3 M. Ožbot, 2019: [Tekst na skrzydełku okładki]. W: B. Tokarz: *Eseji o poljsko-slovenskem književnem prevajanju*. N. Jež, P. Čučnik, prev. M. Ožbot, ur. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

4 Słoweński System Informacji Bibliotecznej. Dane dotyczące liczby wypożyczeń przytoczone w dalszej części artykułu również zaczerpnięte zostały ze statystyk dostępnych na portalu Cobiss.

5 Dane dotyczące liczby wypożyczeń e-booków nie są dostępne.

6 Artykuł autorki o tym samym tytule ukazał się już w 2016 roku w piśmie „Primerjalna književnost” (letn. 39, št. 2, s. 71–89).

Ostachowicza *Noc żywych Żydów* (*Noč živih Židov*), natomiast pełny przekład dzieła doczekał się wydania książkowego w 2019 roku (a wersji elektronicznej dwa lata później — w 2021 roku). To pierwsze wydanie utworu literackiego tego autora w Słowenii. Powieść porusza tematykę holokaustu, wykorzystując założenia gatunkowe literatury fantastycznej, dzięki czemu zachowuje znaczną dozę humoru. Redaktor serii, Andrej Blatnik, przedstawiając nowości wydawnictwa Cankarjeva založba, zapowiadał powieść jako gorzką komedię o nazizmie, Żydach i traumie oraz jako pierwszą w literaturze polskiej próbę podejścia do holokaustu w konwencji czarnego humoru i groteski. Pełna absurdu opowieść o zmartwychwstaniu poległych Żydów w centrum uwagi stawia stosunek współczesnego człowieka konsumenta do holokaustu, powierzchowność jego sposobu życia i niezrozumienie ówczesnych ideałów. Jednocześnie zapożycza obrazy z popkultury (filmów, książek, gier komputerowych). Ukazuje też współczesne uprzedzenia, traumy i lęki, źródła przemocy; porusza problematykę praw pracowniczych czy szokujących relacji dziennikarskich itd. W słoweńskich recenzjach powieść określana jest jako „horror fantastyczny” lub „inwazja zombie”, skoncentrowano się w nich przede wszystkim — jak zauważa Jana Unuk⁷ — na pozaliterackich związkach, a także podkreślono nawiązania do społeczno-politycznych warunków w Polsce czy w Europie:

Autor przygląda się w niej [powieści — L.R.] zjawisku ponownego szerzenia się skrajnych ruchów prawicowych, które tak w Europie, jak i w Polsce przybierają na sile i rozgłosie. Naprzeciw nacjonalistycznej krótkowzroczności i ignorancji stawia najskuteczniejszą broń, którą jest oczywiście poczucie humoru. Obnaża przy tym pułapki współczesnego konsumpcjonizmu, dobre i złe strony globalizacji⁸.

Wybór wierszy Zbigniewa Herberta, opublikowany pod tytułem *Gospod Cogito* (*Pan Cogito*), oraz jego tłumaczenie i komentarz o autorze zawdzięczamy Nikolajowi Jeżowi. Laureata Międzynarodowego Festiwalu Literackiego Vilenica z roku 1991 słoweńscy czytelnicy znają już dzięki poprzednim dwóm wyborom poezji (*Belí raj vseh možnosti*, 1992, i *Rovigo; Epilog viharja*, 2013) oraz za sprawą przełożonego wyboru esejów pt. *Barbar v vrtu* (*Barbarzyńca w ogrodzie*, 2003). Najnowsze przekłady obejmują wiersze z czterech tomików poetyckich Herberta, ponad połowa pochodzi z tomu *Pan Cogito* (1974), pozostałe to wybór z tomików *Raport z obłąkanego Miasta i inne wiersze* (1983),

7 J. Unuk, 2020: *Komentar k pregledu slovenskih prevodov poljske literature v letu 2018*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 300—301.

8 Z. Matoz, 2020: *Ko židovski zombiji preganjajo nacije*. „Delo”, 30.06.2020. Dostępne w Internecie: <https://www.delo.si/kultura/knjiga/ko-zidovski-zombiji-preganjajo-nacije/> [dostęp: 28.10.2021].

Elegia na odejście (1990), *Epilog burzy* (1998), a towarzyszy im wiersz *Z erotyków Pana Cogito* (*Iz erotične poezije gospoda Cogita*) oraz szkic eseistyczny *Dotknąć rzeczywistości* (*Dotakniti se resničnosti*). Centralne miejsce w zbiorze słoweńskich przekładów zajmuje Pan Cogito, główny bohater poezji Herberta:

Wydaje się, że najnowsze wydanie stanowi przede wszystkim próbę nowego ujęcia i oglądu jego poezji, tak, aby najważniejsze utwory nie pozostały rozproszone w wielu miejscach, przy czym w centrum uwagi znajduje się postać Pana Cogito (jego początki sięgają czwartego tomiku poezji), który stał się swego rodzaju autografem autora⁹.

Tłumaczenie spotkało się z dość dużym zainteresowaniem czytelników. Tomik prezentowano między innymi w Programie Pierwszym Radia Słowenia w audycji *Sobotno branje*, którą współtworzył również tłumacz; opublikowano także recenzje na portalach literackich LUD Literatura, Airbeletrina, na portalu KMCS — Kulturno medijski center Slovenije oraz w piśmie „Bukla”.

Bronka Nowicka odwiedziła Słowenię w 2017 roku w ramach obchodów 22. Słoweńskich Dni Książki (Slovenski dnevi knjige), ogólnosłoweńskiego festiwalu literackiego. Dwa lata później ukazał się w słoweńskim tłumaczeniu jej wyróżniony nagrodą Nike tomik *Nakarmić kamień* (*Nahraniti kamen*), opatrzony słowem wstępnym tłumacza, Janža Snoja. Jest to tłumacz młodszej generacji, który swoje pierwsze próby translatorskie podejmował w ramach konkursu na przekład z języka czeskiego, polskiego i słowackiego, organizowanego przez Instytut Slavistyki Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Lublanie (Oddelek za slavistiko Filozofske Fakultete Univerze v Ljubljani)¹⁰. Tłumaczenia wybranych utworów Bronki Nowickiej były publikowane w czasopiśmie, a w 2019 roku ukazał się osobny tomik poetycki. Pięć utworów autorki tłumacz zaprezentował w audycji radiowej *Literarni noktarno* (Radio Słowenia, Program Pierwszy, 19.11.2019). Manca Košir w piśmie „Bukla”, w rubryce *Książki miesiąca*, o tomie pisała następująco:

W osłupieniu czytam niezwykłą książkę nieznannej mi Nowickiej. [...] To „proza poetycka” czy też „wiersze pisane prozą”, 44 krótkie teksty, a wszystkie z nich mówią o przedmiotach [...], widzianych oczami dziecka, dziewczynki. Przedmioty zaczynają wspominać prababcie i dziadka, ojca i matkę, ból i krzywdę dziecka

9 A. Krivec, [online]: *Zbigniew Herbert: Gospod Cogito* [rec.; brak daty publikacji]. „Bukla”, št. 150. Dostępne w Internecie: <https://www.bukla.si/knjigarna/leposlovje/poezija/gospod-cogito.html> [dostęp: 16.10.2021].

10 11. letnik natečaja, 2016/17 (11. Konkurs Tłumaczeniowy 2016/17). Informacje dostępne na: <https://prevajalskinatecaj.webnode.cz/arhiv/nagrajenci-2016-17/> [dostęp: 16.10.2021].

pocieszanego przez kamień. [...] W wierszach brak osądzania, brak opisów oprawcy, a i tak czułam grozę, którą artystka potęguje poprzez opisy¹¹.

Trzecim wydanym w 2019 roku przekładem poezji był zbiór *Radość pisanja* (*Radost pisanja*) Wisławy Szymborskiej, w tłumaczeniu Jany Unuk, która publikację opatrzyła również słowem wstępnym. Szymborska jest w Słowenii dobrze znaną autorką¹², wcześniej ukazały się trzy wydania książkowe jej wierszy: wybór *Semenj čudežev* (tłum. Rozka Štefan i Jana Unuk, 1997), tomik *Trenutek* (*Chwila*, tłum. Nikola Jęz, 2005) oraz wiersze wybrane pod tytułem *Ključ* (tłum. Jana Unuk, 2014). W *Słowie wstępnym* tłumaczka wyjaśnia, że zbiór *Radost pisanja* zawiera przekłady niemal wszystkich¹³ wierszy autorki, pochodzących z czternastu tomików, także z tych wydanych pośmiertnie — *Czarna piosenka*, zawierającego wiersze z okresu 1944—1948, i *Wystarczy*, którego poetka nie zdążyła ukończyć. Prócz tego w publikacji znajdziemy wybór siedemnastu felietonów literackich z cyklu *Lektury nadobowiązkowe*, ukazujących się początkowo w różnych pismach. Publikacja przekładu wybranych utworów Szymborskiej spotkała się z dużym odzewem czytelników i recenzentów. Portal literacki Airbeletrina, w oparciu o wybór redaktora, Andreja Ilca, zaliczył tomik do dziesięciu najlepszych książek 2019 roku, uzasadniając: „Książka wszech czasów. Biblia świecka. Radość czytania”¹⁴. Tomik znalazł się też wśród dziesięciu najlepszych książek roku 2019 w ocenie krytyków przygotowujących ranking

11 M. Košir, [online]: *Knjige meseca*, [brak daty publikacji]. „Bukla”, št. 154. Dostępne w Internecie: <https://issuu.com/revijabukla/docs/bukla-154> [dostęp: 22.10.2021].

12 Interesujące jest to, że Szymborska jest jedyną współczesną polską poetką, której utwory omawiane są w Słowenii w ramach edukacji ponadpodstawowej. W obecnie obowiązującej *Podstawie programowej języka słoweńskiego dla szkół średnich* (M. Pognanovič Jezeršek et al., 2008: *Učni načrt. Slovenščina: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija*. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo) na liście lektur obowiązkowych, w części „Literatura światowa w drugiej połowie XX wieku”, znajduje się właśnie wiersz *Radość pisanja* (*Radost pisanja*). Oznacza to, że wskazany utwór jest zamieszczony we wszystkich trzech obowiązujących podręcznikach do języka słoweńskiego w szkole ponadpodstawowej. W większości przypadków towarzyszy mu notka informacyjna o autorce lub też inne wiersze; w jednym z podręczników zamieszczona jest nawet zwrotka w języku polskim. Mimo wszystko jednak decyzja dotycząca omawiania utworu należy do nauczyciela i, biorąc pod uwagę wypowiedzi studentów polonistyki, a więc byłych uczniów, utwór jest często pomijany, gdyż nie znajduje się w spisie lektur maturalnych.

13 Zbiór nie zawiera przekładów wszystkich wczesnych wierszy autorki, z pierwszych dwóch, tzw. socrealistycznych tomików *Dlatego żyjemy* (1952) i *Pytania zadawane sobie* (1954).

14 A. Ilc, 2019: *Izbrali smo deset knjig leta 2019*. Airbeletrina, 20.12.2019. Dostępne w Internecie: <http://www.airbeletrina.si/clanek/izbrali-smo-deset-knjig-leta-2019> [dostęp: 22.10.2021].

dla gazety „Dnevnik”. W audycji radiowej Programu Trzeciego Radia Słowenia — Ars, zatytułowanej *S knjižnega trga*, krytyczka literacka, Diana Pungeršič, zaprezentowała tomik i podkreśliła:

Ponieważ wydania dzieł zebranych są zwykle zarezerwowane dla ojczystych autorów, którzy zyskują w ten sposób najwyższy stopień kanonizacji, publikacja wyboru wierszy polskiej laureatki Nagrody Nobla, Wisławy Szymborskiej, pt. *Radość pisanja* (*Radost pisanja*) jest w Słowenii z pewnością jednym z najważniejszych wydarzeń literackich ubiegłego roku¹⁵.

Dwie recenzje tomu ukazały się na portalu literackim LUD Literatura (Silvija Žnidar) i w gazecie „Dnevnik” (Tanja Petrič), a artykuł na jego temat opublikował portal Airbeletrina (Katarina Gomboc Čeh). W przeciwieństwie do innych tomików poezji, co do których Jana Unuk stwierdza, że budzą zainteresowanie jedynie „węższych kręgów czytelnicznych, zawodowo zajmujących się poezją”¹⁶, utwory Szymborskiej zyskują przychylność o wiele szerszego grona odbiorców. Wskazuje na to również wysoki jak na warunki słoweńskie nakład (700 egzemplarzy) oraz liczba wypożyczeń bibliotecznych — do końca listopada 2021 roku tomik w wersji książkowej był wypożyczony 397 razy, a 81 razy wypożyczono go w formie e-booka¹⁷.

W 2020 roku opublikowano w Słowenii trzynaście przekładów książkowych z języka polskiego. Nowością w porównaniu z latami ubiegłymi jest szybsze wydawanie książek również w formie e-booków, co jest prawdopodobnie konsekwencją ograniczonego dostępu do bibliotek i księgarni z uwagi na obostrzenia związane z pandemią koronawirusa. W ten sposób w 2020 roku ukazało się osiem wydań elektronicznych przekładów literatury polskiej¹⁸. Wszystkie z nich (w większości w latach ubiegłych) opublikowano w formie papierowej. Znalazły się wśród nich: antologia polskiej poezji XX wieku *Dotik duha* (druko-

15 D. Pungeršič, 2020: *Wisława Szymborska: Radost pisanja*. Radio Slovenija — Ars, 21.02.2020, 11:15. Dostępne w Internecie: <https://www.rtv slo.si/kultura/beremo/wislawa-szymborska-radost-pisanja/515078> [dostęp: 22.10.2021].

16 J. Unuk, 2020: *Komentar k pregledu slovenskih prevodov poljske literature v letu 2018...*, s. 304.

17 Dla porównania: tomik *Gospod Cogito* Zbigniewa Herberta został wydany w nakładzie 200 egzemplarzy i był do końca listopada 2021 roku wypożyczony w słoweńskich bibliotekach 64 razy w formie książkowej i 13 razy w formie e-booka, a tomik *Nahraniti kamen* Bronki Nowickiej, który również wydano w liczbie 200 egzemplarzy, w tym samym czasie był wypożyczony 43 razy (wersja elektroniczna nie została wydana). Bez wątpienia na duże zainteresowanie poezją Szymborskiej wpłynęła światowa sława autorki i tytuł laureatki Literackiej Nagrody Nobla.

18 Wszystkie e-booki wydane w tym roku przeznaczone są dla dorosłych. Łączna liczba wydań (książkowych i e-booków) z 2020 roku wynosi 21.

wana wersja 2009, tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka¹⁹), wybór poezji *Gospod Cogito* (*Pan Cogito*) Zbigniewa Herberta (wersja książkowa 2019, tłum. Niko Jež), dramat *Sprejem in zavrnitev grških odposlancev* (*Odprawa posłów greckich*) Jana Kochanowskiego (wersja drukowana 2020, tłum. Katarina Šalamun-Biedrzycka) oraz wybór *Radost pisanja* (*Radość pisania*) Wisławy Szymborskiej (wersja książkowa 2019, tłum. Jana Unuk). Książki w formie e-booków można zakupić, ale również wypożyczyć, czytać w wielu miejscach za pomocą czytników, telefonów, tabletów lub komputerów, niektóre wydania umieszczone są w Internecie w wolnym dostępie.

Wśród trzynastu nowo wydanych przekładów znalazły się trzy książki dla dzieci. Klemen Pisk przetłumaczył książkę obrazkową dla dzieci w wieku szkolnym autorstwa Liliany Bardijewskiej pt. *Zielony wędrowiec* (*Zeleni popotnik*). W 2019 roku młodszy czytelnicy i czytelniczki mieli już okazję sięgnąć po przekład książki Wojciecha Grajkowskiego, a w roku 2020 ukazało się kolejne tłumaczenie — Stašy Pavlovič — popularnonaukowej książki obrazkowej pt. *Pščoły* (*Čebele*). Pod koniec 2021 roku publikacja otrzymała nagrodę Zlata Hruška w kategorii przekład książki edukacyjnej dla młodzieży. Trzecia publikacja ma inny charakter — to baśniowa opowieść *Łopianowe pole* (*Repinčevo polje*) Katarzyny Ryrych w tłumaczeniu Klemena Piska, która ukazała się rok wcześniej, a którą Matjaž Srebrnič dostosował do potrzeb dzieci niewidomych i słabowidzących — w roku 2020 wyszła również w alfabecie Braille’a.

Jeśli chodzi o publikacje nieliterackie przeznaczone dla dorosłych, ukazała się książka *Tajne Archiwum Watykańskie. Nieznane karty historii Kościoła* (*Vatikanski tajni arhiv. Neznane plati cerkvene zgodovine*) autorstwa Grzegorza Górnego i fotografa Janusza Rosikonina. W Polsce książka pojawiła się w 2020 roku, a więc słoweński przekład Andreja Turka opublikowano bardzo szybko — w tym samym roku co oryginał. Monografia *W stronę wysp* (*K otokom*) Wojciecha Biedrzyckiego ukazała się nakładem własnym i jest dostępna jedynie w czytelni Biblioteki Narodowej i Uniwersyteckiej w Lublanie (NUK — Narodna in univerzitetna knjižnica). Jest to dokument, reportaż z podróży autora i jego żony, historyczki literackiej i tłumaczki, Katariny Šalamun-Biedrzyckiej. Tłumaczenia monografii podjął się sam autor.

Wśród ośmiu tłumaczeń literackich znalazł się dramat *Odprawa posłów greckich* (*Sprejem in zavrnitev grških odposlancev*) Jana Kochanowskiego. Utwór ten za pierwszym razem wyszedł w piśmie „Nova revija” w 2008 roku. Tekst przetłumaczyła i opatrzyła słowem wstępnym Katarina Šalamun-Biedrzycka. W 2020 roku dramat ukazał się w formie książkowej oraz elektronicznej, dołą-

19 W 2020 roku antologia została wydana w formie e-booka po raz drugi, pierwsze wydanie formy elektronicznej miało miejsce w 2018 roku.

czono do niego notkę o autorze i tłumacze, która w słowie wstępnym omawia strategię i wybory translatorskie.

W niniejszym przekładzie każdy wers posiada identyczną liczbę sylab co oryginał (z niewielkimi odstępstwami), a więc jedenaście, dwanaście lub (co najczęstsze u Kochanowskiego, zwłaszcza w bardziej wymagających partiach tekstu) trzysta. Partie Chóru natomiast mają swój specyficzny rytm. (Tę konsekwencję formy uwzględniłam również w jedynych dwóch wersach, których Kochanowski nie rozwinął, bo zapisał tylko pierwszą, siedmiosylabową część trzynastozgłoskowca. Tytuł w oryginale także posiada taką formę (*Odprawa posłów greckich*), ale ja rozszerzyłam go do pełnego trzynastozgłoskowca, również dlatego, że określenie *odprawa* zawiera oba znaczenia użyte w przekładzie)²⁰.

Dramat *Odprawa posłów greckich* (*Sprejem in zavrnitev grških odposlancev*) w języku słoweńskim stanowi ważne uzupełnienie wydanych dotychczas przekładów dzieł Kochanowskiego, które powstawały w latach 90. i wcześniej i obejmowały głównie jego poezję (np. tomik *Lirika*, tłum. Lojze Krakar, 1976). Przekład oferuje słoweńskiemu czytelnikowi nowe spojrzenie na dzieła polskiego renesansu, który w pełni się rozwinął, w przeciwieństwie do renesansu w literaturze słoweńskiej (i innych literaturach słowiańskich, z wyjątkiem chorwackiej i dalmatyńskiej). W kontekście omawianych w artykule dzieł przekład ten jest wyjątkowy także dlatego, że dotyczy literatury „odległej czasowo”, czyli renesansowej, podczas gdy pozostałe tłumaczenia opublikowane w latach 2019 i 2020 to na ogół teksty współczesnej literatury polskiej. Mimo to tłumaczenie nie spotkało się (jak dotąd) z żadnym odzewem w postaci recenzji, artykułu czy choćby wzmianki. Warto też zauważyć, że samo wydanie książki przeszło bez echa, poza tym nie jest ona dostępna w sprzedaży, a jedynie w bardzo ograniczonej liczbie bibliotek²¹.

Pozostałe przekłady — z wyjątkiem wierszy Aleksandra Kulisiewicza, które powstały w czasie II wojny światowej — reprezentują współczesną literaturę polską. Powieść *Miłość* (*Ljubezen*) Ignacego Karpowicza jest trzecią powieścią autora przetłumaczoną na język słoweński — obok *Balladyn i romansów* (*Baladine*

20 K. Šalamun-Biedrzycka, 2020: »Naj se že Aleksander tako drago ne ženi.« *Spremna beseda*. W: J. Kochanowski: *Sprejem in zavrnitev grških odposlancev*. Maribor, KD Mariborska literarna družba, s. 45, 46.

21 Według informacji dostępnych w Cobissie egzemplarz książki jest w posiadaniu Biblioteki Uniwersyteckiej w Mariborze oraz Biblioteki Narodowej i Uniwersyteckiej w Lublanie. W formie elektronicznej jest ona dostępna na stronie internetowej „Locutio” — „pierwszego słoweńskiego czasopisma literackiego on-line” (jak głosi podtytuł pisma), zob. <https://www.locutio.si/index.php?no=103&clanek=3308> [dostęp: 25.10.2022].

in romance), tłum. 2013 oraz *Ości (Osti)*, tłum. 2017. Wszystkie trzy przełożyła Jana Unuk. Autor już kilkakrotnie prezentował się słoweńskim czytelnikom: na wieczorze literackim w Vilenicy w 2013 roku, w 2017 roku był gościem na targach książki akademickiej Liber.ac, a spotkanie autorskie z okazji wydania słoweńskiego przekładu jego powieści *Miłość (Ljubezen)* odbyło się w ramach festiwalu literacko-muzycznego *Živa knjževnost* we wrześniu 2021 roku. Powieść została zrecenzowana przez Mateja Bogataja w czasopiśmie „Mladina”.

Klemen Pisk przełożył powieść Jakuba Małeckiego *Rdza (Rja)*. Jest to pierwsze tłumaczenie książki tego autora na język słoweński²². W powieści przedstawiono losy dwóch pokoleń naznaczonych traumatycznymi stratami i wydarzeniami z dzieciństwa (wojna, śmierć rodziców w wypadku samochodowym). Powieść jest przede wszystkim narracją o (dziecięcych) niepokojach i lękach w obliczu nagłej utraty i związanej z tym całkowitej zmiany życia, o niemożności porozumienia się i o tłumionym żalu. W krótkiej recenzji przekładu w czasopiśmie „Bukla” zinterpretowano jednak powieść — podobnie jak w recenzjach powieści *Noc żywych Żydów (Noč živih Židov)* Igora Ostachowicza — przede wszystkim w kontekście społeczno-politycznej rzeczywistości współczesnej Polski:

Dzięki precyzyjnemu i plastycznemu zespoleniu traumatycznej historii Polski [...], jej pękniętej i kruchej terazniejszej tożsamości, z historiami poszczególnych osób i całych rodzin, powieść *Rdza (Rja)* może pomóc nam zrozumieć obecną sytuację w kraju, który za sprawą swojego położenia geopolitycznego i siły ideologicznej, chcąc nie chcąc dyktuje kierunek rozwoju całej Europy²³.

Debiut literacki Radki Franczak, *Serce (Srčni utrip)*, został przetłumaczony na język słoweński przez Janę Unuk (wydanie książkowe — 2020 rok, wydanie elektroniczne — 2021). Powieść, która znalazła się wśród nominowanych do Nagrody Literackiej Nike, Ana Geršak w krótkiej recenzji zamieszczonej w gazecie „Dnevnik”, a zatytułowanej *Utrip (pre)velikih pričakovanj* [Puls (zbyt) wielkich oczekiwań] określiła jako „dobrze napisany utwór, który czyta się pięknie”, ale jest on nieco słabszy, jeśli chodzi o postacie poboczne i momentami bywa schematyczny²⁴.

Zbiór opowiadań Olgi Tokarczuk *Opowiadania bizarne (Bizarne zgodbe)* ukazał się w słoweńskim przekładzie dwa lata po wydaniu oryginału w Polsce. Jest to szósty przekład twórczości autorki na język słoweński (do tej pory prze-

22 W recenzji dla czasopisma „Bukla” błędnie wymieniono również przekład powieści *Ślady (Sledovi)*.

23 B. Videmšek, 2020: *Rja*. „Bukla”, št. 157. Dostępne w Internecie: <https://issuu.com/revijabukla/docs/bukla-157> [dostęp: 19.11.2021].

24 A. Geršak, 2021: *Utrip (pre)velikih pričakovanj*. „Dnevnik”, 18.11.2021, s. 17.

tłumaczono pięć powieści) i pierwszy książkowy przekład jej zbioru opowiadań. Z wyjątkiem jednej powieści (*Prawiek i inne czasy — Pravek in drugi časi*, tłum. Jasmina Šuler Galos) wszystkie przekłady, w tym również *Opowiadań bizarnych*, wyszły spod pióra Jany Unuk. Tłumaczenie spotkało się ze znacznym odzewem: zbiór został zaprezentowany w audycji radiowej *S knjižnega trga* (Program Trzeci Radia Słowenia — Ars), krótkie recenzje ukazały się w pismach albo prasie: „Mladina”, „Dnevnik”, „Delo”, „Večer”, na platformie internetowej dotyczącej wydarzeń kulturalnych Koridor — križišča umetnosti, a także w mniej oficjalnych formach publicystycznych, takich jak blog literacki²⁵.

W 2021 roku jedno z opowiadań Tokarczuk, *Transfugium (Transfugij)*, zostało opublikowane w e-antologii *Sodobna slovanska kratka zgodba*²⁶ [Współczesne opowiadania słowiańskie], której towarzyszył artykuł²⁷ omawiający poetykę narracyjną pisarki i sugerujący możliwość omówienia opowiadania *Transfugium* w ramach zajęć szkolnych lub spotkań klubu książki.

W 2020 roku ukazały się trzy książkowe przekłady polskiej poezji. Są wśród nich wiersze Aleksandra Kulisiewicza, polskiego piosenkarza i autora tekstów, który był więziony w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen, gdzie zbierał i zapamiętywał obozowe piosenki oraz opowieści, a po wojnie spisał je i śpiewał podczas tras koncertowych. Z tego materiału Jani Kovačič przygotował wybór dwudziestu trzech piosenek, które wraz z Simoną Klemenčič przetłumaczyli z języka polskiego i niemieckiego. O tłumaczeniach pisał Matej Krajnc:

Kulisiewicz [...] jest prawdziwą gratką dla znawców wersologii; jego wers, flirtujący zarówno z tradycją pieśni ludowej, jak i europejskiego szansonu, jest nieprzewidywalny i unikający monotonii, a jego rymy są świeże i śmiałe. Nie wiem, czy ktokolwiek inny poza noblistą Dylanem odważył się na tak nietypowe rymy (lub na rezygnację z nich mimo wyczuwalnego rytmu), które tak świetnie udało się wychwycić tłumaczom i przełożyć je na język słoweński. Kulisiewicz miał jeszcze jedną dobrą cechę, która jednak lubi przysparzać kłopotów mniej

25 Blog *Berem svetove*: <http://beremsvetove.si/kratka-zgodba/olga-tokarczuk-bizarne-zgodbe/> [dostęp: 25.10.2022].

26 Antologia jest dostępna online: https://slavistika.net/e-viri/sskz_pl [dostęp: 25.10.2022]. W grudniu 2021 roku Sekcja Studencka Słoweńskiego Towarzystwa Slawistycznego zorganizowała Słowiańskie Spotkanie Czytelnicze online, podczas którego czytelnicy (uczniowie, studenci i profesorowie) dyskutowali na temat opowiadań, które przeczytali w antologii. W spotkaniu, którego tematem było *Transfugium* Olgi Tokarczuk, gościnnie wzięła udział tłumaczka Jana Unuk.

27 L. Rezoničnik, 2021: *Poljska kratka proza: Olga Tokarczuk in Bizarne zgodbe*. W: M. Šekli, L. Rezoničnik, ur.: *Slovenski jezik med slovanskimi jeziki*. Ljubljana, Zveza društev Slavištično društvo Slovenije, s. 525—533. Dostępne w Internecie: <https://zdsds.si/tiskovina/3265/> [dostęp: 25.10.2022].

wprawnym tłumaczom: jego poczucie humoru jest tak specyficzne, że po prostu trzeba za nim „nadażać”, żeby nie zostać na lodzie w tłumaczeniu. Częścią tej zabawy są oczywiście gry słowne: dowcipne, szokujące zwroty i chwytły... A jednocześnie język autora jest bezpośredni i prosty, co również jest cechą najlepszych poetów-muzyków²⁸.

Wiersze te zostały opublikowane w zbiorze *Orfej iz pekla. Lagerske pesmi Aleksandra Kulisiewicza* (*Orpheus from Hell: Aleksander Kulisiewicz's Songs from the Concentration Camps*), gdzie ukazały się w oryginale i w słoweńskim przekładzie. Każdy wiersz opatrzone komentarzem na temat (domniemanego) autora i okoliczności powstania utworu. Jani Kovačič zaprezentował wiersze na kilku koncertach, z których jeden, w Galerii Narodowej w Lublanie (21 listopada 2019), był okazją do nagrania płyty towarzyszącej książce.

Krystyna Dąbrowska była gością Dni Poezji i Wina (*Dnevi poezije in vina*, sierpień 2020) w ramach 24. Międzynarodowego Festiwalu Poezji odbywającego się w Ptuj, Lublanie i kilku innych miastach Słowenii. Z tej okazji ukazała się trójjęzyczna książeczka z wyborem wierszy autorki pod tytułem *Čas ugasnjenih luči* (*Pora wygaszonych świateł*). Obok wierszy polskich opublikowano przekłady na język angielski (różni tłumacze) i słoweński. Autorem tych drugich był Klemen Pisk. Publikacja w wersji książkowej jest dostępna tylko w Bibliotece Narodowej i Uniwersyteckiej w Lublanie oraz Bibliotece Uniwersyteckiej w Mariborze, jednak wersja PDF jest wciąż dostępna na stronie internetowej festiwalu. Słoweńska publiczność mogła zapoznać się z poezją Krystyny Dąbrowskiej jeszcze przed wizytą autorki w Ptuj — mianowicie w audycji *Literarni nokturno* w Programie Trzecim Radia Słowenia — *Ars* w grudniu 2019 roku zaprezentowano wybór wierszy poetki w tłumaczeniu Jany Unuk. W czasie festiwalu w tej samej stacji radiowej wyemitowano audycję, w czasie której czytano wiersze autorki w tłumaczeniu Klemena Piska. We wrześniu 2020 roku poetka była gością 35. Międzynarodowego Festiwalu Literackiego Vilenica, zorganizowanego w przestrzeni wirtualnej. W jego ramach powstały dwa kilkuminutowe filmy przybliżające postać poetki i jej poezję w języku polskim, a pięć wierszy w oryginale oraz w tłumaczeniach na język angielski i słoweński (tłumaczenia na język słoweński podjęła się Jana Unuk) zostało opublikowanych w antologii Vilenica²⁹. Wiersze te za-

28 M. Krajnc, 2020: *Oprosti mi, prijazna Evropa*. [Jani Kovačič, *Orfej iz pekla — lagerske pesmi A. Kulisiewicza*]. LUD Literatura, 7.05.2020. Dostępne w Internecie: <https://www.ludliteratura.si/kritika-komentar/oprosti-mi-prijazna-evropa/> [dostęp: 29.10.2021].

29 Tytuł tomu: *Quo vadis? 35. mednarodni literarni festival Vilenica*. Ponieważ w tomie opublikowano tylko kilka wierszy w przekładzie, nie jest on liczony jako samodzielna publikacja książkowa, mimo że jest wymieniony jako taki w bibliografii.

mieszczono również w broszurze festiwalowej Dni Poezji i Wina. Pytanie, dlaczego te same wiersze zostały przetłumaczone przez dwóch tłumaczy (a także jak to się stało, że polska poezja była reprezentowana przez tego samego autora na dwóch słoweńskich festiwalach w tym samym roku), pozostaje otwarte, ale interesujące jest porównanie obu przekładów i poszczególnych rozwiązań translatorskich.

Wybór *Zbrane pesmi 1* Czesława Miłosza, wydany w ramach serii Poetikonowe lire, zawiera wiersze z trzech pierwszych tomików poety: *Poemat o czasie zastygłym* (*Pesnitev o zamrznjenem času*), *Trzy zimy* (*Tri zime*) i *Ocalenie* (*Rešitev*), z osiemnastu opublikowanych zbiorów poetyckich Miłosza, a także wiersze, które ukazywały się tylko w czasopiśmie lub w niewielkim nakładzie w okresie międzywojennym, w latach 1930—1936 i 1937—1944. Wiersze przełożyła Jana Unuk, opatrzyła je także przypisami i objaśnieniami oraz słowem wstępnym. Zbiór obejmuje więc wszystkie wiersze autora opublikowane w książkach i czasopiśmie do 1945 roku, a tytuł, czyli *Zbrane pesmi 1* [Wiersze zebrane 1], zapowiada jego kontynuację. Tłumaczenie dzieł Miłosza na język słoweński rozpoczęto zaraz po otrzymaniu przez poetę Literackiej Nagrody Nobla w 1980 roku. Do tej pory przetłumaczono na język słoweński jego eseje, opowiadania, powieści oraz trzy zbiory lub wybory poezji. Mimo to najnowsza książka z przekładami poezji noblisty nie doczekała się jeszcze recenzji ani artykułu w żadnym czasopiśmie czy na portalu literackim.

Ważnym miejscem publikacji przekładów w latach 2019 i 2020 były również czasopisma literackie, zwłaszcza jeśli chodzi o poezję współczesną twórców młodego pokolenia. Najwięcej uwagi przekładom literatury polskiej poświęciło czasopismo „Literatura”, w którym drukowano wiersze Wioletty Grzegorzewskiej, prozę i poezję Czesława Miłosza, wiersze Julii Fiedorczyk, przekład mowy noblowskiej Olgi Tokarczuk, wiersze Krystyny Dąbrowskiej, Małgorzaty Lebdy i Tomasza Różyckiego. Ponadto teksty polskich autorów opublikowane zostały w czasopiśmie: „Poetikon” (Halina Poświatowska, Zuzanna Ginczanka), „Rozpotja” (Olga Tokarczuk), „Vpogled” (Mariusz Sieniewicz) oraz na portalach: Locutio (Anna Adamowicz, Małgorzata Lebda, Przemysław Suchanecki), Vrabec Anarchist (Justyna Bargielska, Wisława Szymborska, Olga Tokarczuk) i Logos (Małgorzata Lebda). Przekłady są dziełem uznanych tłumaczy: Jany Unuk, Lary Unuk, Katariny Šalamun-Biedrzyckiej i Stašy Pavlović. Młodzi tłumacze publikowali w piśmie „Mentor”, w którym ukazało się tłumaczenie fragmentu *Balladyny* Juliusza Słowackiego (w przekładzie Jasny Reščič), oraz w czasopiśmie studenckim „Perun”. W tym ostatnim opublikowano tłumaczenia fragmentów utworów Kornela Makuszyńskiego, Sławomira Mrożka, Remigiusza Mroza i Olgi Tokarczuk, przygotowane przez studentki: Veronikę Lisjak, Pię Mariję Žugman, Barbarę Rzeźniczak,

Weronikę Woźnicką i Sarę Hočevar Mucić, w ramach tzw. ćwiczeń translatorskich organizowanych przez Sekcję Studencką Słoweńskiego Towarzystwa Slawistycznego³⁰.

Przekłady współczesnej literatury polskiej na język słoweński prezentowane są na wystawie *Pozorna pripovedovalka — sodobne poljske avtorice v slovenskih prevodih* [Czuła narratorka — współczesne polskie autorki w słoweńskich tłumaczeniach], która (z rocznym opóźnieniem spowodowanym pandemią koronawirusa) została po raz pierwszy otwarta w maju 2021 roku w Bibliotece Słowiańskiej w Lublanie. Jej celem jest prezentacja polskiej literatury także w innych słoweńskich miastach (np. w listopadzie i grudniu 2021 roku wystawa gościła w Bibliotece im. dr. Tonego Pretnara w Trziču). Wystawa jest również dostępna online³¹. Obok autorek współczesnych — Hanny Krall, Idy Fink, Agaty Tuszyńskiej, Olgi Tokarczuk, Magdaleny Tulli, Joanny Bator, Doroty Masłowskiej, Justyny Bargielskiej, Wisławy Szymborskiej, Anny Świrszczyńskiej, Marzanny Bogumiły Kielar i Bronki Nowickiej — na planszach wystawy prezentowane są dawniejsze pokolenia polskich autorek oraz dane statystyczne dotyczące przekładów literatury polskiej na język słoweński.

Tłumaczenia literatury polskiej wydane w latach 2019 i 2020 dowodzą, że aktywność przekładowa z języka polskiego na słoweński jest wciąż duża, przy czym w kategorii beletrystyka prym wiodą powieść i poezja — w ciągu wskazanych dwóch lat łącznie przetłumaczono tylko jeden zbiór opowiadań i jeden dramat. W 2020 roku zauważyć można wzrost liczby tłumaczeń dostępnych w wersji elektronicznej, co wpływa na lepszą dostępność literatury nawet w przypadku zamknięcia bibliotek i księgarni lub ich ograniczonego funkcjonowania. Ważną rolę w publikowaniu przekładów odgrywiają sami tłumacze, nie tylko w zakresie przetransferowania dzieła na język słoweński, lecz także jeśli chodzi o wybór utworów. Za pośrednictwem prasy i audycji radiowych przedstawiają oni twórczość wybranego autora słoweńskiej publiczności, co zwiększa szansę na późniejszą publikację książkową tłumaczenia (co udało się z powieścią Jakuba Małeckiego *Rdza (Rja)* i zbiorem poetyckim Bronki Nowickiej *Nakarmić kamień (Nahriniti kameni)*, które najpierw opublikowano we fragmentach, a następnie w całości). Oprócz uznanych tłumaczy pojawiają się nowe nazwiska, wśród nich zwłaszcza studentów polonistyki czy słowenistyki,

30 W ramach projektu młodzi tłumacze wzajemnie komentują i poprawiają swoje tłumaczenia, a następnie pod okiem doświadczonych tłumaczy tworzą ostateczną wersję przekładu. Czasopismo studenckie „Perun” jest dostępne online: <https://zdsds.si/sekcije-in-pokrajinska-drustva/studentska-sekcija/perun-2-1/> [dostęp: 28.12.2021].

31 Wystawa wirtualna *Pozorna pripovedovalka — sodobne poljske avtorice v slovenskih prevodih*: <https://www.ff.uni-lj.si/sites/default/files/2021-03/razstava/index.html> [dostęp: 25.10.2022].

którzy próbują swoich sił w przekładzie literackim. Rozwojowi ich warsztatu niezwykle sprzyja uczestnictwo w projektach tłumaczeniowych pod opieką bardziej doświadczonych tłumaczy, między innymi udział w ćwiczeniach tłumaczeniowych lub konkursach tłumaczeniowych, oraz możliwość publikowania przekładów.

Przetłumaczyły *Joanna Borowy, Monika Gawlak*

Literatura

- Bogataj M., 2021a: *Ignacy Karpowicz: Ljubezen* [rec.]. „Mladina”, nr 17, s. 62.
- Bogataj M., 2021b: *Olga Tokarczuk: Bizarne zgodbe* [rec.]. „Mladina”, nr 2, s. 62.
- Geršak A., 2021: *Utrip (pre)velikih pričakovanj*. „Dnevnik”, 18.11.2021, s. 17.
- Kernev Štrajn J., 2016: *Zoper »naravni« red sveta*. „Primerjalna književnost”, letn. 39, št. 2, s. 71—89.
- Ožbot M., 2019: [Tekst na skrzydełku okładki]. W: B. Tokarz: *Eseji o poljsko-slovenskem književnem prevajanju*. N. Jež, P. Čučnik, prev. M. Ožbot, ur. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Poznanovič Jezeršek M. et al., 2008: *Učni načrt. Slovenščina: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija*. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.
- Šalamun-Biedrzycka K., 2020: »Naj se že Aleksander tako drago ne ženi«. *Spremna beseda*. W: J. Kochanowski: *Sprejem in zavrnitev grških odposlancev*. Maribor, KD Mariborska literarna družba, s. 37—48.
- Unuk J., 2020: *Komentar k pregledu slovenskih prevodov poljske literature v letu 2018*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 297—311.

Źródła internetowe

- Bratož I., 2019: »Pisatelji smo zmeraj in povsod politični«. *Intervju z Olgo Tokarczuk*. „Delo”, 28.03.2019. Dostępne w Internecie: <https://www.delo.si/kultura/knjiga/pisatelji-smo-zmeraj-in-povsod-politichni/> [dostęp: 16.10.2021].
- Dekleva G., 2020: *Sobotno branje. Zbigniew Herbert: Gospod Cogito*. Podkat RTV SLO, 21.03.2020. Dostępne w Internecie: <https://4d.rtv slo.si/arhiv/sobotno-branje/174680118> [dostęp: 16.10.2021].
- Drev Juh T., 2020: *Literarni nokturno — Krystyna Dąbrowska: »Pesmi«*. Radio Slovenija — Ars, 24.08.2020. Dostępne w Internecie: <https://ars.rtv slo.si/2020/08/krystyna-dabrowska-imena/> [dostęp: 28.10.2021].

- G.P., 2019: *Olga Tokarczuk, prva poljska prejemnica mednarodnega bookerja, gostuje v Novi Gorici*. „MMC RTV Slovenija”, 26.03.2019. Dostępane w Internecie: <https://www.rtv slo.si/kultura/knjige/olga-tokarczuk-prva-poljska-prejemnica-mednarodnega-bookerja-gostuje-v-novi-gorici/483728> [dostęp: 18.10.2021].
- Gomboc Čeh K., 2020: *Náš vojni plen je vedenje o svetu*. Airbeletrina, 5.04.2020. Dostępane w Internecie: <http://www.airbeletrina.si/clanek/nas-vojni-plen-je-vedenje-o-svetu> [dostęp: 28.12.2021].
- Ilc A., 2019: *Izbrali smo deset knjig leta 2019*. Airbeletrina, 20.12.2019. Dostępane w Internecie: <http://www.airbeletrina.si/clanek/izbrali-smo-deset-knjig-leta-2019> [dostęp: 22.10.2021].
- Kernev Štrajn J., 2019: *Zoper »naravni« red sveta* [fragment wykładu], 29.09.2019. Dostępane w Internecie: <https://kultura.maribor.si/2019/3-dnevi-boja-proti-speciesizmu-dosledno-proti-zatiranju> [dostęp: 13.10.2021].
- Košir M., [online]: *Knjige meseca*, [brak daty publikacji]. „Bukla”, št. 154. Dostępane w Internecie: <https://issuu.com/revijabukla/docs/bukla-154> [dostęp: 22.10.2021].
- Kovač M., Gaberšek D., 2019/2020: „Perun. Zbirka prevodov Prevajalske vaje 2019/2020”, let. 2, št. 1 (2), s. 13—22. Dostępane w Internecie: <https://zdsds.si/sekcije-in-pokrajinska-drustva/studentska-sekcija/perun-2-1/> [dostęp: 28.12.2021].
- Krajnc M., 2019: *Zbigniew Herbert: Gospod Cogito*. „KMCS — Kulturno medijski center Slovenije”, 18.12.2019. Dostępane w Internecie: <https://homocumolat.com/2019/12/18/herbert-zbigniew-gospod-cogito/> [dostęp: 16.10.2021].
- Krajnc M., 2020: *Oprosti mi, prijazna Evropa*. [Jani Kovačič, *Orfej iz pekla — lagerske pesmi A. Kulisiewiczza*]. LUD Literatura, 7.05. 2020. Dostępane w Internecie: <https://www.ludliteratura.si/kritika-komentar/oprosti-mi-prijazna-evropa/> [dostęp: 29.10.2021].
- Krivec A., [online]: *Zbigniew Herbert: Gospod Cogito* [rec.; brak daty publikacji]. „Bukla”, št. 150. Dostępane w Internecie: <https://www.bukla.si/knjigarna/lepo-slovje/poezija/gospod-cogito.html> [dostęp: 16.10.2021].
- Marek M., 2020: *Izgubljenost uma v zgodovini*. Airbeletrina, 2.05.2020. Dostępane w Internecie: <http://www.airbeletrina.si/clanek/izgubljenost-uma-v-zgodovini> [dostęp: 18.10.2021].
- Matoz Z., 2020: *Ko židovski zombiji preganjajo nacije*. „Delo”, 30.06.2020. Dostępane w Internecie: <https://www.delo.si/kultura/knjiga/ko-zidovski-zombiji-preganjajo-nacije/> [dostęp: 28.10.2021].
- Motnikar V., 2014: *Igor Ostachowicz: Noč živih Židov*. Radio Slovenija — Ars, 2.07.2014. Dostępane w Internecie: <https://ars.rtv slo.si/2014/07/igor-ostachowicz-noc-zivih-zidov/> [dostęp: 28.10.2021].

- Ocena kritikov: Top 2019*. „Dnevnik”, 31.12.2019. Dostępane w Internecie: <https://emanat.si/media/7afdf667ff/Dnevnik+Top+2019.pdf> [dostęp: 22.10.2021].
- Petrič T., 2020: *Wisława Szymborska: Maščevanje umrljive roke*. „Dnevnik”, 21.01.2020. Dostępane w Internecie: <https://www.dnevnik.si/1042920120> [dostęp: 22.10.2021].
- Pungeršič D., 2020: *Wisława Szymborska: Radost pisanja*. Radio Slovenija — Ars, 21.02.2020. Dostępane w Internecie: <https://www.rtv slo.si/kultura/beremo/wislawa-szymborska-radost-pisanja/515078> [dostęp: 22.10.2021].
- Sławińska J. et al., [online]: *Pozorna pripovedovalka — Sodobne poljske avtorice v slovenskih prevodih*. Wirtualni ogled razstave. Dostępane w Internecie: <https://www.ff.uni-lj.si/sites/default/files/2021-03/razstava/index.html> [dostęp: 22.12.2021].
- Šoster V., 2020: *Gospod Cogito se znajde v kritiki Veronike Šoster*. LUD Literatura, 24.09.2020. Dostępane w Internecie: <https://www.ludliteratura.si/kritika-komentar/gospod-cogito-se-znajde-v-kritiki-veronike-soster/> [dostęp: 18.10.2021].
- Štok K., 2021: *Skrivno društvo KRVZ in Čebele med prejemniki zlate hruške 2021*. „MMC RTV Slovenija”, 13.11.2021. Dostępane w Internecie: <https://www.rtv slo.si/kultura/knjige/skrivno-drustvo-krvz-in-cebele-med-prejemniki-zlate-hruske-2021/601064> [dostęp: 17.12.2021].
- Štuber C., 2019: *Literarni nokturno: Bronka Nowicka*. Radio Slovenija — Prvi, 19.11.2019. Dostępane w Internecie: <https://radioprvi.rtv slo.si/2019/11/bronka-nowicka-nahrantikamen/> [dostęp: 22.10.2021].
- Videmšek B., 2020: *Rja*. „Bukla”, št. 157. Dostępane w Internecie: <https://issuu.com/revijabukla/docs/bukla-157> [dostęp: 19.11.2021].
- Žnidar S., 2020: *Sveta preprostost opisa*. LUD Literatura, 3.09.2020. Dostępane w Internecie: <https://www.ludliteratura.si/kritika-komentar/sveta-preprostost-opisa/> [dostęp: 22.10.2021].

Lidija Rezoničnik

Slovenski prevodi poljske književnosti v letih 2019 in 2020

POVZETEK | Pregled prevodov poljske književnosti v slovenščino kaže, da je bilo v letu 2019 izdanih 23 knjižnih prevodov, med njimi pet leposlovnih del, tj. tri zbirke poezije in dva romana (poleg tega še 15 otroških/mladinskih knjig in prevodi treh neleposlovnih del). V letu 2020 je opazno pospešeno izdajanje elektronskih knjig, ki je najverjetneje posledica omejene dostopnosti knjižnic in knjigarn v času epidemije koronavirusne bolezni. Izšlo je osem elektronskih knjig, ki so bile v preteklih letih že izdane v fizični obliki, in 13 tiskanih knjig novo prevedenih del. Poleg treh otroških in dveh neleposlovnih, je bilo prevedenih osem leposlovnih del: ena drama, trije romani, ena zbirka

kratkih zgodb in tri zbirke poezije. Prevodi prinašajo dela slovenskim bralcem že znanih in večinoma svetovno prepoznavnih avtoric in avtorjev, kot so O. Tokarczuk, Z. Herbert, W. Szymborska, C. Miłosz, I. Karpowicz, prvič pa so bila v slovenščino prevedena dela I. Ostachowicza, B. Nowicke, A. Kulisiewicza, J. Małeckega, R. Franczak in K. Dąbrowska. Z izjemo drame J. Kochanowskega gre za prevode književnosti druge polovice 20. stoletja oz. 21. stoletja, ki so v slovenskih medijih večinoma doživeli recepcijski odziv (z izjemo Kochanowskega in Miłosza), ta je skoraj v vseh primerih zelo pozitiven. Avtorji prevodov leposlovnih del so uveljavljeni prevajalci: J. Unuk, N. Jež, K. Šalamun-Biedrzycka, K. Pisk, med njimi pa se pojavljajo tudi nova imena, kot je J. Snoj. Pomemben medij za objavo prevodov (fragmentov) del v Sloveniji manj prepoznavnih avtoric in avtorjev ter za prve objave mladih prevajalcev so bile tudi v letih 2019 in 2020 tiskane in spletne revije.

KLJUČNE BESEDE | literarni prevod, prevodi poljske književnosti v letih 2019 in 2020 v slovenščino, literarna kritika, recepcija poljske književnosti

Lidija Rezoničnik

Slovenian Translations of Polish Literature in 2019 and 2020

SUMMARY | A survey of translations of Polish literature into Slovenian in 2019 reveals that a total of 23 translations of books were published. Among them were five literary works, comprising three collections of poetry and two novels, while the other translations published included 15 books for children or young people and three non-fiction works. In 2020, the publication of e-books increased significantly, most likely due to the limited access to libraries and bookstores during the coronavirus epidemic. The newly published e-books comprised eight works that had already been published in physical form in recent years, while 13 printed books of newly translated works were also published in 2020. In addition to three children's books and two non-fiction works, eight works of fiction were translated: one drama, three novels, a collection of short stories and three collections of poetry. The translations give Slovenian readers access to familiar, mostly world-renowned authors such as O. Tokarczuk, Z. Herbert, W. Szymborska, C. Miłosz, I. Karpowicz, while works by I. Ostachowicz, B. Nowicka, A. Kulisiewicz, J. Małecki, R. Franczak, and K. Dąbrowska were translated into Slovenian for the first time. With the exception of J. Kochanowski's drama, all of the literary works translated were from the second half of the 20th century or the 21st century. Most of them (with the exception of Kochanowski and Miłosz) had already enjoyed the recognition of the Slovenian media, and in almost all cases the reception was very positive. The translations of literary works were mainly prepared by well-known translators, such as J. Unuk, N. Jež, K. Šalamun-Biedrzycka, and K. Pisk, but new names also appear among the translators, such as J. Snoj. Print and online journals also represented an important medium for the publication of translations (or excerpt/fragments from them) by less prominent authors in Slovenia in 2019 and 2020, as well as for the first publications of young translators.

KEYWORDS | literary translation, Polish-Slovenian translations in 2019 and 2020, literary critiques, reception of Polish literature

LIDIJA REZONIČNIK | dr literaturoznawstwa, adiunkt w Katedrze Polonistyki w Instytucie Sławistyki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Lublanie. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół interdyscyplinarnego połączenia literatury i filmu w kontekście adaptacji filmowych utworów literackich, polskiego modernizmu literackiego, polsko-słoweńskich kontaktów literackich oraz badań imagologicznych. Członkini komitetu wykonawczego Stowarzyszenia Słoweńskich Sławistów oraz Zespołu Badań nad Filmem na Uniwersytecie Warszawskim. Autorka monografii naukowej pt. *Mojstrovine poljske književnosti in filma: Faraon, Svatba, Mati Ivana Angelska* (współautor: Seweryn Kuśmierczyk).

JOANNA BOROWY | dr nauk humanistycznych, literaturoznawczyni, słownistka i przekładoznawczyni. W 2018 roku obroniła na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach pracę doktorską zatytułowaną *Kategoria pogranicza w refleksji nad przekładem (o polskim tłumaczeniu esejów Draga Jančara)*. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół przekładów literatury słoweńskiej na język polski, szczególnie na ich aspekcie kulturowym i pragmatycznym. Tłumaczy na język polski literaturę słoweńską oraz teksty naukowe z dziedziny przekładoznawstwa.

MONIKA GAWLAK | dr nauk humanistycznych, literaturoznawczyni, słownistka, zatrudniona na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się m.in. wokół zagadnień recepcji i kulturowych uwarunkowań przekładu oraz socjologii literatury (również tłumaczonej). Bada dwudziestowieczną literaturę słoweńską oraz jej polskie przekłady. Jest autorką monografii pt. *Świat poetycki Gregora Strnišy* oraz artykułów z zakresu literaturoznawstwa i przekładoznawstwa. Tłumaczy z języka słoweńskiego teksty literackie i naukowe.

Macedoński fenomen wzrostu liczby tłumaczeń z języka polskiego w latach 1990—2020

Macedonian Phenomenon of Rise of Translation Works from Polish Language in the Period Between Years 1990—2020

Lidija Tanuševska

<https://orcid.org/0000-0001-5465-960X>

SS. CYRIL AND METHODIUS UNIVERSITY IN SKOPJE
lidkapol@yahoo.com

Data zgłoszenia: 24.01.2022 r. | Data akceptacji: 5.07.2022 r.

ABSTRACT | This article presents the rise of translated Polish literature to the Macedonian language in the thirty years period since Macedonia gained independence from Yugoslavia and transformed from a socialist to a capitalist system. The rise of private publishing houses automatically meant the rise of translating from other languages; in addition, the rise of foreign funds and especially the financial support by the EU in culture was a relevant factor for developing literary translations from Polish to the Macedonian language. The main part of this article is about the works which have been translated, their importance and the methods used in making the choices on what to translate.

KEYWORDS | Polish literature, translating, publishing, Macedonian language, reception

Ostatnie trzydzieści lat w przestrzeni macedońskiej było punktem zwrotnym dla wielu działań społecznych, w tym również dla humanistyki. Wraz z dojściem do głosu kapitalizmu po rozpadzie Jugosławii powstało wiele prywatnych i małych wydawnictw o różnych sympatiach i zainteresowaniach. Odzyskanie niepodległości przyczyniło się do zwiększenia liczby książek wydawanych w języku macedońskim, co znacząco wypełniło lukę, jaka powstała w okresie powojennym, kiedy to brak literatury pięknej w języku macedońskim rekompensowano literaturą w przekładzie na jeden z pozostałych języków społeczności jugosłowiańskiej. Niezależność państwa dała szansę na powiększenie się reprezentacji literatury polskiej na macedońskim rynku wydawniczym. Znaczący wzrost liczby polskich dzieł tłumaczonych na język macedoński zaobserwowano po raz pierwszy pod koniec 2013 roku. Przeprowadzono wówczas przegląd literatury tłumaczonej z języka polskiego. Badania wykazały, że w ciągu zaledwie pięciu lat, czyli od 2009 do grudnia 2013 roku¹, ukazało się dwadzieścia pięć dzieł literackich tłumaczonych z języka polskiego. Porównując badane pięć lat z okresem je poprzedzającym, zauważamy, że w Republice Macedonii w ciągu dwudziestu lat, tj. od 1988 do 2008 roku, wydano w sumie dwadzieścia pięć przekładów dzieł autorów polskich. Oznacza to wzrost o prawie 400 procent rocznie. A to, trzeba przyznać, imponująca liczba przykładów literatury polskiej w macedońskiej przestrzeni literackiej.

Przekłady literatury polskiej wydane w latach:	
2009—2013 (25 dzieł)	1988—2008 (25 dzieł)
1. Кучок Војкех: <i>Ѓубре</i> — Македонска реч, 2009	1. Милош Чеслав: <i>Заробениот ум</i> . — Наша книга, 1988
2. Грохола Катажина: <i>Никогаши повеќе</i> — Македонска реч, 2009	2. Лем Станислав: <i>Соларис</i> — Детска радост, 1989
3. Милош Чеслав: <i>Родната Европа</i> — Микена, 2009	3. Косидовски Зенон: <i>Кога сонцето беше бог</i> — Наша книга, 1989
4. Сјенкјевич Хенрик: <i>Избрани раскази</i> — Микена, 2010	4. Мочарски Казимјеж: <i>Разговори со целатот</i> — Култура, 1991
5. Сјенкјевич Хенрик: <i>Крстоносци</i> — Бегемот, 2010	5. Анджејевски Јежи: <i>Апелација</i> — Култура, 1995
6. Пјонтковска Моника: <i>Валкани приказни</i> — Македонска реч, 2010	6. <i>Современа полска поезија</i> — Скопје 1996

1 Л. Танушевска, 2014: 25/5 — *Книжевниот превод од полски јазик како позитивен феномен во преведувачката дејност во поново време*. W: Годишен зборник бр. 39—40, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“/Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, s. 655—659.

7. Сјенкјевич Хенрик: <i>Скици нацртани со јаглен</i> — Бегемот, 2011	7. Шимборска Вислава: <i>Крај и почеток</i> — Детска радост, 1996
8. Сјенкјевич Хенрик: <i>Без догма</i> — Или-или, 2011	8. Вавжкјевич Марек: <i>Доцна попладне. Избор</i> — Скопје 1998
9. Виткјевич Стањислав: <i>Збогување со есента</i> — Македонска реч, 2011	9. Гжејшчак Маријан: <i>Струга во светлината. Избор</i> — СВП, 1998
10. Шулиц Бруно: <i>Продавниците со боја на цимет / Санаториумот во знакот на клесидрата</i> — Бегемот, 2011	10. Мицкјевич Адам: <i>Лирски напеви</i> — Струшки вечери на поезијата, 1998
11. Рејмонт Стањислав: <i>Селани</i> — Конгресен центар, Микена, Макавеј, 2012	11. Херберт Збигњев: <i>Избор</i> — Наше писмо, 1998
12. Гомбрович Витолд: <i>Дневник 1953—1958</i> — Конгресен центар, Микена, Макавеј, 2012	12. Гомбрович Витолд: <i>Порнографија</i> — ЕИН-СОФ, 2000
13. Барт Анђеј: <i>Фабрика на смртта</i> — Македонска реч, 2012	13. Твардовски Јан: <i>Љубовта љубов бара</i> — Скопје 2000
14. Токарчук Олга: <i>Талкачи</i> — Или-или, 2013	14. Адамчевски Јан: <i>Легенди за стариот Краков</i> — СС на Флф „Блаже Конески”, 2002
15. Дукај Јацек: <i>Мраз</i> — Бегемот, 2013	15. Кјешловски К.; Пјешевич К.: <i>Декалог</i> — Аз-Буки, 2002
16. Крајевски Марек: <i>Смрт во Бреслау</i> — Бегемот, 2013	16. Колаковски Лешек: <i>13 Сказни од кралството Лајлонија за големи и мали и други сказни</i> — Лист, 2002
17. Гутовска-Адамчик Малгожата: <i>110 улици</i> — Македонска реч, 2013	17. Шулиц Бруно: <i>Продавници со боја на цимет</i> — Темплум, 2004
18. Батор Јоана: <i>Песочна планина</i> — Македонска реч, 2013	18. Херберт Збигњев: <i>Патот до вообразбата</i> — Макавеј, 2005
19. Милош Чеслав: <i>Заробениот ум</i> — Три, 2013	19. Билски Ришард: <i>Пожари над Тетово</i> — Култура, 2006
20. Сјенкјевич Хенрик: <i>Quo vadis</i> — Три, 2013	20. Токарчук О., Хвин С., Сташук А.: <i>Сон за недофатливото место. Фрагменти од современата полска проза</i> — СС на Флф „Блаже Конески”, 2006
21. Варга Кшиштоф: <i>Булеварот на Независноста</i> — Антолог, 2013	21. Херлинг-Груѓински Густав: <i>Бела ноќ на љубовта</i> — Или—или, 2006
22. Гомбрович Витолд: <i>Космос</i> — Бегемот, 2013	22. Дубоа Јацек: <i>И сè заради фараонот</i> — Детска радост, 2007

23. Норвид Ципријан: <i>Цивилизација</i> — Бегемот, 2013	23. Сјенкјевич Хенрик: <i>Quo vadis</i> — Матица македонска, 2007
24. Гомбрович Витолд: <i>Транс-Атлантик</i> — Бегемот, 2013	24. Токарчук Олга: <i>Правек и другите времиња</i> — Македонска реч, 2007
25. Грабињски Стефан: <i>Мистични приказни</i> — Бегемот, 2013	25. Гутовска-Адамчик Малгожата: <i>220 линии</i> — Детска радост, 2008

Jednym z powodów takiego wzrostu zainteresowania wydawaniem literatury polskiej jest wsparcie finansowe polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, w ramach którego działa Instytut Książki, a także wsparcie Programu Kulturalnego Unii Europejskiej czy rządowe projekty przekładu literatury obcej: Нобеловци (Nobliści) i Свезди на светската книжевност (Gwiazdy Literatury Światowej). Wzrost ten przypisuje się przede wszystkim działalności prywatnych wydawnictw zainteresowanych literaturą polską, zwłaszcza wydawnictwa Begemot, którego właściciel jest tłumaczem z polskiego na macedoński i wywodzi się ze szkoły polonistycznej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Świętych Cyryla i Metodego w Skopju. Oczywiście publikowaniem dzieł polskich autorów zajmują się również inne oficyny, takie jak: Makedonska recz, Ili-ili, Antolog, a ostatnio także Wostok, Bata Press, Tri, Goten, Slavika Libris i in.

W ciągu kolejnych sześciu lat (do 2020 roku) liczba przekładów literackich z języka polskiego wzrosła jeszcze bardziej, ponad dwukrotnie od ostatniego spisu w 2014 roku, a więc w ciągu sześciu lat ukazało się około sześćdziesięciu dzieł polskich autorów. To w sumie setki przekładów na język polski wydanych przez trzydzieści lat, co niewątpliwie świadczy o rewolucyjnym zwrocie w tłumaczeniu. Wynika to także z ogromnego zaangażowania tłumaczy w realizację całego procesu. Mówi się, że tłumaczenie to proces, który wzbogaca nasz język i przedłuża jego życie, więc tłumacze niewątpliwie mają w tym swój nieoceniony udział. O ile w okresie przed odzyskaniem niepodległości aktywnie działało tylko kilku tłumaczy z języka polskiego — głównie osoby, które ukończyły edukację w Polsce podczas ich (lub ich rodziców) emigracji z egejskiej części Grecji, jak np. Petre Nakovski i Grigori Poposki, o tyle w ostatnich latach pojawiło się wielu młodszych tłumaczy. Należy w tym miejscu wspomnieć o polonistach starszego pokolenia, takich jak Zdravko Stamatovski, Aneta Stamatovska, Dejan Gegovski, Milica Mirkulovska i Lidija Tanuševska. Działa już także solidna grupa młodych tłumaczy, którzy stopniowo stają się doświadczonymi profesjonalistami, z powodzeniem mierzącymi się z translatorskimi wyzwaniem. Większość z nich to absolwenci skopijskiej polonistyki Wydziału Filologicznego im. Blaže Koneskiego: Aneta Todevska, Filip Dimevski, Zvonko Dimoski, Ilija Trajkovski, Slobodan Krstevski i in., którzy uczyli się swego rzemiosła od obecnej kadry naukowo-dydaktycznej polonistyki: Milicy Mirkulovskiej i Lidiji

Tanuševskiej. Niektórzy z tych tłumaczy nie kontynuują swojej przekładowej działalności, kończąc na jednej, dwóch lub trzech książkach, natomiast inni są już rozpoznawalni jako wysokiej klasy tłumacze. Są też tacy, którzy próbowali wykorzystać swoją dwujęzyczność mimo innej specjalizacji: Mihail Barakowski (przełożył *Fabrykę mucholapek* Andrzeja Barta) czy Maciej Kaczorowski (przełożył *13 bajek z królestwa Lailonii dla dużych i małych i inne bajki* Leszka Kołakowskiego).

W ciągu ostatnich trzydziestu lat wypełniono lukę brakujących dzieł z kanonu literatury polskiej, ale tłumaczono także autorów nowych i popularnych na polskiej scenie literackiej. Sienkiewicz był obecny na rynku macedońskim tylko ze starszym tłumaczeniem *Quo vadis*, ale do 2014 roku na język macedoński zostało przetłumaczonych pięć innych jego dzieł. Jego realistyczne powieści i nowele — przełożone przez dwoje tłumaczy — stanowią interesujący materiał do analizy z punktu widzenia teorii przekładu. Są to *Wybrane opowiadania* wydane w ramach rządowego projektu Nobliści oraz zbiór *Szkice węglem* — przetłumaczone przez Milicę Mirkulovską oraz Filipa Dimevskiego. Ze słynnych powieści historycznych Sienkiewicza po raz pierwszy na język macedoński została przełożona powieść *Krzyżacy* (tłum. Filip Dimevski), a po raz trzeci ukazało się *Quo vadis* w przekładzie Slobodana Krstevskiego. Jedna z dwóch „współczesnych” powieści noblisty — *Bez dogmatu* — w tłumaczeniu Lidiji Tanuševskiej została wydana w Macedonii po raz pierwszy. Biorąc pod uwagę, że 2014 rok był Rokiem Henryka Sienkiewicza, można powiedzieć, że tłumacze oddali hołd temu wielkiemu polskiemu, ale też światowemu pisarzowi. W 2018 roku nakładem wydawnictwa Begemot ukazało się kapitalne wydanie *Ogniem i mieczem* w tłumaczeniu Filipa Dimevskiego.

W 2014 roku po raz pierwszy opublikowano utwór innego polskiego noblisty z początku XX wieku — Władysława Reymonta, tj. powieść *Chłopi* w tłumaczeniu Petre Nakovskiego. Dzieło to realistycznie przedstawia ówczesne życie polskiej wsi, a jego język jest specyficzny ze względu na użycie — nie tylko w dialogach, lecz także w narracji — gwary, z której Reymont stworzył uniwersalny język polszczyzny chłopów, co jest niewątpliwie dużym wyzwaniem dla tłumacza. W kolejnych latach przetłumaczone zostały także: *Komediantka* (2015), *Bunt* (2017), *Ziemia obiecana* (2019) i *Wampir* (2019). Do 2017 roku dzieła Stefana Żeromskiego, Elizy Orzeszkowej czy Gabrieli Zapolskiej nie funkcjonowały w języku macedońskim. Dzięki młodemu tłumaczowi, Iliji Trajkovskiemu, *Ludzie bezdomni* Żeromskiego, *Ostatnia miłość* Orzeszkowej i *Menażeria ludzka* Zapolskiej ukazały się w pięknie stylizowanym języku macedońskim.

Ponadto wydany został przekład opowiadań Stefana Grabińskiego z lat 20. ubiegłego wieku, zbiór nosi tytuł *Opowieści mistyczne*. Przetłumaczono także wybór prozy Cypriana Kamila Norwida oraz opowiadania Sławo-

mira Mrożka. Żaden z tych autorów nie był wcześniej tłumaczony na język macedoński, z wyjątkiem niektórych sztuk Mrożka na potrzeby spektakli teatralnych.

W ciągu tych trzydziestu lat intensywnie tłumaczono utwory polskich przedstawicieli awangardy, będących krzewicielami nowego literackiego wyrazu, form pisarskich, stylów i idei obowiązujących do dziś. Do drugiej dekady XXI wieku zostały przetłumaczone tylko fragmenty esejów i powieści Stanisława Ignacego Witkiewicza, ale w 2011 roku po raz pierwszy ukazała się w języku macedońskim powieść *Pożegnanie jesieni* w przekładzie Anety Todevskiej. W 2016 roku nakładem wydawnictwa Begemot opublikowano w dwóch tomach *Nienasyconie* w przekładzie Filipa Dimevskiego, a także, po raz pierwszy, kompletne wydanie zbiorów opowiadań Brunona Schulza *Sklepy cynamonowe* i *Sanatorium pod klepsydrą* oraz eseje, listy i grafiki Schulza zatytułowane *Mityzacja rzeczywistości* (tłum. Lidija Tanuševska).

Dzieła Witolda Gombrowicza, do tej pory tłumaczone jedynie we fragmentach w czasopismach literackich, w ciągu minionych trzydziestu lat były intensywnie przekładane. Ostatnio przetłumaczono całą prozaiczną twórczość literacką tego pisarza, głównie dzięki staraniom tłumacza Filipa Dimevskiego i wydawnictwa Begemot. Powieść *Pornografia* w tłumaczeniu Dejana Gegovskiego ukazała się już w 1991 roku. *Dziennik* przełożył Petre Nakovski, a utwór został wydany w ramach wspomnianego już ministerialnego projektu Gwiazdy Literatury Światowej. Następnie w macedońskiej wersji językowej ukazały się powieści *Kosmos*, *Trans-Atlantyk*, *Ferdydurke* oraz zbiór opowiadań *Bakakaj* (tłum. Filip Dimevski).

Poszukiwaniem tożsamości, a dokładniej tożsamości wschodnioeuropejskiej jako szczególnego zjawiska historycznego i społecznego w dziele *Rodzinna Europa* zajął się Czesław Miłosz, a tłumaczenia tej prozy podjęła się Milica Mirkulovska. Na macedoński został przełożony również zbiór esejów noblisty — *Zniewolony umysł* — jest to prawdopodobnie pierwszy przekład bezpośrednio z języka polskiego tych kultowych filozoficzno-politycznych tekstów opisujących stosunki w społeczeństwie polskim w okresie stalinizmu. Autorem przekładu jest Filip Dimevski.

W 2016 roku z inicjatywy wydawnictwa Antolog i tłumaczki Milicy Mirkulovskiej rozpoczął się projekt „100 lat od narodzin Stanisława Lema”, który miał swój finał w 2020 roku. W tym stosunkowo krótkim okresie ukazało się pięć przekładów dzieł Lema. Powstało nowe tłumaczenie *Solaris*, a *Cyberiada*, *Eden* i *Niezwyciężony* (prawdopodobnie pierwsze tłumaczenie bezpośrednio z języka polskiego) zostały wydane po raz pierwszy. Projekt przekładu dzieł Lema to ogromny wkład w promocję polskiej literatury w Macedonii i ważne wydarzenie na macedońskiej scenie literackiej.

W 2014 również po raz pierwszy w języku macedońskim ukazały się reportaże Ryszarda Kapuścińskiego. Wydano *Imperium*, następnie *Jeszcze dzień życia*. Za przekład *Imperium* Fundacja im. Ryszarda Kapuścińskiego przyznała nagrodę tłumacze Lidiji Tanuševskiej. Tym samym język macedoński stał się jednym z 39 języków, na jakie do tej pory przetłumaczono twórczość Kapuścińskiego.

Wraz z pierwszym przekładem tekstu Kapuścińskiego w Macedonii zaczęto się interesować polskim reportażem literackim. Przetłumaczono książki współczesnych polskich autorów prozy non-fiction: *Narzeczona Schulza* i *Oskarżona: Wiera Gran* Agaty Tuszyńskiej, *Gottland* i *Zrób sobie raj* Mariusza Szczygła, a także *Wszystkie dzieci Louisa* Kamila Bałuka.

Wiele z dzieł przetłumaczonych na macedoński we wspomnianym trzydziestoletnim okresie w Polsce zostało wydanych po 1989 roku, czyli po upadku komunizmu. Literatura — wolna od cenzury i psychologicznej presji wyrażania czegoś bądź nie — traci wspólny język i autorytety literackie, a wszystko w niej staje się prywatne, intymne. Każdy może pisać, o czym tylko chce, co prowadzi do eksplozji różnych zainteresowań i stylów literackich. Częstym kryterium wydawców w Macedonii przy wyborze polskich autorów i dzieł do tłumaczenia są zdobyte nagrody europejskie i polskie. Spośród polskich laurów najistotniejsza jest Nagroda Literacka Nike. Tak więc na początku XXI wieku jednym z najważniejszych wydarzeń przekładowych była powieść *Gnój* Wojciecha Kuczoka, przetłumaczona na język macedoński przez Filipa Dimevskiego i Natalię Łukomską. Niektórzy autorzy podejmują się wielkich osobistych pisarskich wyzwań, jak na przykład Jacek Dukaj, który w obszernej powieści *Lód* tworzy alternatywną wersję historii początku XX wieku. Przekładu tego fascynującego dzieła na język macedoński podjął się Filip Dimevski.

W ostatnich latach popularna staje się powieść kryminalna, w Polsce szczególnie znana jako sposób opisu przeszłości. Dobrym przykładem są powieści Marka Krajewskiego, przedstawiające przedwojenny świat, za którym wiele osób odczuwa nostalgię. Filip Dimevski przetłumaczył *Śmierć w Breslau* i *Koniec świata w Breslau*. Jest także autorem przekładu *Ofiary Polikseny* Marty Guzowskiej i *Uwikłania* Zygmunta Miłoszewskiego, a kontynuację tego ostatniego dzieła, *Ziarno prawdy*, przetłumaczyła Lidija Tanuševska.

W literaturze najnowszej na szczególną uwagę zasługuje fascynująca kobieca fala, a Olga Tokarczuk przebija się jako jej najważniejsza przedstawicielka. Powieści *Prawiek i inne czasy*, *Bieguni* i *E.E.* przełożyła Lidija Tanuševska. Pomimo zainteresowania wydawnictw twórczością Olgi Tokarczuk uzyskanie dofinansowania z Instytutu Książki stało się problematyczne po zmianie kierownictwa tej instytucji w 2016 roku. Ponadto, po przyznaniu autorce Nagrody Nobla zdobycie praw autorskich stało się trudniejsze dla wydawców w regionie. Mimo wszystko, choć z wielkim trudem okupionym biurokratycznymi

zmaganiami, przekłady dzieł Tokarczuk ukazały się po okresie będącym przedmiotem niniejszej analizy.

Ostatnio popularna staje się również pisarka Joanna Bator, a jej powieści *Piaskowa góra* i *Ciemno, prawie noc* wydano w przekładzie Anety Todevskiej-Sapety.

Powrotu do tematu Holokaustu, do skomplikowanych relacji polsko-żydowskich w bardzo oryginalny sposób dokonują Andrzej Bart w powieści *Fabryka muchołapek* (przetłumaczonej jako *Fabryka śmierci*), a także Piotr Paziński w powieści *Pensjonat* — te dzieła również zostały wydane po macedońsku w omawianym czasie. Kwestia żydowska poruszona jest także we wspomnianych już przełożonych dziełach Agaty Tuszyńskiej.

Niektórzy z przetłumaczonych autorów w najbardziej brutalny sposób oddają w swej twórczości trudną współczesność, ukazując życie takie, jakie jest naprawdę: rozkład, beznadziejność, zgnilizna i samotność, które towarzyszą człowiekowi do końca. Taka jest *Aleja Niepodległości* Krzysztofa Vargi. W *Nikczemnych historiach* Moniki Piątkowskiej w ten sam brutalny sposób w dwunastu odrębnych opowieściach opisane jest zło, nicość, brud człowieka i poszukiwanie przyczyn, które mogą, ale nie muszą, usprawiedliwiać zbrodnie. O upadku wartości moralnych piszą też Jerzy Pilch w *Innych rozkoszach*, Daniel Odija w *Szklanej hucie* i Dorota Masłowska w *Wojnie polsko-ruskiej pod flagą białą-czerwoną*.

Śmiałych przekładowych strategii podjęli się młodzi tłumacze w translacjach *Lubiewa* Michała Witkowskiego (tłum. Zvonko Dimoski), *Morfiny* Szczepana Twardocha (tłum. Ilija Trajkovski) i *Sońki* Ignacego Karpowicza (tłum. Filip Dimevski).

W ostatnim czasie macedońskim wydawcom przyznano wiele grantów na literaturę dla dzieci, co wpłynęło na wyraźniejszą obecność tego gatunku literatury polskiej w Macedonii. Wydane w tych latach tłumaczenia to: *110 ulic* Małgorzaty Gutowskiej-Adamczyk, *Czarownica piętro niżej* Marcina Szczygielskiego, *Humory Hipolita Kabla* Roksany Jędrzejewskiej-Wróbel, *Miś Uszatek* Czesława Janczarskiego, *Córka czarownic* Doroty Terakowskiej i in.

Nagrody literackie zawsze stanowią zachętę do przetłumaczenia większej liczby dzieł danego autora. Laureatem macedońskiej nagrody Złoty Wieniec podczas renomowanych Strużańskich Wieczorów Poezji w 2018 roku został Adam Zagajewski. Przyznanie jej przyczyniło się do opublikowania praktycznie całej twórczości polskiego poety. Organizatorzy Strużańskich Wieczorów Poezji we współpracy z europejską platformą poetycką Versopolis odpowiadają również za coroczne publikacje przekładów innych polskich poetów, takich jak m.in. Grzegorz Kwiatkowski czy Krystyna Dąbrowska. Odnośnie do tłumaczeń polskiej poezji warto zauważyć, że *Treny* Jana Kochanowskiego zostały po

raz pierwszy wydane w *Antologii poezji światowej* w 2015 roku w przekładzie Zdravka Stamatovskiego.

Zaprezentowany krótki przegląd przekładów literatury polskiej w Macedonii nie obejmuje wszystkich tłumaczeń dokonanych w ciągu ostatnich trzydziestu lat. Celem tekstu było bowiem zobrazowanie, jak bardzo wzrosła aktywność translatorska i o ile większe jest zainteresowanie literaturą polską w Macedonii, dzięki czemu obecność i widoczność polskiej twórczości na macedońskim rynku wydawniczym są coraz wyraźniejsze.

Przetłumaczyła z macedońskiego *Natalia Łukomska*

Literatura

- Танушевска Л., 2009: *Преводи на литературни дела — библиографија*. W: *Педесет години на полонистиката во Македонија 1959—2009*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ /Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, s. 119—126.
- Танушевска Л., 2014: 25/5 — *Книжевниот превод од полски јазик како позитивен феномен во преведувачката дејност во поново време*. W: *Годишен зборник бр. 39—40*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ /Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, s. 655—659.
- Танушевска Л., 2017: *Јазичната норма во книжевниот превод од полски на македонски јазик*. W: Г. Цветановски, ред.: *Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици*. *Зборник на трудови од Меѓународната научна конференција одржана на 21 и 22 ноември 2013 година во Скопје*. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, s. 529—536.

Lidija Tanuševska

Македонскиот феномен на подем на преведувачката дејност од полски јазик во периодот 1990—2020 г.

РЕЗИМЕ | Оваа статија е за рецепцијата на полската книжевност во Македонија и за промените во преведувачката политика во последните триесет години. Авторката се обидува да ги издвои најважните библиографски единици од преведената литература и да даде една слика на тоа што и зошто се преведувало од полски јазик во овој период. Но, исто така, дава и еден кус преглед на мотивите и факторите кои влијаеле на овој неверојатен подем на преведувањето од полски јазик. Се разбира,

разликите со претходниот период се очигледни, но исто така е важно да се нагласи дека полската литература во поново време станува значително позабележлива на книжевната сцена, што во голем дел е заслуга на амбициите на одделни издавачки куќи и преведувачи.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ | полска литература, превод, македонски јазик, рецепција

Lidija Tanuševska

Macedonian Phenomenon of Rise of Translation Works from Polish Language in the Period Between Years 1990—2020

SUMMARY | This article deals with the summarization of the translated Polish literature in the period of the past thirty years. The motive is the phenomenal rise of translated books caused by political but also financial and human factors. This text shows the most significant translated books, the innovations in the selection of the literature, the interests and eagerness of the translators and the comparison between this kind of activity nowadays and the same one thirty years ago. Its goal is also to give an individual outlay of the reception by the author, who is a translator too. Many of the works presented here were translated for the first time long after their originals were published for the first time, and the reception is expected to differ a lot. This article also presents the new tendencies in Macedonian publishing of Polish literature.

KEYWORDS | Polish literature, translation, publishing houses, reception, Macedonian language

LIDIJA TANUŠEVSKA | prof. dr hab., pracuje w Katedrze Slawistyki na Wydziale Filologicznym im. Błaże Koneskiego Uniwersytetu Świętych Cyryła i Metodego w Skopju w Macedonii; prowadzi zajęcia z literatury polskiej, praktyki przekładu z języka polskiego na język macedoński oraz z przekładoznawstwa. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się głównie na zagadnieniach przekładoznawstwa, ale również językoznawstwa porównawczego i literaturoznawstwa. Jest wybitną tłumaczką literatury polskiej na język macedoński. Została wyróżniona nagrodami translatorskimi za przekłady *Prawieku i innych czasów* Olgi Tokarczuk oraz opowiadań Brunona Schulza, a także Nagrodą im. Ryszarda Kapuścińskiego za przekład *Imperium* na nowy język (2015). W 2017 roku wydała monografię *Przyczynek do gramatyki konfrontatywnej języka macedońskiego i języka polskiego*. Przełożyła książki: *Bieguni*, *Prowadź swój pług przez kości umarłych* Olgi Tokarczuk, *Bez dogmatu* Henryka Sienkiewicza, *Gottland* Mariusza Szczygła, a także opowiadania i nowele Cypriana Kamila Norwida, Stefana Grabińskiego, Mikołaja Grynberga i in.

NATALIA ŁUKOMSKA | dr nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, polonistka i sławistka, tłumaczka z języka macedońskiego, lektorka języka polskiego na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Świętych Cyryla i Metodego w Skopju.

Twórczość poetycka Nikołaja Kynczewa w Bułgarii i Polsce

The Poetic Output of Nikolay Kanchev in Bulgaria and Poland

Dorota Gólek-Sepetliewa

<https://orcid.org/0000-0002-8461-2025>

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
dorota.golek-sepetliewa@us.edu.pl

Data zgłoszenia: 4.10.2021 r. | Data akceptacji: 9.02.2022 r.

ABSTRACT | This article presents analyses and interpretations of the work of the Bulgarian poet Nikolay Kanchev (1936—2007), collected in the Polish-language volume *Against the Absence* (2020), translated by Wojciech Gałązka. It takes into account the critical context of the Polish and Bulgarian reception of Nikolay Kanchev's poetry. The presence of Nikolay Kanchev's work in Poland since the 1980s is possible thanks to the long-standing efforts of his translator, Wojciech Gałązka. In his homeland, the poet experienced the censorship's rejection of his first two volumes *Presence* (1965) and *As a Mustard Seed* (1968), many years of silence (1968—1980), and a successful but belated reception since the 1990s. A review of historical-literary studies makes it possible to identify the ideological and aesthetic choices of Kanchev's poetry — neoclassicism, meta-realism, conceptualism, philosophical intellectualism, laconicism, and paradoxicality.

KEYWORDS | Bulgarian poetry of XX century, Nikolay Kanchev, Wojciech Gałązka, reception in Bulgaria and Poland

Spuścizna literacka popularnego bułgarskiego poety Nikołaja Kynczewa (1936—2007) jest dobrze znana polskiemu czytelnikowi. Recepcja jego twórczości rozpoczęła się w latach 70. minionego wieku z inicjatywy Jana Zycha, który włączył kilka wierszy do antologii *Z poezji bułgarskiej* (1972). W tym samym czasie w swojej ojczyźnie poeta przez państwową instytucję literacką — Związek Pisarzy Bułgarskich — został skazany na ostracyzm, który przybrał formę niepocholebnych recenzji wydawniczych, fatalnych analiz krytycznych i w konsekwencji wieloletniego zakazu publikacji (1968—1980). Po długim okresie przymusowego milczenia Nikołaj Kynczew powrócił do życia literackiego i zyskał ogromne uznanie zarówno środowiska krytyki literackiej, jak i czytelników. Systematycznie publikował kolejne tomy wierszy, które doczekały się ciekawych analiz i interpretacji w perspektywie tendencji, źródeł inspiracji i stylu poetyckiego.

W Polsce popularizatorem twórczości Nikołaja Kynczewa jest uznany tłumacz Wojciech Gałązka. Na uwagę zasługuje zwłaszcza opublikowana przez niego antologia *Przeciwko nieobecności* (2020), która stanowi wybór poezji i prozy poetyckiej z całego dorobku bułgarskiego autora. Uważna lektura tej pozycji umożliwia odkrycie Kynczewowskiej metody twórczej — poezji intelektualnej, wieloznacznej i wielokontekstowej, inspirowanej tradycjami światowej i rodzimej literatury.

Okres wymuszonego instytucjonalnie milczenia twórczego Kynczewa w ojczyźnie poprzedziło ukazanie się dwóch pierwszych tomików wierszy: *Присъствие* (1965) i *Колкото синапеното зърно* (1968), druk kolejnego został zablokowany przez cenzurę. Przyczyną takiego stanu rzeczy było nie tylko odważne lekceważenie przez twórcę dominującej i propagowanej ówczesnie metody twórczej — realizmu socjalistycznego, lecz także świadomy poetycki dystans wobec wszelkich przejawów ideologii. Literaturoznawca Płamen Dojnow podkreśla: „преди 1989 г. лириката на Кънчев се държи така, сякаш комунистическата действителност не съществува”¹. Również polska badaczka Celina Juda zwraca uwagę na strategię poetycką o typie niezależnym i wolnościowym: „wydaje się, że Kynczew od samego początku [...] starał się ignorować oficjalnie lansowane quasi-artystyczne strategie liryczne, z powodzeniem omija deklaratywność i rozpolitykowanie w liryce, wręcz gardzi publicystycznym tonem obywatelskiej poezji [...]”². Tym samym Kynczew podzielił los rugowanych przez komunistyczne środowiska literatów bułgarskich twór-

1 П. Дойнов, 2006: *Завръщане на поетически абсолют. Поезията на Николай Кънчев през 90-те години на XX век*. W: „70 години Николай Кънчев. Юбилеен вестник”, декември, s. 4.

2 C. Juda, 1994: *Przeciwko nieobecności. Uwagi wstępne o poezji Nikołaja Kynczewa*. „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historycznoliterackie”, z. 88, s. 115.

ców — Konstantina Pawłowa oraz Stefana Canewa, których niepożądana postawa moralna i „niepokorna” poezja zostały poddane podobnym rygorom i ograniczeniom.

Przedstawiciele ówczesnej krytyki literackiej zmagali się z trudnym w odbiorze refleksyjnym, filozoficznym, intelektualnym i abstrakcyjnym charakterem twórczości poety. Dlatego jeden z nich — Atanas Łazowski — określił wyobraźnię poetycką Kynczewa jako pełną sprzeczności, co skutkowało: „опасността от неясни, субективистични стихове”³. Krytyczny odbiór twórczości poety w ojczyźnie miał więc źródło w przyczynach politycznych oraz nieudanej recepcji wyrafinowanej ideowej płaszczyzny intelektualno-filozoficznej. Podobnie rzecz się miała z próbami identyfikacji generacyjnej — oczywista nieprzystawalność poety do dominującej ideologicznej szkoły twórczej, oprócz tego jego niechęć utożsamienia się ze względnie różnorodnym światopoglądowo i estetycznie poetyckim pokoleniem „kwietniowców”, które formowało się po 1956 roku. Gergina Krystewa wskazuje na wyraźny rozdźwięk między wierszami Kynczewa a twórczością generacji, która nie dążyła do przewyciężenia modelu liryki zaangażowanej społecznie:

Te не „влизат” в познатите „априлски” модели и остават встрани от лирическите демонстрации на социален ангажимент. А диалектиката на поетическото мислене, която демонстрират, не е „наивно-схематична” и подсказва търсения, които са резултат не просто от спонтанен изблик, а от „осъзнато умение”⁴.

Obecność poety w bułgarskim życiu literackim w latach 70. i 80. miniego wieku była sterowana przez Związek Pisarzy Bułgarskich, co polegało na dotacjach i umożliwianiu publikacji z zakresu poezji dziecięcej oraz tłumaczeń literatury światowej. Obrana strategia miała na celu pomniejszanie znaczenia Kynczewa jako poety, na rzecz stworzenia i upowszechnienia obrazu jego aktywności jako autora literatury dla dzieci⁵ oraz tłumacza⁶.

3 A. Łazowski, 1966: *Противоречиво своеобразие*. „Септември”, kn. 3, s. 236.

4 Г. Кръстева, 2014: *В „утробата на кита”, или „тихият век” на българските поети през 60-те и 70-те години на XX век*. „Poznańskie Studia Slawistyczne”, nr 6, s. 314.

5 Przykładami literatury dla dzieci są następujące tomy Kynczewa: *Чудесии* (1973); *Глухарче—другарче* (1977); *Охлювата къща* (1978); *Боси ескимоси* (1979); *Снежна птица* (1980); *Попова лъжичка* (1983); *Сресване на път* (1987).

6 We wskazanym okresie Nikolaj Kynczew znany jest głównie jako tłumacz literatury francuskiej — A. Мишо: *Безкраен глас* (1981), *Петима съвременни френски поети: Ив Бонфоа, Андре дю Буше, Жак Дюпен, Мишел Деги, Клод Естебан* (1983); rosyjskiej — В. Сорокин: *Ята в далечината* (1979), oraz współtłumacz twórczości arabskiej i uzbekistańskiej — А. Сюлейман: *По пътя на слънцето* (1974),

Powrót na rynek wydawniczy w 1980 roku ujawnił ogromny potencjał twórczy poety, który systematycznie przez kilkanaście lat przedstawiał czytelnikom kolejne zbiory wierszy. Zyskiwał stopniowo przychylność krytyki literackiej, a od początków lat 90. XX wieku — dzięki publikacji monograficznego opracowania Swetłozara Igowa *Поезията на Николай Кънчев* (1990) — dla jego twórczości zostało usankcjonowane istotne miejsce w historii literatury bułgarskiej. Niezwykle bogaty i różnorodny jest dorobek poetycki Kynczewa: *Послание от пешеходец* (1980), *Осланям се на маранята* (1981), *Нощен пазач на зората* (1983), *Лайкучката не хапе, а ухае* (1984), *Вълни на вероятността* (1985), *Редом с всички мигове* (1986), *Със слънце на сърето* (1988), *Времето, раздадено на всички* (1989), *В гората има някой* (1990), *И междуочието да погледа* (1991), *Отпечатъци от пръстите на Йети* (1992), *Балът на невинните* (1992), *Вятърът отнася мойта шапка* (1993), *Тополи за наколни жилища в небето* (1993), *Бялата акация от Бяла черква* (1994), *В бялото пространство на безкрая* (1994), *В полета на препарираната птица* (1995), *Галактизиране на празнотата* (1996), *Чайлд Харолд далеч по-късно* (1997), *Усмивката на Сфинкса* (1998), *Пътуването на Митаря* (1999), *Нощен пазач на зората* (2000).

Plamen Dojnow definiuje twórczość Kynczewa jako metarealistyczną i konceptualną⁷, zgodnie z terminologią rosyjskiego literaturoznawcy Michaiła Epsztejna, który opisywał w ten sposób nurty charakterystyczne dla poezji rosyjskiej lat 80. XX wieku — będące w opozycji do realizmu socjalistycznego. Według badacza konceptualizacja poezji u Kynczewa polega na ustawicznych przywoływaniach uniwersaliów, które w toku lirycznych fraz pozbawiane są niejednokrotnie treści powszechnego ludzkiego poznania. Natomiast meta-realizm uobecnia się w ponadczasowej tematyce ogólnoludzkiej, która dzięki bogatej metaforyce wskazuje na nadmaterialną naturę rzeczy. Tożsame kwestie Rozalia Likowa ujmuje następująco: „играта между близки и далечни връзки

Р. Бабаджан: *Избрани стихотворения* (1979). W kolejnych latach utwierdził swoją pozycję tłumacza między innymi poezji gruzińskiej, szkockiej, serbskiej, francuskiej, polskiej: *Дъх на битие. Грузински поети: Антология на грузинската поезия* (1985); К. Уайт: *Големият бряг* (1985), *Синият път* (1988) i *Избрани стихотворения* (1995), *Петима съвременни сръбски поети: Душан Матич, Миодраг Павлович, Иван Лалич, Йован Христич и Бранко Милкович* (1989); Б. Ноел: *Един сън в Мантуа / Среца по средата на моста* (1989), *Трима полски поети: Чеслав Милош, Збигнев Херберт, Адам Загаевски* (1997).

7 П. Дойнов, 2012: *Николай Кънчев — отпатък Езоповия комплекс*. W: П. Дойнов, ред.: *Алтернативният канон: поетите*. София, Нов български университет, s. 99.

на нещата, напреженията, които се пораждат между различните области на духовното и материалното”⁸.

Pod względem formalnym twórczość Kynczewa nawiązuje do neoklasycyzmu współczesnego, w którym precyzja wymownego języka wyrażona jest w regularnych systemach wersyfikacyjnych, silnej organizacji rytmiczno-intonacyjnej, paralelizmie stroficznym i symetrii graficznej, które tworzą rodzaj wysokiego stylu poetyckiego. Poeta odwołuje się więc do kulturowo usankcjonowanych, tradycyjnych wzorów liryki. Na płaszczyźnie tematycznej wyróżnia się uniwersalizm, europejskie kody kulturowe, mity, konwencjonalne pejzaże oraz powracający zamknięty zbiór słów. Paralelny zespół tendencji lirycznych właściwych młodej polskiej poezji lat 60. XX wieku opisywał Stanisław Barańczak i powiązał je z trzema hasłami: „Wzniosłości, Zdobności, Harmonii”⁹. Wymienione przez polskiego badacza własności współczesnego neoklasycyzmu właściwe są liryce Kynczewa, jednak bezosobowy uniwersalizm w wielu momentach zostaje w niej przełamany typem liryki bezpośredniej z przejawami ekspresji podmiotu-twórcy.

Swetłozar Igow wskazuje na możliwe rodzime źródła inspiracji dla Kynczewowskiej poezji, które płynęły między innymi z modelu twórczego Atanasa Dałczewa (1904—1978). Igow wymienia w tym kontekście strategię liryki pozbawionej deklaratywności i patosu ideologicznego, zamysł filozoficzno-metafizyczny oraz nagromadzenie przedstawień pospolitych przedmiotów¹⁰. Z kolei od Aleksandryra Gerowa (1919—1997) Kynczew przejął metodę zapisu poetyckiego zdziwienia, zdumiewających spostrzeżeń, dialektyki cierpienia i poznania, opis prostoty zasad ludzkiego istnienia, a także obecność motywów ujmowania chwili w perspektywie wieczności¹¹. Heterogeniczne są źródła dla inspiracji twórczej Kynczewa płynące z lektury literatury światowej, jak pisał Igow:

[...] в своето творческо развитие Кънчев прощутира ред творци от античността и Изтока, както и от новата европейска традиция, в която най-големи предпочитания има към френската. Особено внимателно проследи той развоја на модерната световна поезия — от Елиът до Пастернак, от Анри Мишо до Октавио Пас, от Васко Попа до Мирон Бялошевски и десетки още творци¹².

8 P. Ликова, 2001: *Поетично „присъствие” на Николай Кънчев*. W: Eadem: *Литературни търсения през 90-те години. Проблеми на постмодернизма*. София, Академично издателство Проф. Марин Дринов, s. 320.

9 S. Barańczak, 1971: *Nieufni i zadufani. Romantyzm i klasycyzm w młodej poezji lat sześćdziesiątych*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk, Ossolineum, s. 129.

10 С. Игов: *Поезията на Николай Кънчев*. София, Перо, s. 10.

11 Ibidem.

12 Ibidem, s. 9.

W Polsce — jak już wspomniano — popularyzatorem twórczości poetyckiej Nikołaja Kynczewa jest uznany tłumacz Wojciech Gałązka, który przekłada wiersze poety od 1967 roku. W 1981 roku został opublikowany polski książkowy debiut bułgarskiego twórcy *Niczym ziarno gorczycy* (1981), kolejno ukazywały się *Posłanie od piechura* (1999) oraz *Przeciwko nieobecności* (2020). Polski debiut książkowy wymagał — jak twierdzi tłumacz — szczególnego zaangażowania: „Pierwszy tomik jego wierszy *Niczym ziarno gorczycy* wydałem w 1981 roku po ponad dwuletnich staraniach ze strony Wydawnictwa Literackiego, by uzyskać zgodę Bułgarskiego Związku Pisarzy, ponieważ poeta ten był objęty cenzurą... estetyczną”¹³. Wiersze Kynczewa w ciągu trzech ostatnich dziesięcioleci wielokrotnie ukazywały się również w czasopismach literackich: „Dekada Literacka”, „Tygiel Kultury”, „Arkusze” i „Akant”.

W *Posłowie* do pierwszego tomiku Gałązka uznaje Kynczewa za jednego z najciekawszych twórców bułgarskich. Zastanawia się również nad odpowiednimi formułami określającymi wybory ideowo-estetyczne poety:

wydaje się, iż wyrażałyby ją trafnie słowa — „przeciwko nieobecności”, w których mieści się zarazem element buntu wobec klasycystycznie pojmowanej wizji świata i odpowiadającej jej poezji, ale także cały dramatyzm, będący rezultatem tak rozumianej postawy. Być obecnym — znaczy dla Kynczewa — mieć do świata stosunek aktywny i dialektyczny, a nie sankcjonujący i apologetyczny. Taka postawa winna cechować przede wszystkim poetę, którego zadaniem jest nie dostarczanie rozkoszy „estetycznych”, lecz nazywanie i przybliżanie tego, co „niewyraźalne” i „odległe”, niejako skracanie odległości, albowiem w „poznawaniu świata taka odległość jest przyczyną, nic poza tym”¹⁴.

Na uwagę zasługuje zwłaszcza ostatnia z publikacji obejmująca wybór wierszy i prozy poetyckiej z całego dorobku Kynczewa. Co więcej, antologia ta zawiera wiersze niepublikowane w Bułgarii, udostępniane tłumaczowi przez poetę w ciągu trwającej wiele lat ich serdecznej przyjacielskiej relacji. Wzmiankowana pozycja stanowi więc udaną syntetyczną prezentację dorobku bułgarskiego twórcy, pozbawioną jednak ram chronologicznych, lecz tworzącą zbiór twórczości, jak ujmuje to tłumacz:

13 W. Gałązka, S. Siedlecka, 2021, [online]: *O literaturze bułgarskiej, języku i przekładzie. Rozmowa z Wojciechem Gałązką*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 11, cz. 1, s. 22. Dostępne w Internecie: <https://doi.org/10.31261/PLS.2021.11.01.01> [dostęp: 26.04.2022].

14 W. Gałązka, 1981: *Posłowie*. W: N. Kynczew: *Niczym ziarno gorczycy*. W. Gałązka, tłum. Kraków, Wydawnictwo Literackie, s. 125—126.

[...] obfitej i ewoluującej, której towarzyszyłem przekładami i przyjaźnią niemal od początku. Śledziłem, jak w coraz większym stopniu dąży do wypowiedania się językiem języka, sięgając do jego frazeologizmów, obiegowych wyrażen, zagadkowych przedstawień, paradoksów, aby wobec jego gotowej metaforyczności, składającej się na „ujednolicony” obraz świata, wydobyć drogą przeciwstawiania się, swój obraz własny i własną w nim „przestrzeń intelektualną, refleksyjną i emocjonalną”¹⁵.

Wojciech Gałązka zwraca uwagę na płaszczyznę formalną liryki Kynczewa, która jest podporządkowana treściowej. Nikoła Iwanow określa wybory ideowe poety — „една от основните теми, които постоянно занимават поетичното съзнание и въображение на Николай Кънчев е темата за Твореца”¹⁶. Rzeczywiście w poetyckich rozważaniach ważne miejsce zajmuje tematyka *ars poetica* i aktu twórczego. W wierszu *Sztuka*¹⁷ pragnieniu wyrażenia piękna i harmonii towarzyszy symbolika marmuru jako szlachetnego budulca, co wskazuje na apoteozę chwały pośmiertnej i wiecznej pamięci gwarantowanej przez pozostawioną spuściznę. Autokreacja podnosi podmiot liryczny do rangi ponadprzeciętnego twórcy-mędrca, który posiada moc wnikliwego spojrzenia i dostrzeżenia natury rzeczy niedostępnej dla innych ludzi. Świat wewnętrzny poety obejmuje metaforycznie cały wszechświat, w którym bytuje samotnie i samowystarczalnie (***) *Żadnego wiersza nie mogę...*, s. 12).

Nikołaj Kynczew uznaje się za poetę klasycznego, który zgodnie z antycznymi wzorcami dzięki talentowi dąży do poznania i wyrażenia istoty rzeczy (*Klasycy*, s. 17). Natchnienie twórcze w zgodzie z paradygmatem klasycznej sztuki posiada nadprzyrodzony i nieziemski charakter (*Rażony błyskawicą piękna*, s. 175). Wyjątkowe umiejętności umożliwiają sięganie do poetyckich wyżyn, co oznacza odkrywanie oryginalnych znaczeń uniwersaliów (*Talent*, s. 10). Niezwykły polot myśli czyni z poety unikatowe zjawisko — białego kruka, który dzięki trudnemu procesowi racjonalnego myślenia poszukuje odpowiedniego słownego przedstawienia idei humanizmu (*Biały kruk*, s. 19). Kynczew broni wyjątkowej rangi twórcy i jego prawa do zachowywania autonomii i wolności wewnętrznej (*Zgodziłbym się może z Platonem, o ile*, s. 163).

15 W. Gałązka, 2020: *O autorze*. W: N. Kynczew: *Przeciwko nieobecności*. W. Gałązka, tłum. Kraków, Scriptum, s. 204—205.

16 Н. Иванов, 2011: *Творбата метафора, или Поезията на Николай Кънчев*. „Литературен вестник”, бр. 36, s. 9.

17 N. Kynczew, 2020: *Przeciwko nieobecności...*, s. 8. Wszystkie kolejno analizowane w artykule wiersze pochodzą z tego zbioru. Tytuły oraz numery stron podane są w nawiasach w tekście głównym.

Jednak emocjonalna powściągliwość, umiar i intelektualizm niejednokrotnie zostają przełamane na przykład romantyczną ideą konieczności patrzenia na świat sercem (*Kukułcza przędza*, s. 23) czy aurą wyjątkowej, nadprzyrodzonej miłości (*Nigdy*, s. 100). W innym miejscu poeta zwraca uwagę na dialogiczność poezji w rozumieniu otwartości na innego człowieka — odbiorcę sztuki słowa (***)*Że tak właśnie jest...*, s. 16). W przedstawieniach balladowych, baśniowych i magicznych uwidoczniają się elementy fantastyczne i nadprzyrodzone (*Kaprysy dziwił oczu moje*, s. 66; *W lesie jest ktoś*, s. 77).

Sztuka poetycka, rozumiana jako kreacja, według Kynczewa winna wyrażać podstawową wartość, jaką jest piękno. Idea piękna rozważana jest na kilku płaszczyznach. Przede wszystkim klasycystycznie pojmowana jest celem i dążeniem *ars poetica* oraz łączy się z wartościami ładu, doskonałości i harmonii (*Szczyt doskonałości*, s. 91), wzniosłości i ozdobności (*Róg myśliwski*, s. 141), wiary i miłości (*Zagłada*, s. 55). Proces twórczy jest aktem doskonałości, pochodną erudycji i intelektu poety, połączonych z poszukiwaniami przejrzystej formy słownej (*Biała magia*, s. 14). Poeta wierzy w istotę poezji jako prawdziwego wyrazu ducha, która służy ludzkości (*Duch wodny*, s. 15). Apolliniśkość u Kynczewa przejawia się w poetyckiej świadomości tworzenia iluzji nieosiągalnej harmonii i pełni (***)*Musiąło nie być słów...*, s. 65).

Poeta poszukuje piękna w naturze, w kontemplacji egzotycznych krajobrazów, na przykład Kaukazu, którego przedstawienie stanowi liryczne studium harmonii (*Ballada fragmentaryczna o Hewsurze*, s. 185—188). Podmiot mówiący manifestuje parnasistowską nostalgię za odwiecznym pięknem, nieprzemijającymi elementami wszechświata i przyrody, które ukazane są w symbolistycznej konwencji. Zdziwienie i zachwyt twórcy wywołują obrazy bezkresnego morza, przestworzy i niebios, jasności poranka, słońca i światła, kosmosu (*Ciepły kompres*, s. 31; *Żaloba jest zaćmieniem serca*, s. 116; *Niedziela*, s. 127), dziewiczego drzewostanu bez śladów bytności człowieka (*Przyroda*, s. 50), wyjątkowości praw natury (*Meteor*, s. 156). Ekspresja podmiotu lirycznego uwidocznia się w topice przywiązania do ziemi rodzimej, w pietyzmie, z jakim ukazywane jest jej nieprzemijające piękno (*Syn marnotrawny*, s. 56).

Chronotop w poezji Kynczewa tworzony jest przez szereg zależności. Uniwersalne przedstawienia dotyczą historii, która odczytywana jest zgodnie z kodem kulturowym. Refleksja o Kartaginie przeradza się w poszukiwanie esencji zmienności losu, niestałości i niepewności procesu dziejowego, nieustających antynomii wzlotów i upadków ludzi i miejsc (*Jak najdalej*, s. 21). Topika długiego trwania świata od obrazów mityczno-biblijnego stworzenia do współczesnej technicyzacji jawi się jako żywioł biegu dziejów i wymyka się kategoriom rozumowym (*Dokąd*, s. 151). Pytania o precyzję i jednoznaczność w opisie i wyrażaniu sensu czasowego trwania *universum* zawierają wiele podmioto-

wych wątpliwości (***) *Właściwie nie można powiedzieć...*, s. 126). W tekście poetyckim funkcjonują również obrazy trwającego wszechczasu, obejmującego płaszczyzny przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, pozostające we wzajemnym wpływie i zależności (*Przeciwko nieobecności*, s. 32).

Czas jako podmiot tekstu poetyckiego ujęty w konteksty metafizyczne ujawnia swą nieliniarną, niejednoznaczną i nieprzejrzywą naturę. Przedstawieniu szybkich jego przebiegów towarzyszy poczucie niepewności danych z historiografii, co wskazuje na zagadkową i nietrwałą naturę dziejów ludzkości (*Czas*, s. 53). Poeta zwraca uwagę na istotne paradoksy istnienia dzięki konfrontacji wieczności i chwili jako znaków trwałości i ulotności (*Powiadam: mój przypadek jest jedyny*, s. 46). Antropomorfizowana dwoista natura czasu — sprzymierzeńca lub oprawcy życia — ponownie syntetyzuje sprzeczne jakości podmiotowego bytu (*Ze szczytu najwyższego lotu*, s. 79). Jednym z obszarów namysłu pozostaje ulotność ludzkiego istnienia w perspektywie odwiecznej dialektyki życia i śmierci (*Codziennie*, s. 33).

Wyzwaniem dla odbiorcy są egzystencjalistyczne paradoksy i sprzeczności, które dotyczą natury istnienia świata i człowieka. Powstanie paradoksów w poezji i prozie lirycznej wynika z techniki luźnych asocjacji, kolażu słownego, zderzenia zaskakujących skojarzeń, nieoczekiwanych puent, niebanalnych konstrukcji myślowych oraz abstrakcyjnych fraz (*Zdumienie*, s. 36; *Potwierdzenie*, s. 38; *Nie można powstrzymać gęślarza*, s. 181—184; *Kaprysy dziwią oczy moje*, s. 66). Na tę własność poezji Kynczewa zwraca uwagę Dojnow: „Модельт на Кънчевата поетика се основава на постоянната динамика в предаването на значения и смисли между обект и субект, означаемо и означавано, знак и референция и т.н.”¹⁸.

Wyróżniająca się w tekstach poetyckich płaszczyzna metafizyczna dotyczy również jakości bytu — poeta podejmuje rozważania na temat wątpliwości aksjologicznych, zagadki cierpienia i przemijania, które powodują niepokój i niepewność filozoficzną (*Rozpowiedziane*, s. 13). Człowiek boryka się z dysharmonią wynikającą z pragnienia osiągnięcia własnych celów i niemożności ich realizacji (*Spotkanie*, s. 27). W tej perspektywie ważne miejsce zajmuje kategoria nieobecności rozumiana jako odrzucenie świadomego rozumowania i konieczności działania, które doczeka się poetyckiego buntu. Poeta apeluje przeciwko nieobecności, którą utożsamia z pustką istnienia i wyrwą w dynamice życia, wzywając do wytężonej i nieustającej pracy umysłu (*Przeciwko nieobecności*, s. 32). W ciekawy sposób analizuje kategorię obecności w twórczości

18 П. Дойнов, 2008: *Николай Кънчев — от татък Езоповия комплекс, в поетическия абсолют*. W: П. Дойнов, ред.: *Николай Кънчев в българската литература и култура*. София, Кралица Маб, s. 76.

Kynczewa Rozalia Likowa: „Присъствие — като засилена връзка между човека и веществения свят, като едно съществуване на света не изстрадано от човека, а в човека и като едно подсилено усещане за относителната обективност и осезаемост на материалните неща и явления”¹⁹. Dlatego formule obecności towarzyszy idea ciągłego odkrywania i konieczności bycia w ruchu, co łączy się z afirmacją życia (*Wrzesień*, s. 143).

Zawiła biografia twórcza Nikołaja Kynczewa wpisuje się w losy niepokornych poetów, funkcjonujących w zideologizowanej bułgarskiej rzeczywistości politycznej drugiej połowy XX wieku. Przymusowa wewnętrzna banicja zostaje zrekompensowana uwolnieniem publikacji poety w latach 80. i spóźnioną naukową recepcją jego twórczości przez historyków literatury od lat 90. XX wieku, określającą wybory ideowo-estetyczne Kynczewa — neoklasycyzm, metarealizm, konceptualizm, filozoficzny intelektualizm, lakoniczność i paradoksalność.

Polski czytelnik, dzięki wieloletniemu wysiłkowi Wojciecha Gałązki — tłumacza i popularyzatora dorobku Kynczewa, otrzymuje szansę obcowania z niełatwą w odbiorze i odosobnioną w tradycji literatury bułgarskiej spuścizną twórczą. Założenie poety odnośnie do *ars poetica* jako aktu doskonałości oznacza wysiłek intelektualny, któremu towarzyszą poszukiwania formy idealnej do osiągnięcia wartości harmonii, piękna i ładu. Filozoficzne rozważania wokół istoty ludzkiego bytu wpisują się w konteksty metafizyczne, co prowadzi poetę do licznych sprzeczności, niejednoznaczności i paradoksów, powodujących zadumę, zdziwienie i egzystencjalny niepokój.

Literatura

- Barańczak S., 1971: *Nieufni i zadufani. Romantyzm i klasycyzm w młodej poezji lat sześćdziesiątych*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk, Ossolineum.
- Gałązka W., 1981: *Posłowie*. W: N. Kynczew: *Niczym ziarno gorczycy*. W. Gałązka, tłum. Kraków, Wydawnictwo Literackie, s. 125—128.
- Gałązka W., 2020: *O autorze*. W: N. Kynczew: *Przeciwko nieobecności*. W. Gałązka, tłum. Kraków, Scriptum, s. 203—205.
- Gałązka W., Siedlecka S., 2021, [online]: *O literaturze bułgarskiej, języku i przekładzie Rozmowa z Wojciechem Gałązką*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 11, cz. 1, s. 1—27. Dostępne w Internecie: <https://doi.org/10.31261/PLS.2021.11.01.01> [dostęp: 26.04.2022].
- Juda C., 1994: *Przeciwko nieobecności. Uwagi wstępne o poezji Nikołaja Kynczewa*. „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historycznoliterackie”, z. 88, s. 113—120.

19 P. Likowa, 2001: *Poetично „присъствие” на Николай Кънчев...*, s. 320.

- Kynczew N., 2020: *Przeciwko nieobecności*. W. Gałązka, tłum. Kraków, Scriptum.
- Дойнов П., 2006: *Завръщане на поетически абсолютизъм. Поезията на Николай Кънчев през 90-те години на XX век*. W: „70 години Николай Кънчев. Юбилеен вестник”, декември, с. 4.
- Дойнов П., 2008: *Николай Кънчев — от татък Езоповия комплекс, в поетически абсолютизъм*. W: П. Дойнов, ред.: *Николай Кънчев в българската литература и култура*. София, Кралица Маб, с. 50—78.
- Дойнов П., 2012: *Николай Кънчев — от татък Езоповия комплекс*. W: П. Дойнов, ред.: *Алтернативният канон: поетите*. София, Нов български университет, с. 95—110.
- Иванов Н., 2011: *Творбата метафора, или Поезията на Николай Кънчев*. „Литературен вестник”, бр. 36, с. 9—10.
- Игов С., 1990: *Поезията на Николай Кънчев*. София, Перо.
- Кръстева Г., 2014: *В „утробата на кита”, или „тихият вик” на българските поети през 60-те и 70-те години на XX век*. „Poznańskie Studia Slawistyczne”, nr 6, с. 311—324.
- Лазовски А., 1966: *Противоречиво своеобразие*. „Септември”, кн. 3, с. 235—238.
- Ликова Р., 2001: *Поетично „присъствие” на Николай Кънчев*. W: Eadem: *Литературни търсения през 90-те години. Проблеми на постмодернизма*. София, Академично издателство Проф. Марин Дринов, с. 319—327.

Dorota Gołek-Sepetliewa

Поетичното творчество на Николай Кънчев в България и Полша

РЕЗЮМЕ | Статията представя творческия път на българския поет Николай Кънчев (1936—2007) и интерпретира негови творби, събрани в полскоезичния сборник *Przeciwko nieobecności* (2020) в превод на Войчех Галонзка. Текстът очертава контекстите на полската и българската рецепция на неговата поезия. В родината си поетът е категорично отхвърлен от критиката за първите си две сбирки *Присъствие* (1965) и *Колкото синапеното зърно* (1968), което води до дългогодишно мълчание (1968—1980) и успешно, макар заксъняло признание от 90-те години на XX век насетне. В Полша творческото присъствие на Кънчев става възможно от 80-те години на века благодарение на дългогодишните усилия на преводача Войчех Галонзка. Прегледът на литературноисторическите изследвания и оценки позволява идейните и естетическите избори в поезията на Кънчев да се окачествят с понятията неокласицизъм, метареализъм, концептуализъм, философски интелектуализъм, лаконичност и парадоксалност.

КЛЮЧОВИ ДУМИ | българска поезия на XX век, Николай Кънчев, Войчех Галонзка, рецепция в България и Полша

Dorota Gołek-Sepetliewa

The Poetic Output of Nikolay Kanchev in Bulgaria and Poland

SUMMARY | This article presents analyses and interpretations of the work of the Bulgarian poet Nikolay Kanchev (1936—2007), collected in the Polish-language volume *Against the Absence* (2020), translated by Wojciech Gałązka. It takes into account the critical context of the Polish and Bulgarian reception of Nikolay Kanchev's poetry. The presence of Nikolay Kanchev's work in Poland since the 1980s is possible thanks to the long-standing efforts of his translator, Wojciech Gałązka. In his homeland, the poet experienced the censorship's rejection of his first two volumes *Presence* (1965) and *As a Mustard Seed* (1968), many years of silence (1968—1980), and a successful but belated reception since the 1990s. A review of historical-literary studies makes it possible to identify the ideological and aesthetic choices of Kanchev's poetry — neoclassicism, metarealism, conceptualism, philosophical intellectualism, laconicism, and paradoxicality

KEYWORDS | Bulgarian poetry of XX century, Nikolay Kanchev, Wojciech Gałązka, reception in Bulgaria and Poland

DOROTA GOŁEK-SEPETLIEWA | dr nauk humanistycznych, adiunkt na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; literaturoznawczyni. Ukończyła studia bułgarystyczne na kierunku filologia słowiańska na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 2009 roku obroniła pracę doktorską zatytułowaną *Formuły absurdu w twórczości poetyckiej Konstantina Pawłowa*. Prowadzi badania z zakresu historii literatury bułgarskiej XX i XXI wieku ze szczególnym uwzględnieniem twórczości poetyckiej. Ostatnio jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół poetyckich dyskursów pamięci oraz kategorii pamięci w badaniach literaturoznawczych.

Stasiuk, Topol, Andruchowycz pod wspólnym mianownikiem Relacje od kuchni

Stasiuk, Topol, Andrukhovych
under Common Denominator
An Inside Story

Dilyana Dencheva

<https://orcid.org/0000-0003-1969-6020>

SOFIA UNIVERSITY SAINT KLIMENT OHRIDSKI
dilyana_dencheva@slav.uni-sofia.bg

Data zgłoszenia: 7.10.2021 r. | Data akceptacji: 31.03.2022 r.

ABSTRACT | The following paper presents some of the problems of the Bulgarian publishing of the co-authored book *Middle Europe in Three Essays*, which includes the essays of three Slavic authors — Andrzej Stasiuk, Yuri Andrukhovych and Jáchym Topol. The preface is written by Ani Burova. The focus is placed on the conception of gathering the texts in one book and also on the problems of editing and translation, such as order of the essays, translation of toponyms and ethnonims etc.

KEYWORDS | Slavic literatures, Slavic languages, Central Europe, essays, translation

Pod koniec 2020 roku w Sofii ukazała się książka pt. *Europa Środkowa w trzech esejach*¹ z tekstami Andrzeja Stasiuka (*Dziennik okrętowy*), Jurija Andruchowycza (*Środkowowschodnia rewizja*)² i Jáchyma Topola (*Supermarket bohaterów radzieckich*)³ oraz przedmową autorstwa Ani Burowej (*Metamorfozy pewnej utopii kulturowej*)⁴. Eseje zostały przetłumaczone przez Dilianę Denczewą (tekst polski), Rajnę Kamberową (tekst ukraiński) i Wasyla Samokowliewa (tekst czeski). Pracy redaktorskiej podjęli się Anżelina Penczewa, Diliana Denczewa i Władimir Penczew.

Pierwsze dwa z wymienionych esejów od dawna znane są polskiej (i nie tylko) wspólnocie czytelniczej i od początku ich funkcjonowania na rynku wydawniczym idą z sobą w parze. Przypomnę, że 31 grudnia 2000 roku ukazała się książka *Moja Europa. Dwa eseje o Europie zwanej Środkową*⁵, która doczekała się kilku wydań i licznych przekładów na różne języki europejskie, m.in. niemiecki, francuski, węgierski, chorwacki czy hiszpański. Bułgarskie wydanie zostało jednak wzbogacone o jeszcze jeden utwór, który znakomicie wpisuje się w duet Andruchowycza i Stasiuka, tym bardziej że jest powiązany z ich tekstami wieloma nićmi. Esey Topola również jest znany w Polsce, gdyż został wydany jako odrębna pozycja w 2005 roku. Powstał rok wcześniej jako posłowie do czeskiego wydania książki Stasiuka *Jak zostałem pisarzem, lecz pod innym tytułem — Jak wędrowaliśmy do Stasiuka (próba kroniki)*, co wiele tłumaczy.

Pomysłodawczynią koncepcji stworzenia zbioru esejów jest Ani Burowa, literaturoznawczyni od wielu lat związana z bułgarską „Gazetą Literacką”. Podstawy koncepcji zawarte są w jej monografii pt. *Literatura i sfragmentaryzowany świat*⁶, w której wiele uwagi poświęca Europie Środkowej i w której czytamy, że przestrzeń zwana Europą Środkową ma jedną bardzo ważną cechę: jej sens wcale nie jest geograficzny, on jest przede wszystkim wartościujący, przez co jej granice, definiowane poprzez kulturowe i duchowe kategorie, są płynne. Badaczka zauważa ponadto, że tradycja kształtowania się oraz użycia tego pojęcia jest bardzo długa, choć jej kulminacja przypada na lata 80. XX wieku, kiedy to nadmierne dowartościowanie toposu Europy Środkowej osiąga apogeum — wówczas staje się on obiektem silnej idealizacji i apologii, przeradzając się w prawdziwą kulturową utopię. W wyobrażeniach takich autorów jak Milan Kundera czy Danilo Kiš przestrzeń środkowoeuropejska jawi się jako alternatywa ideologicznej

1 Oryginalny tytuł *Средна Европа в три есета* (bułg.).

2 Oryginalny tytuł *Централно-східна ревізія* (ukr.).

3 Oryginalny tytuł *Supermarket sovětských hrdinů* (czes.).

4 Oryginalny tytuł *Метаморфозите на една културна утопия* (bułg.).

5 Dane bibliograficzne oryginałów i wydania bułgarskiego podaję w *Literaturze* na końcu artykułu.

6 Oryginalny tytuł *Литературата и фрагментаризиранія свят* (bułg.).

kliszy, ciągnąca ku ich rodzimym literaturom i kulturom. Autorka wskazuje, że przez ostatnie 25 lat oddziaływanie wizji o Europie Środkowej zmniejsza się w porównaniu z jego wcześniejszą siłą, ale mimo to istnieją przesłanki pozwalające wątpić w ostateczne wyczerpanie zarówno tematów związanych z Europą Środkową, jak i jej potencjału w motywacji wyobrażeń o tożsamości. I tak na przykład na samym początku XXI wieku ukazały się dwa eseje autorów emblematycznych dla współczesnych wschodnioeuropejskich literatur: Stasiuka i Andruchowycza. Wspólne wydanie tych utworów sprzyja wejściu w dialog obu tekstów i podkreśla fakt, że chodzi o nowe, pokoleniowe odczytanie problematyki o tak długiej tradycji. Przy wszystkich różnicach w indywidualnym stylu Stasiuka i Andruchowycza, jak twierdzi Burowa, ich eseje łączy pokrewna gatunkowa natura — wyróżniają się silną fragmentarycznością, która ułatwia mieszanie różnych tematów, epizodów i fragmentów. Esej Topola z kolei

bada specyfikę europejskiej tożsamości w sposób bliski temu, w jaki robią to Stasiuk i Andruchowycz, przy czym nie tylko ze względu na tematykę, ale także ze względu na artystyczne podobieństwo w jej interpretacji — jego esej [...] także wyróżnia autobiograficzność, kontaminacja z dziennikiem z podróży, fragmentaryczność... Tu Europa Środkowa to przede wszystkim terytorium historycznej próby, kodowane nie tylko w osobistych i grupowych wspomnieniach, ale nawet w pamięci miejsc, w toposach — znakach przewrotności i doświadczeniach przeszłości⁷.

O esejach Stasiuka i Topola autorka pisze odrębnie, podkreślając, że mogą zostać potraktowane jako swoiste biografie pokolenia literackiego. Ich twórcy urodzili się w latach 60. XX wieku, początki ich pisarskiej biografii osadzone są w kontekście undergroundu okresu późnego socjalizmu, w kręgu alternatywnej społeczności zdystansowanej zarówno wobec oficjalnej kultury, jak i wobec ówczesnej społecznej rzeczywistości. Sam Topol mówi o swojej generacji, że twórcy do niej przynależący nie zostali „przepędzeni lub wyrzuceni do świata zapomnianych autorów, a po prostu urodzili się w nim”⁸.

W niniejszym artykule przedstawię trudności edytorskie, które towarzyszyły procesowi wydawniczemu, a były związane z wyborem kolejności esejów, ujednoliceniem tekstów i problemami przekładu. Przedstawiam swe obserwacje z punktu widzenia tłumacza, redaktora, a zarazem wydawcy.

Eseje zostały ułożone w kolejności: Stasiuk — Andruchowycz — Topol z następujących przyczyn.

7 A. Буrowа, 2014: *Литературата и фрагментаризираният свят*. София, Парадигма, s. 191—199.

8 Ibidem, s. 169—176. Przełożyła Joanna Mleczko.

Po znajomości

W swoim eseju Topol opisuje pewną imprezę literacką, w której bierze udział cała trójka — Stasiuk, Topol, Andruchowycz: „Jesteśmy pisarzami, którzy się wzajemnie wspierają. W recenzjach po wieczorze pisali o nas jako o mędrkach ze Wschodu, barbarzyńcach przed bramami itp. No tak, zabawne”⁹. Autorzy ci kontaktują się z sobą nie tylko przez swoje teksty, lecz także bezpośrednio: znają się osobiście, łączą ich wspólne przeżycia, aż stają się bohaterami swoich utworów. Ślad tej znajomości odnajdujemy również w eseju Andruchowycza, który w *Glosariuszu* mówi o Stasiuku naturalnie i swojsko. Te fakty w sposób oczywisty zaciążyły na porządku tekstów w omawianym zbiorze, bo lepiej jest dla czytelnika żeby, przystępując do lektury eseju Andruchowycza, wiedział już, kim jest Andrzej Stasiuk, a czytając trzeci z kolei tekst, doskonale orientował się, kim są Stasiuk i Andruchowycz. Oczywiście pod warunkiem, że odbiorca będzie czytał eseje w takiej kolejności, w jakiej zostały zamieszczone w zbiorze.

Fakt, że autorzy stali się nawzajem bohaterami swoich utworów, nie był jedynym czynnikiem, który zadecydował o porządku prezentacji tekstów.

Dynamika narracji

Niewątpliwie elementami scalającymi trzy eseje są geografia, przestrzeń i ruch. Burowa analizując drogę literacką Topola i Stasiuka, zaznacza, że jednym z tematów właściwych ich twórczości jest droga: „Ruch przez przestrzeń stanowi ważny aspekt kształtowania osobowości w *Jak zostałem pisarzem*, oprócz tego jest ważnym tematem w prozie obu autorów”¹⁰.

Tym razem jednak Stasiuk odbywa swoją podróż statycznie. Punktem wyjścia jego wędrówek są *Wielki atlas świata* albo obraz Bruegla, fotografia Kertésza albo południowa weranda nocą. Podróżuje w czasie — albo w przyszłość wyobraźnią, albo w przeszłość pamięcią, w każdym razie tworzy impresywną, implozywną narrację, wolną i refleksyjną.

Więcej dynamiki jest w drugim eseju, tj. w *Środkowowschodniej rewizji*, który ma cechy sagi rodzinnej. To też proza refleksyjna, ale z jej fragmentów, przeplatanych licznymi refleksjami i dygresjami, można stworzyć układankę całego ludzkiego życia i historii pewnej rodziny.

9 Przełożył Leszek Engelking.

10 A. Бурова, 2014: *Литература и фрагментаризация свят...*, s. 178.

Najbardziej dynamiczny jest ostatni esej — oparty na prawdziwej podróży, na przygodzie z pogranicza nieroztropności, podczas której jadąca do Stasiuka paczka bohaterów „łady i morza przemierza”. Esei ten nie jest pozbawiony refleksji i emocji, lecz są one w nim bardziej implicytne, ukryte pod pozorem lekkomyślnej i zabawnej wędrówki.

W takim układzie esejów dynamika stopniowo się nasila, gradacja jest wy-czuwalna — od wolnych i gęstych myśli Stasiuka po dialogi rozrabiaków Topola. Może się nasunąć pytanie: dlaczego nie odwrotnie? Odpowiedź jest prosta: ponieważ to nie jest książka do poduszki.

Gradacja stylistyczna

W wyniku wybranej kolejności esejów powstała jeszcze jedna gradacja, która reprezentuje stylistyczną przynależność tekstów. *Dziennik okrętowy* niewątpliwie można opatrzyć mianem prozy poetyckiej, która pozwala do syta delektować się zdolnością Stasiuka do oplatania mistycyzmem, melancholią i smutnym pięknem rzeczy pospolitych i niepozornych, niekiedy nawet brzydkich w powszechnym mniemaniu.

Na przeciwległym biegunie stylistycznym sytuuje się utwór Topola zawierający wszystkie oznaki potoczności¹¹ — zarówno na płaszczyźnie gramatycznej, jak i leksykalnej. Tekst jest nasycony kolokwializmami i slangizmami, parataksa dominuje w nim nad hipotaksą, częste są konstrukcje równoważnikowe i elip-tyczne lub z nacechowanym szykiem wyrazów.

Między poetyckością a potocznością ulokowana jest *Środkowowschodnia rewizja*. Opowieść o losie rodziny zawiera liczne dialogi, poddane stylizacji w duchu mowy potocznej, refleksje towarzyszące wydarzeniom zaś utrzymane są w stylistyce prozy wysoce artystycznej. W ten sposób tekst Andruchowycza tworzy pomost między pierwszym a ostatnim esejem, zapewnia płynne i este-tyczne przejście od kontemplacji zapadniętej w siebie do refleksji niewidocznej, implicytnej i zamaskowanej przygodą.

11 Tu potoczność używana jest w rozumieniu koncepcji warszawskiej, która w odróż-nieniu od antropologiczno-kulturowej koncepcji opolskiej skupia się na leksykalno-stylistycznym, sytuacyjnym, pragmatycznym aspekcie. Zob. D. Zdunkiewicz-Jedynak, 2013: *Wykłady ze stylistyki*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 96—97.

Unifikacja techniczna i nazewnicza

W trakcie technicznego scalania trzech tekstów nasunęło się pytanie o to, do jakiego stopnia ich unifikacja jest pożądana i czego powinna dotyczyć. W istocie odpowiedź sprowadza się do stworzenia odpowiedniej koncepcji.

W sprawie przypisów kwestia zarysowała się jak najprościej. Eseje tłumaczyło jednocześnie trzech tłumaczy, którzy, co zrozumiałe, nie mieli informacji o zawartości pozostałych tekstów, na skutek czego po ich scaleniu pojawiło się mnóstwo przypisów o tej samej treści, dotyczących tych samych realiów. Oczywiście tu nie było wahań i po prostu powtarzające się lub niepotrzebne przypisy, jak na przykład kim jest Andrzej Stasiuk, w ukraińskim i czeskim esejy zostały usunięte.

Inaczej już wyglądał problem dotyczący na przykład etnonimów. We wszystkich esejach pojawia się grupa etniczna Łemków, która przeciętnemu Bułgarowi jest nieznaną. Brak jej w *Słowniku języka bułgarskiego BAN*, w którym odnotowano Kaszubów i Łużyczan. Wszyscy tłumacze użyli formy lm. *лемки* (lemki), odmiennie jednak wyglądały ich decyzje związane z derywatami słowotwórczymi. W przekładach z języka polskiego i ukraińskiego tłumaczki użyły formy przymiotnikowej *лемковски* (lemkovski), a w tłumaczeniu z czeskiego wystąpiła forma *лемкски* (lemkski). Forma druga w pełni odpowiada produktywnemu schematowi tworzenia przymiotników od nazw krajów, miejscowości, narodów, plemion itp. poprzez dodanie sufiksu *-ски* (-ski) do tematu słowotwórczego, np.: *нем-ски* (nem-ski), *пол-ски* (pol-ski). Przymiotnik *лемкски* (lemkski) jest jednak trudny do wymowy i mógłby przybrać ten sufix, pod warunkiem poddania derywatu regule haplogologii i uproszczeniu go do postaci *лемски* (lemski). W celu uniknięcia takiej ingerencji preferowano pierwszą formę, gdyż jest ona typowa dla przymiotników pochodzących od nazw obcych, por. *Оруеловски* (oruelovski), *сизифовски* (sizifovski), *палячовски* (paľáčovski) etc.

Podobnych trudności nastręczyło tworzenie w bułgarskim nazwy mieszkańców Wołynia, lecz tu rozwiązanie problemu okazało się łatwiejsze. Oparło się na obserwacjach Cwetanki Awramowej nad modelami słowotwórczymi *nomina habitatorum* w języku bułgarskim i czeskim. Badaczka konkluduje, że najbardziej produktywnie w języku bułgarskim są sufiksy *-(е)ц* (-(e)c) i *-ин* (-in), np.: *баварец* (bawarec), *тракиец* (trakiec), *добруджанец* (dobrudžanec) etc., więc w przekładach zastosowano nazwy *волинец* (volinec).

Największym wyzwaniem dla tłumaczy i redaktorów były toponimy. Należy pamiętać, że język przekładu posługuje się cyrylicą i zachowanie oryginalnej pisowni jest niemożliwe. Sytuację komplikuje fakt, że w bułgarskiej translatoologii podejście do przekazu toponimów jest niejednolite. Wybitni bułgarscy prze-

kładoznawcy Siergiej Włachow i Sider Floryn piszą, że transkrypcji zasadniczo poddaje się toponimy, ale nie wszystkie i nie zawsze. Rozróżniają oni toponimy tradycyjnie tłumaczone, jak na przykład *Great Britain*, oraz wskazują, że są i takie, których semantyka nie jest mniej przezroczysta, a mimo to poddane są tylko transkrypcji, jak na przykład *Newfoundland*. Wprowadzają także pojęcie tradycyjnego toponimu, którego przykładem jest nazwa rzeki znanej w starożytności jako *Istros*, posiadającej odrębną nazwę we wszystkich językach europejskich. Autorzy podkreślają, że świadomie przytoczyli przykład obiektu geograficznego, który nie ma przynależności narodowej, co sprawia, że nie ma jednolitej narodowej nazwy. Dalej stwierdzają, że względy „przynależnościowe” nie odgrywają wielkiej roli, na skutek czego nazwy tradycyjne istnieją w różnych językach niezależnie od miejsca, w którym referent się znajduje — wystarczy, żeby były znaczące. I tak oto *Wiedeń*, w niem. oryginale *Wien*, ma ekwiwalenty we wszystkich językach światowych: ros. *Вуена*, fr. *Vienne*, ang. *Vienna*, serb. dziś i w przeszłości *Беч* etc. Z punktu widzenia przekładu należy wiedzieć, że podobnych nazw „nie powinno się transkrybować, a poszukiwać w odpowiedniej literaturze przedmiotu [...] formy, która już jest utwierdzona [...]”¹².

Na tej zasadzie opiera się Uchwała nr 6 z dnia 12 czerwca 1995 roku o transkrypcji i ortografii obcych nazw geograficznych na język bułgarski podjęta przez Agencję Geodezji, Kartografii i Katastru, która stanowi:

Art. 4. rozdział II Podczas transpozycji obcych nazw geograficznych pierwszeństwo mają zasady transkrypcji, w rzadkich sytuacjach transliteracja lub przekład, przy czym we wszystkich przypadkach należy zachować formy nazw własnych, które są tradycyjne dla języka bułgarskiego.

Art. 15. (1) Nazwy powszechnie znanych obiektów geograficznych (państw, stolic, dużych miast, rzek etc.) lub obiektów geograficznych w krajach sąsiednich, mające historycznie utworzone odpowiedniki bułgarskie, utrwalone formy, które różnią się od oryginalnych, zachowują zapis tradycyjny¹³.

Sytuacja w przypadku zbioru trzech esejów nie jest ani prosta, ani łatwa, gdyż autorzy opisują mniej więcej tę samą przestrzeń, lecz w kanonie nazewniczym własnego języka. Nierzadko w tekstach występują odmienne rodzime nazwy tych samych obiektów geograficznych, przy czym są to obszary

12 С. Влахов, С. Флорин, 1990: *Непреводимото в превода*. София, Наука и изкуство, s. 224—225.

13 Наредба № 6 от 12.06.1995 г. за транскрипция и правопис на чужди географски имена на български език. Dostępne w Internecie: <https://www.cadastre.bg/naredba-N-6-ot-12061995-g-za-transkripciya-i-pravopis-na-chuzhdi-geografski-imena-na-bulgarski-ezi#82> [dostęp: 5.02.2021]. Przełożyła Dilyana Denczewa.

i obiekty mało znane w Bułgarii, więc nie ma przyjętej oficjalnej nazwy dla większości z nich.

Jak należy traktować taki toponim, jak na przykład nazwa wsi *Czarne* (Čarne)? Nie jest ona ani powszechnie znana, ani nie ma historycznie utworzonego odpowiednika, a na dodatek ma kilka przynależności narodowych. Zważywszy, że Łemkowszczyzna leży na terenach trzech współcześnie istniejących krajów: Polski, Ukrainy i Słowacji, którą nazwę uznać za najbardziej uprawnioną? Czy zachować oryginalną, łemkowską nazwę *Чорне* (Čorne), której używa Andruchowycz i która utrwaliła się na Ukrainie, czy zastosować inne kryterium i liczyć się z nazwą obowiązującą w kraju, na którego terenie obecnie znajduje się obiekt?

Podobny problem powstał w związku z nazwą przełęczy łączącej Polskę i Słowację, występującej zarówno w polskim, jak i w czeskim tekście. Jak należy ją oddać w języku przekładu: jako *Резетовка* (Regetovka) czy *Резетувка* (Regetuvka)¹⁴?

Ostatecznie po długich dyskusjach redaktorów¹⁵ przyjęto koncepcję pluralistyczną. Zrezygnowano z unifikacji nazw toponimicznych (nieznanych, rzadkich dla przeciętnego Bułgara) i w każdym eseju zostawiono je w formie, użytej przez autora, lecz poddanej transkrypcji i dostosowanej do cyrylicy. Pierwszy taki przypadek został opatrzony przypisem informującym, że celowo zostawiono regionalne brzmienie, aby eksplikować stałość środowiska geograficznego i zmienność ludzkiej obecności w nim.

Kończąc omawianie tego problemu, przytoczę krótki fragment z internetowej poradni Instytutu Języka Bułgarskiego BAN: „[...] pytanie »Kiedy należy tłumaczyć obce nazwy geograficzne na język bułgarski, a kiedy nie?« jest niepoprawne, wprowadzenie zaś obowiązkowych reguł dotyczących przekładu lub innego sposobu przekazu jest skazane na niepowodzenie”.

14 Identyczny problem napotkał Kristian Janew podczas tłumaczenia fragmentu z *Láska nebeská* Mariusza Szczygła. W oryginale Złote Góry i szczyt Borówkowa występują w wersji polskiej, co jest normalne ze względu na fakt, że są położone zarówno na czeskim, jak i na polskim obszarze, czyli w tradycji polskiej już mają utwierdzoną i powszechnie znaną nazwę. Jak jednak powinien postąpić bułgarski tłumacz, zważywszy, że akcja w utworze Szczygła toczy się w Czechach i użycie transkrybowanej polskiej nazwy byłoby dziwne dla ucha bułgarskiego czytelnika? Ostatecznie zdecydowano się na użycie transkrybowanej nazwy czeskiej z dodatkiem leksykalnym, czyli *Цыдетмску Злате хору і връх Борувкова*.

15 Kwestię tę miał rozwiązać przede wszystkim zespół redaktorski, ponieważ tłumacze w ogóle nie mieli świadomości problemu, gdyż tłumaczyli jednocześnie i nie znali treści pozostałych utworów.

Niezależnie od przedstawionych trudności i problemów książka *Средна Европа в три есеа* weszła na rynek i wniosła swój wkład do recepcji współczesnych literatur słowiańskich w Bułgarii. Stanowi nie tylko prawdziwą gratkę dla ko-neserów, lecz także cenną chrestomatię dla studentów slawistyki i bułgarystyki.

Literatura

- Stasiuk A., 2012: *Dziennik okrętowy*. W: J. Andruchowycz, A. Stasiuk: *Moja Europa. Dwa eseje o Europie zwanej Środkową*. L. Stefanowska, przeł. Wołowicz, Czarne.
- Topol J., 2005: *Supermarket sovětských hrdinů*. Praha, Torst.
- Zdunkiewicz-Jedynak D., 2013: *Wykłady ze stylistyki*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Аврамова Ц., 2016: *Словообразователни модели на жителските имена (nomina habitatorum) в съвременния български и чешки език*. „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, vol. 51. Dostępne w Internecie: www.sfps.2016.004-2542.pdf [dostęp: 20.11.2020].
- Андрухович Ю., 2005: *Централно-східна ревізія*. Івано-Франківськ, Лілея-НВ; Львів, ВНТЛ-Класика; Київ, Критика.
- Бурова А., 2014: *Литературата и фрагментаризираният свят*. София, Парадигма.
- Влахов С., Флорин С., 1990: *Непреводимото в превода*. София, Наука и изкуство.
- Написаното остава. Пиши правилно! ЕЗИКОВИ БЕЛЕЖКИ. Dostępne w Internecie: https://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/koga-tryabva-da-se-prevezhdat-tchuzhdi-geografski-sobstveni-imena-na-balgarski-ezik-i-koga-ne/ [dostęp: 6.02.2021].
- Наредба № 6 от 12.06.1995 г. за транскрипция и правопис на чужди географски имена на български език. Dostępne w Internecie: <https://www.cadastre.bg/naredba-N-6-ot-12061995-g-za-transkripciya-i-pravopis-na-chuzhdi-geografski-imena-na-bulgarski-ezi#82> [dostęp: 5.02.2021].
- Речник на българския език на ИБЕ на БАН. Dostępne w Internecie: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/%D0%BA%D0%B0%D1%88%D1%83%D0%B1%D0%B8/> [dostęp: 7.02.2021].

Сташук А., Андрухович Ю., Топол Я., 2020: *Средна Европа в три есета*.
София, Лектура.

Dilyana Dencheva

Stasiuk, Topol, Andruchowycz pod wspólnym mianownikiem Relacje od kuchni

STRESZCZENIE | Artykuł poświęcony jest genezie bułgarskiego przekładu zbioru esejów pt. *Europa Środkowa w trzech esejach*, który zawiera utwory trzech wybitnych słowiańskich pisarzy: Andrzeja Stasiuka, Jurija Andruchowycza i Jáchyma Topola oraz przedmowę autorstwa Ani Burowej. W artykule zaprezentowano koncepcję zbioru, a także omówiono problemy edytorskie towarzyszące scalaniu tekstów (między innymi związane z ustaleniem kolejności esejów, ujednoczeniem tekstów pod względem technicznym, przekładem etc.).

SŁOWA KLUCZOWE | literatury słowiańskie, języki słowiańskie, Europa Środkowa, eseje, przekład

Dilyana Dencheva

Stasiuk, Topol, Andrukhovych under Common Denominator An Inside Story

SUMMARY | The following paper presents some of the problems of the Bulgarian publishing of the co-authored book *Middle Europe in Three Essays*, which includes the essays of three Slavic authors — Andrzej Stasiuk, Yuri Andrukhovych and Jáchym Topol. The preface is written by Ani Burova. The focus is placed on the conception of gathering the texts in one book and also on the problems of editing and translation, such as order of the essays, translation of toponyms and ethnonyms etc.

KEYWORDS | Slavic literatures, Slavic languages, Central Europe, essays, translation

DILYANA DENCHEVA | dr hab. w Katedrze Językoznawstwa Słowiańskiego na Uniwersytecie Sofijskim im. św. Klemensa z Ochrydy; tłumaczka literatury polskiej. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się na języku poetyckim, frazeologizmach i zagadnieniach metaforyki.

Recepcja twórczości Georgiego Gospodinowa w Polsce (2003—2020)

Reception of Georgi Gospodinov's Work in Poland (2003—2020)

Margreta Grigorova

<https://orcid.org/0000-0003-4416-371X>

ST. CYRIL AND ST. METHIDIUS UNIVERSITY OF VELIKO TARNOVO
m.grigorova@ts.uni-vt.bg

Andrzej Nowosad

<https://orcid.org/0000-0001-6090-7622>

JAGIELLONIAN UNIVERSITY IN KRAKÓW
a.nowosad@uj.edu.pl

Data zgłoszenia: 12.04.2021 r. | Data akceptacji: 26.03.2022 r.

ABSTRACT | Georgi Gospodinov is one of the most translated Bulgarian writers after 1989. Magda Pytlak points to the change in the reception of Bulgarian literature in Poland using two indicators of his success — literary awards and a renowned publishing house which published *The Physics of Sorrow* in 2018. The article presents the reception of Georgi Gospodinov's work in Poland in chronological order and takes into account various genres of Gospodinov's work (in the press, in anthologies, and as separate books), the role of his translators, the writer's public appearances and their press reception. One of the elements of his showcase in Poland is his friendship with Olga Tokarczuk, regarded as an aspiration for the Nobel Prize in Literature.

KEYWORDS | Georgi Gospodinov, recepcjon in Poland, Olga Tokarczuk, Magdalena Pytlak

Po podwójnej nagrodzie Angelusa za *Fizykę smutku* w 2019 roku (dla autora za utwór i dla Magdaleny Pytlak za jego tłumaczenie) Georgi Gospodinow staje się w Polsce coraz bardziej rozpoznawalnym pisarzem wśród bułgarskich autorów tworzących po 1989 roku. Magdalena Pytlak w tekście *Wypełnianie pola literackiego. O zmianie w recepcji literatury bułgarskiej w Polsce* zaznacza, że dotyczy to małego, ale znaczącego wzrostu wydań książkowych współczesnej bułgarskiej literatury (w 2018 roku wyszły trzy książki bułgarskich autorów, w tym dwie Gospodinowa)¹. Na podstawie przeprowadzonej analizy tłumaczka wskazuje, że na ten wzrost oddziałują renoma wydawnictwa (w tym wypadku Wydawnictwa Literackiego) oraz przyznana pisarzowi w 2016 roku Nagroda Literacka im. Jana Michalskiego, która poprzedziła, czy nawet sprowokowała wydanie polskiego przekładu *Fizyki smutku*².

Literatury małe, do których należy literatura bułgarska, muszą się mierzyć z wszystkimi trudnościami związanymi z przebicciem się na światowe rynki wydawnicze, o czym piszą choćby: Celina Juda³, Grażyna Szwat-Gylybowa⁴, Andrzej Nowosad⁵ czy Kamen Rikev⁶. Z tego też powodu można uznać, że sukces Gospodinowa to nie tylko sukces osobisty autora, lecz także sukces literatury bułgarskiej.

Gospodinow od kilku lat jest obiektem uwagi polskich mediów, gdyż bywa w Polsce i bierze czynny udział w wydarzeniach literackich. Jednym z tematów jego medialnego wizerunku jest przyjaźń z Olgą Tokarczuk, podsycany zbieżnością czasową przyznania Literackiej Nagrody Nobla Tokarczuk i Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus Gospodinowi. Można postawić hipotezę, że w świetle tej przyjaźni światowa ocena twórczości Tokarczuk może mieć wpływ na zwiększenie popularności utworów Gospodinowa. W mediach — w Polsce

- 1 M. Pytlak, 2020: *Wypełnianie pola literackiego. O zmianie w recepcji literatury bułgarskiej w Polsce*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 25—34. Oprócz *Fizyki smutku* wydano w tymże roku *Koniec minotaurów*. Wiersze wybrane w przekładzie Kruma Krumowa i Seweriny Płaczkowej (Wydawnictwo Domu Literatury w Łodzi). Wydanie drugie poprawione tomu *Koniec minotaurów* wyszło na początku 2021 roku.
- 2 Pytlak zastosuje metodę opisu pola kulturowego Pierre’a Bourdieau.
- 3 C. Juda, 2009: *Rozrachunki po przełomie. Polskie przekłady z literatury bułgarskiej po 1989 r. Diagnozy i prognozy. Współczesność i tradycja*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 1, cz. 1, s. 15—28.
- 4 Г. Шват-Гълъбова, 2009: *Присъствието — отсъствието на българската литература в Полиа*. „Wiener Slavistisches Jahrbuch”, Bd. 55, s. 36.
- 5 A. Nowosad: *O poniżeniu i godności człowieka w prozie bułgarskiej okresu transformacji. W: Literatury słowiańskie po roku 1989 w dialogu z Europą i światem. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy*. T. 1: *Transformacja*. H. Janaszek-Ivaničková, red. Warszawa, Elipa, s. 256—277.
- 6 К. Риков, 2020: *В търсене на новите български културни герои в чужбина*. „Български език и литература”, т. 62, бр. 6, s. 610—622.

i w Bułgarii — często wyrażana jest opinia, że Gospodinow dzięki Tokarczuk znalazł się w obszarze Nobla i w przyszłości może być godnym kandydatem do tej nagrody. Jest to oczywiście dość uproszczona wizja świata. Osiągnięcie wysokiej pozycji literackiej przez Tokarczuk, ale też i przez Gospodinowa to proces stopniowy, trwający wiele lat w obu krajach w warunkach transformacji ustrojowych. Jak długi jest to okres dla Gospodinowa w Polsce mogą świadczyć bibliografie przekładów literatury bułgarskiej publikowane regularnie w „Przekładach Literatur Słowiańskich”⁷.

Początki recepcji twórczości bułgarskiego pisarza w Polsce sięgają 2003 roku, kiedy to pojawiły się pierwsze jego publikacje w prasie literackiej i kulturalnej, a swoistą granicę stanowi rok 2007, gdy jego twórczość zaczęła być prezentowana w antologiach. W 2009 roku nakładem wydawnictwa Pogranicze w Sejnach wyszła pierwsza książka Gospodinowa w języku polskim — *Powieść naturalna (Естествен роман)* — w tłumaczeniu Marty Hożewskiej-Todorow.

W okresie od 2007 do 2013 roku wzmacniała się rola tekstów naukowych o twórczości Gospodinowa i można zaobserwować zmianę jakościową w jego portrecie recepcyjnym. W latach 2003—2013 zarówno cykle, jak i pojedyncze opowiadania oraz wiersze pisarza publikowano w polskiej prasie, czasopismach kulturalnych i literackich — najczęściej w ramach antologii i wydawniczych cykli tematycznych, prezentujących najważniejsze głosy twórcze w bułgarskiej literaturze po 1989 roku.

Warto zauważyć, że pierwsze pismo, które opublikowało teksty Gospodinowa w Polsce — kwartalnik kulturalny „Opcje” (powstały w 1993 roku) — ma w założeniach redakcyjnych „diagnozę najnowszych zjawisk kulturowych”. Numer drugi pisma poświęcono między innymi Bułgarii, a nazwisko Gospodinowa pojawiło się w gronie pisarzy publikujących po 1989 roku. Poza twórczością Gospodinowa polskiemu czytelnikowi przybliżono w tym numerze teksty takich młodych twórców bułgarskich, jak: Emil Andreev, Alek Popov, Boyko Lambovski czy Plamen Doynov, wyjątkiem od reguły zaś były utwory Borisa Hristova, reprezentującego starsze pokolenie twórców. Pierwszym opublikowanym w Polsce opowiadaniem Gospodinowa był *Człowiek o wielu imionach*. Pisarz wprowadza w nim bohatera Gaustina, który z biegiem czasu staje się coraz bardziej rozpoznawalny jako podróżnik w czasie i przestrzeni, swoiste *alter ego* autora. Perspektywa stawiająca Gospodinowa w gronie wiodących autorów nowoczesnych została zachowana w cyklach publikacji do 2013 roku.

7 W celu analizy recepcji korzystano z regularnych bibliografii przekładów, publikowanych na łamach „Przekładów Literatur Słowiańskich”: D. Gołek-Septeliewa, 2012, 2013, 2014a, 2014b, 2015, 2016, 2017, 2019, 2020; A. Wojnarowska, 2017. Pełen opis podano w bibliografii na końcu artykułu.

Do nazwisk współczesnych beletrystów, w otoczeniu których ukazywały się teksty autora *Fizyki smutku*, można dodać też nazwiska: Zdravki Eftimovej, Emilii Dvoryanovej, Viktora Paskova, Deyana Eneva.

Od 2003 do 2013 roku wiersze i opowiadania Gospodinowa pojawiały się w polskiej prasie literackiej rokrocznie (z wyjątkiem lat 2007 i 2012, lecz wtedy wychodziły w antologiach). Ukazywały się w coraz większej liczbie pism, takich jak: „Fraza” (2005), „Sławistyka Łódzka” (2004), „Portret” (2005), „Rita Baum” (2005), „Literatura na Świecie” (2006), „Migotania, Przejaśnienia” (2006), „Odra” (2008), „Aerterie” (2010), „Balkan United” (2013). Poszerzyło się też grono tłumaczy, których można podzielić na dwie grupy: konsekwentnie przekładających twórczość Gospodinowa (Marta Hożewska-Todorow, Hanna Karpińska, Magdalena Pytlak) oraz tłumaczy epizodycznych (Agata Kawecka, Maria Zalasa, Robert Wilczyk, Malwina Bednarek, Agnieszka Fortunia). Z grup tych wyłoniła się podgrupa tłumaczy młodych, często jeszcze studentów bądź najmłodszych absolwentów filologii bułgarskiej. Niektórzy z nich opublikowali swoje przekłady pod opieką redakcyjną w antologiach oraz na stronie internetowej Koła Naukowego Studentów Bułgarystyki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie⁸. Po 2011 roku do grupy tłumaczy dołączyła Magdalena Pytlak (*Inne historie*), a w roku 2018 — Krum Krumow i Sewerina Płaczkowa (*Koniec minotaurów*, 2018, 2021).

Warto podkreślić, że w tłumaczenie na język polski twórczości Gospodinowa zaangażowała się też znana tłumaczka literatury bułgarskiej Hanna Karpińska, a jej udział w recepcji prozy bułgarskiego pisarza w Polsce miał decydujące znaczenie w latach 2005—2007. Karpińska przetłumaczyła jedenaście opowiadań Gospodinowa, z czego dziesięć opublikowano w wymienionych pismach: „Rita Baum” (trzy opowiadania), „Literatura na Świecie” (sześć opowiadań), „Migotania, Przejaśnienia” (jedno opowiadanie), a jedno — w antologii *Ta sama Europa? Inna literatura? Współczesna proza europejska* (2010) wydanej przez Wydawnictwo Forma ze Szczecina. Tłumaczka przełożyła też sztukę Gospodinowa *D.J.*, zamieszczoną w antologii *Loty i powroty. Pięć współczesnych sztuk bułgarskich* (ze wstępem Karpińskiej i pod jej redakcją oraz z jej przekładami) wydanej przez Panga Pank w 2007 roku.

Wśród pierwszych trzech opowiadań Gospodinowa opublikowanych w piśmie „Rita Baum” była *Ślepa Wajsza*. Na podstawie tego tekstu zrealizowano film

8 Teksty Georgiego Gospodinowa można przeczytać też na stronie internetowej wspomnianego koła naukowego, w studenckim przekładzie Agnieszki Łukaszcuk (*O smaku nazw / Вкусът на имената*), Justyny Szewczuk (*Piwonie i niezapominajki / Божури и незабравки*), Justyny Bancarzewskiej (*Stary człowiek i morze / Старецът и морето*). Zob. <http://slawistyka.blogspot.com/2009/01/przeklady.html> [dostęp: 20.10.2022].

w reżyserii Teodora Uszewa, nominowany do Nagrody Amerykańskiej Akademii Filmowej w kategorii krótkometrażowy film animowany (2017). Nominacja przyczyniła się do wzrostu zainteresowania twórczością samego Gospodinowa. Dwa lata później, w 2019 roku, Uzew stworzył film animowany na podstawie *Fizyki smutku*, który w 2020 roku otrzymał kanadyjską Państwową Nagrodę Québec „Irys”.

Wśród bułgarskich cykli publikacyjnych ukazujących się w prasie, a przedstawiających twórczość Gospodinowa należy wyróżnić tłumaczenia w miesięczniku „Literatura na Świecie” — ze względu na rangę czasopisma — dzięki którym literatura bułgarska została wpisana w panoramiczną koncepcję literatury światowej, programowej dla tegoż pisma.

Rok 2007 miał szczególne znaczenie w rozwoju recepcji twórczości Gospodinowa w Polsce. Ukazała się wówczas, w przekładzie Karpińskiej, wspomniana antologia współczesnego bułgarskiego dramatu pt. *Loty i powroty* oraz pierwsza książkowa antologia bułgarskiej prozy postnowoczesnej — *Człowiek o wielu imionach* — pod redakcją i w wyborze Galii Simeonovej-Konach, mieszkającej w Polsce slawistki z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu⁹. Obie publikacje odnotowano w artykule przeglądowym Celiny Judy z 2009 roku¹⁰. Tłumaczone po raz drugi opowiadanie Gospodinowa (przez Dorotę Szymon pod redakcją Galii Simeonovej-Konach) stało się koncepcyjnym znakiem „pierwszej antologii prozy bułgarskiej z przełomu XX i XXI wieku”¹¹.

Tytuł opowiadania Georgiego Gospodinowa *Człowiek o wielu imionach* może posłużyć za metaforę rozwoju bułgarskiej literatury po roku 1989. W ostatniej dekadzie dwudziestego wieku pojawiło się nowe pokolenie pisarzy, którzy zapoczątkowali znaczące przemiany w życiu literackim. Tendencje w najnowszej prozie bułgarskiej są różnorodne, często przeciwstawne i — podążając za Gaustinem, bohaterem wspomnianego utworu, możemy nazwać je różnymi imionami¹²

— pisze we wstępie do antologii Simeonova-Konach. Warto nadmienić, że miejsce Gospodinowa w bułgarskiej literaturze postmodernistycznej Simeonova-

9 G. Simeonova-Konach, idea, wybór, przedm., red., 2007: *Człowiek o wielu imionach. Antologia prozy bułgarskiej przełomu XX i XXI wieku*. Warszawa, Wydawnictwo Varsovia-Serdika.

10 C. Juda, 2009: *Rozrachunki po przełomie...*

11 G. Simeonova-Konach, 2013: *Polsko-bułgarska i bułgarsko-polska komunikacja kulturowa w kontekście zmian ustrojowych i globalizacji. Obecna, nieznana, nieodkryta*. „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2 (12), s. 26.

12 G. Simeonova-Konach, 2007: *Przedmowa*. W: G. Simeonova-Konach, idea, wybór, przedm., red.: *Człowiek o wielu imionach...*, s. 5—18.

-Konach przedstawia obszernie w monografii *Postmodernizm. Przypadek bułgarski*¹³.

Trzecia antologia, w której pojawiły się utwory Gospodinowa, to *Podróż z nieznaną: 33 współczesne opowiadania bułgarskie* (2012), wydana przez Wydawnictwo Omnibus. W tomie opublikowano trzy opowiadania Gospodinowa: *Herbatka wiśniowa* (tłum. Agnieszka Łukaszczyk), *Made in the 80s* (tłum. Justyna Szewczyk) oraz *Stary człówek i morze* (tłum. Justyna Bancarzewska). Kamen Rikev zauważa, że „Pomysł antologii powstał w salach uniwersytetu, podczas studenckich seminariów o tłumaczeniach i redakcji współczesnych dzieł literackich pod kierownictwem Albeny Vachevej i Marioli Mostowskiej”¹⁴, a jej wydanie wskazuje na to, że „wśród krajów, które dziś wyglądają na najbardziej przychylnie współczesnej kulturze bułgarskiej, Polska zajmuje jedno z czołowych miejsc”¹⁵.

Bardzo wyraźny jest też wkład Marty Hożewskiej-Todorow, która jako tłumaczka Gospodinowa zadebiutowała cyklem czternastu wierszy w literacko-artystycznym czasopiśmie „Fraza” (2005, nr 1/2). Hożewska-Todorow jest przede wszystkim tłumaczką najnowszej poezji bułgarskiej, rzadziej tłumaczy prozę, wśród tych wyjątków znalazł się przekład *Powieści naturalnej* (2009, bułg. *Естествен роман*) — debiutanckiej powieści Gospodinowa, której fragmenty Hożewska-Todorow uprzednio opublikowała w miesięczniku Instytutu Książki i Ośrodka Kultury i Sztuki we Wrocławiu — „Odra” (2008, nr 2).

Promocja *Powieści naturalnej* odbiła się głośnie w Polsce. Decydująca była tu rola wydawnictwa Pogranicze i Bułgarskiego Instytutu Kultury w Warszawie (BIK) — gdy dyrektorem BIK była Mihaela Todorova — jeden ze współorganizatorów premiery powieści. Wydanie i twórczą biografię pisarza przedstawiła wówczas bułgarska polonistka Anelia Radomirowa, która osobiście zna Gospodinowa, a ponadto była wówczas lektorką języka bułgarskiego na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Na stronie BIK można przeczytać:

Podczas spotkania Georgi Gospodinow podzielił się z przybyłymi historią powstania *Powieści naturalnej* i zdradził niektóre sekrety swojej literackiej „kuchni”. Podkreślił, że publikacja jego utworu w języku polskim jest częścią

13 Г. Симеонова-Конах, 2011: *Постмодернизмът. Българският случай*. София, Издателство Факул.

14 К. Рикев, 2014: *Пътешествие без резервация*. „Език и литература”, бр. 1—2, s. 187 — tekst o książce: *Podróż z nieznaną. 33 współczesne opowiadania bułgarskie* (Rzeszów, Omnibus Press, 2012).

15 Ibidem.

cią odbywającego się procesu umacniania obecności bułgarskiej literatury w Polsce¹⁶.

Oprócz Warszawy promocja *Powieści naturalnej* odbyła się również w Krakowie (28 października 2009 roku), we Wrocławiu (29 października 2009 roku) i w Toruniu (30 października 2009 roku).

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na zainteresowanie Gospodinowem w Polsce w kluczowym dla nas okresie od 2004 do 2021 roku. Miarą tego zainteresowania może być liczba internetowych wyszukiwań wybranych haseł związanych z pisarzem, którą obrazuje otrzymany przez nas wykres z aplikacji Google Trends¹⁷. Wedle uzyskanych danych największe zainteresowanie Gospodinowem (przypomnijmy — w oparciu o wyszukiwania haseł w Internecie) przypadało w Polsce na lata 2007 i 2009. Z badań przeprowadzonych za pomocą Google Trends wynika także, że zainteresowanie internautów pisarzem utrzymywało się na wysokim poziomie do końca 2010 roku, po czym na trzy lata zanikło (do listopada 2013 roku) i ponownie odżyło w październiku i listopadzie 2014 roku. Zauważmy podobne fluktuacje w kolejnych latach: po zanikaniu zainteresowania następuje jego wzrost kolejno w kwietniu 2015 roku, czerwcu 2016 roku i w marcu 2017 roku. Stagnację po 2017 roku przerwały wydarzenia z listopada 2019 roku, kiedy Gospodinow otrzymał we Wrocławiu nagrodę Angelusa, a prasa zaczęła wiązać jego nazwisko z Olgą Tokarczuk, którą 19 października 2019 roku uhonorowano Literacką Nagrodą Nobla. Warto zwrócić uwagę, że zainteresowanie Gospodinowem nie dotyczy całej Polski, lecz jedynie dwóch ośrodków — Wrocławia, w którym przyznano nagrodę, i Warszawy, gdzie do promocji twórczości pisarza włączyły się: Bułgarski Instytut Kultury w 2009 roku i Wydawnictwo Literackie w 2019 roku.

Z Google Trends wynika ponadto, że wydanie *Powieści naturalnej* i jej promocja w Krakowie w 2009 roku miała decydujące znaczenie dla wzrostu

16 Bułgarski Instytut Kultury, 2009: *Premiera książki Georgi Gospodinowa pt. „Powieść naturalna”*. BIK, 12.10.2009. Dostępne w Internecie: <http://bikpolska.pl/2009/11/12/premiera-ksiazki-georgi-gospodinowa-pt-powiesc-naturalna-odbyla-sie-w-warszawie/> [dostęp: 20.10.2022].

17 Na potrzeby artykułu wykonaliśmy serię badań nad obecnością w sieci i w wyszukiwaniach internautów (za pomocą popularnej wyszukiwarki Google) twórczości Gospodinowa, a także nad działalnością i rozpoznawalnością jego tłumaczki. Użyliśmy w tym celu narzędzia Google Trends (<https://trends.google.pl/>). W pierwszej kolejności sprawdzaliśmy: liczbę i zakres geograficzny wyszukiwania w Internecie dla hasła „Georgi Gospodinow” w latach 2004—2021 (w tym z określeniem głównych podregionów); następnie — liczbę i zakres geograficzny wyszukiwania w Internecie dla hasła „Georgi Gospodinow” w porównaniu z hasłem „Magdalena Pytlak” w latach 2004—2021.

rozpoznawalności Magdaleny Pytlak w roli tłumaczki Gospodinowa. Prowadziła ona spotkanie z autorem i postanowiła w dłuższej perspektywie zająć się jego twórczością. Wyniki uzyskane z Google Trends wskazują, że nazwisko Magdaleny Pytlak nie leżało w sferze zainteresowań internautów, lecz od września 2014 roku do dziś niejako pokrywa się w wyszukiwaniach z nazwiskiem Gospodinowa. I w tym wypadku zainteresowanie internautów nie wychodzi poza Wrocław i Warszawę.

Pytlak wyłoniła się z grona tłumaczy w latach 2014 i 2015 nie tylko za sprawą przekładu dwóch książek Gospodinowa oraz jego libretta do *Space Opera*, lecz także z uwagi na postawę tłumaczki-literaturoznawczyni, która pracę translatorską łączy z nowoczesnymi koncepcjami w nauce o literaturze. Pytlak tłumaczone przez siebie teksty wzbogaca serią artykułów krytyczno-naukowych i publicystycznych na temat twórczości Gospodinowa. Bez wątpienia łączenie tłumaczenia z obserwacją krytyczno-analityczną i profesjonalizmem literaturoznawcy działa na korzyść przekładu i jego recepcji.

Pierwszy przekład Pytlak (*I inne historie*, 2011) powstał w ramach projektu Jany Genowej, mającego na celu wspieranie literatury bułgarskiej za granicą¹⁸. Książka cieszyła się już wówczas międzynarodowym uznaniem i była nominowana do Nagrody im. Franka O’Connora, a jedno z opowiadań znalazło się też w antologii *Best European Fiction 2010* pod redakcją Aleksandara Hemona, wydanej w prestiżowym wydawnictwie Dalkey Archive Press w Wielkiej Brytanii i USA¹⁹. Po ukazaniu się polskiego przekładu *I inne historie* znalazły się w finale Konkursu Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus, poprzedzając tym samym sukces *Fizyki smutku*. Warto dodać, że do tej nagrody została nominowana również tłumaczona przez Pytlak powieść Milena Ruskowa *Wzniesienie* (wyd. pol. 2017, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego). Za tę translację tłumaczka dostała nagrodę „Literatury na Świecie”²⁰.

Kolejny przekład Pytlak to opowiadanie Gospodinowa *Człowiek o wielu imionach* — to już trzecie, po translacjach Kaweckiej i Szymon, tłumaczenie tego tekstu na język polski. W tomie *I inne historie* Pytlak zamieściła też nowe tłumaczenia opowiadań już wcześniej przełożonych przez Hannę Karpińską, jak: *Białe gacie historii* (*Белите гащи на историята*), *Piwonie i niezapominajki* (*Божури и незабравки*), *Gaustin* (*Гаустин*), *Vożonarodzeniowa dusza pewnego prosięcia* (*Коледната душа на едно прасе*), *Kristin, która tacha z pociągu*

18 Zob. M. Pytlak, 2018: *Wymyślanie kraju* [wywiad]. Rozm. przepr. M. Jakubowiak. Dwutygodnik.com, 11.2018. Dostępne w Internecie: <https://www.dwutygodnik.com/artukul/8100-wymyslanie-kraju.html> [dostęp: 20.10.2022].

19 A. Hemon, red., 2010: *Best European Fiction 2010*. London, Dalkey Archive Press.

20 K. Rikev, 2019: *Polska wersja „Wzniesienia” Milena Ruskowa*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 9, cz. 3, s. 17.

(Кристин, която маха от влака). Należy wziąć pod uwagę, że tłumaczka jest również profesjonalnym translatołogiem, badaczką polifonii w przekładzie, a o koncepcjach przekładu pisze w książce *Polifoniczność w przekładzie. O tym jak Bułgarzy i Polacy czytają „Biesy” Fiodora Dostojewskiego*²¹.

W artykule poświęconym książce *I inne historie*, opublikowanym w 2011 roku (w tym samym roku, w którym ukazała się publikacja), Pytlak przeprowadza analizę mistyfikacyjną biografii Gaustina. Zapoznaje czytelnika z tym bohaterem, dając klucz do zrozumienia hiperponowoczesnego podmiotu nomadycznego. Wskazuje, że Gaustin, który po raz pierwszy pojawia się w motcie wiersza Gospodinowa zamieszczonego w mistyfikacyjnej *Bułgarskiej chrestomatii* (*Българска христоматия*, 1998) jako tajemniczy myśliciel z XII wieku, wraca ponownie w tomie opowiadań *I inne historie*. Dziewięć utworów w nim zawartych „dotyczy pośrednio lub bezpośrednio podróżowania, a całość tworzy swego rodzaju dziennik podróży” podany w kontekście deromantyzacji nomadycznej podróży oraz gry z tożsamością nomada i jego pobytu w tzw. niemiejscach oraz labiryntowej bałkańskiej „geometryzacji Orientu”²².

W 2012 roku, wkrótce po wydaniu w Polsce *Fizyki smutku*, Gospodinow został zaproszony na Festiwal Conrada w Krakowie. Z tej okazji 28 października tegoż roku w Piwnicy pod Baranami odbyło się jego spotkanie z czytelnikami, które prowadziła tłumaczka Magdalena Pytlak. Październikowa wizyta pisarza zaowocowała powstaniem serii popularyzatorskich tekstów o jego twórczości: 14 października w krakowskim opiniotwórczym tygodniku katolickim „Tygodnik Powszechny” ukazał się tekst Pytlak pod tytułem *Niewidzialne kryzysy*²³, w którym tłumaczka przypomina, że

w 2010 r., podczas odczytu otwierającego Lipskie Targi Książki, Georgi Gospodinow był jednym z sześciu europejskich pisarzy poproszonych o wypowiedź na temat kryzysu literatury, na który odpowiedział: „Kryzys! Jaki kryzys?”. Pisarze „mogą, a nawet do pewnego stopnia powinni mówić o kryzysie, wypowiadać go, opisywać z własnego podwórka, próbować go zrozumieć, pogłaskać go, oswoić, odwarknąć mu, jeśli trzeba... Zmusić kryzys do mówienia”²⁴.

21 M. Pytlak, 2013a: *Polifoniczność w przekładzie. O tym jak Polacy i Bułgarzy czytają „Biesy” Fiodora Dostojewskiego*. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

22 M. Pytlak, 2011: *Emigracje wyobrażone. Podmiot nomadyczny w „Писма до Гаустин” Георгиего Господинова*. „Pamiętnik Słowiański”, R. 61, s. 112, 114–115.

23 *Niewidzialne kryzysy* (*Невидимите кризи*) to tytuł tomu esejów Gospodinowa oraz tytuł oddzielnego eseju (Г. Господинов, 2013: *Невидимите кризи*. Пловдив, Жанет 45).

24 M. Pytlak, 2012: *Niewidzialne kryzysy*. „Tygodnik Powszechny”, 14.10.2012. Dostępne w Internecie: <https://www.tygodnikpowszechny.pl/niewidzialne-kryzysy-17417> [dostęp: 20.10.2022].

Pytlak nie tylko wprowadza odbiorcę w tekst *Fizyki smutku*, lecz także zwraca uwagę na nieprzerwany kontakt autora z Polską.

24 października 2012 roku Gospodinow udzielił Dariuszowi Bugalskiemu obszernego wywiadu dla Programu Trzeciego Polskiego Radia pod tytułem *Najważniejsze są małe historie*, w którym wyjaśnił kluczową dla swojej twórczości metaforę muchy. Podkreślił ponadto, że chce, aby jego historie były „ciepłe”; „istotne dla niego jest opowiadanie historii tych, którzy nie mają głosu czy swojego języka”, „chce mówić o rzeczach, na które nikt nie zwraca uwagi”. Zdaniem Gospodinowa „mucha jest dobrą metaforą dla małych rzeczy”²⁵. Warto dodać, że we wspomnianej audycji radiowej Pytlak wyjaśniła motyw muchy i przybliżyła zasady powieści fasetowej, odwołując się do teorii literatury²⁶.

Podsumowanie i ocenę recepcji dzieł Gospodinowa do roku 2013 na poziomie wydań książkowych odnajdujemy z kolei w artykule wieloletniej badaczki polsko-bułgarskiej recepcji literackiej Doroty Gołek-Sepetliewej, opublikowanym w liczącym się branżowym piśmie „Przekłady Literatur Słowiańskich”. Gołek-Sepetliewa nie tylko przedstawia imponującą serię książkowych publikacji Gospodinowa w kontekście całościowego przeglądu, lecz wskazuje wzrastającą światową popularność pisarza, „przychylnne recenzje i omówienia twórczości [...] w prestiżowych gazetach i czasopismach, jak: »New Yorker«, »New York Times«, »Guardian«, »The Times« czy »Frankfurter Allgemeine Zeitung«”. Badaczka konstatuje, że „kolejne książki Gospodinowa zyskują szerokie uznanie dzięki udanym eksperymentom autora w zakresie postmodernistycznej zabawy formą artystyczną”, wśród czynników oddziałujących na odbiór czytelnika wymienia „wielogłosowość i nielinearność na płaszczyźnie narracji, stylistyczny eklektyzm, intertekstualność, pastisz i parodię oraz wielokierunkowość warstwy znaczeniowej”²⁷.

Po 2013 roku można było dostrzec tendencję wzrostową publikacji książkowych Gospodinowa, ale zmniejszyła się liczba tłumaczeń w prasie literackiej. Na przykład w latach 2014—2017 brakowało zupełnie publikacji przekładów jego twórczości w czasopismach, co mogło świadczyć o tym, że portret recepcyjny monumentalizował się pod wpływem wzrastającej międzynarodowej

25 G. Gospodinow, 2012: *Najważniejsze są małe historie*. Rozm. przepr. D. Bugalski. Klub Trójki, Polskie Radio Program Trzeci, 24.10.2012, 21:10. Dostępne w Internecie: <https://www.polskieradio.pl/9/396/Artykul/710288,Autor-Powieści-naturalnej-w-Trojce> [dostęp: 20.10.2022].

26 „Mucha Gospodinowa to erudytką, która widzi, wie i rozumie często wiele więcej niż człowiek (»Człowiek posiada tylko jeden punkt widzenia, mucha zaś — tysiąc i jeden« — czytamy)”. M. Pytlak, 2015: *O podążaniu za muchą*. W: M.J. Stankiewicz, red.: *Program „Space Opery”*. Poznań, Teatr Wielki im. St. Moniuszki, s. 1—4.

27 D. Gołek-Sepetliewa, 2014b: *Przekłady książkowe bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 5, cz. 2, s. 27.

popularności *Gospodinowa* i tego, że jako twórca stawał się coraz bardziej rozpoznawalny, a jego idee i pisarstwo coraz bardziej intrygujące. W tej nowej fazie recepcji wzrósł też udział tekstów o samej twórczości *Gospodinowa* oraz wywiadów z pisarzem.

W odniesieniu do tego okresu warto podkreślić, że w 2014 roku ukazał się artykuł Anelii Radomirowej²⁸ o *Powieści naturalnej*, a poważnym recepcyjnym wydarzeniem w 2015 roku było napisane przez *Gospodinowa* i przetłumaczone przez Pytlak libretto do *Space Opera* skomponowanej przez Aleksandra Nowaka.

Libretto i polsko-bułgarska współpraca przy operze stały się tematem dwóch wywiadów prasowych — z kompozytorem²⁹ i z pisarzem³⁰ — które przeprowadziła Radomirowa, przy drugim z nich współpracując z Brygidą Pawłowską-Jądrzyk.

Młody kompozytor stwierdził, że był pod wrażeniem wywiadu z *Gospodinowem* wyemitowanego w radiowej Trójce podczas Festiwalu Conrada, zwłaszcza zaś „mozaikowości i wielowątkowości, z której niepostrzeżenie wyłania się sens”. Nowak odkrył bliskość tych poglądów z własnymi. Napisał e-mail do bułgarskiego pisarza z propozycją współpracy.

Radomirowa z kolei знаła dobrze pisarza jeszcze z lat 90. XX wieku, gdy jako studentka publikowała w bułgarskim tygodniku literackim „Literaturen Vestnik”³¹ pierwsze swoje przekłady literatury polskiej. Radomirowa w wywiadzie zaakcentowała zaprzyjaźnienie się *Gospodinowa* z Polską, mówiła o jego wizytach w różnych polskich miastach, o jego ciepłym stosunku do Warszawy.

W wypowiedziach dla rozmaitych mediów Magdalena Pytlak konsekwentnie łączy refleksję nad własną pracą przekładową z obserwacjami tendencji recepcyjnych dotyczących twórczości bułgarskiego pisarza oraz dyskursem literaturoznawczym. W artykule pod tytułem „*Физика на мъгата*” *Georgiego Gospodinowa — bułgarska tęsknota za powieścią?*, który poprzedził wydanie tłumaczenia *Fizyki smutku* (2011, polski przekład — 2018), pisze o tej powieści jako bułgarskim głosem w dyskursie o statusie gatunku literackiego i odpowiedzi na pytanie, czy dziś jest możliwa dysputa o literaturze, a jeśli tak, to w jakiej

28 A. Radomirowa, 2014: *Prywatne apokalipsy końca wieku: O „Powieści naturalnej” Georgiego Gospodinowa*. „Załącznik Kulturoznawczy”, nr 1, s. 350—368.

29 A. Nowak, 2015: *Opowieść kompozytora* [wywiad]. Rozm. przepr. A. Radomirowa. „Załącznik Kulturoznawczy”, nr 2, s. 350—358.

30 G. Gospodinow, 2015: *Pisarz ponad granicami* [wywiad]. Rozm. przepr. A. Radomirowa, A. Pawłowska-Jądrzyk. „Załącznik Kulturoznawczy”, nr 2, s. 332—342.

31 „Literaturen Vestnik” to „kluczowy bułgarski tygodnik literacki i kulturalny, który był zwiastunem i prekursorem nowych tendencji w literaturze bułgarskiej po 1989 roku”. Georgi Gospodinow jest redaktorem pisma (por. G. Gospodinow, 2015: *Pisarz ponad granicami...*, s. 333).

formie³²? Wskazuje na tęsknotę za gatunkiem powieściowym. Łącząc swoje refleksje nad powieścią z koncepcją Kazimierza Bartoszyńskiego o powieści jako mitologii społecznej, Pytlak konkluduje, że „powieść bułgarskiego pisarza i model jej odbioru stają się wyrazem tęsknoty za gatunkiem, pełną smutku opowieścią o człowieku, który wszedł w posiadanie wielu historii, ale nie jest już w stanie, albo też nie chce, scalić ich w jedną”³³.

Pytlak udzieliła też licznych wywiadów w prasie o swoich tłumaczeniach. W wywiadzie *Wymyślanie kraju* dla „Dwutygodnika” mówi, że przekłady współczesnej literatury bułgarskiej (w tym dzieł Gospodinowa) rozbudzają polskie zainteresowanie Bułgarią, jej historią i kulturą. Stawia po raz kolejny pytanie, co kryje się poza stereotypową dla Polaka wizytówką turystyczną Bułgarii; w jaki sposób mentalność jest zależna od historii i geografii; jak tłumaczy to bułgarska literatura. Porównuje pracę translatorską przy *Wzniesieniu Ruskova* i *Fizyce smutku* Gospodinowa³⁴. Według Google Trends *Fizyka smutku* cieszyła się dużym zainteresowaniem internautów, które geograficznie rozłożyło się już na cztery województwa: mazowieckie, dolnośląskie, śląskie i małopolskie³⁵. Obserwujemy zatem, jak obszar, na którym internauci wykazywali zaniepokojenie tą powieścią, powiększył się o kolejne dwa województwa (przyległe do dwóch pierwszych).

Po przyznaniu Angelusa Gospodinow i Pytlak udzielili wspólnie wywiadu dla telewizji TVN24. Pisarz opowiadał o obecnych w jego twórczości motywach Minotaura i labiryntu, z kolei tłumaczka znów zwróciła uwagę na długoletnią więź Gospodinowa z Polską oraz na potencjał literatury bułgarskiej³⁶, a temat ten po emisji w TVN24 podchwyciła „Gazeta Wyborcza”³⁷. Z Google Trends

32 M. Pytlak, 2013b: „Физика на тъгата” Georgiego Gospodinowa — bułgarska tęsknota za powieścią?. „Studia Slavica”, t. 17, nr 2, s. 189—196.

33 Ibidem, s. 195.

34 M. Pytlak, 2018: *Wymyślanie kraju...*

35 Wykonaliśmy dalsze analizy za pomocą narzędzia Google Trends, obserwując liczbę i zakres geograficzny wyszukiwania w Internecie hasła „Fizyka smutku”. Wyniki badań prezentują się następująco (podajemy nazwę województwa i wartość wyszukiwań w okresie 1.01.2018—4.10.2021): małopolskie (100), dolnośląskie (61), mazowieckie (49), wielkopolskie (25), śląskie (21).

36 G. Gospodinow, M. Pytlak, 2019: „Kiedy zaczynałem pisać, miałem przed oczami wspomnienie z dzieciństwa”. Xieęgarnia, TVN24.pl, 2.11.2019, 18:47. Dostępne w Internecie: <https://tvn24.pl/kultura-i-styl/georgi-gospodinow-i-magdalena-pytlak-w-xieegarni-laureaci-angelusa-2019-o-powiesci-fizyka-smutku-ra982421-2309953> [dostęp: 20.10.2022].

37 Kokoszkiwicz, 2019: *Nagroda literacka Angelus dla Gospodinowa, ale pod znakiem Nobla Tokarczuk*. Wyborcza.pl, Wrocław, 20.10.2019. Dostępne w Internecie: <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,25327477,angelus-2019-dla-georgija-gospodinowa-za-ksiazke-fizyka.html> [dostęp: 20.10.2022].

nie wynika jednak, by ogólnopolskie programy informacyjne przełożyły się na szerszą — przynajmniej w sensie geograficznym — recepcję.

Na mapie zainteresowania twórczością Gospodinowa nadal dominują miejsca, z którymi pisarz jest związany, lub te, w których uczestniczył w promocji swojej książki czy też dostał nagrodę.

Pytlak zauważa, że w ogóle w Polsce mało uwagi zwrócono na drugą książkę wydaną w tym samym czasie co *Fizyka smutku* — poetycki tom *Koniec minotaurów*, tłumaczony przez Kruma Krumowa i Sewerinę Płaczkową, opublikowany przez Łódzki Dom Kultury. Przyczynę tego tłumaczka widzi w „niemal butikowej” pozycji wydawnictwa³⁸. Wskazuje, że publikacja ma mały nakład, ale trzeba na nią zwrócić uwagę, bo tematycznie łączy się z *Fizyką smutku* przez postać Minotaura. Tom ten ma kluczowe miejsce w książkowych pozycjach Gospodinowa poety, chociaż leży w cieniu jego beletrystyki.

Brak zainteresowania *Końcem minotaurów* — na które w naszym przekonaniu utwór ten zasługuje — ilustrują kolejne analizy wyszukiwań internetowych przeprowadzone za pomocą Google Trends³⁹. Z uzyskanego przez nas wykresu wynika, że *Koniec minotaurów* nie wzbudził zainteresowania internautów, a tytułu nie wyszukiwano nawet w miejscu jego wydania — Łodzi. Zainteresowanie w sieci wskazuje w tym wypadku wartości zerowe, co rzuca się w oczy szczególnie w porównaniu ze sporą popularnością *Fizyki smutku*. Z analiz tych wynika zatem, że prestiż wydawnictwa i ranga promocji mają duże znaczenie w polu recepcji literatury w skali krajowej.

9 grudnia 2020 roku Gospodinow był gościem XVI Festiwalu Puls Literatury w Łodzi, w którym brał udział w formie online (ze względu na ograniczenia wynikłe z pandemii COVID-19). Spotkanie z autorem poprowadzili pisarz i krytyk literacki Maciej Robert, redaktor poetyckiego tomu *Koniec minotaurów*, oraz Krum Krumow, jeden z tłumaczy tegoż zbioru. Rozmowa dotyczyła między innymi przekładu wspomnianego tomu poetyckiego, nad którym pracował Krumow. Tłumacz opowiedział długą historię tworzenia tego zbioru (dobór trwał około 7 lat). Zdaniem Krumowa to właśnie poezja daje odpowiedź na pytanie: „Skąd się wziął Georgi Gospodinow?” — z poezji, wszak nie należy zapominać, że jest on wspaniałym poetą⁴⁰.

38 M. Pytlak, 2020: *Wypełnianie pola literackiego...*, s. 27.

39 Zbadano liczbę i zakres geograficzny wyszukiwania w Internecie hasła „Fizyka smutku” w porównaniu z hasłem „Koniec minotaurów” w okresie 1.01.2019— 4.10.2021.

40 Zob. G. Gospodinow, 2020: *Spotkanie z Georgim Gospodinowem*. Rozm. przez M. Robert. K. Krumow, tłum. Festiwal Puls Literatury w Łodzi, 9.12.2020. Dostępne w Internecie: <https://www.facebook.com/FestiwalPulsLiteratury/videos/1649094058608539/> [dostęp: 20.10.2022].

W trakcie tego spotkania oraz na stronie internetowej festiwalu odżyła ponownie często opowiadana i komentowana przez Gospodinowa historia przyjaźni z Olgą Tokarczuk. Dwudziestoletnia przyjaźń z noblistką, rozpoczęta na Międzynarodowym Festiwalu Opowiadania w Berlinie⁴¹, zdaje się istotnie wpływać na polską recepcję Gospodinowa, podobnie zresztą jak na recepcję twórczości Tokarczuk w Bułgarii⁴².

Podczas rozmowy Gospodinow podkreślił, że ta przyjaźń jest dla niego bardzo ważna, a sama Tokarczuk „dodaje mu skrzydeł”. Stwierdzenia te popierał licznymi anegdotami: opowiedział, jak Tokarczuk przedstawiała kiedyś jego *Powieść naturalną*, a także jak 15 lat temu założyli się o to, kto z nich pierwszy dostanie Nobla, co skwitował: „Ja wygrałem zakład, a ona wygrała Nobla”. „Krytycy literaccy od kilku lat twierdzą zgodnie, że Georgi Gospodinow może otrzymać literacką Nagrodę Nobla” — czytamy w komentarzach internautów do wydarzenia publikowanych na Facebooku⁴³. „To dobry przyjaciel Olgi Tokarczuk — pisze z kolei w »Gazecie Wyborczej« Izabella Adamczewska. — Rzekomo Tokarczuk i Gospodinow zakładali się w żartach, kto z nich pierwszy dostanie Nobla. Jak wiemy, wygrała Olga, ale Gospodinow też zostanie doceniony i wtedy dołączy do kolekcji noblistów, których gościliśmy w »Pulsie« [oprócz Tokarczuk była też Herta Müller — A.N.]”⁴⁴. Na okładkach polskich

41 O historii przyjaźni z Tokarczuk Gospodinow opowiada wielokrotnie (Г. Господинов, С. Чолева, В. Люцканова, 2019: *Нобел за Олга Токарчук*, „Култура”, 18.10.2019. Dostępne w Internecie: <http://kweekly.bg/publication/4993> [dostęp: 10.12.2020]). W wywiadzie Radomirowej z 2015 roku podkreśla: „Mam tu przyjaciół, którzy podsycają we mnie pragnienie, aby dalej pisać. Należy do nich między innymi Olga Tokarczuk”. Uznanie przyjaźni spotykamy też ze strony Tokarczuk, która określa Gospodinowa jako najbliższego jej zagranicznego pisarza. Zob. O. Tokarczuk, 2019: *Conrad Festiwal 2019* [spotkanie z Olgą Tokarczuk]. Rozm. przepr. M.P. Markowski. KBF, 28.10.2019. Dostępne w Internecie: https://www.youtube.com/watch?v=plAETYPZL_0 [dostęp: 20.10.2022]).

42 O bułgarskiej recepcji twórczości Olgi Tokarczuk zob.: D. Gołek-Sepetliewa, 2020: *Recepcja twórczości Olgi Tokarczuk w Bułgarii*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 47—58; M. Grigorova, 2020: *Głos Olgi Tokarczuk w Bułgarii, czyli jak odnaleźć zgubioną duszę*. „Postscriptum Polonistyczne”, nr 25 (1), s. 163—173. Dostępne w Internecie: https://doi.org/10.31261/PS_P.2020.25.12 [dostęp: 20.10.2022].

43 Zob. komentarze do spotkania (w ramach XIV Festiwalu Puls Literatury) z Georgim Gospodinowem dostępne na: <https://www.facebook.com/events/407079977325024/> [dostęp: 20.10.2022]; <https://proanima.pl/wydarzenia/spotkanie-z-georgim-gospodinowem/> [dostęp: 20.10.2022].

44 I. Adamczewska, 2020: *Tyrmand, Huelle, Żulczyk i Hłasko. Puls Literatury w Internecie*. Wyborcza.pl, Łódź, 4.12.2020. Dostępne w Internecie: <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,26561950,tyrmand-huelle-zulczyk-i-hlasko-puls-literatury-w-internecie.html> [dostęp: 20.10.2022].

wydań *Powieści naturalnej* i *Fizyki smutku* widnieją noty autorstwa Tokarczuk. O przyjaźni między pisarzami wiele się mówi.

W trudniej sytuacji pandemicznej w 2020 roku Gospodinow był obecny w toczącym się w Polsce życiu kulturalnym, często w kontekście międzynarodowym. Pojawił się jako uczestnik w czwartej edycji Festiwalu Fabuły w Poznaniu (17—21 listopada 2021 roku)⁴⁵, gdzie *Fizykę smutku* omawiały Julita Semrau w *Starzeniu się empaty*⁴⁶ i Antonina Tosiek w *Strategiach oporu*⁴⁷. Pierwsza zaakcentowała mit o Minotaurze i labirynty Gospodinowa, „przeskoki między mitem i bułgarską rzeczywistością”, motyw braku wyjścia. Druga skoncentrowała się na reakcji oporu wobec rzeczywistości, na którą narrator się nie godzi.

Podczas gdy uczestnicy festiwalu komentowali *Fizykę smutku*, w pierwszej połowie 2020 roku bohater „o wielu imionach” — Gaustin — przeniósł się do nowej książki — *Времеубежище* [Czasochron], jeszcze niewydanej w języku polskim. Tu po raz kolejny spotykamy *alter ego* autora — rzezonego Gaustina, który buduje kliniki dla chorych na amnezję. Można w nich żyć w wybranej warstwie równoległego czasu. Pamięć i życie w pamięci wspólnej dla całej ludzkości — to jeden z ulubionych motywów Gospodinowa. Musimy zastanawiać się dobrze nad konsekwencjami każdego indywidualnego wyboru dla losów świata. Każda terażniejszość zawsze zawiera bowiem jakiś koszt alternatywny, czyli wybierając jedno, tracimy coś innego. Ważne, żeby nasze wybory były racjonalne i pozytywne nie tylko dla nas samych, lecz także dla całej ludzkości.

Podsumowanie

Bułgarska literatura wciąż oczekuje swojego Nobla. Niezależnie od krytycznych refleksji na temat tej nagrody jest ona nadal decydującym czynnikiem światowego uznania i popularności pisarza. Warto zauważyć, że Georgi Gospodinow został wysoko oceniony przez członków jury Angelusa: Krzysztofa Vargę i Urszulę Glensk, która porównała *Fizykę smutku* do arcydzieła Gabriela Garcii Marqueza, mówiąc: „To jest bułgarskie *Sto lat samotności*. Tak brzmi wielka literatura”. Zainteresowanie *Fizyką smutku* było w Polsce tak duże, że w 2021 roku ukazało się drugie wydanie powieści.

45 M. Jaworski, 2020, *Wstęp*. W: *Festiwal Fabuły, 17—21.11.2020* [książka festiwalowa]. Poznań, Centrum Kultury Zamek, s. 6.

46 J. Semrau, 2020: *Starzenie się empaty*. W: *Festiwal Fabuły...*, s. 111—114.

47 A. Tosiek, 2020: *Strategie oporu*. W: *Festiwal Fabuły...*, s. 120—124.

Polska recepcja twórczości Gospodinowa jest szeroka i wciąż się rozwija, przyczyniając się do wzrostu popularności pisarza w innych krajach. Ważną rolę w odbiorze twórczości Gospodinowa przez polską publiczność odgrywa ją jego przyjaźń z Olgą Tokarczuk, a także nagrody dla tłumaczy jego dzieł, akcje promocyjne książek, ranga wydawnictw oraz postawa otwartości autora i tłumaczy na media i Internet. Sam fakt zaś, że twórczość Gospodinowa cieszy się zainteresowaniem polskiej literatury, która zdobyła już pięć Literackich Nagród Nobla, zdaje się mieć w tym wypadku niemałe znaczenie. Z pewnością jednak nie należy tego przeceniać. Nadmienmy na koniec, że w lutym 2021 roku Gospodinow otrzymał również kolejną nagrodę — Uznamską Nagrodę Literacką (Usedom Literature Prize), której jury przewodniczyła Olga Tokarczuk.

Literatura

- Adamczewska I., 2020: *Tyrmand, Huelle, Żulczyk i Hłasko. Puls Literatury w internecie*. Wyborcza.pl, Łódź, 4.12.2020. Dostępne w Internecie: <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,26561950,tyrmand-huelle-zulczyk-i-hlasko-puls-literatury-w-internecie.html> [dostęp: 20.10.2022].
- Bułgarski Instytut Kultury, 2009: *Premiera książki Georgi Gospodinowa pt. „Powieść naturalna”*. BIK, 12.10.2009. Dostępne w Internecie: <http://bikpolska.pl/2009/11/12/premiera-ksiazki-georgi-gospodinowa-pt-powieść-naturalna-odbyła-sie-w-warszawie/> [dostęp: 20.10.2022].
- Glensk U., 2019: [Wypowiedź]. W: *Georgi Gospodinow laureatem Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus 2019*. BookLips, 20.10.2019. Dostępne w Internecie: <https://booklips.pl/newsy/georgi-gospodinow-laureatem-literackiej-nagrody-europy-srodkowej-angelus-2019/> [dostęp: 20.10.2022].
- Gołek-Sepetliewa D., 2012: *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w latach 1990—2006*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 3, s. 11—32.
- Gołek-Sepetliewa D., 2013: *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2013 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 5, cz. 2, s. 21.
- Gołek-Sepetliewa D., 2014a: *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w latach 2007—2012*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 4, cz. 2, s. 13—26.
- Gołek-Sepetliewa D., 2014b: *Przekłady książkowe bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie w latach 2007—2013*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 5, cz. 2, s. 27—38.
- Gołek-Sepetliewa D., 2015: *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2014 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 6, cz. 2, s. 9—13.

- Gołek-Sepetliewa D., 2016: *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2015 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 7, cz. 2, s. 9—10.
- Gołek-Sepetliewa D., 2017: *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2016 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 8, cz. 2, s. 11—14.
- Gołek-Sepetliewa D., 2019: *Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w 2017 roku*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 9, cz. 3, s. 13—15.
- Gołek-Sepetliewa D., 2020: *Recepcja twórczości Olgi Tokarczuk w Bułgarii*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 47—58.
- Gospodinow G., 2009: *Powieść naturalna*. M. Hożewska-Todorow, tłum. Sejny, Wydawnictwo Pogranicze.
- Gospodinow G., 2011: *I inne historie*. M. Pytlak, tłum. Sejny, Wydawnictwo Pogranicze.
- Gospodinow G., 2012: *Najważniejsze są małe historie*. Rozm. przepr. D. Bugalski. Klub Trójki, Polskie Radio Program Trzeci, 24.10.2012, 21:10. Dostępne w Internecie: <https://www.polskieradio.pl/9/396/Artykul/710288,Autor-Powiesci-naturalnej-w-Trojce> [dostęp: 20.10.2022].
- Gospodinow G., 2015: *Pisarz ponad granicami* [wywiad]. Rozm. przepr. A. Radomirowa, B. Pawłowska-Jądrzyk. „Załącznik Kulturoznawczy”, nr 2, s. 332—342.
- Gospodinow G., 2018: *Fizyka smutku*. M. Pytlak, tłum. Warszawa, Wydawnictwo Literackie.
- Gospodinow G., 2018, 2020: *Koniec minotaurów. Wiersze wybrane* (tytuł oryginalny: *Избрани стихотворения*). S. Płaczkowa, K. Krumow, tłum. Łódź, Wydawnictwo Dom Literatury w Łodzi.
- Gospodinow G., 2020: *Spotkanie z Georgim Gospodinowem*. Rozm. przepr. M. Robert. K. Krumow, tłum. Festiwal Puls Literatury w Łodzi, 9.12.2020. Dostępne w Internecie: <https://www.facebook.com/FestiwalPulsLiteratury/videos/1649094058608539/> [dostęp: 20.10.2022].
- Gospodinow G., Pytlak M., 2019: „*Kiedy zaczynałem pisać, miałem przed oczami wspomnienie z dzieciństwa*”. Xiegarnia, TVN24.pl, 2.11.2019, 18:47. Dostępne w Internecie: <https://tvn24.pl/kultura-i-styl/georgi-gospodinow-i-magdalena-pytlak-w-xiegarni-laureaci-angelusa-2019-o-powiesci-fizyka-smutku-ra982421-2309953> [dostęp: 20.10.2020].
- Grigorova M., 2020: *Głos Olgi Tokarczuk w Bułgarii, czyli jak odnaleźć zgubioną duszę*. „Postscriptum Polonistyczne”, nr 25 (1), s. 163—173.
- Hemon A., ed., 2010: *Best European Fiction 2010*. London, Dalkey Archive Press.
- Jaworski M., 2020: *Wstęp*. W: *Festiwal Fabuły, 17—21.11.2020* [książka festiwalowa]. Poznań, Centrum Kultury Zamek.
- Juda C., 2009: *Rozrachunki po przełomie. Polskie przekłady z literatury bułgarskiej po 1989 r. Diagnozy i prognozy. Współczesność i tradycja*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 1, cz. 1, s. 15—28.

- Kokoszkiwicz M., 2019: *Nagroda literacka Angelus dla Gospodinowa, ale pod znakiem Nobla Tokarczuk*. Wyborcza.pl, Wrocław, 20.10.2019. Dostępne w Internecie: <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,25327477,angelus-2019-dla-georgija-gospodinowa-za-ksiazke-fizyka.html> [dostęp: 20.10.2022].
- Nowak A., 2015: *Opowieść kompozytora* [wywiad]. Rozm. przepr. A. Radomirowa. „Załącznik Kulturoznawczy”, nr 2, s. 350—358.
- Nowosad A., 2005: *O poniżeniu i godności człowieka w prozie bułgarskiej okresu transformacji*. W: *Literatury słowiańskie po roku 1989 w dialogu z Europą i światem. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy*. T. 1: *Transformacja*. H. Janaszek-Ivaničková, red. Warszawa, Elipsa, s. 256—277.
- Mostowska M., Biskup B., red., 2012: *Podróż z nieznaną. 33 współczesne opowiadania bułgarskie*. Rzeszów, Omnibus Press.
- Pytlak M., 2011: *Emigracje wyobrażone. Podmiot nomadyczny w „Писма до Гайцмун” Georgiego Gospodinowa*. „Pamiętnik Słowiański”, R. 61, s. 107—126.
- Pytlak M., 2012: *Niewidzialne kryzysy*. „Tygodnik Powszechny”, 14.10.2012. Dostępne w Internecie: <https://www.tygodnikpowszechny.pl/niewidzialne-kryzysy-17417> [dostęp: 20.10.2022].
- Pytlak M., 2013a: *Polifoniczność w przekładzie. O tym jak Polacy i Bułgarzy czytają „Biesy” Fiodora Dostojewskiego*. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Pytlak M., 2013b: „Физика на тъгата” Georgiego Gospodinowa — bułgarska tęsknota za powieścią? „Studia Slavica”, t. 17, nr 2, s. 189—196.
- Pytlak M., 2015: *O podążaniu za muchą*. W: M.J. Stankiewicz, red.: *Program „Space Opery”*. Poznań, Teatr Wielki im. St. Moniuszki, s. 1—4.
- Pytlak M., 2018: *Wymyślanie kraju* [wywiad]. Rozm. przepr. M. Jakubowiak. Dwutygodnik.com, 11.2018. Dostępne w Internecie: <https://www.dwutygodnik.com/artukul/8100-wymyslanie-kraju.html> [dostęp: 20.10.2022].
- Pytlak M., 2020: *Wypełnianie pola literackiego. O zmianie w recepcji literatury bułgarskiej w Polsce*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 10, cz. 2, s. 25—34.
- Radomirowa A., 2014: *Prywatne apokalipsy końca wieku: O „Powieści naturalnej” Georgiego Gospodinowa*. „Załącznik Kulturoznawczy”, nr 1, s. 350—368.
- Rikev K., 2019: *Polska wersja „Wzniesienia” Milena Ruskowa*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 9, cz. 3, s. 17—26.
- Semrau J., 2020: *Starzenie się empaty*. W: *Festiwal Fabuły, 17—21.11.2020* [książka festiwalowa]. Poznań, Centrum Kultury Zamek, s. 111—115.
- Simeonova-Konach G., 2007: *Przedmowa*. W: G. Simeonova-Konach, idea, wybór, przedm., red.: *Człowiek o wielu imionach. Antologia prozy bułgarskiej przełomu XX i XXI wieku*. Warszawa, Wydawnictwo Varsovia-Serdika, s. 5—18.

- Simeonova-Konach G., 2013: *Polsko-bułgarska i bułgarsko-polska komunikacja kulturowa w kontekście zmian ustrojowych i globalizacji. Obecna, nieznaną, nieodkryta*. „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2 (12), s. 19—30.
- Tokarczuk O., 2019: *Conrad Festiwal 2019* [spotkanie z Olgą Tokarczuk]. Rozm. przepr. M.P. Markowski. KBF, 28.10.2019. Dostępne w Internecie: https://www.youtube.com/watch?v=plAETYPZL_0 [dostęp: 20.10.2022].
- Tosiek A., 2020: *Strategie oporu*. W: *Festiwal Fabuły, 17—21.11.2020* [książka festiwalowa]. Poznań, Centrum Kultury Zamek, s. 120—124.
- Varga K., 2019: *Co Polaków łączy z Bułgarami. Powie wam to Gospodinow*. Jego „Fizykę smutku” czyta się na jednym oddechu. Wyborcza.pl. Książki, 19.02.2019. Dostępne w Internecie: <https://wyborcza.pl/ksiazki/7,154165,24454648,wschodni-spleen-czyli-nasz-przedstawiam-wam-wielkiego-bulgara.html> [dostęp: 20.10.2022].
- Wojnarowska A., 2017: *Przekłady bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie*. „Przekłady Literatur Słowiańskich”, t. 8, cz. 2, s. 11—14.
- Господинов Г., 2020а: *Времеубежище*. Пловдив, Жанет-45.
- Господинов Г., Чолева С., Люцканова В., 2019: *Нобел за Олга Токарчук*, „Култура”, 18.10.2019. Dostępne w Internecie: <http://kweekly.bg/publication/4993> [dostęp: 10.12.2020].
- Игов С., 2013: *Българският Нобелов синдром*. W: *Нобеловата награда за литература — мост между културите*. Велико Търново, Издателство Ивис, s. 60—68.
- Личева А., 2019: *Световен ли е „Нобел“?* София, Издателство Колибри.
- Риков К., 2014: *Пътешествие без резервация*. „Език и литература”, бр. 1—2, s. 187.
- Симеонова Конах Г., 2011: *Постмодернизъмът. Българският случай*. София, Издателство Факел.
- Шват-Гълъбова Г., 2009: *Присъствието — отсъствието на българската литература в Полша*. „Wiener Slavistisches Jahrbuch”, Bd. 55, s. 36.

Маргрета Григорова, Анджей Новосад

Рецепция на творчеството на Георги Господинов в Полша (2013—2020)

РЕЗЮМЕ | Георги Господинов е един от най-често превежданите български писатели след 1989 г. Рецепцията му в Полша бележи успех, който според неговата преводачка и изследователка Магда Питляк показва промяна в полската рецепция на българската литература. Два от посочените показатели на успеха са литературните награди и реномираното издателство, в което излиза “Физика на тъгата” през 2018 г. Настоящата статия проследява в хронологичен ред развоя на полската рецепция на

творчеството на Георги Господинов, като взема под внимание различните видове публикации на творчеството на Господинов (в пресата, в антологии и в книжни издания), ролята на преводачите и интерпретаторите, на срещите с писателя и медийните отражения. Един от елементите в неговата визитна картичка е приятелството с Олга Токарчук, този факт се коментира в контекста на възможността авторът да получи Нобелова награда за литература.

КЛЮЧОВИ ДУМИ | Георги Господинов, рецепция в Полша, Олга Токарчук, Магдалена Питляк

Margreta Grigorova, Andrzej Nowosad

Recepcja twórczości Georgiego Gospodinowa w Polsce (2003—2020)

STRESZCZENIE | Georgi Gospodinow to jeden z najczęściej tłumaczonych pisarzy bułgarskich po 1989 roku. Magdalena Pytlak wskazuje zmianę w polskiej recepcji literatury bułgarskiej poprzez dwa wskaźniki sukcesu, jaki odniósł Gospodinow — nagrody literackie i renomowane wydawnictwo, w którym w 2018 roku wyszła *Fizyka smutku*. W artykule przedstawiono recepcję twórczości Georgiego Gospodinowa w Polsce w ujęciu chronologicznym. Wzięto pod uwagę różne gatunki jego twórczości (publikowane w prasie, w antologiach i wydania książkowe), rolę tłumaczy, spotkania autorskie z pisarzem, ich odzwierciedlenie w prasie. Jednym z elementów wizerunku Gospodinowa w Polsce jest jego przyjaźń z Olgą Tokarczuk, fakt ten komentowany jest w kontekście możliwości otrzymania przez autora Literackiej Nagrody Nobla.

SŁOWA KLUCZOWE | Georgi Gospodinow, recepcja w Polsce, Olga Tokarczuk, Magdalena Pytlak

MARGRETA GRIGOROVA | prof. dr hab. w Katedrze Sławistyki Uniwersytetu im. św. Cyryla i św. Metodego w Wielkim Tyrnowie (Bułgaria). Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół twórczości Josepha Conrada, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Ryszarda Kapuścińskiego, Olgi Tokarczuk; a także wokół tematyki herezji we współczesnej literaturze polskiej oraz relacji literatura — sztuka. Inny obszar jej zainteresowań badawczych dotyczy recepcji literatury polskiej w Bułgarii i bułgarskiej w Polsce oraz polsko-bułgarskich relacji historyczno-kulturowych i literackich. Autorka książek: *Хоризонти и пътища на полската идентичност (Horyzonty i drogi polskiej tożsamości, 2002)*, *Литературни посвещения. Ритуални зони на словото в полската литература (Rytualne strefy słowa w literaturze polskiej, 2004)*, *Джоузеф Конрад Коженъовски. Творецът като мореплавател (Joseph Conrad Korzeniowski. Twórca jako żeglarz, 2011)*, *Очите на словото (Oczyta słowa, 2015)*. Tłumaczka literatury polskiej na język bułgarski. Przełożyła między innymi: Czesława Miłosza *Rodzinną Europę* (2012, wraz z Mirą Kostową), Marka Bieńczyka *Książkę twarzy* (2015) i Władysława Szpilmana *Pianiste. Wspomnienia*

warszawskie 1939—1945 (2019). Członkini Polskiego Towarzystwa Conradystów oraz Międzynarodowego Stowarzyszenia Polonistów. Wyróżniona odznaką honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (2014), Nagrodą Polonicum Uniwersytetu Warszawskiego (2018) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (2019).

ANDRZEJ NOWOSAD | dr hab., adiunkt w Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego; slawista, politolog i ekonomista. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół szeroko pojętej transformacji społecznej, kulturowej, politycznej, gospodarczej, medialnej i literackiej w państwach Europy Środkowej, Wschodniej i Południowej, a szczególnie w Bułgarii i Turcji. Pisze i publikuje w języku polskim, rosyjskim, bułgarskim, angielskim i tureckim. Autor książek, między innymi: *Władza i media w Bułgarii* (2008), *Zróżnicowanie rozwoju współczesnej Europy* (2016, z Rafałem Wisłą), *Economic Transformation in Poland and Ukraine National and Regional Perspectives* (2020, z Rafałem Wisłą). Tłumacz bułgarskiej literatury naukowej i pięknej. Wyróżniony między innymi: dyplomem uznania „Pńochetna gramota” od Narodowego Muzeum Literatury Republiki Bułgarii (2007), uznaniową kartą stałego pobytu w Republice Bułgarii na wniosek Ministra Kultury Republiki Bułgarii (2006), Medalem Tysiąclecia „Car Simeon”, „Złoty Wiek” Republiki Bułgarii (2005), dyplomem uznania Ministerstwa Kultury Republiki Bułgarii (2005), dyplomem uznania Dziekana Wydziału Historycznego Uniwersytetu im. św. Cyryla i św. Metodego w Wielkim Tyrnowie w Bułgarii (2003).

Varia

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Foreigner in One's Own Language^{*}

Models of Translating Modern Croatian Dialect Literature into the Standard Croatian Language

Stranci u vlastitom jeziku
Modeli prevođenja moderne hrvatske dijalektalne
književnosti na hrvatski standardni jezik

Mario Kolar

 <https://orcid.org/0000-0002-5258-7179>

UNIVERSITY OF RIJEKA
mario.kolar@uniri.hr

Date of submission: 25.05.2021 | Date of acceptance: 3.09.2021

ABSTRACT | Since there are many differences between the standard Croatian language and the Croatian dialects (Čakavian, Kajkavian and Štokavian), Croatian literary works written in dialects usually include a glossary or otherwise try to bring their language closer to inodialect readers. This paper first reconstructs the models of translating modern Croatian dialect literature into the standard Croatian language and then analyses the advantages and disadvantages of each model.

KEYWORDS | modern Croatian dialect literature, literary translation

^{*} This article has been funded by the University of Rijeka project *uniri-mladi-hu-man-20-7*.

Introduction

The fact that Croatian literature does not only include works written in Croatian testifies to its history, but also to its modernity. It is sufficient to mention the rich tradition of Croatian Latinism¹ or Croatian Glagolitic writers who wrote in the Old Slavonic language² and there are, of course, works in Hungarian, German and in the languages of other nations with which Croats have shared their historical fate. The recent history also includes the so-called emigrant literature written in various foreign languages, especially during the second half of the 20th century (the communist regime).³ However, even if these and similar examples are not taken into consideration, drawing a parallel between Croatian literature and Croatian language still requires a more detailed explanation. One of the questions that arises is the definition of the Croatian language. Namely, not only have Croats called their language differently throughout history, but today this term actually refers to at least four language entities: the standard Croatian language and the Čakavian, Kajkavian and Štokavian dialects.⁴ In this sense, Croatian literature equally comprises works written in all the four language entities.

Although this phenomenon may appear self-evident, it is, unfortunately, ignored by Croatian literary history. Indeed, the term Croatian literature often means only literature written in the standard language. This is a consequence of historical processes in which the standard language took precedence over dialects. A major breakthrough in this direction occurred in the first half of the 19th century, when the Croatian writer and politician Ljudevit Gaj together with his supporters decided to linguistically and politically homogenize the contemporary Croatian territory.⁵ Namely, until the beginning of the 19th century,

- 1 Veljko Gortan and Vladimir Vratović, “Temeljne značajke hrvatskog latinizma,” in: *Hrvatski latinisti I / Croatici auctores qui latine scripserunt I*, eds. Veljko Gortan and Vladimir Vratović (Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1969), 5—41.
- 2 Stjepan Damjanović, *Slovo iskona. Staroslavenska / starohrvatska čitanka*, second, extended edition (Zagreb: Matica hrvatska, 2004).
- 3 Vinko Brešić, “Hrvatska emigrantska književnost (1945—1990),” *Croatica*, no. 45—46 (1997—1998): 247—271.
- 4 “Croatian language, as a full expressive potential of the Croatian speech community, exists in multiple layers: from organic local speech, the way it is used in local communities ‘at home’, through interdialects, urban and regional colloquial languages, various jargon and slang to the standard language.” Radoslav Katičić, *Hrvatski jezik* (Zagreb: Školska knjiga, 2013), 243. Here and afterwards, unless otherwise indicated, the translation of quotes from Croatian is mine (MK).
- 5 On integration processes through which the modern Croatian nation was created see: Nikša Stančić, *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću* (Zagreb: Brabat, 2002).

Croatian literature and literacy developed in three literary languages: Čakavian, Kajkavian and Štokavian, which were based on organic idioms spoken in certain Croatian regions: Čakavian was mostly used in the west, partly on the coast and on the islands, Kajkavian was mostly spoken in the northwest, and Štokavian in the northeast and the southernmost region. Ljudevit Gaj and his supporters, however, decided to abolish the aforementioned trilingualism and advocated the creation of a supra-regional common language for the entire Croatian territory.⁶ This step was indeed inevitable, that is, it was a prerequisite for the creation of a modern Croatian nation. However, the way of establishing the national language merits some discussion. Indeed, only one language tradition was chosen as its basis — Štokavian, and only in one of its varieties (Ijekavian). Thus, instead of creating a common language on the basis of (at least partially) all three language traditions, one of the three became superior to the other. In accordance with these intentions, all forms of Čakavian and Kajkavian, as well as those Štokavian dialects that did not become the basis of the new national language, were gradually excluded from any public use. Although there were other proposals,⁷ Gaj's conception of language became generally accepted over time, and today's standard Croatian language is decisively influenced by Štokavian. Of course, Čakavian and Kajkavian, participated in its creation, but their share was negligible.

During the above-mentioned processes, referred to as the Croatian national revival, a rigid linguistic hierarchy was created, with the dominant standard language and Čakavian, Kajkavian and non-standard Štokavian having the status of less important, but also less valuable languages.⁸ The exclusive prestige of the standard language was the basis of some later language policies that aggressively excluded Čakavian, Kajkavian and non-standard Štokavian from any public use and created a narrative about their inferiority to the standard language (or even

6 According to Škiljan, Gaj and his supporters start from “complete and a priori identification of linguistic and national community, from determining their homogeneity and [...] from axiom according to which the language has always been a sacrosanct national symbol which permanently and in an immutable way marks both the national collective and each individual in it.” Dubravko Škiljan, *Govor nacije. Jezik, nacija, Hrvati* (Zagreb: Golden Marketing, 2002), 235.

7 For different suggestions for the development of the Croatian language until the end of the 19th century see: Zlatko Vince, *Putovima hrvatskoga književnog jezika. Lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora*, third, extended edition (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 2002).

8 Just as Mićanović explains, standard languages often become symbols of nations, which serves as a source of their prestige over non-standard languages. This is exactly what happened to the Croatian language. Krešimir Mićanović, *Hrvatski s naglaskom. Standard i jezični varijeteti* (Zagreb: Disput, 2008), 9–29.

their uselessness), while, at the same time, denying not only their centuries-old tradition and importance in the history of Croatian literacy and culture, but also the fact that Croats never stopped using them, at least in private communication. That kind of narrative was supported especially by the so-called *hrvatski vukovci*, Croatian followers of Serbian linguist Vuk Stefanović Karadžić, who postulated that the only basis, as well as the upgrade of the Croatian standard language should be the Štokavian dialect,⁹ in order for the Croatian standard language to be as close as possible to Serbian, a fact connected to the later political goals.

The creation of a rigid hierarchical relationship between the standard language and the Čakavian, Kajkavian and Štokavian idioms was also reflected in literary output. Thus, from the middle of the 19th century until its end, there are almost no literary works in the dialects. This, however, changed considerably at the beginning of the 20th century, when two very prominent and influential Croatian writers of the time, Vladimir Nazor and Antun Gustav Matoš, published their poems in dialects.¹⁰ Soon, a growing number of poets began to write in dialects, including some of the most important ones, such as Tin Ujević and Miroslav Krleža, and following them, many others until this day.

The corpus of literary works written in Croatian dialects from the Croatian national revival until today is traditionally referred to as modern Croatian dialect literature (hereinafter: dialect literature). It suggests that post-revival Croatian literature consists of four linguistically differentiated sub-corpora: the standard language and Čakavian, Kajkavian and Štokavian dialects. At the same time, many writers write in standard language and some in the dialects, usually in their local one. In this sense, one could say that they are bilingual writers, that is, that Croatian literature is multilingual. Of course, the works of Croatian writers in foreign languages also contribute to its multilingualism.¹¹

9 More on standardization of the Croatian language in the 20th century in: Lada Badurina, "Standardizacijski procesi u 20. stoljeću," *Anagram*, January 3, 2011, <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1781>.

10 Matoš published his first Kajkavian poem "Hrastovački nokturno" [Hrastovac's nocturne] within his novella *Nekad bilo — sad se spominjalo* [Once upon a time — now a tale, 1900], and Nazor published his first Čakavian poem "Galiotova pesan" [Galley-Slave's Song] in his novella *Veli Jože* [The Giant Jože, 1912]. Here and afterwards, unless otherwise indicated, the translation of titles of literary works is mine (MK).

11 One of the most famous contemporary Croatian writers writing in foreign languages is Josip Novaković, who lived in the United States of America from the mid-70s till 2009 and nowadays lives in Canada and writes exclusively in English. He has published short story collections *Apricots from Chernobyl* (1995), *Yolk* (1995), *Salvation and Other Disasters* (1998), *Infidelities* (2005) and *Three Deaths* (2010), novels *April Fool's Day* (2004), *Heritage of Smoke* (2017) and others, as well as several

However, this is a problem that extends beyond the topic of this paper, so we will only look in more detail at the internal Croatian literary multilingualism. It should be noted that the dialect literature itself consists of works written in Croatian dialects, spoken by Croats outside Croatia (e.g., Croatian minority communities in Serbia, Austria, Italy, and Hungary).¹²

In Croatia, not only the standard language is used for communication, but also Čakavian, Kajkavian and Štokavian dialects, as well as various interdialects, sociolects, idiolects and other language forms that are not covered by this paper. As mentioned above, Croatian dialects are spoken across a restricted area, which means that Croatian native speakers have knowledge of only one dialect, that is, they usually speak or understand other dialects less well. This aspect must be taken into account when talking about dialect literature. Namely, Čakavians will certainly have difficulties in understanding the Kajkavian literary works and vice versa. However, since Čakavian, Kajkavian and Štokavian dialects have several subdialects and those have even more varieties along with their sometimes significant differences, difficulties in understanding may arise even among speakers of the same dialect. In this sense, as rough as it may sound, Croats cannot understand all Croatian literature, especially that written in dialects. In order to overcome the afore-mentioned literary multilingualism, that is, to facilitate readers' comprehension, dialect literary works are often accompanied by glossaries or other appendices that attempt to translate or explain words which the readers cannot understand. Sometimes literary works in dialect are also published with a parallel standard language version. So far, various models have appeared in Croatia by means of which dialect literary texts try to be linguistically closer to inodialect speakers. In this article, I will attempt to reconstruct which models are most commonly used, what principles are followed and what are the advantages and disadvantages of each.

essay books, memoirs and handbooks on writing fiction. Some of his works have been translated into Croatian: short story collections *Grimizne usne*, translated by Jadranka Pintarić and Ljiljana Šćurić, 2000, *Tri smrti i devet života*, translated by Saša Drach, 2020, *Truplo puno meda*, translated by Saša Drach, 2021; novels *Prvi aprila*, translated by Dinko Telečan, 2009, *Dimna zavjesa*, translated by Saša Drach, 2016.

12 The most comprehensive overview yet of the Croatian speech communities outside of Croatia in: Sanja Vulić, *Blago rasutih. Jezik Hrvata u dijaspori. Dio 1* (Split: Književni krug, 2021).

Translation Practices in the First Croatian Collection of Dialect Poems

I will first demonstrate how the language of dialect literature is brought closer to the widest possible readership by analysing the translation model of the first Croatian collection of dialect poems, *Z mojih bregov* [From My Hills] by Fran Galović, and then numerous other editions of dialect literature.

Galović's collection of poems *Z mojih bregov* was written in Kajkavian, more precisely in the Kajkavian dialect of Galović's native village Peteranec¹³ in north-western Croatia. As can be seen from the date given for the poems, Galović wrote them in 1913 and 1914, but since he died on the frontline during World War I in October 1914, he did not manage to publish or finish the collection — of the 30 poems planned, he wrote 22. The collection was first published posthumously in 1925 in the journal *Književna republika* [Literary Republic].¹⁴ In the meantime, two other poets published their collections of Kajkavian poems: Dragutin Domjanić, *Kipci i popevke* [Images and Poems, 1917] and Nikola Pavić, *Pozableno cvetje* [Forgotten Flowers, 1924], so Galović's collection was not the first to be published, but it was the first collection of poems in Kajkavian — and in fact in the dialect — considering the time when it was written. The editor of the journal *Književna republika* was Miroslav Krleža, who himself published his collection of Kajkavian poems *Balade Petrice Kerempuha* [The Ballads of Petrica Kerempuh] in 1936. The journal was printed at Vinko Vošicki's printing house in Koprivnica, a small town near Galović's hometown of Peteranec. As indicated in the notes accompanying Fran Galović's verses, the poems from the author's manuscript were prepared for publication by the writer and linguist Julije Benešić.¹⁵

The mentioned Notes also provide Benešić's brief comment on the characteristics of Galović's Kajkavian language, as well as a list of 29 Kajkavian words for which translations into the standard language and explanations are provided. According to Benešić, the translations and explanations were done in collaboration with Ivan M. Stanković "who in 1914 was chaplain in Peteranec, the birthplace of the late F. G."¹⁶ However, as can be seen from the explanation of some words, Benešić did not rely in his work only on the local chaplain, but, as a linguist, he also added explanations from old Kajkavian and other diction-

13 Mijo Lončarić, "Galovičeva i današnja peteranska kajkavština," *Rasprave. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, no. 1 (1991): 47–63.

14 Fran Galović, "Z mojih bregov," *Književna republika*, no. 11–12 (1925): 479–502.

15 Galović, "Z mojih bregov," 503.

16 Galović, "Z mojih bregov," 503.

aries (although the possibility that Stanković himself added the explanations cannot be excluded). As for the reasons why he decided to compile a glossary, Benešić only briefly states that he brings translations and explanations “of words unknown to the Štokavians.”¹⁷

The collection *Z mojih bregov* was first published in book form in the second volume of Galović's collected poems, also prepared by Benešić.¹⁸ The poems in this edition are accompanied by Benešić's Note on Galović's language and the translations and explanations of Kajkavian words, where in this edition there are ten more than in the Note published in the journal *Književna republika*. Along with the poems, Benešić includes the same Note with the same number of translated Kajkavian words in the tenth volume of Galović's collected works from 1943.¹⁹ The next edition of the poetry collection, at the same time the first book edition, was prepared in 1948 by Dragutin Tadijanović.²⁰ Together with the poems, a note about Galović and his poetry was published, in which Benešić's Note about the language of Galović's Kajkavian poems was adopted (quoted) in its entirety, as well as the list and explanations of Kajkavian words “unknown to Štokavians.”²¹ Benešić's list and translations/explanations of Kajkavian words were also added in the next two editions of Galović's selected works, that prepared by Nada Pavičić-Spalatin²² and that by Milivoj Solar,²³ as well as in some much later editions.²⁴

A selection from Galović's works, prepared for the edition *Pet stoljeća hrvatske književnosti* [Five Centuries of Croatian Literature] by Šime Vučetić,²⁵ was the first to exclude Benešić's glossary and to bring a significantly larger number of translated or explained Kajkavian words. In the glossary at the end of

17 Galović, “Z mojih bregov,” 503.

18 Fran Galović, *Pjesme*, 2, ed. Julije Benešić (Zagreb: Binoza, 1940).

19 Fran Galović, *Pjesme II*, ed. Julije Benešić (Zagreb: Hrvatski izdavački zavod, 1943), 290—292.

20 Fran Galović, *Z mojih bregov*, ed. Dragutin Tadijanović (Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1948).

21 Galović, *Z mojih bregov*, ed. Dragutin Tadijanović, 55—56.

22 Fran Galović, *Poezija i proza*, ed. Nada Pavičić-Spalatin (Zagreb: Matica hrvatska, 1963), 41—42.

23 Fran Galović, *Lirika, pripovijetke, drame, kritika*, ed. Milivoj Solar (Zagreb: Znanje, 1966), 295.

24 Fran Galović, *Izabrane pjesme*, ed. Milivoj Solar (Zagreb: Matica hrvatska, 1997), 111—112; Fran Galović, *Izbor iz djela*, ed. Mladen Kuzmanović (Vinkovci: Riječ, 1999), 55—56; Fran Galović, *Z mojih bregov*, ed. Milivoj Solar (Koprivnica: Matica hrvatska, 2002), 66—67.

25 Fran Galović, “Pjesme i poeme; proza,” in Julije Benešić, Fran Galović, Milan Vrbanić, *Izbor iz djela*, ed. Šime Vučetić (Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1969), 111—376.

the book, its editor, Croatian linguist and translator Bratoljub Klaić, selected about two hundred Kajkavian words from Galović's collection of poems, for which he provides translations and explanations,²⁶ a significant increase over earlier glossaries, which included about forty words. A somewhat different Kajkavian-standard language glossary is presented in a new edition of Galović's selected works, prepared for the edition entitled *Stoljeća hrvatske književnosti* [Centuries of Croatian Literature] by Joža Skok,²⁷ who is also the author of the accompanying glossary. In the Note to the edition, Skok first states that the glossary has "removed many unreliable explanations so far" and is "supplemented by explanations of a number of previously unregistered Kajkavian words, upon consultation with previously published volumes of the Kajkavian dictionary and experts on the Kajkavian dialect, and also upon a personal verification of the language of Galović's locals."²⁸ Skok's glossary contains some words that Klaić's glossary does not, but also some that Klaić's does. Furthermore, Skok translates or explains certain words differently than Klaić. However, it contains almost the same number of words as Klaić's glossary. A larger number of Kajkavian words, and, at the same time, the largest number of translated and explained Kajkavian words from Galović's poetry collection can be found in the first volume of the new edition of Galović's collected works prepared by Milivoj Solar and Božidar Petrač.²⁹ The glossary of Kajkavian poems for this edition was compiled by linguist Mijo Lončarić, who provides translations and explanation for nearly 300 Kajkavian words.³⁰ As can be seen, the number of translated or explained Kajkavian words from Galović's poetry collection ranged from Benešić's 30 words to almost ten times more in Lončarić's glossary.

However, Galović's collection of Kajkavian poems was also published with other types of appendices that sought to bring his language closer to the readers. Thus, in the independent edition of the collection *Z mojih bregov*, prepared by Božica Jelušić,³¹ translations of single Kajkavian words are provided for the first time next to the poems themselves, rather than collectively in the glossary at the end of the book. At the same time, translations of about forty words are included, mainly those translated by Benešić, although some new ones have

26 Bogoljub K. [Klaić], "Rječnik," in Benešić, Galović, Vrbanić, *Izbor iz djela*, 493—515.

27 Fran Galović, *Izabrana djela*, ed. Joža Skok (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

28 Joža S. [Skok], 1997: "Napomena," in Fran Galović, *Izabrana djela*, ed. Joža Skok (Zagreb: Matica hrvatska, 1997), 403.

29 Fran Galović, *Pjesme*, eds. Milivoj Solar, Božidar Petrač (Koprivnica: Ogranak Matice hrvatske, 2005).

30 Mijo Lončarić, "Rječnik kajkavskih pjesama," in Galović, *Pjesme*, 402—411.

31 Fran Galović, "*Z mojih bregov...*," ed. Božica Jelušić (Bjelovar: Prosvjeta, 1990).

been added. This model of providing translations of single Kajkavian words right next to the poems is immediately followed by some of the later editions.³² Still, it should be mentioned that some editions of Galović's Kajkavian collection do not contain a glossary or other appendices where the Kajkavian words would be translated or explained.³³

Looking at the main editions of Galović's collection of Kajkavian poems *Z mojih bregov* so far, one can see that some editions contain a complete glossary at the end of the edition, whereas in other editions translations of single words are provided next to the poems, and in some there are no translations or explanations at all. The practice is, therefore, very different. Moreover, there are also significant differences within the same model. Thus, companion glossaries at the end of the book contain not only different numbers of words (from 30 to almost 300), but also different words and translate or explain the same words in different ways. The same is true for the model according to which presumably unknown Kajkavian words are listed next to the poems.

Translation Practices in Different Editions of Dialect Literature

The two mentioned models of translating dialect words dominate in other editions of dialect literature as well, not only in editions of a single author's works — the anthologies of Čakavian and Kajkavian literature have so far most frequently used these two models. Thus, the first two anthologies of Kajkavian poetry, those by Nikola N. Bačić³⁴ and Nikola Pavić,³⁵ contain a complete glossary at the end of the book, while the third, that by Mladen Kuzmanović,³⁶ provides the translations of some words right next to the poem. The most prolific Kajkavian anthologist, Joža Skok, opted for a companion glossary in both his anthologies

32 Fran Galović, "*Z mojih bregov...*" i druge pjesme, ed. Vjekoslav Prvčić (Koprivnica: Mali Princ, 2002); Fran Galović, *Zaboravljeni perivoj*, ed. Božica Jelušić (Vinkovci: Riječ, 2007).

33 Fran Galović, *Z mojih bregov. Izbor poezije i proze*, ed. Vjekoslav Prvčić (Koprivnica: Mali Princ, 1994); Fran Galović, *Zeleni oblak*, ed. Mladen Kuzmanović (Zagreb: Mozaik knjiga, 2000).

34 Nikola N. Bačić, *Antologija nove hrvatske kajkavske lirike* (Sisak, Naklada knjižare S. Jünker-a, 1937), 119–121.

35 Nikola Pavić, ed., *Antologija novije kajkavske lirike* (Zagreb: Lykos: 1958), 135–143.

36 Mladen Kuzmanović, ed., "Antologija novije kajkavske lirike," *Kaj*, no. 3–5 (1975).

of Kajkavian poetry,³⁷ and in his anthologies of Kajkavian drama³⁸ and prose.³⁹ The anthologies of Čakavian poetry, from the first ones prepared by Hijacint Petris and Ive Jelenović⁴⁰ to the more recent ones (Ivo Jelenović,⁴¹ Zvane Črnja and Ivo Mihovilović,⁴² Milorad Stojević,⁴³ Antun Milovan⁴⁴) translations of certain dialect words are listed next to the poems.

Volumes of selected or collected poems in dialects by other authors also practise various ways of (not) translating. There is a glossary at the end of the book of selected Čakavian (and other) poems by Drago Štambuk *Kad su miši balali molfrinu* [When Mice Danced Molfrina, 2017] as well as in the collection of selected Kajkavian (and other) poems by Ivan Golub *Pohod milosti* [Visit by the Mercy, 2013], while the book of selected Kajkavian poems by Ernest Fišer, *Macbeth na fajruntu* [Macbeth at Closing Time, 2013], contains the translation of certain Kajkavian words underneath each poem. It should be noted that some editions of selected dialect poems do not contain added glossaries. For example, selected Čakavian poems by Milorad Stojević *Novelline o soldatu i sto ruž* [Novellas about a Soldier and a Hundred Roses, 2005]⁴⁵ and selected Kajkavian poems by Zvonko Kovač *Vrnul se buom* [I'll be Back, 2001].⁴⁶

37 Joža Skok, ed., "Ogenj reči. Antologija hrvatskoga kajkavskog pjesništva," *Kaj*, no. 4–6 (1986): 282–299; Joža Skok, ed., *Rieči sa zviranjka. Antologija moderne kajkavske lirike 20. stoljeća* (Zagreb: Tipex, 1999), 383–446.

38 Joža Skok, ed., "Ogerličići reči. Antologija hrvatske kajkavske drame," *Kaj*, no. 1–4 (1990): 315.

39 Joža Skok, ed., "Roužnik rieči. Antologija hrvatske kajkavske proze," *Kaj*, no. 1–3 (1999): 299–327.

40 Ive Jelenović and Hijacint Petris, eds., *Antologija nove čakavske lirike* (Zagreb: Zagrebačka Privredna štamparija, 1934); Ive Jelenović and Hijacint Petris, eds., *Antologija nove čakavske lirike*, second, extended edition (Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1947).

41 Ive Jelenović, ed., *Nova čakavska lirika* (Zagreb: Matica hrvatska, 1961).

42 Zvane Črnja and Ive Mihovilović, ed., *Korablja začinjavaca u versih hrvatski složena mnogim cvitjem opkićena po zakonu dobrih poet* (Rijeka: Sabor čakavskog pjesništva, 1969).

43 Milorad Stojević, *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća. Antologija, studija* (Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1987); Milorad Stojević, ed., 2007: *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća. [Tusculum antologija]*, second, extended edition (Pula: Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika, 2007).

44 Antun Milovan, ed., *Zlatna lira čakavska. Antologija čakavske umjetničke lirike od Marulića do Črnje* (Žminj: Čakavski sabor, 1998).

45 It is notable that some of Stojević's previous collections of Čakavian poetry did contain a glossary of Čakavian words (e.g., the collection *Rime amorose* [Love Poems, 1984]).

46 Some Kajkavian poems in that collection are actually translated into the standard language in full, and there are also different linguistic parallelisms present, which will be covered in more detail in later chapters.

As for the dialect prose, the companion dictionary at the end of the book is actually almost the only solution, since explaining words on the page where they occur would take up too much space. Such a dictionary at the end of the book is present in, for example, Kajkavian novels by Željko Funda *Ljudeki* [People, 2004], Denis Peričić *Netopir i Črni ljudi* [The Bat and the Black People, 2009] and Marko Gregur *Kak je zgorel presvetli Trombetassicz* [Bonfire of the Illustrious Trombetassicz, 2017], while some dialect novels do not contain any added dictionaries (e.g., the Kajkavian novel by Pero Budak *I norija je meštija* [Even Craziness is a Skill, 1994]. It is interesting that sometimes the same authors practise different methods in their works when it comes to translating dialect words. An example for that is currently the most popular Croatian novelist Kristian Novak, whose last two novels contain parts written in Kajkavian dialect. In the first one, *Črna mati zemla* (2013) [Dark Mother Earth, translated by Ellen Elias-Bursac, 2020], the author gives a collective glossary of Kajkavian words at the end of the book, while the second novel, *Ciganin, ali najljepši* [Gypsy, yet so Handsome, 2016], does not contain any added dictionaries. In books consisting of several shorter works of prose, instead of a companion glossary at the end of a book, a glossary appended to each text is also possible, as exemplified by the collection of Kajkavian short stories *Život večni* [Eternal Life, 2017] by Božica Brkan. Some books of short dialect prose do not contain any dictionary additions (e.g., the short story collection by Denis Peričić *Techno gost* [Techno Guest, 2016]).

The process of creating dictionaries and glossaries is also interesting. With regard to dialect anthologies, most anthologists have entrusted the work of translating dialect words to linguists. For example, linguist Stjepko Težak made the translations for the aforementioned Skok's anthologies of Kajkavian poetry and linguist Iva Lukežić for Stojević's anthology of Čakavian poetry. The situation is similar with the editions of a single author's works. As mentioned above, the glossary for the latest edition of Galović's collection of Kajkavian poetry *Z mojih bregov* was compiled by Lončarić⁴⁷ and the glossary of dialect words for *Izabrana djela* [Selected Works] of Nikola Pavić, Mate Balota, Pero Ljubić and Drago Gervais⁴⁸ was compiled by the Klaić. However, even editors or authors themselves made translations and explanations of dialect words for individual editions. The most famous example of the compilation of a glossary by an author himself is the aforementioned Krleža's Kajkavian poetry collection *Balade Petrice Kerempula* (1936). Krleža decided to compile a comprehensive

47 Lončarić, "Rječnik kajkavskih pjesama," 402—411.

48 Nikola Pavić and Mate Balota, Pere Ljubić, Drago Gervais, *Izabrana djela*, ed. Marin Franičević (Zagreb: Zora, Matica hrvatska, 1973).

glossary and interpretation of his collection because its language is very specific — in addition to numerous archaic words from the old Kajkavian literary tradition, it also contains many of Krleža's neologisms.⁴⁹ However, the fact that Mladen Kuzmanović later prepared an additional, even more extensive, glossary with explanations⁵⁰ shows how complex Krleža's language is.

In addition to the examples mentioned so far, there are other ways of bringing dialect literary works linguistically closer to readers who do not know the dialect in which the work was written. For example, next to some Kajkavian words in the poetry collection *Sijač radosti* [A Sower of Joy, 2012] by Ivan Golub, footnotes containing their translation and/or explanation into the standard language were added. Unlike the model according to which the assumed unknown dialect words are translated and explained upon their occurrence in the poem (usually below it), in this case the footnotes are used to give extra information on words in the poem itself.

One of the ways to linguistically introduce dialectal works to inodialectal readers is to translate the entire dialect work (usually single poems) into the standard language. One of the first such examples was Ujević's poem "Oproštaj" [Farewell] from the anthology *Hrvatska mlada lirika* [Croatian Young Poets, 1914], which, due to the archaic Čakavian language in which it was originally written, is often published together with its translation into the modern standard language.⁵¹ Recently, a translation of the entire collection of Kajkavian poems *Balade Petrice Kerempuha* by Miroslav Krleža into the standard language was published, the work of Milovan Antun Tomić.⁵² As an example of a complete translation of contemporary dialect poetry, we can cite single books from the series *Biblioteka Kaj & ča: susreti* [Publication series Kaj & Ča: Encounters] by the publisher Kajkavsko Spravišće (Kajkavian Assembly) from Zagreb. This series brings in the same book the poems of one Kajkavian and one Čakavian poet, whereas in some editions the dialect poems are completely translated into the standard language. An example of such an edition is the poetry collection *Manutekstura* [Manual Texturing, 2006], where the Kajkavian poetry cycle by Božica Pažur and the Čakavian by Daniel Načinović are printed in parallel-text format with their translations into the standard language. The same applies to the Kajkavian cycle of prose poems by Ivo Kalinski and the Čakavian poem

49 Josip Vončina, *Korijeni Krležina Kerempuha* (Zagreb: Naprijed, 1991).

50 Mladen Kuzmanović, *Rječnik i komentar Balada Petrice Kerempuha Miroslava Krleže* (Zagreb: Liber, 1972).

51 Tin Ujević, *Pjesme i pjesničke proze*, ed. Šime Vučetić (Zagreb: Zora, Matica hrvatska, 1970), 83.

52 Miroslav Krleža, *Balade Petrice Kerempuha*, trans. [from Štokavian] Milovan Antun Tomić (Split: HKD Napredak, 2006).

cycle by Vladimir Pernić in the joint book called *Cicirici & senjali* [Chanticleer & Signs, 2007]. Standard language translations are given in a smaller font size and without line breaks splitting the verses into a new line below the original dialect text of the poem, indicating their subordination to dialect originals.

In Zvonko Kovač's aforementioned collection of poems *Vrnul se buom* [I'll be Back, 2001] we find a somewhat different parallelism established between a dialect and the standard language. Namely, in the last cycle of this collection, which has the significant double title *Vrnul se buom / Vratit ću se*, all poems marked with numbers from one to eight are listed in parallel dialect and standard language versions, having the same graphic layout. Therefore, none of the versions is subordinated by graphic design to the other, that is, both versions are treated equally. This makes it difficult to determine which is the original and which is the translation. It may be assumed that the author intentionally creates a dialect-standard linguistic parallelism, so that both versions indeed may be considered original. Such a conclusion is also suggested by the fact that throughout the cycle, the first and the second versions of the poem are alternated — the first poem in the cycle is first given in the standard language and then in the Kajkavian version, the second is given first in the Kajkavian and then in the standard language version, and so on. Through such an approach, Kovač probably wants to point out that both languages are the same, that is, equally his own. In this sense, it is not a matter of translating from one variety to another, but of writing in both varieties, dialect and standard, thus we cannot consider it as one of the models for translating dialectal poetry.

Finally, also worth mentioning is an authentic way of bringing dialectal poetry linguistically closer to inodialectal readers, which can be found in the award-winning Čakavian poetry collection *Smiljko i ja si mahnemo* [Smiljko and I, Waving to Each Other, 2020] by Evelina Rudan. In this collection, a list of Čakavian words is given below each poem. The words are not, in most cases, translated literally that is, word-for-word, (e.g., *karijola* (Čakavian) — *tačke* (standard Croatian word for a wheel-barrow)), but instead descriptive, subjective and creative translations are given, which become an indispensable part of the poem. Here is an example of how the author translates the Čakavian verb *zapasan*: "I walk past someone or something until I disappear from the other person's view (a nice verb, it has already appeared, it includes both the perspective of the passerby and the observer, as well as the passerby's feelings about the observer's perspective, the observer can also be a tree, so personifications are also included)."⁵³ In the glossaries provided below the poems, there are often

53 Evelina Rudan, *Smiljko i ja si mahnemo. Balada na mahove* (Zaprešić: Fraktura, 2020), 101.

explanations of certain toponyms and even of the subjects that appear in the poems. For example, expressions: “*na stancijah, na picelovemu, na boškici, na haluzovih parti*” — “all microtoponyms, the first is the best place to sleep, in the second hay smells the best, the third provides deep shade, in the fourth strawberries taste the best”). Or for example the word “*galjarda* — Galjarda, the name of a beautiful, patient and clever cow, white milk cow.”⁵⁴ Such explanations go beyond the usual function of dialect-standard translation manuals and actually become an integral part of poems. This is an innovative process that this book introduces not only to models of translating dialectal literature into the standard language, but also into dialectal literature in general.

Summary: Basic Models for Translating Dialect Literature into the Standard Language.

Two basic approaches of bringing dialect closer to inodialect readers can be discerned in the current practice of publishing Croatian dialect literature: (1) translating an entire dialect literary work into the standard language or (2) translating only individual dialect words.

Complete translations of dialect literary works

The advantage of translating a complete dialect literary work into the standard language is that it thus becomes fully linguistically comprehensible to all Croatian speakers. However, such an approach also has some disadvantages. First, editions that would contain a full translation of a literary work in dialect would have twice the length of the original publication. This is not so pronounced in the case of poetry publishing, especially when the number of poems is small and their length short. In plays and novels, however, the question of length is crucial. The second problem is even more significant and concerns the fact that a full translation is usually not needed. Namely, the standard language and dialects are not completely different languages, that is, there are not so many differences between them as between Croatian and a foreign language (except for closely related languages such as Serbian, Bosnian and Montenegrin). In other words, there are many similarities between the standard Croatian lan-

54 Rudan, *Smiljko i ja si mahnemo*, 22.

guage and Croatian dialects. Moreover, both the standard language and dialects share a portion of the vocabularies, so it is not necessary to translate all the words from a literary work in dialect, but only those which differ between the two given language systems.

Additionally, a third aspect should be taken into account. By translating literary works from one language to another (and thus from a dialect to a standard language), the original may lose many characteristics. This is especially evident in poetry, where in the translated version it is often impossible to achieve the same transfer of meaning, as well as rhythmic, melodic, or similar effects that the original may possess.⁵⁵ Milivoj Solar has clearly shown this to be the case in Galović's Kajkavian poems⁵⁶ and Joško Božanić on the example of his Čakavian poems. He demonstrated that certain Čakavian words, such as those associated with the ancient Mediterranean maritime culture, cannot be translated into the standard language, as they have no synonyms in this system.⁵⁷

In view of all this, we can agree with Jože Skok's opinion that much more is lost than gained when translating complete works from a dialect into the standard language, and that it is therefore better to translate only those words that differ significantly in these two language systems.⁵⁸ This leads neither to the loss of semantic nuances, nor, in the case of poetry, to the loss of rhythmic-melodic effects (in those poems where they are present, of course). However, this does not imply that dialectal works cannot or must not be translated into foreign languages (and vice versa). Admittedly, this will cause various losses, but they are simply unavoidable, that is, they will be neither bigger nor smaller than those that occur in any other translation. So, if we are ready for such a compromise when translating from the standard Croatian language into a foreign language, we must be ready for it when translating from Croatian dialects into a foreign language.

55 "That has inspired a popular discourse of poetry translation as loss. Some lament the loss of source-text reproduction, as in Lefevere's view that most poetry translations 'are unsatisfactory renderings of the source text' because they fail to capture its totality [...] Others lament the loss of target-text quality, as in Robert Frost's reputed saying that 'poetry is what is lost in translation.'" Francis R. Jones, "The Translation of Poetry," in *The Oxford Handbook of Translation Studies*, ed. Kirsten Malmkjær and Kevin Windle (Oxford: Oxford University Press, 2011), <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199239306.001.0001/oxfordhb-9780199239306-e-013>.

56 Milivoj Solar, 2010: "Galovićevo književno djelo," in Fran Galović, *Prilozi*, eds. Milivoj Solar, Božidar Petrač (Koprivnica: Ogranak Matice hrvatske, 2010), 51.

57 Joško Božanić, *Vernakularna stilistika* (Split: Književni krug, Filozofski fakultet, Katedra Čakavskog sabora, 2019), 232.

58 Joža Skok, *Kajkavski kontekst hrvatske književnosti* (Čakovec, Zagreb: "Zrinski," Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, 1985).

Translating single dialect words only

Two models are possible when translating single words from dialect into the standard language. The first, the oldest, and, the most widely used model is to organise selected dialect words into a companion glossary at the end of the edition. The second model consists of listing translations of single dialect words on the page where they appear. In the case of poetry, these translations are usually given directly below the poem and there are examples of single dialect words marked with a footnote in the poem itself. The main advantage of such an approach is that readers do not have to turn pages to find a glossary at the end of the book, and they do not have to search for the word in question in the glossary. However, the disadvantage of such a model is not only that those who know all the words in the poem may be bothered by these translations, especially when footnotes are used, but also that the same words may be repeated several times throughout the book, and consequently must be translated every time they occur. This is avoided when compiling a companion glossary, since the words are listed only once.

In addition to the advantages and disadvantages listed, both models raise some other points which require consideration. As for the companion glossary at the end of the book, the question arises whether the words should be listed in the order of their occurrence in the book or alphabetically. There might also be the question of how the words should be cited — in the grammatical form in which they appear in the work itself, or in their basic grammatical form? Perhaps both forms should be given — for example, first the word in the form in which it is found in the work, and then its basic form. If dialect words are cited in a companion glossary in the form in which they occur in the work itself, we may also ask whether they should be translated together with the context in which they occur (if they are part of a syntagm or other multi-word expression). Such a practice would be unusual for glossaries, but then again quite natural when citing the words upon their occurrence in the work itself. If we, however, list the words in a companion glossary in their basic form, we might ask whether they should be listed according to a dictionary standard, or is it sufficient to give only a dialect word and its translation without the usual information given in a dictionary. As for the translation itself, the question can be raised whether only a simple, short translation should be given or a broader explanation — this also raises the question whether the task of compilation of glossaries should be entrusted to specialists — linguists, or at least linguistically trained editors.

However, the most important issue related to both models of the second approach to translating dialect literature into a standard language, that is, one of translating only single dialect words, concerns the selection of the words to

be translated. Namely, how an author, editor, publisher or any other person responsible for translation can know which dialect words need to be translated and which do not? What criterion is used to determine this? Mindful of the speaker of the same dialect in which the work was written, one would probably translate smaller number of words: archaic, those limited only to a particular locality, and neologisms created by the author. If, on the other hand, one has an inodialect reader in mind, one should obviously translate more words. But here, too, the question arises as to how many and which words should be taken into account. We can also rephrase the question: which dialect words (that are not identical to those in the standard language) can with certainty be assumed to be known by all Croatian speakers? The dramatic nature of this question is evident from the examples of the aforementioned dialect-standard glossaries in Galović's Kajkavian poetry collection *Z mojih bregov*, where the number of translated words varies from thirty to almost ten times as many.

An even better example are the two editions of the anthology of Čakavian poetry, prepared by Milorad Stojević. It is understandable that the number of translated words varies in the editions of Galović's collection, since these editions were prepared by different editors, and the time span between the first (1925) and the latest edition (2005) is quite long. In contrast, the time span between both editions of Stojević's anthology is not that long (1987—2007), and for both editions the glossary was prepared by the same person, Iva Lukežić. How Lukežić changed her translation approach can be illustrated by one of the first modern Čakavian poems, *Galiotova pesan* [Galley-Slave's Song] by Vladimir Nazor. In the first edition of Stojević's anthology, Lukežić chose nine Čakavian words from the poem for translation, in the second three times more. The same applies for most of the poems repeated in both anthologies. In the note on accentuation and interpretation of texts at the end of the anthology, Lukežić herself admits that she translated too few dialect words in the first edition and later considered this a "weak point" of the anthology.⁵⁹ Therefore, Lukežić offers "as a new quality" of the second edition "Croatian-Croatian translations [...] of each word in the text that differs from the standard Croatian in phonological elements (at least in one) and/or morphologically (even minimally) and/or semantically. Apart from that, explanations are given for words in contexts (including syntagmatic combinations, sentences, and phrases) in addition to explanations of single words. I do all this in the hope that, with this kind of professional help, the reader will be able [...] to better navigate the poetic waters and deal with

59 Iva Lukežić, "Napomene o akcentuiranju i tumačenju tekstova," in *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća*, 389.

poetic adventures.”⁶⁰ This approach was chosen by Mladen Kuzmanović in the translation of Krleža’s Kajkavian *Ballads* — “to explain everything, or almost everything that deviates from the norm of standard literary language.”⁶¹ The approach proposed by Lukežić and Kuzmanović seems to be the most appropriate answer to the questions posed so far.

Conclusion

As can be seen from the discussion above, some dialectal works are fully translated into the standard language, some are only partially translated (only certain words and expressions), and some are not translated at all.

Authors, editors, or publishers of the dialectal works which do not include translation appendices obviously believe that everyone can understand the language of their works, or assume that readers will consult some of the dialect-standard dictionaries available in order to translate the unknown words. However, both assumptions appear to rest on shaky grounds — most Croatian speakers have full knowledge of only one (mother tongue) dialect, and it is not realistic to expect inodialect readers to fully understand a literary work written in dialect. Therefore, we can say that dialect editions that do not contain glossaries tacitly agree to the limited reception only among speakers of the dialect in which the work was written. The second assumption also has no realistic basis. Firstly, it is possible that there is no dictionary at all for the dialect in which the work is written, and secondly, even if it exists, most readers usually do not use dictionaries while reading, so they may discard the work. The result, therefore, will again be a very limited reception among the readership.

In the case of dialect editions that try to bring their language closer to inodialect readers, each of the possible models also has advantages and disadvantages. Thus, on the one hand, the translation of a dialectal work in its entirety contributes to its absolute comprehensibility; on the other hand, the original may unnecessarily lose many important features (semantic nuances, rhythmic-melodic features, etc.). The disadvantage of such an approach is that certain dialect words and expressions cannot even be adequately translated into a standard language. Therefore, translation of only certain dialect words and expressions is a more appropriate model. It turns out to be a better solution to give translations of single words and expressions on the same page where

60 Lukežić, “Napomene o akcentuiranju i tumačenju tekstova,” 389—390.

61 Kuzmanović, *Rječnik i komentar Balada Petrice Kerempuha*, 14.

the words occur, rather than to create a companion glossary at the end of the volume. In addition, words may be cited in the form in which they appear in the text itself, including a narrower or broader context, which is not convenient in a companion glossary. However, this is possible only in poems, shorter prose, and dramatic works, whereas longer literary works are condemned to a companion glossary at the end of the issue.

At the same time, there remains a crucial question we have to answer adequately — how to determine which words should be translated? Since it is almost impossible to predict which words and expressions an individual reader will not understand, as each reader has a different level of knowledge of different dialects, the best solution seems to be to translate all those words that differ by any, even the smallest phonological, morphological or lexical element from their counterpart in the standard language.

Bibliography

Literary works

- Brkan, Božica. *Život večni. Knjiga kajkavskih priča*. Zagreb: Acumen, 2017.
- Budak, Pero. *I norija je meštija. Humoristički roman*. Zagreb: Bil commerce, 1994.
- Domjanić, Dragutin. *Kipci i popevke*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, 1917.
- Fišer, Ernest. *Machbeth na fajruntu. Sabrane i nove kajkavske pjesme 1978.—2013*, edited by Joža Skok. Zagreb: Matica hrvatska, 2013.
- Funda, Željko. *Ljudeki. Kajkavski roman*. Varaždin: self-published, 2004.
- Galović, Fran. "Z mojih bregov." *Književna republika*, no. 11—12 (1925): 479—502.
- Galović, Fran. *Pjesme. 2*. [edited by Julije Benešić]. Zagreb: Binoza, 1940.
- Galović, Fran. *Pjesme II*, edited by Julije Benešić. Zagreb: Hrvatski izdavački zavod, 1943.
- Galović, Fran. *Z mojih bregov*, edited by Dragutin Tadijanović. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1948.
- Galović, Fran. *Poezija i proza*, edited by Nada Pavičić-Spalatin. Zagreb: Matica hrvatska, 1963.
- Galović, Fran. *Lirika, pripovijetke, drame, kritika*, edited by Milivoj Solar. Zagreb: Znanje, 1966.

- Galović, Fran. "Pjesme i poeme; proza." In Julije Benešić, Fran Galović, Milan Vrbanić. *Izbor iz djela*, edited by Šime Vučetić, 111—376. Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1969.
- Galović, Fran. "Z mojih bregov...", edited by Božica Jelušić. Bjelovar: Prosvjeta, 1990.
- Galović, Fran. *Z mojih bregov. Izbor poezije i proze*, edited by Vjekoslav Prvčić. Koprivnica, Mali Princ, 1994.
- Galović, Fran. *Izabrana djela*, edited by Joža Skok. Zagreb: Matica hrvatska, 1997.
- Galović, Fran. *Izabrane pjesme*, edited by Milivoj Solar. Zagreb: Matica hrvatska, 1997.
- Galović, Fran. *Izbor iz djela*, edited by Mladen Kuzmanović. Vinkovci: Riječ, 1999.
- Galović, Fran. *Zeleni oblak*, edited by Mladen Kuzmanović. Zagreb: Mozaik knjiga, 2000.
- Galović, Fran. *Z mojih bregov*, edited by Milivoj Solar. Koprivnica, Matica hrvatska, 2002.
- Galović, Fran. "Z mojih bregov..." i druge pjesme, edited by Vjekoslav Prvčić. Koprivnica: Mali Princ, 2002.
- Galović, Fran. *Pjesme*, edited by Milivoj Solar, Božidar Petrač. Koprivnica: Ogranak Matice hrvatske, 2005.
- Galović, Fran. *Zaboravljeni perivoj*, edited by Božica Jelušić. Vinkovci: Riječ, 2007.
- Golub, Ivan. *Sijač radosti*. Zagreb: Matica hrvatska, 2012.
- Golub, Ivan. *Pohod milosti. Izabrane pjesme*, edited by Tonko Maroević. Zagreb, Školska knjiga, 2013.
- Gregur, Marko. *Kak je zgorel presvetli Trombetassicz*. Zagreb: Hena com, 2017.
- Kalinski, Ivo and Vladimir Pernić. *Cicirici & senjali*. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 2007.
- Kovač, Zvonko. *Vrnul se boum. Popievke kajkavske, i najljepše*. Čakovec: Zrinski, 2001.
- Krleža, Miroslav. *Balade Petrice Kerempuha*. Ljubljana: Akademsko založba, 1936.
- Krleža, Miroslav. *Balade Petrice Kerempuha*. Translated from Štokavian by Milovan Antun Tomić. Split: HKD Napredak, 2006.
- Novak, Kristian. *Črna mati zemla*. Zagreb: Algoritam, 2013.
- Novak, Kristian. *Ciganin, ali najljepši*. Zagreb: Oceanmore, 2016.
- Novak, Kristian. *Dark Mother Earth*. Translated by Ellen Elias-Bursac. Seattle: Amazon Crossing, 2020.
- Pavić, Nikola, Mate Balota, Pere Ljubić, and Drago Gervais. *Izabrana djela*, edited by Marin Franičević. Zagreb: Zora, Matica hrvatska, 1973.
- Pažur, Božica and Daniel Načinović. *Manutekstura*. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 2006.

- Peričić, Denis. *Netopir i črni ljudi. Pervi roman o zamaskjeranom revanžeru*. Zagreb: V.B.Z., 2009.
- Peričić, Denis. *Techno gost. Karnevalije i fantazije. Sabrane kajkavske priče i druge kratke proze (1995.—2016.)*. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 2016.
- Rudan, Evelina. *Smiljko i ja si mahnemo. Balada na mahove*. Zaprešić: Fraktura, 2020.
- Stojić, Milorad. *Rime amorose*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1984.
- Stojić, Milorad. *Novelline o soldatu i sto ruž (zibrane & nove pismi)*. Rijeka: Riječki nakladni zavod, 2005.
- Štambuk, Drago. *Kad su miši balali molfrinu. Pjesme kroz prizmu ča-kaj-što*. Zagreb: Naklada Đuretić, Studio moderna, 2017.
- Ujević, Tin. *Pjesme i pjesničke proze*, edited by Šime Vučetić. Zagreb: Zora, Matica hrvatska, 1970.

Anthologies

- Bačić, Nikola N., ed. *Antologija nove hrvatske kajkavske lirike*. Sisak: Naklada knjižare S. Jünker-a, 1937.
- Črnja, Zvane and Ive Mihovilović, eds. *Korablja začinjavaca u versih hrvatski složena mnogim cvitjem opkićena po zakonu dobrih poet*. Rijeka: Sabor čakavskog pjesništva, 1969.
- Jelenović, Ive and Hijacint Petris, eds. *Antologija nove čakavske lirike*. Zagreb: Zagrebačka Privredna štamparija, 1934.
- Jelenović, Ive and Hijacint Petris, eds. *Antologija nove čakavske lirike*. Second, extended edition. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1947.
- Jelenović, Ive, ed. *Nova čakavska lirika*. Zagreb: Matica hrvatska, 1961.
- Kuzmanović, Mladen, ed. "Antologija novije kajkavske lirike." *Kaj*, no. 3—5 (1975).
- Milovan, Antun, ed. *Zlatna lira čakavska. Antologija čakavske umjetničke lirike od Marulića do Črnje*. Žminj: Čakavski sabor, 1998.
- Pavić, Nikola, ed. *Antologija novije kajkavske lirike*. Zagreb: Lykos, 1958.
- Skok, Joža, ed. "Ogenj reči. Antologija hrvatskoga kajkavskog pjesništva." *Kaj*, no. 4—6 (1986).
- Skok, Joža, ed. "Ogerličić reči. Antologija hrvatske kajkavske drame." *Kaj*, no. 1—4 (1990).
- Skok, Joža, ed. *Rieči sa zviranjka. Antologija moderne kajkavske lirike 20. stoljeća*. Zagreb: Tipex, 1999.
- Skok, Joža, ed., "Roužnik rieči. Antologija hrvatske kajkavske proze." *Kaj*, no. 1—3 (1999).

Stojević, Miloard, ed. *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća. [Tusculum antologija]*. Second, extended edition. Pula: Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika, 2007.

Scholarly sources

- Badurina, Lada. "Standardizacijski procesi u 20. Stoljeću." *Anagram*, January 3, 2011. <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1781>.
- Božanić, Joško. *Vernakularna stilistika*. Split: Književni krug, Filozofski fakultet, Katedra Čakavskog sabora, 2019.
- Brešić, Vinko, 1997 [1998]. "Hrvatska emigrantska književnost (1945.—1990.)." *Croatica*, no. 45—46 (1997—1998): 247—271.
- Damjanović, Stjepan. *Slovo iskona. Staroslavenska / starohrvatska čitanka*. Second, extended edition. Zagreb: Matica hrvatska, 2004.
- Gortan, Veljko and Vladimir Vratović. "Temeljne značajke hrvatskog latinizma." In *Hrvatski latinisti I / Croatici auctores qui latine scripserunt I*, edited by Veljko Gortan, Vladimir Vratović, 5—41. Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1969.
- Jones, Francis R. "The Translation of Poetry." In *The Oxford Handbook of Translation Studies*, edited by Kirsten Malmkjær, Kevin Windle. Oxford: Oxford University Press, 2011. <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199239306.001.0001/oxfordhb-9780199239306-e-013>.
- Katičić, Radoslav. *Hrvatski jezik*. Zagreb: Školska knjiga, 2013.
- K. [Klaić], Bogoljub. "Rječnik." In Julije Benešić, Fran Galović, Milan Vrbanić, *Izbor iz djela*, edited by Šime Vučetić, 493—515. Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1969.
- Kuzmanović, Mladen. *Rječnik i komentar Balada Petrice Kerempuha Miroslava Krleže*. Zagreb: Liber, 1972.
- Lončarić, Mijo. "Galovićeva i današnja peteranska kajkavština." *Rasprave. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, no. 1 (1991): 47—63.
- Lončarić, Mijo. "Rječnik kajkavskih pjesama." In Fran Galović, *Pjesme*, edited by Milivoj Solar, Božidar Petrač, 402—411. Koprivnica: Ogranak Matice hrvatske, 2005.
- Lukežić, Iva. "Napomene o akcentuiranju i tumačenju tekstova." In *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća. [Tusculum antologija]*, edited by Miloard Stojević, 389—390. Pula: Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika, 2007.
- Mičanović, Krešimir. *Hrvatski s naglaskom. Standard i jezični varijeteti*. Zagreb: Disput, 2008.
- Skok, Joža. *Kajkavski kontekst hrvatske književnosti*. Čakovec, Zagreb: "Zrinski," Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, 1985.

- S. [Skok], Joža. "Napomena." In Fran Galović. *Izabrana djela*, edited by Joža Skok, 403. Zagreb: Matica hrvatska, 1997.
- Solar, Milivoj. "Galovićevo književno djelo." In Fran Galović. *Prilozi*, edited by Milivoj Solar, Božidar Petrač, 5—158. Koprivnica: Ogranak Matice hrvatske, 2010.
- Stančić, Nikša. *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću*. Zagreb: Brabat, 2002.
- Stojević, Miloard. *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća. Antologija, studija*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1987.
- Škiljan, Dubravko. *Govor nacije. Jezik, nacija, Hrvati*. Zagreb: Golden marketing, 2002.
- Vince, Zlatko. *Putovima hrvatskoga književnog jezika. Lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora*. Third, extended edition. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 2002.
- Vončina, Josip. *Korijeni Krležina Kerempuha*. Zagreb: Naprijed, 1991.
- Vulić, Sanja. *Blago rasutih. Jezik Hrvata u dijaspori*. Dio 1. Split: Književni krug, 2021.

Mario Kolar

Stranci u vlastitom jeziku

Modeli prevođenja moderne hrvatske dijalektalne književnosti na hrvatski standardni jezik

SAŽETAK | Rad se bavi pitanjem treba li modernu hrvatsku dijalektalnu književnost prevoditi na hrvatski standardni jezik, i ako treba, koji je najbolji model za to. Što se tiče dosadašnje prevoditeljske prakse, uočena su dva najčešća modela: (1) prevođenje cjelovitih djela s dijalekata na standardni jezik te (2) prevođenje samo pojedinih dijalektalnih riječi. Analizirajući nedostatke i prednosti svakog od njih, dolazi se do zaključka da je primjereniji drugi model zato što ipak postoji određen broj riječi koje su identične u standardnom jeziku i dijalektima. Pritom se sugerira i da bi bilo potrebno prevoditi sve one dijalektalne riječi koje se po bilo kojem svojem obilježju razlikuju od svoje standardnojezične istoiznačnice.

KLJUČNE RIJEČI | moderna hrvatska dijalektalna književnost, književno prevođenje

Mario Kolar

**Foreigner in One's Own Language
Models of Translating Modern Croatian Dialect Literature
into the Standard Croatian Language**

SUMMARY | The paper addresses the question of whether modern Croatian dialect literature should be translated into the standard Croatian language and, if so, what is the best model for doing so. Regarding the translation practice, the two most common models were observed: (1) the translation of complete works from dialects into the standard language and (2) the translation of only single dialect words. Analysing the disadvantages and advantages of each model, it is concluded that a more appropriate model is the translation of single words only, because a certain number of words in the standard language and in the dialects remain identical. It is also suggested to translate all dialect words that differ in their features from their counterpart in the standard language.

KEYWORDS | modern Croatian dialect literature, literary translation

MARIO KOLAR | PhD., literary historian and critic, is an assistant professor at the Department of Croatian Language and Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka (Croatia). He teaches courses in modern and contemporary Croatian literature. To date, he has published three books: *Nuspojave čitanja* [Side Effects of Reading, 2014], *Između tradicije i subverzije. Časopis Kaj i kajkavska postmoderna* [Between Tradition and Subversion. Journal Kaj and Kajkavian Postmodernism, 2015], and *Izazovi čitanja* [Challenges of Reading, 2018]. He has prepared selected works by Fran Galović (*Dok večer se zmračí* [When darkness falls, 2020]) and by Dubravko Ivančana (*Izabrana djela* [Selected Works, 2017]) and is (co-)editor of several literary and academic books. Together with Julijana Matanović, he is the editor of the literary journal *Republika* [Republic] of the Croatian Writers' Association. He is the winner of the *Julije Benešić Award* (2014) for literary criticism.

**Przeciw tłumaczeniu:
rola douli literackich w narodzinach i śmierci
trzech literatur świata iberyjskiego**

**Against Translation:
The Figure of the Literary Doula
in the Birth and Death of Three Hispanic Literatures**

Remy Attig

<https://orcid.org/0000-0002-1229-7599>

BOWLING GREEN STATE UNIVERSITY
rattig@bgsu.edu

Data zgłoszenia: 3.10.2020 r. | Data akceptacji: 28.02.2022 r.

ABSTRACT | Speakers of minoritized languages have traditionally been required to translate their experience into the language of the larger society in which they live, but some people are resisting this obligation. This paper hypothesizes as to why linguistic labour, defined as the emotional burden of advocating for the legitimacy of a minoritized tongue, disproportionately falls on the shoulders of women and queer people and how these “literary doulas” in three Hispanic contexts have impacted their respective communities.

KEYWORDS | Minoritized Languages, Translation Studies, Spanglish, Judeo-Spanish, Português

Od dziecka wmawia się nam, że źle mówimy. Dezaprobata towarzyszy nam przez całe życie, a bezustanna krytyka naszego języka zmniejsza nasze poczucie wartości... Dopóki mój własny język nie będzie napawać mnie dumą, dopóty nie zbuduję poczucia własnej godności. Dopóki nie będę mogła pisać dwujęzycznie i swobodnie przechodzić z jednego kodu językowego do drugiego, dopóty będę musiała mówić po angielsku lub hiszpańsku, chociaż wolałabym mówić w spanglish. Dopóki będę zmuszona dostosowywać się do osób anglojęzycznych, zamiast wymagać, by to oni się do mnie dostosowali, mój własny język pozostanie niedoceniony¹.

Spółeczności językowe zajmujące przestrzeń peryferyjną, zarówno w znaczeniu geograficznym, jak i metaforycznym, istnieją w sferze, którą często rozumiemy jako obszar międzykulturowy². Literatura podejmująca problematykę postkolonialną określa go jako przestrzeń hybrydową³. Niemniej jednak owa hybrydowość rozumiana jest wciąż poprzez pryzmat kultury, która uprzywilejowuje języki dominujące. Uważa się bowiem, że język hybrydowy składa się z dwóch lub więcej języków dominujących, które po złączeniu tworzą nowy byt językowy. Na przykład spanglish uznawany jest za połączenie języka hiszpańskiego z angielskim. Takie podejście nie bierze pod uwagę faktu, że kultury posługujące się językami peryferyjnymi istnieją od pokoleń i usiłują zaistnieć jako podmioty wybijające się ponad wielojęzyczne elementy składające się na ich egzystencję.

Użytkownicy języków peryferyjnych, nieuznawanych za języki oficjalne i postrzeganych w najlepszym wypadku za pospolite, a w najgorszym za nieistotne, żyją w przestrzeni ciągłego przekładu. Są zmuszeni tłumaczyć swoją codzienność na języki dominujące, gdyż dostęp do sfery publicznej i urzędów odbywa się w języku oficjalnym, a mobilność społeczna i ekonomiczna zależy w dużej mierze od umiejętności posługiwania się przekonująco wariantami językowymi cieszącymi się większym prestiżem społecznym. Pojawia się jednak

1 G. Anzaldúa, 1999: *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco, Aunt Lute Books, s. 80—81.

2 Ibidem, s. 25.

3 N. Papastergiadis, 1997: *Tracing Hybridity in Theory*. W: P. Werbner, M. Tariq, eds.: *Debating Cultural Hybridity: Multi-Cultural Identities and the Politics of Anti-Racism*. London—New Jersey, Zed Books, s. 274. Na temat przestrzeni hybrydowej por.: H.K. Bhabha (2010) i jego koncepcja „trzeciej przestrzeni” kulturowej oraz P. Werbner i T. Modood (2015) — refleksja dotycząca zależności pomiędzy tożsamością wielokulturową a postawami antyrasistowskimi.

pytanie, czy rzeczywiście potrzebne i pożądane jest tłumaczenie doświadczenia peryferyjnego i czy istnieją sytuacje, gdy odrzucenie możliwości przekładu na język dominujący zamiast ograniczać, służy wzmocnieniu poczucia wartości kultur reprezentowanych przez języki peryferyjne.

Wszelka działalność artystyczna podyktowana jest ograniczeniami narzucenymi przez społeczeństwo rozumiane w makro/globalnym lub mikro/lokalnym wymiarze. W przypadku literatury pięknej zdolność autora do literackiego przedstawienia rzeczywistości jest złożonym procesem, a w sytuacji, gdy posługuje się on językiem grupy, która nie w pełni zdaje sobie sprawę z istnienia kultury peryferyjnej, proces ten jest jeszcze bardziej skomplikowany⁴. Z powodów marketingowych lub prestiżowych wielu autorów identyfikujących się z kulturami peryferyjnymi decydowało się tworzyć literaturę mniejszościową, używając dominującego języka literackiego, zamiast pisać w swoim własnym języku, w szczególności gdy był on piętnowany⁵. Stawali się oni tym samym nieświadomymi tłumaczami własnych kultur i języków na kulturę i język większości.

W latach 80. praktyka dostosowania rzeczywistości kultur peryferyjnych do oczekiwań większości została zakwestionowana przez przedstawicieli trzech języków świata iberyjskiego: spanglish — języka kontaktowego, którym posługuje się przede wszystkim społeczność Latinx⁶ w Stanach Zjednoczonych, portuñol — języka kontaktowego, którym posługują się mieszkańcy pogranicza urugwajsko-brazylijskiego, oraz judeo-hispańskiego — romańskiego języka diaspory sefardyjskiej, zamieszkującej wschodnie tereny śródziemnomorskie. Użytkownicy tych języków zaczęli sprzeciwiać się jednojęzycznym konwencjom wydawniczym, domagając się uznania własnych wariantów językowych oraz popularyzacji literatur w tych językach.

Autorzy tekstów przedstawionych w artykule, których nazywam *doulami literackimi*, świadomie sprzeciwiają się tłumaczeniu, by zachować niezależność swoich wspólnot kulturowych. Przytoczone w dalszej części przypadki celowego odrzucenia możliwości przekładu mają na celu przybliżyć pojęcia *douli literackiej* oraz *parcia językowego* w kontekście szeroko rozumianej translatoologii. W ciągu ostatnich kilku dekad przekładoznawstwo rozszerzyło tradycyjne

4 Por. R. Grutman, 2006; E. Ch'ien, 2004; S. Susam-Sarajeva, 2002 oraz K. Bennett, 2007 — zajmujący się kwestią obecności kultur peryferyjnych wśród przedstawicieli kultur dominujących.

5 Na temat literatury mniejszościowej postrzeganej w perspektywie zależności od kultur dominujących por. G. Deleuze, F. Guattari i R. Brinkley, 1983 oraz G. Deleuze i F. Guattari, 1986.

6 Przypis tłumacza: *Latinx* jest neutralnym neologizmem odnoszącym się do osób pochodzenia latynoskiego, mieszkających w Stanach Zjednoczonych. Zastępuje on nacechowane rodzajowo określenia hiszpańskie *latino/latina* (jego forma mnoga to *Latinxs*).

zainteresowania związane z interakcją międzyjęzykową o ekosemantykę, makroekonomię czy kulturoznawstwo, w szczególności w zakresie badań nad współzależnością języków w strefach metropolitarnych⁷. Prezentowany artykuł w dużej mierze inspirowany jest teorią feministyczną i queer studies, które biorą pod uwagę nie tylko sam tekst, lecz także społeczno-kulturowe usytuowanie tłumacza⁸, co pozwala zadać pytanie, dlaczego parcie językowe, odczuwane przez autorów uznawanych przeze mnie za doule literackie, ma znaczenie w kontekście translatoologicznym.

Doule literackie odgrywają kluczową rolę w procesie zaistnienia kultur i języków peryferyjnych w społecznej wyobraźni zbiorowej. W artykule podejmuję próbę określenia, kim są, na czym polega ich wkład w proces przyswajania kultur peryferyjnych oraz dlaczego ich funkcję w głównej mierze pełnią kobiety i osoby identyfikujące się ze środowiskiem queer. Kategorie *douli literackiej* oraz *parcia językowego* stanowią moją oryginalną propozycję. O ile pojęcie *douli literackiej* (*literary doula*) nie stwarza trudności w przekładzie na język polski i jest wyjaśnione dalej w tekście, o tyle *parcie językowe* wymaga dodatkowego komentarza. Wprowadziłem pojęcie *linguistic labour*, które uwypukla pracę (*labour*) włożoną w proces translacji. Niemniej jednak słowo *labour* oznacza w języku angielskim również poród i jest związane z wysiłkiem wykonywanym przez matkę w czasie rozwiązania. Właśnie ta analogia językowa pomiędzy *labour* — pracą (tłumacza), a *labour* — rozwiązaniem skłoniła mnie do zaproponowania w kontekście przekładoznawczym pojęcia *douli* — osoby odgrywającej aktywną rolę w czasie porodu. W języku polskim jednak nie istnieje taka zależność semantyczna. W tej sytuacji tłumacz artykułu zdecydował się na wprowadzenie pojęcia *parcia językowego*, ponieważ *parcie* nie tylko związane jest ze słownictwem stosowanym w położnictwie, lecz także odzwierciedla presję odczuwaną przez doule literackie w procesie twórczym, o czym piszę dalej.

Praca douli literackich przedstawiona jest w konkretnym kontekście językowym (spanglish, portuñol i judeo-hiszpańskim) oraz ideologicznym. Pozwala to w zakończeniu artykułu postawić hipotezę wyjaśniającą powody, dla których odległe od siebie geograficznie społeczności zdecydowały się w tym samym

7 W kontekście translatoologicznym por.: S. Basalamah, 2004 w aspekcie makroekonomii, M. Cronin, 2017 — w odniesieniu do ekosemantyki; w kwestii przekładu w środowiskach metropolitarnych — por. S. Simon, 2006, w szczególności *Translating Montreal: Episodes in the Life of a Divided City*; odnośnie do procesów tłumaczenia środowisk peryferyjnych w kontekście globalnym — S. Susam-Sarajeva, 2002.

8 Por. B.J. Epstein i R. Gillett — studia o tłumaczeniu tożsamości queer; por. D. Robinson — o tożsamości trans w procesie tłumaczenia; L. von Flotow oraz S. Simon *Gender and Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission* — zagadnienie perspektywy feministycznej w tłumaczeniu; J. Butler *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* — w kwestii performatywności płci.

czasie na podobne działania lingwistyczne w okresie poprzedzającym masową komunikację doby internetu. Zaproponowane kategorie — *douli literackiej* i *parcia językowego* — otwierają nowe zagadnienia teoretyczne. Mogą być one w przyszłości rozwijane, omawiane lub też odrzucone, w zależności od znaczenia i funkcji odkrytych w nich przez innych badaczy. Przywołane w artykule przykłady nie są poparte dokładną analizą, ponieważ stanowią reasumpcję fragmentów mojej monografii, która ukaże się wkrótce w języku angielskim⁹.

Parcie językowe

Parcie językowe jest określeniem, które wprowadzam, by opisać emocjonalny stan towarzyszący twórczości literackiej, pracy wydawniczej oraz roli ambasadora języka peryferyjnego (w kontekście etnografii, rewitalizacji języka itd.); stanu tego doświadcza dany autor, wydawca czy szeroko rozumiany popularyzator języka. Zapożyczenie z terminologii położniczej wydaje się stosowne, gdyż odzwierciedla wysiłek związany z narodzinami języka, który stara się przebić przez szereg społecznych, klasowych i ekonomicznych czynników determinujących „prawidłowe” jego użycie oraz związany z nim status pełnowartościowego członka narodu, rozumianego jako wspólnota wyobrażona oparta na języku¹⁰. Gloria Anzaldúa wyraziła ten stan we fragmencie przytoczonym w motcie tego artykułu. Gdy dorastała w Stanach Zjednoczonych i porozumiewała się w spanglish, towarzyszyła jej nieprzerwana dezaprobata, która wpływała negatywnie na jej poczucie własnej wartości. Twórczość literacka w spanglish stanowiła więc dla niej bolesny, choć również potrzebny proces. Musiała się zmierzyć na poziomie emocjonalnym z głęboko zakorzenionymi uprzedzeniami społeczno-kulturowymi wobec języka, stanowiącego dla niej filar tożsamości narodowo-etnicznej. Parcie językowe w szczególny sposób odczuwane jest przez pisarzy posługujących się językami peryferyjnymi. Poczucie ich tożsamości, zilustrowane fragmentem umieszczonym w motcie artykułu, ściśle zespała się z poczuciem tożsamości odbiorcy posługującego się językiem hybrydycznym, a także z jego osobistą walką z uprzedzeniami językowymi, czego nie można porównać z działalnością literacką pisarzy spoza owych kręgów. Parcie językowe towarzyszy

9 Książka pod roboczym tytułem *Linguistic Labour and Literary Doulas: The Emotions of Publishing in Spanglish, Portuguól, and Judeo-Spanish* ukaże się nakładem wydawnictwa McGill-Queen's University Press.

10 B. Anderson, 2006: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised ed. London, Verso, s. 44–45.

zarówno wydaniu na świat literatury w języku istniejącym jedynie w formie ustnej, jak i zapewnieniu mu prestiżu w szerszym wymiarze, co wiąże się z akceptacją nowej formy językowo-artystycznej. Autorzy piszący w językach peryferyjnych podejmują się również działania paliatywnego w celu ukojenia poczucia straty, jaka powstaje w procesie wymierania języka. Przygotowują daną społeczność do przejścia języka ze sfery potocznej do wyłącznie literackiej. Zachowują dla potomności spuściznę kulturową społeczności peryferyjnej w formie piosenek, przepisów kulinarnych czy baśni, tekstów niekoniecznie wymagających płynnej znajomości języka¹¹.

Różnica między parciem językowym a jakkolwiek inną presją towarzyszącą twórczości artystycznej związana jest z prestiżem oraz z wymiarem symbolicznym języka, do którego nawiązuje Pierre Bourdieu. Jego zdaniem nie istnieją neutralne relacje językowe i każdy język nacechowany jest dynamiką społeczną, która istnieje pomiędzy jego użytkownikami¹². Zdarza się, że owe relacje stanowią element łączący większe grupy. Na przykład ortodoksyjni Żydzi używają wersji języka angielskiego odbiegającej od wersji standardowej jako kryterium przynależności¹³. Może to służyć zarówno zatajeniu informacji przed osobami spoza grupy, jak i jednoczesnemu podtrzymywaniu osobliwości języka. W innych przypadkach jednak użycie określonej wersji językowej czy rejestru językowego odzwierciedla hierarchie społeczne i służy podkreśleniu różnic pomiędzy poszczególnymi grupami. Przykłady takiej dynamiki można zauważyć wtedy, gdy przedstawiciele danej klasy społecznej zwracają się w sposób pogardliwy lub nacechowany obcością do przedstawicieli grupy znajdującej się niżej w hierarchii społecznej lub gdy członkowie uprzywilejowanej grupy etno-lingwistycznej zmieniają rejestr w komunikacji z odmiennymi rasowo lub kulturowo grupami¹⁴. Wówczas czynnikiem prowokującym zmianę rejestru bywa często nazwisko rodowe rozmówcy, sugerujące, że jest on imigrantem¹⁵.

Relacje symboliczne wpisane w każdą wymianę językową potęgują różnice płciowe, klasowe i rasowe, ponieważ standardy językowe określane były zawsze przez wykształconych, zamożnych i cieszących się autorytetem mężczyzn, którzy mogli sobie pozwolić na wszelakiego rodzaju sformułowania, nie ryzykując

11 Por. J. Shandler, 2004 i jego poglądy na temat ewolucji języków potocznych.

12 P. Bourdieu, J.B. Thompson, 2001: *Language and Symbolic Power*. Cambridge, MA, Harvard UP, s. 37–40.

13 Por. S. Benor, 2009 — problem kultury językowej ortodoksyjnych Żydów mieszkających w Stanach Zjednoczonych.

14 F. Fanon, 2008: *Black Skin, White Masks*. New York, Grove Press, s. 14.

15 N. Flores, J. Rosa, 2015: *Undoing Appropriateness: Raciolinguistic Ideologies and Language Diversity in Education*. „Harvard Educational Review”, vol. 85.2, s. 159–162.

oskarżeń o braki w wykształceniu. Często utrwalali oni obecne już w języku normy, ale zdarzały się również przypadki, kiedy podchodzili do kwestii standardu językowego w sposób bardziej swobodny. W owych przypadkach nie byli oskarżani o niepoprawne użycie języka, co spotkałoby zapewne użytkowników z niższych sfer społecznych, lecz przeciwnie — wychwalano ich za kreatywność językową¹⁶.

W wyniku procesów historycznych i zależności (post)kolonialnych użytkowników spanglish, portuñol i judeo-hiszpańskiego nigdy nie stanowili elity intelektualnej w swoich krajach. Postrzegani byli raczej jako językowi i kulturowi odmienicy, niepasujący do zdefiniowanego etnicznie i językowo wyobrażenia narodu¹⁷. Dlatego też narodzinom ich literatur towarzyszyć musiały doule literackie, osoby wykształcone i na tyle silne osobowościowo i kulturowo, by stać się „twarzami” wspomnianego parcia językowego, żeby podważać ustalony porządek i hierarchię utrwaloną w języku.

Doule literackie

Pojęcie *douli literackiej*, podobnie jak *parcia językowego*, zapożyczone zostało z literatury położniczej i określa osobę, która wspiera fizycznie i emocjonalnie kobietę rodzącą, jak również jej rodzinę. Nie zastępuje ona położnej, która ma odpowiednie wykształcenie medyczne, ale jest osobą doświadczoną w macierzyństwie i towarzyszy kobiecie podczas ciąży, porodu i porożu. W kontekście polskim praca douli propaguje ideę macierzyństwa bliskości i związana jest wyłącznie z położnictwem, niemniej jednak w Ameryce Północnej funkcjonują również doule paliatywne, które wspierają osoby umierające oraz ich bliskich w obliczu śmierci. Doule literackie przejmują rolę piastunek społeczności peryferyjnych: towarzyszą narodzinom literatur w językach, które do tej pory istniały jedynie w formie ustnej, oraz ułatwiają opiekę paliatywną dla społeczności, których języki wymierają.

Warty odnotowania jest fakt, że doulami literackimi w przeważającej większości są kobiety lub mężczyźni identyfikujący się ze środowiskami queer. William

16 P. Bourdieu, J.B. Thompson, 2001: *Language and Symbolic Power...*, s. 69.

17 Por. B. Anderson, 2006; G. Anzaldúa, 1999; G. Barrios, 2016; T. Harris, 2011 oraz O. Schwarzwald, 2004. Anderson szczegółowo opisuje procesy formowania się narodów wokół języków, Anzaldúa porusza zagadnienie poczucia przynależności narodowej osób posługujących się spanglish, Barrios zajmuje się problematyką przynależności narodowej pogranicza brazylijsko-urugwajskiego, a Harris oraz Schwarzwald analizują sytuację języka judeo-hiszpańskiego.

Labov dowodzi, że kobiety są dużo bardziej kreatywne językowo i częściej niż mężczyźni przejmują rolę rzecznika zmian lingwistycznych¹⁸. Poglądy Labova były wielokrotnie potwierdzane oraz uzupełniane teorią, że mężczyźni identyfikujący się ze środowiskiem queer również przejmują rolę tradycyjnie przypisywaną kobietom¹⁹. Taki stan rzeczy nie powinien jednak stanowić większego zaskoczenia, gdyż zarówno kobiety, jak i mężczyźni identyfikujący się ze środowiskiem queer często nie mieli dostępu do prestiżowych kręgów społecznych, o klarownych zależnościach hierarchicznych, odpowiedzialnych za ustalane warianty językowe. Wśród douli literackich, choć nie wszystkie są kobietami lub identyfikują się ze środowiskiem queer, grupa queer jest o wiele liczniej reprezentowana niż heteroseksualni mężczyźni cispłciowi. Zależność ta wymaga jednak dodatkowych badań naukowych, wykraczających poza cele niniejszego artykułu. W oparciu o wybrane przykłady działania douli literackiej i parcia językowego spróbuję zidentyfikować nurty ideologiczne, które mogły mieć wpływ na ich postawy w społecznościach odległych od siebie geograficznie przed ugruntowaniem się globalnego przepływu informacji, umożliwionego dzięki rozwojowi internetu pod koniec XX wieku.

Studium przypadków

Opisane zostaną tu zwięźle trzy przypadki języków peryferyjnych — spanglish, portuñol i judeo-hiszpańskiego — pod kątem ich socjolingwistycznego uplasowania względem wariantów dominujących. Kontekst ten pozwoli zrozumieć, w jaki sposób praca douli literackiej stanowi przykład opisanego parcia językowego. Biorąc pod uwagę ograniczenia objętościowe artykułu, opis każdego z przypadków przedstawia jedynie zarys szerszego zjawiska. Poszczególne przykłady nie stanowią ani wyczerpującej panoramy aktywności douli literackich, ani szczegółowego opisu wszystkich aspektów ich działalności. Tłumaczą natomiast, w jaki sposób metafory douli literackiej oraz parcia językowego mogą być stosowane w różnych kontekstach kulturowych.

18 W. Labov, 1990: *The Intersection of Sex and Social Class in the Course of Linguistic Change*. „Language Variation and Change”, vol. 2.2, s. 206.

19 Istnieje szeroka literatura na ten temat. S. Tagliamonte i A. D’Arcy (2009) potwierdzają badania W. Labova; A. Livia i K. Hall (1997) oraz W. Leap i T. Boellstorff (2004) prowadzą badania na temat różnic pomiędzy użyciem języka przez osoby utożsamiające się ze środowiskiem queer a osobami określającymi się jako cis i heteroseksualne; D. Robinson (2019) oraz B.J. Epstein i R. Gillett (2017) koncentrują się na różnicach kulturowych w przekładzie na języki używane w środowisku queer.

Opisanych w dalszej części pisarzy odgrywających rolę douli literackich łączy zdefiniowana przez Lisę Gauvin wyostrzona świadomość językowa (*sur-conscience linguistique*) oraz podrzędna pozycja ich wariantu w hierarchii językowej²⁰. Zależność ta została zauważona również przez innych badaczy²¹, chociaż nie zawsze opierają się oni na pracach Gauvin. Wyostrzona świadomość językowa autorów piszących w językach peryferyjnych świadczy o tym, że ich działalność literacka nie ma wyłącznie charakteru artystycznego, tak jak w przypadku pisarzy posługujących się językami standardowymi, lecz ma również wymiar polityczny i językotwórczy. Tworząc nową literaturę, jednocześnie proponują refleksję na temat peryferyjności ich języka w sposób zarówno metaforyczny, jak i dosłowny — poprzez wybór tematyki oraz tekstowych i paratekstowych wtrąceń o charakterze socjolingwistycznym.

Spanglish

Spanglish jest wariantem językowym utworzonym na bazie języków hiszpańskiego i angielskiego, rozpowszechnionym przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych. Charakteryzuje się między innymi swobodnym przejściem z jednego kodu językowego do drugiego, zapożyczeniami leksykalnymi oraz językowymi kalkami homofonicznymi²². Spanglish posiada spójną wewnątrznie gramatykę, co sugeruje wysoki poziom znajomości zarówno języka angielskiego, jak i hiszpańskiego jego użytkowników²³.

Panuje przekonanie, że spanglish powstał w wyniku napływu do Stanów Zjednoczonych dużej liczby imigrantów z Ameryki Łacińskiej po II wojnie światowej. Istnieją również przypadki wcześniejszego użycia tego języka, obecne w prywatnej korespondencji z wieku XIX, chociaż publikacje w tym języku

20 L. Gauvin, 2000: *Langagement: L'écrivain et la langue au Québec*. Montreal, Éditions du Boréal, s. 8—9.

21 Na przykład B. López opisuje wyostrzoną świadomość językową urugwajskich pisarzy posługujących się portuñol, A. August-Zarębska koncentruje się na użyciu języka w celu wyrażenia tożsamości safardyjskiej, a L. Torres zajmuje się dwujęzycznością wśród ludności Latinx.

22 M. Fairclough, 2003: *El (denominado) Spanglish en Estados Unidos: polémicas y realidades*. „Revista Internacional de Lingüística Iberoamericana”, vol. 1, s. 185—188; J. Rosa, 2019: *Looking like a Language, Sounding like a Race: Raciolinguistic Ideologies and the Learning of Latinidad*. New York, Oxford UP, s. 165.

23 A.C. Zentella, 2017: *Spanglish*. W: D.R. Vargas, N.R. Mirabal, L. La Fountain-Stokes, eds.: *Keywords for Latina/o Studies*. New York, New York UP, s. 209—210. Por. K. Becker, 1997; P. Muysken, 2000; S. Poplack, 1991; A. Toribio i E. Rubin, 1996 — rozważania dotyczące zmiany kodu językowego.

pojawiły się dopiero znacznie później²⁴. Pomimo wieloletniej tradycji spanglish był silnie piętnowany. Nauczyciele w Stanach Zjednoczonych rozpowszechniali mit, który głosił, że jakkolwiek wpływ języka hiszpańskiego na angielski dowodzi braku znajomości któregoś z nich, czemu później zaprzeczyły badania naukowe na ten temat²⁵. Również wpływowe osobistości z kręgu języka hiszpańskiego krytycznie wypowiadały się o spanglish, czego dowodzą cytaty zebrane przez Sylwię Betti:

„Spanglish nie jest ani dobry, ani zły, jest po prostu odrażający” — Octavio Paz, pisarz.

„Nie oszukujmy się, porozumiewanie się za pomocą tego instrumentu [spanglish] jest na niskim poziomie kulturowym [...] przekonanie, że ten zubożały system lingwistyczny ma jakąkolwiek przyszłość, oznacza kompletny brak pojęcia o rzeczywistości” — Manuel Alvar, filolog.

„Jedynie zmarginalizowani i niewykształceni latynosi posługują się spanglish: są analfabetami w jednym, jak i w drugim języku” — Roberto González Echevarría, filolog.

„ubogi i prosty emigrant starający się porozumiewać w spanglish używa go, ponieważ nie zna ani angielskiego, ani hiszpańskiego [...]. Spanglish jest wynikiem braku wiedzy” — Xosé Castro Roig, tłumacz²⁶.

Biorąc pod uwagę, że spanglish był piętnowany po obu stronach granicy, działalność wydawnicza i twórczość literacka, w której nie tylko dialogi, lecz także główna narracja były prowadzone w tym języku, nie należały do łatwych zadań.

Pierwszymi doułami literackimi języka spanglish byli Gloria Anzaldúa, Giannina Braschi, Susan Chávez-Silverman oraz Francisco Ibáñez Carrasco. Identyfikująca się ze środowiskiem queer filozofka chicana²⁷ Anzaldúa opublikowała swoją najbardziej znaną powieść *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza* w 1987 roku. Właśnie z niej przytoczono cytaty otwierający ten artykuł. Pocho-

24 R.W. Train, 2013: *Becoming Bilingual, Becoming Ourselves: Archival Memories of Spanglish in Early Californian Epistolary Texts*. „Hispania: A Journal Devoted to the Teaching of Spanish and Portuguese”, vol. 96.3; I. Stavans, 2000: *The Sounds of Spanglish*. W: Idem: *The Essential Ilan Stavans*. New York—London, Routledge, s. 29.

25 J. Rosa, 2019: *Looking like a Language, Sounding like a Race...*, s.125—133.

26 S. Betti, 2011: *El Spanglish En Los Estados Unidos: ¿Estrategia Expresiva Legítima?*. „Lenguas Modernas”, vol. 37, s. 43—44.

27 Przepis tłumacza: *chicano/chicana* określa osobę pochodzenia meksykańskiego urodzoną w Stanach Zjednoczonych.

dząca z Puertoryko Braschi jest autorką powieści w spanglish pod tytułem *Yo-Yo Boing!* wydanej w 1998 roku. Również identyfikująca się ze środowiskiem queer profesor Chávez-Silverman jest autorką zbioru opowiadań *Killer Crónicas: Bilingual Memories* z 2004 roku, a Ibáñez Carrasco jest chilijsko-kanadyjskim pisarzem i działaczem na rzecz praw środowisk queer. Literatura w spanglish nie ogranicza się tylko do powieści, lecz obejmuje również poezję, performance i piosenkę, między innymi autorstwa kubańsko-amerykańskiego poety Gustavo Péreza Firmaty²⁸.

Z wyjątkiem piosenki, która wdarła się w główny obieg kultury dzięki niezwyklej popularności takich artystów, jak: Ricky Martin, J Balvin, Shakira czy Luis Fonsi, działalność literacka w spanglish ma charakter polityczny i wydawana jest w niewielkich nakładach. Tematyka tych utworów skupia się głównie na trudnościach w przekazaniu rzeczywistości dwujęzycznej czytelnikowi jednojęzycznemu, poczuciu bezdomności i odszczepienia związanego z brakiem miejsca dla wyrazów tożsamości zarówno językowej, jak i etnicznej, odbiegającej od dominujących wyobrażeń narodu amerykańskiego, lub poczuciu bezradności w tłumaczeniu tożsamości jednostki²⁹.

Portuñol

Przypadek portuñol jest bardzo podobny do spanglish. Jest to również język kontaktowy złożony z dwóch elementów: języka portugalskiego i hiszpańskiego, rozpowszechniony na pograniczu brazylijskim. Małe wspólnoty mówiące tym językiem żyją na terenach przygranicznych (Chinellato Díaz), lecz większość jego najbardziej aktywnych użytkowników zamieszkuje północny Urugwaj i brazylijski stan Rio Grande do Sul³⁰. Genezy tego języka należy szukać w historii wskazanego regionu. Od czasów założenia Colonia del Sacramento (1680), pierwszej osady na terenach stanowiących dzisiejszy Urugwaj, język portugalski

28 Ilan Stavans opublikował szereg tłumaczeń na spanglish, niemniej jednak wielu językoznawców uważa, że język, którego używa, nie odzwierciedla naturalnego jego użycia. Na ten temat por. także: M. Cervantes Saavedra, I. Stavans R. Weil, 2018; M. Charron, 2004; A. Saint-Exupéry, I. Stavans, 2016; W. Shakespeare, I. Stavans, 2016; L. Torres, 2006; H. Cashman, 2005 oraz B. Bullock, A. Toribio, 2009.

29 Osobny problem stanowi przekład literatury w spanglish na inne języki niż hiszpański i angielski — por. R. Attig, 2019: *“Coco” and the Case of the Disappearing Spanglish: Negotiating Code-Switching in the English and Spanish Versions of Disney and Pixar’s Animated Film*. W: K. Bennett, R. Queiroz de Barros, eds.: *Hybrid Englishes and the Challenges of/for Translation: Identity, Mobility and Language Change*, Routledge.

30 F.G. Hensey, 1972: *The Sociolinguistics of the Brazilian-Uruguayan Border*. The Haue, Mouton & Co., s. 11—13.

zawsze współistniał z hiszpańskim³¹. W wyniku tej sytuacji języki te mieszały się przez stulecia na urugwajsko-brazylijskich terenach przygranicznych. Z uwagi na małe zaludnienie, żyzną glebę oraz bliskie sąsiedztwo innych portugalskojęzycznych osad północny Urugwaj zamieszkały był przez osadników portugalskojęzycznych od XIX wieku³². Podobnie jak w przypadku Stanów Zjednoczonych użytkownicy języka portugalskiego w Urugwaju postrzegani byli jako zagrożenie dla jedności narodowej. Państwo wprowadziło więc program edukacyjny promujący politykę jeden język — jeden naród³³. Pomimo wysiłków narzucenia hiszpańskiego jako jedyne języka w Urugwaju portuñol przetrwał i jest używany w tym regionie do dziś.

Prawdopodobnie ze względu na mniejszą liczebność wspólnoty mówiącej w portuñol i jej umiejscowienie geograficzne językowi temu poświęcono o wiele mniej uwagi niż spanglish. Niemniej jednak oba języki są marginalizowane. Pierwsza pozycja w portuñol pojawiła się na rynku wydawniczym już w 1975 roku, kiedy Saúl Ibargoyen opublikował zbiór opowiadań pod tytułem *Fronteras de Joaquim Coluna*³⁴. Na następny tytuł trzeba było czekać aż do 1992 roku, kiedy Wilson Bueno, brazylijski pisarz identyfikujący się ze środowiskiem queer, wydał *Mar Paraguayo*, pierwszą powieść w tym języku. Później dołączył również do tego grona Fabián Severo, który za powieść *Viralata* otrzymał urugwajską nagrodę Premio Nacional de Literatura, najwyższe jak dotąd wyróżnienie dla twórcy literatury w języku peryferyjnym w świecie iberyjskim³⁵.

Pisarze publikujący w portuñol zajmują się problematyką związaną ze złożoną tożsamością, poczuciem wykluczenia przez system edukacyjny i ze względu na położenie geograficzne oraz tematyką zaniedbania ze strony rządów po obu stronach granicy. W przeciwieństwie do spanglish portuñol jest ograniczony do terenów zamkniętych ludnościowo ze względu na brak nowych fal emigracyjnych. Nie jest więc możliwe wzbogacenie języka przez wkład doświadczenia migracyjnego nowych użytkowników języka.

31 V. Bertolotti et al., 2005: *Documentos para la historia del portugués en el Uruguay*. Facultad de humanidades y ciencias de la educación Universidad de la República, s. 11.

32 V. Bertolotti, M. Coll, 2014: *Retrato lingüístico del Uruguay. Un enfoque histórico*. Ed. comunicación, Facultad de información y. Montevideo, Universidad de la República, s. 63.

33 Ibidem, s. 25—26.

34 M.J. Fernández García, 2009: *Portuñol: From Border Language to Literary Language*. W: C.P. Amador Moreno, A. Nunes, eds.: *Representation of the Spoken Mode in Fiction: How Authors Write How People Talk*. New York, Edwin Mellen Press, s. 131; S. Ibargoyen Islas, 1975: *Fronteras de Joaquim Coluna*. Caracas, Monte Avila Editores.

35 Zarówno twórczość W. Bueno, jak i F. Severo została przetłumaczona na język angielski. Por. *Literaturę* na końcu artykułu.

Judeo-hispański

Język judeo-hispański³⁶ powstał w wyniku styczności języków kastylijskiego, portugalskiego, aragońskiego, katalońskiego i galicyjskiego, które towarzyszyły Żydom wygnanym z Hiszpanii i Portugalii w XV wieku, osiadłym na wschodnich terenach śródziemnomorskich³⁷. Pomimo tego, że judeo-hispański stanowił język Żydów sefardyjskich przez ponad 500 lat, rzadko był on zapisywany w formie, która odpowiadałaby wymowie obowiązującej w tych społecznościach. Postrzegany był jako język pospolity. Literatura rabiniczna czytana w społecznościach judeo-hispańskich była zapisywana albo w hebrajskim, albo aramejskim, a jej transkrypcje na judeo-hispański były oparte na kalkach językowych z tych języków³⁸. W latach późniejszych wpływ na judeo-hispański miał również francuski. Uznając judeo-hispański za język zacofany i prowincjonalny, Alliance Israélite Universelle, stowarzyszenie Żydów z siedzibą w Paryżu, zaczęło promować francuski jako język postępu, co zaowocowało częstymi zapożyczeniami z tego języka w wersji pisanej judeo-hispańskiego³⁹. Ustanowienie świeckiego państwa tureckiego miało również wpływ na rozwój tego języka, gdyż skłoniło Żydów zamieszkujących te tereny do przyjęcia języka oficjalnego nowego demokratycznego państwa i zaangażowania się w życie publiczne⁴⁰. Krótco potem znaczna część osób mówiących w judeo-hispańskim zginęła podczas zagłady Żydów w czasie II wojny światowej, a po wojnie wielu użytkowników tego języka wyjechało do Izraela, gdzie z kolei państwowy program rewitalizacji hebrajskiego przyczynił się do stopniowego wymarcia języka judeo-hispańskiego. Obecnie posługuje się nim mniej niż 10 000 użytkowników⁴¹. Dla osób wciąż nim mówiących judeo-hispański stanowi język używany jedynie w sferze prywatnej. W sferze publicznej tłumaczą oni swoje doświadczenie na hebrajski, turecki, bośniacki lub język innego kraju, w którym żyją i dzięki któremu mają dostęp do zatrudnienia, wykształcenia, opieki medycznej i usług.

36 Ladino to obecnie najczęściej spotykana nazwa języka Sefardyjczyków, jednak w literaturze fachowej pojawiają się również określenia judezmo, sefardyjski oraz judeo-hispański (preferowane w tym artykule). Zakres znaczeniowy tych określeń na gruncie polskim został opisany przez A. August-Zarębską (2009).

37 R. Attig, 2012: *Did the Sephardic Jews Speak Ladino?* „Bulletin of Spanish Studies”, vol. 89, s. 835.

38 Ibidem.

39 A. Rodrigue, 1990: *French Jews, Turkish Jews: the Alliance Israélite Universelle and the Politics of Jewish Schooling in Turkey, 1860—1925*. Bloomington, Indianapolis, Indiana UP, s. 85—86.

40 M. Saul, 1983: *The Mother Tongue of the Polyglot: Cosmopolitanism and Nationalism among the Sephardim of Istanbul*. „Anthropological Linguistics”, vol. 25.3, s. 343—345.

41 T. Harris, 2011: *The State of Ladino Today*. „European Judaism”, vol. 44, s. 58.

W obliczu perspektywy wymarcia judeo-hiszpańskiego Matilda Koén-Sarano, włosko-izraelska pisarka i rodowita użytkowniczka tego języka, rozpoczęła pracę polegającą na zebraniu baśni i legend przekazywanych w formie ustnej przez członków jej społeczności. Od lat 80. udało jej się spisać ich setki, wydając je w 24 tomach. Dodatkowo, Koén-Sarano stworzyła hebrajsko-judeo-hiszpański słownik i prowadziła audycje radiowe w judeo-hiszpańskim. Poza jej ogromnym wkładem w podtrzymanie judeo-hiszpańskiego zaledwie kilku innych autorów opublikowało książki w tym języku⁴².

Ten rodzaj twórczości zależy od innego rodzaju parcia językowego niż w przypadku uprzednio przywołanych języków peryferyjnych, w odniesieniu do których doule literackie towarzyszyły ruchowi skierowanemu przeciw normom wydawniczym, faworyzującym języki narodowe, by ułatwić narodziny form literackich w języku dotąd istniejącym w formie ustnej. Z kolei w przypadku judeo-hiszpańskiego Matilda Koén-Sarano oraz inni ważni, choć mniej płodni pisarze spisują tradycję ustną w ramach swego rodzaju opieki paliatywnej. Przygotowują oni materiał literacki, który wykorzysta wspólnota w celu przeżycia żaloby po wymarciu języka. Publikacje te pozwolą spadkobiercom tej społeczności mieć dostęp do doświadczenia zamkniętego w języku, kiedy ztraci on już swoje formy potoczne⁴³.

Kontekst ideologiczny

Spanglish, portuñol i judeo-hiszpański należą do grupy języków iberyjskich, ale trudno sobie wyobrazić języki bardziej od siebie oddalone geograficznie. Pomimo to we wszystkich trzech przypadkach pojawienie się języka literackiego odbyło się w przybliżonym czasie, bez wyraźnych wzajemnych wpływów, co skłania do pytań o przyczyny tego zjawiska. Związki przyczynowo-skutkowe byłyby oczywiście trudne do udowodnienia. W kontekście panujących w latach 70. i 80. teorii, ruchów społecznych i kierunków politycznych można pokusić się jednak o próbę ustalenia warunków sprzyjających powstaniu literatur w językach peryferyjnych.

42 Przeważającej większości publikacji Koén-Sarano towarzyszy ich hebrajskie tłumaczenie. Inni współcześni pisarze również publikują w judeo-hiszpańskim lub tłumaczą na ten język, chociaż nie tak intensywnie jak Koén-Sarano — por. M. Moscona, 2014; A. August-Zarębska, 2009. Część z nich, jak na przykład Yitzhak Navon and Moshe Shaul, skupiała się wokół nieistniejącego już czasopisma „Yerushalayim” (Santacruz) — por. również E. Martín-Ortega i A. August-Zarębska, 2017.

43 J. Shandler opisuje kwestię przekształceń jidysz w języku potocznym, jednak jego obserwacje można odnieść również do judeo-hiszpańskiego.

W drugiej połowie XX wieku badacze postkolonialni zaangażowali się w analizę struktur procesów kolonizacyjnych i zależności wewnątrz społeczeństw postkolonialnych. Jasno wyrazili stanowisko antykolonialne, buntując się przeciwko hierarchiom narzuconym przez ośrodki europejskie, postrzegane często jako szczyt wyrafinowania cywilizacyjnego, do którego aspirowały kolonie również w perspektywie językowej i komunikacyjnej⁴⁴. Panowało kolonialne przekonanie, że języki europejskie — używane w Europie zarówno w wersji mówionej, jak i literackiej — miały wyższość nad innymi językami. Krytycy tacy jak Frantz Fanon zaobserwowali, że jedynie osoby biegle posługujące się językami europejskimi były postrzegane przez elity rządzące jako prawowici członkowie społeczeństwa⁴⁵. Pomimo tego, że takie języki jak wolof czy fulani mogły być uważane przez ośrodki kolonialne za godne posiadania własnej literatury, to języki powstałe w wyniku procesów kolonizacyjnych⁴⁶ zostały potraktowane jako „języki ludzi niepiśmiennych”⁴⁷. Fanon potępia to podejście, uznając je za rasistowskie, i dowodzi, że przed pojawieniem się teorii postkolonialnych Europejczycy nie tylko nie kwestionowali tych poglądów, lecz nawet je świadomie upowszechniali. Badacze postkolonialni, uwypuklając narzucone struktury kolonialne w kontekście historycznym, stworzyli narzędzia analityczne umożliwiające doulom literackim refleksję na temat możliwości przekładu doświadczeń ich własnych społeczności na języki narodowe oparte na kolonialnej hierarchii zaliczającej spanglish, portuñol i judeo-hiszpański do grupy języków ludzi niepiśmiennych. Od połowy lat 80. niektórzy członkowie tych wspólnot, jak np. cytowana już Anzaldúa, zaczęli dostrzegać, że to podejście pozbawiało ich możliwości zbudowania poczucia własnej wartości poprzez działalność literacką w ich własnej wersji językowej. Zaczęli domagać się akceptacji dla swoich społeczności, odrzucając możliwość tłumaczenia ich języka i tworząc w nim literaturę.

Duży wpływ na postrzeganie języków peryferyjnych miały również ruchy feministyczne oraz ruchy domagające się równouprawnienia dla środowisk

44 Na temat krytyki zależności pomiędzy językiem a ośrodkami władzy por. F. Fanon, 2008; E. Said, 1979; G.C. Spivak, 1985, a także B. Ashcroft, G. Griffiths i H. Tiffin, 2002; H.K. Bhabha, 2010.

45 F. Fanon, 2008: *Black Skin, White Masks...*, s. 2. Por. G. Spivak, 2005 oraz T. Reagan, 2019. Według Spivak język angielski, będąc przede wszystkim językiem globalnym, poprzez swoją naturę zaciera wszelkie niuanse międzykulturowe w procesie translacji. Natomiast Reagan twierdzi, że język nie może być postrzegany jako twór naturalny, gdyż stanowi konstrukt kreowany przez centrum władzy. Użytkownik języka musi przynależeć do elity rządzącej, by używać „prawidłowych” form językowych.

46 Fanon podaje przykład języka kreolskiego, ale podobne obserwacje mogą dotyczyć języków przytoczonych w tym artykule.

47 F. Fanon, 2008: *Black Skin, White Masks...*, s. 11.

queer. Proponowały one nową perspektywę, wprowadzając pojęcie performatywności płci. Pojęcie to, zaproponowane przez teoretyczkę kultury Judith Butler⁴⁸, kładzie nacisk na sposób kreowania płci w perspektywie społeczno-kulturowej poprzez jej nieustanne powtarzanie i odgrywanie ról wedle oczekiwań społecznych. Według Butler płęć nie stanowi cechy wrodzonej, a jedynie jest złożona z zachowań powtarzanych i odgrywanych przez jednostki w celu akceptacji społecznej. Opierając się na tej teorii, przedstawiciele queer studies wysunęli twierdzenie, że wyzwolenie z ograniczeń narzucanych przez społeczeństwo zależy nie od potwierdzenia oczekiwań społecznych związanych z płcią, lecz przeciwnie — od wyłamania się z ich norm⁴⁹.

Idee performatywności oraz wyzwolenia się z niej za pomocą transgresji można też zastosować w kontekście kształtowania się tożsamości narodowych i oczekiwań społecznych w kwestiach językowych. Podobnie jak oczekiwania związane z tożsamością płciową są określane przez społeczeństwo, a następnie naśladowane przez jednostki, tak oczekiwania lingwistyczne członków danego narodu są ustanowione przez centra władzy, propagowane za pomocą systemu edukacji publicznej, a następnie imitowane na poziomie jednostki. Niemniej jednak, podobnie jak w przypadku tożsamości związanej z płcią, nie jest to w żadnej mierze proces naturalny. Jednostka przystosowuje się z lęku przed wykluczeniem społecznym. Badacze feministyczni opierający się na teoriach Butler upowszechniają ideę, że wyzwolenie jednostki polega nie na konformizmie, lecz raczej na wyeliminowaniu oczekiwania dopasowania się. *Doyle* literackie, podobnie jak teoretycy queer studies, proponują odrzucenie performatywności, tyle że nie płci, lecz języka, i wyzwolenie się w ten sposób od społecznych oczekiwań związanych z poprawnością językową. Promują akceptację faktu, że są członkami wieloetnicznego i wielojęzycznego społeczeństwa, w którym istnieją.

48 Por. J. Butler, 1998: *Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory*. „Theatre Journal”, vol. 40, no. 4; J. Butler, 2015: *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York—London, Routledge.

49 Por. M. Warner, 2000; R. Conrad, 2014; J. Halberstam, 2011 oraz P. Preciado, 2018. Warner oraz Conrad są przeciwni konformizmowi środowisk queer i nawołują do odrzucenia norm patriarchalnych w celu osiągnięcia równouprawnienia. Halberstam skupia się na sztuce porażki w kontekście kultury queer, poprzez którą odrzucane są kapitalistyczne i patriarchalne normy definiujące sukces. Preciado, najprawdopodobniej najbardziej radykalny teoretyk queer studies, postuluje kompletne odrzucenie kategorii płci w celu skoncentrowania się na elementach ludzkich wspólnych dla wszystkich członków społeczeństwa.

Podsumowanie

Można by sądzić, że praca wykonywana przez doule literackie jest kolejnym wyrazem tożsamości osób określanych przez Gayatri Chakravorty Spivak jako podporządkowany Inny (*subaltern*). Według Spivak nie może on przemówić nie tylko dlatego, że jest osobą ciemieżoną, lecz przede wszystkim ponieważ nie jest w stanie uczestniczyć w dyskursie dominującym⁵⁰. Doule literackie są jednak całkowitym zaprzeczeniem takiej kategoryzacji. Osoba ciemieżona, będąca w stanie wyrazić się za pomocą dyskursu hegemonicznego, nie może być określona jako podporządkowany Inny⁵¹. Doule literackie przedstawione w tym artykule zostały wykształcone w tradycji zachodniej, uczestniczą w życiu publicznym w językach formalnych w krajach zamieszkania oraz znają zachodnie metodologie i teorie literackie. W procesie twórczym świadomie wykorzystują parcie językowe. Są one idealnymi kandydatkami do przejścia roli autora/autorki wymienionej literatury mniejszościowej opisującego/opisującej doświadczenie peryferyjne w języku dominującym, a jednak świadomie to odrzucają. Nie można więc utożsamiać działalności literackiej w językach peryferyjnych z ograniczeniami dotyczącymi społeczności, które się nimi posługują. Doule literackie dokonują świadomego wyboru, odrzucając możliwość tłumaczenia na język dominujący, co stanowi gest mający na celu zatarcie krzywd wyrządzonych tym społecznościom oraz nadanie prestiżu językom o niepewnym statusie, narzuconym i stygmatyzowanym przez władzę elit. Doule literackie posługują się zachodnim dyskursem hegemonicznym i nie odrzucają jego tradycji. Przeciwnie, wykorzystują założenia teoretyczne istniejące w tej tradycji po to, by poprzez pisanie w języku peryferyjnym, w którym dyskurs hegemoniczny nigdy nie był wyrażany, wyzwolić się z ograniczeń nałożonych przez społeczeństwo. Przyjmują one założenia postkolonializmu i queer studies, należące do głównego nurtu intelektualnego, jednocześnie nawołując do emancypacji swojej kultury.

Przetłumaczył Wojciech Tokarz

50 Por. G. Spivak, 2001.

51 L. De Kock, 1992: *Interview with Gayatri Chakravorty Spivak: New Nation Writers Conference in South Africa*. „ARIEL: A Review of International English Literature”, vol. 23.3, s. 45–46.

Literatura

- Anderson B., 2006: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised ed. London, Verso.
- Anzaldúa G., 1999: *Borderlands/la Frontera: The New Mestiza*. San Francisco, Aunt Lute Books.
- Ashcroft B., Griffiths G., Tiffin H., 2002: *The Empire Writes Back. Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*. 2nd ed. London, Routledge.
- Attig R., 2012: *Did the Sephardic Jews Speak Ladino?* „Bulletin of Spanish Studies”, vol. 89, s. 831—838.
- Attig R., 2019: *“Coco” and the Case of the Disappearing Spanglish: Negotiating Code-Switching in the English and Spanish Versions of Disney and Pixar’s Animated Film*. W: K. Bennett, R. Queiroz de Barros, eds.: *Hybrid Englishes and the Challenges of/for Translation: Identity, Mobility and Language Change*. Routledge, s. 151—162.
- August-Zarębska A., 2009: *Ladino czy judezmo? O językach Żydów sefardyjskich*. „Prace Filologiczne”, nr 59, s. 85—102.
- August-Zarębska A., 2017: *Contemporary Judeo-Spanish in its Rediscovery of the Past*. W: M. Şaul, J. Ignacio Hualde, eds.: *Sepharad as Imagined Community: Language, History and Religion from the Early Modern Period to the 21st Century*. New York, Peter Lang, s. 257—274.
- Barrios G., 2013: *Language Diversity and National Unity in the History of Uruguay*. W: J. del Valle, ed.: *A Political History of Spanish: The Making of a Language*. Cambridge, Cambridge UP, s. 197—211.
- Basalamah S., 2004: *Du droit à l’éthique du traducteur*. „TTR: traduction, terminologie, rédaction”, vol. 17, s. 67—88.
- Becker K.R., 1997: *Spanish/English Bilingual Codeswitching: A Syncretic Model*. „Bilingual Review”, vol. 22, s. 3—30.
- Bennett K., 2007: *Epistemicide! The Tale of a Predatory Discourse*. „The Translator”, vol. 13.2, s. 151—169.
- Benor S., 2009: *Do American Jews Speak a “Jewish Language”: A Model of Jewish Linguistic Distinctiveness*. „Jewish Quarterly Review”, vol. 99, s. 230—269.
- Bertolotti V. et al., 2005: *Documentos para la historia del portugués en el Uruguay*. Facultad de humanidades y ciencias de la educación Universidad de la República.
- Bertolotti V., Coll M., 2014: *Retrato lingüístico del Uruguay. Un enfoque histórico*. Ed. comunicación, Facultad de información y. Montevideo, Universidad de la República.
- Betti S., 2011: *El Spanglish En Los Estados Unidos: ¿Estrategia Expresiva Legítima?*. „Lenguas Modernas”, vol. 37, s. 33—53.

- Bhabha H.K., 2010: *The Location of Culture*. London, Routledge.
- Bourdieu P., Thompson J.B., 2001: *Language and Symbolic Power*. Cambridge, MA, Harvard UP.
- Braschi G., 2011: *Yo-yo boing!* Las Vegas, AmazonCrossing.
- Bueno W., 1992: *Mar paraguayo*. IlumiUras. Curitiba, Brazil, Secretaria do Estado da Cultura de Paraná.
- Bueno W., 2017: *Paraguayan Sea*. E. Moure, trans. Lebanon, NH, UP of New England.
- Bullock B.E., Toribio A.J., 2009: *The Cambridge Handbook of Linguistic Code-Switching*. Cambridge, Cambridge UP.
- Butler J., 1988: *Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory*. „Theatre Journal”, vol. 40, s. 900—911.
- Butler J., 2015: *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York—London, Routledge.
- Cashman H.R., 2005: *Book Review. Spanglish: The Making of a New American Language by Ilan Stavans*. „Chasqui”, vol. 34, s. 216—219.
- Cervantes Saavedra M., Stavans I., Weil R., 2018: *Don Quixote of La Mancha in Spanglish*. University Park, PA, Pennsylvania State UP.
- Charron M., 2004: *Don Quijote en espanglais: réflexions autour de la traduction d'Ilan Stavans*. „TTR: traduction, terminologie, rédaction”, vol. 17, s. 189—194.
- Chávez-Silverman S., 2004: *Killer Cronicas: Bilingual Memories*. Madison, University of Wisconsin Press.
- Ch'ien E. Nien-Ming, 2004: *Weird English*. Cambridge, Harvard UP.
- Chinellato Díaz A., 2016: *El portuñol en la frontera Venezuela-Brasil: contacto, actitudes e ideologías lingüísticas*. „Estudios de lingüística del español”, vol. 37.
- Conrad R., ed., 2014: *Against Equality: Queer Revolution, not Mere Inclusion*. Oakland, CA, AK Press.
- Cronin M., 2017: *Eco-Translation: Translation and Ecology in the Age of the Anthropocene*. London, Routledge.
- De Kock L., 1992: *Interview with Gayatri Chakravorty Spivak: New Nation Writers Conference in South Africa*. „ARIEL: A Review of International English Literature”, vol. 23.3, s. 29—47.
- Deleuze G., Guattari F., 1986: *Kafka: Towards a Minor Literature*. Minneapolis, MN, University of Minnesota Press.
- Deleuze G., Guattari F., Brinkley R., 1983: *What Is a Minor Literature?* „Mississippi Review”, vol. 11.3, s. 13—33.
- Epstein B.J., Gillett R., eds., 2017: *Queer in Translation*. Oxon, UK, Routledge.
- Fairclough M., 2003: *El (denominado) Spangish en Estados Unidos: polémicas y realidades*. „Revista Internacional de Lingüística Iberoamericana”, vol. 1, s. 185—204.

- Fanon F., 2008: *Black Skin, White Masks*. New York, Grove Press.
- Fernández García M.J., 2009: *Portuñol: From Border Language to Literary Language*. W: C.P. Amador Moreno, A. Nunes, eds.: *Representation of the Spoken Mode in Fiction: How Authors Write How People Talk*. New York, Edwin Mellen Press.
- Flores N., Rosa J., 2015: *Undoing Appropriateness: Raciolinguistic Ideologies and Language Diversity in Education*. „Harvard Educational Review”, vol. 85.2, s. 149—171.
- Flotow L. von, 1997: *Translation and Gender: Translating in the “Era of Feminism”*. Ottawa, University of Ottawa Press and St-Jerome.
- Gauvin L., 2000: *Langagement: L'écrivain et la langue au Québec*. Montreal, Éditions du Boréal.
- Glenn E.N., 2002: *Unequal Freedom: How Race and Gender Shaped American Citizenship and Labor*. Cambridge, MA, Harvard UP.
- Grutman R., 2006: *Refraction and Recognition: Literary Multilingualism in Translation*. „Target: International Journal of Translation Studies”, vol. 18, s. 17—47.
- Halberstam J., 2011: *The Queer Art of Failure*. Durham, NC, Duke UP.
- Harris T., 2011: *The State of Ladino Today*. „European Judaism”, vol. 44, s. 51—61.
- Hensey F.G., 1972: *The Sociolinguistics of the Brazilian-Uruguayan Border*. The Haue, Mouton & Co.
- Hochschild A.R., 2013: *So How's the Family? and Other Essays*. Berkeley—Los Angeles—London, University of California Press.
- Ibáñez Carrasco F., 2005: *Killing Me Softly: Morir Amando*. San Francisco, Suspect Thoughts Press.
- Ibargoyen Islas S., 1975: *Fronteras de Joaquim Coluna*. Caracas, Monte Avila Editores.
- Koén-Sarano M., 1986: *Kuentos del folklor de la famiya djudeo-espanyola*. Yerushaláyim, Kanah.
- Koén-Sarano M., 2011: *Curriculum Vitae*. Dostępne w Internecie: https://www.grijalvo.com/Matilda_Koen_Sarano/b_Matilda_curriculum_ingles.htm? [dostęp: 22.04.2022].
- Labov W., 1990: *The Intersection of Sex and Social Class in the Course of Linguistic Change*. „Language Variation and Change”, vol. 2.2, s. 205—254.
- Larkosh Ch., 2016: *Flows of Trans-Language: Translating Transgender in the Paraguayan Sea*. „TSQ: Transgender Studies Quarterly”, vol. 3.3—4, s. 552—568.
- Leap W.L., Boellstorff T., 2004: *Speaking in Queer Tongues: Globalization and Gay Language*. Urbana, IL, University of Illinois Press.
- Livia A., Hall K., 1997: *Queerly Phrased: Language, Gender, and Sexuality*. Oxford, Oxford UP.

- López B.V. de, 1993: *Lenguaje fronterizo en obras de autores uruguayos*. 2^a ed. Montevideo, Editorial Nordan-Comunidad.
- Martín-Ortega E., August-Zarębska A., 2017: *Poesía infantil sefardí: de la tradición oral a las canciones de cuna contemporáneas*. „Ocnos”, vol. 16.2, s. 50—59.
- Moscona M., 2014: *Tela de sevoya*. Barcelona, Acantilado.
- Muysken P., 2000: *Bilingual Speech: a Typology of Code-mixing*. Cambridge, Cambridge UP.
- Nixon D., 2009: “I Can’t Put a Smiley Face On”: *Working-Class Masculinity, Emotional Labour, and Service Work in the “New Economy”*. „Gender, Work and Organization”, vol. 16.3, s. 300—322.
- Papastergiadis N., 1997: *Tracing Hybridity in Theory*. W: P. Werbner, M. Tariq, eds.: *Debating Cultural Hybridity: Multi-Cultural Identities and the Politics of Anti-Racism*. London—New Jersey, Zed Books, s. 257—281.
- Pérez Firmat G., 1995: *Bilingual Blues*. Tempe, Arizona, Bilingual Press/Editorial Bilingüe.
- Poplack S., 1981: *Syntactic Structure and Social Function of Codeswitching*. W: R.P. Durán, ed.: *Latino Language and Communicative Behavior*. Norwood, Ablex, s. 169—184.
- Preciado P., 2018: *Countersexual Manifesto*. K.G. Dunn, trans. New York, Columbia UP.
- Reagan T., 2019: *Linguistic Legitimacy and Social Justice*. Cham, Palgrave Macmillan.
- Robinson D., 2001: *Who Translates?: Translator Subjectivities beyond Reason*. Albany, New York, State University of New York Press.
- Robinson D., 2019: *Transgender, Translation, Translingual Address*. New York, Bloomsbury.
- Rodrigue A., 1990: *French Jews, Turkish Jews : the Alliance Israélite Universelle and the Politics of Jewish Schooling in Turkey, 1860—1925*. Bloomington, Indianapolis, Indiana UP.
- Rosa J., 2019: *Looking like a Language, Sounding like a Race: Raciolinguistic Ideologies and the Learning of Latinidad*. New York, Oxford UP.
- Said E.W., 1979: *Orientalism*. 25 Anniv. ed. New York, Random House.
- Saint-Exupéry A. de, Stavans I., 2016: *El Little Príncipe*. Neckarsteinach, Germany, Edition Tintenfaß.
- Santacruz D., 2017: *Aki Yerushalayim, Oldest All-Ladino Magazine in the World Closes after 37 Years*. Dostępne w Internecie: <https://esefarad.com/?p=76257> [dostęp: 8.04.20200].
- Şaul M., 1983: *The Mother Tongue of the Polyglot: Cosmopolitanism and Nationalism among the Sephardim of Istanbul*. „Anthropological Linguistics”, vol. 25.3, s. 326—358.

- Schwarzwald O.R., 2004: *Judaeo-Spanish Studies*. W: M. Goodman, J. Cohen, D. Sorkin, eds.: *The Oxford Handbook of Jewish Studies*. Oxford, New York, Oxford UP, s. 572—600.
- Severo F., 2015: *Viralata*. Montevideo, Rumbo Editorial.
- Severo F., 2019: *Night in the North: Poetry of the Border*. C. Eglin, L. and J. Lee Kercheval, trans. Latrobe, PA, Eulalia Books.
- Shakespeare W., Stavans I., 2016: *Hamlet, Translated into Spanglish*. Dostępne w Internecie: Literary Hub, <https://lithub.com/hamlet-translated-into-spanglish/> [dostęp: 8.04.2022].
- Shandler J., 2004: *Postvernacular Yiddish: Language as Performance Art*. „TDR (The Drama Review)”, vol. 48.1, s. 19—43.
- Simon S., 1996: *Gender and Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission*. London—New York, Routledge.
- Simon S., 2006: *Translating Montreal: Episodes in the Life of a Divided City*. Montreal, McGill-Queens UP.
- Spivak G.Ch., 1985: *Three Women's Texts and a Critique of Imperialism*. „Critical Inquiry”, vol. 12, s. 243—261.
- Spivak G.Ch., 2001: *From A Critique of Postcolonial Reason*. W: V.B. Leitch et al., eds.: *The Norton Anthology of Theory and Criticism*. New York, W.W. Norton & Co., s. 2197—2211.
- Spivak G., 2005: *Translating into English*. W: S. Bermann, M. Wood, eds.: *Nation, Language and the Ethics of Translation*. Princeton, NJ, Princeton UP, s. 93—110.
- Stavans I., 2000: *The Sounds of Spanglish*. W: Idem: *The Essential Ilan Stavans*. New York—London, Routledge, s. 26—40.
- Susam-Sarajeva S., 2002: A “Multilingual” and “International” Translation Studies? W: T. Hermans, ed.: *Cross-Cultural Transgressions. Research Models in Translation Studies*. Vol. 2: *Historical and Ideological Issues*. St. Jerome, Routledge, s. 193—207.
- Tagliamonte S.A., D'Arcy A., 2009: *Peaks Beyond Phonology: Adolescence, Incrementation, and Language Change*. „Language”, vol. 85.1, s. 58—108.
- Toribio A.J., Rubin E.J., 1996: *Code-Switching in Generative Grammar*. W: A. Roca, J.B. Jensen, eds.: *Spanish in Contact: Issues in Bilingualism*. Somerville, Cascadilla, s. 203—226.
- Torres L., 2005: *Don Quixote in Spanglish: traductore, traditore?* „Romance Quarterly”, vol. 52.4, s. 328—334.
- Torres L., 2007: *In the Contact Zone: Code-Switching Strategies by Latino/a Writers*. „MELUS”, vol. 32.1, s. 75—96.
- Train R.W., 2013: *Becoming Bilingual, Becoming Ourselves: Archival Memories of Spanglish in Early Californian Epistolary Texts*. „Hispania: A Journal Devoted to the Teaching of Spanish and Portuguese”, vol. 96.3, s. 438—439.

- Warner M., 2000: *The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. Cambridge, Massachusetts, Harvard UP.
- Werbner P., Modood T., eds., 2015: *Debating Cultural Hybridity: Multicultural Identities and the Politics of Anti-Racism*. London, Zed Books.
- Zentella A.C., 2017: *Spanglish*. W: D.R. Vargas, N.R. Mirabal, L. La Fountain-Stokes, eds.: *Keywords for Latina/o Studies*. New York, New York UP, s. 209—212.

Remy Attig

**Przeciw tłumaczeniu:
rola douli literackich w narodzinach i śmierci
trzech literatur świata iberyjskiego**

STRESZCZENIE | Większość przedstawicieli języków peryferyjnych tłumaczy swoje doświadczenia na język literacki dominujący w określonej społeczności, niemniej jednak nie wszyscy ich użytkownicy podporządkowują się tej zasadzie. Artykuł przedstawia trzy przypadki języków związanych ze światem iberyjskim: spanglish, judeo-hiszpańskiego oraz portuñol, w których twórcy literaccy pełnią funkcję swoistych douli towarzyszących przyjsciu na świat lub wymieraniu języka. Idea douli wydaje się przeczyć możliwości przekładu tej literatury na języki należące do ich bazy. W artykule wysunięto również hipotezę, dlaczego odpowiedzialność za narodziny wersji literackich tych języków, wiążąca się z emocjonalnym obciążeniem w procesie ich legitymizacji, w sposób nieproporcjonalny spoczywa na barkach kobiet oraz przedstawicieli społeczności queer.

SŁOWA KLUCZOWE | języki peryferyjne, studia o translacji, spanglish, judeo-hiszpański, portuñol

Remy Attig

**Against Translation:
The Figure of the Literary Doula in the Birth and Death
of Three Hispanic Literatures**

SUMMARY | Speakers of minoritized languages have traditionally been required to translate their experience into the language of the larger society in which they live, but some people are resisting this obligation. This paper hypothesizes as to why linguistic labour, defined as the emotional burden of advocating for the legitimacy of a minoritized tongue, disproportionately falls on the shoulders of women and queer people and how these “literary doulas” in three Hispanic contexts have impacted their respective communities and opposed the idea of translating the minoritized experience into a dominant language.

KEYWORDS | minoritized languages, translation studies, spanglish, judeo-spanish, portuñol

REMY ATTIG | dr, prof. w Departamencie Języków i Kultur Świata na Bowling Green State University (Stany Zjednoczone). Jego zainteresowania naukowe koncentrują się głównie na twórczości literackiej w językach peryferyjnych w świecie hiszpańskojęzycznym oraz jej przekładzie. Autor artykułów, m.in.: *“Coco” and the Case of the Disappearing Spanglish: Negotiating Code-Switching in the English and Spanish Versions of Disney and Pixar’s Animated Film* (2019) oraz *Transnational Translation: Reflections on Translating from Judeo-Spanish and Spanglish* (2020).

WOJCIECH TOKARZ | dr, prof. i kierownik Departamentu Języków Nowożytnych na St. Francis Xavier University w Nowej Szkocji (Kanada); literaturoznawca, iberysta, latynoamerykanista, komparatysta. Autor książki *The Faces of Inclusion: Historical Fiction in Post-Dictatorship Argentina* (2012) oraz artykułów o problematyce związanej z reprezentacją ludności rdzennej w literaturze i kulturze argentyńskiej.

Bibliografia przekładów
literatur słowiańskich
w latach 2019—2020

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Przekłady bułgarsko-polskie i polsko-bułgarskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury bułgarskiej w Polsce w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. *Łagodna jak światło. Antologia pisarzy polskich i bułgarskich.*

Tłum. Krum K r u m o w. Łódź, Dom Literatury w Łodzi, 2019.

Bodakow Marin

*Idę**, s. 208—209.

Tvoâta roklâ / Twoja sukienka, s. 210—213 [poezja].

Czolewa Sylwia

Ot Lizabon / Z Lizbony, s. 202—203.

Ot Pariž / Z Paryża, s. 204—207 [poezja].

Czuchow Petyr

Blagotvoritelnost / Charytatywność, s. 240—241.

Vâra / Wiara, s. 242—245 [poezja].

Dimitrowa Kristin

Spomen ot edna d"lga sedmica /

Wspomnienie długiego tygodnia, s. 196—197.

Uvažаемi p"tnici / Szanowni podróżni, s. 198—201 [poezja].

Ewtimowa Zdrawka

Kr"v ot k"rtica / Krew z kreta, s. 182—189.

Gospodinow Georgi

Nevidimite krizi / Niewidzialne kryzysy, s. 156—181 [proza].

Iwanowa Ina

*Ja**, s. 228—229.

*** (*Wycwiczona tęsknota*)*, s. 230—233 [poezja].

Karabasz Rene

Lentata v supermarketa /

(*taśma w supermarkecie*), s. 236—239.

Sd" vkaĥ kartata na Bylgariâ /

(*zjadłam mapę Bułgarii*), s. 234—235 [poezja].

Kenarow Dimitry

Kozata / Koza, s. 220—221.

Pticečovka / Dziobak, s. 222—227 [poezja].

Rachnew Elin

*** (*âb"lkovite ruĉei v glasa ti šarenata roklâ s bademite...*) /

*** (*jabłkowe ruczaje w twoim głosie barwna suknia z migdałami...*), s. 214—215.

Gergana 5 / Gergana 5, s. 216—219 [poezja].

Wylew Iwan

*** (*Ponâkoga na edinacite zaviždam...*) /

*** (*Zazdrozczę czasem jedynakom...*), s. 192—195.

Sled lâto / Po lecie, s. 190—191 [poezja].

2. **Pyrwanow Petyr: Otk"deto i da idva / Skądkolwiek wyjawiony.**

Tłum. Wojciech G a ł a z k a. Kraków, Wydawnictwo Miniatura, 2019, 159 s. [poezja].

Absolütna svoboda / Wolność absolutna, s. 25.

Gorata gramadliva / Lasu zwalisko, s. 9.

Gradinarska elegiâ / Elegia o ogrodnikach, s. 11.

Kilifarevo / Kilifarewo, s. 23.

Liĉna pokana / Osobiste zaproszenie, s. 21.

Neobremennost / Bez obciążenia, s. 17.

Nepodvižnosti / Znieruchomienie, s. 19.

Otk"deto i da idva / Skądkolwiek wyjawiony, s. 13.

Prostata daleĉina / Zwyczajna dal, s. 15.

[Z tomu *Letiša / Lotniska*]

Hilâdoletnata meĉta /

Tysiącletnie marzenie pozostaje marzeniem, s. 37.

Nâkolko metra ot pistata /

Zostało jeszcze kilka metrów lotniska, s. 33.

Ot minuta samo letim / Lecimy zaledwie minutę, s. 35.

Salon za ĉakašite p"tnici / Hala oczekujących na odloty, s. 29.

Vtori p"t v edin i s"š ĉas / Po raz drugi o tej samej porze, s. 31.

- [Z tomu *S"birač na vreme / Kolekcjoner czasu*]
Doživot... Koj li še čaka / Dożywot... I jak tu czekać tydzień, s. 47.
Dumite koito obezm"lvât svetât /
Słowa odbierające mowę świecą, s. 49.
K"deto včera se v"rtâ Zemâta /
Gdzie wczoraj kręciła się ziemia, s. 43.
Lampa. Dve figurki ot kost / Lampa. Dwie figurki z kości, s. 41.
Ne me nastigaj mis"l zlatna /
Nie chodź wciąż za mną myśli złota, s. 45.
Ot vidimiâ svât otneti dumi /
Światu widzialnemu odebrane słowa, s. 53.
Otk"deto idvaš den nevidim /
Skąd przybywasz dniu niewidzialny, s. 51.
S"vsem kako izmisleno e vsičko /
Jakby całkowicie zmyślone jest wszystko, s. 55.
Sama popada v r"kata / Samo wpada do ręki ciche pióro, s. 59.
Vse t"rsâ pod t"mnata voda / Wciąż szukam w głębinie, s. 57.
- [Z tomu *Inscenirovki ot čaeniâ park / Imaginacje z parku herbacianego*]
blizki bregove na snasâ / zbliżone brzegi sanxi, s. 73.
čaj ot čašata preлива / herbata przelewa się z filizanki, s. 83.
dvama vseki sam za sebe si / oboje każde dla siebie, s. 67.
dve luni zagatvat drevna svetlina /
dwa księżycy zwiastują światło dnia, s. 85.
edva li ne zadušen pod tišinata / nieomal przyduszonego ciszą, s. 79.
lŭlakovite hrasti za vtori p"t c"ftât /
krzewy bzów już po raz drugi kwitną, s. 77.
nad parka nošen / ad parkiem nocą jedynie z gwiazd, s. 95.
nad planinskiâ priliv prep"lna luna /
ponad gór przyplływem pełnieje księżyc, s. 87.
nap"lno ot daden ottat"k drugiâ d"žd /
w pełni ufny przechodzę przez ścianę, s. 93.
nenaprazno rosi svetlinata / nie na darmo światło rosi, s. 65.
ot vse po-sbiti stihove / z coraz więcej zgęstniałych wersów, s. 109.
otidoh pri rosata / udałem się do rosy i ujrzałem, s. 99.
po p"tekata ot senki ovlažnena / ścieżką przez cienie zwilżoną, s. 115.
počti ot vzduh počti ot dim / jakby z powietrza jakby z oparów, s. 81.
prav v trevite ostri / stojąc w trawach, s. 111.
predideši zimata âta / wyprzedzające zimę stada, s. 113.
pust vhod načaloto proloma e smajvašo /
puste wejście wrota przełomu, s. 91.

- realno čaeno d"rvo / realne drzewo herbaciane, s. 63.*
samoten park naprazno v"rvà /
samotny park daremnie zmierzam, s. 97.
šestte zvezdi greât / tych sześć gwiazd jaśnieje, s. 71.
skalite s horizonta mesec s"šiva /
od miesiący skały z horyzontem zszywa, s. 103.
spât čaenite d"rveta / śpią herbaciane krzewy, s. 105.
stud"t nebeto e skoval / mrozem zostało skute niebo, s. 101.
svet"t iznikva edinstveno /
świat nasz powstaje jedynie z woli Boga, s. 75.
v moâ prozorec sled kraâ na delničniâ den /
w moim oknie u schyłku powszedniego dnia, s. 89.
v salona bez obuvki bâl božur /
siedzimy bez obuwia biała piwonia, s. 107.
v sledobednata sleddyždovna vedrost /
w poobiedniej podeszczowej świeżości tarasu, s. 69.
 [Z tomu *Den bez godina / Dzień bez roku*]
četka pero tuš râzana r"čna hartiâ /
pędzel piórko tusz cięty papier czerpany, s. 131.
hajdegarov komentar / glosa heideggerowska, s. 119.
naemnik na muzata / najmenik muzy, s. 123.
postklasičeski komentar / glosa postklasyczna, s. 125.
pri s"lzata / blisko łzy, s. 127.
sledite ot k"sniâ peripatetiz"m /
pokłosie późnego perypatetyzmu, s. 121.
ulička osiolo / uliczka micolo, s. 129.
vtoro nazovavane na vinoto / powtórne nazywanie wina, s. 133.
 [Z tomu *Zapisi ot gradinata na pokriva / Zapiski z ogrodu na dachu*]
koâ si / kim jesteś, s. 149.
malka beztelesna sânka / mały bezcielesny cień, s. 139.
metageneza / metageneza, s. 145.
nepriv"rzvaša lŭbov / miłość bez przywiązania, s. 147.
podranila svâtost / przedwczesna świętość, s. 143.
prez uhoto na benta / przez ucho rzecznej tamy, s. 141.
tišina otv"t razlikata / cisza poza odmiennością, s. 137.

3. **Wyłczanowa Ina:** *Ostrov Krah / Wyspa Krach.*

Tłum. Hanna K a r p i Ń s k a. Warszawa, Wydawnictwo Ezop, 2019, 252 s.
 [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Pisarze.pl. e-Dwutygodnik Literacko-Artystyczny” 2019, nr 424.

Antonow Iwan

Goà / Goya

Poet / Poeta.

Tłum. Teresa Moszczyńska-Lazarowa [poezja].

Atanasowa Walentina

D"lgiât p"t k"m zorata / Długa droga do świtu

Gradinata s ž"ltite rozi / Ogród z żółtych róż

Snâg li vali? / Czy to śnieg pada?

Tłum. Teresa Moszczyńska-Lazarowa [poezja].

Mitew Stefan

D"lgoto p"tuvane / Długa podróż

Povârvaj / Uwierz

**** (Smis"l"t) / *** (Sens życia).*

Tłum. Teresa Moszczyńska-Lazarowa [poezja].

Seliaszki Łyczazar

Elegiâ za mravkata / Elegia o mrówce

Med i otrova / Miód i trucizna

Od mosta nad rekata / Z mostu nad rzeką

Rozata / Róża

Svetlina / Światło.

Tłum. Teresa Moszczyńska-Lazarowa [poezja].

Solnikowa Wioleta

**** (Očite ti) / *** (Twoje oczy)*

**** (Głosy ptaków)**

**** (Mała kaplica)**

**** (Pączek róży)**

**** (Po chwili)**

*Danteli / *** (Koronki)*

*Lokva na p"tâ / *** (Kałuża w drodze).*

Tłum. Łyczazar Seliaszki [poezja].

Stefanowa Diana

**** (Kakto v t"mna voda...) /*

**** (Jak w ciemnej wodzie...)*

**** (Šepti...) / *** (Szept...)*

Problâs"k / Przebłysk.

Tłum. Teresa Moszczyńska-Lazarowa [poezja].

2. „Tekstualia: palimpsesty literackie, artystyczne, naukowe” 2019, nr 3.

Seliaszki Łyczazar

*Idę prosto**

*Rozpoczęło się cicho**.

Tłum. Rossana Alexandrova - Nowakowska,
s. 201 [poezja].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Karaangow Petyr: Sezony uczuć.**

Tłum. Wojciech G a ł a z k a. Kraków, Wydawnictwo Miniatura, 2020,
63 s. [poezja].

*** (*Tak chciałbym przeżyć*)*, s. 9.

Avgust / Sierpień, s. 19.

D"rveta / Drzewa, s. 12.

Esen / Jesień, s. 45—46.

Ima vreme / Mamy czas, s. 36—38.

Interior / Interior, s. 57—59.

Kato muzikata večer / Niczym wieczorna muzyka, s. 35.

Ključove / Klucze, s. 8.

*Kłębek wełny**, s. 53—56.

Kontinent / Kontynent, s. 60—61.

Koren / Korzeń, s. 47—48.

Melanholiâ prez septemvri / Wrześniowa melancholia, s. 20—21.

Nastroenie / Nastrój, s. 49.

Perter / Parter, s. 27.

*Pierścienie**, s. 41.

*Podróż**, s. 50.

Poet / Poeta, s. 15—16.

Politika / Polityka, s. 10—11.

Provincialna prolet / Prowincjonalna wiosna, s. 17—18.

Ptici / Ptaki, s. 13—14.

Snâg / Śnieg, s. 29.

Stihia / Żywioł, s. 26.

Tvorčestvo / Twórczość, s. 42—43.
Učastie / Uczestnictwo, s. 7.
Večeren prag / Wieczorny próg, s. 39—40.
Vnezapno lato / Niespodziewane lato, s. 32—33.
Vtora melanholiâ / Inna melancholia, s. 22—23.
*Wędrowiec**, s. 30—31.
*Wiosenny wiatr**, s. 5—6.
Zavr"šane / Powrót, s. 51—52.
Zima / Zima, s. 28.
Zimna nedelâ / Zimowa niedziela, s. 24—25.
Zimno more / Zimowe morze, s. 34.
Zlatno loze / Złota winnica, s. 44.

2. **Kynczew Nikołaj: *Przeciwko nieobecności*.**

Tłum. Wojciech G a ł a z k a. Kraków, Wydawnictwo Scriptum,
 Tomasz Sekunda, 2020, 214 s. [poezja].

- *** (*Če e taka, instinkt"t može...*) /
 *** (*Że tak jest, instinkt może...*), s. 16.
- *** (*Češmata sviri večer na cafara...*) /
 *** (*Woda u zdroju gra wieczorem na fujarce...*), s. 72.
- *** (*Daže ot voda i mrak da e katran"t...*) /
 *** (*Choćby smoła była z wody i mroku...*), s. 48.
- *** (*Edna žena, kogato istinski zaplače...*) /
 *** (*Kobieta, gdy szczerze zapłacze...*), s. 93.
- *** (*Edno stihotvorenje ne može...*) /
 *** (*Żadnego wiersza nie mogę...*), s. 12.
- *** (*Kak da poiskam m"lniâ nazaem...*) /
 *** (*Jak mam żądać pożyczania błyskawicy...*), s. 119.
- *** (*Majko, bez koâto...*) / *** (*Matko, bez której po dziś dzień...*), s. 40.
- *** (*Možel s"m i gol da b"da...*) / *** (*Mógłbym być nawet goły...*), s. 60.
- *** (*Ne može da se kaže vs"šnost...*) /
 *** (*Właściwie nie można powiedzieć...*), s. 126.
- *** (*Osa užili...*) / *** (*Osa užqdliła mnie i dziecięcy balonik...*), s. 71.
- *** (*Otidoha si vsički — majčice...*) /
 *** (*Wszyscy odeszli — o matko...*), s. 154.
- *** (*Potegliliât sluh dostiga veče do ušite...*) /
 *** (*Słuch wyruszył i dotarł już do ucha...*), s. 153.
- *** (*Sgodât li se zvezdite večer s v"rhovete...*) /
 *** (*Skoro gwiazdy ze szczytami zaręczają się wieczorem...*), s. 63.
- *** (*Šom sl"nčvite dni me radvat...*) /
 *** (*Skoro dni słoneczne mnie cieszą...*), s. 70.

- *** (Str"nišetò izs"hnalo napomnâ...) /
 *** (Sterczące rżysko przypomina...), s. 61.
- *** (V šuma na babinite devetini...) /
 *** (W gwarze takich i siakich banialuk...), s. 99.
- *** (A sabâta: tova e d"lgiât ezik...) /
 *** (A szabla — to długi język...), s. 62.
- Â da pijnem, nišo če čak sl"nceto e sprâlo /
 Wypijmy, to nic, że słońce bieg wstrzymało, s. 137.
- Aed / Aedon, s. 9.
- Ah! / Ach!, s. 30.
- Ako / Jeśli, s. 111.
- Ako šete vârvajte / Chcecie, to wierście, s. 47.
- Antikvarna knižnica / Antykwariat, s. 129.
- Ârost / Wściekłość, s. 84.
- Az kazvam: moât slučaj e edinstven /
 Powiadam: mój przypadek jest jedyny, s. 46.
- Az s"m gl"tnal v"dicata na života / Połknąłem haczyk życia, s. 170.
- Az s"m pobelâl, po-bâl ot bâloto kokiče /
 Białowłosa, bielszy od śnieżyczki białej, s. 168.
- Az vse pak bih se s"glasil s Platon, ako /
 Zgodziłbym się z Platonem, o ile, s. 163.
- Bâla magiâ / Biała magia, s. 14.
- Bâla vrana / Białe kruk, s. 19.
- Bal"t na nevinnite / Bal niewinnych, s. 82.
- B"deše / Przyszłość, s. 18.
- *** (Bi trâbvalo da nâma dumi v"rhu knigata...) /
 *** (Musiałoby nie być słów w książce...), s. 65.
- Bikoborec se samobičuva / Walka z bykiem jest samobiczowaniem, s. 166.
- Blagorodno / Szlachetnie, s. 139.
- B"lgariâ / Bułgaria, s. 39.
- Bluden sin oçakva, če život"t go oçakva /
 Syn marnotrawny oczekuje, że całe życie przed nim, s. 169.
- Bludniât sin / Syn marnotrawny, s. 56.
- Bojno pole / Pole bitewne, s. 35.
- Bukoliki / Bukoliki, s. 144.
- Čuvstvo / Uczucie, s. 43.
- Darba / Talent, s. 10.
- Dâvol"t po dâvolški se izvisâva duhom /
 Diabeł po diablemu wlatuje duchem, s. 162.
- Dialog / Dialog, s. 28.

- Diktatura / Dyktatura*, s. 89.
Dnes ne mi se pravi nišo na zemâta /
 Nic mi się nie chce na tym świecie, s. 167.
Dokato trâbva / Dopóki trzeba, s. 107.
Elegiâ / Elegia, s. 106.
Epilog / Epilog, s. 51.
Evropa / Europa, s. 133.
Ežednevno / Codziennie, s. 33.
Gladna stačka / Strajk głodowy, s. 29.
Godež / Zaręczyny, s. 102.
Gosti / Goście, s. 37.
Gr"moglasna riba / Głośna ryba, s. 75.
Gvozdeât na večerta / Gwóźdź wieczoru, s. 128.
Indijska niška / Gęsiego, s. 58.
Izkustvo / Sztuka, s. 8.
Jona / Jonasz, s. 135.
Kam"k / Kamień, s. 73.
Kapriz / Placz, s. 159.
Kaprizite učukvat moâ pogled / Kaprysy dziwiâ oczy moje, s. 66.
Kato vr"h na vsiçko na v"rha na planinata /
 Szczytem wszystkiego na szczycie góry, s. 165.
K"deto st"pi kon — nima Pegas izlita /
 Gdzie stanie koń, Pegaz do lotu gotów?, s. 152.
Kino / Kino, s. 97.
Klasicite / Klasycy, s. 17.
Koleda / Kolędowanie, s. 76.
Kompas / Kompas, s. 136.
Košer / Ul, s. 132.
Krasota / Piękno, s. 109.
Kuc dâvol / Kulawy diabeł, s. 80.
Kukuviçha prežda / Kukułcza przędza, s. 23.
Lekota / Lekkość, s. 158.
Loven rog / Róg myśliwski, s. 141.
*Łaka**, s. 49.
Madrigal / Madrygał, s. 96.
Meduza / Meduza, s. 114.
Meteor"t sled kato go nâma / Meteor, którego już nie ma, s. 156.
Migom / Raptem, s. 83.
Milost / Litość, s. 11.
Muzika na sferite, az slušam / Muzyka Sfer, ja słucham, s. 161.

- Nak"de / Dokąd*, s. 151.
- Nedelâ / Niedziela*, s. 127.
- Nedoumenie / Zdumienie*, s. 36.
- Nikoga / Nigdy*, s. 100.
- Nikoga bezsm"rtniât život ne še umre ot skuka /
Nie zanudzi się na śmierć nieśmiertelne życie*, s. 164.
- No v zav"ršenost dori probožda /
Nawet na doskonałości jest skaza*, s. 149.
- Nova svetlina / Nowe światło*, s. 57.
- Obič / Miłość*, s. 131.
- *** (*Ogledaloto e ploska bezdna na nešata...*) /
*** (*Zwierciadło jest płaską otchłanią rzeczy...*), s. 69.
- Ostrovi / Wyspy*, s. 22.
- Ot v"rha na naj-v"zvišeniâ izlet / Ze szczytu najwyższego lotu*, s. 79.
- Pariž / Paryż*, s. 134.
- Pesnopenie na šerpa / Przyspiew Szerpa*, s. 147.
- Plemenna balada / Ballada plemienna*, s. 90.
- P"lno pravo / Pełne prawo*, s. 45.
- Po-daleče / Jak najdalej*, s. 21.
- Pol"h"t t na mladostta / Powiew młodości*, s. 108.
- Porazen ot m"lniâ na krasotata / Rażony błyskawicą piękna*, s. 175.
- Postsriptum / Postscriptum*, s. 177.
- Potv"rždenie / Potwierdzenie*, s. 38.
- Pri razmânata na pogledi sme bez moneti /
Wymiana rzutu oka bez reszty na drobne*, s. 173.
- Pričudljivo / Dziwacznie*, s. 92.
- Priroda / Przyroda*, s. 50.
- Priziv na Duha k"m Kralâ prostosm"rten /
Apel Ducha do króla, który jest zwykłym śmiertelnikiem*, s. 176.
- Prizrak / Zjawa*, s. 117.
- Prosto / Po prostu*, s. 157.
- Prostota / Prostota*, s. 120.
- Protiv ots"stviето / Przeciwno nieobecności*, s. 32.
- Ravnišeto — dlanta s"s semena / Równina — dłoń pełna ziaren*, s. 123.
- Razglaseno / Rozpowiedziane*, s. 13.
- Rodna k"ša / Dom rodzinny*, s. 121.
- Ruina / Zagłada*, s. 55.
- Sbogom / Żegnaj*, s. 110.
- Sedmoto nebe se vižda s p"rvi pogled /
Siódme niebo widać na pierwszy rzut oka*, s. 150.

- Septemvri / Wrzesień, s. 143.
 Serenada / Serenada, s. 94.
 Siâniâ / Poświęty, s. 124.
 Skorec / Szpak, s. 42.
 Skoro / Niebawem, s. 74.
 Skreż / Szron, s. 145.
 Slava / Sława, s. 122.
 *** (Sled zdrača horizont"t nervno se nag"na...) /
 *** (O zmierrchu horyzont nerwowo się wygiął...), s. 68.
 Spored moâ pâs"čen časovnik vremeto e zlatno /
 Dla mojej klepsydry czas jest złotem, s. 130.
 Sreša / Spotkanie, s. 27.
 Strah / Strach, s. 25.
 Svatba / Wesele, s. 104.
 *** (S"zvezdiâ i tuk-tame samotni...) /
 *** (Konstelacje oraz tu i tam samotnie...), s. 41.
 Tâ samata v men se razdvoâva / Ona sama we mnie się dwoi, s. 98.
 Tolkova e veče sigurno, če da ne vârvaš /
 To już takie pewne, że aż się nie chce wierzyć, s. 52.
 Top"l izvor / Ciepłe źródło, s. 20.
 Top"l kompres / Ciepły kompres, s. 31.
 *** (Tova e da ne znaeš...) / *** (To po to, abyś nie wiedziała...), s. 64.
 *** (Tova ne ti e brâst"t ot igrite...) /
 *** (To nie wiąż z lat dziecięcych zabaw...), s. 59.
 Tozi, kojto izt"rval e vlaka / Ten, któremu uciekł pociąg, s. 174.
 Traur"t e zat"nnenieto na s"rceto / Żaloba jest zaćmieniem serca, s. 116.
 Tr"pçivi âb"lki / Ciepłe jabłka, s. 95.
 Trus / Wstrząs, s. 24.
 Tvoât život / Twoje życie, s. 78.
 T"žno sravnenie / Smutne porównanie, s. 81.
 Umora / Zmęczenie, s. 125.
 Usmivka / Uśmiech, s. 113.
 V gorata ima nâkoj / W lesie jest ktoś, s. 77.
 V kalendara na pçelite / W kalendarzu pszczoł, s. 105.
 V nošta / W nocy, s. 26.
 V okoto na sl"nceto vleze mušica / W oko słońca wpadła muszka, s. 155.
 V тази svetla sutrin, bez da vidi nâkoj /
 Jasnym rankiem, kiedy nikt nie widzi, s. 171.
 V тази svetlina, ostavil se na neâ samo /
 W tym świetle, któremu zaufałem, s. 118.

- Veče v"zduh"t sladni na zaharna tr"stika /
Powietrze już za słodkie nawet dla trzciny cukrowej, s. 138.*
- Velikden / Wielkanoc, s. 115.*
- Vetrovito vreme / Wietrzna pogoda, s. 88.*
- Vidnoto prividno e alibi /
Widocznie alibi oczywiste nie jest, s. 146.*
- Vinagi pri preminavane na trotoara /
Zawsze, kiedy idę chodnikiem, s. 86.*
- Vinagi za oprošenje se molâ /
Zawsze proszę o przebaczenie, s. 148.*
- Vino / Wino, s. 142.*
- Viž, ciganin i ciganka se dvižat /
Popatrz, Cygan i Cyganka idą, s. 140.*
- Voden duh / Duch wodny, s. 15.*
- Vodna liliâ / Lilia wodna, s. 101.*
- Volen polet / Swobodny lot, s. 87.*
- Vreme / Czas, s. 53.*
- Vremeto otgore / Czas górą, s. 112.*
- Vr"h na s"v"ršenstvoto / Szczyt doskonałości, s. 91.*
- Vsičko / Wszystko, s. 160.*
- V"trešno more / Morze wewnętrzne, s. 85.*
- *** (Za da pokaža p"tâ na ũžnâka...) /
*** (Chcąc wskazać drogę wiatrowi południa...), s. 67.*
- Zemen uît / Ziemska błogość, s. 54.*
- Živ klarinet li beše / *** (Czy to grał żywy klarnet), s. 44.*
- Život / Źycie, s. 34.*
- Zmiâ / Źmija, s. 103.*
- Zrâš slepec si nosi slepotata /
Widzący ślepiec obnosi ślepotę, s. 172 [poezja].*
- Lajkučkata ne hape, a uhae... /
Lwia paszcza jest niegroźna, pachnie..., s. 193—197.*
- Ne može da se spre gulsarât /
Nie można powstrzymać gęslarza, s. 181—184.*
- Oslanâm se na maranâta / Słoneczna mgiełka moją ostoją, s. 198.*
- Otk"slečna balada za hevusra /
Ballada fragmentaryczna o Hewsurze, s. 185.*
- Samo m"lniâta može da mi b"de sânka /
Jedynie błyskawica może być moim cieniem, s. 189—192
[proza poetycka].*

3. Liliew Nikołaj: *Lunni petna / Odblaski księżycy.*

Tłum. Wojciech Gałązka. Kraków, Wydawnictwo Scriptum 2020, 70 s.

[poezja].

- *** (*Az bdâ...*) / *** (*Już dzień...*), s. 36.
- *** (*Bezkrájna žal...*) / *** (*Bezkrésny žal...*), s. 28.
- *** (*Gasne mečta zlatodarna...*) /
*** (*Złotodajna złuda zacicha...*), s. 14.
- *** (*Godini moâta duša trepti...*) /
*** (*Od wielu lat dusza drży we śnie...*), s. 64.
- *** (*I našij blân, i našij zemen blân...*) /
*** (*I ten nasz sen, i ten nasz ziemski sen...*), s. 50.
- *** (*I sl"nceto s predvečniâ si plam...*) /
*** (*I słońce, co odwieczny zsyła dar...*), s. 29.
- *** (*I tvoâ den sred čeren trud otlita...*) /
*** (*Twój mroczny dzień mozołem cię przygniata...*), s. 63.
- *** (*Kato dalečen spomen gasnat...*) /
*** (*W dalekim wspomnieniu gasną...*), s. 42.
- *** (*Kato uteha setna problâsvat nebesata...*) /
*** (*Pociechą w czas rozstania zda się poblask jasności...*), s. 54.
- *** (*Komu se usmihvaš, ljubov?...*) /
*** (*Miłości, komu uśmiech swój ślesz?...*), s. 52.
- *** (*Kr"gozori nadveseni...*) /
*** (*Chmur kłęby sięgają ziemi...*), s. 23.
- *** (*Lũleât se izmamni otraženia...*) /
*** (*Kołyszą się zwodniczych blasków lśnienia...*), s. 62.
- *** (*Lunata visne kato plod...*) / *** (*Księżycy lico nad sadem...*), s. 43.
- *** (*Moite spomeni...*) / *** (*Moje wspomnienie...*), s. 19.
- *** (*Mračini obsebât...*) / *** (*Serca mego drogi...*), s. 25.
- *** (*Na Trakiâ sred zvučnite nivâ...*) /
*** (*Tracja w pół dźwięcznej podzięce...*), s. 12.
- *** (*Ne sk"rbi po zvučali na s"ne v"lni*) /
*** (*Niech ci nie będzie żal we śnie spienionych fal...*), s. 35.
- *** (*Ne znaâ, toâ p"t izvežda...*) /
*** (*Nie wiem, czy droga ta prowadzi...*), s. 24.
- *** (*Nebeto e bezumno siñò...*) /
*** (*Nad polami pieśń się niesie...*), s. 10.
- *** (*Nošta raziskrâ svoite gradini...*) /
*** (*Już noc się iskrzy w głąb swego ogrodu...*), s. 65.
- *** (*Nošta še ni izplače svoite tajni...*) /
*** (*Tu noc wyplacze swe tajemnice...*), s. 49.

- *** (O gospodi, blagoslavi nošta...) /
 *** (Boże, błogosław tę noc lamentu...), s. 47.
- *** (Plamvat nežni, plamvat beli, plamvat milvani v"lni) /
 *** (Płoną czułe, płoną białe, płoną miłowane fale...), s. 41.
- *** (Pred očite ni gasnat siâniâ...) /
 *** (W rozmarzeniu już gasną promienie...), s. 51.
- *** (Prilaskaj me v"lna...) /
 *** (Muśnij mnie falo, spowij morzem dźwięków śpiewanych...),
 s. 32.
- *** (P"rvata zora igrae...) /
 *** (Jasnym brzaskiem dzień rozbłyska...), s. 20.
- *** (Svetlo utro ti prokudi...) / *** (Jasny ranku trwałeś chwilę...), s. 8.
- *** (Svet"t bezspirno svoš lik meni...) /
 *** (Oblicze świata odmienia się wciąż...), s. 48.
- *** (Te ne govorât, moite oči...) /
 *** (Oczy me ciche już daleko stąd...), s. 27.
- *** (Te otminavat s pesni bezrodnata ni strâha...) /
 *** (Opuszczają już z pieśnią tułaczę nasze strzechy...), s. 53.
- *** (Ti čuvaš mojta gorestna molba...) /
 *** (Jako że słyszysz wołania mego głosu...), s. 30.
- *** (Ti splitaš v upoenie resnici...) /
 *** (Opuszczasz w upojeniu rzesz firanki...), s. 61.
- *** (Tihata bašina strâha!...) /
 *** (Mój zaciszny dom rodzinny!...), s. 15.
- *** (Tihât proleten d"žd...) / *** (Cichy wiosenny deszcz...), s. 9.
- *** (To moliš, znaâ, no kogo li...) /
 *** (Ty błogasz, czuję, czyżby mnie...), s. 45.
- *** (Treptât prostori, osveteni...) /
 *** (Rozświetlił przestwór słońca promień...), s. 22.
- *** (Večer i večernâta zv"ni...) /
 *** (Wieczór i dzwon wieczorny brzmi...), s. 55.
- *** (Treptvat nevidimi stuni...) / *** (Dźwięczą ukryte struny...), s. 44.
- *** (V dalečni izgubeni stepi...) /
 *** (W dalekie pustynie prowadzą me drogi...), s. 31.
- *** (V rannata večer bez zvuk...) /
 *** (W zmierzchu wczesnego ciszy...), s. 46.
- *** (V t"lpata ravnodušna i studena...) /
 *** (W tym tłumie obojętnym i nieczułym...), s. 66.
- *** (Vedrata duša na večnostta...) /
 *** (Wieczności dusza śle pogodnie znak...), s. 59.

- *** (*V"rvâ smiren, v"rvâ samin...*) /
 *** (*Idę samotnie, idę w pokorze...*), s. 13.
- *** (*Vse toâ glas trepti...*) / *** (*I wciąż ten głos się niesie z dali...*), s. 60.
- *** (*V"v toâ vek na hišno iztreblenie*) /
 *** (*W tym wieku, sławiącym zatracenie...*), s. 37.
- *** (*Zaslušan v sm"tnite slova...*) /
 *** (*Wsluchany w dźwięki ścichłych słów...*), s. 21.
- *** (*Ženata, koâto ot pametni dni...*) /
 *** (*Kobieta, której serce w mej pamięci trwa...*), s. 33—34.
- *** (*Znam s"rdečen sviden k"t...*) /
 *** (*Znam zakątek zbudzony radośnie...*), s. 7.
- *** (*S"mna v s"nnite gradini...*) /
 *** (*Świt obudził sad nad ranem...*), s. 11.

Tišina / *Cisza*, s. 67.

4. **Paskow Wiktor:** *Balada za Georg Henih* / *Ballada o lutniku*.
 Tłum. Mariola Miłkowska. Poznań, Wydawnictwo Poznańskie,
 2020, 217 s. [proza].
5. **Sławejkow Penczo:** *S"n za šastie* / *Sen o szczęściu*.
 Tłum. Wojciech Gąłzka. Kraków, Wydawnictwo Scriptum,
 Tomasz Sekunda, 2020, 121 s. [poezja].
- [Z tomu *S"n za šastie* / *Sen o szczęściu*]
- *** (*Bezm"lvna noš e obivila...*) /
 *** (*Bezglębna noc już otuliła...*), s. 33.
- *** (*Bezumnij vih"r na života...*) /
 *** (*Burzliwy wicher w nurcie życia...*), s. 12.
- *** (*Do p"tnite vrati tâ go izprati...*) /
 *** (*Pożegnała go jak marzenie błogie...*), s. 14.
- *** (*Griži, sk"rbi i nesgodi...*) /
 *** (*Z troski, smutku i niedoli...*), s. 32.
- *** (*I na âve, i na s"n...*) / *** (*I na jawie, i we śnie...*), s. 19.
- *** (*I pak se v"rna esenta...*) /
 *** (*I powróciła jesień znów...*), s. 38.
- *** (*Mâtat se, plâskat, revat...*) /
 *** (*Przy mnie fal plusk, ciągły ryk...*), s. 29.
- *** (*Mojte proletni nadeždi...*) /
 *** (*Moim wiosennym nadziejom...*), s. 35.
- *** (*Na groba mi iznikna šat cvetâ...*) /
 *** (*Jeśli na grobie mym wzejdą kiedyś kwiaty...*), s. 15.
- *** (*Na moje vejki plod, plod ne edin yzrâ...*) /
 *** (*Z mojego drzewa owoc, ten owoc miał blask...*), s. 25.

- *** (Nametnala plaš t"men na pleši...) /
 *** (Z całunem ciemnym na ramionach...), s. 21.
- *** (Nasreša mi sedeše m"lkom ti...) /
 *** (Siedziałaś milcząc naprzeciw mnie...), s. 39.
- *** (Ni l"n ne d"hva nad poleni...) /
 *** (I taka cisza na polanie...), s. 7.
- *** (O, ima tih v"lšeben kraj...) /
 *** (O, jest cichy, czarowny kraj...), s. 28.
- *** (Otrupani ot nošnj snâg nečakan...) /
 *** (Przysypane przez nocy śnieg znienacka...), s. 30.
- *** (P"tât, po kojto v"zpirah...) /
 *** (Droga, na której stawałem...), s. 37.
- *** (Plakala e gorčivo nošta ...) /
 *** (Łzami się zalewała czarna noc...), s. 10.
- *** (Pogreban, i v groba vse pak e...) /
 *** (Choć martwy, to i w grobie...), s. 17.
- *** (Pred minuta buen vih"r...) /
 *** (Chwil temu parę wiatr kudłaty...), s. 36.
- *** (Prestana porojniâ d"žd...) /
 *** (Ustały już deszczu strugi...), s. 9.
- *** (S"rceto mi e čuždo za svetta...) /
 *** (Wciąż serce moje gdzieś w świata ustroni...), s. 11.
- *** (Samoten grob v samoten k"t...) /
 *** (Samotny grób wśród pustych pól...), s. 26.
- *** (Še da zamine ot sveta edna...) /
 *** (znów odejdzie ze świata we łzach...), s. 24.
- *** (Spi ezeroto...) /
 *** (Śpi już jezioro: białopienne buki...), s. 18.
- *** (Ti, kojto bdiš ot nebesata...) /
 *** (Ty, który czuwasz mocą niepojętą...), s. 22.
- *** (Tiho vee večerna prohlada...) /
 *** (Powiało lekko wieczorną ochłodą...), s. 27.
- *** (V nebesa âsnee letnij den...) /
 *** (I zajaśniał w niebie letni dzień...), s. 31.
- *** (V života, kato vih"r mina...) /
 *** (Jak wichler w życiu był potężny...), s. 34.
- *** (V"rvime nij samotni na svet"t) /
 *** (Idziemy wciąż samotni przez ten świat...), s. 16.
- *** (Več na godinite kervan"t prevali...) /
 *** (Już karawana moich lat minęła...), s. 23.

- *** (*Več na godinite kervan"t prevali...*) /
 *** (*Juž karawany mych lat bliski kres...*), s. 42.
- *** (*Večerni senki nesetno...*) /
 *** (*Wieczorne cienie sekretne...*), s. 20.
- *** (*Viât se oblaci černi...*) / *** (*Kłębią się czarne obłoki...*), s. 13.
- *** (*Vo stičkata pr"ska aromat...*) /
 *** (*I ciągle czuję twoich kwiatów woń...*), s. 8.
- *** (*Želaniâta smâtaħ sueta...*) /
 *** (*Za marność miałem pragnienia od lat...*), s. 40.
- *** (*Život"t i sm"rtta v borba...*) /
 *** (*O życie walka i w końcu śmierć...*), s. 41.

[Z tomu *Epičeski pesni / Pieśni epickie*]

- Haramii / Buntownicy*, s. 45—50.
- Lud gidiâ / Szaławila*, s. 51—54.
- Mikelandželo / Michał Anioł*, s. 64—68.
- Nerazdelni / Nierozłączni*, s. 57—58.
- Prikazka / Bajka*, s. 59—61.
- V potajna doba / Porą tajemną*, s. 62—63.
- Zmejnovo lûbe / Smocza ukochana*, s. 55—56.

[Z tomu *Na Ostrova na blaženite / Na wyspie szczęśliwej*]

- *** (*Ne govorete mi, če moâ roden kraj...*) /
 *** (*Nie rozprawiajcie wciąż, że moja ojczyzna...*), s. 72—73.
- Baša mi v men / Mój ojciec we mnie*, s. 77—78.
- Ekstaz / Ekstaza*, s. 79.
- Košmar / Koszmar*, s. 80.
- Obiçam / Kocham*, s. 81.
- Pri groba na ubitiâ drugar / Nad grobem zabitego przyjaciela*, s. 76.
- Psalom na poeta / Psalm poety*, s. 82—83.
- Rožba na sl"nceto / Dziecko słońca*, s. 84.
- Sto dvadeset duši / Stu dwudziestu*, s. 71.
- Žrec na života / Kapłan życia*, s. 74—75.

[Z tomu *Księga pieśni*]

- *** (*C"rveno cveke c"rven tr"ndafil...*) /
 *** (*Czerwony kwiecie, czerwona różo...*), s. 98.
- *** (*Cutit ruža vo onaâ strana...*) /
 *** (*Zapach róży niesie się do ogrodu...*), s. 99.
- *** (*Devojko, nova gradino...*) /
 *** (*Hej, dziewczyno, nowa grządko...*), s. 97.
- *** (*Dojde vreme, dojde...*) /
 *** (*Przyszła pora, przyszło teraz...*), s. 96.

- *** (*Dopuščaje bela bilka do bela bosilka...*) /
 *** (*Usłyszało biało ziele od białego bazyłka...*), s. 109.
- *** (*Dve se cvekâ zgaarale...*) /
 *** (*Dwa się kwiaty posprzeczały...*), s. 102.
- *** (*Ej ovče pole široko...*) / *** (*Hej, szeroka połonina...*), s. 94.
- *** (*Goro le, goro zelena...*) / *** (*Oj lesie, lesie zielony...*), s. 91.
- *** (*Kačunčice, sirotice, bilâro...*) /
 *** (*Krokusiku, ty sierotko guślarza*), s. 104.
- *** (*Koe mi cvete naj-rano rani...*) /
 *** (*Co to za kwiecie tak rano wstaje...*), s. 100.
- *** (*Kopidan mi vo gorata veneet...*) /
 *** (*Kopytnik już usycha w lesie...*), s. 108.
- *** (*Mila momo, c"rnooko...*) /
 *** (*Drogie dziewczę, czarnookie...*), s. 113.
- *** (*Ne vej, vetre, ne vej...*) /
 *** (*Nie wiej, wietrze, nie wiej...*), s. 115.
- *** (*Ni prela gora, ni tkala...*) /
 *** (*Ni przędła dąbrowa, ni tkala...*), s. 89.
- *** (*Oj travice, sitna travo...*) /
 *** (*Oj, ty trawo, drobna trawo...*), s. 103.
- *** (*Pod gorica, pod zelena...*) /
 *** (*Pod lasem, pod zielonym...*), s. 92.
- *** (*Povej, povej vetre...*) / *** (*Powiej, wietrze, powiej...*), s. 93.
- *** (*Pożalil sa zdravec u planina...*) /
 *** (*Uskarżał się bodziszek góróm...*), s. 105.
- *** (*Pożalila se e...*) / *** (*Zawołała donośnie...*), s. 101.
- *** (*Ran bosilek, bel bosilek, ran gora veneet...*) /
 *** (*Rano wzeszedł, wieczór więdnie biały bazyłek...*), s. 109.
- *** (*Rosen zdravec do koleno...*) /
 *** (*Rosisty bodziszek sięga po kolana...*), s. 111.
- *** (*Siten, droben kalufere...*) /
 *** (*Drobny, mały złocieniu!...*), s. 112.
- *** (*Ŝo mi e milo i drago...*) / *** (*Tak mi się serce raduje...*), s. 90.
- *** (*Veterot vee, Vardar lelee...*) /
 *** (*Wiatr powiewa, Wardar się kolebie...*), s. 95.
- *** (*Zdravče-venče, cveke mirizlivče...*) /
 *** (*Bodziszku — wianuszkę, pachnący kwiatuszkę... (2)*),
 s. 1—7.
- *** (*Zdravče—venče, mirizlivo cveke!...*) /
 *** (*Bodziszku — wianuszkę, pachnący kwiatuszkę... (1)*), s. 106.

6. **Stanew Emilian:** *Antihrist / Antychryst.*
Tłum. Wojciech G a ł ą z k a. Kraków, Wydawnictwo Scriptum, 2020,
208 s. [proza].
7. **Wazow Iwan:** *Pod igoto / Pod jarzmem. Z życia Bułgarów w przededniu
wyzwolenia.*
Tłum. Wojciech G a ł ą z k a. Kraków, Wydawnictwo Scriptum, 2020,
495 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Poezja Dzisiaj” 2020, nr 143/144.

Niakołowa Elka

R"cete ti / Twoje ręce.

Tłum. Aleksander N a w r o c k i, s. 12 [poezja].

Opracowała *Dorota Gołek-Sepetliewa*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Bułgarii w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Bieńczyk Marek:** *Przeźroczyść / Prozračnostta.*
Prev. Milena M i l e v a. Sofiâ, Izdatelstvo Sonm, 2019, 268 s. [proza].
2. **Dąbrowski Tadeusz:** *Tišinata sled men. Izbrani stihotvoreniâ**.
Prev. Vera D e â n o v a. Sofiâ, Izdatelstvo „Ergo”, 2019, 98 s. [poezja].
3. **Gutowska-Adamczyk Małgorzata:** *Wystarczy, że jesteś /
Dostaťčno, če te ima.*
Prev. Milena M i l e v a. Sofiâ, Izdatelstvo „Emas”, 2019, 264 s. [esej].
4. **Herbert Zbigniew:** *Siódmy anioł / Sedmiât angel.*
Prev. Zdravko K i s ’ o v. Sofiâ, Izdatelstvo „Da”, 2019, 123 s. [poezja].
5. **Polska poezja między dwiema wojnami światowymi /
Polskata poeziâ meždû dvete svetovi vojni.**
Sofiâ, Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski”, 2019,
382 s. [poezja].

Baczyński Krzysztof Kamil

Deszcze / D’ždove, s. 368.

Do matki / Na majka mi

Elegia / Elegiâ.

Prev. Vera D e â n o v a, s. 366.

Elegia o chłopcu polskim / Elegiâ za polskoto momče.

Prev. P’rvan S t e f a n o v, s. 369.

Pokolenie / Pokolenie.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 360.

Słowa o deszczu / Dumi za d'žda.

Prev. P'rvan Stefanov, s. 362.

Tego dnia / Tozi den.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 361.

Živee tozi t'men grad.*

Prev. P'rvan Stefanov, s. 363.

Broniewski Władysław

Anonim / Anonim.

Prev. Dora Gabe, s. 236.

Chwile / Migove.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 209.

Do towarzysza-więźnia / Do drugarâ zatvornik.

Prev. Dimit'r Panteleev, s. 214.

Fiołek / Temenuga.

Prev. P'rvan Stefanov, s. 237.

Ja i księżyc-transformista / Az i mesec't transformist.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 208.

Koncert / Koncert, s. 208.

Księżyc z ulicy Pawiej / Mesec't na ulica „Pavâ”.

Prev. P'rvan Stefanov, s. 216—218.

Łódź / Lodz.

Prev. Dimit'r Panteleev, s. 213.

Magnitogorsk albo rozmowa z Janem /

Magnitogorsk, ili razgovor s Ān.

Prev. Dora Gabe, s. 228.

Mannlicher / Manliher.

Prev. P'rvan Stefanov, s. 220.

Mój pogrzeb / Moeto pogrebenie.

Prev. Elisaveta Bagrâna, s. 229.

Nic więcej / Nišo poveče.

Prev. Blaga Dimitrova, s. 235.

O radości / Za radostta.

Prev. Dimit'r Panteleev, s. 212.

Ostatnia wojna / Poslednata vojna.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 221—227.

O wiośnie i o śmierci / Za proletta i sm'rtta.

Prev. Dimit'r Panteleev, s. 211.

*Šom usetâ predsm”rten trepet**.

Prev. P”rvan S t e f a n o v, s. 234.

Twarde ręce / Tv”rdite r”ce, s. 219.

Ulica Miła / Ulica „Mila”, s. 230—231.

Wiatraki / Vât”rni melnici.

Prev. Dimit”r P a n t e l e e v, s. 206—207.

Zwycięstwo / Pobeda, s. 210.

Żołnierz polski / Polskiât wojnik.

Prev. P”rvan S t e f a n o v, s. 232—233.

Czechowicz Józef

Miłość / Lûbov.

Prev. Ivan V”l č e v, s. 311.

Na wsi / Na selo, s. 312.

O matce / Na mama.

Prev. P”rvan S t e f a n o v, s. 313.

Żal / Skr”b.

Prev. Panajot K a r a g ’ o z o v, s. 314.

Czyżewski Tytus

Akwarium / Akvarium, s. 271.

Hamlet w piwnicy / Hamlet v mazeto.

Prev. Antoaneta P o p o v a, s. 270.

Hymn do maszyny mego ciała /

Himn za mašinata na moeto tâlo, s. 263.

Nie wiedziała / Ne razbrala, s. 268—269.

Noc — dzień / Noš — den.

Prev. Panajot K a r a g ’ o z o v, s. 265—266.

Od koncepcji przyrody do przyrody samej /

Ot koncepciâta za prirodata do samata priroda, s. 274.

O odlogicznieniu poezji / Za delogiziraneto na poeziâta.

Prev. Kristiân Â n e v, s. 259—262.

Wiersz o malarstwie / Stih za živopista.

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 272—273.

Zegarek / Časovnik.

Prev. Panajot K a r a g ’ o z o v, s. 267.

Gałczyński Konstanty Ildefons

Dziwny wypadek na rogu Nowowiejskiej /

Stranno proizšestvie na ”g”la na „Novovejska”, s. 345.

Gdybym miał jedenaście kapeluszy / Ako imah edinajset šapki, s. 344.

Hagiografia / Žitieto na sveteca, s. 338—339.

Impresario i poeta / Impresario i poet, s. 328.

Już kocham cię tyle lat / Običam te tolkoz godini, s. 329.

Liryka / Lirika, s. 342.

List jeńca / Pismo na plennika, s. 331.

Małe kina / Malkite kina, s. 340—341.

O mojej poezji / Za moâta poeziâ.

Prev. P”rvan Stefa nov, s. 320.

O naszym gospodarstwie / Za našata ikonomika.

Prev. Panajot Kara g’o z o v, s. 323.

O wróbelku / Za vrabčenceto, s. 337.

Pięć donosów / Pet donosa, s. 323—327.

Pieśń o żołnierzach z Westerplatte /

Pesen za vojnците ot Vesterplate, s. 329.

Requiem / Rekviem, s. 343.

Rozmowa liryczna / Liričen razgovor, s. 346.

Servus, madonna / Servus, madona, s. 318.

Skromność / Skromnost.

Prev. P”rvan Stefa nov, s. 347.

Skumbrie w tomacie / Skumriâ s domati.

Prev. Panajot Kara g’o z o v, s. 321—322.

Ulica Towarowa / Ulica „Tovarova”, s. 319.

Wizyta / Posešenje.

Prev. P”rvan Stefa nov, s. 321.

Włóż spodnie czarne, cmentarne / S pantalon pogrebalno-čeren.

Prev. Panajot Kara g’o z o v, s. 317.

Zaczarowana dorożka / Omag’osaniât fajton.

Prev. P”rvan Stefa nov, s. 332—336.

Iłakowiczówna Kazimiera

Brakonieri.*

Prev. Ivan V”lčev, s. 201.

Czarownica / Vešica, s. 204.

Ćma / Nošna peperuda.

Prev. Panajot Kara g’o z o v, s. 205.

Kutsuz.*

Prev. Ivan V”lčev, s. 201.

Liście / Lista.

Prev. Panajot Kara g’o z o v, s. 205.

Pejzaż / Pejzaż.

Prev. Ivan V”lčev, s. 201—202.

Urocznica / Čarovnička.

Prev. Panajot Kara g’o z o v, s. 205.

Iwaszkiewicz Jarosław

- Ach, jeszcze raz zwyczajne słowo /
Vedn'ž pone obiknovena дума, s. 168.*
- Ciało / Tâlo, s. 159.*
- Coraz ciszej, jesień, wrzesień /
Vse po-tiho, esen e, septemvri, s. 161.*
- Deszcz / D'žd, s. 152.*
- Dla Leopolda Staffa / Na Leopold Staf.
Prev. Ivan V'ľčev, s. 154.*
- Izostaveniât*.
Prev. P'rvan Stefanov, s. 174.*
- Jak diabelski Paganini / V'n kato neistov Paganini, s. 161.*
- Ja tylko tak udaję / Az samo se prestruvam, s. 157.*
- Z tomu Jutro žniwa / Utre e ž'tva, s. 172—173.*
- Las / Gora, s. 152.*
- Lasy opadły / Gorite pos'rnaha, s. 171.*
- Lipcowych wiatrów pełny lipiec /
Prohladni vetrove prez ũli, s. 166.*
- Maj / Maj, s. 151.*
- Na Ŭlian Tuvim*, s. 154.*
- Na v'n e tiho*, s. 163.*
- Nigdy jeszcze tak bardzo nie kochałem życia /
Nikoga ne s'm običal t'j života, s. 162.*
- Nieraz kiedy samotnie przechadzam się lasem /
Da b'deš nošem sam v gorata.
Prev. Ivan V'ľčev, s. 164.*
- Nie trzeba się odwracać / Nazad ne se obr'saj, s. 166.*
- Niewygoda / Neudobstvo.
Prev. P'rvan Stefanov, s. 175.*
- Noc / Noš, s. 151.*
- Noc i gwiazdy / Noš, zvezdi, s. 169.*
- Obejmij mnie / Da se preg'rnem, s. 167.*
- Oddech ziemi / Dichanieto na Zemâta, s. 150.*
- Oto jesień / Eto esenta, s. 155.*
- Pióro strzaskane, ale jeszcze pisze /
Sčupi se peroto, ala oše piše, s. 165.*
- Pożegnanie Sycylii / Sboguvane s's Siciliâ, s. 160.*
- Prolog / Prolog, s. 149.*
- Przez tak pamiętny zapach siana / Prez mirisa smiren, s. 157.*
- Przyjaciele / Priâteli, s. 153.*

Serenada / Serenada, s. 150.
Smutno, ciemno, straszno / Samotno, t'mno, strażno, s. 164.
Szanujcie szarotki. Na skale / řadete edelvajsite, řadete..., s. 169.
Telefon / Telefon, s. 153.
Upokarza mnie miłość / Lúbovta e za men uniženie, s. 156.
Woda zielona i głęboka / Teče voda, d'lboka i zelena, s. 158.
W starości, w samotności / V starostta i samotata, s. 170.
*Zašo ne smee nikoj da izprati**, s. 167.
Złociste piaski / ř'lti pászci, t'mni borove, s. 156.
Zostanie po mnie tu mój ród /
Sled mene ře ostanat moât rod...
 Prev. Ivan V"lčev, s. 162.

Jasiński Bruno

But w butonierce / Obuvka v revera.
 Prev. Panajot Karag'ozov, s. 248.
Deszcz / D'žd.
 Prev. Antoaneta Popova, s. 256.
Manifest w sprawie poezji futurystycznej / Manifest.
 Prev. Kristiân Ânev, s. 239—243.
Na rzece / Kraj rekata.
 Prev. Panajot Karag'ozov, s. 253.
Spacer / Razhodka s neâ
Tango jesienne / Esenno tango.
 Prev. Antoaneta Popova, s. 257.
Trupy z kawiozem / Trupove s hajver, s. 251.
Wiosenno / Proletlivo, s. 254.
Żygające posągi / Povr'saři statui.
 Prev. Panajot Karag'ozov, s. 250.

Leśmian Bolesław

Dziewczyna / Momiče.
 Prev. Antoaneta Popova, s. 63—66.
*Gorešo utro**, s. 60.
Hasło nasze ma dla nas swe dzieje tajemne /
Nařiât znak ima tajna istoriâ.
 Prev. P'rvan Stefanov, s. 59.
Południe / Pladne.
 Prev. Wojciech Gałazka, Pet'r P'rvanov, s. 67.
*Povratna noř**.
 Prev. Dora Gabe, s. 61.
Szewczyk / Obuřarče, s. 58.

Śledzą nas / Presledvat ni.

Prev. P"rvan S t e f a n o v, s. 60.

Z lat dziecięcych / Ot detskite godini.

Prev. Dora G a b e, s. 62.

Liebert Jerzy

Jeździec / Ezdač, s. 68.

Początek jesieni / Načaloto na esenta, s. 69.

Śnieg / Snâg, s. 71—72.

Uczę się ciebie, człowieku / Ot tebe se uča, čoveko.

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 70.

Uvodni dumi (spisanie „Skamand”r”t)*.

Prev. Kristiân Â n e v, s. 73.

Wiersz miłosny / Lúboven stih.

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 68.

Miłosz Czesław

Campo di Fiori / Campo di Fiori, s. 357.

*Himn**, s. 352.

Modlitwa wigilijna / Molitva na B”dni večer, s. 356.

Obloki / Oblaci, s. 351.

O książce / Za knigata, s. 349.

Siena / Siena, s. 354.

To, co pisałem / Tova, koeto pišeh, s. 350.

W mojej ojczyźnie / V rodinata.

Prev. Vera D e â n o v a, s. 354.

Młodożeniec Stanisław

Lato / Lâto, s. 246.

Moskwa / Moskva, s. 245.

Wiek XX / XX vek.

Prev. Antoaneta P o p o v a, s. 244.

Pawlikowska-Jasnorzewska Maria

Babcia / Baba, s. 189.

Barwy / Cvetove, s. 183.

Burza / Burâ, s. 187.

Ciotki / Lelite, s. 193.

Czas, krawiec kulawy / Vremeto — šivač sakat, s. 182.

Ćma / Nošna peperuda, s. 185.

Dziadek / Starec, s. 189.

Fotografia / Snimka, s. 186.

Jesień / Esen, s. 188.

Krowy / Kravi, s. 186.

- Kula rewolweru / Kuršum ot revolver*, s. 191.
La précieuse / Predvzetata, s. 186.
Lwy w klatce / L"vove v kletka, s. 185.
Milczący kochanek / M"lčašiât lûbovnik, s. 198.
Miłość / Lûbov, s. 193.
Mól / Molec
Mrówka / Mravka, s. 198.
My, konie / Nie, konete, s. 194.
Nike / Nike, s. 187.
Odjazd (Odjeżdżasz na pkładzie...)/ Otpluvane, s. 188.
Paryż / Pariż, s. 195.
Październik / Oktomvri, s. 188.
Portret / Portret, s. 183.
Przedwiośnie / Predprolet, s. 191.
Przekwitła tancerka / Prec"ftâlata tanc'orka, s. 189.
Rozbite gniazdo / Svalenoto gnezdo.
Róże dla Safony / Rozi za Safo, s. 200.
Samobójstwo dębu / Samoubijstvo na d"ba, s. 199.
Ślepa / Slâpa, s. 187.
Telegram / Telegrama, s. 185.
Trzeba chodzić w masce /
Trâbva da se hodi s maska, s. 192.
Wiersz ukradziony / Otkradnato stihotvorenie, s. 184.
Zgubiony tancerz / Izgubeniât tanc'or, s. 190.
Zmierzch na morzu / Zdraç kraj moreto.
 Prev. Panajot K a r a g ' o z o v, s. 184.

Peiper Tadeusz

- Metaforata na s"vremennostta**.
 Prev. Kristiân Â n e v, s. 293.
Miasto / Grad, s. 289.
Naga / Gola, s. 292.
*Park**.
 Prev. Panajot K a r a g ' o z o v, s. 290.
Punkt wyjścia / Otpravna točka.
 Prev. Kristiân Â n e v, s. 283—287.
*S oçi nad grada**, s. 289.
Ulica / Ulica
*Utro**, s. 288.
*V talaša na denâ**.
 Prev. Panajot K a r a g ' o z o v, s. 291.

Przyboś Julian

Gmachy / Sgradi.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 304.

Linią powietrzną / Po v'zdušna liniâ, s. 309.

Noc powrotna / Povratna noš.

Prev. Dora Gabe, s. 308.

Parada śmierci / Parad na sm'rtta.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 305.

Równanie serca / Ravnenie na s'rceto.

Prev. Dora Gabe, s. 307.

Zazidani.*

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 306.

Staff Leopold

Bunt jesienny / Esenen bunt, s. 55.

Kartoflisko / Kartofeno pole, s. 50—51.

Noc / Noš, s. 54.

Oszczędny / Pesteliviât.

Prev. Kiril Kadijski, s. 53.

Praca / Rabota.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 56.

Predproletna gradina.*

Prev. Kiril Kadijski, s. 49.

Sledobed't na bednata nedelâ.

Prev. Panajot Karag'ozov, s. 54.

Wróbel / Vrabec

Wysokie drzewa / Visokite d'rveta.

Prev. Kiril Kadijski, s. 52.

Tuwim Julian

A jak sobie wieczorem po ulicy chodzę / T'j kato si v'rvâ, s. 77.

Akacje / Akacii.

Prev. Pet'r Karaangov, s. 83.

Bal w operze / Bal v operata.

Prev. Antoaneta Popova, s. 115—136.

Biblia cygańska / Ciganska bibliâ.

Prev. Blaga Dimitrova, s. 107—108.

Czereśnie / Čereši.

Prev. Antoaneta Popova, s. 110.

Do generałów / K'm generalite, s. 95.

Fryzjerzy / Br'snari.

Prev. Pet'r Karaangov, s. 103.

- Garbus / Gʹrbaviât.*
 Prev. Dimitʹr Panteleev, s. 98.
- Ja / Az.*
 Prev. Petʹr Karaangov, s. 77.
- Jamby polityczne / Političnost.*
 Prev. Antoaneta Popova, s. 137—138.
- Kwiaty polskie / Cvetâta na Polša.*
 Prev. Pʹrvan Stefanov, s. 139—148.
- Kwiecień / April, s. 90—91.*
- Melodia / Melodiâ.*
 Prev. Blaga Dimitrova, s. 102.
- Mieszkańcy / Źiteli.*
 Prev. Dimitʹr Panteleev, s. 104—106.
- Modlitwa / Molitva, s. 83.*
- Moment / Moment.*
 Prev. Andreana Radeva, s. 97.
- Muza, czyli słów kilka za ledwie /
 Muza, ili nâkolko dumi edvam, s. 99.*
- Ogrody szpitalne / Bolnični gradini.*
 Prev. Blaga Dimitrova, s. 80.
- Piotr Plaksin / Petʹr Plaksin.*
 Prev. Dora Gabe, s. 84—89.
- Poezja / Poeziâ.*
 Prev. Blaga Dimitrova, s. 81—82.
- Rzuciłbym to wszystko / Še zahvʹrlâ vsičko, s. 110—111.*
- Scherzo / Skerco.*
 Prev. Antoaneta Popova, s. 113.
- Siódma jesień / Sedma esen.*
 Prev. Petʹr Karaangov, s. 96.
- Słowem do krwi / Sʹs slovo do krʹv!*
 Prev. Blaga Dimitrova, s. 100.
- Sokrates tańczący / Sokrat, tancuvaš.*
 Prev. Antoaneta Popova, s. 92—94.
- Staruszkowie / Starci.*
 Prev. Andreana Radeva, s. 78.
- Świt / Razsʹmvane*
Višnepot.*
 Prev. Antoaneta Popova, s. 114.
- Zawieja / Vielica.*
 Prev. Antoaneta Popova, s. 112.

Żydek / Evrejčeto.

Prev. Andreana R a d e v a, s. 101.

Żydzi / Evrei.

Prev. Blaga D i m i t r o v a, s. 79.

Wat Aleksander

Arytmetyka / Aritmetika, s. 279.

Co mówi noc / Kakvo kazva noša.

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 276.

Rozmowa nad rzeką / Razgovor kraj rekata

Umył ręce i włócznie / Izmi si r”cete i s kopie..., s. 278.

W czterech ścianach mego bólu /

V karcera na mojta bolka.

Prev. Ivan V”l e v, s. 277.

Widzenie / Videnie.

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 280.

Wierzyński Kazimierz

Ciemny korytarz / T”mniât koridor.

Prev. P”rvan S t e f a n o v, s. 177.

*** *(Jestem, jak szampan) / Kato šampansko lek s”m.*

Prev. Panajot K a r a g ’ o z o v, s. 176.

Końskie kolana / Kolenete na konâ, s. 178.

Matka / Majka, s. 177.

Oczyszczanie miasta / Počistvane na grada, s. 179.

Rysunek / Risunka, s. 180.

Rzecz wstydlıwa / Nešo sramno.

Prev. P”rvan S t e f a n o v, s. 177.

Zielono mam w głowie / Zeleno e v glavata mi.

Prev. Panajot K a r a g ’ o z o v, s. 176.

6. Szczygielski Marcin: Teatr Niewidzialnych Dzieci /

Teat”r”t na nevidimite deca.

Prev. Lina V a s i l e v a. Sofiâ, Izdatelstvo „Trud”, 2019, 232 s. [proza].

7. Szpilman Władysław: Pianista / Pianist”t. Varšavski spomeni 1939—1945.

Prev. Margreta G r i g o r o v a. Ruse, Izdatelstvo „Elias Kaneti”, 2019, 280 s. [proza].

8. Tokarczuk Olga: Bieguni / Beguni.

Prev. Silviâ B o r i s o v a. Sofiâ, Izdatelstvo „ICU”, 2019, 344 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Literaturen vestnik” 2019, god. 28, br. 9.

Nowaczewski Artur

Hostel Nomadów / Hostel”t na nomadite.

Prev. Âvor V a s i l e v, s. 12—13 [reportaż].

Peiper Tadeusz

Ja, ty / Az, ti

Miasto / Grad

Naga / Gola

*Park**

*S o ċ i nad grada**

Ulica / Ulica

*Utro**

V talaša na denâ.*

Prev. Panajot K a r a g ’ o z o v, s. 10 [poezja].

2. „Literaturen vestnik” 2019, god. 28, br. 19.

Herling-Grudziński Gustaw

Biała noc miłości / Bâlata noš na lûbovta. Teatralen roman.

Prev. Silvâ B o r i s o v a, s. 12—13 [proza].

Drugie przyjście / Vtoro prišestvie, s. 11.

Dziennik pisany nocą / Dnevnik, pisan prez nošta, s. 20.

Głęboki cień / D”lboka sânka.

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 13 [proza].

Legenda o nawróconym pustelniku / Legenda za pokaâniâ otšelnik.

Prev. Kristiân Â n e v, s. 21 [proza].

3. „Literaturen vestnik” 2019, god. 28, br. 30.

Filipiak Izabela

Absolutna amnezja / Absolutna amneziâ.

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 34 [proza].

Kobierski Radosław

*Bog napisna košera**

Eurydyka rešava da živee.*

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 31 [poezja].

Kornhauser Julian

Dzieci / Decata

*Evropejska pesnička**

Koniec wieku / Kraât na veka

Staruszkowie / Starci.

Prev. Anna i Ango B o â n o v i, s. 30 [poezja].

Podsiadło Jacek

Noc nr 40 / Noś № 40

Noc nr 90 / Noś № 90

*Pomolih momičenceto**

*Posledniât p”t, kogato bâhme šastlivi**

Voenna poša.*

Prev. Severina P l a č k o v a, s. 31 [poezja].

Polkowski Jan

**** (Dim ot snega otvesni poleta)*.*

Prev. Vera D e â n o v a, s. 28.

Da b”deš živ v edinstvenata si s”dba.*

Prev. Margreta G r i g o r o v a, s. 28.

*O, ima nešo po-prelestno ot Vas**

Vsičko, koeto si kazal.*

Prev. Vera D e â n o v a, s. 28 [poezja].

Somer Piotr

Niedyskrecje / Nediskretnost

Prod”lżeniето.

Prev. Boris D a n k o v, s. 30 [poezja].

Sosnowski Andrzej

Grimoar.*

Prev. Antoaneta P o p o v a, s. 29.

Milenium / Milenium.

Prev. Boris D a n k o v, s. 29.

Spacer przed siebie /

Razhodka vse napravo i s”s sebe si.

Tachymetria / Tahimetriâ.

Prev. Antoaneta P o p o v a, s. 29 [poezja].

Stasiuk Andrzej

Jak zostałem pisarzem /

Kak stanah pisatel (opit za literaturna biografia).

Prev. Milen M i t e v, s. 34 [proza].

Świetlicki Marcin

Dla Jana Polkowskiego / Na Ân Polkovski.

Prev. Irena P e t r o v a, s. 28.

*Jona**

Zły ptak / Zla ptica.

Prev. Pravda S p a s o v a, s. 28 [poezja].

Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz

*a ti me obikna i očisti**

*Panie Boże ukrywający twarz w twarzy /
Boże Gospodi krieš liceto si v liceto na
Stworzonka / S'zdanijca
Vărno e če sled kato napusnah*
Zapamiętałem początek wiersza /
Zapomnih načaloto na edno stihotvorenie
Ženite s koito spodelâh nošite si ne krieħa*.
Prev. Panajot K a r a g ' o z o v, s. 31 [poezja].*

Tulli Magdalena

*Sny i kamienie / Snyiša i kam'ni.
Prev. Aina V a s i l e v a, s. 36—37 [proza].*

Warga Krzysztof

*Chłopaki nie płaczą / Momičetata ne plačat.
Prev. Milena M i l e v a, s. 36 [proza].*

Zagajewski Adam

*Istambul / Istanbul
Na ostrova*
Planini*
Prosvešenie*
Stary malarz spaceruje /
Stariât hudožnik se razhožda
Wiek XX na emeryturze / XX vek v pensiâ.
Prev. Silviâ B o r i s o v a, s. 30 [poezja].*

4. „Literaturen vestnik” 2019, god. 28, br. 35.

Tokarczuk Olga

*Granica / Granicata.
Prev. Silviâ B o r i s o v a, s. 13—14 [proza].*

5. „Literaturen vestnik” 2019, god. 28, br. 41.

Miłosz Czesław

*Mowa noblowska / Nobelova lekciâ.
Prev. Bogdan G a l i ŝ e v, s. 23—25 [proza].
Przepis / Recepti.
Prev. Silviâ B o r i s o v a, s. 30 [poezja].
Rady / S'veti.
Rozmowa z Jeanne / Razgovor s Žana.
Prev. Vera D e â n o v a, s. 30 [poezja].
Różewicz / Ruževič.
Prev. Zdravko K i s ' o v, s. 24 [poezja].
Tak mało / T'j malko.
Prev. Vera D e â n o v a, s. 30 [poezja].*

Torquato Tasso / Torkvato Taso.

Prev. *Silviâ Borisova*, s. 30 [poezja].

Reymont Władysław

Chłopi / Selâni.

Prev. *Hristo Vakarelski*, s. 21—22 [proza].

Pielgrzymka do Jasnej Góry / Poklonenie v Âsna Gura.

Prev. *Margreta Grigorova*, s. 22—23 [proza].

Sienkiewicz Henryk

*Mowa Henryka Sienkiewicza w Sztokholmie wygłoszona
podczas uroczystości rozdania Nagród Nobla /
Reč proiznesena v Stokholm po vreme na t'ržestvenata
Nobelova ceremoniâ.*

Prev. *Milena Mileva*, s. 11 [proza].

Quo vadis / Quo vadis.

Prev. *Atanasiâ Gančeva - Zografova*, *Kujo Kuev*,
Lûbomir Andrejčîn, s. 15, 17 [proza].

Sachem / Sahem.

Prev. *Margreta Grigorova*, s. 16 [proza].

Szyborska Wisława

Fotografia z 11 września / Snimka ot 11 septemvri.

Prev. *Silviâ Borisova*, s. 33 [poezja].

Miłość od pierwszego wejrzenia / Lûbov ot pr'v pogled.

Prev. *Zdravko Kis'ov*, s. 33 [poezja].

Mowa noblowska /

*Reč pred Nobelovata akademiâ v Stokholm,
proiznesena na 7 dekemvri 1996 g.*

Prev. *Ivan Golev*, s. 31 [proza].

Trzy słowa najdziwniejsze / Tri naj-stranni dumi.

Prev. *Blaga Dimitrova*, s. 33 [poezja].

Wersja wydarzeń / Versiâ na s'bitiâta.

Prev. *Iskra Ikomanova*, s. 33 [poezja].

Wyznania maszyny czytającej / Izpoved na četâšata mašina.

Prev. *Vera Deânova*, s. 33 [poezja].

Tokarczuk Olga

Czuły narrator. Przemowa noblowska /

Čuvstvitelen povestvovatel. Nobelova lekcîâ, s. 6.

Księgi Jakubowe / Knigite na Jakob.

Prev. *Silviâ Borisova*, s. 9 [proza].

Ostatnie historie / Posledni istorii.

Prev. *Mira Kostova*, s. 9 [proza].

6. „Literaturen svât” 2019, br. 113.

Przerwa-Tetmajer Kazimierz

O sonecie / Za soneta.

Prev. Dora G a b e [poezja].

Słonimski Antoni

Warszawa / Varšava.

Prev. Dora G a b e [poezja].

7. „Literaturen svât” 2019, br. 114.

Mickiewicz Adam

*Do M *** / Ot mene se mahni!*

Prev. Stoân D r i n o v [poezja].

8. „Literaturen svât” 2019, br. 115.

Broniewski Władysław

Dq̄b / D”b

Fiolek / Temenuga.

Prev. P”rvan S t e f a n o v [poezja].

Jaskulska-Kaczmarek Zdzisława

Świat według Katii Sokolowej /

Svet”t s oçite na Katâ Sokolova.

Prev. Vanâ A n g e l o v a [poezja].

Lau Jerzy

*Plodove**

Warszawska Guerenica / Varšavska Guerenika.

Prev. P”rvan S t e f a n o v [poezja].

Różewicz Tadeusz

**** (Na s”mvane svetlinata)**

Głos / Glas

Poeta w czasie pisania / Poet”t po vreme na pisane

Udało się / Udade mu se

Zabiegi / Proceduri.

Prev. P”rvan S t e f a n o v [poezja].

Rymkiewicz Jarosław Marek

**** (Ti, kojto premrežvaš oçi)**

Grób nieznanego poety / Grob”t na nepoznatiâ poet

W obronie metafizyki / V zašita na metafizikata.

Prev. Kr”sto S t a n i Ń e v [poezja].

Tanew Alicja

**** (Jesteś moją radością) / *** (Ti moâ radost...)*

Prev. Vanâ A n g e l o v a [poezja].

9. „Literaturen svât” 2019, br. 116.

Słowacki Juliusz

Hymn / Himn

Sonety / Soneten diptih

Testament mój / Zavešanie.

Prev. Stoân B a k” r d Ź i e v [poezja].

10. „Literaturen svât” 2019, br. 117.

Wojasiński Rafał

Pustka / Pustota.

Prev. L”czesar S e l â Ź k i [proza].

11. „Literaturen svât” 2019, br. 118.

Kania Robert

Ciepły wiatr / Top”l vât”r.

Prev. L”czesar S e l â Ź k i [poezja].

Lament Lech

Wizyta / Posešenie.

Prev. Vanâ A n g e l o v a [poezja].

Lenart Józef

V pamet na Tetmajer.*

Prev. Stoân B a k” r d Ź i e v [poezja].

Prokopiak Piotr

*** (*spójrz każde drzewo*) / *** (*pogledni vsáko d”rvo*).

Prev. Vanâ A n g e l o v a [poezja].

Siwińska-Pacak Jadwiga

Utrinno sl”nce.*

Prev. L”czesar S e l â Ź k i [poezja].

12. „Literaturen svât” 2019, br. 119.

Katz Janina

*** (*Po wielkiej miłości*) / (*Sled golâmata lûbov...*).

Prev. Georgi A n g e l o v [poezja].

Krynicky Ryszard

Lęk wysokości / Strah ot visočina

Prawda? / Istinata?

Prev. Georgi A n g e l o v [poezja].

Maj Bronisław

Światło / Svetlina.

Prev. Georgi A n g e l o v [poezja].

Międzyrzecki Adam

O czym nie wie politolog / Kakvo ne znae politolog”t.

Prev. Georgi A n g e l o v [poezja].

Mitzner Piotr

*Nad propastta most...**

Prev. Georgi Angelov [poezja].

Pocgaj Maria Magdalena

**** (Od pewnego czasu) / *** (Veče ot dosta vreme).*

Prev. Vanâ Angelova [poezja].

Sadowska Barbara

T”rsâ naj-t”mniâ ”g”l na sveta.*

Prev. Georgi Angelov [poezja].

13. „Literaturen svât” 2019, br. 122.

Batko Renata

*Matiola**

Ślady / Sleda

Višni.*

Prev. Teresa Mościńska-Lazarova
[poezja].

Bereski Dariusz

**** (kapkite)**

*Na Magdalena**

Pogledni.*

Prev. Vanâ Angelova [poezja].

Dekiert Zygmunt

Dwa oblicza / Dvata obluka.

Prev. Vanâ Angelova [poezja].

Hanslik Edyta

*S”zdade me otново**

V cvetovete na d”gata.*

Prev. Teresa Mościńska-Lazarova
[poezja].

Kuberska Alicja Maria

*Čat s nepoznat**

*Katedrala**

*Kradla na mečti**

*Pečelivš bilet**

*Poreden šans**

Prosto da b”dem.*

Prev. Teresa Mościńska-Lazarova [poezja].

Prywer Mirosława

Wspomnienia / Spomeni.

Prev. Vanâ Angelova [poezja].

14. „Literaturen svât” 2019, br. 123.

Mitzner Piotr

*Četeniâ**

*Den na majkata**

*Glupavo stihotvorenje**

*I drugi košmari**

*Oči**

Zapas.*

Prev. L'čezar S e l â š k i [poezja].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Gombrowicz Witold:** *Kurs filozofii w sześć godzin i kwadrans / Lekcii po folosofii v ramkite na šest časa i četv'rt.*
Prev. Todorka M i n e v a. Sofiâ, Izdatelstvo Sonm, 2020, 148 s.
2. **Mrożek Sławomir:** *Kontrakt / Kontrakt.*
Prev. Malina I v a n o v a. Sofiâ, Izdatelstvo „Black Flamingo”, 2020, 78 s. [dramat].
3. **Sapkowski Andrzej:** *Narrenturm / Kulata na šutovete.*
Prev. Vasil V e l č e v. Sofiâ, Izdatelstvo „Siela”, 2020, 596 s. [proza].
4. **Stasiuk Andrzej, Jurij Andruchowycz, Jáchym Topol:**
Europa Środkowa w trzech esejach / Sredna Evropa v tri eseta.
Prev. Dilâna D e n č e v a, Rajna K a m b e r o v a, Vasil S a m o k o v l i e v. Sofiâ, Izdatelstvo „Lektura”, 2020, 204 s. [esej].
5. **Szabłowski Witold:** *Tańczące niedźwiedzie / Tancuvašite mečki. Istinski istorii za totalitarna abstinenciâ.*
Prev. Milena M i l e v a. Sofiâ, Izdatelstvo „Paradoks”, 2020, 256 s. [reportaż].
6. **Tokarczuk Olga:** *Prowadź swój pług przez kości umarłych / Kraj pluga si prez kostite na m'rtvite.*
Prev. Silviâ B o r i s o v a. Sofiâ, Izdatelstvo ICU, 2020, 210 s. [proza].
7. **Tokarczuk Olga, Consejo Joanna:** *Zgubiona dusza / Izgubenata duša.*
Prev. Silviâ B o r i s o v a. Sofiâ, Izdatelstvo ICU, 2020, 48 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Sveta Gora” 2020, br. 16 („P”).

Mitzner Piotr

Aplikacija / Priloženie

Drewniane kołyski / D”rveni lulki

Idzie toczy się leci / V”rvi lúlee se leti

Ptaszku / Ptiče

Siostra / Sestra

Tu / Tuk

Zamiana / Zamàna.

Prev. Margreta Grigorova [poezja].

2. „Literaturen vestnik” 2020, god. 29, br. 14.

Stasiuk Andrzej

Dziennik okrętowy / Koraben dnevnik.

Prev. Dilàna Denčeva, s. 9, 11 [proza].

3. „Literaturen vestnik” 2020, god. 29, br. 21.

Brzechwa Jan

Akademia Pana Kleksa /

Akademiàta na Gospodin Mastileno Petno.

Prev. Lilià Račeva, s. 31—32 [proza].

Kwoka / Kvačka

Ręce i nogi / R”ce i kraka.

Prev. Antoaneta Popova, s. 27 [poezja].

Smok / Zmej.

Prev. Kamen Rikev, s. 27 [poezja].

Żuk / Br”mbar.

Prev. Antoaneta Popova, s. 27 [poezja].

Czerwińska-Rydel Anna

Listy w butelce. Opowieść o Irenie Sendlerowej /

Pisma v butilka. Razkaz za Irena Sendlerova.

Prev. Milena Mileva, s. 35 [proza].

Fiedler Antoni

Wyspa Robinsona / Ostrov”t na Robinzon.

Prev. Milen Mitev, s. 31 [proza].

Fredro Aleksander

Paweł i Gaweł / Pavel i Gavel.

Prev. Kamen Rikev, s. 26 [poezja].

Hoffmanowa z Tańskich Klementyna

Dziennik Franciszki Krasińskiej w ostatnich latach Augusta III

pisany / Dnevnik”t na Franciška Krašinska.

Prev. Marina Bratanova, s. 26 [proza].

Kasdepke Grzegorz

Opowiadania dla łobuzów i nie tylko /

Razkazi za pakostnici i ne samo.

Uszy na sprzedaż / Uši za prodan.

Prev. Liliã Račeva, s. 34 [proza].

Kern Ludwik Jerzy

Ferdynand Wspaniały / Ferdinand Velikolepni.

Prev. Liliã Račeva, s. 32 [proza].

Konopnicka Maria

O krasnoludkach i sierotce Marysi / Džudžetata i Mariša.

Prev. Rajna Cvetkova, s. 28 [proza].

Korczak Janusz

Spowiedź motyla / Izpovedta na peperudata.

Prev. Margreta Grigorova, s. 17 [proza].

Kosmowska Barbara

Nieźle ziółko / Eh če Bilka.

Prev. Dilãna Denčeva, s. 36 [proza].

Krzyśka Sławomir

*Sako i prikazki**

*Veseliãt taralež**

V”rteležki.*

Prev. Margreta Grigorova, s. 28 [poezja].

Leśmian Bolesław

Przygody Sindbada Żeglarza /

Priklúčeniã na Sindbad Moreplavatelã.

Prev. Žana Stančeva, s. 29—30 [proza].

Makuszyński Kornel

Szatan z siódmej klasy / Dãvol”t ot sedmi klas.

Prev. Dimitrina Hamze, s. 33 [proza].

Miłoszewski Zygmunt

Góry źmijowe / Planinata na zmeã Zmij.

Prev. Lina Vasileva, s. 36—37 [proza].

Onichimowska Anna

Dzień czekolady / Denãt na šokolada.

Prev. Margreta Grigorova, s. 34 [proza].

Papuzińska Joanna

Historia / Predanie, s. 28 [poezja].

Nasza mama czarodziejka / Mama e v"lšebnica.

Prev. Margreta Grigorova, s. 33 [proza].

Pims, którego nie ma / Pims"t, kojto go nâma.

Prev. Antoaneta Popova, s. 28 [poezja].

Sapkowski Andrzej

Narrenturm / Kulata na šumovete.

Prev. Vasil Velčev, s. 38 [proza].

Szczygielski Marcin

Czarownica piętro niżej / Magòsnicata ot dolniâ etaž.

Prev. Lina Vasileva, s. 37—38 [proza].

4. „Literaturen vestnik” 2020, god. 29, br. 34.

Tokarczuk Olga

[Z tomu *Opowiadania bizarne / Čudati razkazi*]

Pasažer / P"tnik"t.

Prev. Silviâ Borisova, s. 1, 9 [proza].

5. „Literaturen vestnik” 2020, god. 29, br. 37.

Krynicky Ryszard

Gołębie / G"l"bi

*Kakvo tam?**

Kasztan / Kesten.

Prev. Vera Deânova, s. 22 [poezja].

Stasiuk Andrzej

*Magistrala**.

Prev. Dilâna Denčeva, s. 31 [proza].

Szczygieł Mariusz

Co ukrył przed Polakami bufetowy z Borówkowej Góry /

Kakvo skri ot polâcite búfetčik"t ot Boruvkova hora.

Prev. Kristiân Ânev, s. 36 [felieton].

Osobisty przewodnik po Pradze / Ličen p"tevoditel po Praga.

Prev. Milena Mileva, s. 21 [reportaż].

Warga Krzysztof

Pamiętnik hipopotama / Dnevnik"t na begemota.

Prev. Milena Mileva, s. 38 [proza].

Zagajewski Adam

Mistyka dla początkujących / Mistika za načinaeši, s. 11 [poezja].

[Z tomu *Obrona żarliwości / Zašita na plamennostta*]

*Da pišeš na polski**, s. 40 [esej].

W cudzym pięknie / V čuždata krasota

Wiek dwudziesty na emeryturze /

Dvadeseti vek v pensiâ.

Prev. Silviâ B o r i s o v a, s. 11 [poezja].

6. „Literaturen svât” 2020, br. 124.

Witke Ewa

*** (*dwa ciała obok siebie*) / *** (*dve tela edno do drugo*)

*** (*miłość — pustynia*) / *** (*lûbovta — pustinâ*)

*** (*Morze Martwe ciężarne od soli*) /

*** (*M’rtvo more teŝko ot solta*)

*** (*pamięć buduje mity*) / *** (*pametta s’zdava mitove*)

*** (*przespaceruj się ze mną*) / *** (*porazhodi se s men*)

*** (*strach*) / *** (*strah’t*)

*** (*w obcych miejscach jesteśmy bliżej siebie*) /

*** (*v čuŝdite mesta stavame po-blizki*)

Naga / Gola

sierpień / Avgust

*Stenata na plača**

tu blisko jest świat / Tuk svet’ t e blizo.

Prev. L’czazar S e l â ŝ k i [poezja].

7. „Literaturen svât” 2020, br. 126.

Mickiewicz Adam

*Čas**.

Prev. Atanas D a l č e v [poezja].

Słonimski Antoni

Wszystko / Vsičko.

Prev. Atanas D a l č e v [poezja].

Słowacki Juliusz

Sonet / Sonet.

Prev. Atanas D a l č e v [poezja].

Wygodzki Stanisław

*Statistika**.

Prev. Atanas D a l č e v [poezja].

8. „Literaturen svât” 2020, br. 128.

Jurkowska Barbara

*Razgovor s moreto**.

Prev. Elka N â g o l o v a [poezja].

9. „Literaturen svât” 2020, br. 129.

Słonimski Antoni

*Za grafomanite**.

Prev. Evgeniâ D i n k o v a [proza].

10. „Literaturen svât” 2020, br. 130.

Słonimski Antoni

O czytelnikach / Za čitatelite.

Prev. Evgeniâ D i n k o v a [proza].

11. „Literaturen svât” 2020, br. 132.

Słonimski Antoni

Za snobite.*

Prev. Evgeniâ D i n k o v a [proza].

Opracowała *Joanna Mleczko*

Przekłady chorwacko-polskie i polsko-chorwackie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury chorwackiej w Polsce w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Jergović Miljenko**: *Doboši noći: studija / Bębny nocy: studium*.
Tłum. Magdalena Pe tryń s k a. Wrocław, Książkowe Klimaty,
2019, 152 s. [proza].
2. *(Nie tylko) fragmenty: wybór nowych dramatów chorwackich*.
T. 1. Red. G. A b r a s o w i c z, L. M a ł c z a k. Katowice,
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019 [dramat].
Kaštelan Lada
Dva i dvadeset / Dwie i dwadzieścia, s. 45—104.
Tłum. Magdalena K o c h, Katarzyna T a c z y Ń s k a.
Matišić Mate
Žena bez tijela / Kobieta bez ciała, s. 167—195.
Tłum. Dorota Jovanka Ć i r l i ć.
Mihanović Dubravko
Prolazi sve / Wszystko przemija, s. 263—299.
Tłum. Piotr H e r d a.
Radović Tanja
Ledeno doba / Epoka lodowcowa, s. 105—165.
Tłum. na j. angielski Renata G e l d,
tłum. na j. polski Antonina K u r t o k.

Sajko Ivana

Prizori s jabukom / Sceny z jabłkiem, s. 239—261.

Tłum. Magdalena Koch.

Štivičić Tena

Nevidljivi / Niewidzialni, s. 301—371.

Tłum. Magdalena Dyras.

Zajec Tomislav

Trebalo bi prošetati psa / Trzeba wyprowadzić psa, s. 197—238.

Tłum. Gabriela Abrasowicz, Berenika Nikodem ska.

3. *(Nie tylko) fragmenty: wybór nowych dramatów chorwackich.*

T. 2. Red. G. Abrasowicz, L. Małczak. Katowice,
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019 [dramat].

Ferčec Goran

Pismo Heineru M. / List do Heinera M., s. 7—37.

Tłum. Gabriela Abrasowicz.

Klepica Vedrana

Bijeli bubrezi / Białe cynaderki, s. 247—279.

Tłum. Katarzyna Taczynska.

Martinić Ivor

Moj sin samo malo sporije hoda /

Mój syn chodzi, tylko trochę wolniej, s. 149—205.

Tłum. Gabriela Abrasowicz.

Meheik Diana

Jerihonska ruža / Róża jerychońska, s. 281—308.

Tłum. Gabriela Abrasowicz.

Mitrović Nina

Ovaj krevet je prekratak ili Samo fragmenti /

To łóżko jest za krótkie lub tylko fragmenty, s. 39—111.

Tłum. Maciej Czerwinski.

Pešut Dino

Pritisci moje generacije ili o bijelom porculanu /

Presje mojego pokolenia albo o białej porcelanie, s. 309—347.

Tłum. Dominika Kaniecka.

Solarić (Kovačić) Jelena, Tomić Anica

Ovo bi mogla biti moja ulica / To mogła być moja ulica, s. 113—148.

Tłum. Małgorzata Staniszanżek.

Žmak Jasna Jasna

Samice / OdoobniONE, s. 207—245.

Tłum. Katarzyna Majdzik Papić.

4. *Pokolenie przerwanej młodości. Antologia współczesnego dramatu chorwackiego.*

Red. A. Kodrić Gagro, J. Molas, P. Pająk.

Kons. nauk. B. Senker. Zagreb, Disput, 2019 [dramat]¹.

Matišić Mate

Anđeli Babilona: rustikalna travestacija /

Anioły Babilonu: trawestacja rustykalna, s. 106.

Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić.

Mitrović Nina

Susret / Spotkanie, s. 70.

Tłum. Janusz Szablewski.

Sajko Ivana

Europa: monolog za majku Courage i njezinu djecu /

Europa: monolog dla matki Courage i jej dzieci, s. 66.

Tłum. Katarzyna Taczyska.

Štivičić Tena

Tri zime / Trzy zimy, s. 188.

Tłum. Barbara Kramar.

Vidić Ivan

Netko drugi / Ktoś inny, s. 52.

Tłum. Anna Boguska.

Zajec Tomislav

Ono što nedostaje / To, czego brakuje, s. 74.

Tłum. Ewa Wróblewska-Trochimiuk.

1 Publikacja ukazała się w formie pudełka zawierającego siedem zeszytów: biały wprowadzający (wstęp, przedmowy, noty biograficzne) i sześć czerwonych tomików z dramatami.

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Boršić Ivan:** *Vidimo se na osmrtnici / Do zobaczenia w nekrologu.*
Tłum. Łukasz Lewaszkiewicz. Czerwonak, Vesper, 2020, 450 s. [proza].
2. **Jergović Miljenko:** *Sarajevski Marlboro / Sarajewskie Marlboro.*
Tłum. Magdalena Petryńska, Miłosz Waligórski, Maciej Czerwiński. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie Sedno, 2020, 124 s. [proza].
3. **Marijanović Stanislav:** *Kućna čudovišta I, Kućna čudovišta II / Mała encyklopedia domowych potworów².*
Tłum. z j. ang. Hanna Baltyń. Warszawa, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, 2020, 48 s. [proza].
4. **Modrić Luka, Matteoni Robert:** *Autobiografija Luka Modrić — moja igra / Moja gra: autobiografia.*
Tłum. Karina Giel. Kraków, Znak Horyzont 2020, 382 s. [proza, biografia].
5. **Novak Kristian:** *Črna mati zemla / Czarna matka ziemia.*
Tłum. Magdalena Połczyńska. Sejny, Fundacja Pogranicze: Ośrodek „Pogranicze — Sztuk, Kultur, Narodów”, 2020, 374 s. [proza].
6. **Prtenjača Ivica:** *Brdo / Wzgórze.*
Tłum. Siniša Kasumović. Warszawa, Biblioteka Słów, 2020, 184 s. [proza].
7. **Šejčić Stjepan:** *Harleen / Harleen.*
Tłum. Maria Lengen. Wydawnictwo, Egmont Polska, 2020, 208 s. [proza].
8. **Ugrešić Dubravka:** *Lisica / Lis.*
Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 2020, 339 s. [esej].

2 Przekład pośredni z: *House Monsters I, House Monsters II* (2016).

Publikacje w czasopismach

1. „Dialog” 2020, r. 65, nr 6.
Zajec Tomislav
Mala Moskva / Mała Moskwa, s. 165—203.
Tłum. Gabriela A b r a s o w i c z [dramat].
2. „Książki”, październik 2020.
Ugrešić Dubravka
*Dlaczego faszyzm wciąż tak uwodzi?**
Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić [esej].
3. „Książki” 2020, nr 5.
Ugrešić Dubravka
*Kopcie się z koniem**.
Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić [esej].
4. „Podgląd: kwartalnik literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich” 2020, nr 1.
Vuletić Anđelko
*Ja ću graditi kako ja hoću /
Będę budować, jak ja chcę**
*Kad će vrijeme tvoje pobune /
Kiedy nastąpi czas twojego buntu**
*Kraljica puteva / Królowa dróg**
*Meni pustinju dajte / Mnie pustynie dajcie**
*Między dwoma błękitami**
*Nigdy — przenigdy**
Pepeo / Popiół
*Pochodnia**
*Póki żyję**
*Snoviđenje / Widzenie senne**
*Tako i do dan-danas / I tak do dnia dzisiejszego**
*Veliki tvorče, ja dižem bunu /
Wielki Stwórco, ja bunt podnoszę**.
Tłum. Grzegorz Ł a t u s z y ń s k i [poezja].
5. „Przegląd Polityczny” (Gdańsk) 2020, nr 163/164, dod. s. I—VIII.
Krleža Miroslav
*Czym jest Europa**.
Tłum. Małgorzata W i e r z b i c k a [esej].

6. „Witkacy!: czyste dusze w niemytej formie” 2020, nr 2.

Ferić Zoran

Nepodnošljiva težina novca / Nieznośny ciężar pieniądza, s. 38—41³.

Tłum. Violetta Szmyt - Radosević.

Red. przekładu Małgorzata Vražić [proza].

7. „Wyspa” 2020, nr 4.

Šojat Ivana

Oči / Oczy, s. 27—34.

Tłum. Siniša Kasumović [proza].

Opracowała *Katarzyna Majdzik Papić*

3 Fragment książki Z. Ferić: *Apsurd je zarazna bolest* (Zagrzeb 2012).

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Chorwacji w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe¹

1. *Boże coś Polskę / Molitva.*

W: Slaven K a l e: „*Poljaci, naša braća na sjeveru*“. *Hrvatska javnost o Poljacima 1860—1903*. Zagreb, Srednja Europa, 2019, 336 s.

[przedruk z: „*Naše gore list*“ 1861, br. 36].

Tłumacz nieznan [poezja].

1 W roku 2019 ukazały się ponadto publikacje o charakterze religijnym, kazania, przemowy, rozmowy:

1. **Grzegorzycy Jan:** *Każda dusza to inny świat.*

O Faustynie, faustynkach, ks. Sopoćce i dzieciach marnotrawnych / Svaka je duša poseban svijet. O Faustini, faustinkama, vlč. Sopoćku i rasipnoj djeci.

Prev. Antonija Č a j k o. Koprivnica, Figulus, 2019, 243 s.

2. **Młynarz Bogna:** *To Bóg szuka człowieka / Bog traži čovjeka:*

O utjelovljenju, duši i Božjoj ljubavi prema nama:

časna sestra Bogna Młynarz: razgovor vodio Mariusz Czaja.

Prev. Antonija Č a j k o. Koprivnica, Figulus, 2019, 169 s.

3. **Pelanowski Augustyn:** *Droga Krzyżowa: rozważania /*

Križni put: razmatranja.

Prev. Jure Jo s i p o v i ć. Koprivnica, Figulus, 2019, 86 s.

4. **Pelanowski Augustyn:** *Ostatnie rekolekcje / Posljednje duhovne vježbe.*

Prev. Ena J a n e č i ć, Melita M e s a r i ć, Ana Marija R i h a.

Koprivnica, Figulus, 2019, 143 s.

2. **Dąbrowska Krystyna:** *Bajka o jeżach / Bajka o ježevima / A tale about hedgehog.*
 Prev. Đurđica Čilić Škeljo, Antonia Lloyd-Jones, Karen Kovacik. Zagreb, SKUD „Ivan Goran Kovačić”, 2019, 80 s. [poezja].
3. **Karpowicz Ignacy:** *Sońka / Sonjka.*
 Prev. Emilio Nuić. Zagreb, Hena com, 2019, 206 s. [proza].
4. **Miłosz Czesław:** *Poezija.*
 Prev. Pero Mioč. Zagreb, Vuković & Runjić, 2019, 372 s. [poezja].
 Izbor iz djela 1930—1994
Annalena / Annalena, s. 36.
*Brie**, s. 95.
Campo di Fiori / Campo dei Fiori, s. 24—25.
Cytata / Citat, s. 84.
Dlaczego wstydy? / Zašto sram, s. 80.
Do księdza Ch. / Velečasnom Ch., s. 11—12.
Do Tadeusza Różewicza, poety / Tadeuszu Różewiczu, pjesniku, s. 31—32.
Druga przestrzeń / Drugi prostor, s. 197—283.
Drzewo / Drvo, s. 107.
Dyskretny wdzięk nihilizmu / Diskretna draž nihilizma (wybór), s. 86—90.
Dytyramb / Ditiramb, s. 19—20.
Dziecię Europy / Dijete Europe, s. 27—30.
Głowy / Glave, s. 18.
Helenka / Helenka, s. 103.
Hymn / Oda, s. 8—10.
Hymn o perle / Himan o Perli, s. 54—57.
Kompozycja / Kompozicija, s. 3.
Król Popiel / Kralj Popiel, s. 48.
Który skrzywdziłeś / Koji si uvrijedio, s. 45.
Kula (Costa Rica) / Kugla (Kostarika), s. 94.
Miasto / Grad, s. 22—23.
Moja wierna mowa / Moj vjerni govore, s. 49—50.
Na cześć pieniądza / U pohvalu novcu, s. 15.
Na miejscu Stwórcy / Na mjestu Tvorca, s. 77.
Nie mój / Nije moj, s. 76.
Nie więcej / Ne više, s. 47.
O aniołach / O anđelima, s. 53.
Ograniczony / Ograničen, s. 75.

- Ogród ziemskich rozkoszy /*
Vrt zemaljskih naslada, s. 38—43.
- Osobny zeszyt — Kartki odnalezione /*
Posebni svezak — Pronađeni papirići, s. 98—100.
- Pelikany (Costa Rica) / Pelikani (Kostarika)*, s. 93.
- Piesek przydrożny / Usputni psić* (wybór)
- Pieśń / Pjesma*, s. 5—7.
- Pleć poezji / Rod poezije*, s. 91.
- Po wygnaniu / Poslije izgona*, s. 44.
- Pod koniec dwudziestego wieku /*
Pri svršetku dvadesetoga stoljeća, s. 58.
- Podróż / Putovanje*, s. 4.
- Powinien był? / Bio je dužan*, s. 83.
- Powrót do Krakowa w roku 1880 /*
Povratak u Kraków 1880. godine, s. 62.
- Przedmowa / Predgovor*, s. 26.
- Przypowieść / Priča*, s. 51.
- Rano / Jutro*, s. 16.
- Religia Helenki / Helenkina religija*, s. 104.
- Rodowód / Rodoslovlje*, s. 63.
- Roztropność / Razboritost*, s. 96.
- Rozum / Pamet*, s. 102.
- Sprawca / Uzročnik*, s. 17.
- Sześć wykładów wierszem / Šest izlaganja stihom*, s. 64—71.
- Świat (Poema naiwne) / Svijet, naiвне pjesme*, s. 33—35.
- Tak mało / Tako malo*, s. 52.
- Teologia, poezja / Teologija, poezija*, s. 85.
- To / To*, s. 109—196.
- Traktat poetycki / Poetski traktat*, s. 46.
- Tropiki / Tropi*, s. 92.
- Uważność / Pribranost*, s. 78.
- W mojej ojczyźnie / U mojoj domovini*, s. 21.
- Wdzięczny / Zahvalan*, s. 81.
- Wiersz na koniec stulecia / Pjesma za svršetak stoljeća*, s. 59—61.
- Wiersze dla opętanych / Stihovi za opsjednute*, s. 13—14.
- Wiersze ostatnie / Posljednje pjesme*, s. 285—349.
- Wierzyć, nie wierzyć / Vjerovati, nevjerovati*, s. 82.
- Yokimura / Yokimura*, s. 105—106.
- Zacność / Plemenitost*, s. 97.
- Zamiast / Umjesto*, s. 79.

Zamiast zostawić / Umjesto ostavljanja, s. 101.

Żółty rower / Žuti bicikl, s. 37.

5. **Miłosz Czesław**: *Ziemia Ulro / Zemlja Ulro*.
Prev. Adrian Cvitanović. Zagreb, Jesenski i Turk, 2019, 278 s. [esej].
6. **Miłoszewski Zygmunt**: *Gniew / Gnjev*.
Prev. Mladen Martić. Zagreb, Edicije Božičević, 2019, 429 s. [proza].
7. **Sapkowski Andrzej**: *Czas pogardy / Vrijeme prezira*.
Prev. Mladen Martić. Zagreb, Egmont, 2019, 336 s. [proza].
8. **Sapkowski Andrzej**: *Miecz przeznaczenia / Mač sudbine*.
Prev. Mladen Martić. Zagreb, Egmont, 2019, 375 s. [proza].
9. **Sapkowski Andrzej**: *Ostatnie życzenie / Vilenjačka krv*.
Prev. Mladen Martić. Zagreb, Egmont, 2019, 311 s. [proza].
10. **Tokarczuk Olga**: *Księgi Jakubowe. Wielka podróż przez siedem granic, pięć języków i trzy duże religie, nie licząc tych małych / Knjige Jakubove ili Veliko putovanje preko sedam granica, pet jezika i tri velike religije, ne računajući one male*.
Prev. Mladen Martić. [Wyd. 2]. Zagreb, Fraktura, 2019, 906 s. [proza].
11. **Witkiewicz Stanisław Ignacy**: *Nienasycenie / Nezasitnost*.
Prev. Dalibor Blažina. Zagreb, Disput: Hrvatsko filološko društvo, 2019, 564 s. [proza].
12. **Wojtyła Karol**: *Kazanie na Areopagu: 13 katechez / Bit i smisao kršćanstva*.
Prev. Antonio Akmađić. Split, Verbum, 2019, 143 s. [esej religijny].

Publikacje w czasopismach

1. „Dubrovnik” 2019, br. 2—3.

Gałczyński Konstanty Ildenfon

Ewa Braun i Hitler / Eva Braun i Hitler, s. 215—216.

Naród i ustrój / Narod i ustroj, s. 211.

Trzy gwiazdki na niebie / Tri zvijezdice na nebu, s. 213—214.

W szponach kofeiny / U kandžama kofeina, s. 212—213.

Xymena, s. 217—221.

Zielona Gęś / Zelena guska.

Prev. Pero Mioč [dramat].

2. „Dubrovnik” 2019, br. 4.

Lec Stanisław Jerzy

[Z tomu *Mysli nieuczestane. Wszystkie — wybór*]

*Kolikokrake su sretne zvijezde**.

Prev. Nino Žodan, s. 138—142 [proza].

[Z tomu *Do Abła i Kaina / Kainu i Abelu* (wybór)]

*Još postoje**, s. 155.

*Pođi na smetlišta**, s. 155.

*Posred hrpe kamenja**, s. 154.

*Postoje svjetorušitelj**, s. 154.

*Raportiram**, s. 155.

*Tko stane bokom uz bok**, s. 154.

*Već je davno Troja u muzejima**, s. 154.

*Vidio sam skicu**, s. 155.

*Vratolomna je to kadrila**, s. 154.

[Z tomu *Kpię i pytam o drogę / Šale zbijam i za put pitam* (wybór)]

*** (*Nisam živio svojim životom*)*, s. 150—151.

*Bistar pogled**, s. 153.

*Naglo**, s. 149—150.

*Noći čiste i prave**, s. 153.

*O maštanju**, s. 151—153.

*Pitanje i odgovor**, s. 153.

[Z tomu *List gończy / Tjeralica* (wybór)]

*** (*sazrio sam kasno*)*, s. 163.

*** (*zar nisam*)*, s. 163.

*Bio sam maminsinom**, s. 157.

*Dno pakla**, s. 156.

*Dva psa moja**, s. 156.

*Nitko mi nije stao bokom uz bok**, s. 157.

*Poema bez poante**, s. 158—159.

*Poema malenoga unuka**, s. 159—160.

*Poema o nadi**, s. 161—162.

*Razglednica iz spomenara pakla**, s. 157.

*U zemljama sretnim**, s. 156.

[Z tomu *Notatnik polowy / Lovačka bilježnica*]

*Idući mostovima**, s. 146—148.

[Z tomu *Nowe wiersze / Novi stihovi*]

*Smrt moja**, s. 148—149.

[Z tomu *Rękopis jerozolimski / Jeruzalemski rukopis*]

*Poezijo**, s. 149.

[Z tomu *Widziałem szkic do Nicości / Vidio sam skicu Ništavila*]

Kaprys Wiedeński / Bečki kapric, s. 143—145.

Prev. Nino Ž o d a n [poezja].

3. „Express” 2019, br. 493 (20 grudnia 2019).

Tokarczuk Olga

Czuły narrator /

Tankoćutni narator. Naša je stvarnost već postala nadrealna.

Prev. Mladen Martić, s. 68—75 [proza].

4. „Forum” 2019, br. 4—6.

Mrożek Sławomir

Drame

Lis aspirant / Lisac aspirant, s. 594—601.

Na pełnym morzu / Na pučini, s. 602—626.

*Serenada**, s. 571—593.

Prev. Pero Mioč [dramat].

5. „Forum” 2019, br. 10—12.

Zagajewski Adam

Asimetrija

Autoportret / Autoportret, s. 1283—1284.

Autostrada / Autocesta, s. 1279.

*Chaconne**, s. 1275.

Konkurs / Natječaj, s. 1280.

Moi ulubieni poeci / Moji omiljeni pjesnici, s. 1277.

Nasze północne miasta /

Naši sjevernjački gradovi, s. 1282.

Nigdzie / Nigdje, s. 1269—1270.

Nokturn / Nokturno, s. 1281.

O mojej matce / O mojoj majci, s. 1272.

*Ruth**, s. 1278.

Studniówka / Maturalac, s. 1276.

1943: Werner Heisenberg z wizytą u Hansa

Franka w Krakowie / 1943: Werner Heisenberg u posjetu kod Hansa Franka u Krakowu, s. 1274.

Walizka / Putna torba, s. 1271.

Wiemy, czym jest sztuka /

Znamo što je umjetnost, s. 1273.

Prev. Pero Mioč [poezja].

6. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1237.

Barańczak Stanisław

Do posljednjeg dana

Jednym tchem / Jednim dachom

Och, wszystkie słowa pisane /

Oh, sve napisane riječi

*Papier i popiół, dwa sprzeczne zdania /
Papier i pepeo, dva oprečna iskaza
Wziąłem sobie do serca / Uzeo sam k srcu.*
Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

7. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1238.

Janko Anna

*Mała zagłada / Mali pokolj (fragment)
Bobo, aniotek... / Bobo, anđelak.*
Prev. Pero M i o ć, s. 24 [proza].

8. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1239.

Krynicky Ryszard

*Tvoj život je kao san
*** (nagi, obudziłem się nagle w kolejce po chleb) /
*** (nag, probudio sam se iznenada u redu za kruh)
Choćbyś była tak prosta / Kada bi bila tako jednostavna
Czytaj: ojczyzna / Čitaj: domovina
Dobijam się do drzwi / Probijam se prema vratima
Dwa proste zdania / Dvije jednostavne rečenice
Jak sen / Kao san
Któż to zrozumie / Tko će to razumjeti
Mur / Zid
Nic więcej / Ništa više
Prawie jak / Gotovo kao
Twarzą do ściany / Licem prema zidu
W kraju / U zemlji.*
Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

9. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1240.

Janko Anna

*Mała zagłada / Mali pokolj (fragment)
Jesi li čula pucnje
Nie patrz tak na nich, nie patrz... /
Ne gledaj ih tako, ne gledaj...
Słowo „nazizm” / Riječ „nazizm“.*
Prev. Pero M i o ć, s. 24 [proza].

10. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1243.

Karasek Krzysztof

*Plemenita staza
Pochwała algebry / Pohvala algebri
W cieniu drzewa Buddy / U sjeni Buddina drvetva.*
Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

11. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1247.

Karasek Krzysztof

Što učiniti s vremenom

Krawiec rymów / Krojač rima

Struldrugowie / Besmrtnici.

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

12. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1251.

Krynicky Ryszard

Moje nijemo ti

*** (komukolwiek wierny — jestem wierny tobie) /

*** (komugođ vjeran — vjeran sam tebi)

*** (spojrzzenie, złoty deszcz) / *** (pogled, zlatna kiša)

Ježeli miłość / Ako ljubav

Nasze życie rośnie / Naš život raste

Nic, noc / Ništa, noć

Nie chćiej za nas umierać / Nemoj za nas umirati

Oblóki / Oblaci

Prawie haiku / Gotovo haiku

Róžo / Ružo

Unoszone wiatrem / Nošeni vjetrom

W kuklistim śnie / U kružnom snu

Wewnątrz / Unutar.

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

13. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1253.

Zagajewski Adam

Uvijek nedostaje vremena

Džungla / Džungla

Podróż ze Lwowa na Śląsk w roku 1945 /

Putovanje iz Lawowa u Šleziju 1945.

Ruth.*

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

14. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1255.

Zagajewski Adam

Moj prijatelj skriva se preda mnóm

Białe żagle / Bijela jedra

*Manet**

Moi ulubieni poeci / Moji omiljeni pjesnici

*Tuga za izgubljenim prijateljem**

Ulica Radiowa.*

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

15. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1257.

Barańczak Stanisław

Čitam ti iz slova bola

Nie / Ne

*Prosty człowiek mógłby, do licha, zdecydować się wreszcie,
kim jest / Običan bi se čovjek, do vraga, konačno mogao
odlučiti tko je*

Ta dłoń może być garścią i może być pięścią /

Taj dlan može biti pregršt i može biti šaka.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

16. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1259.

Barańczak Stanisław

Otvaramo pjesmaricu himni

Msza za Polskę w St. Paul's Church, grudzień 1984 /

Misa za Poljsku u St. Paul's Church, prosinac 1984.

To mnie nie dotyczy / To se mene ne tiče.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

17. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1263.

Krynicky Ryszard

Rasprsnuti mozak oceana

**** (Chcesz istnieć, krucha linijko?) /*

**** (Želiš postojati, krhki stiše?)*

Choćbyś była tak prosta /

Kada bi bila tako jednostavna

Faszyści zmieniają koszule /

Fašisti mijenjanju košulje

Język, to dzikie mięso / Jezik, to divlje meso

Nie płacz / Ne plači

Pancernik „Potiomkin” /

Oklopnjača „Patjomkin”.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

18. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1269.

Miłosz Czesław

Tvoje je ime poput prvog udisaja zraka

*Antegor**

Jeżeli / Ako

O zbawieniu / O osłobođenju

*Sanctificetur**

Syn arcykapłana / Prvosvećenikov sin.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

19. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1281.

Miłosz Czesław

*Uvijek sam želio biti na nebu
Jak mogłem / Kako sam mogao
Komentarz do wiersza „Niebo” /
Komentar uz pjesmu „Nebo”
Niebo / Nebo.*

Prev. Pero Mi o ć, s. 24 [poezja].

20. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1283.

Zagajewski Adam

*Možda sada spavaš, u oblaku
Dla ciebie / Tebi
Dłgie popołudnia / Duga popodneva
Mistyka dla początkujących / Mistika za početnike
O pływaniu / O plivanju
Opus pośmiertne / Posmrtni opusi (fragment)
Senza flash*.*

Prev. Pero Mi o ć, s. 24 [poezja].

21. „Hrvatsko slovo” 2019, br. 1288.

Zagajewski Adam

*Tamo gdje se rađa dah
Autoportret / Autoportret
Moje ciotki / Moje tetke
Opus pośmiertne / Posmrtni opusi
Pożegnanie Zbigniewa Herberta /
Oproštaj sa Zbigniewom Herbertom
Tam, gdzie oddech / Tamo gdje je dah.*

Prev. Pero Mi o ć, s. 24 [poezja].

22. „Kazalište: časopis za kazališnu umjetnost” 2019, no. 79—80.

Sikorska-Miszcuk Małgorzata

Walizka / Kovčeg.

Prev. Jelena K o v a ć i ć, s. 74—101 [dramat].

23. „Književno pero” 2019, br. 16.

Lebioda Dariusz Tomasz

*Dva pisma papira od vrijednosti***, s. 74 [poezja].
U zabranjenom gradu***, s. 73.*

Zioła Kalina Izabela

*Iznad Crnog mora***, s. 72 [poezja].
Sonet***, s. 72 [poezja].
Zvijezde iznad Jadrana***, s. 57—61 [proza].*

24. „Poezija” 2019, br. 3—4.

Herbert Zbigniew*Ako izgubimo ruševine, neće ostati ništa**Kaligula**, s. 161—162.*Mordercy królów / Ubojice kraljeva*, s. 168.*Przesłanie Pana Cogito /**Poruka gospodina Cogita*, s. 170—171.*Raport z oblężonego Miasta /**Raport iz opkoljenog grada*, s. 166—167.*Rozważania o problemie narodu /**Razmišljanja o problemu naroda*, s. 169.*Tren Fortynbrasa / Fortinbrasova elegija*, s. 163.*Z nienapisanej teorii snów /**Iz nenapisane teorije snova*, s. 164—165.

Prev. Đurđica Čilić [poezja].

25. „Zadarska smotra” 2019, br. 1—3.

Krynicky Ryszard*** (*Chcesz istnieć, krucha linijko?*) /*** (*Želiš postojati, krhki stiše?*), s. 226.*** (*komukolwiek wierny — jestem wierny tobie*) /*** (*komu god vjeran — vjeran sam tebi*), s. 238.*** (*nagi, obudziłem się nagle w kolejce po chleb*) /*** (*nag, probudio sam se iznenada u redu za kruh*), s. 230.*** (*nie dlatego*) / *** (*ne stoga*), s. 217.*** (*spojrzenie, złoty deszcz*) / *** (*pogled, zlatna kiša*), s. 238.*Ad hominem**, s. 220.*Choćbyś była tak prosta / Kada bi bila tako jednostavna*, s. 230.*Cicho / Tiho*, s. 225.*Coraz bardziej oddalające się / Udaljavajući se sve više*, s. 219—220.*Cóż z tego / I što onda*, s. 222—223.*Czytaj: ojczyzna / Čitaj: domovina*, s. 231.*Dobijam się do drzwi / Probijam se prema vratima*, s. 232.*Dwa proste zdania / Dvije jednostavne rečenice*, s. 235.*Faszyści zmieniają koszule / Fašisti mijenjaju košulje*, s. 212—213.*I naprawdę nie wiedzieliśmy / A uistinu nismo znali*, s. 217—218.*Jak pisać? / Kako pisati*, s. 227.*Jak sen / Kao san*, s. 231.*Jesteś / Ti si*, s. 211.*Jesteście wolni / Slobodni ste*, s. 221.*Jeżeli miłość / Ako ljubav*, s. 237.

- Jeżeli przyjdzie / Ako mi dođe*, s. 225.
Język, to dzikie mięso / Jezik, to divlje meso, s. 210.
Kto wybiera samotność / Tko bira samoću, s. 223.
Któż to zrozumie / Tko će to razumjeti, s. 234.
Lepiej zostań w domu / Bolje je da ostaneš doma, s. 221.
Makulatura, Złom / Otpadni papir, staro željezo, s. 223—224.
Mur / Zid, s. 234.
Nasze życie rośnie / Naš život raste, s. 235—236.
Nic, noc / Ništa, noć, s. 239.
Nic więcej / Ništa više, s. 232.
Nie chciej za nas umierać / Nemoj za nas umirati, s. 238.
Nie płacz / Ne plači, s. 210.
Nie wyleczysz się już z nienawiści /
Više se ne ćeš izliječiti od mržnje, s. 228—229.
Niech już tak pozostaną /
Neka konačno tako ostanu, s. 220.
Niestety / Nažalost, s. 226.
Obloki / Oblaci, s. 236.
Pancernik „Potiomkin” / Oklopnjača „Patjomkin”, s. 212.
Podróż pośmiertna (III) / Posmrtno putovanje (III), s. 213—215.
Podróż pośmiertna (III) / Posmrtno putovanje (III), s. 216.
Poezja żywa / Živa poezija, s. 228.
Prawie haiku / Gotovo haiku, s. 236.
Prawie jak / Gotovo kao, s. 233.
Przechodząc obok / Prolazeći pored, s. 229.
Różo / Ružo, s. 239.
Silniejsze od lęku / Jače od straha, s. 227—228.
Skąd mogę wiedzieć / Odakle mogu znati, s. 222.
Staram się ciebie rozumieć /
Trudim se tebe razumjeti, s. 225—226.
Tak / Da, s. 222.
Twarzą do ściany / Licem prema zidu, s. 233.
Unoszone wiatrem / Nošeni vjetrom, s. 239.
W kraju / U zemlji, s. 232.
W kulistym śnie / U kružnom snu, s. 237.
Wewnątrz / Unutar, s. 240.
Zależności / Ovisnosti, s. 227.
 Prev. Pero Mioč [poezja].

Rok 2020²

Publikacje książkowe

1. **Bieńczyk Marek:** *Przezroczyść / Prozirnost.*
Prev. Adrian Cvitanović. Zagreb, Mizantrop, 2020, 241 s. [esej].
2. **Dobraczyński Jan:** *Ptaki śpiewają, ryby słuchają / Čudotvorac iz Padove: Roman o sv. Antunu Padovanskom.*
Prev. Jelena Vuković. Verbum, 2020, 280 s. [proza religijna].
3. **Dzido Marta:** *Frajda / Naslada.*
Prev. Adrian Cvitanović. Zagreb, Naklada Ljevak, 2020, 160 s. [proza].
4. **Galewska-Kustra Marta:** *Co robi Pucio / Što radi Pino?*
Prev. Ilona Posokhova. Ilustracje Joanna Kłós. [Velika Gorica], Planet Zoe, 2020, [28] s. [literatura dla dzieci].
5. **Galewska-Kustra Marta:** *Pucio: zabawy gestem i dźwiękiem / Pino: igre gestama i glasovima.*
Prev. Ilona Posokhova. Ilustracje Joanna Kłós. [Velika Gorica], Planet Zoe, 2020, [28] s. [literatura dla dzieci].
6. **Galewska-Kustra Marta:** *Pucio mówi dobranoc / Pino želi laku noć.*
Prev. Ilona Posokhova. Ilustracje Joanna Kłós. [Velika Gorica], Planet Zoe, 2020, [28] s. [literatura dla dzieci].

2 W roku 2020 ukazały się ponadto publikacje o charakterze religijnym, kazania, przemowy, rozmowy:

1. **Jarzyna Stanisław:** *Święta Małgorzata Maria Alacoque i Święta Faustyna / Sveta Margareta Marija Alacoque i sveta Faustina: duhovnost i poslanje.*
Prev. Jelena Vuković. [2. izmijenjeno izd.]. Kutinska Slatina, Družba svećenika Srca Isusova — Dehonijanci, 2020, 64 s.
2. **Pelanowski Augustyn:** *Fale łaski / Valovi milosti: komentari Lukina evandjelja.*
Prev. Luka Madunić. Koprivnica, Figulus, 2020, 243 s.
3. **Pelanowski Augustyn:** *Jak pokochać własne życie / Kako zavoljeti svoj život: propovijedi prevedene sa zvučnog zapisa iz 2005.—2008. godine.*
Prev. Domina Lujak, Iva Rupčić, Ramona Boban-Vlahović. Koprivnica, Figulus, Betlem, 2020, 111 s.
4. **Pelanowski Augustyn:** *365 dni przetrwania / 365 dana s Duhom Svetim.*
Prev. Luka Madunić. [2. izd.]. Koprivnica, Figulus, 2020, 372 s.
5. **Pelanowski Augustyn:** *Uszczęśliwić Boga / Usrećiti Boga.*
Prev. Luka Madunić. Koprivnica, Figulus, 2020, 136 s.

7. Galewska-Kustra Marta: *Pucio mówi dzień dobry / Pino želi dobro jutro*.
Prev. Ilona P o s o k h o v a. Ilustracje Joanna K ł o s. [Velika Gorica],
Planet Zoe, 2020, [28] s. [literatura dla dzieci].
8. Galewska-Kustra Marta: *Pucio umie opowiadać / Pino uči pripovijedati*.
Prev. Marija J e l a s k a. Ilustracje Joanna K ł o s. Zagreb, Planet Zoe,
2020, 40 s. [literatura dla dzieci].
9. Grotowski Jerzy: *Teksty z lat 1965—1969 / O kazalištu i glumi*.
Prev. Jasmin N o v l j a k o v i ć. Zagreb, Srednja Europa, 2020,
23 s. [proza].
10. Herling-Grudziński Gustaw: *Dziennik pisany nocą /
Dnevnik pisan noću 1970—2020. (izbor)*.
Prev. Adrian C v i t a n o v i ć. Zagreb, Disput, 2020, 364 s. [proza].
11. Kapelusz Melania: *Mitologia: Przygody słowiańskich bogów /
Mitologija: Zgode slavenskih bogova*.
Prev. Adrian C v i t a n o v i ć. Ilustracje Ewa P o k l e w s k a - K o z i e t t o.
Zagreb, Školska knjiga, 2020, s. 80 s. [książka dla dzieci].
12. Piątkowska Renata: *To mi się nie mieści w głowie / To mi ne ide u glavu*.
Prev. Adam A g i ć i ć. Ilustracje Katarzyna B a j e r o w i c z. Zagreb,
Srednja Europa, 2020, 52 s. [proza].
13. Sapkowski Andrzej: *Chrzest ognia / Vatreno krštenje*.
Prev. Mladen M a r t i ć. Zagreb, Egmont, 2020, 359 s. [proza].
14. Sapkowski Andrzej: *Pani jeziora / Gospodarica jezera*.
Prev. Mladen M a r t i ć. Zagreb, Egmont, 2020, 556 s. [proza].
15. Sapkowski Andrzej: *Wieża jaskółki / Lastavičja kula*.
Prev. Mladen M a r t i ć. Zagreb, Egmont, 2020, 454 s. [proza].
16. Spiegel Renia: *Dziennik Reni Spiegel / Dnevnik Renije Spiegel*.
Prev. (s engleskog) Antonia B o j ć i ć. Zagreb, Stilus knjiga,
2020, 330 s. [proza].
17. Szymborska Wisława: *Svijet koji nije od ovoga svijeta*.
Prev. Đurdica Č i l i ć. Zagreb, Fraktura, 2020, 165 s. [poezja].
*** (*Jestem za blisko, żeby mu się śnić*) /
*** (*Preblizu sam da bi me sanjao*), s. 32—33.
*** (*Nicość przenicowała się także i dla mnie*) /
*** (*Ništavilo se okrenulo u moju korist*), s. 70—71.
Akrobata / Akrobat, s. 53—54.
Album / Album, s. 36—37.
Allegro ma non troppo / Allegro ma non troppo, s. 64—65.
Atlantyda / Atlantida, s. 18—19.
Autonomia / Autotomija, s. 150—151.
Cebula / Luk, s. 79—80.

- Chwila / Trenutak*, s. 122—123.
Czwarta nad ranem / Četiri ujutro, s. 17.
Dłoń / Šaka, s. 137.
Do serca w niedzielę / Srcu u nedjelju, s. 51—52.
Drobne ogłoszenia / Mali oglasi, s. 10—11.
Dwie małpy Bruegla / Dva Bruegelova majmuna, s. 16.
Dworzec / Kolodvor, s. 43.
Dzieci epoki / Djeca epohe, s. 92—93.
Fotografia z 11 września / Fotografija od 11. rujna, s. 127—128.
Głos w sprawie pornografii / Stav u vezi s pornografijom, s. 100—101.
Jawność / Javnost, s. 8—9.
Koniec i początek / Kraj i početak, s. 109—111.
Mapa / Mapa, s. 139—140.
Metafizyka / Metafizika, s. 136.
Miłość od pierwszego wejrzenia / Ljubav na prvi pogled, s. 116—117.
Miłość szczęśliwa / Sretna ljubav, s. 68—69.
*Minuta ciszy po Ludwice Wawrzyńskiej /
Minuta šutnje za Ludwiku Wawrzyńsku*, s. 12—13.
Monolog dla Kasandry / Monolog za Kasandru, s. 145—146.
Może to wszystko / Možda se sve to, s. 118—119.
Możliwości / Mogućnosti, s. 104—105.
Muzeum / Muzej, s. 23—24.
Na lotnisku / Na aerodromu, s. 147.
Nagrobek / Epitaf, s. 31.
Nazajutrz — bez nas / Sutra — bez nas, s. 62—63.
Nic darowane / Ništa poklonjeno, s. 120—121.
Nic dwa razy / Ništa dvaput, s. 6—7.
Niebo / Nebo, s. 106—107.
Niektórzy lubią poezję / Neki vole poeziju, s. 108.
Nieobecność / Odsutnost, s. 131—132.
Niespodziane spotkanie / Neočekivan susret, s. 26.
Notatka / Bilješka, s. 128—130.
O śmierci bez przesady / O smrti bez pretjerivanja, s. 87—89.
Obmyślam świat / Smišljam svijet, s. 20—22.
Odkrycie / Otkriće, s. 60—61.
Perspektywa / Perspektiva, s. 102—103.
Pierwsza miłość / Prva ljubav, s. 74—75.
*Pochwała złego o sobie mniemania /
Pohvala lošem mišljenju o sebi*, s. 76.
Podziękowanie / Zahvala, s. 98—99.

Pogrzeb / Pogreb, s. 96—97.
Pokój samobójcy / Soba samoubojice, s. 81—82.
Pożegnanie widoku / Rastanak s pejzažem, s. 113—115.
Prospekt / Prospekt, s. 55—56.
Przy winie / Uz vino, s. 27—28.
Przyczyniek do statystyki / Prilog statistici, s. 141—143.
Przyjaciołom / Prijateljima, s. 14—15.
Przyłot / Povratak, s. 50.
Psalm / Psalam, s. 72—73.
Radość pisanja / Radost pisanja, s. 34—35.
Relacja ze szpitala / Izvještaj iz bolnice, s. 48—49.
Reszta / Ostatak, s. 25.
Rozwód / Razvod, s. 138.
Ruch / Pokret, s. 59.
Są tacy, którzy / Postoje oni koji, s. 144.
Schyłek wieku / Kraj stoljeća, s. 90—91.
Spis ludności / Popis stanovništva, s. 46—47.
Śmiech / Smijeh, s. 38—40.
Terrorysta, on patrzy / Terorist, on gleda, s. 77—78.
Tortury / Torture, s. 94—95.
Trochę o duszy / Par riječi o duši, s. 124—126.
Trudne życie z pamięcią / Težak suživot sa sjećanjem, s. 133—134.
Uprzejmość niewidomych / Ljubaznost slijepaca, s. 152—153.
Utopia / Utopija, s. 85—86.
*Vermeer**, s. 135.
Widziane z góry / Pogled odozgo, s. 154—155.
Wieczór autorski / Pjesnička večer, s. 29—30.
Wielkie to szczęście / Velika je sreća, s. 66—67.
Wizerunek / Slika, s. 44—45.
Wszelki wypadek / Svaki slučaj, s. 57—58.
Wszystko / Sve, s. 112.
Wzajemność / Uzajamnost, s. 148—149.
Zakochani / Zaljubljeni, s. 5.
Życie na poczekaniu / Život na licu mjesta, s. 83—84.

18. **Tokarczuk Olga:** *Bieguni / Bjeguni*.

Prev. Mladen Martić. Zaprešić, Fraktura, 2020, 384 s. [proza].

19. **Woś Marek:** *Bartolo Longo. Od kapłana szatana do Apostoła Różańca / Bartolo Longo: od sotonističkog svećenika do Apostola Krunice*.

Prev. Jelena Vuković. Zagreb, Novena, 2020, 192 s.

[proza religijna].

Publikacje w czasopismach

1. „Dubrovnik” 2020, br. 3—4.

Mrozek Sławomir

Tri priče

Odjazd / Odlazak, s. 201—204.

Ten, który spada / Taj, koji pada, s. 204—210.

Twarz / Lice, s. 199—201.

Prev. Pero Mioč [proza].

2. „Forum” 2020, br. 4—6.

Szyborska Wisława

Dosta je

Dłoń / Dlan, s. 364.

Do własnego wiersza / Vlastitij pjesmi, s. 367.

Każdemu kiedyś / Svakome nekada, s. 363.

Ktoś, kogo obserwuję od pewnego czasu /

Netko koga promatram stanovito vrijeme, s. 357—358.

Lustro / Ogledalo, s. 364.

Łańcuchy / Lanci, s. 361.

Mapa / Zemljovid, s. 367—368.

Na lotnisku / U zračnoj luci, s. 361.

Przymus / Prisila, s. 362.

Są tacy, którzy / Postoje i takvi koji, s. 360—361.

W uśpieniu / U omamljenosti, s. 365—366.

Wyznania maszyny czytającej /

Priznanja stroja za čitanje, s. 359—360.

Wzajemność / Uzajamnost, s. 366—367 [poezja].

Poeta i świat (odczyt noblowski) /

Pjesnik i svijet, s. 371—377 [proza].

Prev. Pero Mioč [poezja].

3. „Forum” 2020, br. 10—12.

Tokarczuk Olga

Opowiadania bizarne / Bizarne priče (wybór)

Pasażer / Putnik, s. 1189—1192.

Przetwory / Uvarci, s. 1192—1197.

Szwy / Šavovi, s. 1198—1205.

Prev. Pero Mioč [proza].

4. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1292.

Zagajewski Adam

Tama s okusom badema, groždica i maka

Długa / Duga

Karmelicka / Karmelićanska

W drodze / Na putu.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

5. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1294.

Zagajewski Adam

U gradu slatkih kolačića i lijepih pogreba

Gwiazda / Zvijezda

Jaskółki Oświęcimia / Oświęcimske lastavice

Nauczycielka dykcji w Szkole Teatralnej odchodzi na emeryturę /

Učiteljica dikcije u kazališnoj školi odlazi u mirovinu

Poezja jest poszukiwaniem blasku / Poezija je traganje za sjajem

*Stolarska**

Tadeusz Kantor.*

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

6. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1296.

Zagajewski Adam

Glazba slušana s tobom

Muzyka słuchana z tobą / Glazba slušana s tobom

W małym mieszkaniu / U malom stanu

Zwyczajne życie / Običan život.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

7. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1298.

Zagajewski Adam

Samo večer, molitva, čekamo

Brama / Dveri

Epitalamium / Epitalamij

Erinna z Telos / Erinna iz Telosa

Temat: Brodski / Tema: Brodski.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

8. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1300.

Miłosz Czesław

Moje je tijelo osjetljiva zipka

Do księdza Ch. / Velečasnom Ch.

Przedmowa / Predgovor

W mojej ojczyźnie / U mojoj domovini.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

9. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1302.

Miłosz Czesław

Već se rađa smrtno ozbiljan naraštaj

Dziecię Europy / Dijete Europe.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

10. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1304.

Zagajewski Adam

U crnim zidinama tinjaju jasne misli

Lekcja fortepianu / Sat glasovira

Vita contemplativa / Vita contemplativa

Zawieja / Vijavica.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

11. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1306.

Szyborska Wisława

Stanovite riječi stvaraju mi teškoće

Ktoś, kogo obserwuję od pewnego czasu /

Netko koga promatram stanovito vrijeme

Łańcuchy / Lanci

Są tacy, którzy / Postoje i takvi koji

Wyznania maszyny czytającej / Priznanja stroja za čitanje.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

12. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1308.

Zagajewski Adam

Izgubljeni, izgubljeni u sivim prolazima

27 stycznia / 27. siječnja

Autoportret w samolocie / Autoportret u zrakoplovu

Niemożliwe / Nemoguće

Zagubieni / Izgubljeni.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

13. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1310.

Szyborska Wisława

Iz torba izvlačim potrošene godine

Dłoń / Dlan

Każdemu kiedyś / Svakome nekada

Lustro / Ogledalo

Na lotnisku / U zračnoj luci

Przymus / Prisila

W uśpieniu / O omamljenosti.

Prev. Pero Mi o č, s. 24 [poezja].

14. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1312.

Szyborska Wisława

*U najboljem slučaju, moja pjesmo
Do własnego wiersza / Vlastitoj pjesmi
Mapa / Zemljovid
Są tacy, którzy / Postoje i takvi koji
Wzajemność / Uzajamnost.*

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

15. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1315.

Zagajewski Adam

*Ne ću zaboraviti taj trenutak
Fotografirani pjesnici*
I piękna Garonna / Ta lijepa Garonna
Ostatni przystanek / Posljednja postaja
Teraz, kiedy straciłeś pamięć /
Sada, kada si izgubio pamćenje.*

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

16. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1316.

Tokarczuk Olga

*[Ze zbioru Opowiadania bizarne / Bizarne priče]
Przetwory / Uvarci.*

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [proza].

17. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1317.

Zagajewski Adam

*Kao da se ništa nije dogodilo
Jerzyki szturmujące kościół św. Katarzyny /
Čiope koje jurišaju na crkvu sv. Katarine
Patrzę na fotografię / Gledam fotografiju
Zielona wiatrówka / Zelena vjetrovka.*

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

18. „Hrvatsko slovo” 2020, br. 1319.

Zagajewski Adam

*Lišće je plovilo uzvodno
Nigdzie / Nigdje
O mojej matce / O mojoj majci
Walizka / Putna torba
Wiemy, czym jest sztuka / Znamo što je umjetnost.*

Prev. Pero M i o ć, s. 24 [poezja].

19. „Poezija” 2020, br. 3—4.

Zagajewski Adam

Kao netko tko je sve shvatio

Alegoria Dobrego i Zlego Rządu /

Alegorija dobre i loše vlasti, s. 243.

Autoportret w samolocie / Autoportret u avionu, s. 245.

Długie popołudnia / Duga popodneva, s. 244.

Istambuł / Istanbul, s. 243.

Jechać do Lwowa / Putovati u Lavov, s. 248—249.

Kordoba, wróble / Cordoba, vrapci, s. 247.

Mów spokojniej / Govori mirnije, s. 246.

Sandały / Sandale, s. 243.

Schylek lata / Kralj ljeta, s. 244.

Uchodźcy / Izbjeglice, s. 247.

Prev. Đurđica Čilić, s. 243 [poezja].

20. „Zadarska smotra” 2020, br. 1—3.

Tokarczuk Olga

[Ze zbioru *Opowiadania bizarne / Bizarne priče*]

Zielone Dzieci / Zelena Djeca.

Prev. Pero Mioč, s. 169—182 [proza].

21. „Zadarska smotra” 2020, br. 4.

Zagajewski Adam

Prawdziwe życie / Pravi život (wybór)

Arkońska 7 / Arkońska 7, s. 167.

Drottningholm / Drottningholm, s. 165.

Santiago de Compostela / Santiago de Compostela, s. 166.

Wiek XX na emeryturze / XX. stoljeće u mirovini, s. 164—165.

Wielki poeta Bashō wyrusza na drogę /

Veliki pjesnik Bashō kreće na put, s. 166.

Prev. Pero Mioč [poezja].

Opracował *Slaven Kale*

Przekłady czesko-polskie i polsko-czeskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury czeskiej w Polsce w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Bañková Markéta:** *Maličkost / Drobiazg: miłość w czasach genetyki.*
Tłum. Dorota D o b r e w. Warszawa, Dowody na Istnienie, 2019, 194 s. [proza].
2. **Boček Evžen:** *Aristokratka a vlna zločinnosti na zámku Kostka /
Arystokratka i fala przestępstw na zamku Kostka.*
Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła, 2019, 177 s. [proza].
3. **Březinová Ivona:** *Jmenuji se Alice /
Mam na imię Alicja, jestem narkomanką.*
Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła, 2019, 172 s. [proza].
4. **Čumba Ladislav:** *Wittgensteinova kniha faktu / Wittgenstein, wiadomo, że.*
Tłum. Anna W a n i k, Warszawa, Iskry 2019 [esej].
5. **Denemarková Radka:** *Kobold. Přebytky něhy. Přebytky lidí /
Kobold: niepotrzebna czułość: niepotrzebni ludzie.*
Tłum. Olga C z e r n i k o w, Agata W r ó b e l. Wrocław,
Książkowe Klimaty, 2019, 313 s. [proza].
6. **Formánek Josef:** *Mluvit pravdu / Mówić prawdę.*
Tłum. Andrzej S. J a g o d z i ń s k i. Warszawa, Wydawnictwo Krytyki
Politycznej, 2019, 448 s. [proza].
7. **Klevisová Michaela:** *Kroky vraha / Kroki mordercy.*
Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła, 2019, 439 s. [proza].

8. **Mandys Pavel:** *Praha noir / Praga noir.*

Tłum. Dorota D o b r e w, Anna R a d w a n - Ż b i k o w s k a.

Warszawa, Claroscuro, 2019, 321 s. [proza].

Część I: OSTRE CHŁOPAKI

Goffa Martin

Tři Mušketýři / Trzej muszkietierowie (Wyszehrad)

Kopřiva Štěpán

Amatéri / Amatorzy (Hostivař)

Procházka Jiří W.

[Z serii] *Mrtvá šelma / Martwa dziewczyna z palacu grozy*

(Tereny wystawowe)

Urban Miloš

Mizení na mostě / Znikanie na moście (Most Karola)

Część II: PRAGA MAGICZNA

Cigan Chaim

Malý pan Talisman / Magiczny amulet (Pankrác)

Neff Ondřej

Osudový kruh / Kamienny krąg (Plac Malostranski)

Stančík Petr

Kabinet sedmi probodnutých knih /

Gabinet siedmiu przeбитych książek (Josefov)

Część III: CIENIE PRZESZŁOŚCI

Pilátová Markéta

Všechny starý převleky / Wszystkie stare kostiumy (Grébovka)

Sýkora Michal

Percy Thrillington / Percy Thrillington (Pohořelec)

Tučková Kateřina

Život a dílo baronky Mautnicové /

Życie i dzieło baronowej von Mautnic (Nabrzeże Masaryka)

Część IV: W NIEBEZPIECZEŃSTWIE

Hejdová Irena

Olda č. 3 / Olda numer 3 (Cmentarz na Olšanach)

Klevisová Michaela

Lepší život / Lepsze życie (Dworzec towarowy Žižkov)

Soukupová Petra

Další nejhorší den / Kolejny najgorszy dzień (Park Stromovka)

Šabach Petr

Večer tříkrálový: aneb Co kdo chce /

Wieczór Trzech Króli albo co tylko chcecie

(Dawny dworzec kolejowy Bubeneč)

9. **Mornštajnová Alena:** *Hana / Hana*.
Tłum. Tomasz G r a b i ń s k i. Wrocław, Amaltea, 2019, 292 s.
[proza].
10. **Nodl Martin:** *Středověk v nás / Średniowiecze w nas*.
Tłum. Elżbieta B a r o n. Gdańsk, Wydawnictwo Uniwersytetu
Gdańskiego, 2019, 302 s. [esej].
11. **Petr Daniel:** *Sestra smrt / Siostra Śmierć*.
Tłum. Agata W r ó b e l. Wrocław, Afera, 2019, 368 s. [proza].
12. **Pilátová Markéta:** *S Baťou v džungli / Z Baťou w džungli*.
Tłum. Agata W r ó b e l. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2019,
363 s. [proza].
13. **Rákos Petr:** *Korvína, čili Kniha o havranech /
Corvina, czyli Książka o krukach*.
Tłum. Olga C z e r n i k o w. Wrocław, Amaltea, 2019,
215 s. [proza].
14. **Scum Green:** *Nuselskej punk / Nuselski punk*.
Tłum. Krzysztof R e j m e r. Warszawa, Prószyński i S-ka,
2019, 326 s. [proza].
15. **Seifert Jaroslav:** *Knižka polibků / Księga pocałunków: wiersze wybrane*.
Tłum. i wybrał Leszek E n g e l k i n g. Łódź, Oficyna, 2019,
313 s. [poezja].
16. **Soukupová Petra:** *Nejlepší pro všechny / Najlepiej dla wszystkich*.
Tłum. Julia R ó ż e w i c z. Wrocław, Afera, 2019, 424 s. [proza].
17. **Svěrák Zdeněk:** *Tatínku, ta se tí povedla / Tato, ta ci się udało*.
Tłum. Anna R e y. Warszawa, Wydawnictwo Dwie Siostry,
2019, 56 s. [proza dla dzieci].
18. **Tichý František:** *Transport za věčnost / Transport poza wieczność*.
Tłum. Anna W a n i k [seria Z głową, t. 3]. Kraków,
Wydawnictwo EMG, 2019, 216 s. [proza].
19. **Topol Jáchym:** *Citlivý člověk / Wrażliwy człowiek*.
Tłum. Dorota D o b r e w. Wołowiec, Czarne, 2019, 423 s.
[proza].
20. **Třeštková Radka:** *Osm / Osiem*.
Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła, 2019,
445 s. [proza].
21. **Tučková Kateřina:** *Vyhnutí Gerty Schnirch / Wypędzenie Gerty Schnirch*.
Tłum. Julia R ó ż e w i c z. Wrocław, Afera, 2019, 448 s. [proza].
22. **Vopěnka Martin:** *Pátý rozměr / Piąty wymiar*.
Tłum. Elżbieta Z i m n a. Warszawa, Dowody na Istnienie,
2019, 276 s. [proza].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Bellová Bianca:** *Mona / Mona.*
Tłum. Anna Radwan - Żbikowska. Wrocław, Afera, 2020, 176 s. [proza].
2. **Boček Evžen:** *Aristokratka u královského dvora / Aristokratka na královském dworze.*
Tłum. Mirosław Śmigiełski. Wołów, Stara Szkoła, 2020, 186 s. [proza].
3. **Chalupecký Jindřich:** *Expresionisté: Richard Weiner, Jakub Deml, Ladislav Klíma, Podivný Hašek / Czescy ekspresjoniści.*
Tłum. Joanna Goszczyńska, Andrzej S. Jagodzinski i Józef Waczków. Gdańsk, Słowo/Obraz Terytoria, 2020, 267 s. [esej].
4. **Cima Anna:** *Probudím se na Šibuji / Obudzę się na Shibui.*
Tłum. Krzysztof Wołosik. Warszawa, Dowody na Istnienie, 2020, 332 s. [proza].
5. **Denemarková Radka:** *Spací vady / Wady snu.*
Tłum. Olga Czernikow. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2020, 246 s. [dramat].
6. **Doležal Miloš:** *Jízda na skle ochcanou strání / Jazda na szkłe po oszczanym zboczcu.*
Tłum. Zofia Bałdyga. Brzeg, Stowarzyszenie Żywych Poetów, 2020, 90 s. [poezja].
7. **Dvořáková Petra:** *Vrány / Wrony.*
Tłum. Mirosław Śmigiełski. Wołów, Stara Szkoła, 2020, 177 s. [proza].
8. **Gruša Jiří:** *Život v pravdě aneb Lhání z lásky / Życie w prawdzie, czyli Kłamstwa z miłości.*
Wybrał i tłum. Andrzej S. Jagodzinski. Sejny, Fundacja Pogranicze: Ośrodek „Pogranicze — Sztuk, Kultur, Narodów”, 2020, 225 s. [proza].
9. **Hadj Moussa Iva:** *Šalina do stanice touha / Instastory.*
Tłum. Mirosław Śmigiełski. Wołów, Stara Szkoła, 2020, 306 s. [proza].
10. **Halík Tomáš:** *To že byl život? / Od podziemnego Kościoła do labiryntu wolności.*
Tłum. Jacek Illg. Kraków, Znak, 2020, 366 s. [proza].

11. **Havel Václav:** *Přízd'uchové / Skrzeciuchy.*
Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła,
2020, 40 s. [proza dla dzieci].
12. **Holan Vladimír:** *Jeskyně slov / Jaskinia słów.*
Tłum. Jacek I l l g. Mikołów, Instytut Mikołowski im. Rafała Wojaczka,
2020, 111 s. [poezja].
13. **Hruška Petr:** *Hadry a drát / Szmaty i drut.*
Tłum. Franciszek N a s t u l c z y k. Mikołów, Instytut Mikołowski
im. Rafała Wojaczka, 2020, 69 s. [poezja].
14. **Jelinek Branko:** *Oskar Ed / Oskar Ed: mój największy sen.*
Tłum. Krystyna M o g i l n i c k a. Warszawa, Timof Comics,
2020, 339 s. [proza].
15. **Klevisová Michaela:** *Zlodějka příběhů / Złodziejka opowieści.*
Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła, 2020, 350 s. [proza].
16. **Lustig Arnošt:** *Krásné zelené oči / Piękne zielone oczy.*
Tłum. Jan S t a c h o w s k i. Wołowiec, Czarne, 2020, 455 s. [proza].
17. **Matocha Vojtěch:** *Prašina / Truchlin.*
Tłum. Anna R a d w a n - Ź b i k o w s k a. Wrocław, Afera,
2020, 280 s. [proza].
18. **Mornštajnová Alena:** *Slepá mapa / Pusta mapa.*
Tłum. Agata W r ó b e l. Wrocław, Amaltea, 2020, 378 s. [proza].
19. **Prawda i miłość. Czeskie sztuki współczesne.**
Warszawa, Agencja Dramatu i Teatru, 2020, 416 s. [dramat].
 - Drábek David**
Sherlock Holmes: Vraždy vousatých žen /
Sherlock Holmes. Morderstwa brodatych kobiet.
Tłum. Krystyna K r a u z e.
 - Kolečko Petr**
Poker face / Poker face.
Tłum. Krystyna K r a u z e.
 - Lagronová Lenka**
Zahrada Jane Austenové / Ogród Jane Austen.
Tłum. Krystyna K r a u z e.
 - Levínský René**
Dotkni se vesmíru a pokračuj /
Naciśnij kosmos, by przejść dalej.
Tłum. Gabriela G a ń c z a r c z y k.
 - Vojtíšek Miloslav alias S. d. Ch.**
Poslední husička / Ostatnia gąska.
Tłum. Krystyna K r a u z e.

Vůjtek Tomáš

Slyšení / Wystuchanie.

Tłum. Tomasz Grabiński.

Zábranský David

Herec a truhlář Majer mluví o stavu své domoviny /

Aktor i stolarz Majer mówi o stanie swojej ojczyzny.

Tłum. Tomasz Grabiński.

Zelenka Petr

Elegance molekuly / Elegancja molekuly.

Job Interviews / Job Interviews.

Tłum. Krystyna Krauze.

20. **Rudiš Jaroslav: Český ráj / Czeski Raj.**

Tłum. Katarzyna Dudzic-Grabińska. Wrocław,

Książkowe Klimaty, 2020, 199 s. [proza].

21. **Sąsiadki: 10 poetek czeskich.**

Wybrała i tłum. Zofia Baldyga. Red. Anna Waniak,

Agnieszka Wolny-Hamkało. Posłowie Eliza Kącka.

Wrocław, Warstwy, 2020, 85 s. [poezja].

Háblová Anna Beata

[Z tomu *Nevypínejte*, 2018]

Dotyky / Dotyki, s. 39.

*Martwi**, s. 42.

*Obiad rodzinny**, s. 41.

*Obraz przygląda się obrazowi**, s. 40.

*Setne na białych ulicach**, s. 43.

Heinrichová Wanda

[Z tomu *Jehla sestupuje*, 2018]

Mimo báseň / Poza wierszem, s. 16.

Přes jeviště rychle přejezdí vlak /

Pociąg szybko przejeżdża przez scenę, s. 20.

Vstoupili do pokoje / Weszli do pokoju, s. 15.

Všechna ta slova / Te wszystkie słowa, s. 21.

Zpovzdáli / Z daleka, s. 16.

Iljašenko Marie

[Z tomu *Osip mří na jih*, 2015]

Birdwatching.pl / Birdwatching.pl, s. 9.

Danziger Zeitung / Danziger Zeitung, s. 13.

Loďstvo jižních moří / Flota mórz południowych, s. 11.

Loďstvo severních moří / Flota mórz północnych, s. 12.

V zimě mi bude třicet / W zimie będę miała trzydziestkę, s. 10.

Kausc Emma*Profil ženy / profil kobiety /**21 lat, z pochodzenia Europejka, s. 73.**I. Místo, non place / I. Miejsce, non place**II. čas / II. czas**III. děj / III. akcja***Láníková Kristina***[Z tomu Úvahy nad zájmeny]**orientuju se v protisvětě /**(orientuję się stojąc pod światło...), s. 70.**představy zůstávaly daleko /**(wyobrażenia zostawały daleko...), s. 67.**sny už nejsou cizí... /**(sny już nie są obce, niestety nie są też blisko...), s. 71.**zacházím se vzorky / (manipuluji próbkami...), s. 69.**zapomněla jsem na hojení / (zapomniałam o gojeniu...), s. 68.***Lazarová Zuzana***[Z tomu Železná košile, 2015]**Hra na vyloučeného třetího / Gra w co drugiego, s. 51.**Mrtvá hlava / Martwa głowa, s. 46.**Panna vyhráváš orel prohrávám /**Reszka wygrywasz orzeł przegrywam, s. 49.**Přesýpací žena / Kobieta z piasku, s. 45.**Zmizet / Zniknąć, s. 48.***Srbová Jitka N.***[Z tomu Les, 2016]**Dům na prodej / Dom na sprzedaż, s. 32.**Marie jde lesem / Marie idzie przez las, s. 33.**V utajení / W ukryciu, s. 31.**[Z tomu Svět, 2019]**Jdi za zvukem / Idź za dźwiękiem, s. 36.**Vyrobí vesmír / Robi wszechświat, s. 35.***Stehlíková Olga***[Z tomu Týdny, 2014]**Babičky / Babcie (felieton), s. 24.**Život byl prázdný / Puste było życie (typowy I), s. 28.**[Z tomu Vykřičník jak stožár, 2018]**chci / chcę, s. 23.**ještě, už / jeszcze, już, s. 26.**mám hodně přátel / mam bardzo wielu przyjaciół, s. 27.*

Strá Petra

[Z tomu *Vena*]

Vena / Wena, s. 63.

[Z tomu *Volavka*, 2013]

Volavka / Czapla, s. 61.

[Z tomu *Vrika*, 2017]

Vrika / Wriika, s. 59.

Vodačková Daniela

[Z tomu *Autoportréty*]

Catharina van Hemessen (1527—1587)

*Dama z róžańcem, 1550**, s. 55.

Ego Catharina van Hemessen me pinxi /

*etatis sua (1548) 21 lat**, s. 53.

*Kobieta w sukni (1550)**, s. 56.

*Portret damy z psem, 1551 / olej na płótnie**, s. 54.

*Portret kobiety**, s. 57.

22. **Sidon Karol**: *Malý pan Talisman / Na ratunek Tałesowicz*.
Tłum. Andrzej S. Ja g o d z i ń s k i. Warszawa, Nisza, 2020,
235 s. [proza].
23. **Stancík Petr**: *Nulorožec / Bezrožec*.
Tłum. Elżbieta Z i m n a. Warszawa, Dowody na Istnienie,
2020, 186 s. [proza].
24. **Staněk Luděk**: *Přišel Bůh do kavárny v Karlíně: výběr toho nejlepšího
z mimořádně úspěšných stand-up vystoupení / Najlepszy czeski stand-up*.
Tłum. Mirosław Ś m i g i e l s k i. Wołów, Stara Szkoła, 2020, 235 s. [proza].
25. **Šabach Petr**: *Babičky / Babcie*.
Tłum. Julia R ó ż e w i c z. Wrocław, Afera, 2020, 224 s. [proza].
26. **Šindelka Marek**: *Mapa Anny / Mapa Anny*.
Tłum. Anna W a n i k. Wrocław, Afera, 2020, 180 s. [proza].
27. **Škvorecký Josef**: *Hořkej svět / Gorzki świat*.
Tłum. Andrzej S. Ja g o d z i ń s k i, Jan S t a c h o w s k i.
Wołowiec, Czarne, 2020, 333 s. [proza].
28. **Žantovský Michael**: *Kančí na dančím: Kuchařka Václava Havla /
Havel od kuchni*.
Tłum. Andrzej S. Ja g o d z i ń s k i. Wrocław, Afera, 2020, 208 s. [esej].

Publikacje w czasopismach

1. „Książki” 2020, nr 4.

Denemarková Radka

*Žycie nie jest gdzie indziej**.

Tłum. Olga Czernikow, s. 22—23 [esej].

2. „Literatura na Świecie” 2020, nr 3/4.

Ajvaz Michal

Zlatý věk / Złoty wiek.

Tłum. Leszek Engelking, s. 191—250 [proza].

Borkovec Petr

*Wiersze**.

Tłum. Zbigniew Machaj, s. 5—16 [poezja].

Děžinský Milan

*Wiersze**.

Tłum. Zofia Bałdyga, s. 143—152 [poezja].

Iljašenko Marie

*Wiersze**.

Tłum. Zofia Bałdyga, s. 69—84 [poezja].

Jedlička Josef

Kde život náš je v půli se svou poutí /

W życia wędrówce, na połowie czasu.

Tłum. Dorota Dobrew, s. 17—57 [proza].

Kolmačka Pavel

*Wiersze**.

Tłum. Franciszek Nastulczyk, s. 181—190
[poezja].

Lustig Arnošt

Krásné zelené oči / Piękne zielone oczy.

Tłum. Jan Stachowski, s. 265—331 [proza].

Milota Karel

*Gospoda**.

Tłum. Dorota Dobrew, s. 159—180 [proza].

Ouředník Patrik

Ad acta / Ad acta.

Tłum. Jan Stachowski, s. 93—135 [proza].

Soukupová Klára

Dante v perziánové beranici /

Dante w karakułowej baranicy.

Tłum. Dorota Dobrew, s. 58—61 [esej].

Vokolek Václav

Biedermeier v Koldomu / Biedermeier w Koldomie.

Tłum. Dorota D o b r e w, s. 62—68 [esej].

Wernisch Ivan

*Wiersze**.

Tłum. Leszek E n g e l k i n g, s. 251—264 [poezja].

3. „Topos: miesięcznik o sztuce i ekologii” 2020, nr 1.

Červenka Jiří

Cestou ze Šatova / Ścieżką z Šatova

Dies irae / Dies irae

*Na Výrovku**

*W szpitalu**.

Tłum. Karol M a l i s z e w s k i, s. 57—58 [poezja].

Doležal Miloš

Dějiny (I) / Historia (I)

Ján Čep / Jan Čep

*Józef Czapski**

Pavel Janský / Pavel Janský

Tankista / Czołgista.

Tłum. Przemysław D a k o w i c z, s. 33—34 [poezja].

Na překór dotkliwej beznadziei srebrny lipień płynie pośród głębi.*

Tłum. Andrzej B a b u c h o w s k i, s. 18—19 [poezja].

Hrabal Bohumil

Jakpak se člověk stane spisovatelem? /

Jak człowiek zostaje pisarzem

Tłum. Przemysław D a k o w i c z, s. 9—10 [esej].

Kroutvor Josef

*Klucz poezji**.

Tłum. Przemysław D a k o w i c z, s. 7—8 [esej].

Pocła Josephu Rothovi / Hołd złożony Josephowi Rothowi.

Tłum. Przemysław D a k o w i c z, s. 67—68 [poezja].

Mlejnek Josef

Nagle nie mieliśmy, gdzie głowy złożyć.* Rozmowa z Janem Jakubem

Zahradníčkem, synem autora *Znaku mocy*.

Tłum. Andrzej B a b u c h o w s k i, s. 20—22 [poezja].

Zahradníček Jan

Bujará chudoba / Bujna nędza

Poslední růže / Ostatnia róża

Žízň / Pragnienia.

Tłum. Andrzej B a b u c h o w s k i, s. 15—17 [poezja].

4. „Topos: miesięcznik o sztuce i ekologii” 2020, nr 2.

Deml Jakub

*Będzie to moja śmierć**

Stenografický záznam nočního snu /

Stenograficzny zapis nocnego snu z 31 grudnia 1960 roku

*W zimie**

Holan Vladimír

Troufalost / Zuchwałość

Mlejnek Josef

Duchovní cvičení / Ćwiczenia duchowne

*Podłóże**

Poslední dopis / Ostatni list

S poezií jsem se setkal dřív než s básníky /

Z poezją zetknąłem się wcześniej niż z poetami

Vodička Stanislav

Básník Jakub Deml v Tasově /

Poeta Jakub Deml w Tasovie [trzy fragmenty].

Tłum. Przemysław Dakowicz [esej].

5. „Topos: miesięcznik o sztuce i ekologii” 2020, nr 3.

Kostelník Jakub

Byla jsem Jankovou první čtenářkou /

Byłam pierwszą czytelniczką Janka.

Tłum. Przemysław Dakowicz, s. 42—43 [esej].

Skácel Jan

*O sobie samym**

*Z historii rodzinnych**

Z listów do Jiřího Frieda.*

Tłum. Przemysław Dakowicz, s. 35—40 [esej].

Skácelová Božena**

6. „Topos: miesięcznik o sztuce i ekologii” 2020, nr 4.

Doležal Miloš

*Dqb w Kochánovie**

Deml Jakub

*Sen z 30 VIII 1960**

Doležal Miloš

*Rzeczy niepojęte, cudaki, dziwacy**

Hrabal Bohumil

*O Polnej**

Kroutvor Josef

*Kaliště**

Mazal Tomáš

*Po śladach Gustava Mahlera**

Štěpánek Kliment

Vzpomínky na poslední léta Jaroslava Haška /

Ze wspomnień o Jaroslavie Hašku.

Wybrał i tłum. Przemysław D a k o w i c z, s. 38—63 [proza].

7. „Topos: miesięcznik o sztuce i ekologii” 2020, nr 5.

Hrabal Bohumil

Apokalipsa / Apokalipsa, s. 55—58.

Obrazy, ze kterých žiji / Obrazy, dzięki którym żyję [fragmenty]

Kaplan Jan

*O Hrabalu i T.S. Eliocie**, s. 29—32.

Kroutvor Josef

Setkávání s Bohumilem Hrabalem /

Spotkania z Bohumilem Hrabalem [fragment], s. 23—28.

Mazal Tomáš

Tricet pásků symfonií / Trzydzieści taśm z symfoniami, s. 49—54.

Wybrał i tłum. Przemysław D a k o w i c z [esej, proza].

Opracował *Jakob Altmann*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Czechach w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Bajtklik Jan:** *Nić Ariadny. Mity i labirynty / Ariadnina nit. Mýty a labyrinty.*
Přel. Michala B e n e š o v á. Brno, Host, 2019, 72 s. [proza].
2. **Bieńczyk Marek:** *Sanatorium Tworki / Tworki.*
Přel. Michael A l e x a. Příbram, Pistorius & Olšanská, 2019, 181 s. [proza].
3. **Bunda Martyna:** *Nieczułość / Bezcitnost.*
Přel. Barbora K o l o u c h o v á. Praha, Argo, 2019, 270 s. [proza].
4. **Chojnowski Zbigniew:** *Zawsze gdzieś jest noc / Viditelný obzor; Vždy je někde noc.*
Přel. Libor M a r t i n e k. Opava, Literature & Sciences, 2019, 200 s. [poezja].
5. **Ciesielski Edward:** *Wspomnienia oświęcimskie / Útěk z osvětinského pekla.*
Přel. Tereza P o g o d o v á. Líbeznice, Víkend, 2019, 173 s. [proza].
6. **Czyż Lidia:** *Pozostała tylko nadzieja / Zůstala jen naděje.*
Přel. Radka B r a h o v á. Komorní Lhotka, Inspiramo, 2019, 272 s. [proza].
7. **Ćwiek Jakub:** *Grimm City. Wilk! / Grimm City. Vlk!*
Přel. Robert P i l c h. Praha, Argo, 2019, 328 s. [proza].

8. **Ćwiek Jakub:** *Kłamca, Kłamca: Bóg marnotrawny, Kłamca: Ochłap sztandaru, Kłamca: Kill'em all / Lhář Loki: omnibus.*
Přel. Robert P i l c h. Praha, Triton, 2019, 750 s. [proza].
9. **Dzido Marta:** *Frajda / Slast.*
Přel. Anna P l a s o v á. Praha, Dokořán, 2019, 139 s. [proza].
10. **Gogola Weronika:** *Po trochu / Po troškách.*
Přel. Michal L e b d u š k a. Brno, Větrné mlýny, 2019, 152 s. [proza].
11. **Gombrowicz Witold:** *Kosmos / Kosmos.*
Přel. Erich S o j k a. Praha, Národní divadlo, 2019, 138 s. [dramat].
12. **Kisielewska Zuzanna:** *12 półtonów: książka o muzyce / 12 půltónů: kniha o hudbě.*
Přel. Martin V e s e l k a. Praha, Portál, 2019, 127 s. [esej].
13. **Klimko-Dobrzaniecki Hubert:** *Wariat / Blázen.*
Přel. Jiří Č e r v e n k a. Brno, Větrné mlýny, 2019, 164 s. [proza].
14. **Kortko Dariusz:** *Kukuczka / Kukuczka: příběh nejslavnějšího polského horolezce.*
Přel. Barbora K o l o u c h o v á. Brno, Jota, 2019, 350 s. [proza].
15. **Kossak Zofia:** *Bez oręża / Beze zbraně.*
Přel. Lubomír N a k l á d a l. Praha, Paulínky, 2019, 439 s. [proza].
16. **Kostewicz Danuta:** *Geo gratias / Geo gratias (výbor z poezie).*
Přel. Libor M a r t i n e k. Opava, Vydavatelství a nakladatelství Literature & Sciences, 2019, 203 s. [poezja].
17. **Krajewski Marek:** *Erynie / Erínye.*
Přel. Stanislav K o m á r e k. Praha, Argo, 2019, 255 s. [proza].
18. **Lebda Małgorzata:** *Matecznik / Matečník.*
Přel. Bogdan T r o j a k. Brno, Weles, 2019, 44 s. [proza].
19. **Orłoś Kazimierz:** *Dziewczyna z ganku / Děvče ze zápraží.*
Přel. Jiří Č e r v e n k a. Martínkovice, Opus, 2019, 163 s. [proza].
20. **Rydzewska Jaga:** *Gwiazdomorze / Hvězdný oceán: cyklus „Atalaya”, kniha druhá.*
Přel. Robert P i l c h. Praha, Brokilon, 2019, 325 s. [proza].
21. **Siedlecka Joanna:** *Czarny ptasior / Černé ptáče: pravdivý příběh Nabarveného ptáčete.*
Přel. Marcela B r a m b o r o v á. Praha, Volvox Globator, 2019, 178 s. [esej].
22. **Sienkiewicz Henryk:** *Krzyżacy / Křižáci.*
Díl 1. Přel. Jaroslav J a n o u c h, Hana J e c h o v á. Třebíč, Akcent, 2019, 312 s. [proza].
23. **Sienkiewicz Henryk:** *Krzyżacy / Křižáci.*
Díl 2. Přel. Jaroslav J a n o u c h, Hana J e c h o v á. Třebíč, Akcent, 2019, 348 s. [proza].

24. **Sienkiewicz Henryk:** *Ogniem i mieczem / Ohněm a mečem.*
Díl 1. Přel. Václav K r e d b a. Praha, Městská knihovna v Praze, 2019, 494 s. [proza].
25. **Sienkiewicz Henryk:** *Ogniem i mieczem / Ohněm a mečem.*
Díl 2. Přel. Václav K r e d b a. Praha, Městská knihovna v Praze, 2019, 465 s. [proza].
26. **Sienkiewicz Henryk:** *Quo vadis / Quo vadis.*
Přel. Václav K r e d b a. Praha, Městská knihovna v Praze, 2019, 651 s. [proza].
27. **Stelmaszyk Agnieszka:** *Kroniki Archeo. Skarb Atlantów / Archeologické kroniky. Poklad z Atlantidy.*
Přel. Michael A l e x a. Brno, CPress, 2019, 239 s. [proza].
28. **Surosz Mariusz:** *Pepiki / Pepíci: dramatické české století.*
Přel. Anna P l a s o v á. Praha, Mladá fronta, 2019, 354 s. [esej].
29. **Szczygieł Mariusz:** *Nie ma / Není.*
Přel. Helena S t a c h o v á. Praha, Dokořán, 2019, 296 s. [proza].
30. **Świst Paulina:** *Karuzela / Kolotoč.*
Přel. Martin V e s e l k a. Praha, Dobrovský s.r.o., 2019, 258 s. [proza].
31. **Świst Paulina:** *Komisarz / Komisař.*
Přel. Martin V e s e l k a. Praha, Dobrovský s.r.o., 2019, 293 s. [proza].
32. **Świst Paulina:** *Prokurator / Prokurátor.*
Přel. Martin V e s e l k a. Praha, Dobrovský s.r.o., 2019, 290 s. [proza].
33. **Valko Tanya:** *Arabska krew / Arabská krev.*
Přel. Barbora G r e g o r o v á. Praha, Euromedia Group, 2019, 581 s. [proza].
34. **Walicki Andrzej:** *Marksizm i skok do królestwa wolności / Marxismus a skok do království svobody.*
Přel. Marcela B r a m b o r o v á. Praha, Argo, 2019, 800 s. [esej].
35. **Wechterowicz Przemysław:** *Na zawsze przyjaciele / Nerozluční přátelé.*
Přel. Barbora K o l o u c h o v á. Brno, Host, 2019, 30 s. [proza].
36. **Winnik Sylwia:** *Dziewczęta z Auschwitz / Děvčata z Osvětími.*
Přel. Markéta P á r a l o v á - T a r d y. Praha, Víkend, 2019, 330 s. [proza].

Publikace v časopisech

1. „Plav” 2019, č. 9.

Frajlichová Anna

Sen o Lwowie / Sen o Lvově.

Přel. Hanele P á l k o v á, s. 43—45 [poezja].

Gauden Grzegorz

Lwów kres iluzji / Lvov — hranice iluze.

Přel. Hanele Pálková, s. 46—51 [proza].

Ginczanková Zuzanna

Wyjaśnienie na marginesie / Najít sebe zde rozptýlenou.

Přel. Hanele Pálková, s. 38—40 [poezja].

Jurewicz Aleksander

Lida / Lida.

Přel. Vladimíra Saláškova, s. 25—29 [poezja].

Lec Stanisław Jerzy

Podzim na Podolí.*

Přel. Magdaléna Stárková, s. 30—33 [poezja].

Lem Stanisław

Wysoki zamek / Vysoký zámek.

Přel. Michael Alexa, s. 34—37 [proza].

Miłosz Czesław

Dým běloruských vsí krvavou zář protíná.*

Přel. Michael Alexa, Hanele Pálková,
s. 22—24 [poezja].

Zaczynając od moich ulic / Počínaje mými ulicemi.

Přel. Jan Jeřmář, s. 16—21 [proza].

Schulz Bruno

Wędrówki sceptyka / Skeptikovy poutě.

Přel. Hanele Pálková, s. 41—42 [proza].

2. „Protimluv” 2019, č. 18/1.

Bieńczyk Marek

Przezroczyść / Průzračné odstavce I.

Přel. Michael Alexa, s. 44—47 [poezja].

Milczewski-Bruno Ryszard

Śmierć swą. Na słońcu opala / Svou smrt opaluje na slunci.

Přel. Petr Ličák, s. 48—49 [poezja].

3. „Protimluv” 2019, č. 18/2.

Bieńczyk Marek

Przezroczyść /

Jestřábi za soumraku: průzračné odstavce II.

Přel. Michael Alexa, s. 26—28 [poezja].

4. „Protimluv” 2019, č. 18/3.

Gogoła Weronika

Bije pierwsza godzina / První hodina.

Přel. Michal Lebeduška, s. 24—25 [proza].

5. „Protimluv” 2019, č. 18/4.

Żulczyk Jakub

Ślepnąc od światła / Oslnění světlem.

Přel. Michael A l e x a, s. 28—30 [proza].

6. „Světlik: svět libereckých knihoven” 2019, č. 72/2.

Przeczek Wilhelm

Uvnitř příběhu:

*Den**

*Děšť**

*Kámen u cesty**

Ukolébavka.*

Přel. Libor M a r t i n e k, s. 37—38 [poezia].

Rok 2020

Publikace knižkové

1. **Bator Joanna:** *Chmurdalia / Chmurdálie.*

Přel. Michala B e n e š o v á. Praha, Paseka, 2020, 493 s. [proza].

2. **Białkowski Tomasz:** *Drzewo morwowe /*

Kainitská trilogie. Kniha první, Morušový strom.

Přel. Robert P i l c h. Praha, Argo, 2020, 229 s. [proza].

3. **Cichocki A. Marek:** *Wybór esejów /*

Světy, které neznáme. Eseje o Polsku a Evropě.

Přel. Josef M l e j n e k, Martin V e s e l k a. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2020, 136 s. [esej].

4. **Czapski Józef:** *Na nieludzkiej ziemi / V nelidské zemi.*

Přel. Josef M l e j n e k. Praha, Academia, 2020, 523 s. [proza].

5. **Ćwiek Jakub:** *Bestie / Grimm city. 2, Bestie.*

Přel. Robert P i l c h. Praha, Argo, 2020, 324 s. [proza].

6. **Ćwiek Jakub:** *Wilk! / Grimm city. 1, Vlk!*

Přel. Robert P i l c h. Praha, Argo, 2020, 326 s. [proza].

7. **Dutka Wojciech:** *Czerń i purpura / Černá a purpurová.*

Přel. Markéta P á r a l o v á -T a r d y. Brno, CPress, 2020, 428 s. [proza].

8. **Dymowski Eligiusz:** *Cicha dłoń / Tichá dlaň.*
Přel. Libor M a r t i n e k. Opawa, Literature & Sciences,
2020, 179 s. [poezja].
9. **Gieysztor Aleksander:** *Mitologia Słowian / Mitologie Slovanů.*
Přel. Hana K o m á r k o v á. Praha, Argo, 2020, 430 s. [esej].
10. **Górny Grzegorz:** *Sprawiedliwi /*
Spravedliví: jak Poláci zachraňovali Židy před holokaustem.
Přel. Petruška Š u s t r o v á. Polanka nad Odrou, Pant, 2020,
295 s. [proza].
11. **Grünberg Karol:** *SS — czarna gwardia Hitlera /*
SS — Hitlerova černá garda.
Přel. Richard V y h l í d a l. Praha, Naše vojsko, 2020,
471 s. [proza].
12. **Grzywaczewski Tomasz:** *Granice marzeń /*
Hranice snů: o neuznávaných státech.
Přel. Petruška Š u s t r o v á. Polanka nad Odrou, Pant, 2020,
186 s. [proza].
13. **Kaczorowski Andrzej:** *Ota Pavel. Pod powierzchnią /*
Ota Pavel. Pod povrchem.
Přel. Martin V e s e l k a. Brno, Host, 2020, 336 s. [esej].
14. **Kamieńska Anna:** *Z iskry, z prochu / Z jiskry a prachu.*
Přel. Xaver H a l a š. Hluboká nad Vltavou, Měsíc ve dne,
2020, 253 s. [poezja].
15. **Kielar Marzanna Bogumiła:** *Wybór wierszy / Zatopený estuár.*
Přel. Michael A l e x a, Renata P u t z l a c h e r - B u c h t o v á.
Red. Lucie Z a k o p a l o v á, Petr B o r k o v e c. Praha,
Editions Fra s.r.o., 2020 [poezja].

[Z tomu *Materia prima / Materia prima*, 1999]

jak ty umrzesz, taki do siebie przywiązany... /
jak jen zemřeš, tolik k sobě připoután..., s. 22.

Jastrząb / Jestřáb, s. 24.

Nad ranem / Nad ránem, s. 23.

Rękopis / Rukopis, s. 19.

Telefon / Telefon, s. 21.

Zmierzch / Soumrak, s. 20.

[Z tomu *Monodia / Monodie*, 2006]

*** (*Nad klifem noc...*) / *Nad útesem noc...*, s. 29.

*** (*Ręko, która mnie rysujesz...*) / *Ruko, která mě kreslíš*, s. 37.

*** (*Słońce pojawia się tylko wczesnym rankiem...*) /
Slunce se objevuje jen časně zrána..., s. 33.

- *** (*Sploň, nie przychodź już w snach...*) /
Šoř, už nepřicházej ve snech..., s. 30.
- *** (*Z serca, z jego ośnieżonej ściany...*) /
Ze srdce, z jeho zasněžené stěny..., s. 39.
- *** (*Zostaw nam noc...*) / *Ponechej nam noc...*, s. 49.

Jeziora / Jezera, s. 31.

Moreny / Morény, s. 34.

Okno kuchenne / Okno do kuchyně, s. 36.

Ona / Ona, s. 38.

Prognoza / Předpověď, s. 27.

Visby / Visby, s. 35.

[Z tomu *Nawigacje / Navigace*, 2008]

*** (*Krajobraz otwarty daleko w głąb horyzontu...*) /
Krajina otevřená daleko..., s. 55.

*** (*Nie jest pocieszeniem...*) / *Bezútěšná...*, s. 49.

*** (*Obrócił się wiatr, więc wrony dalszą drogę...*) /
Obrátil se vítr..., s. 57.

*** (*W nieznaną drogę...*) / *Na neznámou cestu...*, s. 48.

*** (*Żeby nawet dni, co minęły...*) /
Kdyby se tak i dny, co minuly..., s. 56.

Fotografia / Fotografie, s. 53.

Kamienie i wiersze / Kameny a básně, s. 50.

Majowe przymrozki / Květnové mrazíky, s. 52.

Nawigacje / Navigace, s. 43.

Przyptyw / Příliv, s. 45.

Sonet dla Ojca / Sonet pro Otce, s. 47.

Strefa przybrzeżna / Pobrežní oblast, s. 58.

*Wpuszczając do pokoju światło /
 Při vpouštění světla do pokoje*, s. 54.

[Z tomu *Sacra Conversazione / Sacra conversazione*, 1992]

Jeszcze godzinę temu... / Ještě před hodinou..., s. 9.

Obietnica / Příklad, s. 14.

Sacra conversazione / Sacra conversazione, s. 11.

W cieniu / Ve stínu, s. 10.

W ogrodzie, boso / Na zahradě, bosa, s. 12.

Weraikona / Veraikon, s. 13.

Zimní elegie, s. 15.

16. **Knedler Magdalena:** *Položna z Auschwitz / Porodní sestra z Osvětími.*

Přel. Marcela B r a m b o r o v á. Praha, Dobrovský s.r.o.,
 2020, 289 s. [proza].

17. **Kołodziejski Paweł:** *Apokalipsa świętego Jana / Apokalypsa svatého Jana*.
Přel. Marcela B r a m b o r o v á. Praha, Volvox Globator, 2020, 82 s.
[proza].
18. **Korczak Janusz:** *Prawo dziecka do szacunku / Právo dítěte na úctu*.
Přel. Martin V e s e l k a. Praha, Datle, 2020, 46 s. [esej].
19. **Krajewski Marek:** *Liczby Charona / Charónova čísla*.
Přel. Stanislav K o m á r e k. Praha, Argo, 2020, 288 s. [proza].
20. **Leszczyńska Stanisława:** *Nie, nigdy! Nie wolno zabijać dzieci / Svědectví porodní asistentky z Osvětimi*.
Přel. Markéta P á r a l o v á - T a r d y. Líbeznice, Víkend, 2020,
87 s. [proza].
21. **Lisicki Paweł:** *Dżihad i samozagłada Zachodu / Džihád a sebevražda Západu*.
Přel. Lucie S z y m a n o w s k á. Praha, Volvox Globator, 2020,
294 s. [proza].
22. **Macht Christopher:** *Spowiedź Hitlera / Hitlerova zpověď: rukopis nalezený po letech*.
Přel. Dagmar M a r t i n í k o v á. Frýdek-Místek, Alpress, 2020, 288 s.
[proza].
23. **Mackiewicz Józef:** *Droga donikąd / Cesta nikam*.
Přel. Marcela B r a m b o r o v á. Praha, Volvox Globator, 2020,
363 s. [proza].
24. **Myśliwski Wiesław:** *Widnokrąg / Obzor*.
Přel. Lenka K u h a r D a ň h e l o v á. Praha, Havran, 2020, 538 s. [proza].
25. **Pilipiuk Andrzej:** *Karpie bijem / Kapry bijem*.
Přel. Stanislav K o m á r e k. Praha, Euromedia Group, 2020,
376 s. [proza].
26. **Rylski Eustachy:** *Warunek / Podmínka*.
Přel. Michael A l e x a. Příbram, Pistorius & Olšanská, 2020,
223 s. [proza].
27. **Ryrych Katarzyna:** *Łopianowe pole / Lopuchové pole*.
Přel. Filip K o k y. Ostrava, Bookmedia s.r.o., 2020, 126 s. [proza].
28. **Ryś Grzegorz:** *Różaniec / Rozjímavý růženec*.
Přel. Richard P o l á k. Praha, Paulínky, 2020, 94 s. [esej].
29. **Szamałek Jakub:** *Cokolwiek wybierzesz / Ať se rozhodneš jakkoli*.
Přel. Anna P l a s o v á. Brno, Host, 2020, 427 s. [proza].
30. **Tokarczuk Olga:** *Opowiadania bizarne / Bizarní povídky*.
Přel. Petr V i d l á k. Brno, Host, 2020, 225 s. [proza].
31. **Twardoch Szczepan:** *Król / Král*.
Přel. Michala B e n e š o v á. Brno, Host, 2020, 401 s. [proza].

32. **Valko Tanya:** *Arabska księżniczka / Arabská princezna.*
Přel. Robert P i l c h. Praha, Ikar, 2020, 541 s. [proza].
33. **Wicha Marcin:** *Rzeczy, których nie wyrzuciłem / Věci, kterých jsem se nezbavil.*
Přel. Barbora K o l o u c h o v á. Praha, Argo, 2020, 208 s. [esej].
34. **Wieczorkowski-Rettinger Dominik:** *Kommando Puff / Elizino tajemství: Osvětím: placená laska.*
Přel. Jarmila H o r á k o v á. Praha, XYZ, 2020, 317 s. [proza].
35. **Wójcik Michał:** *Treblinka '43 / Treblinka: povstání v továrně na smrt.*
Přel. Markéta P á r a l o v á - T a r d y. Brno, CPress, 2020, 295 s. [proza].
36. **Zabłocki Michał:** *To nie jest raj: szkice o współczesnych Czechach / Zemský ráj jen na pohled: krutá pravda o Česích očima našich polských sousedů.*
Přel. Markéta P á r a l o v á - T a r d y. Brno, CPress, 2020, 151 s. [esej].
37. **Żulczyk Jakub:** *Ślepnąc od świateł / Oslnění světlem.*
Přel. Michael A l e x a, Jan F a b e r. Ostrava, Protimluv, 2020, 495 s. [proza].

Publikace v časopisech

1. „A2” 2020, č. 10.

Rudzka Zyta

Krótką wymiana ognia / Krátká přestřelka (výběr).

Přel. Jarmila H o r á k o v á, s. 17—19 [proza].

Zielińska Aleksandra

Sorge / Sorge (výběr).

Přel. Lenka K u h a r D a ň h e l o v á, s. 22—23 [proza].

Żulczyk Jakub

Ślepnąc od świateł / Oslnění světlem (výběr).

Přel. Michael A l e x a, s. 20—21 [proza].

2. „Plav” 2020, č. 1.

Ziemkiewicz Rafał A.

Ciało obce / Cizorodé tělo.

Přel. Hana B l a Ź k o v á, Justyna S u m a [proza].

3. „Plav” 2020, č. 3.

Miłosz Czesław

Przygody młodego umysłu / Karlova dobrodružství.

Přel. Michael A l e x a [proza/esej].

4. „Plav” 2020, č. 9.

Lipczaková Aleksandra

Ludzie z Placu Słońca / Lidé ze Slunečního náměstí.

Přel. Tadeáš D o h ň a n s k ý [proza].

5. „Protimluv” 2020, č. 19/1.

Zaremba Maciej

Dom z dwiema wieżami / Dům se dvěma věžemi.

Přel. Jan F a b e r, s. 25—30 [proza].

6. „Svět a divadlo” 2020, č. 31/4.

Sikorska-Miszczuk Małgorzata

Opowieść o tym, że najpiękniejszą strategią przetrwania covidu

jest uwierzyć w bohaterkę, która uratuje świat /

Příběh o tom, že nejkrásnější strategií jak přečkat covid je

uvěřit v hrdinku, která zachrání svět.

Přel. Roman S i k o r a, s. 134—141 [dramat].

7. „Svět a divadlo” 2020, č. 31/4.

Walczak Michał

Rok metalowego szczura / Rok kovové krysy.

Přel. Jiří V o n d r á č e k, s. 116—128 [dramat].

Opracował Jakob Altmann

Przekłady macedońsko-polskie i polsko-macedońskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury macedońskiej w Polsce w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Dimkovska Lidija:** *Non-oui / No-ui*.
Tłum. Danuta Ćirlić - Straszyńska. Warszawa,
Biblioteka Słów — Biblioteka Analiz, 2019, 205 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Wyspa” 2019, nr 4.
Angelovski Darin
*Literatura antyczna w Macedonii**.
Tłum. Lilla Moroz - Grzelak, s. 29—32 [esej].
Pavlovski Radovan
*Lizbońskie noce**.
Tłum. Lilla Moroz - Grzelak, s. 26—28 [esej].

Opracowała *Katarzyna Majdzik Papić*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Macedonii Północnej w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Kurpiel Anna:** *Cztery nazwiska, dwa imiona. Macedońscy uchodźcy wojenni na Dolnym Śląsku / Četiri preziminja, dve iminja: makedonskite voeni begalci vo Dolna Šlezija.*
Prev. Petre N a k o v s k i, Katerina S a p a l o v k s a. Skopje, Magor, 2019, 405 s. [proza].
2. **Kwiatkowski Grzegorz:** *Poems / Stihovi.*
Prev. Zvonko D i m o s k i, Struga, Struga Poetry Evenings, 2019 [poezja].
3. **Lem Stanisław:** *Niezwycięzony / Nepobedliv.*
Prev. Milica M i r k u l o v s k a. Skopje, Antolog, 2019, 208 s. [proza].
4. **Mikołajewski Jarosław:** *Wędrówki Nabu / Patešestvieto na Nabu.*
Prev. Zvonko D i m o s k i. Skopje, Ars Lamina/Libi, 2019, 56 s. [proza].
5. **Miłosz Czesław:** *Zniewolony umysł / Zarobeniot um.*
Prev. Filip D i m e v s k i. Skopje, Begemot, 2019, 348 s. [proza].
6. **Reymont Władysław Stanisław:** *Ziemia obiecana / Vetanata zemja.*
Prev. Filip D i m e v s k i. Skopje, Begemot, 2019, 599 s. [proza].
7. **Ryrych Katarzyna:** *Łopianowe pole / Trnlivata poljana.*
Prev. Milica M i r k u l o v s k a. Skopje, Antolog, 2019, 128 s. [proza].
8. **Zapolska Gabriela:** *Menažeria ludzka / Čovečka menažerija.*
Prev. Ilija T r a j k o v s k i. Skopje, Martina, 2019, 185 s. [proza].

9. **Żeromski Stefan:** *Przedwiośnie / Pred proletta.*
Prev. Naum Trajanovski. Skopje, ViG Zenica, 2019, 275 s. [proza].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Bałuk Kamil:** *Wszystkie dzieci Louisa / Site decna na Lui.*
Prev. Lidija Tanuševska. Skopje, Slavika Libris, 2020, 241 s. [proza].
2. **Lem Stanisław:** *Eden / Edem.*
Prev. Milica Mirkulovska. Skopje, Antolog, 2020, 287 s. [proza].
3. **Paziński Piotr:** *Pensjonat / Pansion.*
Prev. Filip Dimovski. Skopje, Begemot, 2020, 148 s. [proza].
4. **Reymont Władysław Stanisław:** *Wampir / Vampir.*
Prev. Zvonko Dimovski. Bitola, Vostok, 2020, 268 s. [proza].
5. **Stawowy-Kawka Irena:** *Albańczycy w Macedonii: 1944—2001 / Istorija na šeste poimi.*
Prev. Maksim Karanfilovski. Skopje, Menora, 2020, 257 s. [proza].
6. **Szczygielski Marcin:** *Czarownica z piętra niżej / Volšebnicata od dolniot kat.*
Prev. Zvonko Dimovski. Skopje, Bata Press, 2020, 311 s. [proza].
7. **Szczygieł Mariusz:** *Zrób sobie raj / Sozdaj si raj.*
Prev. Zvonko Dimovski. Bitola, Vostok, 2020, 274 s. [proza].
8. **Szymanowicz Maciej:** *Najmniejszy słoń świata / Najmaliot slon na svetot.*
Prev. Filip Dimovski. Skopje, Begemot, 2020, 147 s. [proza].
9. **Tatarkiewicz Władysław:** *Dzieje sześciu pojęć / Istorija na šeste poimi.*
Prev. Grigori Popovski. Skopje, Kultura, 2020, 479 s. [proza].

Opracował *Andrej Jovančevski*

Przekłady serbsko-polskie i polsko-serbskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury serbskiej w Polsce w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Basara Svetislav:** *Letnie przesilenie* [wybrane opowiadania].
Tłum. Danuta Ćirlić - Straszyńska. Wrocław, Książkowe Klimaty,
2019, 340 s. [proza].
2. **Čolović Ivan:** *Smrt na Kosovu Polju: Istorija kosovskog mita /
Śmierć na Kosowym Polu.*
Tłum. Zofia Dimitrijević, Agnieszka Łasek,
Magdalena Petryńska, Małgorzata Wierzbicka. Sejny,
Fundacja Pogranicze: Ośrodek „Pogranicze — sztuk, kultur, narodów”,
2019, 446 s. [esej].
3. **David Filip:** *Kuća sećanja i zaborava / Dom pamięci i zapomnienia.*
Tłum. Danuta Ćirlić - Straszyńska. Sejny, Fundacja Pogranicze:
Ośrodek „Pogranicze — sztuk, kultur, narodów”, 2019, 154 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Dialog” 2019, r. 64, nr 1.
Marković Milena
*Dzieci radości**.
Tłum. Dorota Jovanka Ćirlić, s. 161—206 [dramat].

2. „LiryDram: kwartalnik literacko-kulturalny” 2019, nr 25.

Milovanović Živak Biljana

*Spalanie w wielkich piecach**.

Tłum. Mila Gavrilović, s. 125—127 [poezja].

Vasilevski Risto

*Nad brzegiem Dniepru**.

Tłum. Grzegorz Walczak, s. 124 [poezja].

3. „Odra” 2019, nr 10.

Ristović Ana

*** [*W miejskim parku...*]*

*** [*Serce Chopina i serca Habsburgów...*]*

*Bez chmur (strach przed utratą strachu)**.

Tłum. Miłosz Waligórski, s. 31—32 [poezja].

4. „Odra” 2019, nr 12.

Aleksić Dejan

*Noc i Dania**

*Resztką dogorywającego światła**.

Tłum. Miłosz Waligórski, s. 68—69 [poezja].

5. „Podgląd: kwartalnik literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich” 2019, r. 4 [5], nr 1/2.

Basara Svetislav

*Rozmyślenia w historycznym jarze**.

Tłum. Danuta Cirlić-Straszynska, s. 200—202 [proza].

Tontić Stevan

*Relacja z ogrodu zoologicznego**.

Tłum. Danuta Cirlić-Straszynska, s. 203—207 [proza].

6. „Podgląd: kwartalnik literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich” 2019, r. 4 [5], nr 3.

Orlić Milan

*Charon mówił łagodnie**

*Ciemny kwiat**

*O nowym początku**

*O próżności**

*Strażnik ognia — Piekielnie atrakcyjny zawód pisarza**.

Tłum. Grzegorz Łatuszynski, s. 175—179 [poezja].

7. „Poezja Dzisiaj” 2019, nr 134/135.

Stamenković Vladan

*Dlaczego****

*Konsumpcja****, s. 38—39 [poezja].

8. „Poezja Dzisiaj” 2019, nr 136/137.

Vujinović Janko

Čovek u sobi / Człowiek w pokoju

Poj / Śpiew

Veče, smiraj / Wieczór, uspokojenie.

Tłum. Grzegorz Walczak, s. 79—81 [poezja].

9. „Poezja Dzisiaj” 2019, nr 138/139.

Stamenković Vladan

*Dlaczego****, s. 32 [poezja].

10. „Wyspa” 2019, nr 4.

Horvat Oto

Sabo je stao / Sabo się zatrzymał [fragment].

Tłum. Miłosz Waliński, s. 36—39 [proza].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Ristović Ana**: *Meteorski otpad / Śmieci z kosmosu*.
Ilustracje Mišo Smišek. Tłum. Miłosz Waliński. Warszawa,
Państwowy Instytut Wydawniczy, 2020, 101 s. [poezja].
2. **Todorović Miroljub**: *Świnia jest najlepszym pływakiem*.
Wyb. i tłum. Kinga Siewior, Jakub Kornhauser. Stronie Śląskie,
Biuro Literackie, 2020, 69 s. [poezja].

Publikacje w czasopismach

1. „Dialog” 2020, r. 65, nr 3.

Šljivar Tanja

Ali grad me je štitio / Ale miasto mnie chroniło.

Tłum. Dorota Jovanka Ćirić, s. 125—143 [dramat].

2. „Podgląd: kwartalnik literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich” 2020, r. 5[6], nr 4.

Jaksić Miodrag

Baš blizu / I to już wkrótce

Gradom, uz sneg / Miastem w śniegu

Oproštanje / Pożegnanie

Ponovo počinje proleće / Znowu zaczyna się wiosna

Prašine / Kurz

Razaranja i uzdignuća / Upadki i wzloty

Usavršavanje / Udoskonalanie.

Tłum. Grzegorz Wałczak, s. 235—241 [poezja].

Opracowała Katarzyna Majdzik Papić

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Serbii w latach 2019—2020¹

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Dąbrowski Tadeusz**: *Crni kvadrat: izabrane pesme**.
Prev. Biserka R a j ć i ć. Beograd, Treći Trg, Srebrno drvo, 2019, 125 s.
[poezja].

1 W latach 2019 i 2020 ukazały się w Serbii także książki obrazkowe i popularyzatorskie, skierowane do dzieci i entuzjastów. Wśród nich odnajdziemy następujące pozycje:

2019

1. *Pszczoly / Pčele*. Ilustracje Piotr Socha, tekst Wojciech Grajkowski, tłum. Anna Swędzioł. Novi Sad, Kozikas, 2019, 72 s.
2. *Mizielińska Aleksandra, Mizieliński Daniel: Tu jesteśmy / Ovde smo*. Tłum. Anna Swędzioł. Novi Sad, Kozikas, 2019, 105 s.

2020

1. *Fabjanowska-Micyk Zofia: Banzai. Japonia dla dociekliwych / Banzai: Japan za radoznale*. Tłum. Anna Swędzioł. Novi Sad, Kozikas, 2020, 159 s.
2. *Mizielińska Aleksandra, Mizieliński Daniel: Mam oko na liczby / Mamoko brojevi*. Tłum. Anna Swędzioł. Novi Sad, Kozikas, 2020, 20 s.
3. *Mizielińska Aleksandra, Mizieliński Daniel: Mapy / Karte* [Kartografiska građa]: [ilustrovano putovanje zemljama, morima i kulturama sveta]. Tłum. Anna Swędzioł. Novi Sad, Kozikas, 2020, 113 s.
4. *Mizielińska Aleksandra, Mizieliński Daniel: Miasteczko Mamoko / Gradić Mamoko*. [Wyd. 2]. Tłum. Anna Swędzioł. Novi Sad, Kozikas, 2020, 14 s.

2. **Dehnel Jacek:** *Saturn. Czarne obrazy z życia mężczyzn z rodziny Goya / Saturn: crne slike iz života muškaraca porodice Goja.*
Prev. Snežana Đ u k a n o v i ć. Novi Sad, Akademska knjiga, 2019, 239 s. [proza].
3. **Drzewucki Janusz:** *Dwanaście dni / Časak ili dva: izabrane pesme.*
Prev. Milica M a r k i ć. Novi Pazar, Građanski forum, 2019, 114 s. [poezja].
4. **Fiedorczyk Julia:** *Tlen / Grafikon: izabrane pesme.*
Prev. Milica M a r k i ć. Novi Pazar, Građanski forum, 2019, 66 s. [poezja].
5. **Gombrowicz Witold:** *Opętani / Sumanuti.*
Prev. Biserka R a j č i ć. Beograd, Službeni glasnik, 2019, 351 s. [proza].
6. **Grochowiak Stanisław:** *Menuet z pogrzebaczem / Menuet s pogrebnikom.*
Prev. Milica M a r k i ć. Beograd, PPM Enklava, 2019, 52 s. [poezja].
7. **Kornhauser Jakob:** *Beli kvadrat na beloj pozadini: izabrane pesme**
[wybór poezji].
Prev. Biserka R a j č i ć. Beograd, Treći Trg, Srebrno drvo, 2019, 184 s. [poezja].
8. **Kosidowski Zenon:** *Królestwo złotych łez / Kraljevstvo zlatnih suza.*
Prev. Jovan J o v a n o v i ć. Podgorica, Narodna knjiga — Beograd, Miba books, 2019, 385 s. [proza].
9. **Kosidowski Zenon:** *Opowieści biblijne / Biblijske legende.*
Prev. Jovan J o v a n o v i ć. Beograd, Miba books — Podgorica, Narodna knjiga, 2019, 436 s. [esej].
10. **Kosidowski Zenon:** *Opowieści ewangelistów / Priče jevanđelista.*
Prev. Zofia M a l i s z e w s k a. Beograd, Miba books — Podgorica, Narodna knjiga, 2019, 401 s. [esej].
11. **Kosidowski Zenon:** *Rumaki Lizypa i inne opowiadania / Lisipovi konji i druge priče.*
Prev. Jovan J o v a n o v i ć. Podgorica, Narodna knjiga — Beograd, Miba books, 2019, 298 s. [proza].
12. **Lipska Ewa:** *Miłość w trybie awaryjnym / Ljubav u oštećenom stanju.*
Prev. Biserka R a j č i ć. Beograd, Treći Trg, Srebrno drvo, 2019, 67 s. [poezja].
13. **Łukowicz Mirosław:** *Jak powstało piekło / Senka jaglaca: pesme.*
Prev. Milijan D e s p o t o v i ć, Olga L a l i ć - K r o w i c k a. Požega, Svitak, Izdavačka radionica Književnog društva „Razvigor”, 2019, 57 s. [poezja].
14. **Malanowska Kaja:** *Imigracje / Imigracije.*
Prev. Anđelija J o č i ć. Beograd, Areté, 2019, 197 s. [proza].
15. **Miłosz Czesław:** *Zapisi na salveti: odabrani eseji** [wybrane eseje].
Prev. Ljubica R o s i ć. Beograd, Laguna, 2019, 299 s. [esej].

16. **Paris Magdalena:** *Magik / Mađioničar*.
Prev. Biserka R a j č i ć. Smederevo, Heliks, 2019, 601 s. [proza].
17. **Poljski put: antologija poljskog aforizma**.
Prev. Aleksandar Č o t r i ć. Beograd, Srpska reč, 2019, 563 s.
[poezja].
18. **Radomska Ewa:** *Pesme iz prvog točenja (izabrane pesme)**.
Prev. Olga L a l i ć - K r o w i c k a. Požega, Svitak, Izdavačka radionica
Književnog društva „Razvigor”, 2019, 60 s. [poezja].
19. **Sapkowski Andrzej:** *Trylogia husycka: Narrenturm, Boży bojownicy,
Lux perpetua / Husitska trilogija* [wydanie audio].
Prev. Zorana P e r i ć. Beograd, „Braj” d.o.o., 2019 [proza].
20. **Sienkiewicz Henryk:** *Quo Vadis? / Quo Vadis?*.
Prev. Lazar R. K n e ž e v i ć. Beograd, Kosmos izdavaštvo — Podgorica,
Nova knjiga, 2019, 558 s. [proza].
21. **Sienkiewicz Henryk:** *W pustyni i w puszczy / Kroz pustinju i prašumu***.
Beograd, JRJ, 2019, 3456 s. [proza].
22. **Sienkiewicz Henryk:** *W pustyni i w puszczy / Kroz pustinju i prašumu*.
Prev. Đorđe Ž i v a n o v i ć. Čačak, Pčelica, 2019, 351 s. [proza].
23. **Stanecka Zofia:** *Basia i gotowanie / Basja i kuvanje*.
Prev. Anna S w ę d z i o ł. Novi Sad, Kozikas, 2019, 23 s. [proza].
24. **Stanecka Zofia:** *Basia i przedszkole / Basja i vrtić*.
Prev. Anna S w ę d z i o ł. Novi Sad, Kozikas, 2019, 23 s. [proza].
25. **Stanecka Zofia:** *Basia i słodycze / Basja i slatkiši*.
Prev. Anna S w ę d z i o ł. Novi Sad, Kozikas, 2019, 22 s. [proza].
26. **100 savremenih poljskih pesnika: antologija**.
Knj. 1. Prev. Grzegorz Ł a t u s z y ń s k i. Pančevo, Mali Nemo, 2019,
379 s. [poezja].
27. **Szyborska Wisława:** *Wszystkie lektury nadobowiązkowe /
Neobavezna lektira*.
Prev. Biserka R a j č i ć. Novi Sad, Prometej, 2019, 506 s. [esej].
28. **Świrszczyńska Anna:** *Ja sam žena: izbor pesama** [wybór poezji].
Prev. Mila G a v r i l o v i ć. Beograd, Štrik, 2019, 110 s. [poezja].
29. **Tokarczuk Olga:** *Bieguni / Beguni*.
Prev. Milica M a r k i ć. Beograd, Paideia / Službeni glasnik, 2019,
258 s. [proza].
30. **Tokarczuk Olga:** *Księgi Jakubowe albo Wielka podróż przez siedem
granic, pięć języków i trzy duże religie, nie licząc tych małych / Knjige
Jakovljeve iliti Dugo putovanje preko sedam granica, pet jezika i tri
velike religije, ne računajući one male o čemu pripovedaju počivši,
a što je autorka nadopunila metodom konjektur, iz mnogovrsnih knjiga*

crpene, pride potkrepljene imaginacijom, najvećim prirodnim darom čovekovim: mudrima za podsećanje, kompatriotama za rasuđivanje, laicima za učenje, melanholicima za razonodu.

Prev. Milica M a r k i ć. Beograd, Paideia / Službeni glasnik, 2019, 762 s. [proza].

31. **Tokarczuk Olga:** *Prawiek i inne czasy / Pamtvek i druga doba.*
Prev. Milica M a r k i ć. [Wyd. 2]. Beograd, Paideia / Službeni glasnik, 2019, 207 s. [proza].
32. **Witek Rafał:** *Klub Latających Ciotek / Klub letećih tetaka.*
Prev. Anđelija J o ć i ć. Ilustracije Katarzyna K o ł o d z i e j. Beograd, Kreativni centar, 2019, 217 s. [proza].
33. **Witkiewicz Stanisław Ignacy:** *622 upadki Bunga czyli demoniczna kobieta / 622 pada Bunga ili demonska žena.*
Prev. Dragana V a l i g u r s k a. Novi Sad, Bulevar, 2019, 478 s. [proza].
34. **Zagajewski Adam:** *Asimetrija: izabrane pesme** [wybór poezji].
Prev. Petar V u j i ć i ć, Biserka R a j ć i ć. Banja Luka, Kuća poezije: Udruženje Poljaka, 2019, 286 s. [poezja].
35. **Zynger Marlena:** *Tangensoida / Tangesoida.*
Prev. Katarina P e t r o v i ć T a n a s k o v i ć. Smederevo, Međunarodni festival poezije: Smederevska pesnička jesen, 2019, 77 s. [poezja].

Publikacje w czasopismach

1. „Bdenje: časopis za književnost, umetnost i kulturnu baštinu”
2019, nr 59.
Masternak Zbigniew
Nędzole / Jadnici [fragment].
Prev. Olga L a l i ć - K r o w i c k a, s. 77—80 [proza].
2. „Letopis Matice srpske” 2019, t. 503, z. 3.
Głowiński Michał
Przywidzenia i figury. Małe szkice / Prviđenja i figure. Mali eseji.
Prev. Biserka R a j ć i ć, s. 232—241 [esej].
3. „Letopis Matice srpske” 2019, t. 504, z. 5.
Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz
XIX / XIX, s. 688.
XXII / XXII, s. 685.
XXIII / XXIII, s. 686.
XXVIII / XXVIII, s. 687.

XXXI *Zatvor**, s. 689.

XXXII / XXXII, s. 620.

XLIV *Diže se mesec nad Vislom**, s. 691.

Prev. Milica Markić [poezja].

4. „Mostovi: časopis Udruženja književnih prevodilaca Srbije” 2019,
nr 179/180.

Świrszczyńska Anna

*Bacila je ključ u ruševine**

*Dođi po mene**

*Dva lica boje čelika**

*Hrabrost**

*Iznutra ista**

*Ja protestujem**

*Jež od čelika**

*Kad se ujutru budimo**

*Kao strvina**

*Moj muškarac**

*Najveća ljubav**

*Neizreciva stvar**

*Nemački oficir svira Šopena**

*Nesagorljivi osmeh**

*Otvori vrata sna**

*Otvoriću prozor**

*Pet dana**

*Pijan**

*Pilot**

*Plašim se vatre**

*Podizanje barikade**

*Predivna slika**

*Prirodan porođaj**

*Pucati čoveku u oči**

*Rastanak**

*Razgovaram sa leševima**

*Razgovor kroz vrata**

*Razočarana i srećna**

*Rekao je: ne plači**

*Sa dna okeana**

*Sestre sa dna**

*Slamka**

*Sutra će da me seku**

*Težnja ka sredini**

*Umire lepot**

*Vrlo tužan noćni razgovor**

*Žena govori mužu**

*Žena razgovara sa svojom butinom**

*Žena reče svom komšiji**.

Prev. Mila Gavrilović, s. 27—49 [poezja].

5. „Mostovi: časopis Udruženja književnih prevodilaca Srbije” 2019, nr 182.

Cichy Michał

Pozwól rzece płynąć / Pusti reku da teče.

Prev. Aleksandra Bukumirić, Jelena Kalinić,

Anđela Mirković, s. 43—53 [proza].

Gregg Wioletta

*Dolče vita**, s. 59—61.

*Talas**, s. 56—58.

*Trojice**, s. 54—56.

Prev. Mila Gavrilović [proza].

Łubieński Stanisław

*Šupljikava zver iznad glinokopa**.

Prev. Jelena Jović, s. 5—17 [proza].

Słowik Dominika

*Lipovjec kolonija**.

Prev. Katarzyna Ewa Stojičić, s. 89—93 [proza].

Sołtys Paweł

Ballada grubego poety w marynarce /

Balada debelog pesnika u sakou, s. 75—77.

Daleko / Daleko, s. 77—78.

Kto / Ko, s. 78—80.

Prev. Marija Luković [proza].

Stańczyk Xawery

*Izvan istorije**, s. 85.

Prev. Mila Gavrilović.

*Jezero i grad**, s. 86—88.

Prev. Mila Gavrilović.

*Krljušti i pero**, s. 81—82.

Prev. Aleksandra Wojtaszek.

*Mislio sam da sam bio neko drugi**, s. 85—86.

Prev. Mila Gavrilović.

*Svila**, s. 83—84.

Prev. Aleksandra Wojtaszek.

Suskiewicz Łukasz

*Kosidba**.

Prev. Milorad Miljaković, s. 94—99 [proza].

Varga Krzysztof

*Roman koji nisam napisao**.

Prev. Milica Markić, s. 18—28 [proza].

Walczak Grzegorz

*Izabrane pesme i priče**.

Prev. Snežana Đukanović, s. 29—42

[poezja, proza].

Witkiewicz Stanisław Ignacy

Sonata Belzebuba czyli Prawdziwe zdarzenie w Mordowarze /

Belzebubova sonata: ili istiniti događaj u Mordovaru.

Prev. Ljubica Rosić, s. 107—173 [dramat].

6. „Polja: miesięcznik za umetnost i kulturu” 2019, nr 516.

Kielar Marzanna

Bezsenność / Nesanica, s. 183.

*Bleštavi osviti smrti**, s. 183.

*Plima**, s. 180.

Plovidbe, s. 179—180.

*Pretproleće**, s. 182.

*Rejoni**, s. 181.

*Sonet za oca**, s. 181.

*Tobellus**, s. 182.

Prev. Biserka Rajčić [poezja].

7. „Polja: miesięcznik za umetnost i kulturu” 2019, nr 518.

Lebenstein Jan

„Być sobą?": o Leonor Fini / Biti ono što si — Leonor Fini.

Prev. Biserka Rajčić, s. 212—217 [esej].

8. „Polja: miesięcznik za umetnost i kulturu” 2019, nr 519.

Jarniewicz Jerzy

Niech nas zobaczą, czyli translatorski coming out /

Neka nas vide, ili prevodilački coming out.

Prev. Milica Markić, s. 58—69 [esej].

Miłosz Czesław

Bezdomność prawdy / Beskućinstvo istine.

Prev. Ljubica Rosić, s. 52—57 [esej].

9. „Polja: mesečnik za umetnost i kulturu” 2019, nr 520.

Bobkowski Andrzej

Szkice piórkiem. Dziennik 1940—1944 /

Beleške iz rata: Francuska 1940—1944 [fragment].

Prev. Ljubica R o s i ć, s. 78—98 [proza].

Ćwikliński Krzysztof

Monsieur Sans-Gene albo pralnia pod wezwaniem Ducha Świętego /

Monsieur sans-gêne ili Perionica „Sveti duh”.

Prev. Ljubica R o s i ć, s. 99—103 [esej].

10. „Povelja: časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja” 2019, nr 1.

Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz

*Gosti s obe strane vremena**, s. 86—88.

*X**, s. 88.

*XI**, s. 88.

*XIII**, s. 87.

*XX Studentkinji Univerziteta Mariji Kiri u Lublinu**, s. 87.

XXIII / XXIII, s. 86—87.

XXVII / XXVII, s. 86.

Prev. Milica M a r k i ć [poezja].

11. „Povelja: časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja” 2019, nr 2.

Dąbrowska Krystyna

[Z tomu *Białe krzesła / Bele stolice*]

*Bele stolice**, s. 68.

*Budi me žagor metle**, s. 65.

*Cipele**, s. 67.

*Dečak koji slavi bar micvu**, s. 69.

*Gospođa F.**, s. 64.

*Grad pokojnika**, s. 66—67.

*Menza**, s. 68.

*Mrak kapaka**, s. 64.

*Pozirali su za sitne pare**, s. 66.

*Prozori u prizemlju**, s. 63.

*Toplo i hladno, vera i sumnja**, s. 67.

*Turistička agencija**, s. 65—66.

Prev. Milica M a r k i ć [poezja].

12. „Trag: časopis za književnost, umetnost i kulturu” 2019, nr 15/17, z. 60.

Radomska Ewa

*Majka i ćerka**, s. 108.

*O delikatnoj materiji prijateljstva**, s. 108—109.

*O sreći**, s. 107.

*Razgovor između koleginica**, s. 107—108.

*Stare betonske zgrade sa prozorima mladosti**, s. 109.

Prev. Olga Lalić-Krowicka, Milijan Despotović
[poezja].

13. „Zlatna greda: list za književnost, umetnost, kulturu i mišljenje” 2019,
nr 213/214/215.

Napiórkowski Jacek

*** (*Krv kaplje iz časovnika**), s. 44.

*** (*Nebo je danas kao strah za decu...*)*, s. 43.

*** (*Zašto pesnici pišu pesme?...*)*, s. 44.

*Genezis**, s. 43.

*Jednorog**, s. 43.

*Molitva**, s. 43.

*More**, s. 44.

*Nacrtana**, s. 44.

*Povrće**, s. 43.

Prev. Grzegorz Łatuszyński [poezja].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Czyżewski Krzysztof**: *Etos pogrnicza / Etos pograniča* [wydanie audio].
Prev. Ljubica Rosić. Beograd, Brajeva knjiga d.o.o., 2020 [esej].
2. **Czyżewski Krzysztof**: *Małe centrum świata. Zapiski praktyka idei / Mali centar sveta: zapisi praktičara ideje* [wydanie audio].
Prev. Jelena Jović. Beograd, Brajeva knjiga d.o.o., 2020 [esej].
3. **Dukaj Jacek**: *Lód / Led*. 3.
Prev. Jelena Jović. Beograd, Kontrast izdavaštvo, 2020, 420 s. [proza].
Dymowski Eligiusz: *Zerwane kartki kalendarza / Stranice otrgnute iz kalendara*.
Prev. Olga Lalić-Krowicka. Novi Sad, Prometej, 2020, 39 s.
[proza].

4. **Frania Arkadiusz:** *Oset / Meki trn.*
 Prev. Olga L a l i ć - K r o w i c k a. Novi Sad, Prometej, 2020, 49 s. [poezja].
5. **Gombrowicz Witold:** *Testament. Rozmowy z Dominikiem de Roux / Testament: razgovori sa Dominikom de Ruom.*
 Prev. Milica M a r k i ć. Beograd, Dereta, 2020, 56 s. [proza/esej].
6. **Grabiński Stefan:** *Mračni predeli.*
 Prev. Zorana P e r i ć. Novi Sad, Orfelin izdavaštvo, 2020, 301 s. [proza].
*Appendix: Ispovest**, s. 257—266.
*Bela avet**, s. 197—209.
*Čad**, s. 63—76.
*Crno selo**, s. 121—139.
*Gluva linija**, s. 31—47.
*Oblast**, s. 243—256.
*Osveta elementala**, s. 211—228.
*Priča o grobaru**, s. 229—241.
*Projekcije**, s. 157—174.
*Šamotina ljubavnica**, s. 77—94.
*Šaterini engrami**, s. 175—195.
*Saturnin sektor**, s. 141—155.
*Signal**, s. 5—15.
*U kupeu**, s. 49—62.
*U Sarinjoj kući**, s. 95—120.
*Ultima Thule**, s. 17—30.
7. **Honet Roman:** *Świat był mój / Svet je bio moj.*
 Prev. Biserka R a j č i ć. Smederev, Heliks, 2020, 70 s. [poezja].
8. **Kapuściński Ryszard:** *Heban / Ebanovina: moj afrički život* [wydanie audio].
 Prev. Ljubica R o s i ć. Beograd, Brajeva knjiga d.o.o., 2020 [proza].
9. **Kapuściński Ryszard:** *Wojna fudbolowa / Fudbalski rat* [wydanie audio].
 Prev. Svjetlana B a b i ć - B a r a n j s k i. Beograd, „Braj” d.o.o., 2020 [proza].
10. **Kielar Marzanna:** *Sacra conversazione / Sacra conversazione.*
 Prev. Biserka R a j č i ć. Banja Luka, Kuća poezije: Udruženje Poljaka, 2020, 164 s. [poezja].
11. **Mróz Remigiusz:** *Nieodnaleziona / Dan kada je Eva nestala.*
 Prev. Anđelija J o č i ć. Beograd, Vulkan izdavaštvo, 2020, 286 s. [proza].
12. **Pleśniarowicz Jerzy:** *Ballada o ulanach i inne wiersze z lat 1936—1945 / Balada o ulanima i druge pesme: od 1936. do 1945. godine.*
 Prev. Olga L a l i ć - K r o w i c k a. Novi Sad, Prometej, 2020, 101 s. [poezja].

13. **Przyboś Julian:** *Više od manifesta: izabrane pesme* [wybór antologijny].
Prev. i wybór Biserka R a j č i ć. Beograd, Treći Trg, Srebrno drvo, 2020,
241 s. [poezja].
14. **Reymont Władysław Stanisław:** *Bunt / Pobuna*.
Prev. s engleskog jezika Branislav G o j k o v i ć. Beograd, Plato izdavaštvo,
2020, 190 s. [proza].
15. **Rusinek Michał:** *Nic zwyczajnego. O Wisławie Szymborskiej /
Ništa obično: o Vislavi Šimborskoj*.
Prev. Biserka R a j č i ć. Beograd, Treći Trg, Srebrno drvo;
Službeni glasnik, 2020, 273 s. [proza, biografija].
16. **Sapkowski Andrzej:** *Miecz przeznaczenia / Mač sudbine*.
Prev. Vesna M i l u t i n o v i ć - Đ u r i ć. Beograd, Čarobna knjiga,
2020, 367 s. [proza].
17. **Sapkowski Andrzej:** *Ostatnie życzenie / Poslednja želja* [wydanie audio].
Prev. Milan D u š k o v. Novi Sad, Savez slepih Vojvodine, 2020 [proza].
18. **Sienkiewicz Henryk:** *Ogniem i mieczem. T. 1. /
Ognjem i mačem: knjiga prva i druga. Deo 1.*
Prev. Lazar R. K n e ž e v i ć. Beograd, Kosmos izdavaštvo — Podgorica,
Nova knjiga, 2020, 429 s. [proza].
19. **Sienkiewicz Henryk:** *Ogniem i mieczem. T. 2. /
Ognjem i mačem: knjiga treća i četvrta. Deo 2.*
Prev. Lazar R. K n e ž e v i ć. Beograd, Kosmos izdavaštvo — Podgorica,
Nova knjiga, 2020, 397 s. [proza].
20. **Sienkiewicz Henryk:** *Pan Wołodyjowski / Pan Volodijovski*.
Prev. Đorđe Ž i v a n o v i ć, Vojislav P o p o v i ć. Beograd, Kosmos
izdavaštvo — Podgorica, Nova knjiga, 2020, 557 s. [proza].
21. **Sienkiewicz Henryk:** *Quo Vadis? / Quo Vadis?*.
Prev. Lazar R. K n e ž e v i ć. Beograd, Vulkan izdavaštvo, 2020,
447 s. [proza].
22. **Sienkiewicz Henryk:** *W pustyni i w puszczy / Kroz pustinju i prašumu*.
Red. Violeta J o v a n o v i ć. Prev. Đorđe Ž i v a n o v i ć.
Gornji Milanovac, Prima, 2020, 383 s. [proza].
23. **Sienkiewicz Henryk:** *W pustyni i w puszczy / Kroz pustinju i prašumu:
uzbudljiva pustolovina dvoje dece u srcu Afrike*.
Prev. Đorđe Ž i v a n o v i ć. Beograd, Kosmos izdavaštvo — Podgorica:
Nova knjiga, 2020, 310 s. [proza].
24. **Szpilman Władysław:** *Pianista /
Pijanista: sećanja na Varšavu 1939—1945*.
Prev. Biserka R a j č i ć. Šabac, „Sumatra” izdavaštvo, 2020, 235 s.
[proza].

25. Tokarczuk Olga: *Anna In w grobowcach świata / Ana In silazi u Donji svet.*
 Prev. Milica M a r k i ć. Beograd, Službeni glasnik, 2020, 153 s. [proza].
26. Tokarczuk Olga: *Opowiadania bizarne / Bizarne priče.*
 Prev. Milica M a r k i ć. Beograd, Službeni glasnik, 2020, 176 s. [proza].
27. Tokarczuk Olga: *Prawiek i inne czasy / Pamtimek i druga doba.*
 Prev. Milica M a r k i ć. Beograd, Paideia, 2020, 207 s. [proza].
28. Tokarczuk Olga: *Zagubiona dusza / Izgubljena duša.*
 Prev. Milica M a r k i ć. Ilustracje Joanna C o n c e j o. Beograd, Službeni glasnik, 2020, 48 s. [proza].
29. Witkiewicz Stanisław Ignacy: *Autoportret s narkoticima*
 [wybór z twórczości].
 Prev. i wybór Biserka R a j ć i ć. Beograd, Srebrno drvo, Treći Trg, 2020, 255 s. [esej, dramat].

Publikacje w czasopismach

1. „Letopis Matice srpske” 2020, t. 506, z. 5.

Zagajewski Adam

Autoportret pod kropiówką / Autoportret s infuzijom, s. 656.

Charlie / Čarli, s. 660.

Czekamy / Čekamo, s. 654.

Istambuł / Istambul, s. 655.

Joga głosów szpitalnego korytarza /

Joga glasova bolničkog hodnika, s. 659.

Kardamyli / Kardamili, s. 658.

Niedziela / Nedelja, s. 661.

Stary malarz / Stari slikar, s. 653.

Wschód / Istok, s. 657.

Prev. Biserka R a j ć i ć [poezja].

2. „Luča: časopis za kulturu, umetnost i nauku” 2020, nr 3/4.

Pleśniarowicz Jerzy

*Elegija**, s. 103.

*Govorio sam svet**, s. 104—105.

*Nagoveštaj**, s. 104.

Ono nešto kao more, s. 105.

*Poema druga**, s. 103.

*Posle oluje**, s. 104.

Prev. Olga L a l i ć - K r o w i c k a [poezja].

3. „Mostovi: časopis Udruženja književnih prevodilaca Srbije”
2020, nr 183/186.

Asnyk Adam

*Mladima**

*Suza**

*Tako sam sretan**.

Prev. Nikola Milojević, s. 116—120 [poezja].

Kuciak Agnieszka

*** (*Kiša dugo dobuje...*)*, s. 57.

*** (*Naga, otvorila mi je tajna vrata... I*)*, s. 50.

*** (*Ona što nije htela...*)*, s. 56.

*Čekajući plavuše**, s. 52—53.

*Depresija**, s. 56.

*Dolazak u Vizantiju 1987**, s. 53—54.

*Flert**, s. 51.

*Kod Ugolina**, s. 54—55.

*Metrika**, s. 58.

*U Rimu**, s. 51—52.

*Vronjecka**, s. 55.

Prev. Snežana Đukanović [poezja].

Sienkiewicz Henryk

Zagłoba swatem. Komedia w jednym akcie /

Zagłoba provodadžija: Komedia u jednom činu.

Prev. Snežana Đukanović, s. 143—161 [dramat].

4. „Scena: časopis za pozorišnu umetnost” 2020, nr 4.

Witkiewicz Stanisław Ignacy

Matka. Niesmaczna sztuka w dwóch aktach z epilogiem /

Majka: neukusan komad u dva čina s epilogom.

Prev. Biserka Rajčić, s. 103—132 [dramat].

5. „Zlatna greda: list za književnost, umetnost, kulturu i mišljenje”
2020, nr 225/226/227.

Lenkowska Krystyna

Ból twojego bólu / Bol tvoga bola, s. 29.

Charles Bukowski, C'est Moi / Čarls Bukovski, c'est moi, s. 30.

Koral i karmin / Koral i karmin, s. 29—30.

Na śmierć poety / Povodom smrti poete, s. 29.

Naturalnie / Prirodno, s. 30.

Oko Johna Keatsa w Rzymie / Oko Džona Kitsa u Rimu, s. 30.

Prev. Zoran Đerić [poezja].

Opracowała Katarzyna Majdzik Papić

Przekłady słowacko-polskie i polsko-słowackie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury słowackiej w Polsce w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Balko Peter:** *Vtedi v Lošonci / Wtedy w Loszoncu.*
Tłum. Miłosz W a l i g ó r s k i. Warszawa, Biblioteka Słów,
Biblioteka Analiz, 2019, 194 [5] s. [proza].
2. **Bán Andrej:** *Slon na Zemplíne, príbehy Slovenska /
Słoń na Zemplinie. Opowieści ze Słowacji.*
Tłum. Miłosz W a l i g ó r s k i. Wrocław, Książkowe Klimaty,
2019, 299 s. [esej].
3. **Ferenčuhová Mária:** *Anamnéza / Anamneza.*
Tłum. Zbigniew M a c h e j. Gdańsk, Instytut Kultury Miejskiej,
2019, 45 [3] s. [poezja].
[Z tomu *Imunita*, 2016 / *Odporność*]
Anamnéza / Anamneza, s. 8.
Meteor / Meteor, s. 14.
Niečo sa mohlo stať / Coś mogło się stać, s. 11.
Preds len / A przecież, s. 12.
Slapové javy / Pływy, s. 15.
Spojenie / Podłączenie, s. 13.
Zápaly / Stany zapalne, s. 9—10.
[Z tomu *Ohrozený druh*, 2012 / *Zagrożone gatunki*]
Rozprávky / Bajki, s. 5—7.

4. **Kavecký Peter:** *Gerda. Příběh velryby / Gerda. Historia wieloryba.*
Tłum. Joanna P a r t y k a. Ilustracje Adrián M a c h o.
Warszawa, Wydawnictwo Zielona Sowa, 2019, 32 s.
[proza, literatura dla dzieci].
5. **Lipták Lubomír:** *Nepre(tr)žité dejiny. Storočie dlhšie ako sto rokov / Słowacy: stulecie dłuższe niż sto lat.*
Tłum. Magdalena B y s t r z a k. Kraków,
Międzynarodowe Centrum Kultury, 2019, 329 [3] s. [esej].
6. **Palko Vladimír:** *Levy prichadzajú / Lwy nadchodzą: jak obronić chrześcijańską Europę?*
Tłum. zespół „Kolektiv Zobor” pod kierunkiem
Łukasza W o j c i e c h o w s k i e g o.
Gdańsk, Patria Media, Tysol, 2019, 497 [1] s. [esej].
7. **Pištanek Peter:** *Rivers of Babylon / Rivers of Babylon.*
Tłum. Olga S t a w i Ń s k a. Wrocław, Książkowe Klimaty,
2019, 448 [5] s. [proza].
8. **Pod rękę z wierszem przez obszar pamięci. Antologia.**
Tekst częściowo w przekładzie z języka słowackiego, ukraińskiego
i rosyjskiego, częściowo równoległe w języku słowackim i w języku
polskim. Kraków, Oficyna Konfraterni Poetów, 1986;
Wydawnictwo i Drukarnia Towarzystwa Słowaków w Polsce,
2019, 164 [3] s. [poezja].

Baláž Ireney

- Odpovede blížencov / Odpowiedzi bliźniaków*, s. 13.
Súhvezdie prítomnosti / Gwiazdozbiór obecności, s. 15.
Tak ako je to vlastne? / Więc jak to właściwie jest?, s. 11.
Tłum. Ludomir M o l i t o r i s.

Leikert Jozef

- Nevypnuté slnko / Niezgaszone słońce*, s. 82.
Nôž / Nóż, s. 81.
Slepec / Ślepiec, s. 80.
Tłum. Rafał M a j e r e k.

Majeriková Anna

- *** (*Ponorný varič...*) / *** (*Zanurzona grzałka...*), s. 95.
*** (*Pred naším dočasným domovom...*) /
*** (*Przed naszym tymczasowym domem...*), s. 96.
*** (*Rozpísaný zošit položený na konci stola...*) /
*** (*Zapísany zeszyt położony na końcu stołu...*), s. 97.
Rozlety X / Wzloty, s. 94.
Tłum. Ludomir M o l i t o r i s.

9. *Przekłady prozy.*

Tłum. Jerzy Pleśniarowicz.

Red. i oprac. Krzysztof Pleśniarowicz, Jan Pleśniarowicz.

Kraków, Bricolage Publishing Jan Pleśniarowicz, 2019,

549 [9] s. [proza].

Šikula Vincent

Prázdniny so strýcom Rafaelom / Wakacje ze stryjem Rafaelem,
s. 243—276.

Tanská Nataša

[Ze zbioru *Dvaja v tráve, 1964 / Dwoje w trawie*]

Batožiny / Bagaże, s. 224—225.

Čas / Czas, s. 234.

Fatafa / Fatiafa, s. 230.

Fľaša mlieka / Butelka mleka, s. 226.

Kukátko / Lornetka, s. 237.

Kulisa / Kulisa, s. 236.

Láska / Miłość, s. 223.

Okamih / Chwila, s. 235.

Prečo nie / Czemu nie?, s. 229.

Problém treba osvetliť / Problem trzeba oświetlić, s. 228.

Romantika / Romantyka, s. 227.

Sám / Sam, s. 231—232.

Slepá ulica / Ślepa ulica, s. 233.

Striptýz / Strip-tease, s. 238—239.

10. **Šimečka Martin Milan:** *Medzi Slovakmi. Stručné dejiny lahostajnosti od Dubčeka k Ficovi alebo Ako som sa stal vlastencom / Słowacja. Dzieje obojętności.*

Tłum. Andrzej S. Jagodziński. Wstęp Adam Michnik.

Kraków, Universitas, 2019, 180 s. [esej].

11. **Šimečka Martin Milan:** *Medzi Slovakmi. Stručné dejiny lahostajnosti od Dubčeka k Ficovi alebo ako som sa stal vlastencom / Słowacja. Dzieje obojętności.*

Tłum. Andrzej S. Jagodziński. Kraków, Universitas, 2019, 180 s., audiobook [esej].

12. **Vlado Martin:** *Lomová mechanika / Mechanika pękania.*

Tłum. Marta Pelinko. Rzeszów, Abilion, 2019, 94 s.

[proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Gazeta Wyborcza”, 28 kwietnia 2019.

Šimečka Martin Milan

*Trzydzieści miesięcy, które wstrząsnęły Słowacją**.

Tłum. Andrzej S. Jagodziński.

2. „Rozstaje” 2019, źródło internetowe: <https://rozstaje.art/ruska-klasyka/>.

Majling Daniel

Ruská klasika / Ruska klasyka [fragment].

Tłum. Weronika Gogola [proza].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Farkašová Etela:** *Scenár / Scenariusz*.

Tłum. Marta Pelinko. Rzeszów, Abilion, 2020, 368 s. [proza].

2. **Karika Jozef:** *Tma / Ciemność*.

Tłum. Mirosław Śmigiełski. Rudno, Wydawnictwo Stara Szkoła, 2020, 268 s. [proza].

3. **Macho Adrián:** *Gerda: příběh moře a odvahy /*

Gerda: opowieść o morzu i odwadze.

Tłum. Maja Lidia Koskowska. Warszawa, Wydawnictwo Zielona Sowa, 2020, 32 s. [proza].

4. **Milčák Peter:** *Pokrvní bratia / Bracia krwi*.

Tłum. Bohdan Zadura. Lusowo, Wydawnictwo Wolno, 2020, 38 [2] s. [proza].

5. **Palko Vladimír:** *Levy prichádzajú /*

Lwy nadchodzą, jak obronić chrześcijańską Europę?

Tłum. Łukasz Wojciechowski. Gdańsk, Patria Media, Tysol, 2019, 497 [1] s. [esej].

6. *Przekłady dramatów I*.

Tłum. Jerzy Pleśniarowicz.

Red. i oprac. Krzysztof Pleśniarowicz, Jan Pleśniarowicz.

Kraków, Bricolage Publishing Jan Pleśniarowicz, 2020, 815 [11] s. [dramat].

Barč-Ivan Július*Dvaja / Dwaj*, s. 110—197.*Matka / Matka*, s. 15—109.**Bukovčan Ivan***Luigiho srdce alebo Poprava tupým mečom /**Serce Luigiiego albo egzekucja tępym mieczem*, s. 199—334.**Solovič Ján***Strašne ošmetná situácia /**Strasznie zagmatwana sytuacja*, s. 549—672.*Žobrácke dobrodružstvo / Akcja „Żebrak”*, s. 673—811.**Zahradník Oswald***Sólo pre bicie (hodiny) / Solo na zegar z kurantem*, s. 335—432.*Sonatina pre páva / Sonatina dla pawia*, s. 433—548.7. **Rankov Pavol: Legenda o jazyku / Legenda o języku.**

Tłum. Tomasz G r a b i Ń s k i. Wrocław, Książkowe Klimaty, 2020, 412 s. [proza].

8. **Štrpka Ivan: Ciemne miejsca.**

Tłum. Franciszek N a s t u l c z y k. Mikołów, Instytut Mikołowski im. Rafała Wojaczka, 2020, 85 [1] s. [poezja].

[Z tomu *Fragment (rytierskeho) lesa*, 2016 / *Fragment (rycerskiego) lasu*][Z cyklu *19 básni / Krátky exil / 19 wierszy / Krótkie wygnanie*]1/ *Bitevné polia, pláne / 1/ Bitewne pola, błonie*, s. 15.2/ *Ani smrt? (Wawel 2013) /*2/ *Nawet śmierć? (Wawel 2013)*, s. 16.3/ *Vlna / 3/ Fala*, s. 17.4/ *Krátky exil / 4/ Krótkie wygnanie*, s. 18.5/ *Césarov palec / 5/ Kciuk Césara*, s. 19.6/ *Neviditeľná vlajka. Deti na úteku /*6/ *Niewidzialna flaga. Dzieci na ucieczce*, s. 20.7/ *Akési srdce / 7/ Jakieś serce*, s. 21.8/ *Nevideli ste ma? / 8/ Nie widzieliście mnie?*, s. 22.9/ *Miluj ma a hryz ma / 9/ Kochaj mnie i gryź mnie*, s. 23.10/ *Bez mena / 10/ Bez imienia*, s. 24.11/ *Rednúce miesta / 11/ Rzednące miejsca*, s. 25.12/ *European Night Intercity Express /*12/ *European Night Intercity Express*, s. 26.13/ *Rýchle vzťahy / 13/ Szybkie związki*, s. 27.14/ *Miznutie / Čierny pes / 14/ Znikanie / Czarny pies*, s. 28.15/ *Čo to v nás sníva / 15/ Co to w nas śni?*, s. 29.16/ *Napiš mi / 16/ Napisz do mnie*, s. 30.

- 17/ *Lahký dym* / 17/ *Lekki dym*, s. 31.
 18/ *Tajná správa neviditeľného špeha* /
 18/ *Tajny raport niewidzialnego szpiega*, s. 32—33.
 19/ *Na jamách č. 10* / 19/ *Na jamach nr 10*, s. 34.
 [Z cyklu *Trilok / Trel*]
Miesta, kde boli kiná, ktoré zanikli /
Miejsca, gdzie były kina, które zanikły, s. 36.
Neznáme ústa / Nieznane usta, s. 38.
Trilok / Trel, s. 35.
Zachovajte paniku / Zachowajcie panikę, s. 37.
 [Z cyklu *Fragment (rytierskeho) lesa / Fragment (rycerskiego) lasu*]
Čosi sa túla na okraji záhrady /
Coś błąka się na skraju ogrodu, s. 53.
Deti sa ticho smejú / Dzieci się cicho śmieją, s. 52.
Fragment (rytierskeho) lesa /
Fragment (rycerskiego) lasu, s. 39—40.
Hlboký spánok / Głęboki sen, s. 42.
Mesto (singulárneho) súmraku /
Miasto (singularnego) zmierzchu, s. 50.
Nehybnosť noci / Sleepbox na letisku v M. /
Nieruchomość nocy / Sleepbox na lotnisku w M., s. 44.
Nervozita v mestách / Nerwowość w miastach, s. 51.
Odvratne tváre od zrkadiel / Odwróćmy twarze od luster, s. 41.
Operný ďalekohľad / Lornetka operowa, s. 49.
Perceval / Útržky (cesty a spánku) /
Parsifal / Urywki (drogi i snu), s. 43.
Perceval, bežiaci chlapec / Velká stupaj /
Parsifal, biegnący chłopiec / Wielki ślad, s. 55.
Piano / Divý vinič a brečtan /
Pianino / Dzika winorośl i bluszcz, s. 54.
Pisár v zime / Pisarz zimą, s. 48.
Poštárová topánka / But listonosza, s. 47.
Prázdna miska / Pusta miska, s. 46.
Žena pomaly kráča ku mne dlhou chodbou /
Kobieta powoli idzie do mnie długim korytarzem, s. 45.
 [Z tomu *Kam plášť, tam vietor*, 2018 / *Gdzie płaszcz, tam wiatr*]
A v mysli / I w umyśle, s. 64.
Dom, v ktorom hladko miznú všetky lietadlá /
Dom, w którym gładko znikają wszystkie samoloty, s. 59—60.
Hodina vlkov / Godzina wilków, s. 65.

- Kam to cestujeme? / Dokąd to podróżujemy?*, s. 67.
Kresliareň v plnom svetle /
Pracownia rysunku w pełnym świetle, s. 66.
Len v klobúku, nahý / Tylko w kapeluszu, nagi, s. 62—63.
M. M. Absolonová v mojich dávných erotických spomienkach /
M. M. Absolonová w moich dawnych wspomnieniach erotycznych,
s. 68—70.
Medzi bielou a čiernou / Pomiędzy białym i czarnym, s. 61.
Ona, ktorá je vo mne / Ona, która jest we mnie, s. 72.
Ona, ktorá nie je pod stromom /
Ona, która nie jest pod drzewem, s. 71.
Pohyb noci / Ruch nocy, s. 75.
Rádio Slobodná Európa / Nočná vlna /
Radio Wolna Europa / Nocna fala, s. 73.
Temné miesta / Iný svet / Ciemne miejsca / Inny świat, s. 76—80.
Utečenci / Uchodźcy, s. 74.
Útržky (úteku) / Fragments (ucieczki), s. 81—82.
[Z tomu *Velký dych: Psychopolis, tenký ľad*, 2009 /
Wielki oddech: Psychopolis, cienki lód]
Nekonečné predmestia / Nieskończone przedmieścia, s. 9.
Plavba na Patmos / Rejs na Patmos, s. 10—11.
Psychopolis. Biele pančuchy / Psychopolis. Białe pończochy, s. 8.
Psychopolis, tenký ľad / Cienki lód Psychopolis, s. 7.

Publikacje w czasopismach

1. Abilion, 14 sierpnia 2020, źródło internetowe:
<https://abilion.eu/prezentacje.html>.
Vlado Martin
 [Ze zbioru *Lomová mechanika*, 2017 / *Mechanika pękania*, 2019]
*Rachunki**.
 Tłum. Marta Pelinko [proza].
2. Abilion, 16 sierpnia 2020, źródło internetowe: <https://abilion.eu/prezentacje/wplyw-muzyki-i-literatury-na-szara-codziennosc-fragment-ksiazki-scenariusz.html>.
Farkašová Etela
 [Ze zbioru *Scenár*, 2019 / *Scenariusz*, 2020]
*Wpływ muzyki i literatury na szarą codzienność**.
 Tłum. Marta Pelinko [proza].

3. Instytut Mikołowski im. Rafała Wojaczka, 2020, źródło internetowe: <http://www.institutmokolowski.pl/ivan-trpka-ciemne-miejsca.php>.

Štrpka Ivan

Bitevné polia, pláne / Bitewne pola, błonie

Miesta, kde boli kiná, ktoré zanikli /

Miejsca, gdzie były kina, które zanikły

Odvrátne tváre od zrkadiel / Odwróćmy twarze od luster

Perceval / Útržky (cesty a spánku) / Parsifal / Urywki (drogi i snu)

Rednúce miesta / Rzednące miejsca

Zachovajte paniku / Zachowajcie panikę.

Tłum. Franciszek Na st u l c z y k [poezja].

Opracowała *Marta Buczek*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowacji w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Bajerowicz Katarzyna:** *Drzewo / Strom.*
Tłum. Diana S e n e c k á. Bratislava, Vydavateľstvo Fragment v Albatros Media, 2019, 16 s. [proza, literatura dla dzieci].
2. **Bajtlik Jan:** *Nič Ariadny / Ariadnina nič.*
Tłum. Alexander H o r á k. Bratislava, Slovart, 2019, 72 s. [proza].
3. **Bonowicz Wojciech:** *Wybór większości, Pełne morze, Polskie znaki, Echa, Druga ręka / Druhá ruka a iné básne.*
Tłum. Peter M i l č á k. Levoča, Modrý Peter, 2019, 88 s. [poezja].
[Z tomu *Wybór większości*]
Drzewa / Stromy, s. 36.
Słabość domu / Slabina domu, s. 53.
[Z tomu *Pełne morze*]
Celan / Celan, s. 10.
Łowcy / Lovci, s. 11.
Mój deszczu / Dážď môj, s. 19.
Na strony / Na strany, s. 7.
Ostatnia taśma / Posledná páska, s. 12—13.
Pełne morze / Samá voda, s. 18.
Podróżnicy śmierci / Cestovatelia smrti, s. 9.
Powrót A / Návrat A, s. 8.

Sąd / Súd, s. 14.

Wyspy / Ostrovy, s. 16.

Z mądrości pustyni / Z púštnych múdrostí, s. 17.

[Z tomu *Polskie znaki*]

Cień / Tieň, s. 23.

Co można, co nie można / Čo sa dá čo sa nedá, s. 25.

Dwa ruchy / Dva pohyby, s. 32.

Elel wraca z Paryża / Elel sa vracia z Paríža, s. 29.

Fragment / Fragment, s. 22.

Kolumny / Stĺpy, s. 35.

Kryjówka / Úkryt, s. 28.

Nagroda / Cena, s. 24.

Ognik / Ohník, s. 33.

Ogród / Záhrada, s. 26.

5:59 / 5:59, s. 34.

Powrót / Návrát, s. 21.

Tatuaż / Tetovanie, s. 30.

W zatoce / V zátok, s. 31.

Z Antologii Palatyńskiej / Z Palatínskej antológie, s. 27.

[Z tomu *Echa*]

Echa / Echá, s. 50.

Echa drugie / Druhé echá, s. 51.

Elel / Elel, s. 54.

Jeszcze raz / Ešte raz, s. 39.

Latający bohater / Lietajúci hrdina, s. 52.

Możliwe zakończenie / Pravdepodobný koniec, s. 46.

Na mojej twarzy / V mojej tvári, s. 42.

Piątek / Piatok, s. 38.

Pierwsza lekcja / Prvá hodina, s. 43.

Pokój / Izba, s. 48.

Poniedziałek / Pondelok, s. 40.

Religia pól / Náboženstvo polí, s. 45.

Skrzydła / Krídla, s. 44.

Świąteczne popołudnie / Sviatočné popoludnie, s. 41.

W wolne dni / Vo voľných dňoch, s. 47.

Widoczność / Viditeľnosť, s. 49.

[Z tomu *Druga ręka*]

Co jeszcze nie umiem / Čo ešte viem, s. 73.

Kąpali się w morzu / Kúpali sa v mori, s. 78.

Kilka litrów / Niekoľko litrov, s. 64.

Metafory / Metafory, s. 61.
Mnóstwo kłopotów / Množstvo starostí, s. 58.
Moja amerykańska przygoda / Moja americká príhoda, s. 70.
Nagły powrót / Náhly návrat, s. 79.
Napisz a zobaczysz / Napiš a uvidíš, s. 66.
Nie potrzebuję / Nepotrebujem, s. 67.
Odżywianie / Strava, s. 60.
Opowiadanie / Rozprávanie, s. 72.
Pierwsza myśl / Prvá myšlienka, s. 65.
Pieśń o wpół do czwartej / Pieseň o pol štvrtej, s. 77.
Plakat / Plagát, s. 57.
Postanowienie / Rozhodnutie, s. 81.
Prawdziwa muzyka / Ozajstná hudba, s. 56.
Radio / Rádio, s. 71.
Rower / Bicykel, s. 68.
Sen w Brnie / Sen v Brne, s. 76.
Spacer / Prechádzka, s. 80.
Tyle wspomnień / Tolko spomienok, s. 69.
Wiersz / Báseň, s. 55.
Wojownik / Bojovník, s. 63.
Wykształcenie / Vzdelanie, s. 74.
Zajęcia / Zamestnania, s. 59.

4. **Borelli Antonio A.:** *Różaniec. Ratunek dla świata / Ruženec — záchrana pre svet.*
 Tłum. Dariusz Ż u k - O l s z e w s k i. Bratislava, Nadácia Slovakia Christiana, 2019, 99 s. [esej, literatura religijna].
5. **Cholewińska-Szkolik Aniela:** *Misia i jej mali pacjenci. Niespodziewani goście / Miška a jej malí pacienti 2: Neočakávaní hostia.*
 Tłum. Silvia K a š č á k o v á. Bratislava, Ikar, 2019, 48 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
6. **Cholewińska-Szkolik Aniela:** *Misia i jej mali pacjenci. Weterynarz z Lipowej Kliniki / Miška a jej malí pacienti 1: Veterinárka z Lipovej kliniky.*
 Tłum. Silvia K a š č á k o v á. Bratislava, Ikar, 2019, 48 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
7. **Dziubak Emilia:** *Niezwykłe przyjaźnie. W świecie roślin i zwierząt / Nezvyčajné priateľstvá vo svete rastlín a zvierat.*
 Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Ikar, 2019, 28 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
8. **Jagielski Wojciech:** *Wszystkie wojny Lary / Všetky Larine vojny.*
 Tłum. Juraj K o u d e l a. Žilina, Absynt, 2019, 216 s. [reportaż].

9. **Kowalska Faustyna:** *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej / Denniček. Božie milosrdenstvo v mojej duši.*
Tłum. Jana D o m s o v á. Dołany, ZAEX, 2019, 788 s.
[dziennik, literatura religijna].
10. **Kozłowska Katarzyna:** *Feluś i Gucio idą do przedszkola / Miško a Brumko idú do škôlky.*
Tłum. Katarína G r u s z c z y k. Bratislava, Ikar, 2019, 40 s.
[proza, literatura dla dzieci].
11. **Kucharska Nikola:** *Jak to działa? Ciało człowieka / Ako to funguje? Ludské telo.*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Ikar, 2019, 32 s.
[proza, literatura dla dzieci].
12. **Mizielińska Aleksandra, Mizieliński Daniel:** *Tu jesteśmy / Tu žijeme.*
Tłum. Alexander H o r á k. Bratislava, Slovart, 2019, 108 s.
[proza, literatura dla dzieci].
13. **Olech Joanna, Bąk Edgar:** *Egaliterra / Egaliterra.*
Tłum. Soňa H a l u z o v á. Bratislava, 82 Book and Design Shop, 2019, 80 s. [proza, literatura dla dzieci].
14. **Olech Joanna, Bąk Edgar:** *Kto ty jesteś? / Kto si?.*
Tłum. Soňa H a l u z o v á. Bratislava, 82 Book and Design Shop, 2019, 56 s. [proza, literatura dla dzieci].
15. **Pawlak Ewa, Pawlak Paweł:** *Mały atlas motyli Ewy i Pawła Pawlaków / Malý atlas motýľov.*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Ikar, 2019, 20 s.
[proza, literatura dla dzieci].
16. **Pawlak Ewa, Pawlak Paweł:** *Mały atlas ptaków Ewy i Pawła Pawlaków / Malý atlas vtákov.*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Ikar, 2019, 20 s.
[proza, literatura dla dzieci].
17. **Samojlik Tomasz:** *Ambaras / Malý vlk s veľkým srdcom.*
Tłum. Zuzana M i t k o v á, Marek M i t k a. Bratislava, Ikar, 2019, 152 s.
[proza, literatura dla dzieci].
18. **Sapkowski Andrzej:** *Narrenturm. / Narrenturm: Veža bláznov.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2019, 576 s.
[proza].
19. **Sienkiewicz Henryk:** *Americké rozprávky.*
Tłum. Miloš F e r k o. Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2019, 200 s. [proza].
Latarnik / Strážca majáka, s. 7—22.
Orso / Orso, s. 90—108.

- Przez stepy / Stepou*, s. 109—159.
Sachem / Sachem, s. 160—168.
W krainie złota / V krajine zlata, s. 169—199.
Wspomnienie z Maripozy / Spomienky z Maripozy, s. 23—32.
Za chlebem / Za chlebom, s. 33—89.
20. **Skarżycki Rafał, Leśniak Tomasz Lew:** *Hej, Jędrak! Gdzie moja forsa? / Hej, Andy! Kde sú moje prachy?*
 Tłum. Alexander H o r á k. Bratislava, Ikar, 2019, 224 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
21. **Skarżycki Rafał, Leśniak Tomasz Lew:** *Hej, Jędrak! Kto tu rządzi? / Hej, Andy! 3: Kto je tu pán?*
 Tłum. Alexander H o r á k. Bratislava, Ikar, 2019, 224 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
22. **Skarżycki Rafał, Leśniak Tomasz Lew:** *Hej, Jędrak! Masz cykora? / Hej, Andy! Máš strach?*
 Tłum. Alexander H o r á k. Bratislava, Ikar, 2019, 224 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
23. **Szczygieł Mariusz:** *Zrób sobie raj / Urob si raj.*
 Tłum. Miroslav Z u m r í k. Žilina, Absynt, 2019, 224 s. [reportaż].
24. **Szymanowicz Maciej:** *Rok w krainie czarów / Rok v čarovnej krajine.*
 Tłum. Alexander H o r á k. Bratislava, Ikar, 2019, 28 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
25. **Szyborska Wisława:** *Sól / Soľ.*
 Tłum. Silvia K a š č á k o v á. Fintice, OZ FACE, 2019, 58 s. [poezja].
26. **Tyszka Agnieszka:** *Zosia z ulicy Kociej / Žofka z Mačacej ulice.*
 Tłum. Silvia K a š č á k o v á. Bratislava, Ikar, 2019, 224 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
27. **Tyszka Agnieszka:** *Zosia z ulicy Kociej na tropie / Žofka z Mačacej ulice 2: Na stope.*
 Tłum. Silvia K a š č á k o v á. Bratislava, Ikar, 2019, 256 s.
 [proza, literatura dla dzieci].
28. **Wechterowicz Przemysław, Dziubak Emilia:** *Proszę mnie przytulić / Objím ma, prosím!*
 Tłum. Sibyla M i s l o v i č o v á. Bratislava, Ikar, 2019, 36 s.
 [proza, literatura dla dzieci].

Publikacje w czasopismach

1. „Fraktál” 2019, nr 2.

Bonowicz Wojciech

[Z tomu *Druga ręka*, 2017].

Kilka litrów / Niekoľko litrov, s. 42.

Napisz a zobaczysz / Napiš a uvidíš, s. 42.

Nie potrzebuję / Nepotrebujem, s. 42.

Odżywianie / Strava, s. 41—42.

Opowiadanie / Rozprávanie, s. 43.

Pierwsza myśl / Prvá myšlienka, s. 41.

Plakat / Plagát, s. 41.

Postanowienie / Rozhodnutie, s. 43.

Rower / Bicykel, s. 43.

Wojownik / Bojovník, s. 42.

Tłum. Peter Milčák [poezja].

2. „LiteraTÚRA. Príloha Literárneho týždenníka k č. 13—14” 2019, nr 1.

Biedrzycki Miłosz

[Z tomu *Porumb*, 2013]

Co ja mogę do państwa powiedzieć /

Čo vám môžem povedať, s. 5.

*Nadzieje związane z mikrokredytami jako narzędziem
polityki rozwojowej / Nádej spojená s mikropôžičkami
ako inštrument rozvojevej politiky*, s. 5.

Tłum. Marián Servátka [poezja].

Zynger Marlena

Niewidzialny most / Neviditeľný most, s. 5.

Zniewoleni / Zotročení, s. 5.

Tłum. Marián Servátka [poezja].

3. „Slovenské pohľady” 2019, nr 5.

Bartosz Danuta

*Ako**, s. 92.

*Íst ďalej**, s. 91—92.

Jak podanie ręki / Ako podanie ruky, s. 91.

*Tiene storočia**, s. 93.

*Túžba**, s. 92—93.

Zapach kadzidla / Vôňa kadidla, s. 91.

*Z poslednej cesty**, s. 94.

*Z tradície**, s. 93—94.

Tłum. Hana Košková [poezja].

4. „Vertigo” 2019, nr 1.

Świrszczyńska Anna

[Z tomu *Jestem baba*, 1973].

Miłość Felicji. Trzy ciała / Láska Felície. Tri telá, s. 27.

Miłość Felicji. W niebieskiej piżamie / V modrom pyžame, s. 27.

Miłość Stefanii. Jak osesek / Láska Štefánie. Ako nemluvňa, s. 27.

Zwykły poród / Bežný pôrod, s. 26.

Tłum. Silvia Kašćáková [poezja].

5. „Vertigo” 2019, nr 3.

Szyborska Wisława

[Z tomu *Sól*, 1962]

Rozmowa z kamieniem / Rozhovor s kameňom, s. 21—23.

Tłum. Silvia Kašćáková [poezja].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Bątkiewicz-Brożek Joanna:** *Droga Krzyżowa i Zmartwychwstanie Chrystusa z ks. Dolindo Ruotolo / Krížová cesta a Kristovo zmŕtvychvstanie s pátrom Dolindom.*
Tłum. Juraj Švec. Dołany, ZAEX, 2020, 156 s. [esej, literatura religijna].
2. **Bątkiewicz-Brożek Joanna:** *Różaniec zawierzenia z księdzem Dolindo / Ruženec odovzdanosti s pátrom Dolindom.*
Tłum. Juraj Švec. Dołany, ZAEX, 2020, 120 s. [esej, literatura religijna].
3. **Chmielewska Iwona:** *Oczy / Oči.*
Tłum. Lubomír Feldek. Prešov, OZ Slniečkovo, 2020, 78 s.
[poezja, literatura dla dzieci].
4. **Chmielewski Dominik:** *Jego miłość Cię uleczy / Jeho láska ta uzdraví.*
Tłum. Pavol Petrík. Varín, Zachej, 2020, 200 s. [esej, literatura religijna].
5. **Chmielewski Dominik:** *Kecharitomene. Odkryj Jej niesamowity sekret i wejdź w swoje przeznaczenie! / Kecharitomene — Milostiplná.*
Tłum. Pavol Petrík. Varín, Zachej, 2020, 200 s. [esej, literatura religijna].
6. **Chmielewski Dominik:** *Twoja Droga. Rozważania drogi krzyżowej / Kalvária lásky. Rozjímania krížovej cesty.*
Tłum. Pavol Petrík. Varín, Zachej, 2020, 80 s. [esej, literatura religijna].

7. **Cholewińska-Szkolik Aniela:** *Misia i jej mali pacjenci. Deszczowy pacjent / Miška a jej malí pacienti 3: Zmoknutý pacient.*
Tłum. Silvia Kašćáková. Bratislava, Ikar, 2020, 48 s.
[proza, literatura dla dzieci].
8. **Cholewińska-Szkolik Aniela:** *Misia i jej mali pacjenci. Milusi uciekinier / Miška a jej malí pacienti 4: Rozkošný utečenec.*
Tłum. Silvia Kašćáková. Bratislava, Ikar, 2020, 48 s.
[proza, literatura dla dzieci].
9. **Cholewińska-Szkolik Aniela:** *Misia i jej mali pacjenci. Wyjazd na Mazury / Miška a jej malí pacienti 5: Výlet na chalupu.*
Tłum. Silvia Kašćáková. Bratislava, Ikar, 2020, 48 s.
[proza, literatura dla dzieci].
10. **Galewska-Kustra Marta:** *Pucio i ćwiczenia z mówienia / Kubko a rečové cvičenia.*
Tłum. Ladislav Holíš. Bratislava, Ikar, 2020, 40 s.
[proza, literatura dla dzieci].
11. **Galewska-Kustra Marta:** *Pucio mówi pierwsze słowa / Kubko hovorí prvé slová.*
Tłum. Ladislav Holíš. Bratislava, Ikar, 2020, 40 s.
[proza, literatura dla dzieci].
12. **Galewska-Kustra Marta:** *Pucio uczy się mówić / Kubko sa učí rozprávať.*
Tłum. Ladislav Holíš. Bratislava, Ikar, 2020, 84 s.
[proza, literatura dla dzieci].
13. **Hund Olga:** *Psy ras drobných / Psy malých plemien.*
Tłum. Kristína Karbová. Banská Bystrica, Literárna bašta, 2020, 112 s. [proza].
14. **Irzykowski Karol:** *Pałuba. Sny Marii Dunin / Sny Márie Duninovej.*
Tłum. Tomáš Horváth. Bratislava, Európa, 2020, 176 s. [proza].
15. **Kapuściński Ryszard:** *Jeszcze jeden dzień życia / Další deň života.*
Tłum. Patrik Orišek. Žilina, Absynt, 2020, 128 s. [reportaż].
16. **Korczak Janusz:** *Dzieci ulicy / Deti ulice.*
Tłum. Radovan Brenkus. Košice, Pectus, 2020, 224 s. [proza].
17. **Koziel-Nowak Magdalena:** *Rok na wsi / Rok na dedine.*
Tłum. Alexander Horák. Bratislava, Ikar, 2020, 56 s.
[proza, literatura dla dzieci].
18. **Kozłowska Katarzyna:** *Feluš i Gucio wiedzą, jak się zachować / Miško a Brumko sa vedia správať.*
Tłum. Katarína Gruszczyk. Bratislava, Ikar, 2020, 40 s.
[proza, literatura dla dzieci].

19. **Richter-Magnuszewska Jola:** *Rok na targu / Rok na trhu.*
Tłum. Alexander H o r á k. Bratislava, Ikar, 2020, 28 s.
[proza, literatura dla dzieci].
20. **Sapkowski Andrzej:** *Boży bojownicy / Boží bojovníci.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 576 s.
[proza].
21. **Sapkowski Andrzej:** *Chrzest ognia / Zaklínač V: Krst ohňom.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 368 s.
[proza].
22. **Sapkowski Andrzej:** *Czas pogardy / Zaklínač IV: Čas opovrhnutia.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 360 s.
[proza].
23. **Sapkowski Andrzej:** *Krew elfów / Zaklínač III: Krv elfov.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 328 s.
[proza].
24. **Sapkowski Andrzej:** *Lux perpetua / Lux perpetua — Svetlo večné.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 544 s.
[proza].
25. **Sapkowski Andrzej:** *Miecz przeznaczenia / Zaklínač II: Meč osudu.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 408 s.
[proza].
26. **Sapkowski Andrzej:** *Ostatnie życzenie / Zaklínač I: Posledné želanie.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 360 s.
[proza].
27. **Sapkowski Andrzej:** *Pani jeziora / Zaklínač VII: Pani jazera.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 576 s.
[proza].
28. **Sapkowski Andrzej:** *Sezon burz / Zaklínač: Búrková sezóna.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 400 s.
[proza].
29. **Sapkowski Andrzej:** *Wieża jaskółki / Zaklínač VI: Veža lastovičky.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Lindeni v Albatros Media, 2020, 480 s.
[proza].
30. **Sienkiewicz Henryk:** *Listy z Afryki / Listy z Afriky.*
Tłum. Miloš F e r k o. Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2020, 240 s. [reportaż].
31. **Sienkiewicz Henryk:** *Na polu chwały / Na poli slávy.*
Tłum. Tomáš H o r v á t h. Bratislava, Európa, 2020, 264 s. [proza].
32. **Szabłowski Witold:** *Jak nakarmić dyktatora / Ako nakámiť diktátora.*
Tłum. Karol C h m e l. Žilina, Absynt, 2019, 276 s. [reportaż].

33. **Szczerek Ziemowit:** *Siwy dym albo pięć cywilizowanych plemion / Sivý dym.*
Tłum. Patrik O r i e š e k. Banská Bystrica, OZ Laputa / Literárna bašta, 2020, 334 s. [proza].
34. **Szczygieł Mariusz:** *Nie ma / Nie je.*
Tłum. Miroslav Z u m r í k. Žilina, Absynt, 2020, 312 s. [reportaż].
35. **Szustak Adam:** *Góra obietnic / Vrch prísľubov.*
Tłum. Anna L i m a n e k o v á. Bratislava, Redemptoristi — Slovo medzi nami, 2020, 96 s. [esej, literatura religijna].
36. **Szymanowicz Maciej:** *Krasnoludki / Škriatkovia.*
Tłum. Siblyla M i s l o v i č o v á. Bratislava, Ikar, 2020, 28 s. [proza, literatura dla dzieci].
37. **Tokarczuk Olga:** *Zgubiona dusza / Stratená duša.*
Tłum. Karol C h m e l. Bratislava, Artforum, 2020, 48 s. [proza].
38. **Tyszka Agnieszka:** *Zosia z ulicy Kociej na wakacjach / Žofka z Mačacej ulice 3: Na prázdninách.*
Tłum. Silvia K a š č á k o v á. Bratislava, Ikar, 2020, 224 s. [proza, literatura dla dzieci].
39. **Utnik-Strugała Monika, Piątkowska Małgosia:** *Po ciemku, czyli co się dzieje w nocy / Po zotmení, alebo čo sa deje v noci.*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Ikar, 2020, 64 s. [proza, literatura dla dzieci].
40. **Wechterowicz Przemysław, Dziubak Emilia:** *Gdzie jesteś, mamo? / Mamička, kde si?*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Ikar, 2020, 36 s. [proza, literatura dla dzieci].
41. **Wechterowicz Przemysław, Dziubak Emilia:** *Na zawsze przyjaciele / Nerozluční kamaráti.*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Ikar 2020, 32 s. [proza, literatura dla dzieci].
42. **Widłak Wojciech:** *Pan Kuleczka. Radość / Pán Gulôčka. Radosť.*
Tłum. Zuzana M i t k o v á, Marek M i t k a. Prešov, OZ Slniečkovo, 2020, 56 s. [proza, literatura dla dzieci].
43. **Wiśniewska Anna:** *Miś Okruszek i wielkie pojazdy. Historyjki z nalepkami / Čítanie s nálepkami. Medvedík a veľké stroje.*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Slovart, 2020, 16 s. [proza, literatura dla dzieci].
44. **Wiśniewska Anna:** *Wędrówki misia Okruszka. Historyjki z nalepkami / Čítanie s nálepkami. Medvedíkove dobrodružstvá.*
Tłum. Ladislav H o l i š. Bratislava, Slovart, 2020, 16 s. [proza, literatura dla dzieci].

Publikacje w czasopismach

1. „Fraktál” 2020, nr 1.

Tokarczuk Olga

Czuły narrator / Citlivý rozprávač, s. 9—21.

Tłum. Karol Chmela [esej, przemowa noblowska].

2. „Romboid” 2020, nr 7.

Pestka Wojciech

[Opowiadanie ze zbioru *Ballada o żyletce*, 2009].

Wróble nie odlatują / Vrabce neodlietajú, s. 25—34.

Tłum. Ivan Jackanin [proza].

3. „Rozum” 2020, nr 10—11.

Klimko-Dobrzaniecki Hubert

[Opowiadanie ze zbioru *Amen i inne opowiadania*, 2012].

Plagiat / Plagiát, s. 27—28.

Tłum. Alexander Horák [proza].

Samotność / Samota [fragment powieści], s. 24—26.

Tłum. Silvester Lavrík [proza].

4. „Slovenské pohľady” 2020, nr 10.

Korczak Janusz

Dzieci ulicy / Deti ulice [fragment powieści], s. 102—111.

Tłum. Radovan Brenkus [proza].

5. „Vlna” 2020, nr 4.

Machej Zbigniew

*2020, október, polokaranténa v Banskej Štiavnici**, s. 76—77.

Tłum. Karol Chmela [esej].

Opracowała Zuzana Obertová

Przekłady słoweńsko-polskie i polsko-słoweńskie

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

Bibliografia przekładów literatury słoweńskiej w Polsce w latach 2019—2020

Publikacje książkowe

1. **Bauer Jana:** *Groznovilca in divja zima / Strasznowilka i dzika zima.*
Tłum. Marlena G r u d a. Warszawa, Wydawnictwo Ezop, 2019, 164 s.
[literatura dla dzieci].
2. **Komelj Miklavž:** *Hipodrom / Hipodrom.*
Tłum. Adam W i e d e m a n n. Warszawa, Państwowy Instytut
Wydawniczy, 2019, 136 s. [poezja].
3. **Nowy dramat słoweński.**
T. 1. Red. Andrzej M o s k w i n. Warszawa, Wydział Lingwistyki
Stosowanej UW, Katedra Studiów Interkulturowych Europy
Środkowo-Wschodniej, 2019, 327 s. [dramat].

Potočnjak Dragica

Za naše mlade dame / Chodzi lisiek koło drogi.

Tłum. Ewa B o b o w i c z, Paweł J a w o r s k i,
Aleksandra L o r e n s.

Semenič Simona

*sedem kuharic, štirje soldati in tri sofije /
siedem kucharek, czterech wojaków i trzy Zofie.*

Tłum. Joanna P o m o r s k a.

Semenič Simona

5fantkov.si / 5chłopców.si.

Tłum. Tomasz B a l a w e n d e r, Zuzanna C i c h o c k a,
Kinga S t o l a r s k a.

Zupančič Matjaž

Vladimir / Vladimir.

Tłum. Joanna Pomorska.

4. **Šalamun Tomaž:** *Sinji stolp / Błękitna wieża.*
Tłum. Miłosz Biedrzycki, Rafał Wawrzynczyk. Warszawa, Wydawnictwo Convivo, 2019, 136 s. [poezja].
5. **Vojnović Goran:** *Jugoslavija moja dežela / Moja Jugosławia.*
Tłum. Joanna Pomorska. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie Sedno, 2019, 244 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Afront” 2019, nr 2 (8).

Podstenšek Tomo

Papir, kamen, škarje / Papier, kamień, nożyce.

Tłum. Agnieszka Żuchowska - Arendt, s. 150–151
[proza].

2. „Locutio” 2019, nr 109,

online: <http://www.locutio.si/index.php?no=109&clanek=3510>.

Murn Josip

Kdo bila je mati tvoja / A kim była matka twoja?

Le pustite mi mladost / Och, zostawcie młodość mi

Mislil sem na prošle dni / Myślałem o dniach co minęły

Nageljne poljske / Goździki polne

Ne vem, kdo bolj je tožen /

Nie wiem, kto bardziej smutny

O mraku / W zmroku

Orel / Orzeł

Pojdem, pojdem / Pójdę

Pomladanska romanca / Wiosenna romanca

Pomladanska slutnja / Przecucie rychłej wiosny

Prišla je jesenska noč / Przyszła jesienna noc

Res, oženil bi se / Fakt, ożeniłbym się

Sneg / Śnieg

Trenutek / Chwila

Tu je jesen in mi se ženimo /

Przyszła jesień i nasza z nią żeniaczka

Urok / Urok

V daljavi motni / W oddali mętnej

Vlahi / Wołosi

Zimska kmečka pesem / Zimowa chłopska piosenka

Že nikdar več / Już nigdy w życiu.

Tłum. Katarina Šalamun - Biedrzycka [poezja].

3. „Wizje” 2019, nr 1.

Šalamun Tomaž

Davljenje v sanjah / Duszenie przez sen

Donnini / Donnini

Ivo Štandeker / Ivo Štandeker

Stavek lovcem / Słowo do myśliwych.

Tłum. Miłosz Biedrzycki, Rafał Wawrzyńczyk
[poezja].

4. „Wizje” 2019, nr 2.

Komelj Miklavž

**** (Požiralci...) / *** (Pożeracze...)*

**** (Tako...) / *** (Tak długo...)*

Izidina uspavanka / Kołysanka Izidy.

Tłum. Adam Wiedemann [poezja].

5. „Wizje” 2019, nr 4.

Pepelnik Ana

nekaj se dogaja tudi pod nebom / coś zdarza się również pod niebem

trije moške in svet / dwóch mężczyzn i świat

verjamem / wierzę

za te tomaž za nazaj / dla ciebie Tomažu za przeszłość.

Tłum. Katarina Šalamun - Biedrzycka [poezja].

6. „Wyspa” 2019, nr 4 (52).

Glavan Polona

Nenavadna identiteta Nine B. /

Niezwykła tożsamość Niny B.

Tłum. Monika Gawlak, s. 11–17 [proza].

Matičetov Marko

Bral sem / Czytałem

Chili / Chili

Jaz / Ja

Ne misli / Nie myśl

No / No

Po veseljnem potopu / Po Potopie

Teči / Biec

!Que viva México! / !Que viva México!

V Guanajuatu / W Guanajuacie

Vračam se / Wracam

Zbrisati / Wymazać

Zemlja / Ziemia.

Tłum. Katarina Šalamun - Biedrzycka, s. 22–23

[poezja].

Mokrin Pauer Vida

Čutim veselje / Odczuwam wszechświat

Lastovička / Jaskółeczka

Montaža domovanja / Montaż domu

Na bujnih dojkah / Na bujnych piersiach

Od vedno naprej / Od zawsze naprzód

Raca in letalo / Kaczka i samolot

Tepih iz ovčje / Dywan z owczej.

Tłum. Monika Gawlak, s. 18–21 [poezja].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. ***Biały wąż. Baśnie i bajki słoweńskie.***

Tłum. Alicja Fidowicz. Wybór Alicja Fidowicz,
Monika Kropej-Telban, Milena Mileva Blažič.
Ilustracje Natalia Biesida-Myszak. Sandomierz,
Wydawnictwo Armoryka, 2020, 114 s. [proza].

Bela kača / Biały wąż, s. 109.

Grđina in rusica / Mrówka i Brzydak, s. 95.

Grilče in mravljice / Konik polny i mrówki, s. 83.

Lev in lisica / Wilk, lis i lew, s. 91.

Mojca Pokrajculja / Mojca Pokrajculja, s. 55.

Na smrt bolan kralj / Śmiertelnie chory król, s. 43.

O povodnem možu / Wodnik, s. 77.

O treh grahih / Trzy ziarnka grochu, s. 47.

Peter Klepec / Peter Klepec, s. 65.

Pravljica o Dravi / Bajka o Drawie, s. 105.

Sam / Sam, s. 73.

Sedem laži / Siedem kłamstw, s. 61.

Smreka je božično drevo /

Dlaczego świerk jest drzewem bożonarodzeniowym?, s. 101.

Stekleni most / Szklany most, s. 39.

Tri uganke / Trzy zadania, s. 33.

Železni prstan / Żelazny pierścień, s. 23.

Zlata ptica / Złoty ptak, s. 13.

2. **Kramberger Nataša**: *Nebesa v robidah: roman v zgodbah /*

Niebo w jeżynach.

Tłum. Agnieszka Będkowska-Kopczyk. Kołobrzeg,

Biuro Literackie, 2020, 196 s. [proza].

3. **Nowy dramat słoweński.**

T. 2. Red. Andrzej Moskwin. Warszawa, Wydział Lingwistyki

Stosowanej UW, Katedra Studiów Interkulturowych Europy

Środkowo-Wschodniej, 2020, 326 s. [dramat].

Divjak Žiga

6/6.

Tłum. Aleksandra Wójcik, Beata Gramatyka.

Gazvoda Nejc

Tih vdih / Cichy wdech.

Tłum. Dominik Depta, Karolina Maj.

Möderndorfer Vinko

Limonada slovenica / Lemoniada Slovenica.

Tłum. Ewa Bobowicz, Zuzanna Cichocka,

Paweł Jaworski, Zofia Piwowarek,

Kinga Stolarska.

Zupančič Matjaž

Hodnik / Korytarz.

Tłum. Joanna Pomorska.

4. **Mazzini Miha**: *Izbrisana / Wymazana.*

Tłum. Marlena Gruda. Warszawa, Wydawnictwo Ezop, 2020, 296 s.

[proza].

5. **Vojnović Goran**: *Figa / Figa.*

Tłum. Joanna Pomorska. Warszawa, Wydawnictwo Sedno,

2020, 334 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Nowy Napis Co Tydzień” 2020, nr 31.

Tomaž Šalamun

*** (*Koga naj kličemo?...*) / *** (*Do kogo mamy wołać?...*)

*** (*to ty, całości, ty...*)*

*** (*Ty, który przybyłeś pieszo...*)*

imam konja, konj ima štiri noge / mam konia, koń ma cztery nogi
Krakov / Kraków

Oblastnike pozivam k nežnosti / Rządzących wzywam do czułości
Počitnice / Wakacje

Položen sem v Boga z vsem svojim mesom /

Położony jestem w Bogu całym ciałem swoim.

Tłum. Katarina Šalamun - Biedrzycka [poezja].

2. „Wizje” 2020, nr 4.

Golob Anja

Izdajalka / Zdrajczyni

Morska pesem / Pieśń morza

Zen / Zen.

Tłum. Katarina Šalamun - Biedrzycka [poezja].

3. „Wyspa” 2020, nr 4.

Strojan Marjan

Električni ave / Elektryczny Anioł Pański

Kje si? / Gdzie jesteś?

O perutih angela / O skrzydłach anioła

Položeno, sprejeto / Pośpiesznie zawarty rozejm

Preselitve / Przemieszczania

Prvič in zadnjič / Pierwszy raz i ostatni

Spet se naznanja / Znow zapowiada się.

Tłum. Katarina Šalamun - Biedrzycka, s. 35–38 [poezja].

Opracowała *Monika Gawlak*

Bibliografia przekładów literatury polskiej w Słowenii w latach 2019—2020

Rok 2019

Publikacje książkowe

1. **Grajkowski Wojciech:** *Drzewa / Drevesa*.
Prev. Staša Pavlović. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2019, 34 s.
[proza dla dzieci].
2. **Grzywocz Krzysztof:** *Uczucia niekochane / Neljuba čustva. Zavist, neuresničena zaljubljenost, agresivnost, sram, jeza, praznina in tujost*.
Prev. Rok Poganičnik. Ljubljana, Družina, 2019, 123 s. [proza].
3. **Herbert Zbigniew:** *Pan Cogito / Gospod Cogito*.
Izbor, prevod in opombe Niko Jež. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2019,
113 s. [poezja].
Dotknąć rzeczywiści / Dotakniti se resničnosti, s. 99—102.
Z erotyków Pana Cogito / Iz erotične poezije gospoda Cogita, s. 97.
[Z tomu *Elegia na odejście / Elegija ob odhodu*]
Heraldyczne rozważania Pana Cogito /
Heraldična premišljanja gospoda Cogita, s. 79.
Pana Cogito przygody z muzyką /
Gospoda Cogita prigode z glasbo, s. 80—85.
[Z tomu *Epilog burzy / Epilog viharja*]
Pan Cogito. Ars longa / Gospod Cogito. Ars longa, s. 89—91.
Zaświaty Pana Cogito / Onstranstvo gospoda Cogita, s. 92—93.

[Z tomu *Pan Cogito / Gospod Cogito*]

Alienacje Pana Cogito / Alienacije gospoda Cogita, s. 24—25.

Ci którzy przegrali / Tisti ki so bili premagani, s. 31.

Co myśli Pan Cogito o piekle /

Kaj si gospod Cogito misli o peklu, s. 49.

Codziennosc duszy / Vsakdanjost duše, s. 28.

Domy przedmieścia / Hiše v predmestju, s. 23.

Georg Heym — przygoda prawie metafizyczna /

Georg Heym — tako rekoč metafizični dogodek, s. 43—45.

Hakeldama / Hakeldama, s. 38—39.

Historia Minotaura / Minotavrova zgodba, s. 34.

Kaligula / Kaligula, s. 36—37.

Matka / Mati, s. 9.

Pan Cogito a myśl czysta /

Gospod Cogito in čista misel, s. 18—19.

Pan Cogito a perła / Gospod Cogito in biser, s. 11.

Pan Cogito a pop / Gospod Cogito in pop, s. 32—33.

Pan Cogito a ruch myśli / Gospod Cogito in gibanje misli, s. 22.

Pan Cogito czyta gazetę / Gospod Cogito bere časopis, s. 20—21.

Pan Cogito myśli o powrocie do rodzinnego miasta /

Gospod Cogito razmišlja o vrnitvi v rodno mesto, s. 13.

Pan Cogito obserwuje w lustrze swoją twarz /

Gospod Cogito opazuje v ogledalu svoj obraz, s. 7.

Pan Cogito obserwuje zmarłego przyjaciela /

Gospod Cogito opazuje mrtvega prijatelja, s. 26—27.

Pan Cogito opowiada o kuszeniu Spinozy /

Gospod Cogito pripoveduje o Spinozovih skušnjavah, s. 40—42.

Pan Cogito rozmyśla o cierpieniu /

Gospod Cogito razmišlja o trpljenju, s. 14—15.

Pan Cogito szuka rady / Gospod Cogito išče nasvet, s. 47—48.

Poczucie tożsamości / Občutek istovetnosti, s. 12.

Przepaść Pana Cogito / Prepad gospoda Cogita, s. 16—17.

Przesłanie Pana Cogito / Poslanica gospoda Cogita, s. 50—51.

Rozmyślania o ojcu / Razmišljanje o očetu, s. 8.

Rozmyślania Pana Cogito o odkupieniu /

Razmišljanje gospoda Cogita o odrešitvi, s. 46.

Sekwoja / Sekvoja, s. 30.

Siostra / Sestra, s. 10.

Stary Prometeusz / Stari Prometej, s. 35.

Żeby wywieść przedmioty / Da bi zbezali predmete, s. 29.

- [Z tomu *Raport z obleżonego miasta i inne wiersze / Poročilo iz obleganega mesta in druge pesmi*
Dusza Pana Cogito / Duša gospoda Cogita, s. 57—58.
Pan Cogito i wyobraźnia / Gospod Cogito in domišljija, s. 59—61.
Pan Cogito o cnocie / Gospod Cogito o kreposti, s. 62—63.
Pan Cogito — zapiski z martwego domu / Gospod Cogito — zapiski iz mrtvega doma, s. 72—76.
Potwór Pana Cogito / Pošast gospoda Cogita, s. 68—71.
Przeczcucia eschatologiczne Pana Cogito / Eshatološke slutnje gospoda Cogita, s. 65—67.
Wstydlive sny / Sramežljive sanje, s. 64.
Ze szczytu schodów / Z vrha stopnišča, s. 55—56.
4. **Naczyńska Zuzanna:** *Piękna i Bestia / Lepotica in Zver*
 [na podlagi pravljice Gabrielle-Suzanne Barbot de Villeneuve iz l. 1740 in Disneyjeve risanke iz l. 1991].
 Prev. Jana Unu k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
 5. **Naczyńska Zuzanna:** *101 dalmatyńczyków / 101 dalmatinec*
 [na podlagi zgodbe Dodie Smith iz l. 1956 in Disneyjeve risanke iz l. 1961].
 Prev. Jana Unu k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
 6. **Naczyńska Zuzanna:** *Zakochany Kundel / Dama in Potepuh*
 [na podlagi Disneyjeve risanke iz l. 1955].
 Prev. Jana Unu k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
 7. **Niedźwiecka Anna:** *Alicja w Krainie Czarów / Alicja v čudežni deželi*
 [na podlagi zgodbe Lewisa Carrolla iz l. 1865 in Disneyjeve risanke iz l. 1954].
 Prev. Jana Unu k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
 8. **Niedźwiecka Anna:** *Kopciuszek / Pepelka*
 [na podlagi pravljice Charlesa Perraulta iz l. 1697 in Disneyjeve risanke iz l. 1950].
 Prev. Jana Unu k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
 9. **Niedźwiecka Anna:** *Królewna Śnieżka / Snegulčica*
 [na podlagi pravljice bratov Grimm iz l. 1812 in Disneyjeve risanke iz l. 1937].
 Prev. Jana Unu k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
 10. **Niedźwiecka Anna:** *Piotruś Pan / Peter Pan*
 [na podlagi zgodbe Jamesa Matthewa Barrieja iz l. 1902 in Disneyjeve risanke iz l. 1953].
 Prev. Jana Unu k. 5. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].

11. **Nowicka Bronka:** *Nakarmić kamień / Nahraniti kamen.*
Prevod in spremna beseda Janž Sn o j. Ljubljana, KUD Logos, 2019, 119 s.
[poezja].
12. **Onichimowska Anna:** *Prawie się nie boję... / Skoraj me ni več strah.*
Prev. Klemen P i s k. Ljubljana, KUD Sodobnost International, 2019, 46 s.
[proza dla dzieci].
13. **Ostachowicz Igor:** *Noc żywych Żydów / Noč živih Židov.*
Prev. Jana Un u k. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2019, 261 s. [proza].
14. **Ryrych Katarzyna:** *Łopianowe pole / Repinčevo polje.*
Prev. Klemen P i s k. Hlebce, Zala, 2019, 179 s. [proza dla dzieci].
15. **Sendecka Katarzyna:** *Mała Syrenka / Mala morska deklica*
[na podlagi pravljice Hansa Christiana Andersena iz l. 1837 in Disneyjeve risanke iz l. 1989].
Prev. Jana Un u k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
16. **Stasińska-Soprych Renata:** *Aladyn / Aladin*
[na podlagi zgodbe iz zbirke *1001 noč* in Disneyjeve risanke iz l. 1992].
Prev. Jana Un u k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
17. **Swieżawski Stefan:** *Święty Tomasz na nowo odczytany / Novo branje Tomaža Akvinskega.*
Prev. Janž Sn o j. Ljubljana, Družina, 2019, 246 s. [proza].
18. **Szyborska Wisława:** *Radość pisania. Wiersze zebrane / Radost pisanja. Zbrane pesmi.*
Prevod, opombe in spremna beseda Jana Un u k. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2019, 531 s. [poezja].
19. **Tokarczuk Olga:** *Prowadź swój pług przez kości umarłych / Pelji svoj plug čez kosti mrtvih.*
Prev. Jana Un u k. 2. izd. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2019, 239 s.
[proza].
20. **Tokarz Bożena:** *Eseje o polsko-słoweńskim tłumaczeniu literackim / Eseji o poljsko-slovenskem književnem prevajanju.*
Prev. Niko J e ž in Primož Č u č n i k. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 2019, 218 s. [proza].
Bariery kulturowe w przekładzie / Kulturne bariere v prevodu, s. 79—92.
*O empatiji v prevodu**, s. 35—40.
*Prešernova ljubezenska lirika v poljskih prevodih**, s. 9—21.
*Prevajalec v procesu literarne recepcije**, s. 201—210.
*Prevod v medkulturnem dialogu**, s. 41—50.
Przekład artystyczny jako przyswajanie obcości:
kategorie gramatyczne (rzeczownik i przymiotnik) /
Umetniški prevod kot prisvajanje drugačnosti, s. 125—134.

- Przekład artystyczny w perspektywie transwersalnej / Umetniški prevod v transverzalni perspektivi*, s. 185—200.
- Przekład, czyli „fuzja horyzontów” / Prevod ali »zlitje horizontov«*, s. 111—124.
- Słowniczne kategorije v prevodu na primeru slovenskih in poljskih prevodov**, s. 51—62.
- Słoweńskie przekłady prozy Stanisława Lema / Slovenski prevodi proze Stanisława Lema*, s. 135—148.
- Słoweńskie wybory z literatury polskiej: przekłady z lat 1990—2006 / Slovenski izbor iz poljske literature: prevodi iz let 1990—2006*, s. 93—109.
- Tabu in avtocenzura v prevodu**, s. 63—77.
- »Trans-Atlantik« v prevodu Nika Ježa**, s. 23—34.
- Twórczość Zbigniewa Herberta w Słowenii / Ustvarjalnost Zbigniewa Herberta v Sloveniji*, s. 149—183.
21. **Usenko Natalia:** *Bambi / Bambi*
[na podlagi zgodbe Felixa Saltena iz l. 1923 in Disneyjeve risanke iz l. 1942].
Prev. Jana U n u k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
22. **Usenko Natalia:** *Księga dżungli / Knjiga o dżungli*
[na podlagi zgodbe Josepha Rudyarda Kiplinga iz l. 1894 in Disneyjeve risanke iz l. 1967].
Prev. Jana U n u k. 5. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].
23. **Usenko Natalia:** *Śpiąca Królewna / Trnuljčica*
[na podlagi pravljice Charlesa Perraulta iz l. 1697 in Disneyjeve risanke iz l. 1959].
Prev. Jana U n u k. 4. izd. Zagreb, Egmont, 2019, 64 s. [proza dla dzieci].

Publikacje w czasopismach

1. „Literatura” 2019, letn. 31, št. 331—332.

Grzegorzewska Wioletta

- Inspekcja w pracy / Inšpekcija na delovnem mestu*, s. 177.
- Lekcje tańca dla zaawansowanych / Plesne vaje za napredne*, s. 170.
- Lewis Carroll na wyspie / Lewis Carroll na otoku*, s. 178.
- Lis / Lisjak*, s. 175.
- Migoczyć, migoczyć, gwiazdka mała / Migljaj, migljaj, zvezdica*, s. 176.
- Obraz nadchodzi / Podoba gre*, s. 169.
- Półów / Lov*, s. 171.
- Powiększenie / Povečava*, s. 174.

Sezon w pełni / Vrhunec sezone, s. 172.

Sierpień w Brading / Avgust v Bradingu, s. 166.

Stancja w Siemianowicach / Najeta soba v Siemianowicach, s. 168.

Wyspa koronek / Otok čipk, s. 173.

Zwijanie / Vijuganje, s. 167.

Prev. Jana U n u k [poezja].

2. „Literatura” 2019, letn. 31, št. 335.

Miłosz Czesław

[Z cyklu *Osobny zeszyt (1977—1979) /*

Posebni zvezek (1977—1979)]

Gwiazda Piołun / Zvezda Pelin, s. 153—162.

Kartki dotyczące lat niepodległości /

Listi v zvezi z leti neodvisnosti, s. 147—152.

Przez galerię luster / Skozi galerijo ogledal, s. 128—146.

Prev. Jana U n u k [proza, poezja].

3. „Literatura” 2019, letn. 31, št. 339.

Fiedorcuk Julia

Bum! / Bum!, s. 130.

Ekloga / Ekloga, s. 126.

Enter / Enter, s. 131.

Fotoshop Acropolis / Fotoshop Acropolis, s. 122.

Nocą tańczyłam do utraty tchu /

Ponoči sem plesala, dokler mi ni zmanjkalo sape, s. 127.

Relentlessly craving / Relentlessly craving, s. 128—129.

Tak / Da, s. 123.

Wyjście / Izhod, s. 124—125.

Prev. Lara U n u k [poezja].

4. „Locutio” 2019, letn. 22, št. 108, online:

<https://www.locutio.si/index.php?no=108&clanek=3451>.

Adamowicz Anna

animalia / animalia

high, higher, highest / high, higher, highest

piekło jest tutaj / pekel je tu

surowiec / surovina.

Prev. Katarina Š a l a m u n B i e d r z y c k a [poezja].

5. „Perun” 2019—2020, letn. 2, št. 1.

Makuszyński Kornel

Szatan z siódmej klasy /

Satan iz sedmega razreda, s. 13—14 [fragment].

Prev. Veronika L i s j a k [proza].

Mrozek Sławomir

Wdowy / Vdove, s. 17—18 [fragment].

Prev. Pia Marija Ž u g m a n [dramat].

Mróz Remigiusz

Iluzjonista / Iluzionist, s. 21—22 [fragment].

Prev. Barbara R z e ź n i c z a k [proza].

Wotum nieufności / Nezaupnica, s. 19—20 [fragment].

Prev. Weronika Wo ź n i c k a [proza].

Tokarczuk Olga

Numery / Številke, s. 15—16 [fragment].

Prev. Sara Ho č e v a r M u c i ć [proza].

6. „Poetikon” 2019, letn. 15, št. 85—86.

Poświatowska Halina

*** (*Halina Poświatowska to jest podobno człowiek*) /

*** (*Halina Poświatowska je baje človek*), s. 169.

*** (*mam ręce stopy usta i całą tę resztę*) /

*** (*imam roke stopala usta in ves preostanek*), s. 168.

*** (*mówiłeś: masz rzęsy*) / *** (*rekel si: trepalnice imaš*), s. 158.

*** (*ona jest z nami*) / *** (*ona je z nama*), s. 165.

*** (*ptaku mojego serca*) / *** (*ptič mojega srca*), s. 166.

*** (*ten kot nie lubi*) / *** (*ta mačka ne mara*), s. 160.

*** (*zawsze kiedy chcę żyć krzyczę*) /

*** (*vedno kadar bi rada živela kričim*), s. 167.

*** (*źmije lubią polany trawiaste*) /

*** (*kače imajo rade travnate jase*), s. 159.

Bagdad / Bagdad, s. 163.

Kot / Maček, s. 162.

O wróblach / O vrabcih, s. 161.

Pytanie w pustkę / Vprašanje v praznino, s. 164.

świat jest ładny / svet je lep, s. 157.

Prev. Jana U n u k [poezja].

7. „Razpotja” 2019, letn. 10, št. 35.

Tokarczuk Olga

Jak wymyślić heterotopię. Gra towarzyska /

Kako si izmisliti heterotopijo. Družabna igra, s. 86—90.

Prev. Jana U n u k [proza].

8. „Vpogled” 2019, letn. 15, št. 21.

Sieniewicz Mariusz

Spowiedź Śpiącej Królowy / Trnuljčičina spoved, s. 160—167 [fragment].

Prev. Jana U n u k [proza].

9. „Vrabec Anarhist” 2019, online:

<http://vrabecanarhist.eu/justyna-bargielska-male-lisice-lara-unuk/>.

Bargielska Justyna

Małe lisy / Male lisice [fragment].

Prev. Lara U n u k [proza].

Rok 2020

Publikacje książkowe

1. **Bardijewska Liliana:** *Zielony wędrowiec / Zeleni popotnik*.
Prev. Klemen P i s k. Ljubljana, KUD Sodobnost International, 2020, 56 s.
[proza dla dzieci].
2. **Biedrzycki Wojciech:** *W stronę wysp / K otokom*.
Prev. Wojciech B i e d r z y c k i. Kraków, samozalozba, 2020, 226 s. [proza].
3. **Dąbrowska Krystyna:** *Pora wygaszonych światel / Čas ugasnjenih luči*.
Izbor in prevod Klemen P i s k. Ljubljana, Beletrina, 2020, 51 s. [poezja].
*** (*Nie umiem mówić my, chyba że my*) /
*** (*Ne znam reči midva, razen če je midva*), s. 13.
*** (*W dzieciństwie stawałam w otwartych drzwiach*) /
*** (*Kot otrok sem stopila med vrata*), s. 31.
Bajka o jeżach / Pravljica o ježih, s. 15.
Bezsenny wiersz / Nespeča pesem, s. 33.
Biuro podróży / Potovalna agencija, s. 9, 11.
Hebrajski / Hebrejščina, s. 47, 49, 51.
Imiona / Imena, s. 5, 7.
Nasz język / Najin jezik, s. 39, 41.
Oceanarium / Oceanarij, s. 21.
Rodzeństwo / Sorojenca, s. 27, 29.
Rzeźby dla niewidomych / Kipi za slepe, s. 43, 45.
Spowiedź / Spoved, s. 23, 25.
Smaragdolotki / Smaragdne papige, s. 35, 37.
Twarz mojego sąsiada / Obraz mojega soseda, s. 17, 19.
4. **Dobraczyński Jan:** *Cień Ojca / Očetova senca. Roman o svetem Jožefu*.
Prev. Lara U n u k. Ljubljana, Družina, 2020 [e-książka; proza].

5. *Dotyk ducha. Antologia poezji polskiej XX wieku / Dotik duha. Antologija poljske poezije 20. stoletja.*
Izbor, prevod in spremna beseda Katarina Šalamun Biedrzycka.
2. izd. Ljubljana, KUD Logos, 2020 [e-książka; poezja].
6. **Franczak Radka:** *Serce / Srčni utrip.*
Prev. Jana Unuk. Maribor, Litera, 2020, 272 s. [proza].
7. **Górny Grzegorz:** *Tajne Archiwum Watykańskie. Nieznane karty historii Kościoła / Vatikanski tajni arhiv. Neznane plati cerkvene zgodovine.*
Prev. Andrej Turk. Ljubljana, Družina, 2020, 351 s. [proza].
8. **Grajkowski Wojciech:** *Pszczoły / Čebele.*
Prev. Staša Pavlović. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2020, 69 s.
[proza dla dzieci].
9. **Herbert Zbigniew:** *Pan Cogito / Gospod Cogito.*
Izbor, prevod in opombe Niko Jež. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2020
[e-książka; poezja].
10. **Karpowicz Ignacy:** *Miłość / Ljubezen.*
Prev. Jana Unuk. Ljubljana, ŠKUC, 2020, 239 s. [proza].
11. **Kindziuk Milena:** *Ksiądz Jerzy zwyciężał dobrem / Mučenec za svobodo. Jerzy Popieluszko, duhovnik za čudeže.*
Prev. Gregor Lavrin. Ljubljana, Družina, 2020 [e-książka; proza].
12. **Kochanowski Jan:** *Odprawa posłów greckich / Sprejem in zavrnitev grških odposlancev.*
Prevod in spremna beseda Katarina Šalamun Biedrzycka.
Maribor, KD Mariborska literarna družba, 2020, 48 s. [dramat].
13. **Kochanowski Jan:** *Odprawa posłów greckich / Sprejem in zavrnitev grških odposlancev.*
Prevod in spremna beseda Katarina Šalamun Biedrzycka.
Maribor, KD Mariborska literarna družba, 2020 [e-książka; dramat].
14. **Kulisiewicz Aleksander:** *Orpheus from Hell: Aleksander Kulisiewicz's Songs from the Concentration Camps / Orfej iz pekla. Lagerske pesmi Aleksandra Kulisiewicza* [priložen glasbeni CD].
Izbor, urejanje, spremna beseda, priredba in izvedba pesmi
Jani Kovačič. Prev. Jani Kovačič in Simona Klemenčič.
Ljubljana, Radio Slovenija — Prvi program, ZKP RTV Slovenija in ZRC
SAZU, 2020, 128 s. [poezja].
Bergen-Belsen moje / Bergen-Belsen moj, s. 105.
Chorał z piekła dna / Korál z dna pekla, s. 91.
Czarny Böhm / Črni Böhm, s. 71.
Das Todestango / Smrti tango, s. 61.
Der Tango Fun Osvientshim / Auschwitz Tango, s. 111.

- Dziesięć milionów / Deset milijonov*, s. 93.
Graue Kolonnen / Siva kolona, s. 39.
Heil, Sachsenhausen! / Heil, Sachsenhausen!, s. 101.
Hekatomba 1941 / Hekatomba 1941, s. 59.
Hymne / Himna, s. 107.
Im Walde von Sachsenhausen / V gozdovih krog Sachsenhausna, s. 47.
Jüdischer Todessang, oder Zehn Brüder /
Judovska posmrtnica ali Deset bratov, s. 64—65.
Kołyśanka dla synka w krematorium /
Uspavanka za sinka v krematoriju, s. 87.
Konzentrak / Lager, s. 37.
Lichtenburger Lagerlied / Lichtenburška lagerska, s. 117.
Mister C / Mister Č, s. 55.
Moja brama / Moja vrata, s. 115.
Muselmann — Kippensammler / Muzelman — Čikober, s. 50—51.
Pożegnanie Adolfa ze Światem /
Adolfovo slovo od sveta 1943, s. 76—77.
Spalona matka / Zažgana mati, s. 121.
Stoi nocka / Črna noč, s. 69.
Szymon Ohm / Šimon Ohm, s. 43.
Tango Truponoszów / Tango truplonoscev, s. 84—85.
1000 kobiet! / 1000 Frauen! / 1000 žensk!, s. 96—97.
Zimno, panie! / Zebe, gospod!, s. 79.
15. **Małeckci Jakub: Rdza / Rja.**
 Prev. Klemen Pišk. Ljubljana, KUD Sodobnost International, 2020, 252 s.
 [proza].
16. **Miłosz Czesław: Poemat o czasie zastygłym; Trzy zimy; Ocalenie /**
Pesnitev o zamrznjenem času; Tri zime; Rešitev.
 Prevod, opombe in spremna beseda Jana Unuk. Ljubljana,
 KD Hiša poezije, 2020, 226 s. [poezja].
17. **Quo vadis? 35. mednarodni literarni festival Vilenica.**
 Ur. Aleš Učakar. Ljubljana, Društvo slovenskih pisateljev, 2020, 334 s.
 [proza, poezja].
- Dąbrowska Krystyna**
Bajka o jeżach / Pravljica o ježih, s. 139.
Biuro podróży / Potovalna agencija, s. 135.
Imiona / Imena, s. 136.
Nasz język / Najin jezik, s. 138.
Rodzeństwo / Sorojenca, s. 137.
 Prev. Jana Unuk [poezja].

18. **Ryrych Katarzyna:** *Łopianowe pole / Repinčevo polje*.
 Prev. Klemen P i s k. Prir. Matjaž S r e b r n i č. Ljubljana, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, 2020, 305 s.
 [pismo Braille'a; proza dla dzieci].
19. **Swieżawski Stefan:** *Święty Tomasz na nowo odczytany / Novo branje Tomaža Akvinskega*.
 Prev. Janž S n o j. Ljubljana, Družina, 2020 [e-książka; proza].
20. **Szczypiorski Andrzej:** *Msza za miasto Arras / Maša za mesto Arras*.
 Prev. Jana U n u k. Spremna beseda Jože H o r v a t. Ljubljana, Družina, 2020 [e-książka; proza].
21. **Szyborska Wisława:** *Radość pisanía. Wiersze zebrane / Radost pisanja. Zbrane pesmi*.
 Prevod, opombe in spremna beseda Jana U n u k. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2020 [e-książka; poezja].
22. **Tokarczuk Olga:** *Opowiadania bizardne / Bizardne zgodbe*.
 Prevod in spremna beseda Jana U n u k. Ljubljana, Cankarjeva založba, 2020, 159 s. [proza].

Publikacje w czasopismach

1. „Literatura” 2020, letn. 32, št. 343—344.

Tokarczuk Olga

Czuły narrator / Pozorni pripovedovalec, s. 136—159.

Prev. Jana U n u k [proza].

2. „Literatura” 2020, letn. 32, št. 352.

Dąbrowska Krystyna

*** (*Skąd mam spojrzeć, żeby cię zobaczyć?*) /

*** (*Od kod naj pogledam, da bi te videla?*), s. 169.

*** (*Śni mi się, że jesteśmy na statku*) /

*** (*Sanja se mi, da sva na ladji*), s. 170.

Bajka o jeżach / Pravljica o ježih, s. 175.

Białe krzesła / Beli stoli, s. 173.

Deadline / Deadline, s. 181.

Dwie rzeźby / Dva reliefa, s. 180.

Dystans / Distanca, s. 182.

Kozy / Koze, s. 176.

Łóżko / Postelja, s. 174.

Nad morze / Na morje, s. 178.

Oceanarium / Oceanarij, s. 168.

Powitanie / Pozdrav, s. 171.
Rzeczy osobiste / Osebni predmeti, s. 172.
Sprzedawczynimiotel / Prodajalka metel, s. 177.
Stopy / Stopala, s. 179.
Prev. Jana U n u k [poezja].

Lebda Małgorzata

[Z tomu *Granica lasu / Meja gozda*
bez tytułu (III) / brez naslova (III), s. 189.
biały chleb / bel kruh, s. 196.
ciężkie powietrze / težek zrak, s. 195.
dom / dom, s. 191.
gesty / kretnje, s. 183.
granica lasu / meja gozda, s. 186.
huba / kresilna goba, s. 187.
ludy północy / severna ljudstva, s. 194.
nienasycone / nenasitno, s. 192.
oblęd / blaznost, s. 190.
proste znaki / preprosta znamenja, s. 184.
studnia / vodnjak, s. 193.
zanikanie roślin / izginjanje rastlin, s. 185.
ziarna ciecioriki / zrna čičerke, s. 188.
Prev. Katarina Š a l a m u n B i e d r z y c k a [poezja].

Różycki Tomasz

[Z tomu *Kolonie / Kolonije*
Burza / Nevihta, s. 158.
Droga do Indii / Pot do Indije, s. 160.
Dzikie zwierzęta / Divje živali, s. 164.
Falszywe mapy / Lažni zemljevidi, s. 166.
Kawa i tytoń / Kava in tobak, s. 156.
Kreole, metysi / Kreolci, mestici, s. 157.
Maczety i karabiny / Mačete in karabinke, s. 165.
Misjonarze i dzicy / Misijonarji in divjaki, s. 161.
Ostrygi i daktyle / Ostrige in datlji, s. 163.
Przeciwnie wiatry / Nasprotni vetri, s. 162.
Rajska plaża / Rajska plaža, s. 159.
Prev. Staša P a v l o v i ć [poezja].

3. „Locutio” 2020, letn. 23, št. 110, online:

<https://www.locutio.si/index.php?no=110&clanek=3539>.

Lebda Małgorzata

wypis: *gloster / izpisek: grozd*

wypis: *huba* / izpisek: *kresilna goba*
wypis: *ściana lasu* / izpisek: *stena gozda*.

Prev. Katarina Šalamun Biedrzycka [poezja].

4. „Locutio” 2020, letn. 23, št. 111, online:

<https://www.locutio.si/index.php?no=111&clanek=3562>.

Suchanecki Przemysław

*** (*To jak ściagać słowa*) / *** (*To, kako izvleči besede*).

Nie znalazłem / Nisem našel

Pokładanie / Nalaganje

Prosto, bez pośpiechu / Naravnost, brez naglice

Q&A / Q&A

Śmieci / Smeti

Widziałem jak tańczy jajko / Videl sem, kako pleše jajce

Wtracenie / Vtopitev

Wykładnia / Pojasnjevanje.

Prev. Katarina Šalamun Biedrzycka [poezja].

5. „Logos” 2020, online:

<http://kud-logos.si/2020/sanje-uckermarkerjev/>.

Lebda Małgorzata

[Z tomu *Sny uckermärkerów / Sanje uckermärkerjev*]

zbliżenie: brzask / približano: svit

zbliżenie: ceremonia / približano: ceremonija

zbliżenie: dym / približano: dim

zbliżenie: fiolet / približano: vijoličasto

zbliżenie: kamień / približano: kamen

zbliżenie: mięso / približano: meso

zbliżenie: mięśnie / približano: mišice

zbliżenie: nurt / približano: vodni tok

zbliżenie: obfitość / približano: obilje

zbliżenie: ogień I / približano: ogenj I

zbliżenie: pochód / približano: pohod

zbliżenie: rytuał / približano: ritual

zbliżenie: serce / približano: srce

zbliżenie: skóra / približano: koža

zbliżenie: słowa / približano: besede

zbliżenie: smak / približano: okus

zbliżenie: szorstkość / približano: raskavost

zbliżenie: wiara I / približano: vera I

zbliżenie: wiara II / približano: vera II

zbliżenie: wilgoć / približano: vlaga

zblizenie: voda / priblizano: voda
zblizenie: z noy / priblizano: iz noči
zblizenie: zvierzę / priblizano: žival.

Prev. Katarina Šalamun Biedrzycka [poezja].

6. „Mentor” 2020, letn. 41, št. 4.

Słowacki Juliusz

Balladyna / Balladyna, s. 99 [fragment].

Prev. Jasna Reščič [dramat].

7. „Poetikon” 2020, letn. 16, št. 93—94.

Ginczanka Zuzanna

*** (*Non omnis moriar — moje dumne włości*) /

*** (*Non omnis moriar — moja ponosna lastnina*), s. 159.

Dziewictwo / Devišto, s. 150.

Futro / Krzno, s. 149.

miasto / mesto, s. 156.

Piosenka o przygodzie / Popevka o prigodi, s. 153.

Posucha / Suša, s. 147—148.

Świętokradztwo / Svetoskrunstvo, s. 158.

Uczta wakacyjna / Počitniška pojedina, s. 155.

Wiersz, z którego wynika, że należy poświęcać dachom znacznie
więcej uwagi / Pesem, iz katere sledi, da je treba streham posvečati
bistveno več pozornosti, s. 157.

Wyjaśnienie na marginesie / Pojasnilo ob robu, s. 154.

Zabobon / Vraža, s. 145—146.

Zawilość / Zapletenost, s. 152.

Zdrada / Varanje, s. 151.

Prev. Jana Unuk [poezja].

8. „Vrabec Anarhist” 2020, online:

<http://vrabecanarhist.eu/wislawa-szymborska-feljtoni/>.

Szyborska Wisława

[Z tomu *Lektury nadobowiązkowe / Dodatno čtivo*]

Gdy zakwitną jabłonie / Ko zacvetijo jablane

Hammurabi i co potem / Hamurabi, pa kaj potem

Instynkt czy doświadczenie / Instinkt ali izkušnja

Królowa Bona / Kraljica Bona

Krzyżowcy płci obojej / Križarji obeh spolov

Pieśń o Cydzie / Pesem o Cidu

Rzymskie chaszczce / Rimske goščave

Wandalski los / Vandalska usoda.

Prev. Jana Unuk [proza].

9. „Vrabec Anarhist” 2020, online:

<http://vrabecanarhist.eu/olga-tokarczuk-jana-unuk-o-nastanku-jakobo-vih-bukev/>.

Tokarczuk Olga

Jak powstały „Księgi Jakubowe” /

Kako so nastale »Jakobove bukve«.

Prev. Jana U n u k [proza].

Opracował Janž Snoj

Na okładce
wykorzystano *Grafikę komputerową* Bożeny Witkiewicz
Wydawnictwo dziękuje Instytutowi Sztuk Plastycznych
na Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji
Uniwersytetu Śląskiego za wyrażenie zgody na publikację grafiki

Redaktorzy | BARBARA JAGODA, TOMASZ KALAGA, MAREK KRISCH

Korektor | ADRIANA SZAFORZ

Projektant układu typograficznego oraz łamanie | PAULINA DUBIEL

ISSN 2353-9763

Czasopismo wcześniej ukazywało się w formie drukowanej z ISSN 1899-9417
Czasopismo dystrybuowane bezpłatnie

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Liczba arkuszy drukarskich 29,5
Liczba arkuszy wydawniczych 26,5
Do składu użyto kroju pisma Minion Pro

Przekłady Literatur Słowiańskich

12

Egzemplarz bezpłatny

ISSN 2353-9763

2 5

9 772353 976202

Więcej o książce

